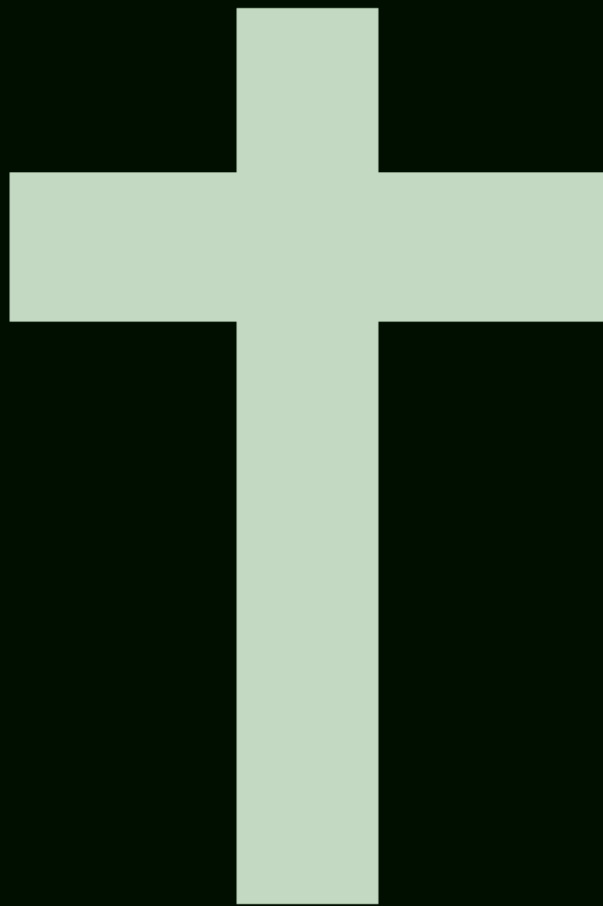

Uare Bible

Portions of the New Testament in the Uare language of Papua
New Guinea

Uare Bible

Portions of the New Testament in the Uare language of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Uare long Niugini

Copyright © 2017 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Uare

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2017-05-15

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 4 Mar 2019 from source files dated 1 Mar 2019
c398f744-e34b-525a-a9fe-d04e84ab7b13

Contents

Mataio	1
Mareko	47
Luka	76
Apostolo	125
Filipi	171
Kolose	176
Tesalonika Ibi'a	181
Tesalonika Vesu	186

Iesu Keriso Hari Manoġa Mataio'a Mirihiro

Iesu Keriso Vouġa Nize
(Luka 3:23-38)

¹ Iesu Keriso vouġa nize'e 'ahi e'e. Ani'e kini Davida mariga ebu zuni Aberahamo mariga.

² Aberahamo'e Isako moga,

Isako'e Iakobo moga, Iakobo'e Iuda zu ane negoġa duġuru moze.

³ Iuda'e Feresi zu Zera moze ebu Tamara'e zeġe vize. Feresi'e Esiromo moga, Esiromo'e Ramo moga.

⁴ Ramo'e Aminadabo moga, Aminadabo'e Nasona moga, Nasona'e Salemona moga.

⁵ Salemona'e Boaza moga ebu Rahabo'e Boaza vi'a. Boaza'e Obedi moga ebu Ruta'e Obedi vi'a. Obedi'e Iese moga.

⁶ Iese'e kini Davida moga.

Davida'e Solomona moga ebu Baseba'e Solomona vi'a. Baseba'e ibite Urea inuga.

⁷ Solomona'e Rehoboamo moga, Rehoboamo'e Abia moga, Abia'e Asa moga.

⁸ Asa'e Iehosafate moga, Iehosafate'e Ioramo moga, Ioramo'e Uzia moga.

⁹ Uzia'e Iotamo moga, Iotamo'e Ahaza moga, Ahaza'e Hezekia moga.

¹⁰ Hezekia'e Manase moga, Manase'e Amono moga, Amono'e Iosia moga.

¹¹ Iosia'e Iekonia* zu ani negoġa duġuru moze.

E'e madaġano Babilonia azaġani'a Isaraela azaġa teite utitaduni, Isaraela azaġa Babilonia haba'a tutuze onamiro.

¹² Babilonia haba'a tutuze onamirote'e ġarugano, Iekonia'e Sealatiela moga, Salatiela'e Zerubabela moga.

¹³ Zerubabela'e Abiuda moga, Abiuda'e Eliakima moga, Eliakima'e Azora moga.

¹⁴ Azora'e Zadoka moga, Zadoka'e Akima moga, Akima'e Eluida moga.

¹⁵ Eliuda'e Eleazara moga, Eleazara'e Matana moga, Matana'e Iakobo moga.

¹⁶ Iakobo'e Iosefa moga ebu Iosefa inuga'e Maria.

Maria'a Keriso rae hunirote'e vazeġa, Iesu fureniro.

¹⁷ E'ano'o Aberahamo'ono'o onao Davida madaġano, zeġe ega nidu'a'e 14, Davida'ono'o onao Isaraela azaġa Babilonia haba'a tutuze onamirote'e madaġano zeġe ega nidu'a'e 14 ebu Babilonia haba'a tutuze onamirote'e madaġanono'o onao Keriso madaġano zeġe ega nidu'a'e 14.

Iesu Keriso'a Fureraro
(Luka 2:1-7)

¹⁸ Iesu Keriso'e 'ahige fureraro. Ani vi'a Maria'e Iosefa ira'auġa. Anianine izema hahurogano, Vine Zaġoġaono'o Maria'e ahi'eta reiro. ¹⁹ Maria i'a, Iosefa'e haġai duduġa vazeġa, e'ano'o hunihunio Maria mene mazagaronihi radu ani sifu tuġune modi'uma rae zamariro.

²⁰ Ani 'ouge rae zamaritene, Zuhi'a Boro tuġure viga 'ahogani'a iġunao fureraro. Ebu raena'a, "Iosefa, Davida mariga! Maria teite hahuroga ago rihano'i. Mazaġa Maria'e Vine Zaġoġaono'o ene teha. ²¹ Ani'e ubuga 'ahoga furenoidene, ani niġa'e Iesu rae turaho'i. Mazaġa ani'e ane vaze sau'azenono'o ġabozi'uma. ²² A'e ibite peroveta vazeġani'a Zuhi'a Boro ġoere reirote'e'a hudaro, raena'a,

²³ 'Ġiano'i! Ohoze teite ize mene hidirote'e nogobaġa 'ahogani'a ahi'eta re'uma, ebu ubuga 'ahoga fureniuma.

* 1:11 Ni 'ahoga'e Iehoiakina

Vaze'a ubuga'e Emanuela rae huni'uma.
E'e hugani'e, "Badi'a'e emeḡe teite" ra'ohe."

²⁴ Iosefa'a bazunano'o evatirotene, Zuhi'a Boro tuḡure viga'a ḡoere nirote'e idunaḡano haḡaadu inuga Maria zamaharo. ²⁵ Rehano Iosefa'a Maria teite tibano mene bazido, onamo ubuga fureniro. Ebu ubuga niḡa'e Iesu rae turahiro.

2

Edeḡa Azaḡani'a Iesu Vaḡe Onairo

¹ Heroda'e Iudea haba'a kiniḡa madaḡano Iesu'e Iudea haba'ano ne 'ahoga Betelehe-mao fureraro. E'e madaḡano, edeḡa azaḡa nu'a mada'a ite'ete'e moneono'o Ierusalem feuri onairo. Ze'e buzuva moneo edeḡa boro azaḡa. Ebu ze vaze ḡadiziro, raena'a, ² "Iuda azaḡa kini ra'ete'e vazeḡa'e mouma fureraneha? Mazaḡa eme mada'a ite'ete'e moneḡa haba'ano buzuva 'ahoga horoniro.* A'e kiniḡani'a fureranate'e tahiḡa radu ani mazao kuranoga veize areha." ³ kini Heroda'a ḡoere e'e igirotene, zamaḡani'a adudaro. Ebu Ierusalem azaḡa nidu'a zuni zamaze'a adudaro. ⁴ E'ano'o Heroda'a dibu'o azaḡa ḡihi'aḡa nidu'a zu Mose goro ḡoe'a ihoze'ete'e azaḡa nidu'a nu'ozadu ḡadiziro, raena'a, "Keriso ani'e noumao furera'uma?" ⁵ Zeḡe'a naenaenina'a, "Ani'e Iudea haba'ano Betelehema neḡano furera'uma. Mazaḡa peroveta vazeḡa'e 'ahige mirihiro, raena'a,

⁶ 'O Iudea haba'ano Betelehema neḡa, ḡa'e Iudea neḡa boroboro zamaḡano mene zuhu'a. Mazaḡa ḡae'ono'o ibitozini'ete'e vazeḡa 'ahogani'a onai'uma. Ani'e, mamoe taufe'ete'e teige, Isaraela azaḡa, Badi'a vaze ibitozini'uma zu taufi'uma."

⁷ Ebu Heroda'a edeḡa azaḡa sifu huzadu no'e madaḡa huneo buzuva'a furerarote'e ederiro. ⁸ Ebu edeḡa azaḡa Betelehema neḡano tuḡuze'ena'a, ziro, raena'a, "Onamadu tahi'a kome'a e'e faine vaḡo'i. Horono'idene, eḡe zuni onamadu ani mazao kurafine, ihoho'i."

⁹⁻¹⁰ Ze Heroda ḡoere igi hauḡirotene, ibio onamiro. Ze ibio oname'enogano, ibite mada'a ite'ete'e moneḡa haba'ano horonirota'a'e†, e'e buzuvaḡani'a bare fureraro. Zeḡe'a horonadu matu'e rudaro. Ebu buzuva e'e'a ze ibitozenadu tahi'a kome'a'a radiu'ete'e haba'a ragano tue radiro. ¹¹ Zeḡe'a ne zamaḡa diuḡiro ebu tahi'a kome'a'e vi'a Maria teite radiu'ete'e horoniro. Edeḡa azaḡani'a ḡuḡuradu Iesu matu'o haro. Ebu 'umaze ḡau manomanoḡeta fuhi'adu ḡahunu nu ani haro. A'e golo, 'uvahu hohoḡa manoḡa ebu murava hohoḡa manoḡa.

¹² Ebu Badi'a'a iḡunao edeḡa azaḡa ihoziro, raena'a, "Heroda vaḡe ago bare onamo'i." E'ano'o ze'e ibi 'ahoganono'o zeḡe haba bare onamiro.

Izipi Haba'a ferau onamiro

¹³ Edeḡa azaḡani'a iḡunirote'e enogano Zuhi'a Boro tuḡure vigani'a iḡunao Iosefa zamao fureraro, raena'a, "Iḡuno'i. Ene kome'a vi'eta zamazadu Izipi haba'a ferau onamo'i. Ebu e'ea rado'i, onamo eḡe'a iḡuno'i rae zi'uma. Mazaḡa kini Heroda'a ane uti azaḡa tuḡuzadu ene kome'a manoga veize vaḡi'uma." ¹⁴ E'ano'o Iosefa ani ene kome'a vi'eta zamazadu ohere zamaḡano Izipi haba'a onamiro. ¹⁵ Ebu e'ea radiro, onamo Heroda'a rudaro. A'e Zuhi'a Boro'a ibite peroveta vazeḡa mazao reirote'e ḡoe'ani'a hudaro, raena'a,

"Izipi haba'anono'o eḡe ubude hune ariro."

Heroda'a Tahi'a Kome'a Zimi Hauḡiro

1:23 1:22-23 Isaia 7:14 * 2:2 'Ahoga'e, 'eme buzuva 'ahogani'a itirote'e horoniro.' 2:6 2:5 Mika 5:2 † 2:9-10 'Ahoga'e, 'buzuva 'ahogani'a itirote'e horonirota'a'e.'

¹⁶ Kini Heroda'e edeġa azaġani'a so'onirote'e vesu'u ederirotene, ani maġune rudaro. Ani'e edeġa azaġani'a ihonirote'e madaġa idunaġano me'odadu ene'e muri 'aheu heuġa rae zamariro. E'ano'o ane uti azaġa tuġuzadu Betelehema neġa zu uhiġa haba'a nidu'a zamaġano ohoze kome'a muri 'aheuno'o oname guraġa ġonaga nidu'a zimi hauġiro. ¹⁷ A'e peroveta vazeġa Eremia'a Badi'a ġoere reirote'e'a hudaro, raena'a,

¹⁸ “Rama neġano roġae 'ahogani'a zamaġa are rudanadu kuau niarote'e igiro.
Rahela'a ubugaubuga rudarote'e u'ano niaro,
ebu ani vaze'a naminoga hezahoziniro.”

Izipi'ono'o Nazareta Bare Onairo

¹⁹ Kini Heroda'a rudarote'e enogano, Zuhi'a Boro tuġure viga 'ahogani'a Izipi haba'ano Iosefa mazao iġunao fureraro, nina'a, ²⁰ “Iġuno'i. Tahi'a kome'a vi'eta Isaraela haba'a tutuze onamo'i. Mazaġa tahi'a kome'a matihi reirote'e azaġa 'ai rudau hauġeha.”

²¹ E'ano'o Iosefa'a iġunadu tahi'a kome'a vi'eta Isaraela haba'a tutuze onamiro. ²² Rehano Akelao'e moga Heroda iġuri madu Iudea haba'a kiniġa reirote'e igirotene ani Iudea haba'a onamoga'e riharo. E'ano'o iġunao nirote'e idunaġano, ze Galilea haba'a onamiro. ²³ Ze onamadu ne 'ahoga Nazaretao radiro. A'e peroveta vazeġani'a Badi'a ġoere reirote'e'a hudaro, raena'a,

“Iesu'e Nazareta vazeġa rae re'uma.”

3

*Ioane Babatiso'a Iesu ibi Ruhiniro
(Mareko 1:1-8, Luka 3:1-18, Ioane 1:19-28)*

¹ E'e madaġano Ioane Babatiso'a Iudea haba'ano haba boha'a onaadu haramiro, raena'a, ² “Sau'anono'o ġihuro'i, mazaġa Badi'a'a ibitozini'ete'e madaġa 'ai haniteha.” ³ Ibite peroveta vazeġa Isaia'a Ioane Babatiso moneo 'ahige reiro, raena'a,

“Vaze 'ahogani'a haba boha'ano huau'ohe, raena'a,
'Zuhi'a Boro'a ona'iuma! Ani ibi ruhibo'i, zu ani veize ibi mae duduno'i.”

⁴ Ioane dabua'e kamelo ogaġa hina haġairo zu boromakau ogaġa miniġa hina gabaiġano utiro. Ebu fihore zu Avore godaga aro. ⁵ Ierusalemmono'o, Iudea haba'a nidu'anono'o zu Ioridana vuġa ġenaġa neġa nidu'anono'o vavezaze'a Ioane vaġe onamiro. ⁶ Ebu ze'a sau'aze rae furenirotene Ioridana vuġano bapatizoziro.

⁷ Farisea azaġa zu Sadukea azaġa ġehaġani'a bapatizo mouga radu Ioane vaġe onairo. Ebu ani'a ze horozirotene ziro, raena'a, “Za'e Zarama ubugaubuga heuġa! Vaze'a zae mazao, 'Badi'a'ono'o maġunu'a onaine ferau muhino'i,' rae reiro. Rehano feranoga'e mene idara'uma. ⁸ U ibite haġai sau'aono'o ġihurrote'e haġaiġa furenno'i. ⁹ Ebu ago 'ahige zamaro'i, 'Eme'e Aberahamo mariga, e'ano'o Badi'a'a mene maġunofi'uma.' Mazaġa, e zi'ohe, Badi'a'a hadi 'adi hina Aberahamo mariga haġaine zuni idaġa. ¹⁰ Izidi Badi'a'a ġiro 'ai ire taigano teha. E'ano'o huga manoġa mene ini'ete'e ireġa nidu'a'e udi higonadu ire rogao feuni'uma.

¹¹ Zae'a sau'anono'o ġihurine, e'e tahiġa veize, eġe'a vu hina bapatizozio'ohe. Rehano eġe ġaruna onait'e vazeġa ani gigi'ani'e ufeta ġihi'a. Ani'e eġe vitihoga. Eġe'a ani tamaka odohe'ete'e tuġureġa vazeġa rae rouga zuni mene idaġa. Ani'e Vine Zaġoġa ebu ire roga hina bapatizozio'uma. ¹² Maho hirive'ete'e madaġano, vaze'a kari hina rouġa tenadu maho hu'i'ohe, ebu iguġa manone'ohe zu meba hare dehene'ohe.* Ebu huga'e nu'onadu suaba zamaġano ti'ohe, rehano iguġa'e mene vidau'ete'e ire rogaġano hufi haone'ohe. E'e teige, Badi'a'a vavezaze rovozi'uma.”

2:18 2:18 Eremia 35:15   3:3 3:3 Isaia 40:3   * 3:12 Girikio, Vuidi hirive'ete'e hariġa idaidaġa

¹³ E'e madaġano Iesu'e Ioane'a bapatzonoga radu Galilea haba'anono'o Ioane vaġe Ioridana vuġa onairo. ¹⁴ Rehana Ioane'a Iesu garariro, raena'a, "Ġae'a eġe bapatzohifo. Nouga'ahi ġa'e eġe vaġe onaeha?" ¹⁵ Iesu'a naenaeniro, raena'a, "Izidi'e 'ouge haġao'i. Eme Badi'a'a urate'ete'e haġaiġa nidu'a haġaifine, 'ougi'uma." Ebu Ioane'a Iesu ġoere mae ġihinadu bapatzoniro. ¹⁶ Iesu bapatzonirote'e enogano ani vuono'o gaba tire onamiro. Tire onamirotene, adure'a bohatanadu Iesu'a Badi'a Vigani'a Tubugo niniġa teige ane vaġe ovairote'e horoniro. ¹⁷ Ebu ago 'ahogani'a adure'ono'o ġoeriro, raena'a, "'Adi'e eġe ubude. Eġe'a zamare borofe'ohe. E ani mazao matu'e rudau'ohe."

4

Diavolo'a Iesu Tuhune Nuriro
(Mareko 1:12-13, Luka 4:1-13)

¹ E'e ġarugano, Diabolo'a Iesu tuhune nuroga veize, Vine Zaġoġani'a Iesu haba boha'a tutune onamiro. ² Iesu'e e'ea mada 40 zamaġano ohere zu madai nidu'a ogomu mene aro. E'ano'o ani'e vinine runiro. ³ Ebu Diabolo'a tuhunoga radu ani vaġe onairo, nina'a, "Ġa'e Badi'a Ubuga ro'idene, hadi 'adi nina'a, 'Beredio ġihuno'i,' rae no'i."

⁴ Rehana Iesu'a naenaeniro, raena'a, "Mene! Buka Zaġoġano 'ahige mirihiro, raena'a,

'Vaze'e beredio da'o mene ġabode radi'uma,
rehano Badi'a hebe'ono'o buau'ete'e ġoe'a nidu'ao ġabode radi'uma.'"

⁵ Ebu Diabolo'a Iesu Ierusalem neġa boro zaġoġa tutune onamadu kuru neġa hitaga huneno ohoniro. ⁶ Ebu ani'a niro, raena'a, "Ġa'e Badi'a Ubuga ro'idene, rafato'i! Mazaġa Buka Zaġoġano 'ahige mirihiro, raena'a,

'Badi'a'a dana'oga veize ane tuġure viga ġae vaġe tuġuzi'uma.
Ze'a 'evoreze hina mae ġihi'i'uma 'ahine, ġae oda'e hadio mene tutuha'uma.'"

⁷ Iesu'a naenaenina'a, "Mene! Buka Zaġoġano 'ahige mirihiro, raena'a,

'Zuhi'a Boro ġae Badi'a ago tuhuno'i.'"

⁸ Ebu Diabolo'a Iesu maġa hitaga hune tutune itadu kini'a ibitohau'ete'e haba'a boroboro nidu'a zu zeġe ġau manomano nidu'a ihoniro. ⁹ Ebu nina'a, "Ġae'a eġe zamao ġuġuradu kuraune, de'e nidu'a ġae ġani'uma."

¹⁰ Iesu'a nina'a, "Mene! Eġe mazaono'o vaġino'i! Buka Zaġoġano 'ahige mirihiro, raena'a,

'Zuhi'a Boro ġae Badi'a mazao da'o kurano'hano'i, zu ane veize da'o gauo'i.'"

¹¹ 'Ougadu Diabolo'a Iesu mazaono'o vaġine onamiro. Ebu tuġure vigani'a onaadu dananiro.

Galilea Haba'ano Gadahe Haramiro
(Mareko 1:14-15, Luka 4:14-15)

¹² Iesu'a Ioane Babatiso ġu'a neġano ohonirote'e egadu Iudea haba'aono'o Galilea haba'a bare onamiro. ¹³ Galilea haba'ano ani Nazareta neġano radiro. Ebu neġa e'e modadu Kaperanauma neġa boro onamirotene e'ea radiunu. Kaperanauma neġa boro'e Zebuloni zu Nafatali haba'ano ebu Galilea du'ura genaġano. ¹⁴ Ibite peroveta vazeġa Isaia'a Badi'a ġoere reirote'e'a hudaro, raena'a,

¹⁵ "Zebuloni zu Nafatali haba'a'e

Galilea du'ura genaġano zu Ioridana vuġa moneafao.
A'e Galilea haba'a ra'ohe,
ebu e'e haba'ano Iuda mene azaġani'a zuni radiu'ohe.

¹⁶ Uzabo zamaġano radiu'ete'e azaġani'a agaġa boro horoneha.
Rune zauhaġa haba'ano radiu'ete'e azaġa rana agaġani'a agazeha.”

¹⁷ E'e madaġanonono'o Iesu'a haramoġa ġadaheniro, raena'a, “Sau'anono'o ġihuro'i, mazaġa Badi'a'a ibitohau'ete'e madaġa 'ai haniteha.”

Ane Tahi'atahi'a Zamaziro
(*Mareko 1:16-20, Luka 5:1-11*)

¹⁸ Mada 'ahogano Iesu'a Galilea du'uraġa genaġano oname'enogano, vaze 'aheu horoziro. Ze'e ġozone mau'ete'e azaġa. Vaze tiba'e Simona, niġa 'ahoga'e Petero, ebu negoġa Anderea. Ze du'urao re'eva feune radiunu. ¹⁹ Ebu Iesu'a ziro, raena'a, “Eġe ġaruna hegoto'i. Vaze re'evazi'ete'e vazeġa rouga veize ihozi'uma.” ²⁰ 'Ougirotene ze'e zogone re'eva modadu ane hegote onamiro.

²¹ Iesu'a Galilea du'ura genaġano bare onamiro ebu vaze 'aheu negoġeta horoziro. Anianine'e Zebedeo ubuga, Iakobo zu Ioane. Ze'e moze teite ġasi zamaġano re'eva zigoga faine radiunu. Ebu Iesu'a zeġe 'aheu huziro. “Eġe hegoto'i.” ²² 'Ougirotene ze'e zogone ġasize zu moze modadu ane hegote onamiro.

Ugi Azaġa Faiziro
(*Luka 6:17-19*)

²³ Iesu'a Galilea haba'a nidu'a zamaġano ragave'ena'a, Iuda azaġa zeġe nu'onu'o neġano ihoziro zu Badi'a'a ibitozini'ete'e moneo hari manoġa haramiro. Ebu ugi nunu nidu'a faiziro. ²⁴ Ebu Iesu hariġani'a bororanadu Siria haba'a nidu'a igiro. Ze'a ugi azaġa nidu'a tutuze ani vaġe ariro. Ugi nunu u'ano ahirize'a gigize ruze'ete'e azaġa, vine sau'ani'a ragano reirote'e azaġa, ketokete'ete'e azaġa zu ahirize haganoga mene idaġa azaġa tutuze onairotene, Iesu'a ze faiziro. ²⁵ Galilea haba'a, Dekapolis* neġa boro, Iudea haba'a, Ierusema zu Ioridana vuġa moneafa haba'anono'o vaze ġuġuvaġani'a onaadu Iesu hegotiro.

5

Maġano Haramiro
(*Luka 6:20-23*)

¹ Iesu'a vaze ġuġuvaġa horozirotene, ani maġa 'ahoga itadu e'ea ehoriro. Ebu ane tahi'atahi'ani'a ane vaġe onairo. ² Onairotene Iesu'a ihoziro, raena'a,

³ “Zamaze zaharaġa azaġa'e Badi'a manohugazeta,
mazaġa Badi'a'a ibitozini'ohe.

⁴ Zamaze are'ena'a, niau'ete'e azaġa'e Badi'a manohugazeta,
mazaġa ze'e Badi'a'a namizi'uma.

⁵ Zamaze roġeġa azaġa'e Badi'a manohugazeta,
mazaġa zeġe 'evorao haba ri'ini'uma.

⁶ Badi'a'a urate'eta'a'e haġaihi rae inare'ete'e azaġa'e Badi'a manohugazeta,
mazaġa Badi'a'a danazadu ze'a 'ouge haġai'uma.

⁷ Vaze vetuġazi'ete'e azaġa'e Badi'a manohugazeta,
mazaġa Badi'a'a ze vetuġazi'uma.

⁸ Zamaze deheġa azaġa'e Badi'a manohugazeta,
mazaġa ze'e Badi'a horoni'uma.

⁹ Vazevaze uniho mae manofe'ete'e azaġa'e Badi'a manohugazeta,
mazaġa Badi'a'a ze'e ane ubuga rae huzi'uma.

¹⁰ Badi'a ura haḡae'ete'e u'ano, vase'a sausauzi'ete'e azaḡa'e Badi'a manohugazeta, mazaḡa ze'e Badi'a'a ibitozini'ohe.

¹¹ Za'e eḡe hegote'ete'e u'ano, vase'a rae sausauzine, agirezine ga ḡurire'ena'a ḡoere sau'a nunu nidu'a zae rana tine, Badi'a manohuga hide'ohe. ¹² Za, matu'e rudano'i, mazaḡa Badi'a'a adureo naeḡa'e boro багаḡa zini'uma. Vouḡaze'a peroveta ibi'a azaḡa zuni de'uge sausauzido.

Dama zu Ihure Agaḡa
(Mareko 9:50, Luka 14:34-35)

¹³ Dama'e ḡau manoḡa ra'ete'e teige, za'e, eḡe hegote'ete'e azaḡa, raha 'adao dama heuḡa. Rehano dama inigani'a dauḡine, iniga bare furenoga mene idaḡa. ḡau 'ahoga veize mene manoḡa. A'e mae modadu vase'a edene oname onae'ohe.

¹⁴ Za'e, eḡe hegote'ete'e azaḡa, raha 'ada agane'ete'e ihure agaḡa heuḡa. Maḡa hitagano radiu'ete'e neḡa boro'e 'u'uranoga mene idaḡa. ¹⁵ Vaze'a ihure hofadu siuva 'u'uḡano mene te'ohe, rehano ihure ti'ete'e haba'ano teadu ne zamaḡano radiu'ete'e azaḡa nidu'a agaze'ohe. ¹⁶ Ihure agaḡani'a vase nidu'a agaze'ete'e teige, zae haḡai manoḡa vase mazao ago u'ure to'i, rehano fureno'i. 'Ougine, vase'a zae haḡai manoḡa horonadu Moze adureo niguni'uma.

Mose Goro ḡoe'a

¹⁷ Za'e, eḡe'a Mose goro ḡoe'a zu peroveta azaḡa ḡoere fahoga radu onairo rae ago zamaro'i. E'e zeḡe ḡoere'a hudanoga veize onairo. ¹⁸ E hube hune zi'ohe, adure zu raha izema dauḡogano Mose goro ḡoe'a mirihoḡa kome'a fase zuni mene dauḡi'uma, rehano goro ḡoe'a nidu'a'e huda'uma. ¹⁹ E'ano'o iniu'a Mose goro ḡoe'a kome'a 'ahoga zuni vari'ine ebu vase 'ouge ihozine, ani'e Badi'a'a ibitozini'ete'e azaḡa bo'aḡano niḡa mae ovo'i'uma. U iniu'a goro ḡoe'a tihitihinine ebu vase 'ouge ihozine, ani'e Badi'a'a ibitozini'ete'e azaḡa bo'aḡano niḡa mae iti'uma. ²⁰ E zi'ohe, za'a Badi'a ḡoere hegote'eta'a'e, Mose goro ḡoe'a ihoze'ete'e azaḡa zu Farisea azaḡa haḡaiḡa mene vitizine, Badi'a'a za mene ibitozini'uma.

Maḡunu zu Gorugoru

²¹ Ibi'a azaḡa mazao reirote'e goro ḡoe'a 'adi zae'a igiro, raena'a, 'Vaze ago mau runo'i. Iniu'a vase 'ahoga maune, kotani'uma.' ²² Rehano e zi'ohe, iniu'a negoḡa mazao maḡunine, kotani'uma. Iniu'a negoḡa ḡoere sau'a nine, Iuda azaḡa nu'onu'o zamaḡano kotani'uma. Ebu iniu'a 'ḡa hahizaḡa,' rae reine, ire roga zamaḡano mae feuni'uma.

²³ E'ano'o ḡae'a dibu'o fataḡano ḡahunogō hau'ete'e madaḡano negoḡo 'ahogani'a ḡae mazao maḡunirote'e zamaro'idene, ²⁴ ḡahunogō'e fata ḡenaḡano modo'i, ebu negoḡo vaḡe onamadu ane teite uniho manof'o'i. E'e ḡaruganobu'u bare onaadu ḡahunogō hano'i.

²⁵ ḡa'e vase 'ahoga moni madu mene bare haune, ani'a ḡae kotao oho'ihhi radu ani teite kota onami'uma. E'e madaḡano ḡanine ge ibio uniho manof'o'i. Mene 'ouguine, ani'a ḡa kota vaseḡa 'evorao oho'i'uma, ebu ḡu'a neḡa taufe'ete'e vaseḡa 'evorao oho'adu ḡu'a neḡano oho'i'uma. ²⁶ E hube hune ḡa'ohe, ḡa mene bua'uma onamo ḡae'a ani moni nidu'a bare ha'uma.

Ubuma Ago ḡezano'i

(Mataio 19:9, Mareko 10:11-12, Luka 16:18)

²⁷ Za'e edeḡa, Mose goro ḡoe'ano 'ahige reiro, raena'a, 'Ubuma ago ḡezano'i.' ²⁸ Rehano e zi'ohe, iniu'a roḡae ḡiaḡiane'ena'a, ane zamao roḡae omo teite bazihhi rae zamarine, ani 'ai zamao ubuma ḡezaneha. ²⁹ ḡae eda'e ubumaḡani'a haḡai sau'a haḡao'idene, e'e ubumaḡa ḡude modo'i. Mazaḡa ahiriḡo tahiḡa mode'eta'a'e aduga kome'a, u ahiriḡo nidu'a ire roga zamaḡano mae feu'e'eta'a'e ufeta aduga boro. ³⁰ Ebu

ġae eda'e 'evo'ani'a haġai sau'a haġao'idene, e'e 'evo'a'e vari'e modo'i. Mazaġa ahiriġo tahiġa mode'eta'a'e aduga kome'a, u ahiriġo nidu'a ire roga zamaġano mae feu'e'eta'a'e ufeta aduga boro.

Inuga Mode'ete'e Moneo

³¹ Za edeġa, Mose goro ġoe'ano 'ahige reiro, raena'a, 'Iniu'a inuga modo'idene, ani'a ihore so'aġa mirihadu inuga hano'i.' ³² Rehano e zi'ohe, iniu'a inuga'e mene ubuma ġezaro rehano, inuga modine, i'ani'a ubuma ġezo ibiġano inuga tuġune'ete'e heuġa. Ebu iniu'e i'ani'a modirote'e roġaeġa teite hahurine, ani zuni ubuma ġezau'ete'e heuġa.

Ago Ġoitoro'i

³³ Ibi'a azaġa mazao reirote'e goro ġoe'a 'adi zae'a igiro, raena'a, 'Nagni ġoitoro'idene, ago vari'o'i. Badi'a mazao ġoitoro'idene huga haġao'i!' ³⁴ Rehano e zi'ohe, ġoere nagiga 'ahoga ago ġoitoro'i. Adure niġano ago ġoitoro'i, mazaġa adure'e Badi'a'a ehore'ete'e haba'a. ³⁵ Raha niġano ago ġoitoro'i, mazaġa raha'e Badi'a'a odaġa ti'ete'e haba'a. Ierusalem'a niġano ago ġoitoro'i, mazaġa Ierusalem'a Kini Boro, Badi'a neġa boro. ³⁶ Ġoitorirote'e mene haġaine ruda'uma rae ago ġoitoro'i, mazaġa ġaboneze zu zae'a mene haġairo. Za'e iguze tiba zuni mae 'urunoga zu mae ġunoga mene idaġa. ³⁷ Zae'a nagini 'ahoga haġai'uma ro'idene, 'O'e, e haġai'uma', ga 'Mene, e mene haġai'uma' da'o rae ro'i. Ġoere 'ahoga'ahoga ragatine, a'e Satani'ono'o fureru'ohe.

Haġai Sau'ano Ago Naenaetito'i

(Luka 6:29-30)

³⁸ Za'e edeġa Mose goro ġoe'ano 'ahige reiro, raena'a, 'Vaze 'ahogani'a ġae ubuma sausauno'idene ga ġae ġonone vahego'idene, vazeġa e'e ubuma zu sausauno'i ebu ane ġonone zu vahego'i.' ³⁹ Rehano e zi'ohe, vaze sau'a mazao ago naenaetito'i. Vaze 'ahogani'a zae eda'e ġaniga fa'o'no'idene, ani'a bare fa'o'noga veize zae kauri ġaniga zuni notonohano'i. ⁴⁰ Vaze'a dabu'aze moug'a rae kotazihi ro'idene, raga dabu'aġa zuni hano'i. ⁴¹ Vaze 'ahogani'a riġa tuġuzena'a, zae'a ane ġau odohadu kilomita tiba onamoga urato'idene, kilometa 'aheu zuni onamo'i. ⁴² Iniu'a umizo'idene hau tauġo'i, zu ġauze 'ahoga umizadu vesu baroni'uma rae ro'idene, ago hezahohano'i.

Agire Azaġa Zamaro'i

(Luka 6:27-28, 32-36)

⁴³ Za'e edeġa Mose goro ġoe'ano 'ahige reiro, raena'a, 'Ġae nabudi zamaro'i, ebu ġae agire vazeġa he'ehe'eno'i' ⁴⁴ Rehano e zi'ohe, zae agire azaġa zamaro'i, ebu zae sausauzi'ete'e azaġa veize kurano'i. ⁴⁵ 'Ougine, za'e Moze adureo ani ubuga rae re'uma. Mazaġa Moze'e vaze manoġa zu sau'a veize idane mada aganozini'ohe, ebu vaze haġai duduġa zu ve'oġa veize idane irugu tuġunadu ru'au'ohe. ⁴⁶ Za'e zae zamare'ete'e azaġa da'o zamarine, Badi'a'a e'e naeġa mene zini'uma. Takesi azaġa'e haġai sau'a azaġa rehano, zeġe zuni ze zamare'ete'e azaġa zamare'ohe. ⁴⁷ Za'e zae nabudi mazao da'o manoġa haġaine, vaze mene vitizi'uma. Badi'a aġu'a azaġa zuni 'ouge haġae'ohe. ⁴⁸ E'ano'o agire azaġa zu zamare huno'i. Badi'a mazao'e ve'oġa o'o'a teige, za zu ve'oġa 'ahoga ago haġao'i."

6

Ġahugo'i

¹ Ġiano'i, za'e vaze'a ġianoga veize vaze zamao haġai manoġa ago haġao'i, mazaġa zae Moze adureo naeġa mene zini'uma. ² E'ano'o ġau 'ahoga zahara vazeġa haune, zama guhi azaġa teige ago hirihiro'i. Zama guhi azaġa'e vaze'a niguzoga veize nu'onu'o neġano zu ibio haġae furene'ohe. E hube hune zi'ohe, ze'e naeze nidu'a mae hauġeha.

³ Ġau 'ahoga zahara vazeġa haune, zae nabudi uhiġa vazeġa zu ago ihono'i.* ⁴ Vaze 'ahogani'a mene ederoga veize sifu kaġuso hano'i. 'Ougine, Moze'a za'a sifu haġate'e haġaiġa horonadu naeġa zini'uma.

*Zuhi'a Boro Kuru
(Luke 11:2-4)*

⁵ Za'e kurano'idene, zama guhi azaġa teige ago kurano'i. Mazaġa ze'e vaze'a horozoga veize nu'onu'o neġano zu ibi boro ġenaġano edau'ena'a, kuranoga urate'ohe. E hube hune zi'ohe, ze naeġa nidu'a mae hauġiro. ⁶ Za'e kurano'idene, bazuni haba'a diuġadu ibiheta haranadu Moze, za'a horonoga mene idaġa ra'eta'a'e, mazao kurano'i. 'Ougine, za'a sifu haġate'e haġaiġa Moze'a horonadu naeġa zini'uma. ⁷ Ebu za kurano'idene, Badi'a aġu'a azaġa teige, huga o'o'a ġoe'a hina ago barebare kurano'i. Mazaġa ze'e ġoere ġehaġa hina kuraune, Badi'a'a igi'uma rae zamare'ohe. ⁸ Ze ago hegoto'i, mazaġa Moze'e zae'a izima umidogano nagini urate'eta'a'e edeġa.

⁹ E'ano'o 'ahige kurano'i:

Emeġe Mama adureo,

eme umi'e'ohe, vaze'a ġae guba'e'ena'a ġa niġo'e zaġoġa re'uma,

¹⁰ ebu ġa'a vaze nidu'a ibitozi'uma,

ebu adureo ġae ura'a hudau'ete'e teige, raha adao zuni huda'uma.

¹¹ Izidi ogomuġa rife'eno'i,

¹² ebu emeġe'a eme sausaufe'ete'e azaġa zeġe sau'a rae mode'ete'e teige, emeġe sau'a zu rae modofoli.

¹³ Emeġe'a haġai sau'a haġaihi rae reine, sau'ano ago tutufoli,

ebu Satani'ono'o mae vaġifo'i.†

¹⁴ Zae'a vaze sau'a rae modine, zae Moze, adureo radiu'ete'e'a, zae sau'a zuni rae modi'uma. ¹⁵ Rehano zae'a vaze sau'a mene rae modine, zae Moze'a zuni zae sau'a mene rae modi'uma.

Zaġozaġe'ete'e Moneo

¹⁶ Zae'a zaġozaġo'idene, zama guhi azaġa teige, ago vetuġarau rado'i. Ze'e, vaze'a horozadu zeġe'a zaġozaġe'ete'e ederoga veize, mene vire'ohe zu iguze mene si'e'ohe. E hube hune zi'ohe, ze'e naeġa nidu'a mae hauġiro. ¹⁷ Rehano zae'a zaġozaġo'idene, viradu iguze si'o'i. ¹⁸ 'Ougine, vaze'a za'e zaġozaġe'ete'e mene ederi'uma. U za'a horonoga mene idaġa ra'eta'a'e, Moze da'o ederi'uma. Ebu Moze'a za'a sifu haġaate'e haġaiġa horonadu naeġa zini'uma.

*Ġauze Adureo Mae Nu'one To'i
(Luke 11:34-36, 12:22-34, 16:13)*

¹⁹ Zae veize raha 'adao ġau manomano ago nu'one to'i. De'ea'e zuhi'a sausaune'ohe zu atenarau'ohe ebu ġonore'a varade diuġadu ġonotu'ohe. ²⁰ Rehano zae veize ġauze manomano'e adureo nu'one to'i. De'ea' zuhi'a mene sausaune'ohe zu mene atenarau'ohe ebu ġonore'a varade diuġadu mene ġonotu'ohe. ²¹ Mazaġa za'a ġauze manomano nouma tine, zamaroneze zu de'ea ti'uma.

²² Zae ubuma'e ahirize ihureġa heuġa. Ubumaze manoġa reine, zae ahiri nidu'a'e agaġani'a iriva'i'uma. ²³ Rehano zae ubuma'e sautaune, zae ahiri nidu'a'e uzabo'a iriva'i'uma. E'ano'o zae ahiri zamaġano agaġa'e uzaboraane, ahirize nidu'a'e uzabo gigi'a re'uma!

²⁴ Vaze'e zuhi'a 'aheu veize gauoga mene idaġa. 'Ougine ani 'ahoga'e zamari'uma, u 'ahoga'e he'ehe'eni'uma. Ebu 'ahoga veize faine gaui'uma, u 'ahoga'e turuni'uma. E'e teige, za'e Badi'a ebu moni, 'aheu veize gauoga mene idaġa.

* 6:3 Girikio, edae evoreġo'a haġae'eta'a'e kauri evoreġo'e aġu'a teige, hano'i. † 6:13 Fare mirihirote'e nu'e raena'a, 'Ġa'a ibitozini'ete'e ebu ġae gigi'a zu agaġa'e mada tuġutuġu oname'ohe. Amen.'

Ago Zamare Adudano'i
(Luka 12:22-31)

²⁵ E'ano'o e zi'ohe. Zae ḡabone veize nagi ogomu a'uma ga nagini gagi'uma ebu ahirize veize nagi dabua vidu'uma rae ago zamare adudano'i. Mazaḡa ḡabone zu ahiri'e ogomu zu dabua vitinoga. ²⁶ Hitanao rafiute'e niniḡa ḡiano'i. Ze ezone mene ḡorau'ohe, mene hirive'ohe, zu ogomuze godogo neḡano mene nu'one ti'ohe. Rehano zae Moze, adureo radiute'e'a, ḡubuze'ohe. Za'e nini vitize hune'ohe. ²⁷ Zae bo'aḡano iniu'e zamare adudaune, ḡabone'a tahiḡa nu fara'umahe? Mene.

²⁸ Za nouga'ahi dabua u'ano zamare adudu'ohe? Butu kakaḡa'e nougenouge ḡuhure'ete'e ḡiano'i. Ze mene gau'e'ohe zu dabuaze mene turine'ohe. ²⁹ Rehano e zi'ohe, butu kakaḡa 'ahoga'e ma'ora vazeḡa kini Solomona'a haḡairote'e dabuaḡa manomano vitinoga. ³⁰ Butu veḡa'e izidi ḡaboga, hena ohoḡore'e vaze'a masinadu ireo hufi hauni'uma, rehano Badi'a'a faifaine manohuni'ohe. Za'e ve vitinoga 'ahine, Badi'a'a hube hune dabua vidauzini'uma. Rehano za'e Badi'a mazao fie'eta'a'e kome'a.

³¹ E'ano'o ago zamare adudano'i, raena'a, 'Nagini a'uma?', 'Nagini gagi'uma?' ga 'Nagi dabua vida'uma?' ³² Badi'a aḡu'a azaḡani'a 'ahiguḡa nidu'a vaḡe'ohe. Zae Moze, adureo radiute'a'e, za'a e'e ḡauḡa urate'eta'a'e edeḡa. ³³ Badi'a'a ibitozini'ete'e zu urate'ete'e da'o gezo vaḡo'i. 'Ougine e'e ḡauga nidu'a zuni zini'uma. ³⁴ E'ano'o za ohoḡore veize ago zamare adudano'i. Mazaḡa ohoḡore gauḡa'e ohoḡoru'u zamari'uma. Izidi'e izidi aduga da'o zamari'uma.

7

Vaze Mazao Sau'a rae Ago No'i
(Luka 6:37-38, 41-42)

¹ Badi'a'a za'e sau'a azaḡa rae mene zi'ete'e uratine, vaze mazao sau'a azaḡa rae ago zo'i. ² Mazaḡa zae'a ḡau 'ahoga moneo vaze mazao sau'a rae reine, e'e moneo Badi'a'a zuni za'e sau'a re'uma. Za'a vaze mazao nagini haḡaine, Badi'a'a zae mazao 'ouge haḡai'uma.

³ ḡa'e nabugo ubumao be'a dinunuḡa ḡiane'ohe. Rehano nougadu ḡae ubumao be'a gado ireḡa mene ḡiane'ohe? ⁴ ḡae ubumaḡo be'a gado ireḡa 'e'e rehano, ḡa'e negoḡo mazao 'ahige ra'ohe, raena'a, 'Negohe, ubumaḡo be'a dinunu e'e mae vaḡinihi.' ⁵ ḡa, zama guhi vazeḡa, ibite geno ḡae ubumao gado ireḡa e'e mae vaḡino'i. Ebu ḡa'a faine ehamanadu negoḡo ubuma mazaono'o dinunuḡa mae vaḡini'uma.

⁶ ḡau zaḡoḡa ḡuni ago hano'i. 'Ougine ze vaetadu zae vihozi'uma. Zae hadi manomano aba zamao ago feuno'i. 'Ougine, ze'e oda hina edene ḡuzuhi'uma.*

Badi'a Mazao Umido'i
(Luka 11:9-13)

⁷ Za nagini urato'idene, Badi'a mazao umido'i, 'ouguine zini'uma. Za nagini vaḡo'idene, Badi'a mazao umido'i, 'ouguine hidi'uma. Badi'a'a danazoga uratine, ibihetao toketokero'i, 'ouguine ibiheta vavaozini'uma. ⁸ Iniu'a umidine ha'uma, iniu'a vaḡine hidi'uma ebu iniu'a toketoketine ibiheta vavaoha'uma.

⁹ Zae bo'aḡano iniu'a ubuga'a beredi umidine hadi ha'umahe? ¹⁰ Ebu ane'a ḡozone umidine, mohe ha'umahe? ¹¹ Za'e sau'a azaḡa rehano, ḡau manomano ubudeze zenoga urate'ohe. E'e teige, zae Moze, adureo radiute'a'e, ane mazao umide'ete'e azaḡa hube hune ḡau manoḡa zini'uma. ¹² E'ano'o vaze'a zae mazao haḡai manoḡa haḡae'ete'e urato'idene, zae zuni zeḡe mazao haḡai manoḡa haḡao'i. 'Adi'e Mose goro ḡoe'a zu peroveta azaḡani'a ihozirote'e ḡoe'a ra'ohe.

Ibiheta Kokosiḡa
(Luka 13:24)

* 7:6 Huga'e, 'Badi'a ḡoere mene igi'ete'e azaḡa mazao ago barebare ihozo'i.'

¹³ Ibiheta kokosiġano diuġo'i. Mazaġa runeo diuġite'e ibiġa ibihetaġa'e rafaġa zu boro, e'ano'o e'e ibiġano diuġe'ete'e azaġa'e ġehaġa. ¹⁴ U ġabone tuġutuġu diuġe'ete'e ibiġa ibihetaġa'e kokosiġa zu e'e ibiġano onamoga'e riġa, e'ano'o e'e ibiġano diuġe'ete'e azaġa'e tahiġa.

Ire ebu Ire Maġa
(Luka 6:43-44, 13:25-27)

¹⁵ Ġuriro peroveta azaġa ġiano'i. Ze mamoe naminamiġa teige onai'uma, rehano zeġe zama'e butu ġuniġa vihovihoġa heuġa. ¹⁶ Ire'e maġa horonadu nagi ireġa ederi'uma. Vaini maġa'e ire renoga'ono'o mene ini'ohe zu figi maġa'e ġunu renoga'ono'o mene ini'ohe. ¹⁷ E'e teige, ire manoġa nidu'a'e maġa manoġa ini'ohe, u ire sau'a'e maġa sau'a ini'ohe. ¹⁸ Ire manoġa'e maġa sau'a mene ini'ohe, u ire sau'a'e maġa manoġa mene ini'ohe. ¹⁹ Maġa manoġa mene ini'ete'e ireġa nidu'a'e udi mode'ohe ebu ire rogao hufi haone'ohe. ²⁰ E'ano'o zeġe haġai horonadu ze'e vase nagiġa ederi'uma.

²¹ Eġe mazao, 'Zuhia Boro, Zuhia Boro,' rae huhe'ete'e azaġa mene nidu'a'e Badi'a'a ibitozini'uma. Rehano eġe Mama, adureo radiu'ete'e'a urate'ete'e haġaiġa haġae'ete'e vaseġani'a da'o ibitoha'uma. ²² Badi'a kota madaġano, vase ġehaġani'a eġe ihi'uma, raena'a, 'Zuhi'a Boro, Zuhi'a Boro, eme'e ġae nio Badi'a ġoere ihozido, zu ġae nio vine sau'a hegoze buzido zu ġae nio gigi'a haġaiġa ġehaġa haġaido'. ²³ 'Ougine, eġe'a dehene zi'uma, raena'a, 'E za'e mene ederiro. Za, haġai sau'a azaġa, eġe mazaono'o vaġino'i.'

Egadu Haġae'ete'e Azaġa
(Luka 6:47-49)

²⁴ Eġe ġoere egadu haġae'ete'e vaseġa'e huhuzaġa. Ani'e vatava rana neġa ogorarote'e vaseġa heuġa. ²⁵ Irugu'a ru'anadu zobozobo'a bororarotene ebu zavara boro'a feuradu neġa beirutene, e'e neġa'e mene higaro, mazaġa vatava rana ogoraro. ²⁶ U eġe ġoere egadu mene haġae'ete'e vaseġa'e hahizaġa. Ani'e ni'uri rana neġa ogorarote'e vaseġa heuġa. ²⁷ Irugu'a ruanadu zobozobo'a bororarotene ebu zavara boro'a feuradu neġa beirutene, e'e neġa higau bauradu fatariro."

²⁸ Iesu'a e'e ġoe'a nidu'a hauġirotene, vase ġuġuvaġani'a ane ihore u'ano zaguza-garo. ²⁹ Mazaġa Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġa teige mene ihoziro, rehano Badi'a gigi'a hina ihoziro.

8

Lefera Vazeġa Fainiro
(Mareko 1:40-45, Luka 5:12-16)

¹ Iesu'a maġanono'o ovairotene, vase ġuġuvaġani'a ane hegote onamiro. ² Lefera vaseġa 'ahogani'a ani vaġe onairo, ebu ane zamao obena hina tuġadu niro, raena'a, "Zuhi'a Boro, ġa urato'idene faiho'i!" ³ Iesu'a 'evo'a einadu vase e'e oboniro, ebu raena'a, "E urate'ohe. Ġae manoro'i!" 'Ougadu lefara e'e'a zogone dauġiro. ⁴ Ebu Iesu'a nina'a, "Vaze 'ahoga ago no'i. Rehano dibu'o vaseġa vaġe onamadu ahi'o ihono'i!"* Ebu ġae'a manorate'e vase'a ederifine, Mose'a reirote'e gahunoga mae onamadu Badi'a dibu'o hano'i."

Uti Azaġa Ġihi'ani'a Iesu mazao Firo
(Luka 7:1-10, Ioane 4:43-54)

⁵ Iesu'a Kaperanauma neġa boro diuġirotene, Roma uti azaġa ġihi'a 'ahogani'a onaadu dananoga uminiro, ⁶ raena'a, "Zuhi'a Boro, eġe tuġure vaseġa 'ahoga'e ahi'a haganoga mene idaġa radu neo baze'ohe. Ahi'ani'a giginadu ġaniġanau radiu'ohe." ⁷ Iesu'a nina'a, "Eġe'a onamadu faini'uma."

* 8:4 A'e, dibu'o vaseġani'a ahiri udahadu manoreha reifine

⁸ Rehano uti azaġa ġihi'ani'a naenaenina'a, “Zuhi'a Boro, e'e mene vaze manoġa, e'ano'o ġae'a eġe ne diuġoga'e mene manoġa. Rehano ġoere da'o ro'i, 'ougene eġe tuġure vazeġa'e manori'uma. ⁹ Mazaġa e'e zuni vaze 'ahoga 'u'uġano gau'e'ohe, zu eġe uti azaġa'e eġe 'u'uġano gau'e'ohe. Eġe'a vaze 'ahi nina'a, 'Onamo'i' reine, ani'e oname'ohe, ebu 'ahoga omo nina'a, 'Aro'i' reine, ani'e are'ohe. Eġe'a eġe tuġure vazeġa 'ahoga nina'a, "Adi haġao'i' reine, ani'e haġae'ohe.”

¹⁰ Iesu'a e'e ġoe'a igirotene zaguzagaro, ebu ani hegotirote'e azaġa ziro, raena'a, “Eġe'a hube hune zi'ohe, Badi'a mazao 'ahige fie gigaru'ete'e vazeġa'e Isaraela azaġa zamaġano ize mene horoneha! ¹¹ E zi'ohe, Iuda mene azaġa ġehaġani'a mada'a ite'ete'e moneono'o zu mada'a zubure'ete'e moneono'o onai'uma, ebu Badi'a'a ibitohau'ete'e zamaġano Aberahamo, Isako zu Iakobo teite ehoradu ogau tibura'uma. ¹² Rehano Iuda azaġa, Badi'a'a ibitozini'ohe rae zamarirota'a'e, enona mae feuzadu uzabo zamaġano radi'uma. Ze e'ea nia'uma zu ġononeze atiti'uma.”

¹³ Ebu Iesu'a uti azaġa ġihi'aġa niro, raena'a, “Onamo'i. Ġa'e eġe mazao fie'ete'e teige, ġae tuġure vazeġa'e manori'uma.” Ani'a 'ouge reirotene madaġano tuġure vazeġa e'e manoriro.

Vaze Ġehaġa Faiziro

(Mareko 1:29-34, Luka 4:38-41)

¹⁴ Ebu Iesu'a Petero ne diuġirotene Petero emoġa roġaeġa'e uginadu baze radoga horoniro. 'Ahi'a'e gigi'a багаġa. ¹⁵ Iesu'a roġae 'evo'a obonadu ahi'a gigi'a 'ai dauġiro. Ebu ani iġunadu Iesu veize ogomu ġorohe haro.

¹⁶ Ġoravare'ete'e zamaġano, vine sau'ani'a ragano reirote'e azaġa ġehaġa Iesu vaġe tutuze onairo. Ani'e ġoere hina vine sau'a hegoze buziro ebu ugi azaġa nidu'a faiziro.

¹⁷ A'e peroveta vazeġa Isaia'a Badi'a ġoere reirote'e'a hudaro, raena'a,

“Ani emeġe gigi'a meiro ebu emeġe ugi mae vaġiniro.”

Iesu Hegote'ete'e Vazeġa

(Luka 9:57-62)

¹⁸ Iesu vaze ġuġuvaġani'a ane mazao nu'oru radoga horozitene, ane tahi'atahi'a ziro, raena'a, “Du'ura moneafa fare onamihi.” ¹⁹ E'e madaġano Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e vazeġa 'ahogani'a Iesu vaġe onaadu niro, raena'a, “Ihore vazeġa, ġae'a no'e onamine, e ġae hegoti'uma.” ²⁰ Iesu'a naenaenina'a, “Butu ġuniġa'e bazuni haba'azeta, ebu hitana niniġa'e nezeta. Rehano eġe, Vaze Ubuġa'e bazunihe haba'a'e o'o'a.”

²¹ Iesu tahi'a 'ahogani'a niro, raena'a, “Zuhi'a Boro, e geno mamahe guri onamihi.”

²² Rehano Iesu'a nina'a, “Ġa'e eġe hegoti'i. Vine ruga azaġani'a rune azaġa ġuri'uma.”

Zavara 'Uiro

(Mareko 4:35-41, Luka 8:22-25)

²³ Ebu Iesu'a ġasio tirirotene, ane tahi'atahi'a'a ani hegoti tiriro. ²⁴ E'e enogano, zavara boro'a du'urao feuriro ebu sa'u'a ġasio kafere diuġiro. Rehano Iesu baze radiro.

²⁵ E'ano'o ze'a ane vaġe onamadu evaniro, raena'a, “Zuhi'a Boro, emeġe ġabofoli! Eme nariga zubure'ohe!”

²⁶ Ebu ani'a naenaezina'a, “Za nougadu rihau'ohe? Za'e Badi'a mazao fie'eta'a'e kome'a!” Ebu ani iġunadu zavara zu sa'u roziro. 'Ougirotene, zavara zu sa'u'e roġeru hauġiro.

²⁷ Iesu tahi'atahi'a'a zaguzagaro, raena'a, “Vaze 'ahi'e nagi vaze? Zavara zu sa'u'a ane ġoere egohu'ohe.”

Vine Sau'aġeta Vazeġa Fainiro

(Mareko 5:1-20, Luka 8:26-39)

²⁸ Iesu'a du'ura moneafa, Gadara haba'ano feurirotene, vine sau'ani'a ragano reirote'e vazeġa 'aheu'a idu haba'anono'o onaadu Iesu hidiro. Zamaze ufeta ġugi'eta 'ahine, e'e ibiġano vaze'a onamoga mene idaġa reiro. ²⁹ Ebu ze ġihau bagaġa ani ġoreniro, raena'a, "Badi'a ubuga! Ġa'e emeġe mazao nagini urate'ohe? Ġa'e, kota madaġa ġonaga 'izema mougano, aduga rifoga veize emeġe vaġe onahehe?"

³⁰ U tahiġa faġano aba ġehaġani'a ogau radiunu. ³¹ Ebu vine sau'ani'a Iesu uminiro, raena'a, "Ġae'a eme hegofe bufo'idene, aba ġuġuvaġa 'omo mazao tuġufo'i." ³² Ani vine sau'a zina'a, "Onamo'i!" 'Ouge reirotene, ze vaze 'aheu mazaono'o buanadu aba zamaġano diuġiro. Ebu aba e'e nidu'a maġa gagaga'ono'o dure ovoadu du'urao diuġiro ebu hunuhune rudaro. ³³ 'Ougadu aba taufe'ete'e azaġa'e dure neze onamiro, ebu vine sau'ani'a ragano reirote'e azaġa mazao nagini'a furerarote'e hariġa nidu'a me'odoziniro. ³⁴ Ebu e'e neġa azaġa nidu'ani'a buanadu Iesu hidoga veize onairo. Ze Iesu hidirotene, ani'e zeġe haba'anono'o vaġinoga uminiro.

9

Ahi'a Mene Hagane'ete'e Vazeġa Fainiro (Mareko 2:1-12, Luka 5:17-26)

¹ Iesu'a ġasio tiradu du'ura moneafa fariro ebu ane'a radiunute'e neġa boro Kaperanauma bare onamiro. ² Ebu vaze nu'a ahi'a mene hagane'ete'e vazeġa faratao bazune teadu ani vaġe herate onairo. Zeġe'a Iesu mazao fie'ete'e Iesu'a horonirotene, ahi'a mene hagane'ete'e vazeġa niro, raena'a, "Ubude, zamaġo rinedo'i. Ġae sau'a 'ai aġutu modeha." ³ 'Ougirotene, Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġa nu'e zeġe'a bare zamariro, raena'a, "Vaze 'adi'e ane bare Badi'a rae rahehe? Badi'a ni rae sausaune'ohe!"

⁴ Iesu ani zeġe'a nagini zamare'ete'e ederadu ziro, raena'a, "Nougadu za zamaroni sau'a zamare'ohe? ⁵ Ani mazao nougenouge nine, ufiġa? 'Ġae sau'a 'ai rae modeha' rae ni'ete'e ga 'iġunadu onamo'i' rae ni'ete'e? ⁶ Rehano e ani manoni'uma ebu ani sau'a zu rae modi'uma, mazaġa eġe, Vaze Ubuġa'e raha 'adao vaze sau'a rae mode'ete'e gigi'aġa meirote'e zuni za ihozi'uma." Ebu Iesu'a ahi'a mene hagane'ete'e vazeġa e'e niro, raena'a, "Eġe'a ġa'ohe, iġuno'i ebu farataġo odohadu neġo onamo'i" ⁷ Ebu vaze 'ai iġunadu neġa onamiro. ⁸ Vaze ġuġuvaġa'e e'e horonirotene riharo ebu Badi'a'a 'uguġa gigi'aġa vaze zinirote'e* u'ano Badi'a niguniro.

Mataio Zamaharo (Mareko 2:13-17, Luka 5:27-32)

⁹ Iesu'a e'eano'o ibio onamiro. Ebu vaze 'ahoga niġa Mataio'a takesi haba'ano ehore'enogano horoniro. Ebu Iesu'a niro, raena'a, "Eġe hegoto'i." 'Ougirotene ani iġunadu Iesu hegotiro.

¹⁰ Iesu'a Mataio neo ogarote'e madaġano, takesi azaġa zu haġai sau'a azaġa ġehaġani'a Iesu zu ane tahi'atahi'a teite ogau tiburaro. ¹¹ Farisea azaġani'a e'e horonirotene, Iesu tahi'atahi'a ġadiziro, raena'a, "Nougadu zae ihore vazeġa'e takesi azaġa zu haġai sau'a azaġa teite ogau tiburulohe?"

¹² Iesu'a e'e egadu ziro, raena'a, "Ugi o'o'a azaġa'e gohe vazeġa mene vaġe'ohe, rehano ugi azaġani'a ani vaġe'ohe. ¹³ E'e teige, zeġe bare haġai duduġa rae zamare'ete'e azaġa huzoga radu eġe'a mene onairo. Rehano zeġe bare haġai sau'a rae zamare'ete'e azaġa huzoga radu onairo. Badi'a'a 'ahige reiro, raena'a, 'E'e zae'a dibu'o inoga da'o mene urate'ohe, rehano vaze vetuġazoga ufeta urate'ohe.' Za onamadu ġoere huga e'e edero'i."

Ihore Iziga (Mareko 2:18-22, Luka 5:33-39)

¹⁴ Ebu Ioane tahi'atahi'a'a Iesu vaġe onaadu ġadiniro, raena'a, "Emeġe zu Farisea azaġa'e ogomu moneo mada ġehaġa zaġozaġe'ohe. Rehano ġae tahi'atahi'a'e nougadu

* 9:8 Ga, vaze harote'e 9:13 9:13 Hosea 6:6

mene zaḡozaḡe'ohē?" ¹⁵ Iesu'a ziro, raena'a, "Hahure'ete'e madaḡano, ohoze hahu izigani'a huze'ete'e azaḡa'e ane teite ogau tiburaune, ze mene zaḡozaḡe'ohē. Rehano zeḡe mazaono'o ohoze hahu iziga'e mae vaḡini'uma madaḡani'a onaine, ze'e vetuḡa ranadu zaḡozaḡi'uma.

¹⁶ Vaze 'ahogani'a dabua iziga vari'e madu dabua amahiḡa mene banini'ohē, mazaḡa dabu'aḡa vuzuine, dabua si'iga iziga'e ḡuanadu amahiḡa hutubadu borofe ziga'uma. ¹⁷ Ebu vaze 'ahogani'a vaini vuḡa fuse† amahiḡa zamaḡano vaini vuḡa iziga mene be'une ufi'ohē. Be'une ufine, vaini vuḡa iziga ane'a bare busure bororadu fuse amahiḡa'e ziga'uma. Ebu sore rururanadu fuse amahiḡa sausauni'uma. E'ano'o vaini vuḡa iziga'e fuse izigano be'une ufi'ohē ebu anianine'e manoḡa radiu'ohē."

Roḡae Tahiaḡa ebu Ugi Roḡaeḡa

(Mareko 5:21-43, Luka 8:40-56)

¹⁸ Iesu'a e'e ḡoe'a zinirote'e zamaḡano, nu'onu'o neḡa ḡihi'aḡa 'ahogani'a Iesu vaḡe onairo. Ebu ani zamao ḡuḡuradu niro, raena'a, "Eḡe aboe'e izidu'u rudaneha. Rehano ḡae'a onaadu ane rana 'evo'o tine, ani ḡabodi'uma." ¹⁹ Ebu Iesu zu ane tahi'atahi'a'e iḡunadu ane teite onairo.

²⁰ Onamirote'e zamaḡano roḡae 'ahoga, roḡae ugi madu muri 12 radiunute'e'a, Iesu ḡarunio onairo ebu ani dabua 'ariḡa oboniro. ²¹ Mazaḡa ani'e zamare'ena'a, 'E'a dabuaḡa tahiḡa obonine manori'uma.' ²² Ebu Iesu'a tehadu roḡae e'e ḡianiro, raena'a, "Aboe, zamaḡo rinedo'! Ḡae'a eḡe mazao fiate'e u'ano ugiḡo'a manoreha." 'Ouge reirote'e madaḡano roḡae 'ai manoriro.

²³ Iesu'a nu'onu'o neḡa ḡihi'aḡa neo feurirotene, rune badaḡa haḡae'ete'e azaḡa zu vaze ḡuḡuvaḡani'a harae'ete'e horoziro. ²⁴ Ebu ani'a ziro, raena'a, "Zae nidu'a buano'! Roḡae tahi'aḡa'e mene rudaneha. Ani'e baze'ohē." Rehano ze'e Iesu eḡofoharo. ²⁵ Vaze ḡuḡuvaḡa enoneo tuḡuze buzirote'e ḡarugano, Iesu'a ne zamaḡa diuḡadu roḡae tahi'aḡa 'evore oboniro. 'Ougadu ane'a iḡuniro! ²⁶ Ebu e'e hariḡa'e e'e haba'a nidu'a zamaḡano ḡehararo.

Ubuma Kuru zu Mumutafa Vazeḡa Faiziro

²⁷ Iesu'e de'ea mode onamirote'e madaḡano, ubuma kuru vazeḡa 'aheu'a ani hegotiro. Ze'a ḡihau huario, raena'a, "Davida mariga, eme vetuḡafo'!" ²⁸ Iesu'a ne diuḡirotene, ubuma kuru azaḡani'a ane vaḡe onairo. Iesu'a ḡadiziro, raena'a, "Za eḡe'a faizi'uma rae fie'ehe?" Ze'a naenaenina'a, "O'e, Zuhi'a Boro." ²⁹ Ebu ani'a ubumaze obonadu ziro, raena'a, "Zae'a eḡe mazao fie'ete'e idunaḡano ubumaze'a manori'uma." ³⁰ Ebu ubumaze'a ra'aro. 'Ougadu Iesu'a riḡa hune ziro, raena'a, "Zae mazao fureranate'e ḡauḡa vaze 'ahoga ago no'i." ³¹ Rehano ze onamadu e'e haba'a nidu'a zamaḡano ani hari rae ḡehaniro.

³² Ebu ze neonu'o buau onamirotene, vaze nu'a vaze 'ahoga Iesu vaḡe tutune onairo. Vine sau'ani'a vaze e'e ragano radu ani'e ḡoeroga mene idararo. ³³ Ebu Iesu'a vine sau'a ane mazaono'o hegone bunadu mumutafa vazeḡani'a ḡoeriro. Vaze ḡuḡuvaḡani'a e'e horonadu zaguzagaro, ebu raena'a, "Ibite Isaraela haba'ano 'ahiguḡa mene fureraro." ³⁴ Rehano Farisea azaḡani'a raena'a, "Ani'e vine sau'a zuhi'aḡa gigi'aḡano vine sau'a hegone buneha."

Gau Azaḡa'e Tahiaḡa

³⁵ Iesu'a haba'ahaba'a zu ne nidu'a ragave'ena'a, zeḡe nu'onu'o neḡano ihozinu zu Badi'a'a ibitozini'ete'e hariḡa manoḡa haraminu ebu ugi nunu nidu'a faizinu. ³⁶ Iesu'a vaze ḡuḡuvaḡa horozirotene, vetuḡaziro, mazaḡa zamaze'e adudaro zu ze'e dana mene hidiro. Ze'e vaze'a mene taufe'ete'e mamoeḡa heuḡa. ³⁷ Ebu ani ane tahi'atahi'a ziro, raena'a, "Hirive'ete'e ḡauḡa'e ḡehaḡa, rehano gau azaḡa'e tahiḡa. ³⁸ E'ano'o hirive'ete'e Zuhi'aḡa, Badi'a mazao gau azaḡa ane mebao tuḡuzoga veize umino'i."

† 9:17 Gouti ogaḡa hina haḡairote'e fuseḡa

10

Iesu'a Ane Tahiaḡa 12 Tuḡuze Onamiro
(Mareko 6:7-13, Luka 9:1-6)

¹ Iesu'a ane tahi'atahi'a 12 huze nu'oziro ebu vine sau'a hegoze buze'ete'e zu ugi nunu nidu'a faize'ete'e gigi'aḡa ziniro. ² Iesu tahi'a 12 nize'e ahi e'e: Ibi'a'e Simona, niḡa 'ahoga'e Petero zu ane negoḡa Aniderea, Zebedeo ubuga 'aheu Iakobo zu ane negoḡa Ioane, ³ Filipo, Batolomeo, Tomasi, takesi vazeḡa Mataio, Alefeo ubuga Iakobo, Tadeo, ⁴ Roma gavamani utitozini'ete'e duḡuruḡa vazeḡa* niḡa Simona ebu Iesu revoharota'a'e, Isakariota vazeḡa niḡa Iuda.

⁵ Iesu'a ane tahi'a 12 tuḡuze'ena'a, 'ahige ihoziro, raena'a, "Iuda mene azaḡa haba'a ago onamo'i ebu Samaria haba'ano neḡa 'ahogani ago diuḡo'i. ⁶ Rehano Isaraela haba'ano dauḡirote'e mamoeḡa 'u'a onamo'i. ⁷ Ebu neḡaneḡa diuḡe onamo'idene 'Badi'a'a ibitozini'ete'e madaḡa 'ai haniteha,' rae haramozeno'i. ⁸ Ugi azaḡa faizo'i, rune azaḡa ḡabozo'i, lefera azaḡa faizo'i ebu vine sau'a hegoze buzo'i. Zae'a hidirota'a'e naeḡa mene haḡairo, e'ano'o naeḡa ago mae'ena'a ḡahugo'i. ⁹ Moni niharazeo ago odoho'i. ¹⁰ Ragavo zamaḡano nihara ga dabua 'ahoga ga tamaka ga tuḡu ago odoho'i, mazaḡa gau vazeḡa'e nagini urate'ete'e ḡauḡa'e hidi'uma. ¹¹ Haba'ahaba'a zu neḡaneḡa diuḡine, de'ea mae ḡihizi'uma vazeḡa vaḡo'i ebu ane neo rado'i onamo e'e neḡa mode iḡuno'i. ¹² Ani ne diuḡo'idene, 'Badi'a'a manohuga zini'uma,' rae zeno'i. ¹³ Ebu e'ea radiu'ete'e azaḡa'e manoḡa ro'idene, zae'a rate'e Badi'a manohuga zeḡe rana radi'uma. U mene manoḡa ro'idene, zae'a rate'e Badi'a manohuga'e zae bare vaḡi'uma. ¹⁴ Haba'a ga neḡa 'ahoga azaḡani'a zae mene mae ḡihizo'idene ga ḡoereze mene egozeno'idene, odaze hu'uruḡa zauhe mode manahadu e'e haba'a ga neḡa mode iḡuno'i.† ¹⁵ E hube hune zi'ohe. Ibite Sodoma zu Gomora haba'a azaḡa'e sau'aze boro u'ano, Badi'a'a ruiziuro. Rehano Badi'a kota madaḡano zae mene mae ḡihizirote'e neḡa azaḡa'e ufeta aduga boro hidi'uma.

Iesu Tahi'atahi'a'a Aduga Hidi'uma
(Mareko 13:9-13, Luka 21:2-17, 12:2-9)

¹⁶ Butu ḡuniḡa bo'aḡano mamoe tuḡuze'ete'e teige, e za agire azaḡa bo'aḡano tuḡuze'ohe. E'ano'o mohe teige eda'e eda'o'i‡ zu Tubugo niniḡa teige sau'a ago haḡao'i. ¹⁷ Rehano vaze ḡiazo'i, mazaḡa ze'a oboze teadu kotao ohozi'uma ebu zeḡe nu'onu'o neḡano masizi'uma. ¹⁸ Eḡe u'ano gavana azaḡa zu kini mazao ri'izi'uma, ebu zae'a eḡe hari zeḡe zu Iuda mene azaḡa rae fureni'uma. ¹⁹ Rehano no'e madaḡano ze'a kotao obozeto'idene, zae'a nagini re'uma ga nougenouge re'uma moneo ago zamare borof'o'i. Mazaḡa e'e madaḡano za'a re'uma ḡoe'a'e ihozi'uma. ²⁰ Ḡoe'aze'e mene zae mazaono'o, rehano Moze vigani'a zae mazaono'o ḡoeri'uma.

²¹ Negoḡani'a negoḡa revohanadu runeo tuḡuni'uma. Ebu mogani'a ubuga revohanadu runeo tuḡuni'uma. Ebu ubudeze'a vize moze agirezadu runeo tuḡuzi'uma. ²² Eḡe u'ano vaze nidu'a'a zae he'ehe'ezi'uma. Rehano edau gigaru onamo ḡonaga meite'e vazeḡa'e ḡabone hidi'uma. ²³ Haba 'ahogano za sausaizo'idene, feranadu haba 'ahoga onamo'i. E hube hune zi'ohe, za Isaraela haba'a nidu'a izema harame oname hauḡogano, eḡe, Vaze Ubugani'a onai'uma.

²⁴ Tahi'a'e ane ihore vazeḡa mene vitini'uma ebu tuḡure vazeḡa'e ane zuhi'a mene vitini'uma. ²⁵ Tahi'a'e ane ihore vazeḡa teigi'uma reine idaḡa ebu tuḡure vazeḡa'e ane zuhi'a teigi'uma reine idaḡa. Vaze'a eḡe, zae Zuhi'a, Belezebulo§ rae huhine, zae, eḡe tahi'atahi'a, ufeta sau'ano huzi'uma.

²⁶ E'ano'o vaze'a sausaizo'idene, ago ze rihozo'i, mazaḡa u'uruḡa ḡau'a nidu'a Badi'a'a furene hauḡi'uma. ²⁷ E'a zae da'o zi'eta'a'e zae'a vaze nidu'a zol'i. Ebu eḡe

* 10:4 Duḡuruḡa niḡa'e Zealota † 10:14 A'e vaze'a ze mene mae ḡihizadu aduga hidi'uma rae ihoze'ohe. ‡ 10:16 Zarama'a maniḡa veize eda'erau avotite'ohe. § 10:25 Niḡa 'ahoga'e Satani

mazaono'o zae'a da'o igi'eta'a'e ne azaḡa nidu'a ḡihau rae fureno'i.* 28 'Ahiri da'o ma'ete'e u vine manoga mene idaḡa ra'ete'e azaḡa'e ago rihozo'i. Rehano Badi'a da'o rihono'i, mazaḡa ani'e vine zu ahiri'e ire rogao hufi haonoga idaḡa. 29 Tiburi niniḡa 'aheue' moni kome'a hina hoite'ohe. Ze'e mene ḡau boro rehano, Badi'a'a mene uratine, ze 'ahogani rahao mene uiti'uma. 30 Badi'a'a zae vadini iguḡa nidu'a nugu zuni edeḡa. 31 E'ano'o ago rihano'i, mazaḡa za'e Badi'a ubumao Tiburi niniḡa vitine ḡihi'aḡa.

32 Iniu'a vaze ubumao eḡe moneo edaune, eḡe'a zuni adureo Mamahe ubumao ane moneo eda'uma. 33 Rehano iniu'a vaze ubumao e o'ohine, eḡe'a zuni adureo Mamahe ubumao ani o'oni'uma.

Mene Uniho Manoḡa, Rehano Benisi
(Luka 12:51-53, 14:26-27)

34 E'e uniho manoḡa rahao 'ada mae ariro rae ago zamaro'i. E'e uniho manoḡa mene mae ariro, rehano benisi mae ariro. 35 E'a onairiota'a'e,

ubuga'e moga teite agiretitoga, avo'a'e vi'a teite agiretitoga, roḡae'e ani hadoga roḡaeḡa teite agiretitoga veize ra'ohe.

36 Agire azaḡa'e zae ne tiba azaḡa re'uma.

37 Iniu'a moga ga vi'a ufeta zamarine, ani'e mene eḡe tahi'a re'uma, ebu iniu'a ubuga ga aboḡa ufeta zamarine, ani'e mene eḡe tahi'a re'uma. 38 Iniu'a ane satauro odohadu eḡe ḡaruna mene hegotine, ani'e mene eḡe tahi'a rae re'uma. 39 Iniu'a ane ḡabone obone giganine, ani ḡabone tuḡutuḡu mene hidi'uma. Rehano iniu'a ane ḡabone eḡe 'uano modine, ḡabone tuḡutuḡu hidi'uma.

Naeḡa Hidi'ete'e Vazeḡa
(Mareko 9:41)

40 Iniu'a zae mae ḡihizine ani'e eḡe mae ḡihihe'ohe, zu iniu'a eḡe mae ḡihihine ani'e eḡe tuḡuhirote'e vazeḡa mae ḡihine'ohe. 41 Iniu'a peroveta vazeḡa'e Badi'a ḡoere ra'ete'e vazeḡa rae mae ḡihinine, ani'e peroveta vazeḡa hidi'ete'e naeḡa hidi'uma. Iniu'a duduḡa vaze'e vaze duduḡa rae mae ḡihinine, ani'a vaze duduḡa naeḡa hidi'uma. 42 Ebu iniu'a eḡe tahi'atahi'a, huga o'o'a azaḡa ra'eta'a'e bo'aḡano 'ahoga vu nahuga bioḡa haune, e hube hune zina'a, ani'e Badi'a'a e'e naeḡa ha'uma.

11

1 Iesu'a ane tahi'a 12 ihoze hauḡirotene, de'eano'o iḡunadu ne uhiḡauhiḡano ihozifine zu haramifine omamiro.

Iesu zu Ioane Babatiso
(Luka 7:18-35)

2 Ioane Babatiso'a ḡu'a neḡano radirote'e zamaḡano, Keriso'a nagini haḡairote'e hariḡa igiro. Ebu ani Iesu ḡadinoga veize tahi'aḡa tuḡuziro. 3 Ebu ze Iesu mazao feurirotene ḡadiniro, raena'a "Ioane Babatiso'a 'ahige ḡadi'e'ohe, 'Onai'uma reirote'e vazeḡa'e ḡahe ga eme vaze 'ahoga guhini'uma?"

4 Iesu'a naenaenziro, raena'a, "Bare onamadu zae'a egate'e zu horonate'e Ioane ihono'i: 5 Ubuma kuru azaḡa'e ehamu'ohe, oda sau'a azaḡa'e ragave'ohe, lefera azaḡa'e manore'ohe, teḡaze uhuḡa azaḡa'e igi'ohe zu rune azaḡa'e bare ḡaboze'ohe. Ebu zahara azaḡa hari manoḡa haramozini'ohe. 6 Eḡe mazao fie'eta'a'e mene mode'ete'e vazeḡa'e manohugaḡeta.

7 Ioane tahi'a'a iḡunirotene, Iesu'a Ioane moneo vaze ḡuḡuvaḡa ziro, raena'a, "Za vaze nagiḡa horonoga veize haba boha'a onamiro? Zavara'a Imi veḡa hudi naeni-naeni'ete'e horonoga radu onamirohe? Mene. 8 'Ougadu za vaze nagiḡa horonoga veize onamiro? Dabua manomano vidau'ete'e vazeḡahe? Mene. Dabua manomano

* 10:27 Girikio, E'a uzabo zamaḡano zi'eta'a'e agaḡa zamaḡano rae fureno'i, ebu tegazeo sifu zi'eta'a'e vinu'ono'o rae fureno'i 10:36 10:36 Mika 7:6

vidau'ete'e azaġa'e kini neo radiu'ohe. ⁹ 'Ougadu vaze nagiġa horonoga veize onamiro? Peroveta vazeġahe? O'e. E zi'ohe, peroveta azaġa nidu'a vitize'ete'e vazeġa'e Ioane.

¹⁰ Ioane moneo Buka Zaġoġano 'ahige mirihiro, raena'a,

'Ġiano'i. Badi'a'a ġae zamao vaze 'ahoga ibite tuġuni'uma.

Ani'e ġae zamao ġae ibi ruhibi'uma.'

¹¹ E hube hune zi'ohe, Ioane'a Keriso ibi ruhibirote'e u'ano, ani'e rahao 'ada radiu'ete'e vazeġa bo'aġano vaze nidu'a vitinoga. Rehano, Badi'a'a ibitozini'ete'e zamaġano ġonaga vazeġa zuni Ioane vitinoga ra'ohe. ¹² Ioane Babatiso'a haramirote'e madaġaono'o onao izidi, Badi'a'a ibitozini'e'eta'a'e riġa harame onae'ohe. Ebu Badi'a'a ibitozini'ete'e uratihi radu vaze'a gigau edau'ena'a, inare'ohe. ¹³ Ioane Babatiso'a izema onairote'e madaġano, peroveta azaġa zu Mose goro ġoe'a'e Badi'a'a ibitozini'eta'a'e ihoziro. ¹⁴ Ebu zae eġe'a ra'ete'e ġoe'a mae ġihinine, ego'i. Ioane'e, vaze anogani'a ari'uma rae reirota'a'e, Elia heuġa. ¹⁵ Teġaġeta vazeġa'e faifaine egadu huga edero'i.

¹⁶ Izidi ega'e naginio idazi'uma? Ze'e tahi'a kome'akome'ani'a ne hunio ehoradu arahe'ete'e heuġa. Ze rovonadu none tahi'aġani'a mone tahi'aġa mazao harae huhu'uhi'ohe, raena'a,

¹⁷ 'Eme muio zavonoga radu sura'i hodeha, rehano za mene zavoneha.

Ebu eme rune haba'ano niau ġoinaheha, rehano za mene nianeha.'

¹⁸ Ioane Babatiso'a onaadu ogomu mene audio zu vaini vuġa mene gagido. 'Ougadu za raena'a, 'Ioane'e vine sau'aġeta.' ¹⁹ U eġe, Vaze Ubuga'e onaadu ogomu au'ohe ebu vaini vuġa gage'ohe. Rehano za raena'a, 'Ani'e ogomu fu'a zu vaini vuġa fu'a. Ebu ani takesi azaġa zu haġai sau'a azaġa teite tiburu'ohe.' Rehano Badi'a hegote'ete'e azaġa huhuzaġa'e eġe zu Ioane'e duduġa rae re'uma.

Sau'anono'o Mene Ġihure'ete'e Haba'a
(Luka 10:13-15)

²⁰ Ebu Iesu'e ane'a haġai gigi'aġa ġehaġa haġairote'e haba'ahaba'ano roziro, mazaġa ze'e sau'anono'o mene ġihuriro. ²¹ Ani'a zina'a, "Korasini azaġa zu Betesaida azaġa, za fase vetuġaġa, aduga boro hidi'uma. Zae mazao haġai gigi'aġa haġainuta'a'e Turo zu Sidona* azaġa mazao haġaro reifone, ze'e sau'aono'o garihe zamare ġihurifo. Ze dabua ġu'a vidau ehoradu vega vadinizeo rurube'ena'a, zeġe'a zamare ġihurifo. ²² E zi'ohe, Badi'a kota madaġano, za'e Turo zu Sodoma azaġa aduga vitine hidi'uma. ²³ Kaperanauma azaġa, za Badi'a haba'ao gubazi'uma rae zamare'ehe? Mene! Za'e rune haba'ano mae feuzi'uma. Zae mazao haġairote'e haġai gigi'aġa Sodoma azaġa mazao haġaifo reifone, ze'e sau'a'ono'o ġihuradu izidi ize radiu'efo. ²⁴ Rehano e zi'ohe, Badi'a kota madaġano, za'e Sodoma azaġa aduga vitine hidi'uma.

Eġe Vaġe Aradu Ahio Ohono'i
(Luka 10:21-22)

²⁵ E'e madaġano Iesu'a kuraro, raena'a, "Mama, ġa'e adure zu raha Zuhi'aġa. E nigu'e'ohe, mazaġa ġae'a huhuzaġa zu edeġa boro azaġa mazao huga 'ahi u'u'rutiro. Rehano tahi'a teige, edeġa o'o'a rae zamarete'e azaġa mazao'e fureniro. ²⁶ Mama, a hube, 'ouge haġairote'a'e ġae'a urate'ete'e ġauġa."

²⁷ Ebu ani'a vaze ziro, raena'a, "Eġe Mama'a ġau nidu'a eġe iniro. Vaze 'ahoga'e e'e aġu'a, rehano eġe Mama da'o edeġa. Ebu vaze 'ahoga'e eġe Mama aġu'a, rehano eġe, Ane Ubuga da'o edeġa. Ebu e eġe Mama moneo ihozoga veize ohote'ete'e azaġa da'o eġe Mama edeġa. ²⁸ Taoġa zu aduga odohe'et'e azaġa, eġe vaġe aro'i, 'ouginge eġe'a ahirize ohoni'uma. ²⁹⁻³⁰ Eġe ihoroga'e mene riġa zu e'e hegotoga'e mene aduga. E'ano'o eġe

ihore mae ġihinadu eġe'ono'o edero'i. 'Ougine vineze ohoni'uma, mazaġa e'e namiġa zu roġeġa.

12

Bana Madaġa Zuhi'aġa
(Mareko 2:23-28, Luka 6:1-5)

¹ E'e madaġano, Iesu'e Bana Madaġano vuidi mebaġa zamaġano onamiro. Ani tahi'atahi'a'e vinizirote'e u'ano, vuidi maġa riri'e madu aro. ² Farisea azaġani'a e'e horonirotene a'e gaue'ohe radu Iesu niro, raena'a, "Ġiano'i, ġa tahi'atahi'a'e Bana Madaġa goroġa varade'ena'a, vuidi hiriveha." ³ Ani'a naenaeziro, raena'a, "Za'e Buka Zaġoġa zamaġano Davida'a nagini haġairota'a'e me'odiro ga? Davida'a ane ġatinirote'e azaġa teite ogomuze hauġadu vinize ruziro. ⁴ E'ano'o ani'e Badi'a ne diuġadu dibu'o azaġani'a da'o au'ete'e dibu'o berediġa ane ġatinirote'e azaġa teite aro. Zeġe'a Mose goro ġoe'a varadiro. ⁵ Zu za'e Mose goro ġoe'a me'odirohe? Ani raena'a, 'Bana Madaġano dibu'o azaġani'a kuru neġao gaue'eta'a'e mene ve'oġa.' ⁶ E zi'ohe, kuru neġa vitine hune'ete'e vazeġa ġihi'aġa'e 'ahi e'e. ⁷ Buka Zaġoġao Badi'a'a raena'a, 'E dibu'one da'o mene urate'ohe, rehano za'e vaze vetuġazoga urate'ohe.' Za ġoe'a e'e huga ederifone, duduġa azaġa mazao ve'oġa rae mene zifo. ⁸ Eġe, Vaze Ubuga'e, Bana Madaġa Zuhi'aġa."

'Evo'a Rudanoga Vazeġa Fainiro
(Mareko 3:1-6, Luka 6:6-11)

⁹ Ebu Iesu'a e'e haba modadu zeġe nu'onu'o neġa diuġiro. ¹⁰ E'ea 'evo'a rudanoga veze 'ahogani'a radiunu. Farisea azaġa'e, Iesu'a vaze e'e fainine zeġe kotao ohonihi radu, ani ġadiniro, raena'a, "Bana Madaġano ugi azaġa faizine idaġahe?" ¹¹ Ani'a ziro, raena'a, "Zae bo'aġano iniu'a mamoe tibunugaġeta radu Bana Madaġano mamoeġani'a iduo uite ovoine, iduono'o mae vaġini'uma. ¹² Vaze'e mamoe ufeta vitizoga zu ġihi'aġa. E'ano'o Bana Madaġano manoġa haġae'ete'e idaġa." ¹³ Ebu ani'a vaze e'e niro, raena'a, "'Evo'o eino'i." Ani'a 'evo'a einirotene naeġa 'evo'a teige 'evo'aġani'a manoriro. ¹⁴ Rehano Farisea azaġani'a buanadu Iesu manoga ibiġa ġoane vaġiro.

Iesu'e Badi'a Tuġure Vazeġa

¹⁵ Iesu'e Farisea azaġani'a manoga rae ġo'aninuta'a'e ederirotene, e'e haba'a mode vaġiniro. Vaze ġuġuvaġani'a ani hegotiro ebu ani'a ugi azaġa nidu'a faiziro. ¹⁶ Rehano ani riġa ġoeziro, raena'a, "E'e iniu rae vaze ago ihozo'i." ¹⁷ A'e peroveta vazeġa Isaia'a Badi'a ġoere reirote'e'a hudaro, raena'a,

¹⁸ "'Ahi'e e'a ohotirota'a'e, eġe tuġure vazeġa.

Ani'e eġe zamarone, eġe matu'oni'ete'e vazeġa.

Eġe'a Vinehe ane rana ohoni'uma,

ebu ani'a haba'ahaba'ano Badi'a kota moneo haramo fureni'uma.

¹⁹ Ani'e mene roteti'uma ga mene hounai'uma,

ebu ani'a ne hunio mene hounae ġoeri'uma.

²⁰ Roratihi ra'ete'e veġa mene mae vaġine'ete'e

ga vidatihi ra'ete'e ihure mene hudi vini'ete'e teige,

ani'a Badi'a mazao fie'et'a'a'e kome'a ra'ete'e azaġa mene mae vaġizi'uma, onamo ġau ve'oġa nidu'a mae vaġinadu ibitozini'uma.

²¹ Ebu Badi'a aġu'a azaġa'e ani niġano ġabone hidi'uma rae re'uma."

Iesu ebu Bezebulu
(Mareko 3:20-30, Luka 6:43-45, 11:14-23, 12:10)

²² Ebu vase'a vine sau'ani'a agatoharote'e vase 'ahoga Iesu vaḡe tutune ariro. Ani'e ubumaḡa kuruḡa zu mumutafa. Iesu'a ani fainadu ani'e ḡoeriro zu ehamaro. ²³ Vaze ḡuḡuvaḡa nidu'a zaguzaganadu raena'a, "Ahi'e kini Davida mariga, Keriso gaogi!"

²⁴ Rehano Farisea azaḡani'a ḡoereze igirotene, raena'a, "Ani'e vine sau'a zuhi'aḡa Belezebulo* inaraḡa hina vine sau'asau'a hegoze buze'ohe." ²⁵ Iesu'a ze nouge rae zamare'ete'e ederadu ziro, raena'a, "Haba tiba zamaḡano zeḡe'a rovotadu utitifone, e'e haba'a'e ane'a bare ruini'uma. Ebu neḡa ga ne tiba zamaḡano zeḡe'a rovotadu utitifone, neḡa ga ne a'e mene edau gigara'uma. ²⁶ E'ano'o Satani'a Satani nabuga hegozine, zeḡe'a bare rovozadu utiti'uma. 'Ougadu zeḡe habao'e nougenouge edau gigara'uma? ²⁷ Eḡe'a Belezebulo inaraḡa hina vine sau'a hegoze buzifone, zae tahi'atahi'a'e iniu inara hina vine sau'a hegoze buze'ohe? Zae tahi'atahi'a'e zae mazao ve'oḡa rae re'uma. ²⁸ Rehano eḡe'a vine sau'a'e Badi'a Vine hina hegoze buzine, za edero'i, Badi'a'a amahi zae ibitozi radiu'ohe. ²⁹ Vaze'a ibite gezo inara vaseḡa ogoru teadu ani ne diuḡi'uma, ebu ani tohe ḡonota'uma.†

³⁰ Iniu'e eḡe mene teite reine, ani'e eḡe agirehi'ete'e vaseḡa. Ebu iniu'e Badi'a mazao vase nu'oze'ohe radu eḡe mene danahine, ani'e Badi'a mazao'ono'o vase rovoze'ete'e vaseḡa. ³¹ E zi'ohe, vase sau'a nidu'a ebu Badi'a rae sausaune'ete'e ḡoe'a'e Badi'a'a rae modi'uma. Rehano Vine Zaḡoḡa rae sausaunine, e'e sau'aḡa'e mene aḡutu modi'uma. ³² Iniu'a eḡe, Vaze Ubuga agire ḡerehine sau'aḡa rae modi'uma. Rehano iniu'a Vine Zaḡoḡa agire ḡorenine, raha adao zu zazore moneo sau'aḡa'e mene rae modi'uma.

³³ Ire manoḡa'e maḡa manoḡa ini'uma zu ire sau'a'e maḡa sau'a ini'uma. Nagi ireḡa'e maḡa horonadu edere'ohe. ³⁴ Za'e Zarama mariga heuḡa! Za'e sau'a azaḡa u'ano, ḡoere manoḡa 'ahoga mene ra'ohe. Nagini'a zamao iri'ave radiu'eta'a'e hebeono'o buau'ohe. ³⁵ Vaze manoḡa'e zamaḡano manoḡa nu'onadu manoḡa furene'ohe, ebu sau'a vaseḡa'e zamaḡano sau'a nu'onadu sau'a furene'ohe. ³⁶ E zi'ohe, Badi'a kota madaḡano vase nidu'a aneane'a huga o'o'a ḡoe'aḡoe'a reirote'e bare rae furen'uma. ³⁷ Mazaḡa za'e reirote'e ḡoe'a idunaḡano, Badi'a'a za'e duduga ga ve'oḡa rae zi'uma."

Iona Haḡai Nu Badeḡa

(Mareko 8:11-12, Luka 11:24-26, 11:29-32)

³⁸ Ebu Mose goro ḡoe'a ihoze'ete'e azaḡa zu Farisea azaḡani'a Iesu vaḡe aradu niro, raena'a, "Ihore vaseḡa, eme ḡa'a haḡai nu badeḡa haḡae'ete'e ḡianoga urate'ohe."

³⁹ Iesu'a naenaero, raena'a, "Sau'a zu Badi'a mazao mene hune fie'ete'e azaḡa'e haḡai nu badeḡa da'o urate'ohe, rehano eḡe'a mene haḡai'uma. E'a ihozi'uma'e peroveta vaseḡa Iona haḡai nu badeḡa da'o. ⁴⁰ Iona'e mada uḡidu zu ohere uḡidu ḡozone boro isio radiro. E'e teige, eḡe, Vaze Ubugani'a mada uḡidu zu ohere uḡidu raha zamaḡano radi'uma. ⁴¹ Ibite madaḡano Nineva azaḡa'e Iona haramo abitadu sau'aono'o ḡihure ḡouriro. Izidi Iona vitinoga vaseḡa'e eḡe, rehano za'e eḡe ḡoere abitoga mene urate'ohe ebu mene ḡihure'ohe. E'ano'o Badi'a kota madaḡano Nineva azaḡani'a izidi ega zamao edanadu 'Za'e ve'oḡa' rae zi'uma. ⁴² Ibite madaḡano Siba haba'a kini roḡaeḡani'a haba faḡanono'o kini Solomona ḡoere abitoga veize onairo. Izidi Solomona vitinoga vaseḡa'e eḡe, rehano za'e eḡe ḡoere abitoga mene urate'ohe ebu mene ḡihure'ohe. E'ano'o Badi'a kota madaḡano Siba kini roḡaeḡani'a izidi ega zamao edanadu 'Za'e ve'oḡa' rae zi'uma.

⁴³ Vine sau'a 'ahogani'a vase 'ahoga maza'ono'o buau'etene, ani haba boha'ano ragave'ohe ebu ahi'a ohonoga radu haba 'ahoga vaḡe'ohe. Rehano mene horone'ohe. ⁴⁴ Ebu ani 'ahige ra'ohe, raena'a, 'E eḡe'a vaḡinate'e vaseḡa vaḡe bare onami'uma.' Ani baradu vase e'e horone'etene, vaseḡa'e, neḡa huga o'o'a, deheḡa hune zu idaidane touga heuḡa. ⁴⁵ Ebu vine sau'a e'e'a onamadu vine sau'a nidu'a fu'o 'aheu fare, a'e ufeta hune sau'a, zamaze'ohe, ebu vase e'e mazao diuḡe radiu'ohe. 'Ougadu vase e'e ufeta hune sautu'ohe, ibite mene heuḡa. De'eguḡa'e izidi ega sau'a mazao furera'uma."

* 12:24 Ni 'ahoga'e Satani † 12:29 Huga'e, Iesu'e Satani ogoru teadu vine sau'a hegoze'ohe.

Iesu Vi'a zu Negoġa
(Mareko 3:31-35, Luka 8:19-21)

⁴⁶ Iesu'a 'ize vaze ġuġuvaġa ġorezirote'e zamaġano vi'a zu negoġa duġuru'a feuradu ani teite ġoeroga veize enona edaro. ⁴⁷ Vaze 'ahogani'a Iesu nina'a, "Ġa vi'u zu negoġo duġuru'e ġa teite ġoerihhi radu enona edau'ohe."‡ ⁴⁸ Ani'a naenaenina'a, "Iniu'e eġe nanu? Iniu'e eġe nego duġuru?" ⁴⁹ Ebu ani'a ane tahi'atahi'a surizadu raena'a, "Eġe nanu zu eġe negohe duġuru'e 'ahi e'e. ⁵⁰ Iniu'a Badi'a eġe Mama adureo urate'eta'a'e haġaine, eġe nego, eze, ebu nanu rae ra'ohe."

13

Ezone Feune Ġorau'ete'e Vazeġa Hari Idaidaġa
(Mareko 4:1-9, Luka 8:4-8)

¹ E'e madaġano Iesu'a neono'o iġunadu du'ura genaġano ehoriro. ² Vaze ġuġuvaġani'a ani babaġano nu'oraratene, ani 'ai ġasio tiradu zamaġano ehoriro. Vaze ġuġuvaġa nidu'a'e du'ura genaġano edaro. ³ Ebu ani'a hari idaidaġa hina ġau ġehaġa ihoziro, raena'a, "Ego'i! Hihi vazeġa 'ahogani'a mebaġano ezone ġora onamiro. ⁴ Feune ġuzuhrotene, nu'e ibio rururaro, ebu nini'a onaadu au hauġiro. ⁵ Nu'e hadi haba'ano rururaro. Rahaġa'e severaġa. Ezogani'e ġarihe ġuhuriro, mazaġa rahaġa'e mene baruġa. ⁶ Ebu mada'a hiarotene, ane gigi'aġani'a ġuhuġa manadu roraro, mazaġa taiga o'o'a. ⁷ Ezone nu'e ve renogano rururaro. Ve renogani'a ġuhure bororanadu ezone ġuhuġa simariniro. ⁸ U ezone nu'e raha manoġano rururanadu faine ġuhure bororaro. Ebu nu'e huga ġae 100, nu'e huga ġae 60 ebu nu'e huga ġae 30 hudaro. ⁹ Teġaġeta vazeġa'e faifaine egadu huga edero'i!"

Hari Idaidaġa Huga Ihoziro
(Mareko 4:10-20, Luka 8:9-15)

¹⁰ Ebu ane tahi'atahi'a'a ane vaġe onaadu niro, raena'a, "Ġa nouga'ahi hari idaidaġa hina ġoereze'ohe?" ¹¹ Iesu'a naenaezina'a, "Badi'a'a ibitozini'ete'e moneo 'u'uru tirota'a'e zae mazao fureneha, rehano vaze 'ahoga'ahoga mazao mene fureneha. ¹² Faifaine zamare igi'ete'e azaġa'e, Badi'a'a edeġa boro zenadu zeġe edeġa'e ufeta borora'uma. U mene faine zamare igi'ete'e azaġa'e, Badi'a'a zeġe edeġa zuni mae vaġini'uma. ¹³ E'ano'o e'a hari idaidaġa hina ihoze'ohe, mazaġa,

'Ze'e horone'ohe rehano, mene hune horone'ohe.
Ze'e igi'ohe rehano, mene hune igi'ohe ga mene hune edere'ohe.'

¹⁴ A'e peroveta vazeġa Isaia'a reirota'a'e hudaro, raena'a,

'Ze'e Badi'a'a nagini rae'eta'a'e igi'uma rehano, mene hune ederi'uma.

Ze'e Badi'a'a nagini haġae'eta'a'e horoni'uma rehano, mene hune horoni'uma.

¹⁵ Zamaze'e riġa u'ano, teġaze u'adu mene igi'ohe, zu ubumaze kuranadu mene ehamu'ohe.

Ze mene 'ouGINE, ubumaze'e Badi'a'a haġae'ete'e horoni'uma, teġaze'e Badi'a ra'ete'e igi'uma zu zamazeo Badi'a ederi'uma,
ebu hena ze Badi'a vaġe aradu ani'a ġabozi'uma.'

¹⁶ Rehano za Badi'a manohugazeta, mazaġa nagini'a fureru'eta'a'e horone'ohe zu igi'ohe. ¹⁷ E'a hube hune zi'ohe. Peroveta azaġa zu duduġa azaġa ġehaġani'a, zae'a horone'eta'a'e ġianihhi reinu, rehano mene horoniro. Ebu zae'a igi'eta'a'e igihhi reinu, rehano mene igiro.

‡ 12:47 Fare mirihrote'e nu'e v. 47 o'o'a. 13:15 13:15 Isaia 6:9-10

¹⁸ Ezone feune ġorau'ete'e hariġa idaidaġa huga 'ahi ego'i. ¹⁹ Ezone ibio rururaro-ta'a'e 'ahiguġa: Badi'a'a ibitozini'ete'e hariġa vaze'a egadu huga'e mene edere'ete'e u'ano, Satani'a aradu ani zamao ġorarota'a'e mae vaġine'ohe. ²⁰ Ezone hadi haba'ano rururaro-ta'a'e 'ahiguġa: Vaze'a Badi'a ġoere igi'etene matu'uzeta zogone mae ġihine'ohe. ²¹ Rehano ze Badi'a mazao fie'ete'e ire taiga o'lo'a heuġa. Ze mene faġa edau gigaru'ohe. Ebu Badi'a ġoere mae ġihine'ete'e u'ano, aduga ġehaġa hidi'etene, zogone uite'ohe. ²² Ezone ve renoga zamaġano rururaro-ta'a'e 'ahiguġa: Vaze'a Badi'a ġoere igi'ohe. Rehano raha ġauġa zamare adudu'ohe zu obone'ete'e toheġa ufeta zamare'ohe. A'e Badi'a ġoere uadu ze mene ini'ohe. ²³ Ezone raha manoġano rururaro-ta'a'e 'ahiguġa: Badi'a ġoere igi'ohe zu e'e huga'e edere'ohe. Ebu hudau'ena'a, ġorarota'a'e vitine'ohe, ġae 100, ġae 60 ga ġae 30 ini'ohe.

Ve Hari Idaidaġa

²⁴ Iesu'a hari idaidaġa 'ahoga ziro, raena'a, "Badi'a'a ibitozini'eta'a'e vaze 'ahogani'a ani mebao ezone manoġa ġorarote'e heuġa. ²⁵ Rehano vaze nidu'a baze'ete'e zamaġano, ane agire vazeġani'a aradu vuidi bo'aġano ve ġoraro ebu vaġiniro. ²⁶ Vuidi'a ġuhuradu maġa haġairotene ve zuni ġuhuriro. ²⁷ E'ano'o meba vazeġa tuġure azaġani'a aradu niro, raena'a, 'Vaze boro, ġa'a ġae mebao vuidi ezone manoġa ġoraro. Rehano ve e'e noumano'o?' ²⁸ Ani'a naenaeni, raena'a, 'Agire vazeġa 'ahogani'a 'ougiro.' Tuġure azaġani'a ġadinina'a, 'Ġa'e eme onamadu ve e'e ġoroga uratehehe?' ²⁹ Ani'a naenaezina'a, 'Mene, za'a ve ġurine vuidi zuni ġuri'uma gaogi. ³⁰ Modoli ebu zeġe tibano ġuhuri'uma oname hirive'ete'e madaġa. Hirive'ete'e madaġano eġe'a hirive'ete'e azaġa zi'uma, raena'a, 'Ve geno ibite ġoro'i, ebu tibano utadu hofoli. Hena vuidi'e tibano nu'onadu eġe suabao zouno'i."

*Kuava Maġa** zu Isiti Hari Idaidaġa (Mareko 4:30-32, Luka 13:18-21)

³¹ Ani'a hari idaidaġa 'ahoga ziro, raena'a, "Badi'a'a ibitozini'eta'a'e Kuava* maġa tiba vaze 'ahogani'a madu nebaġano ġorarote'e heuġa. ³² Ani'e maġa nidu'a bo'aġano kome'a fase, rehano ġuhurine meba ġauġa nidu'a bo'aġano ufeta bororanadu ire boro ra'ohe. Ebu butu nini'a rafi are ezagano kamadu neze ogora'uma."

³³ Ani'a hari idaidaġa 'ahoga ziro, raena'a, "Badi'a'a ibitozini'eta'a'e isiti heuġa. Roġae 'ahogani'a isiti tahiġa madu uvahuġa ġehaġa teite mirune tibune'ohe ebu hena uvahu nidu'a'e ubaru'ohe."

Hari Idaidaġa Hina Ġoeriro (Mareko 4:33-34)

³⁴ Iesu'a hari idaidaġa hina ġoere 'ahi nidu'a vaze ġuġuvaġa ziro. Ani'e hari idaidaġa hina da'o vaze mazao ġoeriro. ³⁵ A'e, peroveta vazeġani'a Badi'a ġoere reirote'e'a hudaro, raena'a,

"E'e hari idaidaġa hina zi'uma.

Raha 'adi haġairote'e madaġanono'o 'u'uru tirota'a'e eġe'a furera'uma."

Ve Hari Idaidaġa Huga Ihoziro

³⁶ Ebu ani'a vaze ġuġuvaġa muhizadu ne zamaġa diuġiro. Ane tahi'atahi'a'a hegote diuġadu niro, raena'a, "Mebao ġorarote'e ve hari idaidaġa huga ihofo'i." ³⁷ Ani'a naenaezina'a, "Ezone manoġa ġorarote'e vazeġa'e eġe, Vaze Ubuga. ³⁸ Meba'e raha 'adi. Ezone manoġa'e Badi'a'a ibitozini'ete'e azaġa, u ve'e Satani hegote'ete'e azaġa. ³⁹ Agire vazeġani'a ve ġorarota'a'e Diabolo. Hirive'ete'e madaġa'e mada ġonaġa, ebu hirive'ete'e azaġa'e tuġure viga.

⁴⁰ Mada ġonaġa'e ve ġoradu ire rogao hufi haoze'ete'e teigi'uma. ⁴¹ Eġe, Vaze Ubuġani'a, eġe tuġure viga tuġuzi'uma ebu ze'a, Badi'a'a ibitozini'ete'e azaġa'ono'o,

* 13:30 Girikio, fufu maġa 13:35 13:35 Salamo 78:2

vaze ibi sau'ao tutuze'ete'e azaḡa nidu'a zu haḡai sau'a azaḡa nidu'a rovoze nu'ozi'uma.
⁴² Zeḡe nidu'a'e ire roga gigi'aḡano mae feuzadu e'ea nia'uma zu ḡononeze atiti'uma.
⁴³ Ebu duduḡa azaḡa'e Moze'a ibitozini'ete'e zamaḡano mada teige hia'uma. Teḡaḡeta vazeḡa'e egadu faine edero'!

Ḡau Manomano U'uruga Hari Idaidaḡa

⁴⁴ Badi'a'a ibitozini'eta'a'e mebao ḡau manomano u'uruga heuḡa. Vaze 'ahogani'a horonirotene bare u'uranadu matu'uḡeta ne onamiro. Ebu ane ḡau nidu'a seronadu meba e'e hoitiro.

⁴⁵ Bare hena, Badi'a'a ibitozini'eta'a'e hadi manomano vaḡe'ete'e vazeḡa heuḡa. Hadi e'e moni boro zu iraḡa manoḡa u'ano, hoitihiradu ragave vaḡiro. ⁴⁶ Ani'a hadi manomano e'e horonirotene, ne onamadu ane ḡau nidu'a seroniro ebu hadi e'e hoitiro.

Re'eva Hari Idaidaḡa

⁴⁷ Bare hena, Badi'a'a ibitozini'eta'a'e re'eva heuḡa. Davarao einadu ḡozone nunu nidu'a oḡaro. ⁴⁸ Re'eva'e iriva'irotene, vaze'a mae hesao rehaniro. Ebu ze'a ehoradu ḡozone manoḡa'e inahē tunahuo mae ufiro ebu sau'asau'a'e mae modiro. ⁴⁹ Mada ḡonaga'e 'ahiguḡa re'uma. Tuḡure vigani'a onaadu duduḡa azaḡa maza'ono'o sau'a azaḡa mae rovozi'uma. ⁵⁰ Ebu ze'a ire roga gigi'aḡano mae feuzadu e'ea nia'uma zu ḡononeze atiti'uma.”

⁵¹ Ebu Iesu'a ḡadiziro, raena'a, “Za'e eḡe ḡoere nidu'a huga'e ederahe?” Ze'a naenaenina'a, “O'e.” ⁵² Ani'a ziro, raena'a, “Mose goro ḡoe'a ihoze'ete'e azaḡa nidu'a'e Badi'a'a ibitozini'ete'e moneo ederifone, ze'e godogo neḡa ḡiane'ete'e azaḡa ḡihi'aḡaḡihi'aḡa heuḡa reifo. Ze'e godogo zamaḡano ḡau manomano amahiḡa zu ḡau manomano iziga ederadu vaze ihoze'ohe.†”

Nazareta Azaḡani'a Iesu Hezahoharo

(Mareko 6:1-6, Luka 4:16-30)

⁵³ Iesu'a hari idaidaḡa e'e hauḡirotene e'eano'o vaḡiniro. ⁵⁴ Ebu ane haba, Nazareta neḡa onamadu zeḡe nu'onu'o neḡano ihoze ḡadahiho. Ze ani ḡoere egadu zaguzagaro, raena'a, “Vaze adile nouma'ono'o zamarone manoḡa zu haḡaiḡa gigi'a inaraḡa 'ahi meiro? ⁵⁵ Ahi'e ne ogoru'ete'e vazeḡa ubuga. Ani vi'a'e Maria, ani negoḡanegoḡa'e Iakobo, Iosefa, Simona zu Iuda. ⁵⁶ Ani ezeḡa nidu'a'e aha'o eme teite. Ani'a ḡau nidu'a 'ahi nouma'ono'o meiro?” ⁵⁷ Ebu ze'a ani hezahoharo.

'Ougadu Iesu'a ziro, raena'a, “Haba nunu nidu'a zamaḡano vaze'a peroveta azaḡa gubaze'ohe, rehano peroveta azaḡa zeḡe habao zu nezeno da'o vaze'a mene gubaze'ohe.” ⁵⁸ Ebu ani'a e'e neḡano haḡai gigi'a ḡehaḡa mene haḡairo, mazaḡa ze'e ani mazao mene fiiro.

14

Ioane Babatiso Rune

(Mareko 6:14-29, Luka 9:7-9)

¹ E'e madaḡano Galilea haba'a kiniḡa Heroda'a Iesu hariḡa igiro. ² Ebu ane gau azaḡa ziro, raena'a, “Iesu'e Ioane Babatiso gaogi. Ane'a runeono'o bare ḡabodeha! E'ano'o ane'a haḡai gigi'a inaraḡa hina gau'e'ohe.”

³⁻⁴ Ibite Heroda'a negoḡa, niḡa Filipino, inuga meiro. Inuga niḡa'e Herodia. Ebu Ioane'a Heroda mazao barebare niro, raena'a, “Ḡae'a negoḡo inuga meirota'a'e Badi'a goro vari'eha.” E'ano'o, Heroda'a Ioane obone tiro, ebu ḡu'a neḡano ohoniro. ⁵ Heroda'a Ioane matihi reiro, rehano ani'e vaze ḡuḡuvaḡa rihoziro, mazaḡa ze'e Ioane'e peroveta vazeḡa rae mae ḡihiniro. ⁶ Heroda'a furerarote'e madaḡa meirotene, Herodia aboḡani'a vazevaze zamao zavonadu Heroda zama ufeta matu'oharo. ⁷ E'ano'o Heroda'a ani mazao ḡoitiro, raena'a, “Ga nagini urate'eta'a'e eḡe'a ḡani'uma.” ⁸ Ebu ani vi'a ḡoere egadu

† 13:52 A'e, ḡau amahiḡa'e ihore amahiḡao idaniro zu ḡau iziga'e ihore izigao idaniro.

Heroda niro, raena'a, "Ioane Babatiso vadini siuvao ofadu izidi 'ada eno'i." ⁹ E'e igirotene, Heroda'e zamaġa adudaro. Rehano ani'a e'ea vase zamao ġoitorirote'e 'ahine, roġae tahi'aġani'a urate'ete'e ġauġa hano'i rae reiro. ¹⁰ E'ano'o ani'a uti vaseġa tuġunadu ġu'a neġano Ioane Babatiso 'unu vari'e ri'iro. ¹¹ Vadiga'e siuvao teadu odohe ariro, ebu roġae tahi'aġa hanadu ane'a vi'a haro. ¹² Ebu Ioane tahi'atahi'a'a onaadu ane ahiri mae guriro. E'e enogano ze'e Iesu vaġe onamadu me'odoharo.

Vaze 5,000 Ġubuziro

(Mareko 6:30-44, Luka 9:10-17, Ioane 6:1-14)

¹³ Iesu'a Ioane hariġa igirotene, ani e'e haba'a modadu ġasi hina vase o'o'a haba'a sifu ruhau onamiro. Rehano vase ġuġuvaġani'a e'e egadu nezeono'o odao Iesu hegote onamiro. ¹⁴ Iesu'a ġasi'ono'o buanadu vase ġuġuvaġa horoziro. Ebu vetuġazeadu ugi azaġa faiziro.

¹⁵ Ġoravararotene, ane tahi'atahi'a'e ane vaġe onaadu niro, raena'a, "Ahi'e haba boha'a ebu mada 'ai zubureha. E'ano'o vase ġuġuvaġa 'adi tuġuzo'i, ebu ze uhiġauhiġa neġa onamadu ogomuze hoiti'uma." ¹⁶ Rehano ani'a naenaezina'a, "Mene 'ougi'uma. Zae'a ogomu nu zeno'i." ¹⁷ Ze'a nina'a, "Eme mazao'e beredi fu'o zu ġozone 'aheu da'o." ¹⁸ Ani'a zina'a, "Eġe vaġe mae aro'i." ¹⁹ Ebu ani'a vase ġuġuvaġa ve rana ehoroga radu ziro. Ani'a beredi fu'o zu ġozone 'aheu madu adure ite ġiane'ena'a, Badi'a mazao kuraro. Ebu vahege tahitahadu tahi'aġa ziniro ebu zeġe'a vase ġahuge ziniro. ²⁰ Ougadu zeġe nidu'a ogau idararo. Ebu Iesu tahi'atahi'a'a ogomu ġaha'aġaha'a'e nu'onadu tunahu 12 iri'avoniro. ²¹ E'ea ogarote'e azaġa bo'aġano ohoze isoiso nidu'a'e 5000, u roġaeroġae zu tahi'a kome'akome'a'e mene me'odiro.

Vu Rana Edau Onamiro

(Mareko 6:45-52, Ioane 6:15-21)

²² E'e enogano Iesu'a tahi'aġa zogone ibite tuġuzena'a, ziro, raena'a, "Ġasio tiradu du'ura moneafa fare onamo'i." U Iesu 'ize vase ġuġuvaġa tuġuziro. ²³ Tuġuze hauġadu ane da'o maġa itadu kuraro. Mada'a ġoravararotene e'ea ane da'o radiunu. ²⁴ E'e madaġano ġasi'e hesa'ono'o fararo. Ebu zavara boroboro onainu 'ahine, sa'u boro ragatadu ġasi ġihuġihuniro. ²⁵ Iraranae reirotene, Iesu'e vu rana edau'ena'a, ane tahi'atahi'a vaġe ariro. ²⁶ Ane tahi'atahi'a'a Iesu vu rana edau onairote'e horonirotene, rihau rudau'ena'a, huau ġaniġanaro, raena'a, "A'e vine!" ²⁷ Rehano Iesu'a zogone ziro, raena'a, "Ago rihano'i! 'Adi eġe. Zamaze rinedo'i." ²⁸ Petero'a nina'a, "Zuhi'a Boro, a hube hune ġa ro'idene, e zuni vu rana ġae vaġe amoga veize huho'i." ²⁹ Iesu'a nina'a, "Aro'i." Ebu Petero'a ġasiono'o buanadu vu rana Iesu vaġe edau onamiro. ³⁰ Rehano ani'a zavara boro horonirotene, rihanadu vu zamaġa zubure ovoiro, ebu ġaniġaniniro, raena'a, "Zuhi'a Boro, e ġaboho'i!" ³¹ Iesu'a zogone evo'a 'einadu ani hutube ġihiniro, ebu nina'a, "Ġa, mene gigaru fie'ete'e vaseġa, nougadu 'ada'adeha?" ³² Anianine ġasio tirirotene, zavara 'ai dauġiro. ³³ Ebu ġasi rana azaġa'e Iesu niguniro, raena'a, "Hube hune ġa'e Badi'a ubuga."

Ugi Azaġa Faiziro

(Mareko 6:53-56)

³⁴ Zeġe'a du'ura faradu Genesareta haba'ano hebetiro. ³⁵ Haba e'e azaġani'a Iesu'a onairote'e ederadu ne uhiġauhiġa azaġa nidu'a veize ġoere tuġuriro. Ebu zeġe'a ugi azaġa nidu'a Iesu vaġe tutuze ariro. ³⁶ Ebu ugi azaġani'a ani dabuaġa 'ariġa tahiġano da'o tu'inoga veize ze uminiro. 'Ougadu tu'inirote'e azaġa nidu'a'e ugize'a manoriro.

¹ Ebu Farisea azaḡa zu Mose goro ḡoe'a ihoze'ete'e azaḡa nu'a Ierusalem'a'ono'o Iesu vaḡe onaadu ḡadiniro, raena'a, ² “Ḡa tahi'atahi'a'e izema oganogano 'evoreze mene vuzu'e'ohe. Nougadu ze'a eme vouḡa goro ḡoe'a vari'e'ohe?”

³ Iesu'a naenaenziro, raena'a, “Za'e nougadu Badi'a goro ḡoe'a'e vari'adu vouḡaze goro ḡoe'a tihitihine'ohe? ⁴ Badi'a'a raena'a, 'Vi'u mogo gubazo'i', ebu 'Iniu'a ane vi'a moga rae sausaizo'idene, mau runo'i.' ⁵ Rehano iniu'a vi'a moga mazao raena'a, 'Fase, e zae danazoga mene idaḡa, mazaḡa danazi'uma ra'ete'e ḡauḡa 'ahi'e eḡe'a Badi'a ha'uma,' rae reine, zae'a ani idaḡa rae ra'ohe. ⁶ Vaze'a vize moze* mene gubane'ohe rehano, za'a ze duduḡa rae ihone'ohe. E'e teige, zae'a vouḡaze goro ḡoe'a u'ano, Badi'a goro ḡoe'a rae mode'ohe. ⁷ Za, zama guhi azaḡa! Peroveta vazeḡa Isaia'a zae moneo reirota'a'e duduḡa ra'ohe, raena'a,

⁸ 'Vazevaze 'ahi'e hebe hina da'o Badi'a gubane'ohe,
rehano zamaze'e Badi'a mazono'o faḡa hune.

⁹ Ze'a Badi'a mazao kurau'eta'a'e huga o'o'a,
ebu ze'e vaze'a tirote'e goro ḡoe'a ihoze'ohe.”

¹⁰ Iesu'a vaze ḡuḡuvaḡa huze ane vaḡiro ebu ziro, raena'a, “Egadu edero'i. ¹¹ Hebeo diuḡe'ete'e ḡauḡa'e vaze mene toratorane'ohe. Rehano hebe'ono'o buau'ete'e ḡauḡani'a vaze toratorane'ohe.”

¹² Ebu Iesu tahi'atahi'a'a ane vaḡe onaadu niro, raena'a, “Ḡa'e Farisea azaḡani'a ḡae ḡoere egadu maḡunata'a'e edeḡahe?” ¹³ Iesu'a naenaenzina'a, “Adureo eḡe Mama'a mene ḡorarote'e ḡauḡa nidu'a taiga'ono'o ḡuri modi'uma. ¹⁴ Ze mode tauḡo'i! Ze'e vaze ibitozini'ohe, rehano ubuma kuruga azaḡa heuḡa. Kuruga vazeḡani'a kuruḡa vazeḡa ibitohaune, anianine ho'ona bohire ovoi'uma.”

¹⁵ Petero'a nina'a, “Au'ete'e ḡauḡa'e vaze mene toratorane'ete'e hari idaidaḡa huga ihof'o'i.” ¹⁶ Iesu'a zina'a, “E'a ihozata'a'e 'ize mene edeḡahe? ¹⁷ Za'e edeḡa, ogomu'e vaze hebe'ono'o diuḡe isi zamaḡa ovoadu vesu ahiri'ono'o buau'ohe. ¹⁸ Rehano hebe'ono'o buaue'ta'a'e zamaono'o buanadu vaze toratoraze'ohe. ¹⁹ Vaze zamaono'o buau'eta'a'e zamarone sau'a, gorugoru, hahu'a daro'ete'e, ubuma ḡezo, ḡonore, kotao ḡurire ḡoere'ete'e zu vaze rae sausaize'ete'e ra'ohe. ²⁰ De'eguḡani'a vaze toratorane'ohe. Rehano 'evore mene vuzuadu ogomu au'ete'e'a vaze mene torane'ohe.”

Kanana Roḡaeḡani'a Iesu Mazao Firo (Mareko 7:24-30)

²¹ Iesu'a Galilea haba'a modadu Turo zu Sidono haba'a onamiro. ²² E'e haba'ano Kanana† roḡaeḡa 'ahogani'a ani vaḡe aradu ḡihau huniro, raena'a, “Zuhi'a Boro, Davida mariga, eḡe vetuḡaho'i! Vine sau'ani'a eḡe abohe rana radu ani ufeta sausaune'ohe.” ²³ Rehano Iesu'a ḡoere 'ahoga mene naenaeniro. Ebu ani tahi'atahi'a'a aradu uminiro, raena'a, “Ani tuḡune vaḡino'i, mazaḡa eme hegote'ena'a, barebare huau ḡunuḡunufe'ohe.” ²⁴ 'Ougadu Iesu'a roḡae e'e niro, raena'a, “E ḡa mene dana'i'uma. E'e Isaraela azaḡa, dauḡirote'e mamoeḡa veize da'o tuḡuhiro.” ²⁵ Rehano roḡaeḡani'a aradu ani zamao ḡuḡuriro ebu raena'a, “Zuhi'a Boro, danaho'i!” ²⁶ Iesu'a naenaenina'a, “Tahi'a ogomu madu ḡuni hanoga'e mene idaḡa.”‡ ²⁷ Roḡaeḡa'e nina'a, “A hube, Zuhi'a Boro, rehano ḡuni zuni ane zuhi'a ogomu mumuḡa fata'ono'o buau'eta'a'e au'ohe.” ²⁸ Iesu'a naenaenina'a, “Roḡae, ḡa'e eḡe mazao fie'eta'a'e boro! Ḡa'a urate'eta'a'e hidi'uma.” E'e madaḡano ani aboḡa 'ai manoriro.

Vaze Ḡehaḡa Faiziro

15:4 15:4 Exod 20:12; Deut 5:16   15:4 15:4 EXO 21.17; LEV 20.9   * 15:6 Girikio, moga   15:9 15:9 ISA 29:13
† 15:22 A'e mene Iuda haba'a   ‡ 15:26 Iuda azaḡa'e Iuda mene azaḡa mazao ḡuni rae huziro.

²⁹ Iesu'a haba e'e modadu Galilea du'uraḡa uni onamiro. Ebu maḡa itadu e'ea ehoriro. ³⁰ 'Ougadu vaze ḡuḡuvaḡani'a mene edau'ete'e azaḡa, ubuma kuru azaḡa, oda sau'a azaḡa, mumutafa azaḡa zu ugi azaḡa nunu ḡehaḡa tutuze ane vaḡe ariro. Ebu ze'e ane oda babaḡano bazuze teadu ani'a faiziro. ³¹ Vaze ḡuḡuvaḡani'a mumutafa azaḡa'e ḡoere'ete'e, oda sau'a azaḡa'a manorate'e, mene edau'ete'e azaḡa'e ragave'ete'e zu ubuma kuru azaḡa'e ehamane'ete'e horozitene, zaguzagaro. Ebu ze'e Isaraela azaḡa Badi'aḡa matu'oharo.

*Vaze 4000 ḡubuziro
(Mareko 8:1-10)*

³² Ebu Iesu'a ane tahi'atahi'a huzadu ziro, raena'a, “E'e 'ahi duḡuru vetuḡazi'ohe, mazaḡa ze 'ahao mada uḡidu eḡe teite radiu'ohe zu ogomuze o'o'a. E'e ze vinini tare nezeo tuḡuzoga mene urate'ohe, mazaḡa ibio higau bauri'uma.” ³³ Tahi'aḡani'a nina'a, “Haba boha'ano 'ada, noumao ogomu ḡehaḡa horonadu vaze ḡuḡuvaḡa 'ahi ḡubuzi'uma?” ³⁴ Iesu'a ḡadizena'a, “Za mazao beredi'e nugu?” Ze'a naenaenina'a, “Beredi'e fu'o 'aheu fare zu ḡozone kome'a tahiḡa.” ³⁵ Ebu ani'a vaze ḡuḡuvaḡa rahao ehoroga radu ziro. ³⁶ 'Ougadu beredi fu'o 'aheu fare zu ḡozone madu Badi'a mazao kuraro. Ebu vahagadu vaze ḡuḡuvaḡa zenoga veize tahi'aḡa ziniro. Ebu tahi'aḡani'a ḡahugiro. ³⁷ Zeḡe nidu'a au idararo. Ebu ogomu ḡaha'aḡaha'a mae ofadu tunahu fu'o 'aheu fare iriva'oniro. ³⁸ Ogarote'e azaḡa bo'aḡano ohoze da'o nidu'a'e 4000, u roḡae zu tahi'a kome'akome'a'e mene me'odiro. ³⁹ Ani vaze ḡuḡuvaḡa tuḡuzirote'e ḡarugano, ḡasi'o ehoradu Magadana haba'a onamiro.

16

*Haḡai Nu Badeḡa Uratiro
(Mareko 8:11-13, Luka 12:54-56)*

¹ Farisea zu Sadukea azaḡani'a Iesu tuhune nuroga radu ane vaḡe onairo ebu uminiro, raena'a, “Badi'a mazaonono'o haḡai nu badeḡa ihofo'i.” ² Ani'a naenaenziro, raena'a, “Za'e, 'Ḡorava mada'a kanaru zuburine, ohoḡore mada'a manori'uma,' rae ra'ohe. ³ Ebu 'Oherebau adure'a ḡutanoga horonine irugu'a ru'a'uma,' rae ra'ohe. Za'e adure iraḡa horonine nagini'a furera'uma rae edere'ohe. U izidi madaḡano nagini'a fureru'eta'a'e huga'e mene edere'ohe. ⁴ Sau'a azaḡa zu Badi'a mazao mene hune fie'ete'e azaḡa'e haḡai nu badeḡa da'o urate'ohe, rehano mene zini'uma. E'a zini'uma'e peroveta vazeḡa Iona haḡai nu badeḡa da'o.” Ebu ani'a zeḡe mazaono'o vaḡinadu onamiro.

*Farisea zu Sadukea Azaḡa Isiti
(Mareko 8:14-21)*

⁵ Iesu tahi'atahi'a'e du'ura moneafa farirotene beredi odohoga aḡutaro. ⁶ Iesu'a ziro, raena'a, “Tohutoho'i, Farisea zu Sadukea azaḡa isiti faine ḡiano'i.” ⁷ 'Ougadu ze zeḡe'a bare ḡo'aniro, raena'a, “Eme'a beredi mene odoheha 'ahine, ani 'ouge ra'ohe.” ⁸ Iesu'a ze nagini ḡo'anirote'e ederirote, ziro, raena'a, “Zae Badi'a mazao fie'eta'a'e kome'a! Nougadu beredi nu mene odohate'e ḡo'ane'ohe? ⁹ Za ize mene edeḡahe? Eḡe'a beredi fu'o hina vaze 5000 ḡubuzadu ḡaha'aḡaha'a'e tunahu nugu nu'onirota'a'e mene zamare'ehehe? ¹⁰ Zuni beredi fu'o 'aheu fare hina vaze 4000 ḡubuzadu ḡaha'aḡaha'a'e tunahu nugu nu'onirota'a'e mene zamare'ehehe? ¹¹ E'a beredi moneo mene ra'eta'a'e nougadu za'e mene edere'ohe? E bare zi'ohe, Farisea zu Sadukea azaḡa isiti faine ḡiano'i!” ¹² 'Ougadu ze'e ederiro, ani'e beredi isitiḡa moneo mene reiro, rehano Farisea zu Sadukea azaḡani'a ḡuriro ihoreḡa ḡianoga veize reiro.

*Petero'a Iesu'e Keriso Reiro
(Mareko 8:27-30, Luka 9:18-21)*

¹³ Iesu'a Kaisaria Filipi haba'a onairotene, ane tahi'atahi'a ḡadiziro, raena'a, “Vaze'a eḡe, Vaze Ubuga, iniu rae ra'ohe?” ¹⁴ Ze'a naenaenina'a, “Nu'e Ioane bapatizo, nu'e Elia ra'ohe. Nu'e Ieremia ga amahi peroveta vazeḡa 'ahoga ra'ohe.” ¹⁵ Ebu ani'a ḡadizena'a,

“Za'a ra'etene e'e iniu?” ¹⁶ Simona Petero'a naenaenina'a, “Ĝa'e Keriso, ĝabone Badi'aĝa Ubuga.” ¹⁷ Iesu'a naenaenina'a, “Iona ubuga Simona, matu'o'i, mazaĝa vaze'a ĝa mazao e'e meme iho'eha, rehano adureo eĝe Mama'a ĝa iho'eha. ¹⁸ Ebu e ĝa'ohe. Ĝa'e Petero, huga'e vatava. Eĝe'a vatava e'e rana ekalesia, eĝe mazao fie'ete'e azaĝa, ohozi'uma, ebu rune gigi'a'e mene ĝuizi'uma. ¹⁹ Badi'a'a ibitozini'ete'e ibihetaĝa vava'oga veize kiĝa eĝe'a ĝani'uma. E'ano'o ĝa'e nagini rahao gararine, Badi'a adureo zuni garari'uma, ebu ĝa'a nagini rahao ahetine, Badi'a adureo zuni aheti'uma.” ²⁰ Ebu Iesu'a ĝoere riĝa ziro, raena'a, “E'e Keriso rae vaze ago zo'i!”

Iesu Runeĝa Moneo Ihoziro
(Mareko 8:31-9:1, Luka 9:22-27)

²¹ E'e madaĝanono'o, Iesu'a ane rune moneo ane tahi'atahi'a ĝadahe ihoziro, raena'a, “Eĝe'a Ierusema onamehuni'uma, ebu vaze boroboro, dibu'o vazeĝa ĝihi'aĝaĝihi'aĝa zu Mose goro ĝoe'a ihoze'ete'e azaĝa mazaono'o aduga ĝehaĝa hidi'uma. Ze'a uĝuhi'uma, rehano e'a mada uĝiduĝa zamaĝano bare ĝabode iĝuni'uma.” ²² Ebu Petero'a Iesu ane genaĝano zamahu onamadu roniro, raena'a, “Mene, Zuhi'a Boro, Badi'a'a ĝae mazao 'ouge mene fureni'uma!” ²³ Rehano ani'a tehadu Petero niro, raena'a, “Satani, eĝe mazaono'o vaĝino'i! Ĝa'a eĝe'a uitoga veize ĝoere'ohe, mazaĝa ĝa'e Badi'a ibio mene zamare'ohe, rehano vaze ibio zamare'ohe.”

²⁴ Ebu Iesu'a ane tahi'atahi'a ziro, raena'a, “Iniu'a eĝe ĝaruna hegotihi are ro'idene, ane ura haĝaiĝa nidu'a modadu ane satauro odohe'ena'a, eĝe hegoti'i! ²⁵ Iniu'a ane ĝabone obone giganine, ani ĝabone tuĝutuĝu mene hidi'uma. Rehano iniu'a ane ĝabone eĝe 'uano modine, ĝabone tuĝutuĝu hidi'uma. ²⁶ Vaze 'ahogani'a haba nidu'a madu ĝaboneĝa mae vaĝinine, nagi manoĝa hidi'uma? Ĝau 'ahoga hina zu ĝabone tuĝutuĝu mouga mene idaĝa. ²⁷ Eĝe, Vaze Ubuga'e eĝe Mama agaĝa zamaĝano tuĝure viga teite onai'uma, ebu vaze'a nagini haĝairote'e idunaĝano aneane naeĝa zini'uma. ²⁸ E hube hune zi'ohe, izidi zae bo'aĝano vaze nunu'a izema rudanogano, eĝe, Vaze Ubugani'a aradu vaze ibitozini'ete'e horoni'uma.

17

Iesu Iraĝani'a Nufiro
(Mareko 9:2-13, Luka 9:28-36)

¹ Mada fu'o tiba fare ĝaruĝano Iesu'a Petero, Iakobo zu Iakobo negoĝa Ioane zamazadu zeĝe da'o maĝa boro itiro. ² E'ea ani iraĝani'a ze ubumao nufiro. Iraĝani'a mada teige agararo ebu dabuaĝani'a agaĝa teige uraro. ³ E'e madaĝano ze ubumao Mose zu Elia'a fureranadu Iesu teite ĝoeriro. ⁴ Petero'a Iesu niro, raena'a, “Zuhia Boro, eme 'ahao radiu'eta'a'e monoĝa! Ĝa'a uratine e taruha uĝidu ogora'uma, tiba'e ĝae veize, tiba'e Mose veize ebu tiba'e Elia veize.” ⁵ Ani ĝoere radiu'enogano ĝoze vazavazahogani'a ovadu ze ogoziro, ebu ĝoze zamaĝanono'o ago 'ahoga igiro, raena'a, “Ahi'e eĝe zamarone, ubudehe. E ani mazao matue rudau'ohe. Ani ĝoere egohano'i.” ⁶ Iesu tahi'atahi'a'a ago e'e igirotene, rihau rudanadu rahao higau ĝuĝururo. ⁷ Rehano Iesu'a aradu oboziro, ebu raena'a, “Iĝuno'i. Ago rihano'i.” ⁸ Ze'a dude ehamarotene, vaze nu mene horoziro, rehano Iesu da'o horoniro.

⁹ Ze maĝanono'o ovairote'e madaĝano Iesu'a ziro, raena'a, “Za'a horonata'a'e vaze mazao ago rae fureno'i, onamo eĝe, Vaze Ubugani'a runeono'o bare ĝabode iĝuni'uma.” ¹⁰ 'Ougadu ane tahi'atahi'a'a ĝadiniro, raena'a, “Nougadu Mose goro ĝoe'a ihoze'ete'e azaĝani'a, 'Elia'e ibite onai'uma, rae ra'ohe?” ¹¹ Iesu'a naenaezina'a, “A'e hube. Elia'e ĝau nidu'a ruhiboga veize ibite onai'uma. ¹² Ebu e zi'ohe, Elia 'ai amahi onairo. Rehano vaze'a mene ederadu ani mazao zeĝe'a uratirote'e haĝaiĝa haĝairo. E'e teige, eĝe, Vaze Ubuga zuni zeĝe mazaono'o aduga hidi'uma.” ¹³ 'Ougadu ane tahi'atahi'a'a Iesu'a Ioane Babatiso'e Elia idane'ena'a, ĝoerate'e ederiro.

*Tahi'a Kome'a Vine Sau'a*ġeta Manoniro
(Mareko 9:14-29, Luka 9:37-43a)

¹⁴ Ze'a maġa'ono'o vase ġuġuvaġa vaġe ovairotene vase 'ahogani'a Iesu vaġe aradu ane zamao tue ġuġuriro, ebu raena'a, ¹⁵ "Zuhia Boro, eġe ubude vetuġano'i! Ani'e ketokete'ohe ebu ahiri'e gigi'a boro ma'ohe. Ani'a mada ġehaġa ire roga rana ga vu rana higau'ohe. ¹⁶ E'a ani tutune ġae tahi'atahi'a vaġe areha, rehano ze'a ani manonoga mene idaraneha." ¹⁷ Iesu'a naenaeziro, raena'a, "Za'e Badi'a mazao mene fie'ete'e zu ve'oġa haġae'ete'e azaġa! E za teite no'e faġa radi'uma? E no'e faġa zae mazao zamahe gigau oboni'umahe?" Ebu tahi'a e'e moga nina'a, "Ubugo odohe eġe vaġe aro'i." ¹⁸ Ebu Iesu'a vine sau'a ronadu ane mazaono'o buaro. E'e madaġano tahi'a e'e zogone manoniro.

¹⁹ Ebu ani tahi'atahi'a'a zeġe da'o Iesu vaġe aradu ġadiniro, raena'a, "Eme'a nougado vine sau'a hegone bunoga mene idaraneha?" ²⁰ Ani'a ziro, raena'a, "Mazaġa zae fie'eta'a'e tahiġa fase. E hube hune zi'ohe, za'a eġe mazao fie'eta'a'e fufu maġa kome'a tiba heuġa radu za maġa 'ahi mazao nina'a, 'Ahaono'o vaġinadu omo onamo'i,' rae reine, ani'a 'ouge haġai'uma. Za'e eġe mazao fiine, ġau nidu'a haġaoga'e idaġa."*

Runeġa zu Bare Iġuni'uma Hariġa Reiro
(Mareko 9:31-32, Luka 9:44-45)

²² Ze'a Galilea haba'ano nu'oraratene, Iesu'a ziro, raena'a, "Eġe, Vaze Ubuga'e agirehe 'evoreo ri'ih'i'uma. ²³ Ze'a uġuhi'uma, ebu mada uġiduġano e'a bare iġuni'uma." 'Ougadu Iesu tahi'atahi'a'e zamaze are rudaro.

Kuru Neġa Takesiġa

²⁴ Ze'a Kaperanauma neġa boro feurirote'e enogano, kuru neġa takesi azaġani'a Petero vaġe aradu niro, raena'a, "Ġa miriho vaseġa'e kuru neġa takesi† mene haġae'ehehe?" ²⁵ Ani'a raena'a, "O'e, eġe ihore vaseġa'e takesi haġae'ohe."

Petero'a ne diuġirotene, Iesu'a ibite ġadiniro, raena'a, "Petero‡, ġa nouge rae zamare'ohe? Haba kiniġa'e iniu mazao takesi ufe'ohe, ani haba azaġa mazao ga avo'a azaġa mazao?" ²⁶ Ani'a naenaenina'a, "Avo'a azaġa mazao ufe'ohe." Ebu Iesu'a nina'a, "O'e, ane haba azaġa'e takesi mene haġae'ohe. ²⁷ Rehano eme mene maġunozifine takesi haġai'uma. Ġa'e du'ura ovoadu kimai feuno'i. Ebu ġozone tiba kimaino'idene, hebe'a mae nahano'i, ebu siliva moniġa tiba§ horoni'uma. E'e madu emetane veize zenoi'."

18

Iniu'e Ġihi'a Hune
(Mareko 9:33-37, 42-48, Luka 9:46-48; 15:3-7; 17:1-2)

¹ E'e madaġano Iesu tahi'atahi'a'a Iesu vaġe onaadu ġadiniro, raena'a, "Badi'a'a ibitozini'ete'e zamaġano iniu'e ġihi'a hune?" ² Iesu'a tahi'a kome'a 'ahoga hune onaadu zeġe bo'aġano mae ohoniro, ³ ebu raena'a, "E hube hune zi'ohe, za'a ġihuradu tahi'a kome'a 'ahi mene teigine, Badi'a'a za mene ibitozini'uma. ⁴ Iniu'a, tahi'a kome'a teige, ane'a bare mae ovoine, Badi'a'a ibitozini'ete'e zamaġano ani'e ġihi'a hune rae ra'ohe. ⁵ Ebu eġe mazao fie'ete'e u'ano tahi'a kome'a 'ahiguġa mae ġihinine, ani'e eġe mae ġihihe'ohe. ⁶ Iniu'a, tahi'a kome'a 'ahiguġa eġe mazao fie'eta'a'e bo'aġano, tahi'a 'ahoga'e haġai sau'ano tutune ve'onine, ani'e hadi boro багаġa 'unuġano autadu davara guniġano mae feunine'e ufeta manoġa.

⁷ Raha 'adi azaġa, fase vetuġaġa, aduga hidiuma, mazaġa vase ibi ve'oġano tutuze'ete'e'e ġauġa u'ano, sau'a haġae'ohe. De'eguġa'e fureru'ohe rehano, vase haġai sau'ano tutuze'ete'e azaġa'e, fase vetuġaġa, aduga hidi'uma. ⁸ 'Evoreġo ga odaġo'a

* 17:20 Fare mirihirote'e nu'e v. 21 madu raena'a, "Kuraune zu zaġozaġine da'o vine sau'a 'ahiguġa'e hegone bune'ohe. † 17:24 Girikio, takesi moniġa'e Derakima 'aheu. Derakima tiba'e mada tiba gau naeġa heuġa. ‡ 17:25 Girikio, Simona § 17:27 Girikio, siliva moniġa tiba'e Derakima ġazaġa heuġa.

tutu'e ve'o'olidene, vari'e modo'i. 'Evore tibaġota ga odaġo tibaġota da'o ġabone tuġutuġu hidoga'e ufeta manoġa. U 'evoreġo 'aheu ga odaġo 'aheuġota ire roga mene hauġe'ete'e zamaġano mae feu'ine ufeta aduga. ⁹ Ubumaġo'a tutu'e ve'o'olidene, gude modo'i. Ubumaġo naeġaġota da'o ġabone tuġutuġu hidoga'e ufeta manoġa. U ubumaġo 'aheuġota ire roga mene hauġe'ete'e zamaġano mae feu'ine ufeta aduga.

Mamoe Dauġirote'e Hari Idaidaġa

(Luka 15:3-7)

¹⁰ Tahi'a kome'a 'ahiguġa tiba zuni gubano'i. Mazaġa, e zi'ohe, zeġe taufe'ete'e tuġure viga'e eġe Mama adureo teite iġaiġa radiu'ohe.*

¹² Za'e nouge zamare'ohe? Vaze 'ahoga mazao mamoeġa 100, rehano tibani'a dauġine, ani nougi'uma? Ani'e mamoeġa 99 maġa haba'ano modadu dauġoga mamoeġa vaġe ragavi'uma. ¹³ E hube hune zi'ohe, ani'a mamoe tiba e'e vaġe meine, mamoe 99 mene dauġoġa ġauġa'e vitize matu'e ruda'uma. ¹⁴ E'e teige, zae Moze adureo tahi'a kome'a 'ahiguġa tiba zu dauġoga'e mene urate'ohe.

Nabuġo Sau'a Mae Dudune'ete'e Ibiġa

(Luka 17:3)

¹⁵ Ekalesia nabuġo'a ġae mazao sau'a haġao'idene ane vaġe onamadu ġanine da'o bo'aġano sau'aġa ihono'i. Ani'a egoġanadu sau'aono'o ġihurine, ġa 'ai nabudiġota bare tiburaneha. ¹⁶ U ani'a mene egoġano'idene, vaze tiba ga 'aheu zamazadu bare onamo'i, mazaġa ġanine nagini ra'ete'e vaze 'aheu ga uġidu zu ederi'uma. ¹⁷ Ani'a ze zu mene egozine, ekalesia zamaġano rae furen'o'i. Ani'a ekalesia zuni mene egozeno'idene, ani'e Badi'a aġu'a vazeġa ga takesi vazeġa sau'a teige'ohe rae zamaro'i.

¹⁸ E hube hune zi'ohe, za'a nagini rahao gararine, Badi'a adureo zuni garari'uma, ebu za'a nagini rahao ahetine, Badi'a adureo zuni aheti'uma. ¹⁹ E bare hube hune zi'ohe, rahao 'ada ġanine zamaze tiba hina nagini umidine, eġe Mama adureo zae veize haġaozini'uma. ²⁰ Mazaġa eġe niġano 'aheu ga uġidu'a nu'oraune, e'e zeġe bo'aġano radiu'ohe.

Mene Rae Mode'ete'e Tuġure Vazeġa Hari Idaidaġa

²¹ Ebu Petero'a Iesu vaġe aradu ġadiniro, raena'a, "Zuhia Boro, eġe nabudi'a eġe mazao sau'a haġaine, ġae nuġu e ani sau'a rae modi'uma? Ġae fu'o 'aheu fare ga?" ²² Iesu'a naenaeniro, raena'a, "E ġa'ohe, mene ġae fu'o 'aheu fare, rehano barebare rae modo'i!†

²³ E'ano'o Badi'a'a ibitozini'eta'a'e hari idaidaġa 'ahi heuġa. Kini 'ahogani'a ane mazaono'o moni meirote'e tuġure azaġa huzadu ani moni bare meihi rae reiro. ²⁴ Ani'a 'ouge haġairotene, moni borofe‡ meirote'e vazeġa 'ahoga ani vaġe tutune ariro. ²⁵ Ani'e moni baronoga mene idaġa 'ahine, kini'a riġa ġoreniro, raena'a, 'Ġae inuġo, ubuġo zu ġae mazao ġau nidu'a seronadu eġe moni barono'i!' ²⁶ 'Ougadu tuġure vazeġani'a ani zamao obena hina tuġiro, ebu raena'a, 'Geno mada eno'i, ebu e moni nidu'a baroni'uma.' ²⁷ 'Ouge reirotene, zuhi'aġani'a vetuġaniro ebu moniġa ahiġa radu ani tuġuniro.

²⁸ E'e ġarugano tuġure vazeġani'a ani mazaono'o moni nu[§] meirote'e tuġure vazeġa 'ahoga, ani teite tiburru gau'ete'e, vaġe onamiro. Ani'a ani matanadu oġorabiġa harinoharo. Ebu raena'a, 'Eġe moni barono'i!' ²⁹ 'Ougadu ane vaze tuġure vazeġa'e obena hina tuġaro, ebu uminina'a, 'Geno mada eno'i, ebu ġae moni baroni'uma!' ³⁰ Rehano ani hezahiro ebu onamadu ane vazeġa 'ai ġu'a neġano mae ohoniro, onamo ani moni e'e baroni'uma.

³¹ Tuġure azaġa nunu'a nagini'a furerarote'e horonirotene, ze maġune rudanadu zeġe zuhi'a vaġe onamiro. Ebu hariġa nidu'a ani mazao ihoniro. ³² 'Ougadu zuhi'aġani'a

* 18:10 Fare mirihrote'e nu'e v. 11 raena'a, "Eġe, Vaze Ubuga'e dauġirote'e azaġa ġabozoga veize onairo." † 18:22 Girikio, Ġae 490 ‡ 18:24 Girikio, 10,000 Taleniti, a'e muri 16 gau naeġa heuġa § 18:28 Girikio, 100 Denari, a'e mada 100 gau naeġa heuġa

tuḡure vazeḡa ibi'a ibite hunadu niro, raena'a, 'Ġa'e tuḡure vazeḡa sau'a! Ġa'a umihadu ḡa eḡe mazaono'o meirote'e moniḡa nidu'a ahiḡa reiro. ³³ Eḡe'a ḡae vetuḡaḡadate'e teige, ḡae'a zuni ḡae vaze tuḡure vazeḡa vetu'aḡanifo!' ³⁴ Zama ḡugi'ano zuhi'aḡani'a ani aduga hanoga veize ḡu'ano ohoniro, onamo ane moni nidu'a barone hauḡi'uma.

³⁵ E'e teige, za'a zae nego nabudi zamaze nidu'a hina zeḡe sau'a mene rae modine, eḡe Mama adureo zuni zae mazao 'ouge haḡai'uma."

19

Roḡae Mode'ete'e Moneo

(Mareko 10:1-12)

¹ Iesu'a e'e ḡoe'a hauḡirotene Galilea haba'a modadu Ioridana vuḡa moneafa Iudea haba'a onamiro. ² Vaze ḡuḡuvaḡani'a ani hegotiro ebu ani'a ugi azaḡa faiziro.

³ Ebu Farisea azaḡa nu'a Iesu tuhune nurifine ani vaḡe aradu ḡadiniro, raena'a, "Goro zamaḡano, ohoze 'ahogani'a haḡai nunu u'ano inuga mode'ete'e idaḡahehe?" ⁴ Ani'a naenaезiro, raena'a, "Za Buka Zaḡoḡa mene me'odirohehe? Ġadaheḡano Badi'a'a ḡau nidu'a haḡairotene ohoze zu roḡae haḡairo. ⁵ Ebu ani raena'a, 'E'ano'o ohoze'e vi'a moga modadu roḡae teite tibura'uma ebu anianine ahiri tiba re'uma.' ⁶ E'ano'o ze'e mene 'aheu rehano tiba, ebu Badi'a'a tibuzirota'a'e vaze'a mene rovonu'uma."

⁷ Ze'a ḡadinena'a, "'Ougine nougadu Mose goro ḡoe'a'e raena'a, 'Ohoze'e inuga modine fefa mirihadu roḡaeḡa hano'i ebu modo'i,' rae ra'ohe?" ⁸ Iesu'a naenaезina'a, "Za teḡaze riḡa 'ahine, Mose'a roḡae modine'e idaḡa reiro. Rehano ḡadaheḡanonono'o a'e mene Badi'a urate'ete'e haḡaeḡa ra'ohe. ⁹ E zi'ohe, inuga'e ubuma ḡezo haḡaiḡa mene haḡae'ete'e rehano, i'ani'a ani modadu roḡae 'ahoga teite hahurine, ani'e ubuma ḡezo haḡaiḡa haḡae'ohe."

¹⁰ Iesu tahi'atahi'a'a Iesu niro, raena'a, "'Ahiguḡani'a i'a inuga mazao fureraune, guruvorau radiu'eta'a'e ufeta manoḡa gaogi!" ¹¹ Iesu'a naenaезina'a, "Vaze nidu'a ḡoere 'ahi mae ḡihinoga'e mene idaḡa. Rehano Badi'a'a danaze'ete'e azaḡa da'o idaḡa. ¹² Vaze nu'e furerarote'e madaḡanonono'o ahiri ugiḡeta radu mene hahure'ohe. Nu'e vaze'a ahiri ariro. Nu'e Badi'a'a ibitozini'ete'e veize gauhi radu ze'e mene hahuriro. Iniu'a 'ahi ḡoe'a mae ḡihinoga idaḡa reine, ani'a mae ḡihini'uma."

Tahi'a Kome'akome'a ebu Iesu

(Mareko 10:13-16, Luka 18:15-17)

¹³ Vazevaze'a tahi'a kome'akome'a tutuze Iesu vaḡe onairo, mazaḡa ani'a ze rana 'evore teadu kuranoga uratiro. Rehano ane tahi'atahi'a'a tutuze arirote'e azaḡa roziro.

¹⁴ Iesu'a ziro, raena'a, "Tahi'a kome'akome'a eḡe vaḡe onaeta'a'e ago gararo'i. Mazaḡa Badi'a'a tahi'a kome'akome'a teige'ete'e azaḡa ibitozini'ohe." ¹⁵ Ebu ani'a ze rana 'evore teadu kurarote'e ḡaruḡano, e'ea iḡune onamiro.

Ma'ora Vazeḡa

(Mareko 10:17-31, Luka 18:18-30)

¹⁶ Vaze 'ahogani'a Iesu vaḡe aradu ḡadiniro, raena'a, "Ihore vazeḡa, e nagini manoḡa haḡaine ḡabone tuḡutuḡu hidi'uma?" ¹⁷ Iesu'a naenaениro, raena'a, "Ġa'e nougadu eḡe mazao nagini'e manoḡa rae ḡadimu'ohe? Manoḡa'e Badi'a, tibuhuga da'o. Ġa'a ḡabone tuḡutuḡu hidihi ro'idene, Badi'a goro ḡoe'a hegoti'i." ¹⁸ Vaze e'e'a ḡadinena'a, "No'e goro ḡoe'a hegoti'uma?" Iesu'a naenaениna'a, "Vaze ago mano'i, ubuma ago ḡezano'i, ago ḡonotano'i, kota zamaḡano ḡoere ve'oḡa ago ḡoero'i, ¹⁹ vi'u mogo gubazo'i ebu ḡa'a ḡae bare zamare'ete'e teige nabuḡo zamaro'i." ²⁰ Ene izigani'a niro, raena'a, "E goro ḡoe'a 'ahi nidu'a haḡae onae'ohe. Hena nagini haḡai'uma?" ²¹ Iesu'a nina'a, "Ġa'e Badi'a ubumao manoḡa hune re'uma rae uratine, onamadu ḡauḡo nidu'a serono'i ebu

e'e moniġa zahara azaġa zeno'i. 'Ougine ġa adureo ġau manomano me'uma. Ebu aradu eġe hegoto'i." ²² Rehano ene izigani'e ma'ora ufeta boro vazeġa 'ahine, Iesu ġoe'a igirotene, zamaġani'a adudu borore'ena'a, iġuniro.

²³ Iesu'a ane tahi'atahi'a ziro, raena'a, "E hube hune zi'ohe, ma'ora vazeġa'e Badi'a'a ibitohau'ete'e vazeġa rouga'e riġa bagaġa. ²⁴ Bare zi'ohe, kamero'e niduru ho'oga diuġoga'e riġa. Rehano ma'ora vazeġa'e Badi'a'a ibitohau'ete'e vazeġa rouga'e ufeta riġa." ²⁵ Ane tahi'aġani'a'a e'e igirotene, zaguzagau rudaro ebu ġadinina'a, "'Ougine iniu'a ġabone hidi'uma?" ²⁶ Iesu'a ġiazadu zina'a, "'Vazevaze zeġe'a bare ġabone hidoga'e mene idaġa, rehano Badi'a'a vaze ġabozi'uma. Mazaġa ani'e ġau nidu'a haġaoga idaġa."

²⁷ Ebu Petero'a niro, raena'a, "Eme ġa hegotoga veize ġau nidu'a modiro. 'Ougadu eme'e naeġa nagini hidi'uma?" ²⁸ Iesu'a ziro, raena'a, "E hube hune zi'ohe. Raha 'ahi nidu'a'e bare izida'uma madaġano, eġe, Vaze Ubugani'a kini ehore haba'ano ehoradu raha nidu'a ibitoha'uma. Ebu zae, eġe hogote'ete'e azaġa zuni kini ehoro haba'a 12 rana ehoradu Isaraela azaġa, 12 urabo, kotazi'uma. ²⁹ Ebu iniu'a eġe 'uano neġa, negoġa, ezeġa, vi'a, moga, eneġa ga haba'a modirota'a'e naeġa ġae 100 me'uma zu ġabone tuġutuġu hidi'uma. ³⁰ Rehano ibite'ete'e azaġa ġehaġa'e ġonagano re'uma, u ġonaga azaġa ġehaġa'e ibiti'uma."

20

Vaini Meba Gau Azaġa Hari Idaidaġa

¹ Iesu'a hari idaidaġa 'ahoga ziro, raena'a, "Badi'a'a ibitozini'eta'a'e hari 'ahi heuġa. Haba vazeġa 'ahogani'a ane vaini meba veize gau'ete'e azaġa vaġihi radu oherebau uzeuze onamiro. ² Ebu vaze nu horozitotene ziro, raena'a, 'Eġe meba onamadu gau'o'i. Mada tiba gauġa moniġa* zini'uma.' 'Ougadu ani ze mebaġano tuġuziro. ³ Oherebau mada fu'o ġazaġa fare meitotene ani bare onamiro. Ebu maketi haba'ano mene gau'ete'e vaze nu'a edau radoga horoziro. ⁴ Ani'a zina'a, 'Za zu eġe vaini mebaġa onamo'i, ebu gauġa moniġa idane zini'uma.' ⁵ Ebu ze ane meba onamiro. Ani'a madai zu mada uġidu ġoravaġano bare onamadu 'ouge haġairo. ⁶ Mada fu'o ġoravaġano ani onamitotene vaze nu'e edau ragave'ete'e horozadu ġadiziro, raena'a, 'Za nougadu mada niduga mene gau'e'ena'a edau tauġe'ohe?' ⁷ Ze'a naenaenina'a, 'Mazaġa vaze 'ahogani'a eme gau 'ahoga mene refaha.' Ani'a zina'a, 'Za zuni eġe vaini mebaġa onamadu gau'o'i.'

⁸ Mada'a ovoritotene vaini mebaġa vazeġani'a meba taufe'ete'e vazeġa niro, raena'a, 'Gau azaġa huzadu ġonaga vazeġanono'o ibite vazeġa gau moniġa zeno'i.' ⁹ Mada fu'o ġoravaġano huzate'e azaġa'e onaitotene aneane mada tiba gau moniġa meiro. ¹⁰ Ebu ibite gauirote'e azaġani'a onaitotene, ze moni ufeta boro me'uma rae zamariro. Rehano aneane mada tiba gau moniġa idane meiro. ¹¹ Ze'a e'e moniġa madu haba vazeġa mazao maġuniro, ebu tururu'ena'a, niro, raena'a, ¹² 'Vesu onaate'e azaġa'e mada tahiġa da'o gau'eha. U eme'a mada gigi'a zamaġano mada niduga gau boro haġaeha. Rehano ġa'e zeġe moni'e emeġe teite idane zeneha!' ¹³ Haba vazeġani'a zeġe bo'aġano 'ahoga naenaeniro, raena'a, 'Eġe vaze, e'e mene nae da'o badareha. Ġa'e gauadu mada tiba gau moniġa me'uma rae ġaha. ¹⁴ E'ano'o moniġo madu onamo'i. E'e vesu onate'e vazeġa gau moni'e ġae moni teite idane ġanihi ra'ohe. ¹⁵ Eġe'a eġe moni hina nagini urate'ete'e haġaine, ve'oġahe? Eġe'a vaze mazao ufeta manoġa radu ġa'e ahiahihe'ehehe?" ¹⁶ Ebu Iesu'a ziro, raena'a, "E'ano'o ġonaġa azaġa'e ibiti'uma zu ibite'ete'e azaġa'e ġonagano re'uma."

Iesu'a Ane Rune Bare Reiro (Mareko 10:32-34, Luka 18:31-34)

¹⁷ Iesu'a Ierusalemata itirote'e zamaġano, ane tahi'a 12 da'o huzadu ibio ziro, raena'a, ¹⁸ "Ġiano'i, eme'e Ierusalemata ite'ohe. Ebu eġe, Vaze Ubugani'e, dibu'o vazeġa

* 20:2 Mada tiba gau moni'e Denari tiba.

ġihia'āgāġihia'āgā zu Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġani'a obohe teadu uġuhihi re'uma. ¹⁹ Ebu Badi'a aġu'a azaġa 'evoreo ri'ihadu zeġe'a ġirihohi'uma, masihi'uma zu sataurohi'uma. Rehano mada uġiduġano eġe'a bare iġuni'uma.”

Iakobo zu Ioane Vize'a Iesu Uminiuro
(Mareko 10:35-45)

²⁰ Zebede ubuga, Iakobo zu Ioane, vize'a zeġe zamazadu Iesu vaġe ariro, ebu obena hina tuġadu uminiuro. ²¹ Iesu'e ġadiniuro, raena'a, “Ġa'e nigini urate'ohe?” Ani'a naenaenina'a, “Ġa'a ibitozini'ete'e madaġa mo'idene, eġe ubude 'aheu ohozadu ġihia'āgā iġu'a zeno'i.” ²² Iesu'a niuro, raena'a, “Za'e nagini umihe'eta'a'e aġu'a. Eġe'a gagi'uma bioġa'e aduga hidi'ete'e bioġa. Zae zuni e'e gagi'umahehe?” Zeġe'a naenaenina'a, “O'e.” ²³ Iesu'a ziro, raena'a, “Eġe'a gagi'uma bioġa'e, zae zuni gagi'uma. Rehano ġihia'āgā iġu'a me'uma azaġa'e eġe'a meme ohozi'uma. U eġe Mama'a ohozi'uma reirote'e azaġani'a da'o ani'a ruhibirote'e iġu'a me'uma.”

²⁴ Iesu tahi'a gaubana'a e'e igirotene, Iakobo zuni Ioane mazao maġuniuro. ²⁵ Rehano Iesu'a huze nu'ozadu ziro, raena'a, “Za edeġa, Badi'a aġu'a azaġa haba'ano, zuhi'aġazuhi'aġani'a e'e haba'a azaġa ibitozini'ohe, ebu zeġe ġihia'āgā iġuri azaġani'a inaraze hina haba'a azaġa rana edau'ohe. ²⁶ Rehano za'e ago 'ouge haġao'i. Zae bo'aġano iniu'e ġihia' reihi reine, ani'e zae u'uġano gau'ete'e vazeġa rae re'uma. ²⁷ Ebu iniu'e zae bo'aġano ibitone vazeġa reihi reine, ani'e zae tuġure vazeġa rae re'uma. ²⁸ Za'e eġe teige haġao'i, mazaġa eġe, Vaze Ubugani'a vaze'e eġe tuġure azaġa re'uma radu mene ariro, rehano e'e vaze tuġure vazeġa re'uma radu ariro. Ebu vaze ġehaġa sau'a u'ano, eġe ġabone hina Badi'a dibu'o hanoga veize ariro.”

Ubuma Kuru Azaġa Faiziro
(Mareko 10:46-52, Luka 18:35-43)

²⁹ Iesu ani tahi'atahi'a teite Ieriko neġa borono'o iġunirotene, vaze ġuġuvaġani'a ani hegotiro. ³⁰ Ebu ubuma kuru azaġa 'aheu'e ibi ġenaġano ehore radiunu. Ze Iesu'a vitau oname'ete'e egadu huario, raena'a, “Zuhi'a Boro, Davida mariġa, eme vetuġafo'i!” ³¹ Vaze ġuġuvaġani'a horozadu roziro, raena'a, “Hezoa!” Rehano ze'e ufeta ġihau huario. “Zuhi'a Boro, Davida mariġa, eme vetuġafo'i!” ³² Ebu Iesu'a edanadu huziro, raena'a, “Eġe'a zae veize nagini haġai'uma?” ³³ Ze'a naenaenina'a, “Zuhi'a Boro, eme ehamatihi!” ³⁴ Ebu Iesu'a vetuġazeadu ubumaze oboniro. Obozirotene zogone ubumaze'a ra'aro ebu ani hegotiro.

21

Ieruselema Diuġiro
(Mareko 11:1-11, Luka 19:28-38, Ioane 12:12-19)

¹ Iesu'a ane tahi'atahi'a teite Ieruselema hanitadu Oliva maġano Benefage neġano feuriro. Ebu tahi'aġa 'aheu tuġuze'ena'a, ziro, ² raena'a, “Zama mone neġa onamo'i. E'e neġa diuġine, doniki 'ahoga 'ute touga ubuġeta horozi'uma. Horozo'idene, fuhi'adu eġe vaġe odohe aro'i. ³ Iniu vaze'a ġoere nu zoi'dene, 'Zuhi'a Boro'a urate'ohe,' rae no'i. 'Ougine ani zogone tuġuzi'uma.”

⁴ A'e peroveta vazeġani'a Badi'a ġoere reirotta'a'e hudaro, raena'a,

⁵ “Ieruselema azaġa* mazao 'ahige zoi, 'Ġiano'i! Zae Kini'e zae vaġe are'ohe. Ani'e vaġu'a ebu doniki rana ehoreha. Doniki ubuga rana ehoradu are'ohe.”

⁶ Ebu tahi'aġa 'aheu'a onamadu Iesu'a nagini zirote'e haġairo. ⁷ Ze doniki ubuġeta odohe ane vaġe onamadu dabuaze doniki ubuga ġarunio zahariro, ebu Iesu ani rana tiriro. ⁸ Vaze ġehaġani'a zeġe dabua ibio hirau tiro, u vaze nu'e ire ezaga vari'e madu

* 21:5 Girikio, Zioni aboġa 21:5 21:5 Zec 9:9

ibi rana hiraro. ⁹ Iesu zamao onamirote'e azaḡa zu ḡaruna hegotirote'e azaḡani'a huario, raena'a,

“Davida mariḡa niguno'!†
Zuhi'a Boro niḡano onae'ete'e vazeḡa matu'ohatihi!
Badi'a hitanao niguno'!”

¹⁰ Ebu Iesu'a Ieruselema diuḡirotene, ne azaḡa nidu'a harae'ena'a ḡadimutitiro, raena'a, “'Adi iniu?” ¹¹ Ebu vaze ḡuḡuvaḡani'a naenaezina'a, “'Adi'e Iesu, peroveta vazeḡa. Galilea haba'a Nazareta neḡa vazeḡa.”

Kuru Neḡa Deheniro

(*Mareko 11:15-19, Luka 19:45-48, Ioane 2:13-22*)

¹² Ebu Iesu'a kuru neḡa haba'ano diuḡirotene. Diuḡadu dibu'o veize ḡahunone hoite'ete'e zu serone'ete'e azaḡa uhize ḡururuziro. Moni senise zini'ete'e‡ azaḡa fata zu Tubugo niniḡa serone'ete'e azaḡa ehoro haba'a mae ḡihuniro. ¹³ Ebu ani zina'a, “Buka Zaḡoḡa zamaḡano 'ahige mirihiro, raena'a, 'Badi'a ne'e vaze'a kurau'ete'e neḡa re'uma.' Rehano za'a kuru neḡa'e ḡonore azaḡa haba'a teige haḡae'ohē!”

¹⁴ Ubuma kuru azaḡa ebu oda sau'a azaḡani'a ani vaḡe kuru neḡa aradu ani'a faiziro. ¹⁵ Ebu dibu'o vazeḡa ḡihi'agihiaḡa zu Mose goro ḡoe'a ihoze'ete'e azaḡani'a ani haḡai gigi'a haḡairote'e horoniro. Ebu tahi'a kome'akome'a kuru neḡa haba'ano huau'ena'a, “Davida mariḡa niguno'!” rae reirote'e igiro. 'Ougadu ze maḡune rudaro. ¹⁶ Ebu Iesu ḡadiniro, raena'a, “Ḡa tahi'a kome'akome'ani'a nagini ra'eta'a'e igi'ohē? Ze gararo'!” Ani'a naenaezina'a, “E igi'ohē. Rehano za'e Buka Zaḡoḡa mene hune me'odirohe? A'e raena'a, 'Badi'a'a tahi'a kome'akome'a zu ḡuraḡaḡuraḡani'a ani nigunoga ihoziro.”

¹⁷ E'e enogano ani ze muhizadu Betani neḡa onamiro ebu ohere e'ea baziro.

Figi Ireḡa Roraro

(*Mareko 11:12-14, 11:20-24*)

¹⁸ Irarirotene oherebau uzeuze Iesu'a Ieruselema bare onamirote'e zamaḡano ani vininiro. ¹⁹ Ebu figi ireḡa ibi ḡenaḡano horonadu huga vaḡe onamiro. Rehano ire huga o'o'a zu rouḡa da'o horoniro. Ani'a ire e'e niro, raena'a, “Ḡa mene bare huda'uma!” Ebu ire e'e'a zogone roraro.

²⁰ Ane tahi'aḡani'a e'e horonirotene, ze zaguzaganadu ḡadiniro, raena'a, “Nouge-nouge figi ireḡani'a ḡarihe roraneha?” ²¹ Iesu'a naenaezina'a, “E hube hune zi'ohē, za Badi'a mazao fiine zu mene 'ada'adine, e'a figi ire mazao haḡa'ate'e zae'a zuni haḡai'uma. Ebu maḡa nina'a, 'Ḡihitadu davara zamaḡano buano'i,' rae reine, ani'e zae ḡoere igi'uma. ²² Za'a fie'ena'a, nagini kuruo umine'ete'e ḡauḡa'e hidi'uma.”

Iesu Gigi'aḡa Moneo Ḡadiniro

(*Mareko 11:27-33, Luka 20:1-8*)

²³ E'e ḡarugano, Iesu'a kuru neḡa diuḡadu vaze ihozirotene, dibu'o vazeḡa ḡihi'aḡaḡihi'aḡa zu vaze boroboro'a ani vaḡe onairo. Ebu ze Iesu ḡadiniro, raena, “Ḡa no'e gigi'aḡa hina 'ahiguḡa haḡae'ohē? Iniu'a 'ahi gigi'aḡa ḡaniro?” ²⁴ Iesu'a naenaeziro, raena'a, “Eḡe zuni ḡadimu 'ahoga zinihi. Za'a naenaehine, e zuni no'e gigi'aḡa hina 'ahi ḡauḡa haḡae'ete'e ihozi'uma. ²⁵ Ioane'a bapatizo haḡainuta'a'e Badi'a mazaono'o ga vaze mazaono'o?” Ze zeḡe'a bare ḡoaniro, raena'a, “Badi'a mazaono'o reine, 'Za nougadu Ioane ḡoere mene mae ḡihinido?' rae ifi'uma. ²⁶ Rehano vaze'ono'o reine, vaze ḡuḡuvaḡani'a eme mazao maḡuni'uma rihone'ohē, mazaḡa zeḡe nidu'a Ioane'e hube hune peroveta vazeḡa rae mae ḡihine'ohē.” ²⁷ E'ano'o ze naenaenina'a, “Eme aḡu'a.” Ebu Iesu'a zina'a, “Eḡe zuni no'e gigi'a hina 'ahiguḡa haḡaete'e mene ihozi'uma.”

† 21:9 Girikio, Hosana   21:9 21:9 Salamo 118:26   ‡ 21:12 Kuru neḡa takesi veize   21:16 21:16 Salamo 8:2

Ubuga 'Aheu Hari Idaidaġa

²⁸ Ebu Iesu'a dibu'o azaġa ġihi'aġaġihi'aġa zu vase boroboro mazao hari idaidaġa 'ahoga ziro, raena'a, "Za hari idaidaġa 'ahi abitadu huga zamaro'i. Vaze 'ahogani'a ubuga 'aheu teite radiunu. Ani ene ibi'a vaġe onamadu niro, raena'a, 'Ubude, ġa izidi vaini mebaġano gau'i onamo'i." ²⁹ Ebu ubugani'a naenaenina'a, 'E mene onami'uma.' Rehano ani vesu'u zamaġa ġihunadu onamiro. ³⁰ Ebu mogani'a ubuga veġa vaġe onamadu ene ibi'a nirote'e ġoe'a niro. Ene veġani'a naenaenina'a, 'O'e, onami'uma.' Rehano ani mene onamiro. ³¹ Za'a zamare'etene, ubuga 'aheu bo'aġano iniu'a moga ura haġairo?" Ze'a naenaenina'a, "Ene ibi'a."

Ebu Iesu'a hari huga'e ihoziro, raena'a, "E hube hune zi'ohe, takesi azaġa zu moni veize ahirize serone'ete'e azaġa'e Badi'a'a ibite ibitozini'uma. Zeġe'a zae vitizi'uma. ³² Ioane Babatiso'e ibi duduġa ihozoga radu zae vaġe onairo, rehano za mene mae ġihiniro. U takesi azaġa zu moni veize ahirize serone'ete'e azaġa'e ani ġoere mae ġihiniro. Za ze'a haġairota'a'e horoniro rehano, zae sau'anono'o mene ġihuradu ani mene mae ġihiniro."

Hihhi Azaġa Sau'a Hari Idaidaġa (Mareko 12:1-12, Luka 20:9-19)

³³ Iesu'a bare ziro, raena'a, "Hari idaidaġa 'ahoga ego'i. Vaze 'ahogani'a vaini mebaġa ġoraro, ebu hadi ġabiriġa meraro. Ani'a vaini vuġa gige'ete'e ġauġa haġairo zu ehamu'ete'e taruhaġa hitanao hadi hina haġairo. Ebu hihhi azaġa nu 'evoreo teadu hirive'ete'e madaġano huga nu'e ani'a me'uma rae reiro. Ebu ani'e haba 'ahoga onamadu mada faġa ragaviro.

³⁴ Hirive'ete'e madaġa hanitrotene, vaini maġa nu mouga radu ani tuġureġa azaġa'e hihhi azaġa e'e vaġe tuġuze onamiro. ³⁵ Rehano ze'a tuġure azaġa obone teadu tiba'e bouniro, 'ahoga'e maro ebu 'ahoga'e hadi hina mau bohiniro. ³⁶ Hena ani'a tuġureġa azaġa ibi'a vitine ufeta ġehaġa ze vaġe bare tuġuzi. Ebu ze'a tuġure azaġa e'e mazao haġai tiba e'e bare haġairo.

³⁷ Ġonaġano, ani'a ubuga ze vaġe tuġuniro ebu raena'a, 'Ze'e eġe ubude u'u ġubani'uma gaogi.' ³⁸ Rehano hihhi azaġani'a ubuga horonirotene, zeġe'a neneġaniro, raena'a, 'Ani'e vaini mebaġa 'adi me'uma vaseġa. Aro matihi, ebu vaini mebaġa 'adi emeġe'a me'uma!' ³⁹ E'ano'o ze'a ani obone teadu vaini mebaġanono'o ani uhine bunadu mau runiro." ⁴⁰ Ebu Iesu'a dibu'o azaġa ġihi'aġaġihi'aġa zu vase boroboro ġadize'ena'a, "Ougadu vaini mebaġa vaseġa'e hihhi azaġa e'e vaġe onaine, ze mazao nagini haġai'uma?" ⁴¹ Ze naenaenina'a, "Ani'a hihhi azaġa e'e mau ruzi'uma. Ebu vaini mebaġa'e hihhi azaġa 'ahoga nu zini'uma, ebu hirive'ete'e madaġano zeġe'a ani huga nu ha'uma."

⁴² Iesu'a ziro, raena'a, "Za'e Buka Zaġoġa mene me'odirohe? A'e raena'a,

'Vaze'a hadi hina ne ogorrotene, ze'a mene uratadu mae modirote'e hadiġa'e, gauġa boro hadiġa raha.

'Adi'e Zuhi'a Boro'a haġairote'e haġaiġa. Emeġe'a ġiane'etene, manoġa tauġi.'

⁴³ E'ano'o eġe'a zi'ohe, Badi'a'a zae Israela azaġa mene ibitozini'uma ebu Badi'a'a ane ura haġae'ete'e haba'a 'ahoga azaġa ibitozini'uma. ⁴⁴ Iniu'a hadi e'e rana higaune, ani vahegu tahitahi'uma, zu hadi e'e'a iniu rana higaune, ani'e se'eti'uma."

⁴⁵ Dibu'o azaġa ġihi'aġaġihi'aġa zu Farisea azaġani'a Iesu hari idaidaġa igirotene, Iesu'a zeġe moneo reirota'a'e ederiro. ⁴⁶ E'ano'o ze'e ani obone tihhi reiro. Rehano vase ġuġuvaġani'a ze mazao maġuni'uma radu rihoziro, mazaġa ze ani'e peroveta vaseġa rae mae ġihiniro.

22

Mui Boro Hari idaidaġa
(Luka 14:15-24)

¹ Iesu'a hari idaidaġa 'ahoga hina bare ġoreziro, raena'a, ² “Badi'a'a ibitozini'eta'a'e kini 'ahoga heuġa. Ani'a ubuga veize hahu muiġa haġairo. ³ Ebu huzirote'e azaġa mui augoga veize tuġure azaġa zeġe vaġe tuġuziuro. Rehano ze'e onaoga hezahiro.

⁴ Ebu ani'a tuġure azaġa nu 'ahoga bare tuġuziuro, raena'a, 'Eġe'a huzate'e azaġa 'ahige zo'i. “Zae veize eġe'a mui ruhieba. Boromakau zu mani igaġa maneha ebu ġau nidu'a 'ai ruhieba. Hahu muiġa u'a aro'i!” ⁵ Rehano ze teġa riraro. 'Ahoga'e mebaġa onamiro, ebu 'ahoga'e moni vaġi onamiro. ⁶ Nu'e tuġure azaġa oboze teadu rae sausuairo ebu zimi ruziuro. ⁷ Kini'a e'e igirotene, ani maġune rudaro. Ebu uti azaġa tuġuzadu gorugoru azaġa e'e zimi hauġiuro zu neze zuni hufi haoniro.

⁸ Ebu ane tuġure azaġa huzadu ziro, raena'a, 'E hahu muiġa 'ai ruhieba idaneha, rehano e'a huzirote'e azaġa'e onaoga mene idaġa. ⁹ E'ano'o ibi boro onamadu horozite'e azaġa nidu'a mui aroga veize huzo'i!” ¹⁰ Ebu ane tuġure azaġani'a ibi boro onamadu hidirote'e azaġa nidu'a, manoġa zu sau'a azaġa nu'oziro. Ebu tutuze onamadu mui neġa nu'oru iriva'oniro.

¹¹ Ebu kini'a i'udi azaġa diuġe ġiazitotene, vase 'ahogani'a hahu mui dabuaġa mene vidanoga horoniro. ¹² Ani ġadiniro, raena'a, 'Eġe vase, ġa'e hahu dabuaġa mene vidaneha. Nougenouge 'adi diuġi areha?' Rehano ani ġoere 'ahoga mene reiro. ¹³ Ebu kiniġani'a ane gau azaġa zina'a, "Evo'a zu odaġa batuno'i, ebu enone uzaboġano duine feuno'i! Ane e'ea nia'uma zu ġononeġa atiti'uma.” ¹⁴ Ġonagano Iesu'a ziro, raena'a, “Badi'a'a vase ġehaġa huze'ohe, rehano ani'a ibitozini'ete'e azaġa veize ohotirota'a'e tahiġa da'o.”

Takesi Moniġa Roma Kiniġa Hau'ete'e
(Mareko 12:13-17, Luka 20:20-26)

¹⁵ Ebu Farisea azaġani'a onamadu Iesu'a ġoere ve'oġa 'ahoga rouga veize nougenouge so'onihhi radu tiburru neneġaniro. ¹⁶ Ebu ze'a zeġe tahi'atahi'a zu kini Heroda mone azaġa'e Iesu maza'o tuġuziuro. Ze ani vaġe onamadu niro, raena'a, “Ihore vaseġa, eme edeġa ġa'e huga da'o ġoere'ohe zu Badi'a'a urate'ete'e ibiġa hugano da'o ihoze'ohe. Ebu vase boro zu kome'a idaidazadu vase u'ano zamaġo mene hagane'ohe. ¹⁷ E'ano'o eme efo'i. Ġa'e nouge rae zamare'ohe? Roma kiniġa takesi moniġa haune, idaġa ga mene?”

¹⁸ Rehano Iesu'e zeġe zama sau'a'e ederadu ziro, raena'a, “Za'e, zama guhi azaġa! Nougadu e so'ohihi rae tuhuhe'ohe? ¹⁹ Takesi moniġa nugo ihoho'i.” Ze Roma moniġa* tiba mae harotene, ²⁰ ani'a ġadiziro, raena'a, “Iniu viga zu iniu niġa'e e'e rana mirihoga?” ²¹ Ze raena'a, “A'e Roma kiniġa viga zu niġa.” Ebu ani'a zina'a, “Tena Roma kiniġa ġau'e Roma kiniġa hano'i, u Badi'a ġau'e Badi'a hano'i.” ²² Ze'a ani ġoere e'e igirotene ze zaguzagaro ebu muhinadu oname ġouriro.

Runeono'o Iġune'ete'e Ġadimuġa
(Mareko 12:18-27, Luka 20:27-40)

²³ E'e madaġano Sadukea azaġa nu'a Iesu vaġe onairo. Sadukea duġuru'e vase'a runeono'o mene bare iġuni'uma rae reiro. Ebu ze Iesu ġadiniro, raena'a, ²⁴ “Ihore vaseġa, Mose'a goro ġoe'a 'ahige mirihiro. 'Ohoze 'ahogani'a rudanadu ani inuga'e ubuga o'o'a reine, ohoze negoġani'a ġozobaġa teite hahuradu negoġa rudarote'e niġa mouga veize ene furenoha'uma†.

²⁵ Hari 'ahi zamaro'i. Negoġa nidu'a fu'o 'aheu fare'a radiunu. Ibi'ani'a hahuriro ebu ubuga o'o'ano rudaro. E'ano'o negoġa 'aheuġani'a ġozobaġa teite hahuriro. ²⁶ Rehano ani zuni ubuga o'o'ano rudaro. Ebu negoġa uġiduġa zu onamo fu'o 'aheu fareġa maza'o

* 22:19 Giriki, Denari † 22:24 Duet 25:5-6

haḡai idaḡani'a fureraro. ²⁷ Ḡonaḡano ḡozoba zuni rudaro. ²⁸ 'Ougadu runeono'o bare iḡuni'uma madaḡano roḡae a'e iniu inuga re'uma? Mazaḡa ohoze nidu'a fu'o 'aheu fare ani teite hahuriro.”

²⁹ Iesu'a naenaenziro, raena'a, “Za'a zamare'eta'a'e ve'oḡa, mazaḡa Buka Zaḡoḡa ga Badi'a gigi'a'e aḡu'a. ³⁰ Runeono'o bare iḡuni'uma madaḡano, vaze'e mene hahuri'uma, rehano ze'e tuḡure viga adureo heuḡa re'uma. ³¹ Runeono'o bare iḡune'ete'e moneo, Badi'a'a reirota'a'e za mene me'odirohehe? Ani'a 'ahige reiro, raena'a, ³² 'E'e Aberahamo Badi'a, Isako Badi'a zu Iakobo Badi'a.† Ze amahi rudaro, rehano ze vine'e ḡabode'ete'e u'ano, Badi'a'e zeḡe Badi'a rae reiro. Badi'a'e mene rune azaḡa Badi'a, rehano ḡabone azaḡa Badi'a.” ³³ Vaze ḡuḡuvaḡa ani'a ihozirote'e ḡoe'a igirotene, zaguzagaro.

Goro Ḡoe'a Ḡihi'aḡa Hune

(Mareko 12:28-34, Luka 10:25-28)

³⁴ Ebu Farisea azaḡani'a Iesu'a Sadukea azaḡa ḡadimu naenaenadu hebeze hunirote'e hariḡa igirotene, ze nu'oraro. ³⁵ Zeḡe bo'aḡano Mose goro ihoze'ete'e vazeḡa 'ahogani'a Iesu tuhune nurihi radu ḡadiniro, raena'a, ³⁶ “Ihore vazeḡa, Mose goro ḡoe'a nidu'a zamaḡano no'e goro ḡoe'a'e ḡihi'aḡa hune?”

³⁷ Iesu'a naenaenziro, raena'a, “Goro ḡoe'a ḡihi'aḡa hune'e 'ahi'e'e. 'Ḡae Badi'a Zuhi'a Boro, zamaḡo nidu'a hina, vineḡo nidu'a hina zu zamaronēḡo nidu'a hina zamaro'i.' ³⁸ A'e goro ibi'a zu ḡihi'aḡa hune ra'ohe. ³⁹ Ebu goro ḡihi'aḡan hune 'ahoga'e 'ahiguḡa. 'Ḡae'a ḡae bare zamare'ete'e teige, ḡae nabugo zamaro'i.' ⁴⁰ Mose goro ḡoe'a nidu'a ebu peroveta azaḡani'a ihozirote'e ḡoe'a nidu'a'e goro 'aheu e'e rana edau haḡairo.”

Keriso'e Iniu Mariga?

(Mareko 12:35-37, Luka 20:41-44)

⁴¹ Farisea azaḡani'a nu'orarote'e zamaḡano, Iesu'a ḡadiziro, raena'a, ⁴² “Za'a Keriso'e nouge rae zamare'ohe? Ani'e iniu mariga?” Ze naenaenina'a, “Davida mariga.” ⁴³ Iesu'a ḡadizena'a, “'Ougadu Davida'e nougadu Vine Zaḡoḡani'a ibitohanadu Keriso mazao 'Zuhi'a Boro,' rae hunehehe? Davida 'ahige reiro, raena'a,

⁴⁴ 'Badi'a'a eḡe Zuhi'a Keriso niro, raena'a, “Eḡe eda'e moneo ehoroi, onamo eḡe'a agireḡo nidu'a madu odaḡo 'u'uḡano ti'uma.””

⁴⁵ Davida'a Keriso mazao 'Zuhi'a Boro,' rae huniro. E'ano'o Keriso'e mene Davida mariga ra'ohe.” ⁴⁶ Ebu vaze tibani'a zuni Iesu mene naenaeni ḡoreniro. E'e enoganono'o vaze 'ahogani'a Iesu inare ḡadimu'ete'e mene bare haḡairo.

23

Vaze Ibitozite'e Azaḡa Roziro

(Mareko 12:38-40, Luka 11:37-52, 20:45-47)

¹ Ebu Iesu'a vaze ḡuḡuvaḡa zu ane tahi'atahi'a ziro, raena'a, ² “Mose goro ḡoe'a ihoze'ete'e azaḡa zu Farisea azaḡa'e Mose goro ḡoe'a vaze ihoze'ete'e iḡu'ano ehore'ohe. ³ E'ano'o ze'a nagini rae'ete'e egozenadu haḡao'i. Rehano zeḡe haḡai'e ago hegoto'i, mazaḡa ze'e zae ihoze'ete'e idunaḡano mene haḡae'ohe. ⁴ Ze ihore'e riga hune, e'ano'o vaze'a hegotoga mene idaḡa. Ze'e vaze da'o aduga boro zini'ohe, rehano ze 'evore hudu'a tiba hina zu mene hune danaze'ohe.

⁵ Ze'a, vaze'a horozoga veize, ḡau nidu'a haḡae'ohe. Badi'a ḡoere fefaḡa ufe'ete'e umaḡa ufeta rafane haḡaadu amusize rana tatuhe ute'ohe zu dabuaze faḡafe'ohe. ⁶ Mui zamaḡano ehoro haba'a manoḡano zu nu'onu'o neḡa zamaḡano vaze boroboro'a ehore'ete'e haba'ano ehorihira'ohe. ⁷ Vazevaze'a ne hunio hidine, 'Ihore Vazeḡa,'* rae gubaze zouga urate'ohe.

† 22:32 Exod 3:6   22:37 22:37 Deu 6:5   22:39 22:39 Levi 19:18   22:44 22:44 Salamo 110:1   * 23:7 Girikio, Rabi

⁸ Rehano vase 'ahogani'a zae mazao 'Ihore Vazeḡa' rae huzo'idene gararozo'i, mazaḡa eḡe da'o zae ihore vaseḡa zu zae nidu'a'e idaḡa da'o nego zu eze tiba heuḡa. ⁹ Ebu rahao 'ada vase 'ahoga 'Mama,' rae ago huno'i, mazaḡa adureo Badi'a da'o'e zae Moze. ¹⁰ Ebu vase 'ahogani'a zae mazao 'Ibitohau'ete'e Vazeḡa' rae huzo'idene garazo'i, mazaḡa eḡe, Keriso da'o ibitoze vaseḡa. ¹¹ Zae bo'aḡano vase ḡihi'a reine, zae tuḡure azaḡa rae re'uma. ¹² Iniu'a bare niḡa mae itine, Badi'a'a niḡa mae ovo'i'uma, u iniu'a bare niḡa mae ovoine, Badi'a'a niḡa mae ḡihini'uma.

¹³⁻¹⁴ Mose goro ḡoe'a ihoze'ete'e azaḡa zu Farisea azaḡa, za'e zama guhi azaḡa! Fase vetuḡaḡa, aduga hidi'uma, mazaḡa za'e Badi'a'a ibitozenoga urate'ete'e azaḡa ibize 'ue'ohe. Zae'a bare mene urate'ohe ebu urate'ete'e azaḡa zuni garare'ohe.†

¹⁵ Mose goro ḡoe'a ihoze'ete'e azaḡa zu Farisea azaḡa, za'e zama guhi azaḡa, fase vetuḡaḡa, aduga hidi'uma. Vaze tiba zamaḡa ḡihunadu zae ihore hegotoga veize za davara zu haba rana ragave oname'ohe. Ebu vase tiba ma'etene, ani ihonadu zae teige haḡai sau'ano hegot'e'ohe. Ebu zae teige, ani'a ire roga tuḡutuḡu diuḡadu aduga'e zae vitize ḡae 'aheu hide ibitohau'ohe.

¹⁶ Za'e ubuma kuru azaḡa heuḡa, rehano ubuma kuru azaḡa ibitozini'ohe. Fase vetuḡaḡa, aduga hidi'uma. Za'a raena'a, 'Iniu'a kuru neḡa niḡano ḡoitore'eta'a'e huga o'o'a. Ḡoitore a'e mene haḡaine zuni idaḡa. Rehano iniu'a kuru neḡa zamaḡano golo hina ḡoitore'e riḡa, e'ano'o ani'a ane ḡoitore tihitihini'uma.' ¹⁷ Za'e ubuma kuruga kauriḡa azaḡa! Za golo'e kuru neḡa vitine ufeta ḡihi'a rae ra'ohe. Rehano kuru neḡa'e ufeta ḡihi'a, mazaḡa golo'e kuru neḡa zamaḡano ti'ete'e u'ano golo e'e zaḡoḡa rae ra'ohe. ¹⁸ Ebu za'e raena'a, 'Iniu'a dibu'o fataḡa niḡano ḡoitore'eta'a'e huga o'o'a. Ḡoitore e'e mene haḡaine zuni idaḡa. Rehano iniu'a dibu'o fataḡano ḡahunoneḡa hina ḡoitore'e riḡa, e'ano'o ani'a ane ḡoitore tihitihini'uma.' ¹⁹ Za'e hube hune ubuma kuru azaḡa! Za ḡahunone'e dibu'o fataḡa vitine ufeta ḡihi'a rae ra'ohe. Rehano dibu'o fataḡa'e ufeta ḡihi'a, mazaḡa ḡahunone'e dibu'o fataḡa rana ti'ete'e u'ano ḡahunoneḡa e'e zaḡoḡa rae ra'ohe. ²⁰ E'ano'o iniu'a dibu'o fataḡa niḡano ḡoitore'eta'a'e dibu'o fataḡa ebu e'e ranao ḡau nidu'a hina ḡoitore'ohe ra'ohe. ²¹ Ebu iniu'a kuru neḡano ḡoitore'eta'a'e kuru neḡa niḡano ebu de'ea radiu'eta'a'e, Badi'aḡa niḡano ḡoitore'ohe ra'ohe. ²² Zu iniu'a adure niḡano ḡoitore'eta'a'e, Badi'a ehoru haba'a hina zu e'e rana ehore'eta'a'e, Badi'aḡa niḡano ḡoitore'ohe ra'ohe.

²³ Mose goro ḡoe'a ihoze'ete'e azaḡa zu Farisea azaḡa, za'e zama guhi azaḡa, fase vetuḡaḡa, aduga hidi'uma. Mazaḡa za'e tirara mebaḡano eḡa ga murari teige kome'a fase veize gaubanana tiba Badi'a hau'ohe. Rehano Mose goro ḡoe'ano ḡau ufeta boro'e igi mode'ohe. A'e haḡai duduḡa haḡae'ete'e, vase vetuḡazi'ete'e zu mene ḡurine'ena'a, zama nidu'a hina haḡae'ete'e ra'ohe. Za ḡau boro 'adi'e haḡao'i, ebu kome'akome'a zuni haḡao'i. ²⁴ Za'e ubuma kuruḡa azaḡa heuḡa ebu ubuma kuruḡa azaḡa ibitozini'ohe! Za'e vu zamaḡano ofene horone'etene beu'e modadu gage'ohe, rehano kamelo'e une tauḡe'ohe.‡

²⁵ Mose goro ḡoe'a ihoze'ete'e azaḡa zu Farisea azaḡa, za'e zama guhi azaḡa, fase vetuḡaḡa, aduga hidi'uma! Za'e bioze zu siuvaze enoga da'o vuzu'e dehene'ete'e azaḡa, mazaḡa zamaze'e toraḡa zu ununu'a iri'ave'ohe. ²⁶ Ubuma kuruḡa Farisea azaḡa! Bio zu siuva zamaḡa geno vuzu'e dehenoi, 'ouGINE enoga zu dehera'uma.

²⁷ Mose goro ḡoe'a ihoze'ete'e azaḡa zu Farisea azaḡa, za'e zama guhi azaḡa, fase vetuḡaḡa, aduga hidi'uma! Za'e rune iduḡa uruḡa hina feninoga heuḡa. Rune iduḡa enoga ḡianine manoḡa tauḡi, rehano zamaḡa'e rune azaḡa isine zu torare nidu'a

† 23:13-14 Fare mirihirote'e nu'e v. 14 e'e, raena'a, "Mose goro ḡoe'a ihoze'ete'e azaḡa zu Farisea azaḡa, za'e zama guhi azaḡa! Fase vetuḡaḡa, Badi'a aduga hidi'uma, mazaḡa za'e ḡozoba ḡau ḡonotanadu mene mazagaroze'ohe. Ebu vase ḡehaḡa zamao faḡa kurau'ena'a, za'e dubu vaseḡa manoḡa rae ḡurire'ohe. E'e u'ano, aduga boro hidi'uma." (Mareko 12:40 zu Luka 20:47) ‡ 23:24 Ofene zu Kamelo'e Badi'a'a ago ano'i rae reirote'e ḡauḡa. Zeḡe'a manoḡa hidoga veize Badi'a goro ḡoe'a mene hegot'e'ohe.

iri'ave'ohe. ²⁸ E'e teige, vaze'a zae ġiaze'etene, duduġa azaġa rae zamare'ohe, rehano zamaze'e zama guhi zu haġgai sau'ani'a iri'ave'ohe.

²⁹ Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġa zu Farisea azaġa, za'e zama guhi azaġa, fase vetuġaġa, aduga hidi'uma! Za'e vouġaze'a ibite zimirote'e peroveta azaġa ebu haġgai duduġa azaġa, zeġe rune iduġa neġa ogoru'ohe ebu rohorohone'ohe. ³⁰ Ebu za raena'a, 'Eme vouġafe madaġano radifone, peroveta azaġa goruzihi radu zeġe teite mene tiburafu.' ³¹ Za'a 'ouge ra'eta'a'e, za'e zae bare peroveta azaġa goruzirote'e azaġa mariġa rae ra'ohe. ³² Vouġaze'a peroveta azaġa goruzirote'e teige, zae zuni 'ouge haġao'!
³³ Za'e mohel! Zarama ubugaubuga! Ire rogao mae feuzine feranoga'e mene idaġa.

³⁴ E'ano'o eġe'a peroveta azaġa, huhuzaġa azaġa zu Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġa zae vaġe tuġuzi'uma. Rehano nu'e za'a goruzi'uma zu nu'e sataurozi'uma, ebu nu'e zae nu'onu'o neġano masizi'uma zu haba 'ahoganono'o haba 'ahoga ze hegotadu sausauzi'uma. ³⁵ Vouġaze'a duduġa azaġa nidu'a goruzirote'e. A'e ibite Adamu ubuga, duduġa vazeġa Abela mau runirote'e e'eano'o onao ġonaġano Berekia ubuga Zakaria maro. Zakaria'e dibu'o fataġa zu Badi'a ne zaġoġa hune bo'aġano mau runiro. 'Ougadu e'e naeġa nidu'a'e za'a me'uma. ³⁶ E hube hune zi'ohe, e'e aduga nidu'a'e izidi egani'a me'uma.

Ierusalem Aduġa Hidi'uma

(Luka 13:34-35)

³⁷ O, Ierusalem azaġa, Ierusalem azaġa! Zae'a peroveta azaġa zimiro zu Badi'a'a tuġuzirote'e azaġa hadi hina zimi ruzirote'e. Kokoroku roġaeġani'a isaġa zamaġano ubuga gugube'ete'e teige, e mada ġehaġa zae nu'ozihirei, rehano za'e mene uratiro. ³⁸ E'ano'o ġiano'i, neze fahau radi'uma! ³⁹ Ebu za'e eġe mene bare horohi'uma onamo zae'a raena'a, 'Zuhi'a Boro niġano onae'ete'e vazeġa mae ġihino'!"

24

Kuru Neġa Fahe Hauġi'uma rae Reiro

(Mareko 13:1-2, Luka 21:5-6)

¹ Iesu'a kuru neġanono'o iġune buau onamirotene, ane tahi'atahi'a ani vaġe onaadu kuru neġa iraġa nunu manomano ihoniro. ² Rehano ani'a ziro, raena'a, "Za ġau 'adi nidu'a horone'ehehe? E'e hube hune zi'ohe, hadi 'ahogani'a hadi 'ahoga ranao mene radi'uma madaġa onai'uma. Agire azaġani'a e'e nidu'a fahe ruruni'uma!"

Mada Ġonaġano Haġai Nu Badeġa

(Mareko 13:3-13, Luka 21:7-19)

³ Iesu'a Olive maġano ehorirotene, ane tahi'atahi'a zeġe da'o ani vaġe sifu onamadu ġadiniro, raena'a, "Ġa efo'i, kuru neġa mazao 'ahi ġauġa'e nani'a furera'uma? Mada ġonaġano zu ġa'a bare onai'uma madaġano, nagi haġgai nu badeġani'a furera'uma?"

⁴ Ani'a naenaenziro, raena'a, "Vaze'a zae mene tutuze ve'ozoga veize ġiano'i. ⁵ Vaze ġehaġani'a eġe nio aradu, 'E'e Keriso' rae re'uma. Ebu ze'a vazevaze tutuze ve'ozu'uma. ⁶ Za'e uti hariġa zu uti ġoe'a nunu ra'ete'e igi'uma, rehano ago rihano'i. 'Ahiguġa'e ibite furera'uma, rehano mada ġonaga'e zogone mene ari'uma. ⁷ Haba'a 'ahogani'a haba'a 'ahoga teite utiti'uma, zu gavamani 'ahogani'a gavamani 'ahoga teite utiti'uma. Haba nunu zamaġano zaga'a hia'uma zu haba'a hagarete'e'a furera'uma. ⁸ E'e nidu'a'e aduga ġadaheġa rae re'uma, rehano aduga nu ize furera'uma.

⁹ Ebu vaze'a za oboze teadu sausauzi'uma, zu zimi ruzi'uma. Eġe u'ano haba azaġa nidu'ani'a he'ehe'ezi'uma. ¹⁰ E'e madaġano vaze ġehaġani'a eġe mazao fie'ete'e'a dauġi'uma, revotiti'uma zu he'ehe'etiti'uma. ¹¹ Ġuriro peroveta azaġa ġehaġa zuni iġunadu vaze ġehaġa so'ozu'uma. ¹² Vaze sau'ani'a ufeta bororu'ete'e u'ano, vaze ġehaġani'a zeġe nabudize mene zamari'uma. ¹³ Rehano iniu'a zamaġa obone gigane onamo ġonaga meine, ani'e ġabone tuġutuġu hidi'uma. ¹⁴ Ebu Badi'a'a ibitozini'ete'e

hari manoġa'e raha 'adi nidu'a zamaġano bororanadu haba'ahaba'a azaġa nidu'a igi'uma. E'e enogano mada ġonagani'a onai'uma.

Jerusalema Ruini'uma
(Mareko 13:14-23, Luka 21:20-24)

¹⁵ Ibite peroveta vazeġa, Daniela'a ġau nidu'a ruine'ete'e vazeġa sau'a 'ahoga moneo ġoeriro. Vaze e'e'a haba zaġoġa sausaune'ete'e za'a horoni'uma madaġani'a ari'uma. (Buka Zaġoġa me'ode'ete'e vazeġa, ġoere huga 'adi faine edero'i.) ¹⁶ E'e madaġano Iudea haba'ano radiu'ete'e azaġa'e maġa ferau ito'i. ¹⁷ Iniu'a ne enona radiu'ete'e vazeġa'e ġauġa mouga veize neġa zamaġa ago diuġo'i. ¹⁸ Meba zamaġano hihe'ete'e vazeġa zuni dabua mouga veize ago bare onamo'i.

¹⁹ E'e madaġano ahi'eta roġaeġa zu nune hina ene guraġa ġubuze'ete'e roġaeġa, ze'e fase vetuġaġa, feranoga mene idaġa u'ano, aduga hidi'uma. ²⁰ Irugu madaġano* ga Bana Madaġano mene feranoga veize kurano'i, ²¹ mazaġa e'e madaġano vaze nidu'a aduga boro hidi'uma. Badi'a'a ġadaheġano ġau nidu'a haġairote'e'ono'o onao izidi, aduga 'ahiguġa mene fureraro. Vehu'u zuni mene bare furera'uma. ²² Zuhi'a Boro'a e'e madaġa mene futufine, vaze tiba zuni mene ġabode radi'uma. Rehano ane'a mae ohotirote'e azaġa u'ano, e'e madaġa futufi'uma.

²³ Ebu vaze 'ahogani'a zina'a, 'Ġiano'i, Keriso'e 'ahi e'e!' ga 'Omo 'e'e!' rae zo'idene, e'e ġoe'a ago mae ġihino'i. ²⁴ Mazaġa ġuriro kerisoġa zu ġuriro peroveta azaġani'a fureranadu haġai nu badeġa boro bagaġa zu zaguzaga'uma haġaiġa haġae'ena'a, vaze so'ozu'uma. Ze'a, Badi'a'a ohotirote'e azaġa zuni tutuze so'ozoga idaġa reine, 'ougi'uma. ²⁵ Zamare rado'! E'e madaġani'a izema furarogano, eġe'a zae ibite ihozeha. ²⁶ E'ano'o vaze 'ahogani'a zina'a, 'Ġiano'i, Keriso'e haba boha'ano,' ro'idene, ġianihi radu ago onamo'i, ga 'Ġiano'i, ani'e ne zamaġano,' ro'idene, e'e ġoe'a ago mae ġihino'i. ²⁷ E, Vaze Ubugani'a bare onaine, vaze nidu'a hune'a horohi'uma. A'e, viri'a vazahadu mada'a ite'ete'e mone'ono'o ovoe'ete'e moneo aganadu vaze nidu'a horone'ete'e heuġa. ²⁸ Nagini'a rudanate'e haba'ano gaoza'a nu'ora'uma.

Vaze Ubugani'a Ovai'uma
(Mareko 13:24-27, Luka 21:25-28)

²⁹ Ebu aduga madaġani'a hauġine, zogone 'aha'a furera'uma:

'Mada'a uzabora'uma ebu bato'e mene agara'uma.

Buzuva'e adureono'o rururu bua'uma, ebu inaraġa adureo haghagani'uma.'

³⁰ Ebu haġai nu badeġani'a adureo fureranadu eġe, Vaze Ubugani'a ovae'ete'e ihozi'uma. E'e horozine, raha 'ahao haba'ahaba'a azaġa nidu'a niau ġouru'uma. Ebu eġe, Vaze Ubugani'a adureo ġoze zamaġano gigi'a zu agaġa manoġa madu ovai'uma ebu vazevaze'a e'e horoni'uma. ³¹ Ebu hena, sura'i boro ġihau hudadu eġe'a eġe tuġure viga tuġuzi'uma. Ebu zeġe'a haba nidu'a, haba ġonaganono'o haba ġonagano, Badi'a'a ohotirote'e azaġa nu'ozu'uma.

Figi Ireġa Hari Idaidaġa
(Mareko 13:28-31, Luka 21:29-33)

³² Figi ireġa mazao nagini'a fureru'ete'e ġianadu edero'i. Ezagani'a butiru itadu rouġani'a udufa'oga horonetene irugu madaġa haniteha rae edere'ohe. ³³ E'e teige, e'a rate'e 'ahiguġani'a fureranoga horono'idene, eġe, Vaze Ubugani'a bare ovaite'e haniteha rae edero'i. ³⁴ E hube hune zi'ohe, izidi ega'e mene hauġi'uma onamo 'ahiguġa nidu'ani'a furera'uma. ³⁵ Adure zu raha'e hauġi'uma, rehano eġe ġoere'e mene hauġi'uma.

24:15 24:15 Daniela 9:27, 11:31, 12:11 * 24:20 Girikio, Nahune madaġa, Isaraela haba'ano nahune madaġa'e nahune boro zu irugu boro radu vaze'a ragavoga'e riġa 24:29 24:29 Isaia 13:10, 34:4; Joel 2:10

*Ruhibe Rado'i**(Mareko 13:32-37, Luka 12:39-44, 1:26-30)*

³⁶ Rehano nani'a 'ahiguġani'a furera'uma'e emeġe nidu'a aġu'a. Adureo tuġure viga ebu eġe, Badi'a Ubuga zuni† aġu'a. U eġe Mama da'o edeġa. ³⁷ Eġe, Vaze Ubugani'a bare onai'uma madaġano'e Noa madaġa teigi'uma. ³⁸ Zobo boro'a izema zubuzoga madaġano vavezave'a radiunute'e radoneġano ogaunu, gaginu zu hahurinu onamo Noa'a ġasi boro diuġiro. ³⁹ Rehano ze'a nagini'a furera'uma mene ederiro, onamo zobo boro'a zubuzadu hunuhune ġouriro. Eġe, Vaze Ubugani'a bare onaine, e'e madaġa teigi'uma. ⁴⁰ E'e madaġano vaze 'aheu'e mebao gau'e radiu'ete'e zamaġano, 'ahoga'e zamaha'uma, u 'ahoga'e mode iġuni'uma. ⁴¹ Roġae 'aheu'e uvahu mirune radi'u'ete'e zamaġano, 'ahoga'e zamaha'uma, u 'ahoga'e mode iġuni'uma

⁴² E'ano'o fairu ġiano'i, mazaġa za aġu'a no'e madaġano zae Zuhi'a Boro'a onai'uma. ⁴³ Za'e 'adi zamaro'i. Ne vazeġani'a ġonore vazeġa'e no'e madaġano ani ne onai'uma rae ederine, ani'e neġa faine taufi'uma ebu ġonore vazeġa'e diuġoga mene idara'uma. ⁴⁴ E'ano'o zae zuni ruhibe rado'i, mazaġa eġe, Vaze Ubuga'e za'a mene edere'ete'e madaġano bare onai'uma.

⁴⁵ Tuġure vazeġa 'ahoga'e huhuzaġa zu zama tibano gauine, zuhi'aġa'e ani teite matu'i'uma. Ebu vaze a'e tuġure azaġa ġihi'aġa mae ohonadu 'ahige re'uma, raena'a, 'Tuġure azaġa nidu'a taufo'i. Ogomuze zuni mada idunane zeno'i.' 'Ougadu ani'e haba 'ahoga onami'uma. ⁴⁶ Tuġure vazeġa'e 'ouge gauine, zuhi'aġani'a bare feuradu horoni'uma ebu ani matuadu manohuga ha'uma. ⁴⁷ E hube hune zi'ohe, ani'e zuhi'aġani'a ane tohe nidu'a taufe'ete'e vazeġano ohoni'uma. ⁴⁸ Rehano tuġure vazeġa'e sau'a reine, ane'a bare raena'a, 'Eġe zuhi'a'e vehu'u faġanobu'u onai'uma,' rae zamari'uma. ⁴⁹ Ebu tuġureġa azaġa nidu'a bouzi'uma zu gagone azaġa teite ufeta ogau gage sauta'uma. ⁵⁰ Ebu zuhi'aġa'e, ane'a mene edere'ete'e zu mene zamare'ete'e madaġano bare onaadu, ⁵¹ ahiriġa udi tahitahi'uma ebu zama guhi azaġani'a radiu'ete'e haba'ano ohoni'uma. E'ea, ani nia'uma zu ġonone atiti'uma.”

25

Nogoba Ġaubanana Hari Idaidaġa

¹ Iesu'a bare ziro, raena'a, "E'e madaġano Badi'a'a ibitozini'eta'a'e nogoba ġaubanana teigi'uma. Ze ihureze meiro ebu hahu ohoze iziga hidihi radu mui haba'a onamiro. ² Zeġe bo'aġano fu'o'e hahizaġa ebu fu'o'e huhuzaġa. ³ Hahizaġa azaġa'e ihureze odohiro, rehano ihure vuġa'e mene meiro. ⁴ U huhuzaġa azaġa'e ihurezeta ihure vuġa biozeo abe odohiro. ⁵ Ebu hahu ohoze izigani'a mene ġarihe arirotene, ze ubumaze anozadu bazubazu uhiro.

⁶ Ohere nemanema ze ago 'ahoġa igiro, raena'a, 'Hahu ohoze izigani'a feureha! Buanadu mae zouno'i!' ⁷ 'Ougirotene nogoba nidu'a evatadu ihureze ruhibiro. ⁸ Ebu hahizaġa azaġani'a huhuzaġa azaġa umiziro, raena'a, 'Za ihure vuġa nuġo eme rifo'i, mazaġa eme ihure'e vidau'ohe.' ⁹ Ze naenaezina'a, 'Mene, 'ahi'e za zu emeġe nidu'a veize mene idaġa. Ihure vuġa serone'ete'e vazeġa vaġe onamadu zae veize hoito'i.'

¹⁰ Rehano ze ihureze vuġa hoitoġa u'a onamirote'e enogano, hahu ohoze izgani'a feuriro. Ebu ihureze zu ihureze vuġa ruhibirote'e azaġani'a ani teite mui haba'a diuġiro ebu ibihetaġa'e hararo. ¹¹ Vesu'u hahizaġa nogobaġani'a feuradu raena'a, 'Zuhi'a Boro! Zuhi'a Boro! Ibiheta vavafo'i!' ¹² Rehano ani zina'a, 'E hube hune zi'ohe, e za aġu'a.'

¹³ E'ano'o tohutohe rado'i, mazaġa eġe'a bare onai'uma madaġa'e za'e aġu'a.

*Tuġure Azaġa Uġidu Hari Idaidaġa**(Luka 19:11-27)*

¹⁴ Badi'a'a ibitozini'eta'a'e haba faġa ragave'ete'e vazeġa 'ahoga hariġa heuġa. Ani'a iġunirotene, tuġureġa azaġa huzadu ani ġau taufoga veize ġauġa ziniro. ¹⁵ Zeġe

† 24:36 Fare mirihoga nu'e, "Badi'a Ubuga zuni" mene ra'ohe.

tibatiba inaraze idunaġano, 'ahoga'e moni silivaġa fuse* fu'o, 'ahoga'e fuse 'aheu ebu 'ahoga'e fuse tiba ziniro. Ebu ani'a haba faġa ragaviro.

¹⁶ Moni silivaġa fuseġa fu'o meirote'e vazeġa'e zogone onamadu e'e moniġa hina gauadu moni silivaġa fuseġa fu'o ragate hidiro. ¹⁷ Moni silivaġa fuseġa 'aheu meirote'e vazeġa zuni 'ouge haġaadu moni silivaġa fuseġa 'aheu ragate hidiro. ¹⁸ Rehano moni silivaġa fuseġa tiba meirote'e vazeġa'e onamadu rahao idu hu'iro ebu zuhi'aġa moni e'ea ġure tiro.

¹⁹ Mada faġa ġarugano tuġure azaġa zuhi'a'a bariro. Ebu ze ani moni hina nouge-nouge gauirote'e ederifine huziro. ²⁰ Moni silivaġa fuseġa fu'o meirote'e vazeġani'a moni fuseġa fu'o bare ragate hidirota'a'e odohe aradu niro, raena'a, 'Zuhi'a, ġa'a moni silivaġa fuseġa fu'o iniro. Ebu eġe'a moni e'e hina gauadu bare fuse fu'o raġate hideha. ²¹ Zuhi'aġani'a nina'a, 'Manoġa tauġi, ġa'e tuġure vazeġa manoġa ebu zamaġo nidu'a hina faine gaueha. Ġa'a ġau tahiġa veize zamaġo nidu'a faine gauate'e u'ano, eġe'a ġau ġehaġa taufe'ete'e vazeġano oho'i'uma. Aro'i, eġe teite matu'ihii'

²² Ebu moni silivaġa fuseġa 'aheu meirote'e vazeġani'a aradu niro, raena'a, 'Zuhi'a, ġa'a moni silivaġa fuseġa 'aheu iniro. Ebu eġe'a moni e'e hina gauadu bare fuse 'aheu raġate hideha. ²³ Zuhi'aġani'a nina'a, 'Manoġa tauġi, ġa'e tuġure vazeġa manoġa ebu zamaġo nidu'a hina faine gaueha. Ġa'a moni tahiġa hina zamaġo nidu'a faine gauate'e u'ano, eġe'a moni boro taufe'ete'e vazeġano oho'i'uma. Aro'i, eġe teite matu'ihii'

²⁴ Ebu moni siliva fuseġa tiba meirote'e vazeġani'a aradu niro, raena'a, 'Zuhi'a, ġa'e vaze riġa. E ederiro vaze'a ġorarote'e ġauġa ġa'a hirive'ohe ebu vaze'a taufirote'e ġauġa ġa'a ma'ohe. ²⁵ E'ano'o ġa moni'a dauġi'uma rae rihonadu rahao ġure tiro. Ġae moni 'ahi bare mo'i.' ²⁶ Zuhi'aġani'a naenaeni, raena'a, 'Ġa'e tuġure vazeġa sau'a ebu tubuġa! Vaze'a ġorarote'e ġauġa zu vaze'a taufirote'e ġauġa eġe'a ma'ohe rae zamarohe? ²⁷ 'Ougiritene ġa nougadu moni ti'ete'e neġano eġe moni mene tiro? 'Ougifone e bare aradu moni e'e ragate meifo.'

²⁸ Hena zuhi'aġani'a niro, raena'a, 'Moni silivaġa fuseġa tiba ani mazaono'o bare madu ġau banana meirote'e vazeġa hano'i. ²⁹ Iniu'a nagini hidirote'e faine odohe gauine, ani borofe hidi'uma. Rehano iniu'a nagini hidirote'e mene faine odohe gauine, ani mazao nagini kome'a zuni meini'uma. ³⁰ Ebu tuġure vazeġa sau'a 'ahi enona uzabo zamaġano mae feuno'i. De'ea ani nia'uma ebu ġonoġa atiti'uma.”

Mamoe zu Gouti

³¹ Ebu Iesu'a raena'a, “Eġe, Vaze Ubugani'a agaġa inaraġaġeta tuġure viga nidu'a teite onai'uma madaġano, e'a kini ehoro haba'ano ehoradu vaze ibitozini'uma. ³² Haba azaġa nidu'a eġe zamao nu'ozadu vaze rovozi'uma. A'e mamoe taufe'ete'e vazeġani'a mamoe gouti'ono'o rovoze'ete'e teigi'uma. ³³ Ebu iniu vaze mamoe heuġa'e eġe eda'e moneo zu iniu vaze gouti heuġa'e eġe kauri moneo ohozi'uma.

³⁴ Ebu eġe, kinize'a eda'e mone azaġa zi'uma raena'a, 'Zae, eġe Mama'a manohuga zini'ete'e azaġa, aro'i, ebu eġe'a ibitohau'ete'e zamaġano rado'i. A'e Badi'a'a raha 'ahi haġairote'e madaġanono'o ruhiniro. ³⁵ Mazaġa e vinihinutene, za'a ogomu inido, e irinehe mo'ohinutene, vu inido ebu e i'udo vazeġa reinutene, zae neo huhe zouhido. ³⁶ Dabuaha o'o'a reinutene, dabua inido, ughinutene eġe taufido ebu ġu'a neġano radiunutene, ġiahiro.'

³⁷ Ebu duduġa azaġani'a naenaeni'uma, raena'a, 'Zuhi'a Boro, eme nani'a ġa'e vini'oga horoadu ogomu ġanido? Nani'a eme ġa'e irigo mo'o'oga horonadu vu ġanido? ³⁸ Nani'a eme ġa'e i'udo vazeġa reirote'e horonadu neo huġade zou'ido? Nani'a eme dabuaġo 'o'o'a reirote'e horonadu dabua ġanido? ³⁹ Nani'a eme ġa ugi'irote'e ga ġu'a neġano radirote'e horonadu ġa ġia'i amido? ⁴⁰ Ebu eġe, kinize'a naenaazi'uma, raena'a, 'E hube hune zi'ohe, eġe negohe ga ezehe 'ahi bo'aġano ġonaġa vazeġa 'ahoga veize 'ouge haġaidota'a'e, eġe veize haġaido ra'ohe.'

* 25:15 Girikio, talanta. Talanta tiba'e silivaġa 34kg heuġa.

⁴¹ Ebu eḡe, kinize'a vaetadu kauri mone azaḡa zi'uma, raena'a, 'Zae, Badi'a'a maḡunozini'ete'e azaḡa, eḡe mazaono'o vaḡino'i, ebu Satani zu ane tuḡure viga veize ruhinirote'e radiu tuḡutuḡu ire rogaḡa zamaḡa diuḡo'i. ⁴² Mazaḡa e vinihinutene, za'a ogomu men inido, e irinehe mo'ohinutene, vu mene inido. ⁴³ E i'udo vazeḡa reinutene, neo mene huhe zohido, dabuhe o'o'a reinutene, dabua mene inido, ebu ughinutene zu ḡu'a neḡano radiunutene, mene taufido.'

⁴⁴ 'Ougadu ze'a naenaeni'uma, raena'a, 'Zuhi'a Boro, nani'a eme ḡa'e vini'irote'e ga irigo mo'o'irote'e ga i'udo vazeḡa reirote'e ga dabuaḡo 'o'o'a reirote'e ga ugi'irote'e ga ḡu'ano radirote'e horo'adu mene dana'ido?' ⁴⁵ Eḡe'a naenaenzi'uma, raena'a, 'E hube hune zi'ohe, 'ahi azaḡa bo'aḡano ḡonaḡa vazeḡa 'ahoga veize mene haḡairota'a'e, eḡe veize mene haḡairote'e ra'ohe.' ⁴⁶ Ebu kauri mone azaḡa'e vaḡine ḡouradu aduga tuḡutuḡu hidi'uma, u duduḡa azaḡa'e ḡabone tuḡutuḡu hidi'uma."

26

Iesu Ma'uma Ibiḡa Vaḡiro

(Mareko 14:1-2, Luka 22:1-2, Ioane 11:45-53)

¹ Iesu'a ḡoere e'e nidu'a rae hauḡirotene, ane tahi'atahi'a ziro, raena'a, ² "Zae edeḡa, mada 'aheu enogano Iḡine Mode'ete'e Muiḡa'e me'uma ebu eḡe, Vaze Ubuga'e sataurohihi radu vaze'a obohe ti'uma."

³ E'e madaḡano dibu'o azaḡa ḡihi'aḡaḡihi'aḡa zu vaze boroboro'a dibu'o azaḡa ḡihi'aḡa, niḡa Kaiafa, ane neo nu'oraro. ⁴ Ebu Iesu sifu obone teadu manoga veize ibiḡa ḡo'ane vaḡiro. ⁵ Rehano ze raena'a, "Iḡine Mode'ete'e Muiḡa madaḡano'e mene idaḡa. 'Ougine vaze ḡuḡuvaḡani'a utitofi'uma."

Roḡae 'Ahogani'a dehero Iesu rana Beu'iro

(Mareko 14:3-9, Ioane 12:1-8)

⁶ Iesu'e Betania neḡano, ibite lefera'a meirote'e vazeḡa, Simona neo radiro. ⁷ Ani ogomu fataḡa zamao tave ehore'ena'a, ogaue'ete'e zamaḡano, roḡae 'ahogani'a dehero hohoga manoḡa naeḡa boro'e bioḡa kome'a manohuga iriva'onadu mae onairo. Ebu Iesu vadinio beu'iro. ⁸ Iesu tahi'atahi'a'a 'e'e horonirote'e, ze maḡuniro, raena'a, "Nougadu dehero 'ahi'e hauḡe tauḡe'ohe? ⁹ A'e moni boro hina seronadu zahara azaḡa zinifo!"

¹⁰ Iesu'a tahi'aḡa nagini reirote'e ederadu ziro, raena'a, "Za nougadu roḡae 'adi aduga hau'ohe? Ani'e eḡe veize manoḡa hune haḡaeha. ¹¹ Zahara azaḡa'e mada nidu'a zae bo'aḡano radi'uma, u e'e mada nidu'a zae teite mene radi'uma. ¹² Ani'a dehero hohoḡa manoḡa eḡe ahiri rana beu'ata'a'e, eḡe rune veize ruhineha. ¹³ E hube hune zi'ohe. Raha nidu'a zamaḡano no'e haba'ano Badi'a hari manoḡa haramine, ani'a haḡata'a'e me'odadu ani zamari'uma."

Iuda'a Iesu Revoha'uma Reiro

(Mareko 14:10-11, Luka 22:3-6)

¹⁴ E'e enogano Iesu tahi'aḡa 12 zamaḡano tahi'a 'ahoga, niḡa Iuda Isakariota'e dibu'o azaḡa ḡihi'aḡaḡihi'aḡa vaḡe onamiro, ¹⁵ ebu ḡadiziro, raena'a, "Iesu zae 'evoreo ri'inine, moni nugu ini'uma?" 'Ougirote'e ze moni silivaḡa 30 me'odadu haro. ¹⁶ E'e madaḡanono'o ani Iesu zeḡe evorao ri'inoga veize ibiḡa vaḡiro.

Iḡine Mode'ete'e Muiḡa

(Mareko 14:12-26, Luka 22:7-23, Ioane 13:21-30, 1Co 11:23-25)

¹⁷ Isiti O'o'a Berediḡa Muiḡa* madaḡa ibi'a'e Iḡine Mode'ete'e Muiḡa rae reiro. Iesu tahi'atahi'a ane vaḡe onaadu ḡadiniro, raena'a, "Ḡa ura'e eme Iḡine Mode'ete'e Muiḡa ogomuḡa'e nouma ruhibe ti'uma?" ¹⁸ Ani'a naenaenziro, raena'a, "Ierusalemadiuḡe onamadu vaze 'ahoga vaḡo'i ebu no'i, 'Ihore vazeḡani'a 'ahige ra'ohe: Eḡe mada 'ai

* 26:17 Isiti O'o'a Berediḡa Muiḡa'e mada fu'o 'aheu fare zamaḡano haḡae'ohe.

haniteha. E tahi'aheta ġa neo Iġine Mode'ete'e Muiġa ogomuġa au tibura'uma.”¹⁹ Ebu Iesu tahi'atahi'a'e Iesu'a zirote'e haġaiġa haġaadu Iġine Mode'ete'e Muiġa ruhibiro.

²⁰ Ġorava uġano reirote, Iesu ani tahi'aġa 12 teite ogau tiburaro. ²¹ Ebu ze ogau'ete'e zamaġano, Iesu'a ziro, raena'a, “E hube hune zi'ohe, zae bo'aġano vaze 'ahogani'a eġe revoni'uma.” ²² Ebu ze zamaze adudanadu ġaruga ġarugano Iesu ġadiniro, raena'a, “Zuhi'a Boro, eġehehe?” ²³ Ane'a naenaena'a, “Izidi eġe teite idaġa siuvao tare au'ete'e vazeġani'a revoni'uma. ²⁴ Ibite Buka Zaġoġano mirihirote'e ġoe'a idunaġano, eġe, Vaze Ubugani'a hube ruda'uma. Rehano revoni'uma vazeġani'e, fase vetu'aġa, aduga hidi'uma. Ani'e mene furerafone manoġa reifo.” ²⁵ Ebu ani revoha'uma vazeġa, Iuda'a nina'a, “Ihore vazeġa, eġehehe?” Iesu'a naenaena'a, “O'e, vazeġa'e ġae.”

²⁶ Ze ogau'ete'e zamaġano, Iesu'a beredi madu kuraro, ebu vahegadu ane tahi'atahi'a ziniro. Ebu raena'a, “'Adi'e eġe ahiri. Madu ano'i.” ²⁷ Ebu ani'a vaini vuġa bioġa madu kuraro, ebu zini'ena'a ziro, raena'a, “Zae nidu'a, 'ahi gago'i. ²⁸ Mazaġa bio 'adi zamaġano'e eġe ru. Eġe'a vaze ġehaġa sau'aze rae modoga veize rudanadu ruhe'a be'uti'uma. A'e, Badi'a'a vaze teite ġoitorirote'e ġoe'a'e eġe ru hina bare idane'ohe. ²⁹ E zi'ohe, vaini vuġa 'ahi mene bare gagi'uma, izidi'ono'o onamo eġe Mama'a ibitohau'ete'e madaġano zae teite vaini vuġa iziga gagi'uma.” ³⁰ Ebu ze bada 'ahoga mae hauġadu Olive maġa onamiro.

Petero'a Iesu O'oni'uma Reiro
(Mareko 14:27-31, Luka 22:31-34, Ioane 13:36-38)

³¹ Ebu Iesu'a ane tahi'atahi'a ziro, raena'a, “Izidi ohere zae nidu'a eġe u'ano muhihe fera'uma. Mazaġa Buka Zaġoġa zamaġano 'ahige mirihiro, raena'a,

'Badi'a'a mamoe taufe'ete'e vazeġa mau runi'uma. Ebu mamoe'e ferau ġouri'uma.'

³² Rehano e'a runeono'o bare iġunine, Galilea haba'a ibite onamadu e'ea zae hidi'uma.”

³³ Petero'a Iesu niro, raena'a, “Zeġe nidu'a ferau muhi'i'uma rehano, e'e mene ferau muhi'i'uma!” ³⁴ Iesu'a naenaena'a, “E hube hune ġa'ohe, izidi ohere izema kokoroku'a uganogano, ġa'e ġae uġidu eġe o'ohi'uma.” ³⁵ Rehano Petero'a ġoere ġiharo, raena'a, “E mene o'o'i'uma. Ġae teite rudaune zuni idaġa!” Ebu ane tahi'atahi'a nidu'a zu 'ouge reiro.

Getesemane Haba'ano Kuraro
(Mareko 14:32-42, Luka 22:39-46)

³⁶ Ebu Iesu ane tahi'atahi'a teite Getesemane haba'a onamiro. Onamirotene, Iesu'a ziro, raena'a, “'Adao ehore rado'i, u e'e kuranoga veize omo onami'uma.” ³⁷ Ebu ani'e Petero zu Zebedeo ubuga 'aheu, Iakobo zu Ioane, tutuze onamiro. Ani zamaġa ariro zu adudaro. ³⁸ Hena ani zina'a, “E'e zamahe are rudau'ohe. 'Adao radadu eġe teite evate rado'i.”

³⁹ Ebu ani tahiġa faġa onamadu rahao ġuġure'ena'a kuraro, raena'a, “Eġe Mama, idaġa ro'idene eġe mazaono'o bio 'adi mae vaġino'i. Rehano mene eġe ura, ġae ura da'o haġao'i.”

⁴⁰ Ebu Iesu ane tahi'a uġidu vaġe bare onairotene, ze bazuna haniziro. Ani Petero niro, raena'a, “Za mada tahiġa zuni eġe teite mene evate radiuhehe? ⁴¹ Za'a haġai ve'oġa 'ahoga mene haġaifine, evate radiu'ena'a, kurano'i. Zamaze'e hube hune kuranoga urate'ohe, rehano ahirize'e inaraġa o'o'a.”

⁴² Ebu Iesu'a bare onamadu ġae 'aheuġa kuraro, raena'a, “Eġe Mama, e bio 'ahi hube hune gagi'uma reine, ġae ura haġao'i.” ⁴³ Ani bare onairotene, ze bazuna haniziro, mazaġa ubumaze'a anoziro.

⁴⁴ Ani ze muhizadu bare onamiro. Ebu ġae uġiduġa kurau'ena'a, ibite kurarote'e ġoe'a bare reiro. ⁴⁵ Ebu Iesu'a ane tahi'atahi'a vaġe bare onaadu ziro, raena'a, "Za ize baze'ehehe zu ahirize ohone'ehehe? Madaġa 'ai maha. Eġe, Vaze Ubuga'e, haġai sau'a azaġa 'evorao ri'ih'i'uma. ⁴⁶ Iġunadu onamihi. Ġiano'i! E revoni'ete'e vazeġa 'ai feureha."

Iesu Obone Tiro

(Mareko 14:43-50, Luka 22:47-53, Ioane 18:3-12)

⁴⁷ Iesu ani ize ġoere'ete'e zamaġano, ane tahi'a 12 bo'aġano 'ahoga, Iuda'a vaze ġuġuvaġa teite feuriro. Vaze ġuġuvaġa e'e dibu'o azaġa ġihi'aġa ġihi'aġa zu vaze boroboro'a tuġuzadu benisi zu somori boro mae ariro. ⁴⁸ Ebu Iesu revohau'e'ete'e vazeġani'a, ane'a haġai'uma gauġa ibite ihoziro, raena'a, "Eġe'a hidadu fura'ini'uma vazeġani'e Iesu. Ani obone to'i." ⁴⁹ Ebu ani'a zogone Iesu vaġe onamadu niro, raena'a, "Ihore vazeġa! Manoġahehe?" Ebu fura'iniro. ⁵⁰ Iesu'a naenaeniro, raena'a, "Vazehe, ġa'a aha'o nagini haġai'uma ġauġa haġao'i."

Ebu Iuda teite onairote'e azaġani'a onamadu Iesu obone tiro. ⁵¹ Rehano Iesu ġati vazeġa 'ahogani'a benisiġa ahase bunadu dibu'o azaġa ġihi'aġa tuġure vazeġa udiro, ebu teġaġa vari'e butiro. ⁵² 'Ougadu Iesu'a niro, raena'a, "Benisiġo bare iġu'ano to'i! Benisi hina vaze matihi raete'e azaġa'e zeġe zuni benisi u'ano ruda'uma. ⁵³ Eġe'a Mamahe uminine, ane'a tuġure viga ġehaġa bagaġa ġarihe tuġuzadu emeġe biri'uma. A'e ġa aġu'ahehe? ⁵⁴ Rehano Buka Zaġoġano eġe mazao 'ahiguġani'a furera'uma reirote'e ġoe'a'e izidi hudanoga veize, eġe'a mene 'ouge umini'uma."

⁵⁵ Ebu Iesu'a vaze ġuġuvaġa ziro, raena'a, "Za'e ġonore vazeġa obone ti'ete'e teige, benisi ebu somori boro madu eġe obohe touga veize arahehe? Mada nidu'a e'e kuru neġa haba'ano ihore radiunu. E'e madaġano za'e mene obohe tiro. ⁵⁶ Rehano peroveta azaġani'a mirihirote'e ġoe'ani'a hudafine, 'ahiguġani'a fureraneha." Ebu ane tahi'atahi'a nidu'a'e muhine feraro.

Kotao Edaro

(Mareko 14:53-65, Luka 22:54-55, 22:63-71, Ioane 18:13-14, 18:19-24)

⁵⁷ Ebu Iesu obonetirote'e azaġani'a dibu'o azaġa ġihi'aġa, niġa Kaiafasi ne tutune onamiro. Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġa zu vaze boroboro'e irina de'ea nu'oraro. ⁵⁸ E'e madaġano, Petero'e faġanono'o Iesu hegotadu dibu'o azaġa ġihi'aġa ne haba'ano feuriro. Ne diuġadu kuru neġa taufe'ete'e azaġa teite ehore'ena'a, nagini'a furera'uma veize ġiane radiro.

⁵⁹ Dibu'o azaġa ġihi'aġa ġihi'aġa zu nu'o'nu'o boro auġe'ete'e azaġa'e Iesu manoga veize ġuriro ġoe'aġoe'a vaze mazao vaġiro. ⁶⁰ Vaze ġehaġani'a ġuriro ġoe'a ani mazao reiro, rehano ġau ve'oġa 'ahoga mene horoniro. Ġonagano vaze 'ahe'u'a iġune edaro. ⁶¹ Ebu raena'a "Vaze 'ada'a 'ahige reiro. 'E'a Badi'a kuru neġa ruinadu mada uġidu zamaġano bare ogoraune idaġa." ⁶² 'Ouge reirote'e dibu'o azaġa ġihi'aġani'a iġune edanadu Iesu niro, raena'a, "Ġa ze ġoere mene naenaeni'umahe? Ze'a ġa'e ve'oġa rae ġoere'ohe. Ġa ze mazao ġoere nu re'umahe?" ⁶³ Rehano Iesu'e sifu radiro. Ebu dibu'o azaġa ġihi'aġani'a niro, raena'a, "Radiu'ete'e Badi'a'aġa niġano ġadimu'ohe. Badi'a zamao huga ro'i. Ġa'e Keriso, Badi'a Ubuga ga mene? Efo'i." ⁶⁴ Iesu'a naenaeniro, raena'a, "O'e, ġa'a e'e Keriso rae eheha. Rehano e zi'ohe, zama moneo eġe, Vaze Ubuga'e Gigi'a Boro Badi'aġa eda'e moneo ehoradu ibitozenoga zu adure ġozeġa zamaġano ovaoga horoni'uma."

⁶⁵ 'Ouge reirote'e, dibu'o azaġa ġihi'aġani'a dabuaġa zegadu ziro, raena'a, "Vaze 'adi'e Badi'a rae sausaune'ohe! Eme ani'e ve'oġa rae ra'ete'e vazeġa mene bare vaġi'uma. Izidi ani'a Badi'a rae sausaunata'e zae nidu'a egeha! ⁶⁶ Za ani mazao nagini haġai'uma rae zamare'ohe?" Ze'a naenaeniro, raena'a, "Ani'e ve'oġa. Runeo tuġuni'uma." ⁶⁷ Ebu ze'a iraġa 'ue so'abide vaniro zu evoreze hina bouniro. Vaze nu'a

ubumaġa dabua hina u'adu fa'one arahiro, ⁶⁸ ebu raena'a, "Hei, Keriso! Iniu'a fa'o'eha efo'i."

Petero'a Iesu O'oniro

(Mareko 14:66-72, Luka 22:56-62, Ioane 18:15-18, 18:25-27)

⁶⁹ Petero'a dibu'o azaġa ġihi'aġa ne haba'ano ehore radirotene, tuġure roġaeġa 'ahogani'a ane u'a onaadu niro, raena'a, "Ġae zu Galilea vazeġa Iesu teite radiudo." ⁷⁰ Rehano Petero'a zeġe nidu'a zamao 'o'oniro, raena'a, "E ġa nagini ra'eta'a'e e aġu'a!" ⁷¹ Ebu ani'a haba ġabiriġa ibihetaġa u'a onamirotene, tuġure roġaeġa 'ahogani'a horonadu vaze ziro, raena'a, "Adi'e Nazareta vazeġa Iesu teite radiudo." ⁷² Ebu ani bare riġa 'o'oniro, raena'a, "E'e hube hune vaze a'e aġu'a!" ⁷³ Mene mada faġa enogano, e'ea edarote'e azaġani'a Petero vaġe onaadu niro, raena'a, "Hube ġa zuni ane tahi'a 'ahoga, mazaġa ġae ago iraġa'e Galilea haba'a ago iraġa." ⁷⁴ Ebu ani'a ġihau te'ote'au ġoeriro, raena'a, "E ġuririne aduga hidi'uma! E vaze a'e aġu'a!" Ani 'ouge reirotene, kokoroku'a ugaro. ⁷⁵ Ebu Petero'a Iesu ibite nirote'e ġoe'a zamariro. Iesu'a raena'a, "Kokoroku'a 'izema uganogano, ġa'a eġe ġae uġidu 'o'ohi'uma." Ebu ani haba ġabiriġa mode buanadu niau rudaro.

27

Iesu'e Pilato Vaġe Tutune Onamiro

(Mareko 15:1, Luka 23:1-2, Ioane 18:28-32)

¹ Oherebau uzeuze dibu'o azaġa ġihi'aġa ġihi'aġa zu vaze boroboro'a nu'oranadu Iesu manoga veize ġoaniro. ² Ebu ze ani autadu Roma vazeġa gavana, Pilato vaġe tutune onamiro.

Iuda'a Ane Bare Bodaniro

(Apostolo 1:18-19)

³ Iesu revoharote'e vazeġa, Iuda'a Iesu ruda'uma reirote'e ġoe'a igirotene, ani haġairote'e u'ano zamaġani'a adudaro. E'ano'o siliva moniġa 30 madu dibu'o azaġa ġihi'aġa ġhi'aġa zu vaze boroboro bare ziniro. ⁴ Ebu raena'a, "E sau'a o'o'a vazeġa revohaneha 'ahine, sau'a haġaeha." Rehano zeġe'a raena'a, "A'e ġa'a bare haġaeha, mene emeġe. Ġae edeġano haġao'i." ⁵ 'Ougirotene, Iuda'a kuru neġa zamaġano moniġa feuniro ebu onamadu ane bare bodane runiro.

⁶ Dibu'o azaġa ġihi'aġa ġhi'aġani'a moniġa madu raena'a, "Adi'e vaze manoga moniġa 'ahine, kuru neġa moniġa teite tibune touga'e mene idaġa." ⁷ Ze ġo'anirote'e enogano, e'e moniġa hina ġoġore haġae'ete'e vazeġa haba 'ahoga hoitiro, ebu raena'a, "Aha'o avo'a azaġa guri'uma." ⁸ E'ano'o haba e'e, 'Ru Haba'a' rae hunadu izidi zuni de'uge rae hune'ohe. ⁹ A'e peroveta vazeġa, Ieremia'a ibite reirote'e ġoe'ani'a hudaro, raena'a,

"Zeġe'a siliva moniġa 30 meiro.

A'e Isaraela azaġani'a vaze e'e naeġa reiro.

¹⁰ Ebu Zuhi'a Boro'a ihirote'e teige, ze'a moniġa e'e hina ġoġore haġae'ete'e vazeġa haba hoitiro."

Iesu Pilato Zamao Kotaniro

(Mareko 15:2-15, Luka 23:3-5, 23:13-25, Ioane 18:33-19:16)

¹¹ Ebu Iesu'e Roma vazeġa gavana, Pilato zamao edau radiro. Pilato'a Iesu ġadiniro, raena'a, "Ġa'e Iuda azaġa kinihehe?" Iesu'a naenaenina'a, "O'e, ġa hube ra'ohe." ¹² Rehano dibu'o azaġa ġihi'aġa ġhi'aġa zu vaze boroboro'a ani mazao ve'oġa rae riġa ġoerirotene ani mene naenaenziro. ¹³ Pilato'a hena ġadiniro, raena'a, "Ze'a ġa'e ve'oġa ra'ete'e ġoe'a ġehaġa hina ġa agiroġane'ete'e mene igi'ehehe?" ¹⁴ Rehano Iesu'a zeġe ġoere riġa 'ahoga zu mene naenaenziro. E'ano'o Pilato'a zaguzagaro.

¹⁵ Iḡine Mode'ete'e Muiḡa madaḡano'e Roma azaḡa gavana'a Iuda azaḡani'a umide'ete'e idunaḡano ḡu'a neḡa vazeḡa 'ahoga tuḡune bunido. ¹⁶ E'e madaḡano ḡu'a neḡano vaze 'ahoga, niḡa Barabasi'a radiunu. Ani'e niḡa boro. ¹⁷ Vaze ḡuḡuvaḡani'a nu'orotene, Pilato'a ḡadiziro, raena'a, "Za ura'e iniu tuḡune buni'uma, Baraba ga Keriso rae'ete'e vazeḡa, Iesu?" ¹⁸ Mazaḡa Pilato'e, ze'a Iesu ahi'ahinirote'e u'ano, ane evorao Iesu ri'inirote'e edeḡa.

¹⁹ Ebu Pilato'a kota haba'ano ehorinute'e zamaḡano, inugani'a ani veize ḡoere tuḡuriro, raena'a, "Vaze e'e mazao ḡau 'ahoga ago haḡao'i. Ani'e sau'aḡa o'o'a. E'e ohoḡore ohere ani iḡunanadu zamahe'a adudaneha."

²⁰ Rehano Barabasi'e tuḡune bunadu Iesu'e manoga veize, dibu'o azaḡa ḡihi'aḡaḡihi'aḡa zu vaze boroboro'a vaze ḡuḡuvaḡa tuḡutuḡuziro. ²¹ Pilato'a bare ḡadiziro, raena'a, "Vaze 'aheu zamaḡano, za ura'e e'a iniu tuḡune buni'uma?" Ze nina'a, "Barabasi!" ²² Ebu Pilato'a ḡadizena'a, "Hena Keriso rae'ete'e vazeḡa, Iesu'e nougi'uma?" Zeḡe nidu'a raena'a, "Sataurono'i!" ²³ Pilato'a ḡadizena'a, "Nouga'ahi? Ani nagini sau'a haḡaeha?" Rehano zeḡe'a bare bare houna'e huau'ena'a, "Sataurono'i!"

²⁴ Pilato'e zeḡe'a ani ḡoere mene igi'uma rae ederiro. Ebu vaze ḡuḡuvaḡani'a ufeta maḡune haraete'e horonirotene, vaze ḡuḡuvaḡa ubumao vu tahiḡa madu 'evo'a vuzu'iro. Ebu zina'a, "E 'evorehe vuzu'eha, e'ano'o vaze aha'a rudaune eḡe sau'a'e o'o'a re'uma. Zae da'o e'e naeḡa mo'i." ²⁵ 'Ougadu vaze nidu'a naenaena'a, "Ani rudaune, e'e naeḡa'e emeḡe zu mariḡafe'a me'umal!" ²⁶ Ebu ani zeḡe veize Barabasi ḡu'anono'o mae buniro. Rehano Iesu'e uti azaḡa tuḡuzadu masine sausauniro ebu ani satauronoga veize zeḡe 'evora ri'iniro.

Uti Azaḡani'a Iesu ḡirihoharo

(Mareko 15:16-20, Ioane 19:2-3)

²⁷ Gavana uti azaḡa nu'a Iesu'e gavana ne zamaḡa tutune onamiro ebu uti azaḡa nidu'a huze nu'oziro. ²⁸ Ebu ze dabuaḡa fuhi'ohanadu dabua kanaḡa duhuḡa hune vidanoharo. ²⁹ Ebu hena ire ezaga meigameiga ḡurunadu vadinigano redoharo zu Gubu somoriḡa eda'e evo'ano obonoharo. Ebu obena hina ani mazao ḡuḡure'ena'a ḡirihoharo, raena'a, "Nigunihi, Iuda azaḡa kini!" ³⁰ Ebu so'abidevaniro zu somori e'e bare madu vadigano mau radiro. ³¹ ḡirihohau hauḡirotene, vidanoharote'e dabuaḡa fui'adu ane dabua bare vidoharo. Ebu satauronoga radu tutune onamiro.

Iesu Satauroniro

(Mareko 15:21-32, Luka 23:26-43, Ioane 19:17-27)

³² Uti azaḡani'a Iesu tutune onamirote'e zamaḡano, Kurene vazeḡa 'ahoga, niḡa Simona, ani'e ane habaono'o onae'enogano hidiro. Ze'a ani obone teadu Iesu satauro mae heratoharo. ³³ Ebu ze Gorogota rae hune'ete'e haba'a onamiro. Gorogota huga'e 'Vadini Isiga'. ³⁴ E'e haba'ano feurirotene, ze vaini vuḡa ḡau 'ahoga ḡiḡi'a багаḡa teite mirunadu gagoharo. Rehano tuhune nuradu ani gagoga mene uratiro.

³⁵ Ze Iesu satauronirote'e ḡarugano, kaḡusi arahoḡa arahadu zeḡe bo'aḡano dabuaḡa ḡahugotitiro. ³⁶ Ebu e'ea ze ehoradu Iesu taufe radiro ³⁷ Iesu satauro hitagano, ani'a nagi haḡai sau'a haḡairote'e ihozifine, 'Adi'e Iesu, Iuda Azaḡa Kini' rae mirihiro. ³⁸ Ebu ḡonore azaḡa 'aheu zuni ani teite idaḡa satauroziro. 'Ahoga'e ane eda'e moneo zu 'ahoga'e ane kauri moneo ikokoziro.

³⁹ Ebu uhiḡano vitau onamirote'e azaḡani'a, vadinize mirune'ena'a, Iesu rae sausauniro, raena'a, ⁴⁰ "ḡa'e kuru neḡa fahadu mada uḡidu zamaḡano bare ohoni'uma reiro. ḡa Badi'a Ubuga ro'idene satauro'ono'o buanadu ḡae bare ḡabo'o'i!" ⁴¹ Ebu dibu'o azaḡa ḡihi'aḡaḡihi'aḡa, Mose goro ḡoe'a ihoze'ete'e azaḡa zu vaze boroboro'a zuni ḡirihoharo. ⁴² Ze raena'a, "Ani'a vaze ḡabozinu, rehano ane'a ane bare mene ḡabone'ohe! Ani'e Iuda azaḡa kini ra'ohe. E'ano'o izidi hune sataurono'o bua ovaine eme ani mazao fi'uma!" ⁴³ Ani'e Badi'a mazao fie'ohe. E'ano'o Badi'a'e uratine, izidi ani

ġabonifo, mazaġa ani raena'a, 'E Badi'a Ubuga,' rae reiro.” ⁴⁴ Ebu ġonore azaġa 'aheu ani teite idaġa sataurozirote'e'a zuni ani ġirihoharo.

Iesu Rune

(*Mareko 15:33-41, Luka 23:44-49, Ioane 19:28-30*)

⁴⁵ Madai kirikiri meirotene, haba nidu'a uzabo'a 'uiro onamo ġorava mone mada uġidu. ⁴⁶ Ġorava madaġa uġidu meirotene, Iesu'a ġihau huario, raena, “Eli, Eli*,” lama sabatani?” Ġoere e'e hugani'e, 'Eġe Badi'a, eġe Badi'a, ġa nougadu ġiahe modeha?’ ⁴⁷ De'ea edau radirote'e azaġa nu'a ġoere e'e egadu ze raena'a, “Ani peroveta vazeġa Elia hune'ohe.” ⁴⁸ Ebu ze bo'aġano 'ahogani'a duradu vu romane zoune'ete'e ġauġa meiro. Ebu vaini vuġa ġiġi'a iri'avonadu Iesu'a gagoga veize Gubu somoriġa rana teadu ite haro. ⁴⁹ Rehano vaze nu'a raena'a, “Ago, ġezzo! Elia'a ovaadu ġaboni'uma ga mene ġianihi.”

⁵⁰ Ebu Iesu'a bare ġihau huanadu iriga ri'iro. ⁵¹ E'e madaġano kuru neġano zaġoġa hune haba'a ue'ete'e dabuaġani'a hitaganono'o 'u'uġa zigau 'a'adaro. Ebu raha'a hagariro zu vatava'a 'a'adu bohatsu ġouriro. ⁵² Ebu rune iduġa 'a'adaro zu Badi'a moneo azaġa ġehaġa ahirize'a ġabode iġune ġouriro. ⁵³ Ebu ze rune iduġa haba'anono'o iġuniro. Iesu'a ġabode iġunirote'e enogano, ze Ierusalemata onamadu de'ea vaze ġehaġa mazao fureraro.

⁵⁴ Roma uti azaġa ġihi'aġa zu ane uti azaġa Iesu taufe radirota'a'e raha'a hagarirote'e zu nagini'a de'ea furerarote'e horonirotene, ze rihau rudaro, ebu raena'a, “Hube hune vaze adi'e Badi'a Ubuga!” ⁵⁵ De'ea roġae ġehaġa zuni faġanono'o ehamu radiro. Ze'e Iesu dananoga veize Galilea haba'anono'o ani hegotiro. ⁵⁶ Zeġe bo'aġano Magadala roġaeġa Maria ebu Iakobo zu Iosefa vize Maria ebu Zebedeo ubuga, Iakobo zu Ioane, zeġe vize'a radiro.

Iesu Guriro

(*Mareko 15:42-47, Luka 23:50-56, Ioane 19:38-42*)

⁵⁷ Ġorava mone mada'a zuburirotene, ma'ora vazeġa niġa Iosefa'a ariro. Ani'e Arimatea haba'a vazeġa zu Iesu tahi'a 'ahoga. ⁵⁸ Ani Iesu ahiri guroga veize Filato umini onamiro. Uminirotene, Filato'a uti azaġa zeadu Iesu ahiri ani evora ri'iniro. ⁵⁹ Ebu Iosefa'a Iesu ahiri maadu dabua iziga uruġa hina umiro, ⁶⁰ ebu Iosefa ane rune iduġa iziga, vatava hu'irote'e zamaġano Iesu ahiri tiro. Ebu hadi boro hina ibihetaġa kiune 'uadu mode onamiro. ⁶¹ U Magadala roġaeġa Maria zu Maria 'ahoga'e idu moneġano ehoradu murire radiro.

Uti Azaġa Idu Haba'a Taufiro

⁶² Irarirotene, a'e Bana Madaġa. Dibu'o azaġa ġihi'aġaġihi'aġa zu Farisea azaġani'a Filato vaġe onamiro. ⁶³ Ebu Filato niro, raena'a, “Vaze boro, ġuriro vazeġa a'a'e ani ize ġaboga zamaġano reirote'e ġoe'a eme'a zamare radiu'ohe. Ani raena'a, 'E mada uġiduġano runeono'o bare ġabode iġuni'uma.’ ⁶⁴ E'ano'o mada uġidu zamaġano uti azaġani'a ani idu faine taufoga veize eme umi'e'ohe. Mene 'ougene, ane tahi'atahi'a'a aradu ani ahiri ġonota'uma, ebu vazevaze zina'a, 'Ani runeono'o bare iġuneha,' rae re'uma. 'Ougine ze'a vaze ufeta so'ozi'uma. A'e ibite so'ozirota'a'e vitini'uma.” ⁶⁵ Ebu Filato'a naenaero, raena'a, “Uti azaġa nu madu idu faine taufe rado'i.” ⁶⁶ 'Ougirotene ze uti azaġa teite onamadu idu ibiheta hadiġa faifaine hararo ebu vaze'a mene vava'ifine gudune 'ahoga tiro. Ebu uti azaġani'a idu taufe radiro.

28

Runeono'o Bare Iġuniro

(*Mareko 16:1-8, Luka 24:1-12, Ioane 20:1-10*)

¹ Bana Madaġa ġarugano, fura oherebau uzeuze, Magadala roġaeġa Maria zu Maria 'ahogani'a idu ġianoga radu onamiro. ² E'e madaġano tabara haba'a borofe hagariro.

* 27:46 'Ahoga'e, Eloi 27:46 27:46 Salamo 22:1

Ebu Zuhi'a Boro tuḡure vigani'a adure'ono'o ovaadu idu hadiḡa kiune vaḡiniro ebu e'le rana ehoriro. ³ Ani iraḡa'e vazavazahe'ete'e teige ebu dabuaḡa'e ḡoze teige uraro. ⁴ Idu taufe'ete'e azaḡa'e ani rihanadu rereraro ebu rune azaḡa teigiro.

⁵ Ebu tuḡure vigani'a roḡae 'aheu ziro, raena'a, "Ago rihano'i. Eḡe edeḡa za'e satauronirote'e vazeḡa, Iesu vaḡe'ohe. ⁶ Ani'e ahao o'o'a, mazaḡa ani reirote'e teige, runeono'o iḡuneha. Aro'i ebu ani'a bazate'e haba'a ḡiano'i. ⁷ Ebu za ḡarihe onamadu ane tahi'atahi'a zo'i, raena'a, 'Ani'e runeono'o iḡuneha. Ebu ibite Galilea haba'a onamadu e'ea za'a ani horoni'uma.' Eḡe'a zeate'e faine ego'i."

⁸ E'ano'o roḡaeroḡae'a rihozeta zu matu'uzeta idu haba'anono'o ḡarihe iḡunadu Iesu tahi'atahi'a zouga veize zeḡe vaḡe dure onamiro. ⁹ E'e madaḡano Iesu'a tabara ze hidiro, ebu raena'a, "Za manoḡahehe?" 'Ouge reirotene ze ani uhiḡa ariro ebu odaḡa obonadu matu'oharo. ¹⁰ Ebu Iesu'a zina'a, "Ago rihano'i. Onamadu eḡe nego duḡuru zina'a, 'Galilea haba'a onamo'i,' rae zo'i. E'ea zeḡe'a eḡe hidi'uma."

Idu Taufirote'e Azaḡa Hariḡa

¹¹ Roḡaeroḡae'a onamirote'e zamaḡano, idu taufirote'e azaḡani'a ne onamiro ebu nagini'a furerarote'e hariḡa dibuo azaḡa ḡihi'aḡaḡihi'aḡa ihoziro. ¹² Dibu'o azaḡa ḡihi'aḡaḡihi'aḡani'a vaze boroboro teite nu'oranadu ḡoaniro ebu idu taufirote'e uti azaḡa moni boro ziniro. ¹³ Ebu zina'a, "Za'e 'ahiḡe rae roi, 'Ane tahi'atahi'a ohere aradu eme bazu'enona ani ahiri ḡonotu feraneha.' ¹⁴ 'Ahi hariḡani'a Roma gavana vazeḡa mazao feurine, eme zae u'ano ani mazao ḡoeri'uma ebu za'a bazirote'e moneo aduga mene hidi'uma." ¹⁵ E'ano'o idu taufirote'e uti azaḡani'a moni madu zeḡe'a zirote'e idunaḡano ḡoeriro. Ebu e'le hariḡa'e Iuda azaḡa zamaḡano bororaro zu izidi madaḡano zuni vaze'a 'ouge ra'ohe.

Iesu'a Tahi'aḡa ḡoereziro

(Mareko 16:14-18, Luka 24:36-49, Ioane 20:19-23, Apostolo 1:6-8)

¹⁶ Ebu Iesu tahi'a 11 Galilea haba'a onamadu ani'a reirote'e maḡano feuriro. ¹⁷ Feurirotene, ze ani horonadu ani mazao kuraro. Rehano nu zamaze'a tugahiro.

¹⁸ Ebu Iesu'a ze vaḡe aradu ziro, raena'a, "Gigi'aḡa adureo ebu rahao nidua'e eḡe eneha. ¹⁹ E'ano'o za'e onamadu haba'ahaba'a azaḡa nidu'a eḡe tahi'atahi'a rouga veize zamazo'i. Moga, Ubuga zu Vine Zaḡoḡa niḡano bapatzozo'i, ²⁰ ebu eḡe'a ḡoerezirote'e ḡoe'a nidu'a zeḡe'a hegotoga veize ihozo'i. Ebu 'ahi zamaro'i: E iḡaiḡa zae teite radiu'ohe onamo mada ḡonaga re'uma."

Iesu Keriso Hari Manoġa Mareko'a Mirihiro

Ioane bapatzio'a haramiro

(Mataio 3:1-12, Luka 3:1-18, Ioane 1:19-28)

¹ Badi'a Ubuga, Iesu Keriso hari manoġa*ni'e 'ahige fureraro. ² Peroveta vazeġa* niġa Isaia*a, buka zaġoġa* zamaġano tina'a, 'ahige reiro.

'Ġiano'i! Badi'a'a ġae zamao hari odohe dure'ete'e vazeġa 'ahoga ibite tuġuni'uma, ġae veize ibi fainifine. ³ Haba boha'anono'o, rae huau'ohe. "Zuhi'a Boro* ibi faine haġae to'i! Ane ibi mae duduno'i!"

⁴ Ebu hari odohe dure'ete'e vazeġa, niġa Ioane Babatiso'a haba boha'a onairo. Ani haramena'a, 'ahige reiro. 'Sau'anono'o ġihuradu bapatzio mo'i! Zae sau'a Badi'a'a mae vaġinifine.' ⁵ Iudea* haba'a azaġa nidu'a zuni Ierusalem ne azaġa nidu'a, Ioane vaġe onamiro, hariġa egoga veize. Ebu ane ane sau'a rae furenadu, Ioridana vuġano bapatzio meiro.

⁶ Ioane, ani dabua'e kamelo iguġa, kibaiġa'e boromakau ogaġa, ogomuġa'e fihore ebu 'avore godaġa. ⁷ Ani haramena'a, 'ahige reiro. 'Vaze 'ahoga, eġe ġarunio onai'uma vazeġa, ani gigi'a'e ġihi'a, u e gigi'a'e zuhu'a. Ane teite mene idaġa. E ani oda babaġano ġuġuraduni, ani oda ġauġa miniġa fuhi'ohanoga zuni mene idaġa. ⁸ E'e vu hina bapatziozoha. U ani'e Vine Zaġoġa* hina bapatziozi'uma.'

Ioane'a Iesu bapatzioniro

(Mataio 3:13-17, Luka 3:21-22)

⁹ E'e madaġano, Galilea haba'ano ne niġa Nazareta, e'ano'o Iesu'a onairo. Ebuni Ioridana vuġano, Ioane'a Iesu bapatzioniro. ¹⁰ Iesu'a vuono'o gaba tire'enogano, adure'a 'a'adu'ete'e zogone horoniro. Ebu Vine Zaġoġa tubugo niniġa teige horoniro. Ani Iesu vaġe ovairo. ¹¹ Ebu adureono'o ago 'ahoga igiro. 'Ahige reiro, 'Ġa'e eġe ubude, eġe zamarone. E ġa mazao matu'u boro.'

Satani'a Iesu so'oniro

(Mataio 4:1-11, Luka 4:1-13)

¹² Ebuni Vine Zaġoġani'a Iesu, haba boha'a tuġune onamiro. ¹³ Mada ġae ġazaġa gaubanana (40) de'ea radiro. Satani*a so'onido. Agire ġauġa zuni de'ea radiro. Rehano tuġure viga* nu'a ovaadu dananiro.

Iesu'a Galilea haba'ano ane gau mazaġa fureniro.

(Mataio 4:12-17, Luka 4:14-15, Ioane 4:43-45)

¹⁴ Ioane ġu'ano ohonirote'e ġarugano,* Iesu ani Galilea onamiro. Ebu Badi'a hari manoġa haramena ragaviro. ¹⁵ 'Badi'a'a reirote'e madaġa 'ai feureha. Badi'a'a gigi'a iziga hina ibito zini'ete'e* madaġa 'ai haniteha. Haġai sau'a sau'a modo'i ebu Badi'a hari manoġa mae ġihino'i'

Iesu'a vaze ġazaġa huziro, ane ġaruna hegotoga veize

(Mataio 4:18-22)

¹⁶ Galilea du'uraġa boro* genaġano, Iesu'a oname'enogano, vaze aheu'a re'eva feunirote'e horoziro, Simona ebu negoġa Aniderea teite. Zeġe gau'e ġozone mau'ete'e. ¹⁷ Ebu Iesu'a ziro, raena'a, "Eġe ġaruna hegotoi! Vaze re'evazi'ete'e vazeġa rouga veize ihozi'uma." ¹⁸ Ze ai zogone re'eva modadu ane hegotote onamiro.

¹⁹ Tahigā faġa onamiro. E'e zamaġano, vaze aheu negoġeita horoziro, Iakobo ebu Ioane, Zebedeo ubuga. Ze'e zeġe ġasi ranao re'eva faine radiro. ²⁰ Horoziotene, huziro.

* 1:14 A'e zuhi'a Heroda'a moġaġa bare meirote'e u'ano, Ioane'a 'Ġa haġai sau'a haġaeha' reiro. E'e u'ano zuhi'a Heroda'a maġunadu, ġu'ano ohoniro.

Ebu zeḡe moze Zebedeo'e ḡasi rana mode onairo. Ane'a meirote'e azaḡa teite muhize onairo. Ebu Iesu ḡarunio hegote onairo.

Iesu'a, vine sau'ani'a ragano reirote'e vazeḡa fainiro
(Luka 4:31-37)

²¹ Iesu ebu ane ḡarunio hegotirote'e azaḡa, ne niḡa Kaperanaumao feuriro. Bana Madaḡa* madaḡano ani Iuda kuru neḡa diuḡiro, ebu ihoziro. ²² Vaze vaze'a ani ihozoga igirotene, zamaze zaguzagaro. Mazaḡa Mose goro ḡoe'a* ihoze'ete'e azaḡa* teige mene haramiro, rehano Badi'a ḡoere gigi'a hina ihoziro.

²³ E'e zamaḡano, vine sau'a* a ragano reirote'e vazeḡa 'ahogani'a, Iuda kuru neḡa diuḡiro, ebu 'ahige houna'e ḡoeriro. ²⁴ 'Iesu, Nazareta ne vazeḡa! Eme vaḡe nagini u'ano onaeha? Ḡa emeḡe uḡufoga radu, onaa ga? E edeḡa ḡa iniu. Ḡa'e Badi'a gigi'a vazeḡa!' ²⁵ Iesu'a vine sau'a ta'iroharo. 'Ago ḡoero'i! Vaze 'adi mazaono'o buano'!' ²⁶ Ebu vine sau'ani'a, buanoga rae, ketokete'ena'a, ḡihau ḡaniḡanaro. Ebu vine sau'a ai buaro.

²⁷ Vaze nidu'a horonadu, zamaze nidu'a zaguzagaro. Ze'e zeḡe'a bare ḡadititiro. 'Adi nagini? Nagini iziga ihofo'ohē? Vaze 'adi'e gigi'eta. Vine sau'a zuni zi'etene, egadu, egohu'ohē.' ²⁸ E'ebano'o, Iesu hariḡa, Galilea haba'ano ḡarihe bororaro. Ebu haba nidu'a igi hauḡiro.

Iesu'a Petero emoḡa roḡaeḡa fainiro
(Mataio 8:14-17, Luka 4:38-41)

²⁹ E'ebu'u, Iesu ani Iuda kuru neḡanono'o buau onairo. Simona ebu Aniderea duḡuru ne diuḡiro. Iakobo ebu Ioane zu zeḡe teite diuḡiro. ³⁰ Simona emoḡa roḡaeḡa'e uginiro 'ahine, baze radiro. Ahi'a'e gigi'a bagaḡa. Iesu'a feurirotene, ihoniro. ³¹ Iesu'a ane vaḡe onamadu evo'ano meiro, ebu mae ohonirotene, ahi'a gigi'ani ai dauḡiro. Ebu ani'a iḡunadu Iesu veize ogomu ḡorohe haro.

Iesu'a vaze ḡehaḡa faiziro

³² Ḡorava moneo, mada'a ovoe'ete'e zamaḡano, ugi azaḡa ebu vine sau'ani'a ranao reirote'e azaḡa, ane vaḡe tutuze onairo. ³³ Ebu ne azaḡa nidu'a'e'e ane ibihetao muririro. ³⁴ Ugi nunu azaḡa ḡehaḡa ani'a faiziro. Ebu vine sau'a sau'a ḡehaḡa hegoze buziro. Ani'a, vine sau'a sau'a'a ḡoeroga 'uiro, mazaḡa zeḡe edeḡa ani iniu.

Galilea haba'ano Iesu'a haramiro
(Mataio 4:23-25, Luka 4:42-44)

³⁵ Irara moneo, mada ize mene agaranogano, Iesu'a iḡunadu, haba boha'a 'ahoga onairo, ebu e'a kuraro. ³⁶ Ebu Simona nabugeta Iesu vaḡe vaḡe onairo. ³⁷ Horonirotene, 'ahige rae niro. 'Vaze nidu'a ḡa vaḡe'ohē.' ³⁸ Ebu ani'a zina'a, 'Eme ne uhiḡa uhiḡa onamihi, e'ea zuni haramoga. Mazaḡa e'e de'e u'ano onairo.' ³⁹ Ebu ani, Galilea haba'ano neḡa neḡa nidu'a onamadu, Iuda kuru neḡa zamaḡano haramiro, ebu vine sau'a sau'a hegoze buziro.

Lefera Vazeḡa Fainiro
(Mataio 8:1-4, Luka 5:12-16)

⁴⁰ Lefera vazeḡa 'ahogani'a ani vaḡe onairo, ebu ane zamao obena hina tuḡadu niro, raena'a, "Zuhi'a Boro, ḡa urato'idene faiho'!' ⁴¹ Iesu'a vetuḡaniro, e'ano'o 'evo'a einadu vaze e'e oboniro, ebu raena'a, "E urate'ohē. Ḡae manoro'!" 'Ougadu lefara e'e'a zogone dauḡiro.† ebu niro. 'E urate'ohē. Ḡa ai manoro'!' ⁴² Ebu ani lefera'a tabara dauḡiro, ebu ani 'ai manoriro. ⁴³ Ebu zogone tuḡune'enaqa, ḡoere riḡa hina niro, ⁴⁴ naena'a, "Nagini'a ḡae mazao fureranata'a'e vaze 'ahoga ago no'!' Rehano dibu'o vazeḡa vaḡe

† 1:41 Zeḡe goro'e, lefera vazeḡa'e toraga radu, mene oboneete.

onamadu ahiriḡo ihono'†! Ebu leferaono'o manoreha rouga veize, Mose'a reirote'e dibu'oḡa Badi'a hano'i! 'Ougine vaze'a ḡa 'ai manore huneha rae ederi'uma.”

⁴⁵ Rehano vaze e'e'a onamadu, hari e'e, vaze vaze mazao rae ḡehaniro. E'e u'ano, Iesu'e ne hunio diuḡoga mene idararo. E'ano'o haba boha'ano radiro. Ebu vaze vaze'a, haba 'ahoga 'ahoganono'o, ane vaḡe onaido.

2

Iesu'a ahi'a mene hagane'ete'e vazeḡa fainiro

(Mataio 9:1-8, Luka 5:17-26)

¹ Mada nu ḡarugano, Iesu ani Kaperanauma neḡa bare onamiro. Ebu ani'a ane bazuni neḡano diuḡirote'e hariḡa, ne azaḡani'a igiro. ² E'ano'o vaze ḡehaḡani'a Iesu'a radirote'e neḡa onairo. E'ano'o ehoro haba'a nidu'a vaze'a iri'aviro. Ibiheta haba'ano zuni iri'aviro. Iesu'a Badi'a hari manoḡa haramo ziniro. ³ Vaze ḡazaḡani'a, Iesu vaḡe, ahi'a mene hagane'ete'e vazeḡa odohe onairo. ⁴ Rehano vaze ḡehaḡa 'ahine, Iesu uhiḡa onamoga mene idararo. Mene idararotene, Iesu'a ehorirote'e hitagano binu fahiro. Ebu ahi'a mene hagane'ete'e vazeḡani'a baze'ete'e farataḡa, mini hina ovoe dabaniro. ⁵ Zeḡe'a Iesu mazao fie'ete'e, Iesu'a horonirote'e, ahi'a mene hagane'ete'e vazeḡa niro. 'Ahige reiro. 'Ubude! ḡa sau'a 'ai rae 'ueha.'

⁶ Mose goro ḡoe'a ihoze'ete'e vazeḡa nu'e, e'e zamaḡano ehoriro, ebu zamazeo zamariro. ⁷ 'Ahige reiro. 'Nouga'ahi vaze 'ahi 'ouge ḡoere'ohe? 'Adi'e Badi'a ni sausaune'ete'e ḡoe'a. Iniu'a da'o sau'a mae vaḡini'uma? Badi'a'a da'o haḡai'uma.'

⁸ Zeḡe'a 'ouge zamarirote'e, Iesu ani zeḡe'a zeḡe zeḡe zamao 'ouge zamarirote'e, ane zamao ederiro. Ebu ziro. 'Za nouga'ahi zae zamao 'ouge rae zamare'ohe? ⁹ Ahi'a mene hagane'ete'e vazeḡa nouge nouge rae nine, ḡoe'a'e ufiḡa? 'ḡae sau'a 'ai rae modeha' rae ni'ete'e ga 'Iḡunadu onamo'i' rae ni'ete'e? ¹⁰ Rehano e ani manoni'uma ebu ani sau'a zu rae modi'uma, mazaḡa eḡe, Vaze Ubuḡa'e raha 'adao vaze sau'a rae mode'ete'e gigi'aḡa meirote'e zuni za ihozi'uma.” Ebu Iesu'a ahi'a mene hagane'ete'e vazeḡa e'e nina'a, ¹¹ “Eḡe'a ḡa'ohe. Iḡuno'i ebu farataḡo odohadu neḡo onamo'i!”

¹² Ani iḡuniro. Ebu Farataḡa mae ḡihinadu, vaze nidu'a ubumao e'e neḡanono'o buaro. Ebu zeḡe nidu'a zaguzaganadu, Badi'a niḡa mae ḡihiniro, ebu 'ahige reiro. 'Ibite 'ahiguḡa mene horoniro.'

Iesu'a Levi huniro

(Mataio 9:14-17, Luka 5:33-39)

¹³ Iesu ani Galilea du'uraḡa boro genaḡa bare onamiro. Vaze ḡuḡuvaḡa nidu'a, ani vaḡe onairo, ebu ani'a ihoziro. ¹⁴ Iesu'a bare ibio onamirote'e zamaḡano, Alefeo ubuga Levi horoniro. Ani |itakesi moni|rḡa* ufe'ete'e neḡano ehoriro, ebu Iesu'a niro. 'Eḡe ḡaruna aro'i!' Ebu ani'a iḡunadu, Iesu ḡaruna hegotiro.

¹⁵ Iesu'a Levi neo ogarote'e zamaḡano, takesi azaḡa zu haḡai sau'a azaḡa ḡehaḡani'a Iesu zu ane tahi'atahi'a teite ogau tiburaro. Mazaḡa vaze ḡehaḡa bagaḡani'a, Iesu ḡaruna iḡaiḡa hegotido 'ahine. ¹⁶ Ebu Mose goro ḡoe'a ihoze'ete'e Farisea azaḡani'a, Iesu horoniro, |itakesi moni|rḡa guge'ete'e azaḡa zu, sau'a azaḡa rae zi'ete'e teite ogau'enogano. Ebu Iesu tahi'a tahi'a ḡadiziro. 'Nougadu Iesu'e |itakesi moni|rḡa guge'ete'e azaḡa zu, sau'a azaḡa rae zi'ete'e teite ogau tibururohe?*' ¹⁷ Ebu Iesu'a e'e egadu ziro, raena'a, “Ugi o'o'a azaḡa'e gohe vazeḡa mene vaḡe'ohe, rehano ugi azaḡani'a ani vaḡe'ohe. E'e teige, e'e haḡai duduḡa rae zamare'ete'e azaḡa huzoga radu mene onairo. Rehano haḡai sau'a rae zamare'ete'e azaḡa huzoga radu onairo.”

Ogomu zaḡozaḡe'ete'e ḡadimaro

(Mataio 9:14-17, Luka 5:33-39)

† 1:44 A'e, ani'a ahiri udahadu manoreha reifine * 2:16 Ze'e vaze 'uguḡa teite tibururohe' sau'a rae zamariro.

¹⁸ Mada 'ahogano, Ioane tahi'a tahi'a zuni Farisea azaġa*ni'a, Mose goro ġoe'a idunaġano zaġozaġiro. Mene ogaro. Vaze nu'a onaadu, Iesu ġadiniro. 'Ahige reiro. 'Ioane tahi'a tahi'a, zuni Farisea tahi'aġa'e zaġozaġe'ohe. Rehano nougadu ġae tahi'a'e mene zaġozaġe'ohe?' ¹⁹ Iesu'a ziro. 'Ahige reiro. 'Zamaro'i! Hahure'ete'e madaġano, ohoze hahu iziga'a, ane'a huze'ete'e vazeġa teite ogau'ete'e zamaġano, ze zaġozaġi'uma ga mene? Zeġe'a ohoze hahu iziga teite radiu'ete'e madaġano mene zaġozaġi'uma. ²⁰ Rehamo e'e madaġa onai'uma. Agire azaġani'a ohoze hahu iziga, ane vaze nidu'a mazaono'o mae vaġini'uma. E'e madaġano zeġe'a zaġozaġe'ena'a, mene oga'uma.'

²¹ Vaze 'ahogani'a dabua iziga vari'e madu dabua amahiġa mene banini'uma, mazaġa dabua si'iga iziga'a amahiġa hutubadu borofe ziga'uma. ²² Vaze tibuhuga zuni mani ogaġa mahiġa zamaġano |ivaini|r vuġa* iziga mene iġi'uma. (A'e |ifainafu|r vuġa heuġa) iġine, vehu'u mani ogaġa fu'uradu, ziga'uma. Ebu |ivaini|r vuġani'a sori'uma. |iVaini|r vuġa zu mani ogaġani'a sauta'uma. E'ano'o |ivaini|r vuġa iziga'e mani ogaġa iziga zamaġano da'o iġi'uma.'

*Bana Madaġa zaġoe'ete'e ġadimaro
(Mataio 12:1-8, Luka 6:1-5)*

²³ Bana Madaġa 'ahogano, Iesu ani, tahi'aġa teite |iuiti|r* (wheat) mebaġa genaġano onamiro. Ebu tahi'aġa'e |iuiti|r maġa riri'e madu, au onamiro. ²⁴ Farisea azaġani'a Iesu ġadiniro. 'Ġiano'i! Ze'e nougadu Bana Madaġa goroġa varade'ena'a, |iuiti|r hirive'ohe?' ²⁵ Ebu Iesu'a naenaenziro. 'Za buka zaġoġa zamaġano, Davida'a nagini haġairota'a'e, me'odiro ga? Davida ani, ane uti azaġa teite ogomuze'a hauġadu, vinize ruziro. ²⁶ Abiata ani'e, Badi'a ġahunohau'ete'e neġa zuhi'aġa ġihi'a reirote'e madaġano, Davida'a Badi'a ne diuġiro. Badi'a ubumao tirote'e |iberedi|rġa* Abiata'a mae hanadu, aro. A'e Badi'a ġahunohau'ete'e neġa zuhi'aġani'a da'o au'ete'e |iberedi|rġa, rehano aro. Ebu ane teite onairote'e azaġa zuni mae ziniro.'

²⁷ Ebu Iesu'a ziro. 'Badi'a'a, Bana Madaġa'e, vaze'a manoġa hidifine haġairo. Badi'a'a vaze mene haġairo, Bana Madaġa veize. ²⁸ E'ano'o, eġe, Vaze Ubuga'e, Bana Madaġa ibitohau'ete'e zuhi'aġa.'

3

*Iesu'a evo'a beoġa vazeġa fainiro
(Mataio 12:9-14, Luka 6:6-11)*

¹ Iesu ani Iuda kuru neġano bare diuġiro. Evo'a beoġa vazeġa 'ahoga zuni e'ema. ² Farisea azaġa zuni e'ea Iesu murirohaudo. Iesu'a Bana Madaġa madaġano, vaze e'e faini'uma ga mene rae zamare radiro, kotao mae ohonoga veize. ³ Ebu Iesu'a evo'a beoġa vazeġa nina'a, 'ahige reiro. 'Iġunadu aro'i!' ⁴ Ebuni Iesu'a murire'ete'e azaġa ġadize'ena'a, 'ahige reiro. 'Mose goro ġoe'a'e, Bana Madaġa madaġano nagini haġaine idaġa ra'ohe? Vaze danazi'uma ga sausaui'uma? Ġabozi'uma ga zimi'uma?' Rehano ze mene naenaenziro. ⁵ E'ano'o Iesu ani maġune'ena'a, ehamu ragaviro, zuni zeġe zama tuhiġa u'ano, vetuġazi ruziro. Ebuni evo'a beoġa vazeġa niro. 'Evo'o eino'i!' reiro. Ani einiro, ebu evo'a ai manoriro.

⁶ E'ebone, Farisea azaġa ai Iuda kuru neġanono'o buau ġouriro. Ebu Heroda teite rau'ete'e azaġa teite nu'oranadu, Iesu manoga ibiġa vaġido.

Ġuġuva du'ura boro genaġano

⁷ Iesu'e, ane tahi'a tahi'a teite Galilea du'uraġa boro onamiro. Ebuni Galilea haba'anono'o vaze ġuġuvaġa ani teite ġiriu onamiro. Ebu ġuġuva boro'a, Iudea haba'anono'o, ⁸ Ierusalem neġanono'o, Idumea haba'anono'o, Ioridana vuġa mone afaono'o, ebu Turo ebu Sidona haba'anono'o onairo, mazaġa ze'e Iesu'a nagini haġairote'e hariġa nidu'a igiro 'ahine. ⁹ Ebuni ane tahi'a ziro. 'Eġe veize ġasi 'ahoga mae to'i, vaze ġuġuvaġani'a tu'ihe ruhi'uma bobo.' ¹⁰ Mazaġani'e, ibite ani'a ugi azaġa

ġuġuva ai faizirote'e u'ano, ugi azaġa nidu'a bibititiro, 'evoreze ani mazao 'u'utoga rae. ¹¹ Ebuni vine sau'ani'a ragano reirote'e azaġa'a Iesu horonidotene, ane zamao ġuġuradu, houna'e ġoerido. 'Ġa'e Badi'a Ubuga!' ¹² Rehano ani'a ġoere riġa hina zina'a, 'Ago rae fureno'!' rae reido.

Iesu tuġure azaġa gaubanana aheu fare (12) meiro
(Mataio 10:1-4, Luka 6:12-16)

¹³ E'e ġarugano, Iesu ani maġa 'ahoga itiro. Ane'a uratirote'e azaġa huziro, ebuni ze ani vaġe onamiro. ¹⁴ Ebuni ani'a gaubanana aheu fare (12) zamaziro, zeġe'a ane ġatinoga, zuni haramo tuġuzoga veize, ¹⁵ zuni Badi'a gigi'a zenadu, vine sau'a hegoze buzoga veize. ¹⁶ Simona'e niġa 'ahoga Petero rae turahiro. ¹⁷ Iakobo ani negoġeta Ioane, ze'e Zebedeo ubuga. Nize 'ahoga'e Boanere. E'e hugani'e 'adure'a ġudau'ete'e, e'e ubuga.' ¹⁸ Ebu Aniderea, Filifo, Batolomeo, Mataio, Tomasi, Iakobo, ani Alefeo ubuga, Tadeo, Simona, ani Zelote vazeġa,* ¹⁹ Ebu Iuda Isakariota, ani vesu'u Iesu revoharote'e* vazeġa.

Iesu zu Belezebulo
(Mataio 12:22-32, Luka 11:14-23, 12:10)

²⁰ Ebu Iesu ani bazuni neġa onamiro. Rehano vaze ġuġuvaġa hena bare nu'orarote'e u'ano, ani, tahi'aġa teite oganoga zuni mene idararo. ²¹ Nabugani'a hariġa igiro, Ebu ani bare tutune onamoga veize onairo. Mazaġa vaze ai raena'a, 'Ani ai baboraneha.' reiro.

²² Ierusalem a neġanono'o, Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġa ovairo. Ebu 'ahige reiro. 'Ani'e Satani, niġa Belezebulo, e'e'a ragano reiro. Ebu ani'e, Belezebulo inaraġa hina vine sau'a sau'a hegoze buze'ohe.'

²³ Ebuni Iesu'a huzadu, hari idaidaġa* 'ahoga ziro. 'Ahige reiro. 'Satani'a satani 'ahoga nounge nounge hegoze buzi'uma?' ²⁴ '|iGavamani|r neġa tiba zamaġano, zeġe'a roivotadu, utitifone, e'e |igavamani|r neġani'e mene edau gigarafu. ²⁵ Ebu iduhu tiba zamaġano, zeġe'a roivotadu, utitifone, e'e iduhuġani'e mene edau gigarafu. ²⁶ Ebu satani zamaġano, zeġe'a bare utitadu, roivotifone, ze mene edau gigarafu, rehamo hauġifo. ²⁷ Vaze 'ahogani'a ize gezo inara vazeġa ogoru tadu ane neo diuġi'uma zu ani tohe ġonota'uma.

²⁸ Hubehune eġe'a zi'ohe. vaze sau' a nidu' a Ebu Badi' a rae sausaune' ete' e ġoe' a zu Badi' a' a rae modi' uma. ²⁹ U Vine Zaġoġa rae sausaunine, ani sau'a'e mene aġutu modi' uma, rehano iġaiġa ane mazao radiu tuġutuġu.'

³⁰ Iesu'a hari idaidaġa 'ouge reirota'a'e, ze raena'a, 'Ani'e vine sau'aġeita.' reiro 'ahine.

Iesu vi'a Ebu negoġa

(Mataio 12:46-50, Luka 8:19-21)

³¹ E'e ġarugano, Iesu vi'a Ebu negoġani'a Iesu vaġe onairo. Ne enogano edanadu, ġoere tuġururo, Iesu hunoga veize. ³² Vaze ġehaġani'a ġurune ehoriro, Ebu zeġe'a nina'a, 'Ġiano'!' Vi'u Ebu negoġo'e enoneo edau'ohe. Ġa vaġe'ohe.' ³³ Ani'a naenaezina'a, 'ahige reiro. 'Nanuhe Ebu negohe'e iniu?' ³⁴ Ebuni ani'a, ġurune ehoridote'e azaġa ehamu ragave'ena'a, ziro. 'Ahige reiro. 'Nanuhe Ebu negohe'e 'adi'e'e. ³⁵ Badi'a ura haġae'ete'e azaġa, ze'e negohe, ezehe Ebu nanuhe.'

4

Hari idaidaġa, ezone feune ġorau'ete'e
(Mataio 13:1-9, Luka 8:4-8)

¹ Iesu'a du'ura boro genaġano bare ihoziro. Ebu vaze ġuġuvaġani'a ani babaġano nu'orarotene, ani ai ġasio tiradu, zamaġano ehoriro du'ura ragano. Vaze ġuġuvaġa nidu'a'e rahao du'ura boro genaġano nu'oraro.

* 3:18 Zelote vazeġa'e Israela neġa veize Roma gavamani teite utitidote'e vazeġa

² Ebu ani'a hari idaidaġa hina ġau ġehaġa ihoziro. Ihoze'ena'a, ziro, raena'a, ³ Ego'i! Hihi vazeġa 'ahogani'a mebaġano ezone ġora onamiro. ⁴ Ebu feune ġuzuhiretene, nuġone ibio buaro, ebu nini'a onaadu, au hauġiro. ⁵ Nu'e hadi haba'ano buaro. Rahaġa'e severaġa. Ezogani'e ġarihe ġuhuriro, mazaġa rahaġa'e mene baruġa. ⁶ Ebu mada'a hiarotene, ane gigi'ani'a ġuhuġa manadu imiraro, mazaġa taiga o'o'a. ⁷ Ezone nu'e ve renogano rururaro. Ve renoga ġuhure bororadu ezone ġuhuġa simariniro, ebu mene iniro. ⁸ Rehamo ezone nu'e haba manoġano buarota'a'e, faine ġuhuriro. Faine bororaro, ebu faine hudaro. Hudarotene, nu'e huga ġae uġidu gaubanana (30) haġairo. Nu'e huga ġae fu'o tu tiba fare gaubanana (60) haġairo. Nu'e huga ġae gaubanana gaubanana (100) haġairo. ⁹ Ebu Iesu'a reiro. "Teġaġeta vazeġa'e faifaine egadu huga edero'i!"

Nouġadu Iesu'a hari idaidaġa reiro

(Mataio 13:10-17, Luka 8:9-10)

¹⁰ Neganu'u, Iesu ane da'o rougano, iniu iniu ane teite rau'ete'e azaġani'a ane tahi'a tahi'a teite Iesu vaġe onamaduni, hari idaidaġa reirote'e ġadimaro. ¹¹ Ebu ani'a ziro, "Za'e Badi'a'a ibitozini'ete'e moneo 'u'uru ti'ete'e ihoze'ohe. Vaze 'ahoga 'ahoga'e hari huga nidu'a hari idaidaġa hina da'o ihoze'ohe. ¹² A'a'e 'ahiguġani'a fureragine.

Zeġe ehamatite'eba, mene horonoga, zeġe abiti'udemo, mene ederoga, Zeġe zama Badi'a maza'o mene ġihuroga veize, ebu Badi'a'a zeġe sau'a mene rae modoga veize.'

Iesu'a ezone hariġa huga faine rae fureniro

(Mataio 13:18-23, Luka 8:11-15)

¹³ Ebu Iesu'a ġadiziro. 'Za hari idaidaġa 'ahi mene edere'ehehe? 'Ougine, hari idaidaġa 'ahoga 'ahoga huga'e nouge nouge ederi'uma? ¹⁴ Ezone ġorau'ete'e vazeġani'a Badi'a hari ġorau'ohe. ¹⁵ Ibio buau'ete'e ezoga'e 'ahiguġa. Ze ġoere igi'ete'e zamaġano, satani'a ġarihe onaadu, zeġe zamao ġorarote'e hariġa mae vaġine'ohe. ¹⁶ Ezone hadi haba'ano rururu'eta' e, Badi' a ġoere igi'etene matu'uzeta mae ġihine'ohe. ¹⁷ Rehano ze taiga o'o'a 'ahine, mene faġa radi'uma. Badi'a ġoere u'ano, aduga ġehaġa hidi'etene, zogone uite'ohe. ¹⁸ Ezone ve renoga zamaġano rururu' eta'e, ze Badi'a ġoere igi'ohe. ¹⁹ Rehano raha ġauġa ufeta zamare'ohe, obone'ete'e toheġa ufeta zamare'ohe, ebu ġau nu ġehaġa urate'ohe. E'ano'o Badi'a ġoere 'uadu mene ini'ohe. ²⁰ Rehano ezone raha manoġano rururorota'a'e, Badi'a ġoere igi'ohe zu mae ġihine'ohe. Ebu hudau'ena'a, nu'e huga ġae 30, nu'e huga ġae 60, nu'e huga ġae 100 ini'ohe.

Ihure hari idaidaġa

(Luka 8:16-18)

²¹ Iesu'a hena ziro. 'Ahige reiro. 'Ihure meine'e, siuva 'u'uġano ga bazuni na'aġa 'u'uġano mene ti'uma. Ihure ti'ete'e haba'ano ti'uma. ²² 'U'uru radiu'ete'e toheġa nidu'a furera'uma. Ebu ogone ti'ete'e toheġa zuni ġiani'uma. ²³ Teġaġeta vazeġa'e igi'uma.' ²⁴ Ebu ziro. 'Igi'ete'e ġoe'a zamare rado'i! Badi'a ġoere'e 'ahiguġa. Ġa nouge nouge igi'ete'e, e'e idane, Badi'a'a ġani'uma, ebu ġoere 'ahoga 'ahoga zuni ġani'uma. ²⁵ Igi'ete'e vazeġani'e, zamaġa 'a'ada'uma. Mene igi'ete'e vazeġani'e, zamaġa tahiġa 'a'adu'ete'e zuni, Badi'a'a mae vaġini'uma.'

Hari idaidaġa, ezone, ane'a bare ġuhure'ete'e

²⁶ Iesu'a bare ziro. 'Badi'a'a ibito zini'uma ibiġani'e 'ahiguġa. Vaze 'ahogani'a mebao ezone feune ġorau'ohe. ²⁷ Ohere baze'ohe. Madai ragave'ohe. Ebu ezone'a ġuhure'ohe, ebu farau'ohe. Rehamo ġoranoga vazeġani'e aġu'a nouge nouge ġuhuradu, farau'ohe. ²⁸ Raha ane'a bare ġuhunadu, huga haġae'ohe: Ibite ġuhure'ohe, ebu di'iru'ohe. Ebu ġonagano di'iru'ete'e zizugano huga haġae'ohe. ²⁹ Hugani'a hudau'etene, kari hina vari'e'ohe, mazaġa hirive'ete'e madaġani'a feura'ahi.'

Badi'a'a Ibitozini'ete'e Moneo Ġoeriro

(Mataio 13:31-32,34, Luka 13:18-19)

³⁰ Ebu Iesu'a bare reiro. 'Badi'a'a ibitozini'eta'a'e nagini hina idani'uma, ga nagi hari idaḡa hina idani'uma? ³¹ A'e ire niḡa fufu,* e'e ezoga heuḡa. Rahao ḡorau'ete'e zamaḡano, maḡa'e komeḡa fase, haba nidu'a zamaḡano. ³² Rehano ḡoraune, ḡuhuradu fara'uma, ebu borora'uma. Ire fouḡa 'ahoga 'ahoga vitine fara'uma. Ebu ezaga boro boro'a fara'uma. Ebu e'e zauhaḡano nini'a onaadu, neze haḡai'uma.'

³³ Iesu ani hari idaidaḡa, 'ahiguḡa ḡehaḡa hina vaze mazao haramiro. Zeḡe edeḡa idane haramiro. ³⁴ Ani'e hari idaidaḡa hina da'o ziro. Rehamo ane tahi'a tahi'a teite da'o radirote'e madaḡano bone, ani'a huga nidu'a ihoziro.

*Iesu'a zavara boro 'uiro
(Mataio 8:23-27, Luka 8:22-25)*

³⁵ E'e madaḡano ḡorava moneo Iesu'a ane tahi'a tahi'a zina'a, "Eme du'ura mone afa farihi." ³⁶ Iesu tahi'a tahi'a'a vaze ḡuḡuvaḡa muhizadu, ḡasio ehoriro, Iesu'a ehorirote'e ḡasiḡano. Ebu onamiro. Ḡasi nu zuni tibano onamiro. ³⁷ Ebu zavara boro'a onairo. Sa'u'a ḡasio kafere diuḡiro, ḡasi ho'ogano. Ebu vu'a ḡasio 'ariga iriva'iro. ³⁸ Rehamo Iesu ani ḡasi ariḡa ḡuzuo evane kobeḡa hina ḡatite baziro. Ebu ze onamadu Iesu evaniro, ebu niro. 'Ihore vazeḡa, ḡa mene zamare'ehehe, eme 'ariga rudau'eta'a'e?' ³⁹ Ebu Iesu'a evatadu zavara riḡa ḡoeriro, ebu sa'u niro. 'Ago haḡao'i! Ago hagaroi'i! Zavara'a dauḡiro. Hagani o'o'a ebu ḡokeni o'o'a. ⁴⁰ Ebu ziro. 'Za nougadu rihau'ohe? Za Badi'a mazao ize mene fie'ehehe? ⁴¹ Rehano ze'e riho boro ebu ḡoretitiro. 'Vaze 'ahi'e nagi vaze? Zavara zu sa'u'a zuni ani ḡoere egohu'ohe.'

5

*Iesu'a vine sau'ani'a ragano reirote'e vazeḡa fainiro
(Mataio 8:28-34, Luka 8:26-39)*

¹ Iesu ebu ane tahi'a tahi'ani'a, Galilea du'uraḡa mone afao feuriro. Haba niḡa Gerasa, e'a feuriro. ² Iesu ani'a ane tahi'a tahi'a teite ḡasiono'o buarotene, rune haba'anono'o onairote'e vazeḡa teite hidiro. Ani'e vine sau'ani'a ragano reirote'e vazeḡa. ³ Ani'e idu haba'ano radiudo. Vaze 'ahogani'a batunoga zuni mene idaḡa. ⁴ Ḡae ḡehaḡa ani odaḡa zu evo'a batunido, rehamo mene idaraudo. Iḡaiḡa batu ri'ido, ebu odaḡa batunirote'e auriḡa mau ri'i ḡuzuhido. Vaze'a obone toga zuni mene idaraudo. ⁵ Madai ebu ohere nidu'a idu haba'ano zuni haba maḡano ḡaniḡanau ragavido, ebu ahi'a hadi hina ru'ido.

⁶ Ani'a faḡanono'o Iesu horonirotene, ane u'a dure onairo, ebu ane zamao obena hina tuḡadu ḡuḡuriro. ⁷ Ebu vine sau'ani'a, ane mazaono'o ḡihau houna'e ḡoeriro. 'Ahige reiro. 'Iesu, Badi'a, Niḡa Boro Ubuga, Ḡa'e eḡe mazao nagini urate'ohe? Badi'a niḡano e ḡa umi'e'ohe. Aduga ago eno'i!' ⁸ Mazaḡa Iesu'a ibite niro. 'Ahige reiro. 'Vine sau'a, vaze 'ahi mazaono'o buano'i!' ⁹ Ebu Iesu'a vaze 'ahi ḡadiniro. 'Ḡa niḡo iniu?' Ebu raena'a, 'E ni'e "Legioni*", mazaḡa eme'e ḡehaḡa 'ahine.' ¹⁰ Ebu Iesu bare bare uminiro, e'e haba'anono'o mene tuḡuze buzoga.

¹¹ U maḡa kobeḡa 'ahogano, aba ḡehaḡani'a ogau radiro. ¹² E'ano'o vine sau'a sau'ani'a Iesu uminiro. 'Eme tuḡufo'i aba mazao, emeḡe zeḡe ragano rouga.' ¹³ Iesu'a tuḡuziro. Ebu vine sau'a sau'ani'a vaze e'e mazaono'o buanadu, aba ragano re' onamiro. E'ebone aba nidu'a, daha aheu (2000)'a maḡa duduḡa tauḡiono'o dure dure ovoadu, du'ura boroo rafatadu, hunuhuniro.

¹⁴ Aba taufe'ete'e azaḡani'a feraro, ebu ne boro zu ne kobeḡa kobeḡa azaḡa mazao hariḡa haire ḡehaniro. Ebu vaze vaze'a nagini'a furerarote'e ḡianoga radu, onamiro. ¹⁵ Ebu ze'a Iesu vaḡe onairotene, vine sau'a ḡehaḡani'a ragano reirote'e vazeḡani'a, ehore radiu'enogano horoniro. Ani'e dabua haḡairo. Zamaḡani'e idaḡa horonirotene, ze riharo. ¹⁶ E'e horonirote'e azaḡani'a me'odo ziniro. Vine sau'ani'a ragano reirote'e

* 4:31 Fufu'e Papua New Guinea haba'ano'e mini, rehano Iudea haba'ano'e, ze fufu'e ire. * 5:9 E'e hugani'e uti azaḡa daha fu'o tu tiba fare (6000) heuḡa

vazeġa, zu aba'a nougirote'e me'odo ziniro. ¹⁷ Ebu Iesu mazao umidiro, Iesu'a zeġe habaono'o vaġinoga.

¹⁸ Iesu'a ġasio diuġe'lenogano, vine sau'a'a ragano reirote'e vazeġa ani uminiro, raena'a, 'Eġe zuni ġae teite amihi.' ¹⁹ Rehano Iesu'a ani gararena'a, 'ahige rae niro. 'Nabugo vaġe onamo'i! Ebu Zuhi'a'a ġae veize haġao ġanate'e haġaiġa boro nidu'a me'odo zeno'i! Ebu zuhi'a'a ġa nouge nouge vetuġaġadate'e me'odo zeno'i!' ²⁰ Ebu ani baradu, e'e haba'a, neġa gaubanana onamiro, ebu Iesu'a ani ranao nagini haġairote'e hariġa rae fureniro. E'e igirote'e azaġa nidu'a zaguzagaro.

*Iairo aboġa ebu Iesu dabuaġa obonirote'e roġaeġa
(Mataio 9:18-26, Luka 8:40-56)*

²¹ Iesu ebu ane tahi'a tahi'ani'a, du'ura boro mone afa fare onamirotene, e'ea bone du'ura genaġano, vaze ġehaġani'a ane mazao nu'oraro. ²² Iuda kuru neġa ġiane'ete'e vazeġa* 'ahoga, niġa'e Iairo'a onairo. Iesu horonirotene, odaġa babaġano ġuġuradu, ²³ zamaġa nidu'a hina Iesu uminiro, raena'a, 'Aboehe kome'a'e ugi boro'a madu, 'ariga rudau'ohe. E'ano'o e umi'e'ohe. Aro'i ebu evo'o ani ranao to'i, ane manoradu ġabodoga.' ²⁴ Ebu Iesu'a ane teite onamiro. Vaze ġehaġa bagaġa zuni ġiriu onamiro 'ahine, naenaono'o bibine onamiro.

²⁵ Bato ugiġani'a madu, muri gaubanana aheu fare (12) zamaġano, iġaiġa ruau radirote'e roġaeġa e'ea. ²⁶ Gohe vazeġa ġehaġani'a ġianiro, rehano adudu radiro. Toheġa nidu'a mode hauġiro, rehano ufeta hune sautaro. ²⁷ Ani Iesu hariġa igirotene, vaze ġehaġa ġunuġano diuġiro Iesu ġarunio, ebu dabuaġa oboniro. ²⁸ Mazaġa ani'e 'ahige zamariro. 'E'a dabuaġa tahiġa obonine zuni, manori'uma.' ²⁹ Ebu ġarihe hune ruarote'e ai hauġiro. Roġae ane'a, ane ahiri zamaġano, ane ugi ai hauġirote'e ederiro.

³⁰ Ebu Iesu ani, ane mazaono'o gigi'a inaraġani'a buarote'e ederiro. E'ano'o vaze ġehaġa ġunuġano ġarihe tehiro. Ebu vaze vaze ġadiziro. 'E dabua iniu'a oboneha?'

³¹ Ebu Iesu tahi'a tahi'ani'a naenaeniro. 'Ġae e'e horone'ohe, vaze ġehaġani'a bibi'e'ete'e. Ġa nougadu 'ahige ra'ohe, "Iniu'a eġe dabua oboneha?"' ³² Rehano tehe vaġo vaġiro. Iniu'a oboneha radu, vaġiro. ³³ Roġae e'e'a, nagini'a ane mazao furerarote'e ederiro 'ahine, ġiġarone'ena'a, rereranadu onairo. Ebu ane zamao ġuġuriro. Ebu ane hari huga nidu'a Iesu niro. ³⁴ Iesu'a roġae niro. 'Aboe, Ġae' a eġe mazao fiate' e u' ano ugiġo' a manoreha. Matu'uġota onamo'i, ebu ahi'o ugiġa o'o'a rado'i!'

³⁵ Iesu ani ize, 'adige rae ġoere'ete'e zamaġano, tuġure azaġa, Iuda kuru neġa ġiane'ete'e vazeġa neono'o onairo, ebu Iairo nina'a, 'Ġa aboġo ai rudaneha. Ġa nougaduni ihore vazeġa mazao ize umide'ohe?' ³⁶ Iesu'a ze hari 'omo igirotene, ani re'ore'iro, ebu kuru neġa ġiane'ete'e vazeġa nina'a, 'Zamaġo ago adufo'i! Eġe mazao zamaġo tiba hanadu, inaro'i!' ³⁷ Ebu ani vaze ġuġuvaġa ane teite onamoga garariro, rehano Petero, Iakobo, ebu Iakobo negoġa, Ioane, zeġe da'o tutuze onamiro.

³⁸ Ze, kuru neġa ġiane'ete'e vazeġa neo feurirotene, vaze ġehaġani'a harae ġunuġunirote'e horoniro. Ze niau ġaniġanau radiro. ³⁹ Ani diuġadu, 'ahige rae ziro. 'Za nougadu ufeta niau ġunuġune'ohe? Roġae kobe'a ani mene rudaneha. Ani baze'ohe.'

⁴⁰ Ze eġofoharo. Rehano zeġe nidu'a enona tuġuze buziro. Roġae kobe'a vi'a moga ebu ane teite onairote'e azaġa uġidu da'o tutuze diuġiro, roġae kobe'a'a baze'ete'e haba'ano. ⁴¹ Ebu Iesu'a evo'a maduni, 'ahige rae niro. 'Tarita kumi' Ġoere e'e hugani'e 'Roġae kobe'a, eġe'a ġa'ohe. Iġuno'i!' ⁴² Ebu roġae kobe'a'a ġarihe hune iġunadu, edau ragaviro. Ani muri'e gaubanana aheu fare (12). Ze e'e horonirotene, zaguzagaro. ⁴³ Iesu'e ġoere riġa hina iraduguziro. 'Roġae kobe'a 'adi ġabonate'e hariġa ago rae ġehano'i!' Ebu zina'a, 'Roġae kobe'a 'adi ogomu nu hano'i!'

¹ Iesu'a haba e'e modadu, ane'a bororarote'e haba'a onamiro. Ane tahi'a tahi'a zuni ane teite onamiro. ² Bana Madaġa madaġano, Iuda kuru neġa zamaġano ihoziro. Ebu vaze ġehaġani'a ani haramo igirotene, zeġe nidu'a zaguzagaro. 'Ahige reiro. 'Vaze 'adi gigi'a nidu'a noumaono'o meiro? Nagi edeġa haro? Gigi'a inaraġa haġae'ete'e haġaiġa nouge nouge haġae'ohe? ³ Ani ne ogoru'ete'e vazeġa. Ani Maria ubuga, Iakobo, Iosefa, Iuda ebu Simona negoġa. Ani ezeġa nu zu emeġe habao 'ada radiu'ohe.' 'Ouge rae radu, ze Iesu ġoere mene mae ġihiniro. ⁴ Ebu Iesu'a ziro. 'Peroveta vazeġani'e gubane'ohe, rehano ane'a bororarote'e haba'ano, zu nabuga ubumao, ebu ane neo'e, mene gubane'ohe.' ⁵ E'ea gigi'a inaraġa haġae'ete'e haġaiġa haġaoga mene idararo. Rehano ugi azaġa tiba tiba da'o 'evoreġa ranao teadu, faiziro. ⁶ Ani 'ahige rae zamariro. 'Ahi duġuru haġai'e 'ahiguġahehe?' Mazaġa ze'e Iesu ġoere mene mae ġihiniro.

Iesu'a ane tahi'a gaubanana aheu fare tuġuziro
(Mataio 10:5-15, Luka 9:1-6)

E'ebu'u Iesu ani'e e'e haba'ano, neġa neġano Badi'a ġoere ihoze ragavido. ⁷ Ebu ani'a vaze gaubanana aheu fare huziro, ebu aheu aheu tuġuziro. Vine sau'a hegoze buze'ete'e gigi'aġa ziniro. ⁸ Ebu 'ahige rae ziro. 'Zae ragavo madaġano o'o'a huga ago mo'i. [iBeredi] r, tunahu ago mo'i. [iMoni]r vainao ago odoho'i. Rehano tuġuze da'o mo'i. ⁹ Tamakaze'e haġao'i. Dabua tiba da'o haġao'i. 'Ahogani zu ago mo'i.'

¹⁰ Ebu 'adige rae ziro. 'No'e haba'ano ne 'ahoga diuġo'idene, e'ea da'o rado'i, ogano'i, ebu bazo'i. Onamo'i. Ebuni e'e haba'anono'o iġuno'i. ¹¹ Haba 'ahogano ne azaġa mene mae zouzadu, mene ego zeno'idene, haba modo'i, odaze hu'uruġa fode buno zeno'i, ze'a nagini haġaate'e ederoga veize.'

¹² Vaze gaubanana aheu fare (12) onamiro, ebu haramiro vaze vaze zeġe sau'anono'o ġihuroga. ¹³ Zeġe'a vine sau'a ġehaġa hegoze buziro. Ebu ugi azaġa ġehaġa mazao dehoru aso ziniro, ebu faiziro.

Ioane BabatISO'a rudaro
(Mataio 14:1-12, Luka 9:7-9)

¹⁴ Zuhi'a Heroda*¹a Iesu hariġa igiro, mazaġa Iesu niġa vaze ġehaġani'a ederiro. Vaze nu'e 'ahige reiro. 'Ioane BabatISO'a runeono'o bare ġabodiro. E'ebano'o ani'a gigi'a inaraġa hina 'ahige haġae'ohe.' ¹⁵ Rehano vaze nu'e 'ahige reiro. 'Ani'e Elia.' Ebu vaze 'ahoga 'ahoga'e 'ahige reiro. 'Ani'e peroveta vazeġa 'ahoga. Peroveta ibi'a heuġa.' ¹⁶ Rehano Heroda ani'a e'e igirotene, 'ahige reiro. 'Eġe'a radu, 'unuġa vari'e ri'irote'e vazeġa, niġa Ioane, ane'a bare ġabodiro.'

¹⁷⁻¹⁸ Ibite Heroda'a negoġa, niġa Filipino, inuga meiro. Inuga niġa'e Herodia. Ebu Ioane'a ani mazao bare bare niro, raena'a, "Ġae'a negoġo inuga meirota'a'e Badi'a goro vari'eha." E'ano'o, Heroda'a vaze tuġunadu Ioane obone tiro, ebu ġu'ano ohoniro. ¹⁹ E'ano'o Firifo inuga Herodia'a Ioane maġunoharo, ebu matihi reiro. Rehano mene idararo. ²⁰ Mazaġa Heroda'e Ioane rihonadu, tuġaniro. Heroda ani edeġa, Ioane ani haġai manoġa haġae'ete'e vazeġa, zu gigi'a vazeġa. E'ano'o manoga mene uratiro. Heroda ani Ioane haramo igirotene, ada'adaniro, rehano matu'iro.

²¹ Rehano madaġa ai onairo. Heroda'a furerarote'e madaġa zamarirote'ea, ogomu boro haġairo. Ebu ne zuhi'aġa zuhi'aġa, zuni uti ġihi'aġa ġihi'aġa, ebu Galilea haba vaze boro boro* huziro, onaoga veize. ²² E'e zamaġano Herodia aboġani'a diuġi' onaadu, zavonirote'e, Heroda zuni e'ea ehorirote'e azaġa matu'iro. Ebu Heroda'a roġae tahi'aġa niro. 'Ahige reiro. 'Ġa nagini urate'ete'e toheġa umido'i! Eġe'a ġani'uma.' ²³ Ani'a hubehune raena'a, 'ahige rae niro. 'Ġa nagini urate'ete'e toheġa umidine, eġe'a ġani'uma. Eġe'a ġiane radiu'ete'e haba'a ruga zuni ġani'uma.'

²⁴ Ebu roġae tahi'aġa buanadu, vi'a ġadiniro. 'Ahige reiro. 'E nagini umidi'uma?' Vi'ani'a raena'a, 'Ioane BabatISO vadiga' reiro. ²⁵ Ebu roġae tahi'aġani'a Heroda vaġe ġarihe bare onamiro. Ebu 'ahige reiro. 'Ioane BabatISO vadiga siuvao teadu, izidi 'ada inine manoġa.' ²⁶ E'e igirotene, Heroda ani'e zamaġa adudaro, zuni zamaġa ariro.

Rehano ani'a hubehune rae nirote'e u'ano, zuni e'e igirote'e azaġa u'ano, ane ġoere vari'oga mene uratiro. ²⁷ Ebu ane uti vazeġa 'ahoga tuġuniro, Ioane Babatiso vadini vari'e re'adu, odohe aroga veize. Ani onamadu, ġu'ano Ioane 'unu vari'e ri'iro. ²⁸ Vadiga' e siuvaio teadu odohe ariro, ebu roġae tahi' aġa hanadu ane' a vi' a odohe haro.

²⁹ Ioane tahi'a tahi'ani'a e'e igirotene, onamadu, Ioane ahi'a meiro. Ebu rune haba'a iduġano teadu hararo.

Iesu'a vaze ġuġuvaġa daha fu'o (5000) ġubuzi

(Mataio 14:13-21, Luka 9:10-17, Ioane 6:1-14)

³⁰ Apostolo azaġa* Iesu vaġe bare onairo. Ebu zeġe'a nagini haġairote'e zu vaze vaze ihozirote'e hariġa nidu'a me'odoharo. ³¹ Ebu Iesu'a rae ziro. 'Eġe teite aro'! Vaze o'o'a haba'a onamih! Ebu e'ea ahirize ohono'!' rae reiro. Mazaġa vaze ġehaġani'a zeġe vaġe oname onairo. E'ano'o ogau'ete'e madaġa zu o'o'a. ³² Hena zeġe da'o ġasi hina vaze o'o'a haba'a onamiro.

³³ Vaze ġehaġani'a zeġe'a onamirote'e horozadu, ze zeġe zeġe'a zamariro. Ebu zeġe nidu'a zeġe zeġe ne'ono'o buaro. Ebu dure dure onamiro. Ebu ibite feuriro, Iesu'a tahi'aġa teite onamirote'e haba'ano. ³⁴ Zeġe'a hebetadu, Iesu'a ġasiono'o buarotene, vaze ġuġuvaġa boro horoziro, ebu vetuġaziro. Mazaġa ze'e mamoe heuġa. Ġiaze'ete'e azaġa o'o'a. E'ano'o hari ġehaġa ihoziro.

³⁵ Ġoravararotene, Iesu tahi'a tahi'ani'a onaadu, Iesu niro, raena'a, "Ahi'e haba boha'a ebu mada 'ai zubureha. ³⁶ Vaze ġuġuvaġa tuġuzo'i, ne uhiġa 'ahoga 'ahoga onamadu ogomuze hoiti'uma." ³⁷ Ane'a naenaezina'a, 'ahige reiro. 'Zae'a ogomu zeno'!' Ebu hena ze'a niro, raena'a, "Ahi eme nougi'uma? Emeġe'a onamadu, sinahu aheu (200) kina hina |iberedi|r hoitadu, zini'umahehe?" ³⁸ Iesu'a ġadiziro. 'Ahige reiro. 'Zae mazao |iberedi|r nugu? Onamadu ġiano'!' Ze'a horonirotene, niro. '|iBeredi|r fu'o zu ġozone aheu.'

³⁹ Hena Iesu'a ane tahi'a tahi'a ziro, vaze nidu'a ve ragano 'a'ane 'a'ane ehoroga rae. ⁴⁰ Amaġe vaze vaze'a sinahu tiba tiba (100), ebu ġae fu'o gaubanana, ġae fu'o gaubanana (50) ehoriro. ⁴¹ Ebu Iesu'a |iberedi|r fu'o zu ġozone aheu madu, adure ite ġianiro, ebu Badi'a uminiro, ebu |iberedi|r vahegadu, ane tahi'a tahi'a ziniro, vaze vaze zenoga veize. Ebu ġozone aheu zuni vahegadu ġahugiro. ⁴² Zeġe nidu'a au ubararo. ⁴³ Ane tahi'a'a tunahuo |iberedi|r ġaha'a ġaha'a zu ġozone ġaha'a ġaha'a ufirotene, tunahu gaubanana aheu fare (12) iriva'oniro. ⁴⁴ Ogarote'e zamaġano, ohoze da'o me'odirotene, daha fu'o (5000) hidiro.

Vu rana onamiro

(Mataio 14:22-33, Ioane 6:15-21)

⁴⁵ E'e enogano Iesu'a tahi'aġa ziro, raena'a, "Ġasio tiradu ibite mone afa fare onamo'i" U Iesu'a 'ize e'ea vaze ġuġuvaġa tuġuzi. ⁴⁶ Tuġuze modirote'e enogano, ani haba maġa itaduni, Badi'a mazao kuraro. ⁴⁷ Ohererarote'e zamaġano, ġasi'e du'ura boro nemaġano, ebu Iesu'e ane da'o gabao radiro. ⁴⁸ Zavara boro'a zeġe zamao hudi onairo 'ahine, ze'e revo revo ġiziro. Iesu'a e'e horoniro. E'ebuni ohereda'o, Iesu ani zeġe vaġe du'ura ragano edau onamiro. Ebu ani'a vitize onamih reiro. ⁴⁹ Iesu'a du'ura ragano edau onamirote'e horonirotene, ze 'ane, ani'e vine raduni, huario. ⁵⁰ Zeġe nidu'a horonadu, riharo. Rehano Iesu'a ġarihe ġoreziro, ebu 'ahige reiro. 'Zamaze rinedo'! 'Ahi eġe. Ago rihano'!' ⁵¹ Ani'a zeġe teite ġasio ehoriro, ebu zavara'a dauġiro. Zavara'a dauġirotene, ze'e zaguzagau ġouriro. ⁵² Mazaġa ze'e gigi'a inaraġa hina vaze ġuġuvaġa ġubuzirote'e haġaiġa huga, mene fairu zamariro. Zeġe zama'e mene 'a'adaro 'ahine.

Ugi azaġa faiziro

(Mataio 14:34-36)

⁵³ Zeġe'a du'ura boro farirotene, Genesareta haba'ano hebeti' onamiro, ebu ġasi e'a ute tiro. ⁵⁴ Ġasiono'o buarotene, vaze'a Iesu iraġa horoniro. ⁵⁵ Ebu ze e'e haba zamaġano dure onamiro. Ebu ne azaġa Iesu hariġa igirotene, ugi azaġa farata hina odohe onaido.

⁵⁶ Ne boro, ne komeḡa nidu'a, ane'a no'e no'e onamidotene, ugi azaḡa ne hunio tiro. Ebu Iesu uminiro, ani dabua ariḡa tahiḡa zuni obonoga radu. Ebu iniu'a obonirote'e azaḡa'e manoriro.

7

Ibi'a azaḡa ihozidote'e ḡoe'a
(Mataio 15:1-9)

¹ Farisea azaḡa Iesu teite nu'oraro. Mose goro ḡoe'a ihoze'ete'e azaḡa nu zuni, Ieruselemaono'o onaadu, zeḡe teite nu'oraro. ² Ebuni Iesu tahi'a nu'a 'evoreze torahoo ogaudote'e horoziro. A'e zeḡe goro ibiḡano mene vuzu'ido.

³ Farisea azaḡa zuni Iuda azaḡa* nidu'a zeḡe haḡai'e, ibi'a azaḡa'a ihozirote'e idunaḡano, 'evoreze mene faine vuzu'ine, mene oga'uma. ⁴ Ebu hoihoi haba'anono'o barine zuni, mene oga'uma. Rehano zeḡe'a gezo vire dehera'udu'u, oga'uma. Ebu ibi'a azaḡa goro ḡehaḡa zuni haḡaido, bio zuni ḡoḡore vuzu'e'ete'e goroḡa. ⁵ E'ano'o Farisea azaḡa zuni Mose goro ḡoe'a ihoze'ete'e azaḡani'a ḡadiniro, raena'a, 'Nougaduni ḡae tahi'a tahi'a'e ibi'a azaḡa goro'e mene zamare borofe'ohe? Rehano 'evoreze torahoo ogau'ohe?'

⁶ Iesu ani naenaezina'a, 'ahige reiro. 'Peroveta vazeḡa Isaia'e za, zamaze aheu azaḡa rae zamare'ena'a, buka zaḡoḡa zamaḡano 'ahige tirota'a'e, hubehune tiro.

'Adi azaḡani'e hebe hina da'o rae ḡihihe'ohe. U zamaze'e nuu. ⁷ Eḡe mazao kurau tauḡe'ohe. Zeḡe 'iradugu ḡoe'ani'e vaze goro ḡoe'a da'o.

⁸ Za'e Badi'a goro ḡoe'a enonani'ohe. U vaze goro ḡoe'a uratohau rinede'ohe.'

⁹ Hena bare zina'a, 'Za'e Badi'a goro ḡoe'a zamare doḡo'arau'ena'a, enonani'ohe, zae ibi'a azaḡa'a ihozidote'e ḡoe'a da'o obone radoga veize. ¹⁰ Mazaḡa Mose ani raena'a, "Vi'u mogo gubazo'i." ebu 'Iniu'a ane vi'a moga rae sausaizo'idene, mau runo'i.'

¹¹ Rehano za'e 'ahige ra'ohe. Vaze 'ahogani'a moga ga vi'a nifo, raena'a, "E ḡa dana'oga mene idaḡa, mazaḡa eḡe tohe'e ḡa ḡanifo, rehano Badi'a ha'uma." ¹² 'Ouge reifone, za'e, e'e vazeḡani'a, vi'a ga moga mene danani'uma ra'ohe. ¹³ E'ano'o za'e, zae'a ihoze oname'ete'e ibi'a azaḡa'a ihozidote'e ḡoe'a u'ano, Badi'a ḡoere rae mode'ohe. Za haḡai 'uguḡa ḡehaḡa haḡae'ohe.'

Vaze sausaune'ete'e ḡauḡa
(Mataio 15:10-20)

¹⁴ Ebuni Iesu'a vaze ḡuḡuvaḡa bare huziro. Ebu raena'a, 'Zae nidu'a, ego'i, ebu edero'i!
¹⁵ Enoneono'o hebeo diuḡe'ete'e ogomuḡani'e vaze mene sausaune'ohe. Rehano zamaono'o bua' onae'ete'e ḡauḡani'a vaze sausaune'ohe. ¹⁶ Teḡaḡeta vazeḡani'e igi'uma.'

¹⁷ Iesu ani vaze ḡuḡuvaḡa muhizadu, ne diuḡe onamiro. Ebu ane tahi'a tahi'a'a, ḡoere e'e huga ihozoga veize ani ḡadiniro. ¹⁸ Ebuni ani'a naenaezina'a, ahige reiro. 'Zae zuni zamaze mene 'a'adu'ehehe? Enone'ono'o hebeo diuḡe'ete'e ogomuḡani'e vaze mene sausaune'ohe. ¹⁹ Mazaḡani'e zamao mene diuḡe'ohe. Rehamo isio da'o diuḡe'ohe. Ebuni mode'ete'e haba'anono'o buau'ohe.' Ḗoere 'adi ra'eta'a'e, Iesu ani, ogomu nidu'a a'a'e anoga idaḡa rae ra'ohe.

²⁰ Hena bare zi'ena'a, 'Zamaono'o bua' onae'ete'e ḡauḡani'a, vaze sausaune'ohe.
²¹ Mazaḡani'e vaze zamaono'o zamarone sau'ani'a bua' onae'ohe: nogoba teite ḡiriu baze'ete'e, ²² ḡonore, gorugoru, vaze hahu teite baze'ete'e, te'one, haḡai sau'a, ḡuriro, ubuma ḡezoḡa, ahiahi, ḡuriro ḡoe'a aduga, niḡa bare ḡihine, ebuni haḡai tauḡi tauḡe.
²³ 'Adi sau'a nidu'ani'e vaze zamaono'o fureru'ohe. Ebu vaze sausaune'ohe.'

TuroFenise* roḡaeḡa Iesu mazao firo
(Mataio 15:21-28)

²⁴ Iesu e'ano'o iḡunadu, Turo zuni Sidono haba'a onamiro. Ebuni ne 'ahogano diuḡiro. Ani ura'e ane'a onairote'e, vaze'a ederoga mene uratiro. Rehamo vaze'a mene ederadu, Iesu'a 'u'uru radoga ibiḡa o'o'a.

²⁵ U roḡae 'ahoga aboḡani'e, vine sau'ani'a rana reirote'e. E'e roḡaeḡani'a Iesu hariḡa igirotene, onairo. Ebu Iesu odaḡa babaḡano ḡuḡuriro. ²⁶ Ani'e |iGuriki|r* roḡaeḡa, TuroFenise haba'ano bororaro. Ani Iesu uminiro, vine sau'a aboḡa mazaono'o hegone bunoga veize.

²⁷ Rehano Iesu'a nina'a, 'ahige reiro. 'Ne tahi'aḡa isize ge au usuranoga. Mazaḡa tahi'a ogomu madu, ḡuni veize feuno zenoga'e mene manoḡa.' ²⁸ Roḡae ani naenaeniro. 'Ahige reiro. 'Zuhi'a Boro, hube, rehano ḡuni'e fata 'u'uḡano tahi'a ogomu mumuḡa au'ohe.' ²⁹ Ebuni ani'a roḡae bare nina'a, 'ahige reiro. 'Ḡa ḡoere'e idaḡa bobo, ne onamo'i. Vine sau'a ai aboḡo mazaono'o buaneha.'

³⁰ Ebuni roḡae ai ane ne onamiro. Aboḡani'e ane bazuni fataḡano baze'enogano haniniro. U vine sau'ani'e ani zamaono'o buaro.

Iesu'a teḡa 'uhu zu ḡoe'a o'o'a vazeḡa fainiro

³¹ Ebuni Iesu ani Turo haba'a modirotene, Sidono ebu ne gaubanana haba'anono'o vitau onamiro. Ebu Galilea du'uraḡano feuri' onamiro.

³² Ebuni vaze nu'a teḡa 'uhu zu ḡoe'a o'o'a vazeḡa, Iesu vaḡe zamahu onairo. Ebu uminiro, ane evo'a ane ranatoga veize. ³³ Iesu'a ḡuḡuva zamaḡanono'o zamahu vaḡiniro. Ebu evo'a hudu'a hina teḡaḡa ho'oga ru'uniro. Ebu so'abidadu, mazaḡa oboniro. ³⁴ Ebu adure ite ḡiane'ena'a, heriro. Ebu 'ahige rae niro. 'Efata' (Ḡoere e'e hugani'e 'Teḡaḡo bohatano'i') ³⁵ Ebu teḡaḡani'a bohataro, mazaḡa zu manoradu, fairu ḡoeriro.

³⁶ Iesu'a ziro, vaze 'ahoga 'ahoga mazao mene hairoga. Rehano ani'a bare bare zirotene, ze'e bare bare haire ragaviro. ³⁷ Zeḡe zama nidu'a zaguzagaro, raena'a, 'Ani, gau nidu'a faifaine haḡae'ohe. Teḡaze 'uhuḡa azaḡa faizadu, ḡoere igi'ohe. Ebu ḡoe'a o'o'a azaḡa faizadu, ḡoere'ohe.'

8

Iesu'a vaze daha ḡazaḡa (4000) ḡubuziro

(Mataio 15:32-39)

¹ E'e madaḡano, vaze ḡuḡuvaḡani'a bare nu'oraro. Ze'e ogomuze o'o'a. Iesu'a tahi'aḡa huziro, ebu ziro. ² 'E'e 'ahi duḡuru vetuḡazi'ohe, mazaḡa ze mada uḡidu eḡe teite radeha, zu ogomuze o'o'a. ³ Vinini tare nezeo tuḡuzine, ibio higau bauri'uma. Nu'e haba faḡanono'o onaeha.'

⁴ Ebu tahi'aḡani'a ane ḡadiniro. 'Haba boha'ano 'ada, noumao ogomu ḡehaḡa horonadu, 'ahi duḡuru ḡubuzi'uma?' ⁵ Iesu'a ḡadizena'a, 'ahige reiro. 'Zae mazao |iberedi|r nugu'e'e?' Ebu ze'a, 'Fu'o tu aheu fare (7)' rae reiro.

⁶ Ebu vaze ḡuḡuvaḡa zina'a, 'Rahao ehoro'!' 'Ougadu beredi fu'o aheu fare madu Badi'a uminiro. Ebu vahegadu vaze ḡuḡuvaḡa zenoga veize ane tahi'aḡa ziniro. Ebu tahi'aḡa'a ḡahugiro. ⁷ Ze'e ḡozone komeḡa nu zuni'e'e. Iesu'a e'e veize kuraro, ebu tahi'aḡa zina'a, 'Ḡahuge ragavo'!' reiro. ⁸⁻⁹ Zeḡe nidu'a au ubararo. Vaze nidu'a'e 4000. Ebu iberedi ḡaha'aḡaha'a tunahu mae mae ufiro. Tunahu fu'o aheu fare iriva'oniro. ¹⁰ Ebu zeḡe nidu'a tuḡuziro. Iesu ani zogone iḡunadu, tahi'aḡa teite ḡasio ehoradu, Dalumanuta haba'a mone onamiro.

Farisea azaḡani'a haḡai nu badeḡa uratiro

(Mataio 16:1-4)

¹¹ Farisea azaḡani'a onairo, ebu Iesu teite ḡoere hina naenaetitiro. Iesu so'onoga rae, Iesu'a, Badi'a gigi'a hina haḡai nu badeḡa* haḡaoga uratiro. ¹² Iesu ani here'ena'a, zamaḡani'a adudaro, ebu 'ahige reiro. 'Nougadu 'ahi azaḡa'e haḡai nu badeḡa urate'ohe? E hubehune zae zi'ohe. 'Ahi duḡuru veize haḡai nu badeḡa'e mene haḡai'uma.'

¹³ Ebu ani'a muhiziro. Bare ḡasio ehoradu, du'ura mone afa fare onamiro.

Farisea azaġa zu Heroda |iisiti|r (yeast)*
(Mataio 16:5-12)

¹⁴ Iesu tahi'a'e |iberedi|r mouga aġutaro 'ahine, ze'e tiba da'o ġasio ufi odohiro.
¹⁵ Iesu'a iraduguzena'a 'ahige reiro. 'Faine ġiano'! Heroda zu Farisea azaġa |iisiti|r ġiano'!
¹⁶ Ze'a ġo'ane'ena'a, "Eme'a iberedi mene odoheha 'ahine, 'ouge ra'ohé."

¹⁷ Iesu'a ze nagini ġo'anirota'a'e ederirotene, ziro, raena'a, "Nougadu beredi nu mene odohate'eano'o ġo'ane'ohé? Za'e ize mene ederehehe ga mene zamarehehe? Zamaze uzaboġahehe?"
¹⁸ Ubumazeta, rehano mene ehamu'ehehe? Teġazeta, rehano mene igi'ehehe? Za mene zamare'ehehe,
¹⁹ eġe'a vaze daha fu'o (5000) veize, |iberedi|r fu'o (5) vahegirota'a'e? |iBeredi|r ġaha'a ġaha'a'e tunahu nugu iriva'oniro? Zeġe'a nina'a, 'Gaubanana aheu fare (12)' reiro.
²⁰ Iesu'a zina'a, 'Ebu vaze daha ġazaġa (4000) veize, |iberedi|r fu'o tu aheu fare (7) vahegirotene, |iberedi|r ġaha'a ġaha'a'e tunahu nugu iriva'oniro? Zeġe'a naenaeni'ena'a, 'Fu'o tu aheu fare (7)' reiro.
²¹ 'Za ize mene zamare'ehehe?' Iesu'a 'ouge rae ġadiziro.

Betesaida neġano Iesu'a vaze ubumaġa kuruġa fainiro

²² Iesu'a tahi'aġa teite Betesaida neġano feuriro. Feurirotene, vaze nu'a vaze ubumaġa kuruġa, Iesu vaġe abine onairo. Ebu ubumaġa obonoga rae, umidiro.
²³ Iesu'a vaze ubumaġa kuruġa evo'ano abinadu, ne huni enoga tutune onamiro. Ebu vaze ubumaġano so'abidadu, evo'a ubumaġa ranatiro. Iesu'a ġadiniro. 'Ġa ġau nu horone'ehehe?'
²⁴ Vaze ubumaġa kuruġani'a, dude ehamanadu, 'ahige naenaeniro. 'Vaze horoze'e rehano, ire teige edau ragave'ohé.'
²⁵ Ebuni Iesu'a evo'a bare ubumaġa ranatirotene, vaze ubumaġa kuruġa riġa ehamaro, ebuni ubumaġa manoriro. Ġau nidu'a faine horoniro.
²⁶ Iesu'a ane ne tuġune oname'ena'a, 'ahige reiro. 'Betesaida neġa ize ago diuġo'!

Petero'a Iesu'e Keriso rae reiro
(Mataio 16:13-20, Luka 9:18-21)

²⁷ Ebu Iesu'a tahi'aġa teite Kaisaria Filipi haba'a neġa neġa onamiro. Onamirote'e zamaġano, Iesu'a tahi'aġa ġadiziro. 'Ahige reiro. 'Vaze vaze'a raena'a, e'e iniu rae ra'ohé?'
²⁸ Ebu zeġe'a niro. 'Vaze nu 'ane, ġa'e Ioane Babatiso rae ra'ohé. Nu'e raena'a, Elia* rae ra'ohé, ebu vaze nu'e raena'a, peroveta vazeġa 'ahoga rae ra'ohé.'
²⁹ Ane'a ġadiziro, raena'a, 'Za'a ra'etene, e'e iniu?' Petero'a raena'a, 'Ġa'e Keriso.' reiro.
³⁰ Iesu'a iraduguziro. 'Petero'a izidi ra'eta'a'e, vaze 'ahoga 'ahoga ago zo'!

Iesu'a aduga hidi'uma hariġa ebu rune hariġa reiro
(Mataio 16:21-28, Luka 9:22-27)

³¹ Ebu Iesu'a ġadahe ihoziro, raena'a, 'Eġe, Vaze Ubuga*ni'a aduga ġehaġa hidi'uma. Ebu vaze boro boro, zuni Badi'a ġahunohau'ete'e neġa zuhi'aġa boro boro, ebu Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġani'a he'ehe'ehi'uma, ebu uġuhi'uma. Ebuni mada uġidu zamaġano bare ġabode iġuni'uma.'
³² Ani'a ġoere 'adi doġo'ani rae fureniro. Ebu Petero'a Iesu ane genaġano mae niro, ebu 'Ġa'e ago 'ouge ro'!' rae roniro.
³³ Ronirotene, Iesu'a tehadu, ane tahi'a tahi'a ġiaze'ena'a, Petero ta'iroharo. 'Ahige reiro. 'Eġe mazaono'o vaġino'! Satani! Ġa'a zamare'eta'a'e, Badi'a ibio mene zamare'ohé, rehano vaze ibio zamare'ohé.'

³⁴ Ebuni ani'a vaze ġuġuvaġa zuni ane tahi'a huziro. Ebu 'ahige rae ziro. 'Iniu'a eġe ġarunio hegoti'uma ro'idene, ane edeġa haġaiġa modo'i, ebuni ane satauro* heratadu, eġe ġarunio hegoto'i!
³⁵ Mazaġa ahiri moneo da'o zamare'ete'e vazeġani'e, ġaboneġa sausauni'uma. Eġe veize zuni Badi'a hari manoġa veize, ahiri moneo mene zamare'ete'e vazeġa'e, ġabone manoġa hidi'uma.
³⁶ Vaze 'ahogani'a haba nidu'a u'ano, ġaboneġa modine, nagini manoġa hidi'uma?
³⁷ Ane'a ane ġabone mouga veize, nagini hina e'e naeġa haġai'uma?
³⁸ Izidi'e vaze'a Badi'a mazao mene fie'ohé, ebu haġai sau'a haġae'ohé. Vaze'a eġe u'ano zuni eġe ġoere u'ano mazagaronine, eġe, Vaze Ubuga

zuni ani u'ano mazagarohi'uma. E'e madaġano, eġe Mama agaġa manoġa* zamaġano, tuġure viga zaġoġa zaġoġa teite eġe'a ovai'uma.

9

¹ Ebu hena 'ahige rae ziro. 'E hubehune zi'ohe. Za nu 'ada radiu'eta'a'e, mene ruda'uma, onamo Badi'a'a gigi'a inaraġa hina ibitohanoga veize onai'uma. E'e horoni'uma.'

Iesu iraġani'a nufiro

(Mataio 17:1-13, Luka 9:28-36)

² Mada fu'o tu tiba fare enogano Iesu'a Petero, Iakobo ebu Ioane zamazadu, zeġe da'o maġa boro itiro. Ebuni zeġe ubumao Iesu iraġani'a nufiro. ³ Zuni dabuaġani'a 'uranadu, vazavazahiro. Haba nidu'a zamaġano vaze'a mene 'ouge vuzu'e dehene'ohe. ⁴ Ebuni Elia'a Mose* teite zeġe mazao fureranadu, Iesu ġoreniro. ⁵ Petero'a Iesu nina'a, 'Ihore vazeġa! Eme 'adama radiu'eta'a'e manoġa tauġi. Nugo taruha uġidu ogoratihi, tiba ġae veize, tiba Mose veize ebu tiba Elia veize.' ⁶ Ani aġu'a, nagini re'uma'e. E'ano'o 'ouge reiro, ze rihau rudaro 'ahine. ⁷ Ebu ġoze'a feuradu, zeġe 'uiro. Ebu ġoze zamaġanonon'o ago 'ahoga igiro, raena'a, 'Adi'e eġe Ubude, eġe zamarone. Ġoe'a egohano'!' ⁸ Zeġe'a ehamarotene, vaze 'ahoga mene horoniro, rehano Iesu da'o horoniro.

⁹ Ze'a maġanonon'o ovairote'ea, Iesu'a ziro, raena'a, "Zae ubumao fureranate'e ġauġani'e, vaze mazao ago rae fureno'i, onamo Vaze Ubugani'a runeono'o bare ġabode iġunogano." ¹⁰ Zeġe'a ani ġoere egoharo. Rehano zeġe da'o bone ġo'ane vaġiro, raena'a, 'Iesu'a runeono'o bare ġabode iġuni'uma ra'eta'a'e nagini?' ¹¹ Ebuni zeġe'a Iesu ġadinena'a, 'Nougadu Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġani'a raena'a, "Ibite'e Elia'a onai'uma." ra'ohe?' ¹² Iesu'a naenaezina'a, 'ahige reiro. 'Elia'e hubehune ibite onai'uma, ġau nidu'a mae izifoga. Nougadu ibite bone buka zaġoġa zamaġano'e raena'a, "Vaze Ubuga'e aduga ġehaġa hidi'uma, ebu rae o'o'ni'uma." reido? ¹³ Rehano eġe'a zi'ohe. Elia ai onaeha, ebu vaze nu'a ane mazao zeġe ura haġaiġa haġaeha, ibite buka zaġoġa zamaġano tirote'e teigena'a.'

Iesu'a, vine sau'ani'a ohoze kome'a ragano reirote'e fainiro

(Mataio 17:14-21, Luka 9:37-43a)

¹⁴ Iesu zuni Petero, Iakobo ebu Ioane, zeġe ġazaġa'a ane tahi'a fu'o tu ġazaġa fare mazao feuri 'ovoiro. Vaze ġuġuvaġani'a, zeġe fu'o tu ġazaġa fare edau ġeġezoga horoziro. Ebu Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġani'a, Iesu tahi'a tahi'a teite rotetiro. ¹⁵ Ebu vaze ġuġuvaġani'a Iesu horonirote'e, zaguzaganadu, ane vaġe dure onamiro, ebu hidadu matu'oharo. ¹⁶ Iesu'a ane tahi'a ġadizena'a, 'Zeġe teite nagini u'ano rotete'ohe?' rae ziro. ¹⁷ Ebu vaze 'ahogani'a ġuġuva zamaġanonon'o naenaeni'ena'a, 'Ihore vazeġa, e ubudehe ġae vaġe tutune onaeha, mazaġa ani'e vine sau'ani'a ragano radu, ġoeroga mene idaġa. ¹⁸ Vine sau'ani'a agatini'etene, rahao mae feune'ohe. Hebe'anono'o busure'ohe. Ġonoga atite'ohe, ebu ahi'ani'a taidu'ohe. E ġae tahi'a tahi'a mazao, vine sau'a hegone bunoga veize ġadimana rehano, ze hegone bunihi ra, rehano mene idaraneha.'

¹⁹ Amaġe Iesu'a zina'a, 'O! Za Badi'a mazao mene fie'ete'e azaġa! E za teite nouge da'o radiu ona'uma? E nouge ihoze oname'e'uma? Tahi'a kobe'a tutune aro'i eġe vaġe.' reiro. ²⁰ Zeġe'a ane vaġe tutune ariro. Vine sau'ani'a Iesu horonirote'e, tahi'a kome'a mae ketoketoniro. Rahao higau bauriro, ebu kiure ragaviro, ebu hebe'anono'o busuriro. ²¹ Iesu'a moga ġadiniro. 'Ahige reiro. 'No'e madaġano ani ugi 'ahi meiro?' Mogani'a nina'a, 'Ani kome'a madaġano meiro.' ²² Ebu raena'a, 'Iġaiġa ire roga zamaġano zu vu zamaġano, vine sau'ani'a mae feune'ohe, ani ura'e ġaboneġa sausaunihi raduni. Ġa fainoga edeġa ro'idene, vetuġafo'i ebu danafo'i! ²³ Iesu'a niro. ' "Ġa edeġa ro'idene" rae ihi'ehehe? Badi'a mazao fie'ete'e vazeġani'e, nagi gauġa haġaoga'e edeġa. ²⁴ Tahi'a

kome'a mogani'a ġarihe ġihau niro. 'Ahige reiro. 'E Badi'a mazao fie'ohe. Rehano eġe'a mene idaru'ete'e moneo, danaho'!'

²⁵ Iesu'a vaze ġehaġani'a dure onairote'e horozitene, vine sau'a ta'iroharo. 'Ġa, vaze mae uhune'ete'e zu mae babone'ete'e vineġa sau'a! Eġe'a ġa'ohe. Ane mazaono'o buano'! Ane ragano bare ago ro'!' ²⁶ Vine sau'ani'a ġihau ġaniġanau'ena'a, tahi'a kome'a mae ketoketonadu, buaro. Ebu tahi'a kome'ani'a rune teige baziro. Vaze ġehaġani'a ani horonadu, ze 'ane ani rudaneha reiro. ²⁷ Rehano Iesu'a evo'ano mae ġihiniro, ebu tahi'a kome'ani'a iġune edaro.

²⁸ Iesu'a ne 'ahoga diuġirotene, tahi'aġani'a sifu sifu ġadiniro. 'Nouga'ahi emeġe'a vine sau'a hegone bunoga mene idaraneha?' ²⁹ Iesu'a zina'a, 'Vine sau'a 'ahiguġa'e kuru hina da'o hegoze buze'ohe. Mene kuraune'e, vine sau'a 'uguġani'e hegoze buzoga'e mene idaġa.'

Iesu'a rune hariġa bare reiro

(Mataio 17:22-23, Luka 9:43b-45)

³⁰ Iesu'a ane tahi'a tahi'a teite e'e haba'a mode iġunadu, Galilea haba'ano vitau onamiro. Ebu Iesu'e ane'a noumao radiu'ete'e, vaze'a ederoga mene uratiro. ³¹ Mazaġa ani'e tahi'aġa ihoze'ena'a, onamiro 'ahine. 'Ahige reiro. 'Eġe, Vaze Ubugani'e, vaze'a me'uma, ebu uġuhi'uma. Ebu mada uġidu zamaġano bare ġabode iġuni'uma.'

³² Rehano ze'e, ani'a ġoerirota'a'e mene zamariro, ebu ze'a ġadinoga riharo.

Iniu'e hitagano ra'ohe?

(Mataio 18:1-5, Luka 9:46-48)

³³ Ze'a Kaperanauma neġano feuriro. Zeġe'a ne diuġirotene, Iesu'a tahi'aġa ġadiziro. 'Za ibio onaate'e zamaġano, nagini ġo'ane onaeha?' reiro. ³⁴ Rehano ze'e mene ġoreniro, ibio onaate'e zamaġano iniu niġa boro raena'a, zeġe'a zeġe bare ġo'aziro 'ahine. ³⁵ Ebu Iesu'a ehoradu, ane tahi'a gaubanana aheu fare (12) huziro. Ebu 'ahige rae ziro. 'Iniu'a niġa boro reihi reine, ani'a ane bare 'u'uġano re'uma, ebu tuġure vazeġa re'uma. ³⁶ Ebu ani'a ohoze kome'a zamahanadu, zeġe zamao ohoniro, ebu evo'a hina ohanadu, 'ahige rae ziro. ³⁷ Iniu'a eġe u'ano tahi'a kome'a 'ahiguġa mae ġihinine, ani'e eġe mae ġihihe'ohe. Ebu iniu'a eġe mae ġihihine, ani'e eġe da'o mene mae ġihihe'ohe, rehano Badi'a, eġe Mama zuni mae ġihine'ohe.'

Iniu'a mene rofine, ani eme danafe'ohe

(Luka 9:49-50)

³⁸ Ioane'a Iesu niro. 'Ihore vazeġa, vaze 'ahogani'a ġae niġano vine sau'a sau'a hegoze buzirete'e emeġe'a horoniro, ebu emeġe'a ani garariro, ani'e emeġe teite mene rau'e 'ahine.' ³⁹ Rehano Iesu'a ziro. 'Ani ago gararo'! Mazaġa eġe nio gigi'a inaraġa haġae'ete'e haġaiġa* haġae'ete'e vazeġa, e'e haġaiġa enogano, eġe ni mene sausaune ġoeri'uma. ⁴⁰ Mazaġa eme mene rofe'ete'e vazeġani'e, emeġe danafe'ete'e vazeġa. ⁴¹ E hubehune zi'ohe. Ġae'a Keriso niġa mae ġihine'ete'e u'ano, iniu'a gagone vuġa ġanine, ani'e hubehune e'e naeġa me'uma.'

Haġai sau'ano tutune ve'one'ete'e

(Mataio 18:6-9, Luka 17:1-2)

⁴² Tahi'a kome'a 'ahiguġa eġe mazao fie'ete'e zamaġano, iniu'a haġai sau'ano tutune ve'onihine reine, ani'e hadi boro багаġa 'unuġano autadu, davarao mae feunine, manoġa.

⁴³ Ebu evo'o'a mae ve'o'o'idene, vari'e modo'! Evo'o naeġa o'o'a re'udemo, 'ouge ġabone hidoga'e manoġa. Hena evo'o aheu radu, radiu tuġutuġu ireġa* diuġoga'e sau'a. ⁴⁵ Ebu odaġo'a tutu'e ve'o'o'idene, vari'e modo'! Odaġo naeġa o'o'a re'udemo, 'ouge ġabone hidoga'e manoġa. Hena odaġo aheu radu, radiu tuġutuġu ireġa diuġoga'e sau'a. ⁴⁷ Ebu ubumaġo'a tutu'e ve'o'o'idene, ġude modo'! Ubumaġo tiba re'udemo, 'ouge Badi'a'a ibitohau'ete'e haba'a diuġoga'e manoġa. Hena ubumaġo aheu radu, radiu tuġutuġu

ireġa diuġoga'e sau'a. ⁴⁸ E'e haba'ano radiu tuġutuġu idiġa ġehaġani'a, vase ahi'a au radiu'e'uma, zuni ireġani'e mene vida'uma.

⁴⁹ Vaze nidu'a'e ire hina dehezi'uma. ⁵⁰ Dama'e manoġa, rehamo dama'a aberaune, nounge nounge bare inini'uma? Zama'a manorifine, dama zamao to'i, zuni nabudizeta tone radiu tiburano'!

10

Iesu'a roġae hegone'ete'e ġoe'a ihoziro

(Mataio 19:1-12, Luka 16:18)

¹ Iesu'a e'e haba'a mode iġunadu, Iudea haba'a onamiro. Ebu Ioridana vuġano fariro. Ebu vase ġuġuvaġani'a ane vaġe bare isau onairo. Iesu ani, ane'a iġaiġa haġaidote'e teige, ihoziro. ² Ebu Farisea azaġa nu'a Iesu tuhune nurifine ani vaġe aradu ġadiniro, raena'a, "Vaze 'ahogani'a inuga hegonoga'e idaġahehe?" ³ Iesu'a naenaezina'a, 'ahige reiro. 'Mose goro ġoe'a'e nounge ra'ohe?' ⁴ Zeġe'a niro. 'Mose'a raena'a, ohoze'a inuga hegonoga veize, fefa teadu, inuga ha'uma, ebu hegoni'uma.' ⁵ Rehano Iesu'a ziro. 'Za'e teġaze riġa 'ahine, Mose'a goro ġoe'a 'adi tiro. ⁶ Rehano ġadaheġano, Badi'a'a haba nidu'a haġairote'e zamaġano, "Badi'a'a ohoze zu roġae haġairo. ⁷ E'ano'o ohoze'a vi'a moga muhizi'uma, ebu ani inugeta tibura'uma, ⁸ ebu ani anine aheu rehano tiba re'uma." E'ano'o ze'e mene aheu, rehano tiba. ⁹ E'ebano'o Badi'a'a tibunirota'a'e, vase'a mene 'a'ani'uma.'

¹⁰ Vesu'u zeġe'a neo diuġi' onamirotene, Iesu, tahi'aġani'a ġadiniro. Ani'a ihozirote'e moneo ġadimaro. ¹¹ Ebu Iesu'a ziro. 'Iniu'a inuga hegonadu, roġae 'ahoga meine, a'e ani'a inuga ġahine ahete'ete'e haġaiġa teite idaġa. ¹² Ebu roġae'a i'a modadu, ohoze 'ahoga meine, ani zuni i'a ġahine ahete'ete'e haġaiġa haġae'ohe.'

Iesu'a tahi'a kome'a kome'a veize Badi'a uminiro

(Mataio 19:13-15, Luka 18:15-17)

¹³ Vaze nu'a Iesu vaġe eneze zamaze onairo, Iesu'a evo'a ranao touga veize. Rehano Iesu tahi'a tahi'a'a roziro. ¹⁴ Iesu'a e'e horonirotene, zamaġa ġuginiro. Ebu tahi'aġa ziro. 'Tahi'a kome'a kome'a tuġuzo'i, eġe vaġe aroga! Ago gararo'! Mazaġa Badi'a'a ibitohau'ete'e vaseġa'e, tahi'a kome'a kome'a teige Badi'a ġoere igi'ete'e vaseġa. ¹⁵ E hubehune zi'ohe. Iniu'a tahi'a kome'a teige, Badi'a'a ibitohau'ete'e mene mae ġihinine, Badi'a'a mene ibitoha'uma.' ¹⁶ Ebu Iesu'a tahi'a kome'a tiba tiba ohane ġihinadu, manina tiro, ebu evo'a zeġe ranao teadu, Badi'a uminiro.

Ma'ora vaseġa

(Mataio 19:16-30, Luka 18:18-30)

¹⁷ Iesu ani'a iġunadu, ibio onamirotene, ohoze 'ahogani'a dure onairo, ebu Iesu babaġano obena hina tuġadu, ġadiniro. 'Ihore vaseġa manoġa, e nagini haġaine, ġabone tuġutuġu hidi'uma?' ¹⁸ Ebu Iesu'a nina'a, 'ahige reiro. 'Ġa nougaduni "E manoġa" ra'ohe? Vaze manoġa'e o'o'a. Rehano Badi'a da'o'e manoġa. ¹⁹ Ġa'e Mose goro ġoe'a edeġa. A'e "Vaze ago mano'i. Inugo ago ġahine aheto'i. Ago ġonotano'i. Ago ġurire ġoero'i. Ago 'u'uru mo'i. Vi'u mogo gubazo'i." ²⁰ Ebu ani'a Iesu niro. 'Ihore vaseġa, e'e kobeġanono'o onao izidi, Mose goro ġoe'a e'e nidu'a haġaido.' ²¹ Iesu'a ubuma 'ue, ane ġianiro, matu'oharo, ebu 'ahige rae niro. 'Ġa'e gau 'ahoga ize mene haġaeha. Onamo'i! Ġae tohe zuni habaġo nidu'a hoite modo'i, ebu e'e |imoni|rġa'e toheze o'o'a azaġa zeno'i! 'Ougine, ġabone manoġa me'uma Badi'a mazao. Ebuni eġe ġarunio aro'i! ²² Ani'a e'e ġoe'a igirotene, vetuġararo. Ebu zamaġa are'ena'a, onamiro, mazaġa ani'e ma'ora* vaseġa 'ahine.

²³ Iesu'a tahi'aġa ġiaze ragavadu, 'ahige rae ziro. 'Ma'ora vaseġa'e, Badi'a'a ibitohau'ete'e vaseġa rouga'e riġa bagaġa.' ²⁴ Ebu zeġe'a e'e ġoe'a igirotene, zaguzagararo. Rehano Iesu'a bare ziro. 'Eġe tahi'a tahi'a, Badi'a'a ibitohau'ete'e vaseġa rouga'e riġa bagaġa. ²⁵ Kamero'e niduru ho'oga diuġoga'e riġa. Rehano ma'ora vaseġa'e Badi'a'a

ibitohau'ete'e vasegā rouga'e ufeta riḡa." ²⁶ Ze e'e igirotene, zamaze nidu'a zaguzagaro, ebu Iesu niro. 'Ahige reiro. 'Ougine, iniu'a da'o ḡabone hidi'uma?' ²⁷ Iesu'a ḡiazadu, ziro. 'Vaze ane'a bare ḡabone hidoga'e mene idaḡa, rehano Badi'a'a vase ḡabozi'uma. Mazaḡa ani'e gau nidu'a haḡaoga idaḡa.' ²⁸ Petero'a Iesu ḡoreniro. 'Ḡiano'i! Eme tohe nidu'a modadu, ḡae ḡaruna hegote'ohe' ²⁹ Iesu'a rae ziro. 'E hubehune zi'ohe. Vaze 'ahogani'a neḡa, negoḡa, ezeḡa, vi'a, moga, eneḡa ga haba'a, eḡe u'ano zu Badi'a hari manoḡa u'ano modine, ³⁰ ani izidi madaḡano ḡae sinahu e'e bare me'uma. Neḡa, negoḡa, ezeḡa, vi'a, eneḡa ebu haba'a bare me'uma, rehano aduga zuni hidi'uma. Ebu mada ḡonagani'a onaine, ḡabone tuḡutuḡu* me'uma. ³¹ Rehano ibite'ete'e azaḡa ḡehaḡa'e vesi'uma, u vese'ete'e azaḡa ḡehaḡa'e ibiti'uma.'

Iesu'a ḡae uḡiduḡano ane rune hariḡa reiro

(Mataio 20:17-19, Luka 18:31-34)

³² Iesu ebu ane tahi'a tahi'a'a, Ierusema ibiḡano oname'egano, Iesu'a ibitiro. E'e ḡianirotene, ze'e zaguzagaro. Hegotirote'e azaḡa zuni riharo. Ebu Iesu'a ane tahi'a gaubanana aheu fare (12) bare huze onairo. Ebu nagini'a ane mazao furera'uma, e'e ihoziro. ³³ 'Ahige reiro. "Ḡiano'i, eme'e Ierusema ite'ohe, ebu eḡe, Vaze Ubugani'e dibu'o vaseḡa ḡihi'aḡihi'a zu Mose goro ḡoe'a ihoze'ete'e azaḡani'a obohe ti'uma. Ebu zeḡe'a raena'a, 'Ḡa'e ruda'uma,' re'uma. Ebu Badu'a aḡu'a azaḡa* 'evoreo ri'ih'i'uma. ³⁴ Zeḡe'a ḡirihoni'uma, so'abide vah'i'uma, masihi'uma, ebu uḡuhi'uma. Ebuni mada uḡidu zamaḡano, bare ḡabode iḡuni'uma.'

Iakobo ebu Ioane'a Iesu uminiro

(Mataio 20:20-28)

³⁵ Zebedeo ubuga, Iakobo zuni Ioane'a Iesu vaḡe onaadu, 'ahige rae niro. 'Ihore vaseḡa, eme gau 'ahoga ḡae'a haḡaofoga ra'ohe.' ³⁶ Iesu'a ḡadize'ena'a, 'Za ura'e, e'a nagini haḡao zinihi ra'ohe?' ³⁷ Ze'a raena'a, 'Ḡae'a zuhi'a me'uma madaḡa mo'idene, eme aheu, 'ahoga eda'e moneo, 'ahoga kauri moneo ohofo'i, eme nife boro reifine.' ³⁸ Rehano Iesu'a zina'a, 'Za'e aḡu'a, nagini umide'eta'a'e. Eḡe'a gage'ete'e bioḡa'e aduga hidi'ete'e bioḡa, zae zuni e'e hina gagi'umahehe? Zuni eḡe bapatizohi'uma bapatizoḡa hina zae zuni bapatizohi'umahehe?' ³⁹ Zeḡe'a 'O'e' rae niro. Ebu Iesu'a zina'a, 'Eḡe'a gagi'uma bioḡa'e, zae zuni e'e hina gagi'uma, zuni eḡe bapatizohi'uma bapatizoḡa hina, zae zuni bapatizohi'uma. ⁴⁰ Rehano eda'ehe naeo zuni kaurihe naeo ehozi'uma azaḡa'e, eḡe 'ane mene re'uma. Rehamo e'e haba'a'e, Badi'a'a ohozi'uma reirote'e azaḡani'a da'o ehozi'uma.' ⁴¹ Iesu tahi'a gaubanana (10)'a e'e igirotene, Iakobo zuni Ioane mazao maḡuniro. ⁴² Ebu Iesu'a huze nu'ozadu ziro. 'Za edeḡa, avo'a haba'a zamaḡano, zuhi'a rae zi'ete'e azaḡani'a, e'e ne azaḡa ibitozini'ohe ebu zeḡe ḡihi'a azaḡani'a ze urate'ete'e idunaḡano ne azaḡa raḡano haḡae'ohe. ⁴³ Rehano za'e ago 'ouge haḡao'! Zae bo'aḡano iniu'e ḡihi'a reihi reine, ani'e zae tuḡure vaseḡa heuḡa rae re'uma. ⁴⁴ Ebu iniu'a niḡa boro reihi reine, ani'e, zae nidu'a veize tuḡure igi'ete'e vaseḡa re'uma. ⁴⁵ Mazaḡa eḡe, Vaze Ubugani'a onairota'a'e, mene vase'a eḡe tuḡure egoga veize, rehamo eḡe'a vase tuḡure haḡaoga veize, ebuni vase ḡehaḡa sau'a u'ano, eḡe ḡabone hina Badi'a dibu'ohanoga veize.'

Ieriko neḡano ubumaḡa kuruḡa fainiro

(Mataio 20:29-34, Luka 18:35-43)

⁴⁶ Iesu ebu ane tahi'a tahi'ani'a Ieriko neḡano feuriro. Ebuni Iesu ani, ane tahi'a tahi'a ebu vase ḡuḡuvaḡa teite Ieriko neḡa mode oname'enogano, ubumaḡa kuruḡa zuni umido vaseḡa, niḡa Batimeo'a ibi genaḡano ehore radiro. Ani'e Timeo ubuga. ⁴⁷ Ani'a Iesu, Nazareta ne vaseḡa hanite onairote'e igirotene, huau iḡuniro. 'Iesu, Davida Ubuga, eḡe vetuḡaho'!' ⁴⁸ Vaze ḡehaḡani'a rone'ena'a, 'Hezoa!' rae niro. Rehano ani bare ḡihau bagaḡa huaru. 'Davida Ubuga, eḡe vetuḡaho'!' ⁴⁹ Ebu Iesu'a edanadu, 'ahige reiro. 'Hune aro'i.' Ebu ubumaḡa kuruḡa vaseḡa huniro. 'Ahige rae niro. 'Zamaḡo

tiba hano'i! Iḡuno'i! Ani'a huḡade'ohe.' ⁵⁰ Ane'a ogote'ete'e dabuaḡa modadu, ḡarihe iḡuniro, ebu Iesu vaḡe onamiro. ⁵¹ Iesu'a ḡadiniro. 'Ḡa ura ḡa mazaonagini haḡaihi?' Ubumaḡa kuruḡa vazeḡani'a niro. 'Ihore vazeḡa, e ehamatihi ra'ohe.' ⁵² Ebu Iesu'a niro. 'Onamo'i! Ḡae'a Badi'a mazaonagini fie'ete'e'a ḡae bare fai'eha.' Ebu ḡarihe hune ubumaḡa ra'arotene, Iesu ḡarunio hegotiro.

11

Iesu Keriso'a Ierusalem neḡa diuḡiro

(Mataio 21:1-11, Luka 19:28-40, Ioane 12:12-19)

¹ Iesu'a, ane tahi'a tahi'a teite Ierusalem neḡa hanitiro, ebu ne aheu, niḡa Betefage ebu Betania zuni hanitiro. Ebu Olive maḡa uhiḡano bone, Iesu'a tahi'aḡa aheu tuḡuziro, ² ebu ziro. 'Zazore mone neḡa onamo'i. E'e neḡano feurine, vaze'a ize mene ehorirote'e |idoniki|r ubuga batune touga horoni'uma. Fuhi'adu mae onao'i. ³ Vaze'a ḡadizena'a, "Za nagini nouge'ohe?" ro'idene, 'ahige rae zo'i. "Zuhi'a Boro'a urate'ohe. Vesu'u bare mae onai'uma."'

⁴ Ze onamiro, ebu |idoniki|r ubuga ibiheta genaḡano batune touga horoniro. Ani'e ibio edau radiro, ebu zeḡe'a fuhi'iro. ⁵ E'ea edau radirote'e azaḡani'a ḡadiziro. 'Ahige reiro. 'Za nougadu |idoniki|r ubuga e'e fuhi'e'ohe?' ⁶ Ebu ze'a naenaezina'a, Iesu'a zirote'e ḡoe'a zirotene, tuḡuze onamiro.

⁷ Ze'a |idoniki|r ubuga Iesu vaḡe mae onairo. Ebu zeḡe dabua |idoniki|r ḡarugano hirau tirotene, Iesu'a e'e rana ehoriro. ⁸ Ebu vaze ḡehaḡani'a zeḡe dabua ibio hirau tiro. Vaze nu'e, ire ezaga rouḡeita butuono'o vari'e madu, ibi rana tiro. ⁹ Ebu Iesu zamaonamirote'e, zu ḡaruna onamirote'e azaḡani'a, rae huau'ena'a, 'ahige reiro.

'Hosana!* Badi'a niḡa mae ḡihino'i! Zuhi'a Boro niḡano onae'ete'e vazeḡa matu'ohatihi!' ¹⁰ Emeḡe mama Davida'a ibitoharote'e e'e madaḡani'a onai'uma. Matu'ohatihi! Hosana! Hitanao Badi'a niḡa mae ḡihino'i!'

¹¹ Ani'e Ierusalem neḡano feuriro, ebu Badi'a ḡahunohau'ete'e Neḡa* zamaḡano diuḡiro. Ḡau nidu'a ḡiane ragave hauḡirotene, ḡoravararo 'ahine, tahi'aḡa teite Betania neḡa bare onamiro.

Iesu'a |ifigi|r ireḡa* roniro

(Mataio 21:18-19)

¹² Irarirotene, oherebau Iesu ebu ane tahi'a tahi'a'a, Betania neḡanonono'o vinini tare onairo. ¹³ Ebu |ifigi|r ireḡa rouḡeta haba faḡanonono'o moneni horonirotene, Iesu'a |ifigi|r ireḡa u'a onamiro, huga ḡianoga rae. Ani'a uhiḡa onairotemo, huga o'o'a. Rouḡa da'o horoniro. Mazaḡa |ifigi|r'a mene hudau'ete'e madaḡa. ¹⁴ Ebu Iesu'a |ifigi|r ireḡa niro. 'Vaze'a ḡa hugo mene bare a'uma onamo tuḡutuḡu, mazaḡa ḡa'e mene bare huda'uma.' Ebu ane tahi'a tahi'a'a Iesu'a reirote'e igiro.

Iesu'a hoihoi azaḡa Badi'a ḡahunohau'ete'e Neḡaono'o uhiziro

(Mataio 21:12-17, Luka 19:45-48, Ioane 2:13-22)

¹⁵ Iesu ebu ane tahi'a tahi'a, Ierusalem neḡa bare itirotene, Badi'a ḡahunohau'ete'e Neḡa diuḡiro. Iesu ani, Badi'a ḡahunohau'ete'e Neḡa zamaḡano, ḡahunohanoga veize hoite'ete'e hoihoi azaḡa, uhize ḡururuziro. Iudea |imoni|r hina senise'ete'e azaḡa fataḡa, zuni tubugo niniḡa hoite'ete'e azaḡa ehoru ḡauḡa mae ḡihuniro. ¹⁶ Ebu vaze garariro. Badi'a ḡahunohau'ete'e Neḡa zamaḡano tohe odohe diuḡe oname buanoga mene uratiro. ¹⁷ Ebu ani'a ihoze'ena'a, 'ahige rae ziro. 'Buka zaḡoḡa zamaḡano 'ahige tiro ga? "Eḡe ne'e vaze nidu'a kuru neḡa re'uma" Rehano zae'a eḡe kuru neḡa zamaḡano ḡonore monede haḡae'ohe.'

¹⁸ Badi'a ḡahunohau'ete'e neḡa zuhi'aḡa, zuni Mose goro ḡoe'a ihoze'ete'e azaḡani'a, e'e hariḡa igirotene, Iesu manoga ibiḡa vaḡiro. Mazaḡa vaze nidu'a ani'a ihoze'ete'e

egadu, zaguzagaro 'ahine, Iesu rihoniro. ¹⁹ Ĝorava urirotene, Iesu ebu ane tahi'a tahi'a, Ieruselema neĝanono'o bare Betania neĝa onamiro.

|iFigi|r ireĝani'a rorarote'e moneo Iesu'a ihoziro
(Mataio 21:20-22)

²⁰ Oherebau ibio onamirote'eba, |ifigi|r ireĝa horoniro. Ane huga mo'aĝanono'o rorau ovoiro taiga. ²¹ Ebu Petero'a, Iesu'a |ifigi|r ireĝa nirote'e ĝoe'a zamariro. Ebu Iesu niro, raena'a, 'Ihore vazeĝa, ĝiano'! Ĝae'a rone sausaunate'e |ifigi|r ireĝa roraneha.' ²² Ebu Iesu'a naenaenziro. 'Badi'a mazao fio'! ²³ E hubehune zi'ohe. Iniu'a maĝa 'adi nina'a, "Ĝihitadu, davara zamaĝano buano'i" rae re'uma. Ebu zamaĝa mene 'ada'adi'uma. Zuni ane'a rate'e haĝaiĝa hubehune furera'uma rae zamari'uma. 'Ouge Badi'a mazao fine, hugani'a ane mazao furera'uma. ²⁴ E'ano'o zi'ohe. Nagini nagini kurau'ena'a, umidi'uma. Ebu hubehune e'e hidi'uma rae zamaradu, fi'uma. 'Ouge haĝaine, huga hidi'uma. ²⁵ Za'a edanadu, kuraune, vaze'a zae mazao haĝai sau'a haĝaate'e rae modo'i. 'Ougine, moze adureo radiu'ete'e'a zae haĝai sau'a zuni rae modi'uma.'

Ieruselema zuhi'aĝa azaĝani'a Iesu gigi'aĝa ĝadiniro
(Mataio 21:23-27, Luka 20:1-8)

²⁷ Ze Ieruselema neĝano bare feuriro. Iesu'a, Badi'a ĝahunohau'ete'e Neĝa zamaĝano oname'enogano, Badi'a ĝahunohau'ete'e neĝa zuhi'aĝa boro boro, zuni Mose goro ĝoe'a ihoze'ete'e azaĝa, ebu vaze boro boro'a, ani vaĝe onairo. ²⁸ Ebu zeĝe'a ĝadiniro. 'No'e gigi'aĝa hina haĝai e'e haĝae'ohe? Iniu'a e'e gigi'aĝa ĝaniro?'

²⁹ Iesu'a naenaenziro. 'Eĝe'a ĝadimu tiba ĝadizi'uma. Zae'a naenaehine, eĝe'a zi'uma, no'e gigi'aĝa hina haĝai 'ahi haĝae'ohe. ³⁰ Ioane'a zinirote'e bapatozoĝa'e, Badi'aono'o ga vazeono'o? Naenaeho'i.'

³¹ Zeĝe'a zeĝe da'o neneĝaniro. 'Ahige reiro. 'Badi'aono'o reine, ani 'ahige re'uma. "Tena nougadu ani ĝoere mene mae ĝihinido?" ³² U "Vazeono'o reine, ..." ' Vaze ĝehaĝani'a maĝuni'uma rihoniro. Mazaĝa vaze nidu'a 'ahige rae zamariro, Ioane'e hubehune peroveta vazeĝa.

³³ E'ano'o Iesu naenaenziro. 'Ahige reiro. 'Eme aĝu'a.' Ebu Iesu'a ziro. 'Eĝe zuni no'e gigi'aĝa hina haĝai 'ahi haĝae'etadi mene ihozi'uma.'

12

|iVaini|r* mebaĝa ĝiane'ete'e azaĝa hariĝa idaidaĝa
(Mataio 21:33-46, Luka 20:9-19)

¹ Iesu'a hari idaidaĝa hina ĝoreziro. 'Vaze 'ahogani'a |ivaini|r mebaĝa ĝoraro, ebu hadi ĝabiriĝa meraro. |iVaini|r maĝa edene gige'ete'e iduĝa hadi rana hu'iro. Ehamu'ete'e taruhaĝa hitanao hadi hina haĝairo. Ebu e'e mebaĝa, meba ĝiane'ete'e azaĝa ziniro, ane veize gauoga veize. Ebu avo'a haba'a onamiro.

² |iVaini|r maĝa hirive'ete'e madaĝa feurirotene, tuĝure vazeĝa meba ĝiane'ete'e azaĝa vaĝe tuĝune onamiro, |ivaini|r maĝa nu mouga veize. ³ Rehano ze'a obone teadu bouniro, ebuni evo'a isoĝa tuĝune baroniro. ⁴ Tuĝure vazeĝa 'ahoga hena bare tuĝuniro. Rehano ze'a vadigano maro, ebu mazagarone runiro. ⁵ Hena 'ahoga tuĝuniro, rehano mau runiro. Vaze ĝehaĝa zuni tuĝuziro, rehano nu bouziro, nu zimi ruziro. ⁶ Ane mazao ize tiba da'o'e'e, ane ubuga zamarone. Ĝonagano, ani tuĝune'ena'a, 'ahige reiro. 'Ani eĝe ubude 'ahine, ĝoe'a egoha'uma.' ⁷ Rehano ani'a feurirotene, meba ĝiane'ete'e azaĝani'a neneĝane'ena'a, 'ahige reiro. 'Tahi'a 'adi'e meba vazeĝa iĝu'a me'uma vazeĝa. Aro matihi! Mebaĝa'e emeĝe'a me'uma.' ⁸ Ebu ze'a obone teadu, mau runiro, ebuni |ivaini|r mebaĝa enogano modiro.

⁹ |iVaini|r mebaĝa vazeĝa'e nagini nougi'uma? Ani'e onaadu, meba ĝiane'ete'e azaĝa zimi hauĝi'uma. Ebuni |ivaini|r mebaĝa vaze 'ahoga 'ahoga zini'uma. ¹⁰ Za buka zaĝoĝa zamaĝano, 'ahige tirote'e ĝoe'a'e me'odiro ga?

“Ne ogoru'ete'e azaġani'a mene uratadu, mae modirote'e hadiġani'e, gauġa boro hadiġa re'uma. ¹¹ 'Adi'e Zuhi'a Boro'a haġairote'e haġaiġa. Emeġe'a ġiane'etene, manoġa tauġi.'

¹² Iesu teite ġoerirote'e azaġani'a, hari idaidaġa 'ahi'e zeġe veize reirote'e ed-erirotene, ze ura Iesu obone tihirei. Rehano vaze ġuġuvaġa rihoziro. E'ano'o Iesu modadu onamiro.

*Roma zuhi'aġa ani |itakisi moni|rġa
(Mataio 22:15-22, Luka 20:20-26)*

¹³ Iudea vaze boro boro'a, Farisea azaġa zu Heroda teite rau'ete'e azaġa Iesu mazao tuġuziro, ane ġoere ġonaga egoga raduni. ¹⁴ Ze ani vaġe onairo, ebu 'ahige reiro. 'Ihore vazeġa, eme edeġa, ġa'e huga da'o ra'ete'e vazeġa, zuni vaze mazao mene rihau'ete'e vazeġa. Mazaġa ġa vaze tohe mene ġiane'ete'e vazeġa. Rehano ġoere huga hina Badi'a ibi ihofe'ohe. E'ano'o ġadimu'ohe. Roma zuhi'aġa |itakesi moni|rġa haune, idaġa ga mene? Eme |itakesi|r naeġa ha'uma ga mene?'

¹⁵ Rehano Iesu ani edeġa, ze zamaze nufe zamariro. Zeġe ġoere teite mene idaġa. Ebu 'ahige reiro. 'Za nougadu so'ohihi ra'ohe? |iMoni|r hadiġa odohe aro'i, eġe ġianifine.'

¹⁶ Ze tiba odohe ariro. Iesu'a madu ġadiziro. 'Iniu vine ebu iniu ni 'ahi'e'e?' Zeġe'a naenaeniro. 'Roma zuhi'aġa ni ebu viga.'

¹⁷ Iesu'a ziro. 'Roma zuhi'aġa* |imoni|r'e Roma zuhi'aġa ane hano'i, ebu Badi'a |imoni|r'e Badi'a ane hano'i!' Ebu zeġe huga ani ġoereono'o zaguzagaro.

*Runeono'o bare iġuni'uma ġoe'a
(Mataio 22:23-33, Luka 20:27-40)*

¹⁸ Sadukea azaġa* Iesu vaġe onairo. Ze'e 'ahige zamariro. Rune azaġani'e mada ġonagano mene iġuni'uma. Zeġe'a Iesu ġadiniro. 'Ahige reiro. ¹⁹ 'Ihore vazeġa, Mose'a emeġe veize 'ahige tiro. “Vaze 'ahoga negoġa rudaune, rehano ane inuga ubuga o'o'a reine, ane negoġani'a bare me'uma, ebu negoġa veize ubuga furen'uma” ²⁰ Negoġa nidu'a fu'o tu aheu fare (7) radiudo. Negoġa ibi'a'e hahuriro, ebu rudaro, rehano ubuga o'o'a. ²¹ Negoġa aheugani'a ġozobaġa teite hahuriro. Rehano rudaro, ebu ubuga o'o'a. Ebu negoġa uġiduġa zuni hahuriro, rehano haġai idaġani'a fureraro. ²² Ebu negoġa nidu'a fu'o tu aheu fare'a tiba tiba ġozoba teite hahuriro, rehano nidu'a rudau hauġadu, ubudeze o'o'a. Hena vesu'u ġozoba zuni rudaro. ²³ Runeono'o bare iġuni'uma madaġano, ani'e iniu inuga re'uma? Mazaġa ohoze fu'o tu aheu fare teite hahuriro 'ahine.'

²⁴ Iesu'a 'ahige rae ziro. 'Za hube ve'ore'ohe. Buka zaġoġa huga mene ma'ohe, zuni Badi'a gigi'a aġu'a. ²⁵ Runeono'o bare iġuni'uma madaġano, ze'e mene hahuri'uma, rehamo ze'e adureo radiu'ete'e aneruġa heuġa. ²⁶ Za'e runeono'o iġuni'uma ga mene, ġadimu'ehehe? Mose buka zamaġano butu hariġa'e'e. Za e'e hariġa me'odiro ga, Badi'a'a Mose nouge nouge nirote'e? A'e 'ahige reiro. “E'e Aberahamo* Badi'a, zu Isako* Badi'a, ebu Iakobo* Badi'a.” ²⁷ Ani'e mene rune azaġa Badi'a, rehamo ġabone azaġa Badi'a. Ze ahirize'e rudaro, rehano vineze ize ġaboga. Za'e ve'oġa boro bagaġa.'

*Goro ġoe'a ġihi'a
(Mataio 22:34-40, Luka 10:25-28)*

²⁸ Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e vazeġa 'ahogani'a onairo, ebu zeġe'a ġo'anirote'e igiro. Iesu'a faifairu naenaerote'e igirotene, Iesu ġadiniro. 'Goro ġoe'a nidu'a zamaġano no'e goro ġoe'a'e ġihi'a?' ²⁹ Iesu'a naenaeniro, raena'a, 'Goro ġoe'a ġihi'a hune'e 'ahi'e'e. “Isaraela* azaġa, ego'i! Zuhi'a Boro, emeġe Badi'a'e ane da'o Zuhi'a tibuhuga. ³⁰ Ebu zamaġo nidu'a hina, ġaboneġo nidu'a hina, zamaroġo nidu'a hina, inaraġo nidu'a hina Zuhi'a Boro, ġae Badi'a zamaro'i!” ³¹ Goro ġoe'a 'ahoga, e'e hegotoga'e 'ahi'e'e. “Ġae'a ġae bare zamare'ete'e teige, nabugo zuni zamaro'i!” Goro ġoe'a aheu 'adi'e ġoere boro. Goro ġoe'a 'ahoga 'ahogani'a ġoere aheu 'adi mene vitinoga.'

³² Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e vazeġani'a naenaeniro, raena'a, 'Manoġa tauġi! Ihore vazeġa, ġa'e hube hugano ġoere'ohe. Badi'a'e tiba. 'Ahoga'e o'o'a. ³³ Ebu zamaġa nidu'a hina, edeġa nidu'a hina, inaraġa nidu'a hina, Badi'a zamare'ete'e, zuni vaze'a ane bare zamare'ete'e teige, nabuga zuni zamare'ete'e, e'e haġaiġa'e boro bagaġa. Ġau nunu Badi'a hau'ete'e haġaiġa zaġoġa'e, e'e haġaiġani'a vitinoga.' ³⁴ Ebu ani'a doġo'ani naenaenirote'e, Iesu'a igirotene, 'ahige rae niro. 'Ġa nariga Badi'a'a ibitohau'ete'e vazeġa ra'ohe.' E'e enogano vaze nidu'a ani ġadinoga riharo.

Keriso'e Davida ubuga zu Davida Zuhi'a

(Mataio 22:41-46, Luka 20:41-44)

³⁵ Ebu Iesu Badi'a ġahunohau'ete'e Neġa zamaġano ihozirote'ea, 'ahige reiro. 'Nouga'ahi Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġani'e 'ahige ra'ohe, Keriso'e Davida ubuga? ³⁶ Mazaġa Davida ani, Vine Zaġoġani'a edeġa hanadu, 'ahige reiro. "Badi'a'a eġe Zuhi'a, Keriso 'ahige rae niro.

Eġe eda'e moneo ehoro'i, onamo ġae teite utite'ete'e azaġa odaġo 'u'uġano edeze ġahizi'uma."

³⁷ Davida 'ane'a, e'e vazeġa hune'ena'a, Zuhi'a reiro. 'Ougine, ani'e nouge nouge Davida ubuga?' Ebu vaze ġuġuvaġa matu'uzeta Iesu ġoere igiro.

Iesu'a Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġa haġai u'ano haramo ziniro.

(Mataio 23:1-36, Luka 20:45-47)

³⁸ Iesu'a ihozirote'e zamaġano, 'ahige reiro. 'Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġa ġiazio'i! Ze niguzoga raduni, dabua faġa haġaadu, oname onae'ohe, ebu vaze vaze'a ne hunio hidine, zuhi'a raduni, gubaze ġorezihi ra'ohe. ³⁹ Iuda kuru neġa zamaġano, vaze boro boro'a ehore'ete'e haba'ano ehorih ra'ohe, ebu tiburu ogau'ete'e haba'ano zuni, ehoro haba'a manoġano da'o ehorih ra'ohe. ⁴⁰ Ebu ġozoba so'onadu, toheġa nidu'a meine'ohe, zuni kuru faġa ġurire kurau'ohe. E'ano'o zeġe haġai sau'a, e'e naeġa'e boro bagaġa me'uma.'

Ġozoba'a Badi'a ġahunanirote'e |imoni|rġa

(Luka 21:1-4)

⁴¹ Iesu ani, Badi'a ġahunani'ete'e |imoni|r mauġaġa uhiġano ehoriro. Vaze ġehaġani'a mauġa zamaġano |imoni|r ufirote'e ġiane radiro. Ma'ora azaġa ġehaġani'a |imoni|r boro ufiro. ⁴² U toheġa o'o'a ġozobaġani'a onaadu, |imoni|r komeġa aheu ufiro. A'e toea aheu heuġa. ⁴³ Ebu Iesu'a tahi'aġa huze nu'oziro, ebu 'ahige rae ziro. 'E hubehune zi'ohe. Toheġa o'o'a ġozobaġani'a ofata'a'e, vaze 'ahoga 'ahogani'a ofate'e teite mene idaġa. Ġozoba'e boro bagaġa ofeha. ⁴⁴ Mazaġa ma'ora azaġani'a ofata'a'e, zeġe |imoni|r ġehaġaono'o tahiġa da'o ofeha. Rehano ġozoba 'adi'e ane mazao radiu'ete'e moniġa nidu'a ofeha. Ani'a ogomuġa hoite a'uma moniġa nidu'a ufi hauġeha.'

13

Kuru Neġa Fahe Hauġi'uma rae Reiro

(Mataio 24:1-2, Luka 21:5-6)

¹ Iesu ani Badi'a ġahunohau'ete'e Neġanono'o buarotene, ane mazaono'o edeġa ma'ete'e vazeġa 'ahogani'a 'ahige rae niro. 'Ihore vazeġa, ġiano'i! Hadi iraġa zuni ne iraġa 'adi nugo ġiano'i! Manohuga tauġi!' ² Rehano Iesu'a nina'a, 'ahige reiro. 'Ne boro 'adi horone'ehehe? Hadi 'ahoga hadi 'ahoga ani ranao mene radi'uma madaġa onai'uma. Agire azaġa nidu'a fahe ruruni'uma.'

Mada ġonagano ibiti'uma haġaiġa

(Mataio 24:3-14, Luka 21:7-19)

³ Iesu ani Olive maḡano, a'e Badi'a ḡahunohau'ete'e Neḡa naenaēḡano ehorirotene, Petero, Iakobo, Ioane ebu Aniderea zeḡe'a sifu ḡadiniro. ⁴ 'Efo'! A'e no'e madaḡano? E'e haḡaiḡa nidu'a furera'uma madaḡano, nagi haḡai nu badeḡani'a ibite furera'uma?' ⁵ Iesu'a zina'a, 'ahige reiro. 'Za ḡiano'! Hena vaze'a tutuze so'ozi'uma. ⁶ Vaze ḡehaḡani'a eḡe ni radu onai'uma, ebu 'ahige re'uma. "E'e Keriso" Ebu vaze ḡehaḡa tutuze so'ozi'uma. ⁷ Uti hariḡa, haba hani'a, ga haba faḡanonono'o ego'idene, ago rihano'! 'Adi'e furera'uma ḡauḡa, rehano mada ḡonaga'e ize, izema. ⁸ Mazaḡa avo'a neḡani'a, avo'a neḡa teite utiti'uma. |iGavamani|r 'ahogani'a, |igavamani|r 'ahoga teite utiti'uma. Haba nunu zamaḡano haba'a hagari'uma. Zaga zuni hia'uma. Rehano a'e ḡadaheḡano aduga hidi'ete'e da'o. Aduga nu ize mene fureraneha.

⁹ Zae'a bare dugute to'! Mazaḡani'e kanisoro azaḡa zamao ohoze ti'uma. Ebuni Iuda kuru neḡa zamaḡano bouzi'uma. Eḡe u'ano, |igavamani|r vazeḡa zu zuhi'a, zeḡe zamao eda'uma. Ebu zeḡe ubumao eḡe hari manoḡa rae fureni'uma. ¹⁰ Mada ḡonaga ize, izema mougano, Badi'a hari manoḡa'e, haba nidu'a zamaḡano haramo zini'uma. ¹¹ Ebu no'e madaḡano oboze teadu, kotao ohozo'idene, nagini ḡoe'a re'uma rae, ago zamare borofo'! Madaḡani'a feuro'idene, zae'a ḡoeri'uma ḡoe'a zini'uma. Za'e e'e da'o rae fureno'! Mazaḡa zae'a ḡoeri'uma ḡoe'a'e, zae'a mene ḡoere'ohe. Rehamo Vine Zaḡoḡani'a ḡoere'ohe. ¹² Negoḡani'a negoḡa revohanadu, ma'uma. Ebu mogani'a ubuga revohanadu, ma'uma. Ebu ubudeze'a vi'a moga maḡuno zini'uma, ebu runeo tuḡuzi'uma. ¹³ Vaze vaze nidu'a eḡe ni u'ano, za he'ehe'ezi'uma. Rehano edau gigaru onamo meite'e vazeḡa'e ḡabone hidi'uma.

Sausauze'ete'e riho ḡauḡa eda'uma madaḡa
(Mataio 24:15-28, Luka 21:20-24)

¹⁴ Rehano sausauze'ete'e riho ḡauḡa ani, ane'a mene eda'uma haba'ano eda'uma. E'e horono'idene, Me'ode'ete'e vazeḡa edero'! Iudea haba'ano radiu'ete'e azaḡa haba maḡa u'a ferai onamo'! ¹⁵ Ne touḡariḡano ahi'a ohone'ete'e vazeḡani'e bare ovoadu, ne mene diuḡi'uma, ane tohe mouga veize. Rehano fera'uma. ¹⁶ Mebao gaue'ete'e vazeḡani'e, ane dabua mouga veize mene bari'uma. Rehano fera'uma. ¹⁷ E'e madaḡano, ahi'eta roḡaeḡa zuni, nune hina ene guraḡa ḡubuze'ete'e roḡaeḡa, ze'e vetuḡaḡa. Feranoga mene idaḡa. ¹⁸ Irugu madaḡano, e'e madaḡani'a mene fureranoga veize kurano'! ¹⁹ Mazaḡa e'e madaḡano vaze nidu'a aduga hidi'uma. Badi'a ani'a ḡadaheḡano ḡau nidu'a haḡairote'eano'o onao izidi, 'ahiguḡa haḡaiḡa mene fureraro. Vehu'u zuni 'ahiguḡa mene bare furera'uma. ²⁰ Zuhi'a Boro ani'a, e'e madaḡa mene futufine, vaze tiba zuni mene ḡabode radi'uma. Rehamo ane'a mae tirote'e azaḡa* u'ano, e'e madaḡa futufi'uma reiro.

²¹ Ebu vaze 'ahogani'a zina'a, 'ḡiano'i, Keriso'e 'ahi e'e!' ga 'Omo 'e'e!' rae zo'idene, e'e ḡoe'a ago mae ḡihino'i. ²² Mazaḡa ḡuriro Kerisoḡa zuni ḡuriro peroveta azaḡa furera'uma. Ebu Badi'a'a rae tirote'e azaḡa tutuze so'ozihiradu haḡai nu badeḡa boro багаḡa zu zaguzaga'uma haḡaiḡa haḡai'uma. ²³ E'ano'o zae'a bare dugute to'! Haḡai nidu'a, ane'a ize, izema fureranogano, zae veize rae furene'ohe.'

Vaze Ubugani'a ovai'uma
(Mataio 24:29-31, Luka 21:25-28)

²⁴ Ebu aduga hidi'uma madaḡa hauḡine, e'e madaḡano mada'e uzabora'uma. Bato'e mene agara'uma. ²⁵ Buzuva'e adureono'o rururu bua'uma. Ebu adure ḡiane'ete'e gigi'aḡani'e hagahagari'uma. ²⁶ Ebu e'e madaḡano eḡe, Vaze Ubugani'a ḡoze zamaḡano ovai'uma. Gigi'a inaraḡa boro zuni agaḡa manoḡa madu ovai'uma. Ebu vaze vaze'a e'e horoni'uma. ²⁷ Ebu hena eḡe'a tuḡure viga tuḡuzi'uma. Ebu haba nidu'anono'o, Badi'a'a rae tirote'e azaḡa nu'ozi'uma. Haba ḡonaganono'o haba ḡonaga azaḡa nu'ozi'uma.

Madaḡa hanite'ete'e edero'!
(Mataio 24:32-35, Luka 21:29-33)

²⁸ Figi ireġa mazao nagini'a fureru'ete'e ġianadu, edero'i. Ezagani'a butiru itadu rouġani'a udufa'oga horonetene irugu madaġa haniteha rae edere'ohe. ²⁹ E'e teige 'ahiguġani'a fureru'ete'e horonine'e, eġe, Vaze Ubugani'a adureono'o bare ovaite'e edero'i. ³⁰ Hubehune zi'ohe. Izidi radiu'ete'e azaġa mene hauġi'uma, onamo 'ahiguġaguġa nidu'a furera'uma. ³¹ Adure zu raha'e hauġi'uma. U eġe ġoere'e radiu tuġutuġu.

Guhiu rado'!
(Mataio 24:36-44)

³² Rehano nani'a 'ahiguġani'a furera'uma, emeġe nidu'a aġu'a. Adureo radiu'ete'e aneruġa zuni aġu'a. Badi'a Ubuga zuni aġu'a. U eġe Mama da'o edeġa. ³³ Zae'a dugute to'i! Ġiane rado'! Mazaġa za aġu'a, e'e madaġa nani'a onai'uma. ³⁴ A'e, vaze'a ane ne modadu, oname'ete'e heuġa. Ani'a iġune'ete'e madaġano, ane tuġure azaġa mazao, gau tiba tiba zini'uma. Ebu ibiheta ġiane'ete'e vazeġa nina'a, "Ehamu rado'!" re'uma. ³⁵ E'ano'o fairu ġiano'! Mazaġa za aġu'a ne zuhi'aġa nani'a bare onai'uma. Ġorava ohe'ano ga, ohere nemanema ga, irara moneo ga, ohereda'o, za aġu'a. ³⁶ Ani'e, za aġu'a madaġano, bare onai'uma. Ebu zae'a baze'enogano hanizine, nougi'uma? ³⁷ Eġe'a zae zi'ete'e ġoe'a'e, vaze nidu'a zuni zi'ohe: Ġiane rado'!

14

Iesu ma'uma ibiġa vaġiro
(Mataio 26:1-5, Luka 22:1-2, Ioane 11:45-53)

¹ 'Ahi madaġa'e, Pasika muiġa* zuni |iisiti|r o'o'a |iberedi|rġa au'ete'e muiġa madaġa*, mada aheu izema mougano. Badi'a ġahunohau'ete'e neġa zuhi'aġa boro boro, zuni Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġa, ze 'u'uru monede, Iesu obone teadu, manoga ibiġa vaġiro. ² Mazaġa ze raena'a, 'Pasika muiġa madaġano mene haġai'uma. Hena vaze ġuġu'vaġani'a utitofi'uma.'

Roġae 'ahogani'a dehoru Iesu rana beu'iro
(Mataio 26:6-13, Ioane 12:1-8)

³ Iesu ani'e Betania neġano, Simona, ibite lefera'a meirote'e vazeġa ne zamaġano radiro. Ze ehore ogau'enogano, roġae 'ahogani'a botoroġeta diuġiro. Botoro hadi niġa Alabasita*, zamaġano'e dehoru, niġa Narudo, naeġa'e'e boro, e'e varadadu, Iesu vadini rana ovoe beu'iro. ⁴ Rehano vaze nu de'ea bone maġunadu, ġaditina'a, 'Nagini u'anono'o dehoru manoġa mode tauġe'ohe? ⁵ A'e hoitifone, kina sinahu uġidu (300) vitinifo. E'e |imoni|rġa'e toheġa o'o'a azaġa zinifo.' 'Ouge rae roniro.

⁶ Rehano Iesu'a raena'a, 'Ago gararo'! Nougaduni ani aduga hau'ohe? Ani'e haġai manoġa eġe mazao haġaeha. ⁷ Mazaġa tohe o'o'a azaġani'e, zae teite iġaiġa radiu'ohe. Vesu'u za faizine, idaġa. U e'e zae teite iġaiġa mene radi'uma. ⁸ Ani'e ane edeġa haġaiġa haġaeha. E ize mene gurogano, ani'e, dehoru eġe ahirio ibite be'uneha, vesu'u eġe ahiri guroga veize. ⁹ E hubehune zi'ohe. Haba nidu'a zamaġano no'e haba'ano Badi'a hari manoġa haramine, ani'a haġaate'e haġaiġa hariġa re'uma, ane zamaroga veize.

Iuda Isakariota'a Iesu revoharo
(Mataio 26:14-16, Luka 22:3-6)

¹⁰ Iuda Isakariota, Iesu mazaono'o edeġa ma'ete'e vazeġa 'ahoga, Badi'a ġahunohau'ete'e neġa zuhi'aġa boro boro vaġe onamiro, Iesu revohanoga veize. ¹¹ Ze e'e ġoe'a igirotene, matu'e rudaro. Ebu '|iMoni|r ġani'uma' rae niro. Iuda ani, Iesu revoha'uma madaġa manoġa vaġiro.

Pasika muiġa haġae tiro
(Mataio 26:17-19, Luka 22:7-13)

¹² |iisiti|r o'o'a |iberedi|r̄ga au'ete'e muiḡa madaḡa ibi'ano, a'e Pasika zamarifine, dibu'o mamoeḡa ubuga mau'ete'e madaḡa, Iesu tahi'a tahi'a'a, Iesu ḡadiniro. 'No'e onamadu, ḡae veize Pasika ogomuḡa haḡae ti'uma?'

¹³ Ane tahi'a ahe u tuḡuze'ena'a, 'ahige rae ziro. 'Ierusalem neḡa ito'i! Ohoze 'ahogani'a vu ḡoḡoreḡa ḡudu'oga horoni'uma. Ebu ani ḡaruna hegoto'i! ¹⁴ Ane'a diuḡi'uma neḡano, e'e neḡa vazeḡa ḡoreno'i. "Ihore vazeḡa 'ahige ra'ohe. Eḡe'a, eḡe tahi'a tahi'a teite, Pasika muiḡa a'uma neḡa zamaḡa'e, nou'e'e?" ¹⁵ Ani'a hitanao ne boro zamaḡa 'ahoga ihozi'uma. Ane'a eḡe Pasika muiḡa veize, ne zamaḡa ruhine teate'e horoni'uma. De'ea haḡae to'i.' ¹⁶ Ani anine iḡunadu, ne boro itiro. Ebu Iesu'a zirote'e horoniro. Ze Pasika muiḡa ruhine tiro.

Iuda'a Iesu revoha'uma hariḡa ibite ziro

(Mataio 26:20-25, Luka 22:22-23, Ioane 13:21-30)

¹⁷ Ḡoravararotene, Iesu ani, ane tahi'a tahi'a gaubanana aheu fare teite onairo. ¹⁸ Ze ehore ogarote'e zamaḡano, Iesu'a 'ahige rae ziro. 'E hubehune zi'ohe. Za 'ahogani'a revoni'uma. Ani, eḡe teite idaḡa ogau'ete'e vazeḡa.' ¹⁹ Ze zamaze adudaro, ebu ane ane'a, 'E mene hehe?' rae niro.

²⁰ Iesu'a naenaenzi'ena'a, 'A'e zae 'ahoga, gaubanana aheu fare zamaḡano, |iberedi|r eḡe teite idaḡa siuvao 'u'une au'ete'e vazeḡa. ²¹ Eḡe, Vaze Ubugani'e, buka zaḡoḡa zamaḡano tirote'e idaḡano onami'uma. Rehano, eḡe, Vaze Ubuga revoni'uma vazeḡa'e, fase vetuḡaḡa! Ani'e mene furerafone, manoḡa.'

Zuhi'a ane mui ḡonaga au tiburaro

(Mataio 26:26-30, Luka 22:14-20)

²² Ze ogarote'e zamaḡano, Iesu'a |iberedi|r madu, Badi'a uminiro. Ebu |iberedi|r vahagaduni, ḡahugiro. Ebu raena'a, 'Madu, ano'i. 'Adi eḡe ahiri.'

²³ Hena |ivaini|r vuḡa bioḡa 'ahoga meiro. Badi'a mazao matu'ohanadu, ziniro. Ebu ze bio tibanono'o tahi tahe gagiro. ²⁴ Ebu Iesu'a ziro. "Adi eḡe ru. Vaze ḡehaḡa u'ano be'ute'ohe. Eḡe ru hina Goro Iziga ti'ohe. ²⁵ E hubehune zi'ohe. E |ivaini|r vuḡa mene bare gagi'uma, onamo Badi'a'a ibitohau'ete'e haba'anobu'u iziga gagi'uma.'

²⁶ Ebu ze badahadu, Olive maḡa buau onamiro.

Iesu'a Petero niro. 'Ḡa'a eḡe o'ohi'uma'

(Mataio 26:31-35, Luka 22:31-34, Ioane 13:36-38)

²⁷ Iesu'a ane tahi'a tahi'a zina'a, 'ahige reiro. 'Zae nidu'a muhihe fera'uma. Mazaḡa buka zaḡoḡa zamaḡano 'ahige tiro.

"Badi'a'a mamoe ḡiane'ete'e vazeḡa mau runi'uma. Ebu mamoe'e ferau ḡouri'uma."

²⁸ Rehano e rudanadu, runeono'o bare ḡabode iḡuni'uma. E'e enogano, e ibite Galilea ona'uma, ebu zae teite hidi'uma.'

²⁹ Petero'a raena'a, 'Vaze nidu'a muhi'e fera'uma, rehano e'e mene fera'uma.' ³⁰ Iesu'a Petero niro. 'E hubehune ḡa'ohe. Izidi ohere kokoroku'a ḡae aheu ize, izema uganogano, ḡa'e ḡae uḡidu eḡe o'ohi'uma.' ³¹ Rehano Petero ani ḡoere ḡiharo. 'Nagini'a eḡe mazao fureraune, e ḡae teite ruda'uma madaḡano zuni, e'e ḡa mene rae o'o'i'uma.' Ane tahi'a nidu'a 'ouge reiro.

Iesu Getesemane haba'ano kuraro

(Mataio 26:36-46, Luka 22:39-46)

³² Iesu ebu ane tahi'a tahi'ani'a, Getesemane haba'a onairo. Ebu Iesu'a tahi'aḡa zina'a, 'ahige reiro. 'E kurau'e bobo, 'aha geno ehore rado'i!' ³³ Ebu Petero, Iakobo ebu Ioane, zeḡe uḡidu zamaze onamiro. Onamirotene, Iesu ani zamaḡa ufeta riharo, zuni zamaḡa adudaro. ³⁴ Ebu 'ahige rae ziro. 'E'e zamahe are rudau'ohe. 'Adao radadu, zae'a zae bare duguzo'i!'

³⁵ Hena tahiġa mo bade onamiro. Ebu rahao ġuġuradu, kuraro, raena'a, 'Idaġa ro'idene, mada aduga 'adi mae vaġino'!' ³⁶ Ebu 'ahige reiro. 'Eġe Mama, ġa gau nidu'a haġaoga edeġa. Eġe mazaono'o bio 'adi, gau aduga 'adi mae vaġino'! Rehano mene eġe ura. A'e ġae ura da'o haġao'!'

³⁷ Hena baradu, ane tahi'a uġidu baze'enogano, horoziro. Ebu Petero nina'a, 'ahige reiro. 'Simona, ġa baze'ehehe? Mada tiba (1 hour) zu dugu'ogani mene idaranahehe? ³⁸ Dugute to'i ebu kurano'i, so'oso'o ġoe'a mene egaduni, haġai sau'a mene haġaifine! Zamaze'e hubehune urate'e rehano, ahirize'e zorere'ohe.'

³⁹ Ebu ani bare onamaduni, ibite kurarote'e teige kuraro. ⁴⁰ Hena ani'a bare onaadu, zeġe uġidu baze'enogano horoziro. Mazaġa ubumaze'a ufeta anoziro. Ze'e aġu'a nouge nouge Iesu naenaeni'uma.

⁴¹ Iesu'a bare onamadu, kuranadu, ġae uġiduġano bare onairo. Ebu 'ahige rae ziro. 'Za ize baze'ehehe, ebu ahirize ohone'ehehe? E'e da'o. Madaġa 'ai onaeha. Ġiano'! Eġe, Vaze Ubugani'e, vaze sau'a sau'ani'a me'uma. ⁴² Iġuno'! Eme haoze onamihi! Ġiano'! Revoni'ete'e vazeġa 'ai onaeha.'

Iesu obone tiro

(Mataio 26:47-56, Luka 22:47-53, Ioane 18:3-12)

⁴³ Iesu ani ize ġoere'ete'e zamaġano, Iuda, gaubanana aheu fare (12) vazeġa 'ahogani'a onairo. Vaze ġehaġa zuni kari ebu somori boro madu, ane teite onairo. Ze'e Badi'a ġahunohau'ete'e neġa zuhi'aġa boro boro zuni, Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġa ebu, vaze boro boro'a, tuġuziro. ⁴⁴ Reva vazeġani'a, ane'a haġai'uma gauġa ibite ihoziro, raena'a, 'Eġe'a hidadu, fura'inite'e vazeġani'e, ei'e'e. Obone to'i, ebu faine zamahu onamo'i.'

⁴⁵ Iuda'a feurirotene, Iesu vaġe onamiro. Ebu 'Ihore vazeġa boro!' rae nina'a, fura'iniro. ⁴⁶ Ebu ze'a Iesu evo'ano obone tiro. ⁴⁷ Ane teite edau radirote'e vazeġa 'ahogani'a, kariġa ahase bunadu, Badi'a ġahunohau'ete'e neġa zuhi'aġa ġihi'a tuġure vazeġa agatinirotene, teġaġa vari'e buniro. ⁴⁸ Iesu'a zina'a, 'ahige reiro. 'Za'e, ġonore vazeġa obone ti'ete'e teige, kari ebu somori boro madu, eġe obohe touga veize onaahehe? ⁴⁹ Mada nidu'a e'e zae teite Badi'a ġahunohau'ete'e Neġa zamaġano ihozido. E'e zamaġano za'e mene obohe tido. Rehano 'adi'e buka zaġoġa zamaġano tirote'e furera'uma haġaiġa.'

⁵⁰ Ebu tahi'aġa nidu'a ani muhine feraro.

⁵¹ Ohoze tahi'aġa 'ahogani'e, Iesu ġarunao hegotiro. Ani'e ahi'a isoġa, rehano dabua afa'a vidaro. Iesu obone tirote'e azaġani'a, ane zuni obone tihi reirotene, ⁵² dabuaġa da'o meiro. Ane huga'e firina feraro.

Iudea zuhi'aġa nidu'a nu'orarote'e nemaġano Iesu'a edaro

(Mataio 26:57-68, Luka 22:54-55, 22:63-71, Ioane 18:13-14, 18:19-24)

⁵³ Badi'a ġahunohau'ete'e neġa zuhi'aġa ġihi'a* u'a, Iesu zamahu onamiro. Ebu Badi'a ġahunohau'ete'e neġa zuhi'aġa boro boro, zuni vaze boro boro, ebu Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġa nidu'a nu'oraro. ⁵⁴ Petero ani'e, Iesu hegohegote onamiro. Ebu Badi'a ġahunohau'ete'e neġa zuhi'aġa ġihi'a ġabiri zamaġano diuġiro. Ani, ne e'ea gaue'ete'e azaġa teite ehoradu, ireo idiro.

⁵⁵ Badi'a ġahunohau'ete'e neġa zuhi'aġa boro boro, zuni Iudea kanisoro azaġa* nidu'a, Iesu matite'e veize, nouge nouge kotai'uma ġoe'a vaġiro, rehano mene horoniro. ⁵⁶ Mazaġa vaze ġehaġani'a Iesu ġuriro hariġa rae fureniro 'ahine, ġoereze mene tiba.

⁵⁷ Ebu vaze nu'e iġunadu, Iesu ġuriro hariġa 'ahige rae fureniro. ⁵⁸ 'Eme'e ani'a 'ahige reirote'e igiro. "E'e Kuru Neġa Zaġoġa* 'adi, vaze'a haġairote'e ġauġa fahadu, mada uġidu zamaġano, Badi'a ne 'ahoga, vaze'a mene haġai'uma ġauġa, ohoni'uma."'

⁵⁹ Rehano e'e hariġa zuni mene idararo.

⁶⁰ Badi'a ġahunohau'ete'e neġa zuhi'aġa ġihi'a'a, zeġe zamao iġunadu, Iesu ġadiniro. 'Ahige reiro. 'Ġa mene naenaenzi'ehehe? Vaze vaze 'aha'a ġoere aduga ġae rana ti'eta'a'e, ġa nouge re'uma?'

⁶¹ Rehano Iesu ani'e sifu radiro, mene naenaeni. Badi'a ġahunohau'ete'e neġa zuhi'aġa ġihi'a'a bare ġadiniro. 'Ahige reiro. 'Ġa Keriso, emeġe'a mae ġihine'ete'e vazeġa ubuga hehe?' ⁶² Iesu'a naenaeni'ena'a, 'ahige reiro. 'O'e, e'e Keriso. Za'e eġe, Vaze Ubugani'a, Badi'a gigi'eta eda'e moneo, ehorite'ea horohi'uma. Ebu adure ġoze zamaġano ovaite'ea horohi'uma.'

⁶³ Badi'a ġahunohau'ete'e neġa zuhi'aġa ġihi'a'a dabuaġa obonadu, zigiro.* Ebu 'ahige reiro. 'Ei'e'e. Ani matite'e veize mazaġa mene vaġi'uma. ⁶⁴ Badi'a ni sausaune'ete'e ġoe'a za egeha. Za nouge zamare'ohe?' Zeġe nidu'a ani maune, manoġa rae reiro.

⁶⁵ Ebu vaze nu'e so'abide vaniro. Ebu hena ubumaġa aute 'uadu, bouniro. Ebu 'ahige reiro. 'Ġa'e peroveta vazeġa! Ro'i! Iniu'a bou'eha?' Ebu tuġure vazeġa nu'a hena fa'oniro.

Petero'a Iesu o'oniro

(Mataio 26:69-75, Luka 22:56-62, Ioane 18:15-18, 18:25-27)

⁶⁶ Petero ani'a ne 'u'uġano radirotene, Badi'a ġahunohau'ete'e neġa zuhi'aġa ġihi'a veize gaue'ete'e roġae tahi'aġa 'ahogani'a onairo. ⁶⁷ Ani Petero'a ireo idirote'e horonirotene, ane ġiane runiro. Ebu 'ahige rae niro. 'Ġae zuni Iesu, Nazareta ne vazeġa teite radiudo.' ⁶⁸ Rehano Petero ani e'e ġoe'a o'oniro, raena'a, 'Ġae'a nagini ra'eta'a'e, e'e aġu'a. E mene zamare'ohe.' Ebu buau'ete'e ġabiriġa ibihetaġa u'a onamiro. Ebu kokoroku'a ugaro.

⁶⁹ Roġae tahi'aġa ani horonadu, ani uhiġano edarote'e azaġa bare zina'a, 'ahige reiro. 'Vaze 'adi'e Iesu mazaono'o edeġa ma'ete'e vazeġa 'ahoga.' ⁷⁰ Rehano Petero'a bare rae o'oniro.

Vesu'u ani uhiġano edarote'e azaġa, bare Petero nina'a, 'ahige reiro. 'Hubehune ġa'e ane vaze 'ahoga. Mazaġa ġae zuni Galilea vazeġa.' ⁷¹ Rehano Petero ani, ġoere huga ġoe'a hina rae fureniro. Ebu hubehune raena'a, 'ahige reiro. 'Ġa'a ra'ete'e ohozeġa a'a'e, e aġu'a.'

⁷² Ebu hena kokoroku'a bare ugaro. Ebu Petero'e Iesu'a 'ahige nirote'e ġoe'a zamariro. 'Kokoroku'a ġae aheu izema uganogano, ġa'e ġae uġidu eġe o'ohi'uma.' E'e zamarirotene, ani niau rudaro.

15

Pirato'a Iesu ġadiniro

(Mataio 27:1-2, 27:11-14, Luka 23:1-5)

¹ Oheredao uzeuze, Badi'a ġahunohau'ete'e neġa zuhi'aġa boro boro'a, vaze boro boro, ebu Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġa, kanisoro azaġa nidu'a teite ġo'aniro. Ebu Iesu utadu, tutune onamiro. Roma gavana*, Iudea haba'a ġiane'ete'e vazeġa, niġa Pirato, ani evora ri'iniro. ² Pirato'a ġadiniro. 'Ġa'e Iuda azaġa zuhi'aġahehe?' Iesu'a naenaenina'a, 'Ġae'a e'e ra'ete'e.' ³ Badi'a ġahunohau'ete'e neġa zuhi'aġa boro boro'a ġoere aduga aduga ġehaġa ani rana ġoeriro. ⁴ Pirato'a hena bare ġadiniro. 'Ġa mene naenaenzi'ehehe? Ġiano'i, ġoere aduga aduga ġehaġa ġae rana ġoere'ete'e!' ⁵ Rehano Iesu ani mene bare ġoeriro. E'ebone Pirato ani doudiro.

Pirato'a Iesu satauronoga veize tuġuniro

(Mataio 27:15-26, Luka 23:13-25, Ioane 18:39—19:16)

⁶ Pasika muiġa madaġano iġaiġa, Iudea azaġani'a umidirote'e idunaġano, ġutaudote'e vazeġa 'ahoga tuġune bunido. ⁷ E'e madaġano ġu'a neġano ġutarote'e

* ^{14:63} 'Adi'e Badi'a niġa sausaune'ete'e ġoe'a u'ano, Iuda azaġa haġae furenidote'e haġaiġa.

azaġa teite vase 'ahoga niġa Barabasi'a radiudo. Ani'e utitirote'e zamaġano vase 'ahoga marote'e vaseġa. ⁸ Vaze ġuġuvaġani'a Pirato vaġe onairote'ea, umiuro, ane'a iġaiġa haġaidote'e haġaiġa haġaoga. ⁹ Pirato'a ġadiziro, raena'a, 'Za'e zae veize Iuda azaġa zuhi'aġa 'omo tuġune bunoga urate'ehehe?' ¹⁰ Mazaġa Pirato ani edeġa, Badi'a ġahunohau'ete'e neġa zuhi'aġa boro boro'a ane evora Iesu ri'inirota'a'e, zeġe'a ahiahiniro 'ahine. ¹¹ Rehano Badi'a ġahunohau'ete'e neġa zuhi'aġa boro boro'a Barabasi tuġune bunoga rae, vase ġuġuvaġa ġunuġano inare ġoeriro. ¹² Ebu Pirato'a hena bare ġadiziro. 'Tena, zae'a Iuda azaġa zuhi'aġa rae hune'eta'a'e nougi'uma?' ¹³ Ze naenaeni houna'iro, raena'a, 'Sataurono'!' ¹⁴ Pirato'a hena ġadiziro. 'Nouga 'ahi? Ani nagini haġai sau'a haġairo?' Rehano ze bare bare houna'ena'a, 'Sataurono'!' reiro. ¹⁵ E'ano'o Pirato ani, vase ġuġuvaġa zama'a ehoroga rae, Barabasi tuġune buniro. Ebu Iesu ani, Pirato ġoere idunaġano masinadu, satauronoga veize tuġuniuro.

Uti azaġa Iesu ġirihoharo

(Mataio 27:27-31, Ioane 19:2-3)

¹⁶ Uti azaġani'a Iesu gavana ne zamaġa tutune onamiro. Ebu ze'a nabudize nidu'a huze nu'oziro. ¹⁷ Ebu dabua kanaġa vidoharo. Vadigano'e ire renoga mae ġuadu, owoe redoharo, zuhi'a rouga raduni. ¹⁸ Ebu 'evore ġihine'ena'a, 'ahige reiro. 'Iuda azaġa zuhi'aġa o! Mada manoġa!' ¹⁹ Gubu hina vadigano bouniro, ebu so'abide vaniro, ebu obena hina tuġadu, so'one kuraro. Zeġe nidu'a tibutibe 'ouge haġairo. ²⁰ Ebu ġirihohau hauġirotene, dabua kanaġa fuh'i'ohanadu, ane dabua hina bare vidoharo. Ebu satauronoga rae, tutune buniro.

Iesu satauroniro

(Mataio 27:32-44, Luka 23:26-43, Ioane 19:17-27)

²¹ Kurune ne vaseġa, niġa Simona'a guni'a neġanono'o onairo. Ani'e Alesana ebu Rufo moze. Ebu uti azaġani'a tuġutuġuniuro, Iesu satauro odohoga veize. ²² Ebu Iesu tutune onamiro, habaniġa Gologota. E'e ġoe'a hugani'e 'Vadini isiga haba'a'. ²³ Murava niġa muro*, e'e teite tibune be'unirote'e |ivaini|r vuġa Iesu haro, ane ahiri'a mene ufeta giginoga veize. Rehano mene gagiro. ²⁴ Ebu Iesu satauroniro. Iesu dabua nidu'a'e hadi arahohanadu, iniu'a me'uma radu, ġahugotitiro. ²⁵ Ani satauronirota'a'e, oherebau mone mada fu'o ġazaġa (9am) zamaġano. ²⁶ Nagini u'ano satauronirote'e ġoe'a'e 'ahige tiro. 'IUDA AZAġA ZUHI'AġA' ²⁷ Ġonore azaġa ahe u'ane teite idaġa satauroziro, 'ahoga ane eda'e moneo, ebu 'ahoga ane kauri moneo. ²⁸ A'e buka zaġoġa zamaġano tirote'e ġoe'ani'a fureraro. 'Ahige reiro. 'Ani'e haġae tauġi tauġe'ete'e azaġa teite tibune me'odiro.'

²⁹ Uhiġano vitau onamirote'e azaġani'a, vadinize mirune'ena'a, roniro. 'Ahige reiro. 'Uuu! Ġa Kuru Neġa Zaġoġa fahadu, mada uġidu zamaġano ohoni'uma reirote'e vaseġa! ³⁰ Satauroono'o buanadu, ġae'a ġae bare ġabo'o'!' ³¹ Badi'a ġahunohau'ete'e neġa zuhi'aġa boro boro'a, Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġa teite Iesu ġirihohau'ena'a, ġoretitiro. 'Ahige reiro. 'Ani vase ġabozido. Rehano ani'a ane bare mene ġabone'ohe. ³² Keriso, Isaraela azaġa zuhi'aġa, satauroono'o buano'i, emeġe'a ġia'adu, ġae mazao fioga veize.' Ane teite idaġa sataurozirote'e azaġa zuni ġoere sau'a hina roniro.

Iesu'a rudaro

(Mataio 27:45-56, Luka 23:44-49, Ioane 19:28-30)

³³ Madai madaġa (12am) reirote'e, haba nidu'a uzaboraro, onamo ġorava madaġa uġidu (3pm) meiro. ³⁴ Ġorava madaġa uġidu (3pm) meirote'e, Iesu'a ġihau huario. 'Eloi, Eloi, lama sabatani?' Ġoere e'e hugani'e, 'Eġe Badi'a, eġe Badi'a, ġa nougadu ġiahe modeha?' ³⁵ Satauro uhiġano edarote'e azaġa nu, e'e igirotene, 'ahige reiro. 'Ġiano'!' Ani Elia hune'ohe.' ³⁶ Vaze 'ahogani'a dure onaadu, vari maġa fu'ure'ete'e heuġa 'uruġa, |ivaini|r vuġa ġiġi'a zamaġano taradu, gubu somoġano autiro. Ebu Iesu ġohani haro, gagoga veize. Ebu 'ahige reiro. 'Guhiano'i, nugo ġianihi, Elia'a ovaadu, mae buni'uma

ga mene.' ³⁷ Iesu ani ġihau huaru. Ebu iriga re'adu, rudaro. ³⁸ Ebu e'e zamaġano, Kuru Neġa Zaġoġa 'ue'ete'e dabuaġa hitanaono'o zigau 'a'adu ovoiro, ebu aheu reiro. ³⁹ Uti vazeġa boro 'ahogani'a, Iesu satauro zamao edanadu, ġiane radiro. Ani'a Iesu'a 'ouge rudarote'e horonirotene, 'ahige reiro. 'Hubehune vaze 'adi'e Badi'a Ubuga.'

⁴⁰ Roġae nu zuni mono'o edanadu, ġianiuro. Zeġe bo'aġano'e, Maria, ani Magadala neġa roġaeġa; zuni Maria, ani Iakobo zuhu'a zu Iosefa vi'ze; ebu roġae 'ahoga, niġa Salome. ⁴¹ Ze'e, Iesu'a Galilea haba'ano radirote'e madaġano, ane teite onamiro, ebu tuġureġa egoharote'e roġaeġa. Ebu Iesu teite Ierusalemne neġa erirote'e roġaeġa ġehaġa zuni e'ea.

Iesu hadi iduġa zamaġano tiro

(Mataio 27:57-61, Luka 23:50-56, Ioane 19:38-42)

⁴² Ġoravararo. A'e Bana Madaġa izema mougano, ogomu haġae ti'ete'e madaġano, ⁴³ Iosefa, Arimatea ne vazeġa, Iudea kanisoro vaze boro 'ahoga, ani zuni Badi'a'a ibitoha'uma madaġa guhinirote'e vazeġa. Ani Pirato vaġe onamoga mene riharo. Ani onamadu, Iesu ahiri umidiro. ⁴⁴ Pirato ani, Iesu'a hube rudana ga mene rae zamariro. Uti vazeġa boro 'ahoga hunadu, Iesu'a hube rudana ga mene rae ġadiniro. ⁴⁵ Ani mazaono'o Iesu'a rudarote'e igirotene, Iosefa tuġuniuro, Iesu ahiri mouga veize. ⁴⁶ Iosefa ani, dabua 'uruġa manoġa hoitiro. Iesu satauroono'o mae bunadu, dabua hina 'umiro. Ebu hadi iduġa zamaġano tiro. E'e iduġa'e vatava hu'irote'e iduġa. Ebu hadi boro hina idu ibihetaġa kiune 'uiro. ⁴⁷ Maria, Magadala ne roġaeġa, zuni Maria, Iosefa vi'a, anianine Iesu tirote'e haba'a ġiane radiro.

16

Iesu'a bare ġabode iġuniuro

¹ Bana Madaġa madaġa hauġirotene, Maria, ani Magadala neġa roġaeġa, zu Maria, ani Iakobo vi'a, ebu roġae 'ahoga, niġa Salome, zeġe uġiduni murava hohoġa manoġa hoitiro, Iesu ahiri zauhohanoga veize. ² Fura madaġano, irarirotene, ze'e idu haba'a onamiro. ³ Zeġe da'o neneġaniuro, raena'a, 'Iniu'a idu 'uoga hadiġa 'omo kiune vaġinofi'uma?' ⁴ Ebuni ze'a dude iġunirotene, hadi'e avo'ao kiune touga horoniuro. Hadiġa'e boro bagaġa. ⁵ Zeġe huga idu haba'a zamaġa diuġirotene, ene maraġaġa 'ahogani'a, eda'e moneo ehorirote'e horoniuro. Dabuaġani'e 'uruġa bagaġa zuni faġa bagaġa. Roġae uġidu ai vineze de'oriro. ⁶ Rehano ani'a ziro, raena'a, 'Ago rihano'i! Za'e Iesu, Nazareta neġa vazeġa, satauronirote'e vazeġa vaġe'ohe. Ani ai ġabode iġuneha. Ani 'adao o'o'a. Ane ah'i'a tirote'e iġu'a ġiano'i! ⁷ Ai onamo'i! Iesu tahi'a tahi'a ebu Petero zo'i! 'Ahige rae zo'i, "Iesu'a ibite Galilea onami'uma. E'eabu'u, ani'a zirote'e idunaġano, ane teite hidi'uma." ⁸ Ebuni zeġe huga idu haba'anono'o feru buaro, mazaġa ahirize rereraro, ebu vineze zuni de'oriro. Ebuni ġoere 'ahogani zuni vaze 'ahoga mene ziro, mazaġa riharo 'ahi.

Iesu'a Maria, Magadala ne roġaeġa mazao fureraro

⁹ Fura madaġano, oherebau uzeuze, Iesu ani ġabode iġuniuro, ebuni Maria, Magadala ne roġaeġa, ani mazao ibite fureraro. Ani'e vine sau'a fu'o tu aheu fare (7) ane mazaono'o hegoze buzirote'e roġaeġa. ¹⁰ Ani onamadu, Iesu teite radiudote'e azaġa, zeġe zamaze are'ena'a, niarote'e zizugano ziro. ¹¹ Ze'e, Iesu ai runeono'o bare gabode iġunirote'e, zuni Maria'a ani horonirote'e hariġa igiro. Rehano ani ġoere mene mae ġihiniuro.

Iesu'a ane mazaono'o edeġa ma'ete'e vazeġa aheu mazao fureraro

¹² Vesu'u ani anine Ierusalemne guni'aġa onamirotene, Iesu'a zeġe zamao fureraro, rehano iraġa'e nufiro. ¹³ Ani anine baradu, nabudize ziro, rehano zeġe ġoere mene mae ġihiniuro.

Iesu'a ane tahi'a tahi'a tuġuziro

¹⁴ Hena mada 'ahogano, Iesu tahi'a gaubanana tiba fare (11) ze'a ogaudote'e zamaḡano, Iesu'a zeḡe mazao fureraro. Ebuni ta'iro zini ḡoreziro, vase ḡoere rae mode'ete'e u'ano, zuni zeḡe'a fefene'ete'e u'ano. Mazaḡa ani'a ḡabode iḡunirote'ea horonirote'e azaḡa ḡoere'e mene mae ḡihiniro. ¹⁵ Ani'a ziro, raena'a, 'Haba nidu'a onamo'i! Hari manoḡa, vase nidu'a mazao haramo'i! ¹⁶ Haramo mae ḡihini'uma zuni bapatzoni'uma vaseḡani'e, Badi'a'a ḡaboni'uma. U mene mae ḡihini'uma vaseḡani'e, Badi'a kota boro madaḡano, ibiḡani'a tura'uma. ¹⁷ Haramo mae ḡihini'uma azaḡani'e haḡai nu badeḡa 'adi haḡai'uma: vine sau'a eḡe niḡano hegoze buzi'uma, ago izigano ḡoeri'uma, ¹⁸ mohe sau'a mae ḡihini'uma, rune muravaḡa gagi'uma, rehano mene sausauzi'uma, 'evoreze ugi azaḡa ragano ti'uma, ebu manori'uma.'

Iesu'a adure itiro

¹⁹ Zuhi'a Iesu'a ḡoreze hauḡirotene, Badi'a'a ani adure ḡoha, mae ḡihine itiro. Ebu Badi'a eda'e moneo ehoriro. ²⁰ Ze ai onamadu, haba nidu'a zamaḡano haramiro. Zuhi'a Boro zuni zeḡe teite gaue tiburaudo, ebuni gigi'a inaraḡa haḡae'ete'e haḡaiḡa hina zeḡe ḡoere idaneete.

Iesu Keriso Hari Manoġa Luka'a Mirihiro

Luka'a Vaze Boro Teofirasi veize Buka Mirihiro

¹⁻² Vaze boro Teofirasi, eġe Luka, ġae veize buka 'adi mirihe'ohe. Iesu'a gauġa ġadahenirote'ano'o onamo ane'a runeono'o bare iġunirote'e zamaġano, emeġe bo'aġano Iesu'a haġainute'e horonirote'e azaġa'e radiunu. Ze'e Iesu hari zu ani ihore moneo vaze me'odirote'e tuġure azaġa, ebu ze emeġe zuni ihofiro. Vesu vaze ġehaġani'a zu tuġure azaġa me'odirote'e idunaġano Iesu hari moneo mirihiro. ³ Eġe'a zuni e'e hariġa nidu'a'e ġadaheġanono'o onao izidi faifaine udahiro. Ebu eġe'a ġae veize hari 'adi faine doġo'ani ti miriho ġane'eta'a'e manoġa rae zamariro, ⁴ mazaġa ibite vaze'a ġae iho'irote'e hariġa'e hari huga rae ġae'a ederifine.

Ioane Babatisto'a Furera'uma Hariġa

⁵ Heroda ani Iudea haba'a kiniġa reirote'e madaġano, Badi'a dibu'o hau'ete'e vazeġa 'ahoga niġa Zakaria'a radiunu. Ani'e Abia urabo vazeġa 'ahoga ebu Abia rae ra'eta'a'e Badi'a dibu'o hau'ete'e azaġa urabo 'ahoġa. Ani ebu inuga niġa Elisabeta'e Arona* mariga azaġa. ⁶ Zakaria zu Elisabeta'e Badi'a goro ġoe'a haġaiġa nidu'a faifaine haġaido zu mene ve'onido. E'ano'o ze'e Badi'a zamao duduġa rae reiro. ⁷ Rehano ze ubudeze o'o'a, mazaġa Elisabeta ani'e gabani zuni anianine'e ufeta vouriro.

⁸ Mada 'ahogano Abia urabo azaġani'a gau'ete'e madaġa meiro. E'ano'o Zakaria ani zuni kuru neġano ane urabo azaġa teite Badi'a dibu'o hau'ete'e gauġa haġainu. ⁹ Ougirotene ze'e zeġe haġai idunaġano, kuru neġano diuġadu uvahu hohoġa hufite'e vazeġa vaġiro. Ebu e'e veize kaġusi arahoġa haġairotene, Zakaria meiro. ¹⁰ Ebu Zakaria'a uvahu hohoġa hufi'ete'e haba'a zamaġa diuġiro zu vaze ġuġuvaġa'e kuru neġa enoneo kurau radiunu.

¹¹ E'e zamaġano Zuhi'a Boro tuġure viga'a* Zakaria mazao fureraro. Ani'e uvahu hohoġa hufi'ete'e fataġa eda'e moneo edaro. ¹² Ebu Zakaria'a e'e horonirotene, viga de'oniro zu rihau rudaro. ¹³ Rehano tuġure viga'a niro, raena'a, "Zakaria! Ago rihano'i! Badi'a'a ġae kuru igiro, e'ano'o ġa inugo Elisabeta'e ubugo 'ahoga fureni'uma. Ebu niġa'e Ioane rae turaho'i! ¹⁴ Ġa'e ani u'ano matu'e ruda'uma, ebu vaze ġehaġa zuni ane'a fureranate'e moneo matu'i'uma. ¹⁵ Mazaġa ani'e Zuhi'a Boro zamao niġa boro re'uma. Ebu vaini vuġa zu vu sau'a mene gagi'uma. Zu vi'a isi zamaġanono'o Vine Zaġoġani'a ani ibito ha'uma. ¹⁶ Ani'e Isaraela azaġa ġehaġa sau'azeono'o mae ġihuzadu Zuhi'a Boro zeġe Badi'a vaġe tutuze onai'uma. ¹⁷ Ani viga zu gigi'aġa'e peroveta vazeġa Elia teigi'uma. Ani'e Zuhi'a Boro izema onaogano onai'uma. Ebu Moga zu ubuġa zamaze mae tibuzifine danazi'uma. Zu Badi'a mene hegote'ete'e azaġa'e duduġa azaġa horozadu Badi'a hegotifine tutuzi'uma, ebu vaze'a Zuhi'a Boro veize ruhibifine ihozi'uma."

¹⁸ Zakaria'a tuġure viga niro, raena'a, "E voureha ebu eġe roġae zuni voureha. Ġae ġoere'a furera'uma'e, e nougenouge ederi'uma?" ¹⁹ Ebu tuġure viga'a naenaenina'a, "E'e Gabiriera. E'e Badi'a zamao edau'ena'a, tuġure igi'ete'e aneruġa. Badi'a'a ġae hari manoġa 'adi ġouga radu eġe tuġuheha. ²⁰ Ġiano'i! Madaġani'a onaine, eġe'a rate'e ġoe'a hugani'a furera'uma. Mazaġa ġa'e eġe ġoere mene mae ġihinete'e u'ano, ġa'e ġoeroga mene idara'uma, onamo ġae ubugo'a furera'uma."

²¹ U vaze ġuġuvaġa'e enonao Zakaria guhini'ena'a, ani nougadu kuru neġa zamaġano faġahune radiu'ohe rae zamarinu. ²² Ebu Zakaria kuru neġanono'o buarotene, ani ze ġorezoga mene idararo. Ani 'evore hina da'o ġorezido, zu hebe'a'e adudaro. E'ano'o ze'e ani'a kuru neġa zamaġano iġunu teiġe horonirote'e ederiro. ²³ Ebu Zakaria kuru

* 1:5 Arona'e Mose negoġa ebu Badi'a dibuo hau'dote'e vazeġa

neḡano Badi'a mazao gaue'ete'e madaḡa hauḡirotene, Ierusalemaba'haba' modadu neḡa onamiro.

²⁴ E'e enogano ani inuga Elisabeta'e ene tiro, ebu bato fu'o ani neo radiunu. ²⁵ Ani raena'a, "Zuhi'a Boro'a danahadu e ene teha! Ene mene meirote'e mazagaroga izidi Zuhi'a Boro'a mae vaḡineha!"

Iesu'a Furera'uma Hariḡa

²⁶ Elisabeta'a ene tirote'e enogano bato 6 radirotene, Badi'a'a tuḡure viga Gabiriera Galilea haba' Nazareta neḡano Maria vaḡe ovoe tuḡuniro. ²⁷ Maria'e ohoze teite ize mene bazirote'e nogobaḡa. Ani'e Davida mariga vazeḡa 'ahoga niḡa Iosefa teite ira'auniro. ²⁸ Gabiriera'a Maria vaḡe onairotene, ani niro, raena'a, "Badi'a'a manoḡa ḡanate'e roḡaeḡa! Matu'o'! Zuhi'a Boro'e ḡae teite radiu'ohe." ²⁹ Maria ani e'e igirotene, zaguzagaro zu ada'adaniro, ebu 'Goere 'adi huga'e nagini?' rae zamarinu. ³⁰ Ebu tuḡure viga'a nina'a, "Maria! Ago rihano'! Mazaḡa Badi'a'e ḡae mazao matu'e'ohe. ³¹ Ḡiano'! Ḡa'e ene te'adu ubugo 'ahoga fureniuma ebu niḡa'e Iesu rae turahi'uma. ³² Ani'e niḡa boro re'uma ebu vaze'a ani'e Badi'a ḡihi'a ubuga rae re'uma. Ebu ane vouḡa kini Davida teige, Zuhi'a Boro Badi'a'a ani'e kini rae re'uma. ³³ Ani'a Isaraela azaḡa† kiniḡa tugutuguḡa re onami'uma, zu ibito zini'ete'e mene hauḡi'uma." ³⁴ Ebu Maria'a tuḡure viga nina'a, "E'e ohoze teite bazoga ize aḡu'a. Nougenouge uguḡani'a furera'uma?" ³⁵ Ebu tuḡure viga'a naenaenina'a, "Vine Zaḡoḡani'a ḡae vaḡe ovai'uma, zu Badi'a ḡihi'a gigi'a'e ḡae zauha ḡadi'uma. E'ano'o furera'uma tahi'aḡa'e zaḡoḡa re'uma zuni Badi'a ubuga rae huni'uma. ³⁶ Ḡiano'! Ḡa nabugo Elisabeta zuni vouḡa ebu ani'e gabani rae huni'uma. Rehano ene ohozeḡa teadu izidi bato 6 'ai maha. ³⁷ Badi'a'e gau nidu'a haḡaoga idaḡa!" ³⁸ Ebu Maria'a tuḡure viga nina'a, "E'e Zuhi'a Boro tuḡure roḡaeḡa. Ḡae'a rata'a'e eḡe mazao fureraune manoḡa." Ebu tuḡure viga'a ani mazaono'o vaḡiniro.

Maria'a Elisabeta Vaḡe Onamiro

³⁹ E'e ḡarugano Maria ani ḡarihe iḡunadu Iudea guni'a neḡa 'ahoga onamiro. ⁴⁰ Ani feuradu Zakaria ne diuḡi'iro. Ebu Elisabeta niro, raena'a, "Manoḡahehe?" ⁴¹ Elisabeta'a Maria ago igirotene, ubuga'e isi zamaḡano hagariro, ebu Vine Zaḡoḡani'a Elisabeta mazao iri'aviro. ⁴² Ebu ani'a Maria ḡihau nina'a, "Badi'a'a manohuga ḡaneha. Ḡae'a roḡae nidu'a vitizoga. Ḡa'a furenite'e tahi'aḡa zuni Badi'a'a manohuga ha'uma. ⁴³ Eḡe Zuhi'a Boro vi'a'e eḡe vaḡe onaeha! Badi'a'a eḡe veize manoḡa boro haḡaeha! ⁴⁴ E'e ḡa ago egatene, eḡe isi zamaḡano tahi'a kobe'a'e matu'e'ena'a hagareha. ⁴⁵ Ḡa'e Badi'a manohuga hide'ete'e roḡaeḡa, mazaḡa Zuhi'a Boro'a ḡanirote'e ḡoe'a mae ḡihiniro."

Maria'a Zuhi'a Boro Matu'o Haro

⁴⁶ Ebu Maria'a reiro, raena'a,

"Eḡe Zuhi'a Boro nigune'ohe!

⁴⁷ Ebu zamahe'e eḡe sau'anono'o ḡabohe'ete'e Badi'aḡa mazao matu'e rudau'ohe,

⁴⁸ mazaḡa e'e tuḡure roḡaeḡa zu nihe zuhu'a rehano, Badi'a'a e mene aḡutaro.

Izidiono'o onamo mada nidu'a, vaze nidu'a'a re'uma, raena'a, 'Ga'e Badi'a'a manohuga ḡane'ohe!

⁴⁹ mazaḡa inaraḡo gigi'a Badi'aḡani'a gau boro eḡe veize haḡaeha. Ebuni ani'e zaḡoḡa!

⁵⁰ Badi'a'e ane gubaze'ete'e azaḡa zu ze mariga nidu'a vetuḡazi'ohe.

⁵¹ Ani'e evo'a inaraḡa hina gau gigi'aḡa haḡairo, ebu zeḡe bare mae ḡihize'ete'e azaḡa hegoze ḡururuziro.

⁵² Ani'e kini zeḡe ehoru haba'anono'o hegoze vaḡiziro, ebu nize mae ovoe'ete'e azaḡa mae ḡihiziro.

† 1:33 Giriki, Iakobo neḡa

⁵³ Ani'a vinize'ete'e azaḡa ḡau manoḡa zenadu ze idararo. U ma'ora azaḡa'e 'evore isoḡa tuḡuze onamiro.

⁵⁴⁻⁵⁵ Badi'a'a emeḡe vouḡa Aberahamo zu ane mariga veize ḡoitoriro, raena'a, 'E zae izidi'ono'o mada tuḡutuḡu vetuḡazi'e'uma.'

Ebu izidi ani'a ḡoitorirote'e ḡoe'a zamaradu eḡe zu ane Isaraela tuḡure azaḡa danafiro.”

⁵⁶ Ebu Maria ani Elisabeta teite bato uḡidu radadu bare neḡa onamiro.

Ioane Babatiso'a Fureraro

⁵⁷ Elisabeta'a ene ma'ete'e madaḡa meirotene, ani ubuga fureniro. ⁵⁸ Ebu neḡa azaḡa zu nabugani'a Elisabeta'e Badi'a'a manohuga boro harote'e egadu ze ane teite matu'iro.

⁵⁹ Ebu mada 8 meirotene, ze tahi'a 'adi ahi'a ogaḡa rana iḡuri haḡae'ete'e haḡaiḡa[‡] ḡianifine onairo. Zeḡe tahi'a 'adi niḡa'e moga Zakaria ni turahihi reiro. ⁶⁰ Rehano vi'ani'a ziro, raena'a, “Mene, ani niḡa'e Ioane rae turahi'uma.” ⁶¹ Ebu ze'a naenaenina'a,

“Ioanehe? Ḡa nabugo bo'aḡano ni 'adi'e o'o'a!” ⁶² Ebu ze 'evore hina moga ḡoreniro. “Ḡa'a zamare'etene, niḡa iniu rae re'uma?” ⁶³ Ebu Zakaria'a ire rafaḡa umidadu e'e rana mirihiro. 'Niḡa'e Ioane re'uma.' Ze'a e'e horonirotene, zeḡe nidu'a zaguzagaru.

⁶⁴ E'e madaḡano Zakaria hebe'a 'ai zogone nahanadu ḡoerirotene agoḡani'a buaro, ebu Badi'a niguniro! ⁶⁵ Ne azaḡa nidu'a nagini'a furerarote'e horonadu riharo. Ebu Iudea guni'a neḡa azaḡa nidu'a zuni e'e hari nidu'a igiro. ⁶⁶ E'e igirote'e azaḡa nidu'a'e 'ahige zamariro. 'Tahi'a 'adi'e zama moneo vase nagigā re'uma?' Mazaḡa Zuhi'a Boro 'evore gigi'aḡani'a hubehune ane mazao radiunu.

Zakaria'a Badi'a Niguniro

⁶⁷ E'e enoḡano Vine Zaḡoḡani'a Ioane moga Zakaria zamao iriva'iro, ebu ani'a Badi'a'ono'o ḡoere reiro, raena'a,

⁶⁸ “Zuhi'a Boro Isaraela azaḡa Badi'a mazao matu'o hano'i! Mazaḡa ani'e Isaraela azaḡa vaḡe onadu danaziro, ebu agire azaḡa evora'ono'o mae vaḡiziro.

⁶⁹⁻⁷⁰ A'e ibite Badi'a'a ane peroveta zaḡoḡa azaḡa hebeono'o reirote'e ḡoe'ani'a hudaro. Badi'a'e emeḡe sau'aono'o ḡabofifine, ane tuḡure vaseḡa Davida mariga'ono'o Keriso tuḡuniro.

⁷¹ Keriso'e emeḡe agire azaḡa mazaono'o ḡabofi'uma, ebu emeḡe he'ehe'efe'ete'e azaḡa evora'ono'o mae vaḡifi'uma.

⁷² Badi'a'e vouḡafe vetuḡaziro, ebu zeḡe teite ḡoitorirote'e ḡoe'a zamariro,

⁷³ a'e vouḡafe Aberahamo mazao ḡoitorirote'e ḡoe'a.

⁷⁴ Badi'a'e emeḡe agire azaḡa evora'ono'o mae vaḡifi'uma, e'ano'o emeḡe mene rihau'ena'a, ane gau haḡai'uma.

⁷⁵ Ebu emeḡe ḡabone zamaḡano, zamafe nidu'a Badi'a hanadu ane zamao haḡai duduḡa da'o haḡae'ena'a, gauḡa haḡai'uma.”

⁷⁶ Ebu Zakaria'a ubuga nina'a,

“Ioane ubude, ḡa'e Hitagahune Badi'aḡa veize gau'ete'e peroveta vaseḡa rae huḡadi'uma, mazaḡa ḡa'e Zuhi'a Boro ibi ruhiboga veize ane zamao onami'uma.

⁷⁷ Ebu vase haḡai sau'a'ono'o ḡabone zini'ete'e ibiḡa Isaraela azaḡa ihozi'uma.

⁷⁸ Badi'a'a emeḡe vetuḡafi rufe'ete'e u'ano, emeḡe ḡabofoga veize Keriso tuḡuni'uma. Mada'a iḡunadu hitana'ono'o emeḡe rana agaḡani'a hiau'ete'e teige, Keriso'a onai'uma.

⁷⁹ Ebu Keriso'a uzabo zu rune zamaḡano radiu'ete'e agaḡa zini'uma, ebu uniho manoḡa ibiḡano ibitofi'uma.”

[‡] 1:59 A'e Isaraela azaḡa haḡai, Badi'a ḡoitorirote'e vaseḡa rae ihozifine.

⁸⁰ E'e enoġano Ioane 'ai bororaro, ebu vine moneo inariro. Ani haba boha'ano radiudo, onamo Isaraela azaġa mazao feure haraminu.

2

Iesu'a Fureraro (Mataio 1:18-25)

¹ E'e madaġano Roma haba'a kiniġa niġa Augusto, ani'a ane gau haġae'ete'e azaġa veize ġoere 'ahige tuġuriro. “Za Roma haba'a nidu'a zamaġano radiu'ete'e azaġa nidu'a nize mo'i*!” ² Kurenio'e Siria haba'a gavana vazeġa ra'ete'e zamaġano ni ma'ete'e ibi'aġa meiro. ³ E'ano'o vaze nidu'a'e nize zouzifine, zeġe zeġe haba onamiro.

⁴ Iosefa'e Galilea haba'ano Nazareta neġano radiunu. Ani'e Davida mariga zu Beterehema neġa'e Davida haba, e'ano'o ani Iudea haba'ano Beterehema neġa onamiro. ⁵ Iosefa'e Maria ira'auniro, e'ano'o ani'e Maria teite nize zounoga veize onamiro. Maria'e ahi'eta. ⁶⁻⁷ Ze'a Beterehema neġano feurirotene, i'udo neġa zamaġano'e bazuni haba'a o'o'a. E'ano'o ze'e boromakau neġano radiro. E'ea radinute'e zamaġano, ene fureni'uma madaġa meiro. Ebu Maria'e ubuga ibi'a fureniro, zu dabua hina 'umadu, boromakau ġubune'ete'e siuvaġa zamaġano ufi tiro.

Aneru'a Mamoe Taufe'ete'e Azaġa mazao Fureraro

⁸ E'e ohe'ano, mamoe taufe'ete'e azaġa'e Beterehema neġa uhiġano haba tauġiġano mamoe taufe radiudo. ⁹ Ebu Zuhi'a Boro tuġure viga'a tabara zeġe mazao fureraro. Ebu Zuhi'a Boro agaġani'a agazirotene, ze'e rihau rudaro.

¹⁰ Rehano tuġure viga'a ziro, raena'a, “Ago rihano'i, rehano abito'i! E hariġa manoġa zae ihozoga radu areha. Vaze nidu'ani'a e'e igine matu'i'uma. ¹¹ Izidi zae sau'a'ono'o ġabozi'uma vazeġa, Keriso Zuhi'a Boro'e Davida habao fureraneha. ¹² Za'e tahi'a kome'a dabua hina 'umadu boromakau ġubune'ete'e siuvaġa zamaġano bazunoga horonine, za tahi'aġa'e Keriso rae ederi'uma.”

¹³ Aneru e'e'a 'ouge reirotene, tabara adure'ono'o tuġure viga ġuġuvaġani'a fureranadu ani teite Badi'a matu'o haro, raena'a,

¹⁴ “Hitanao'e Badi'a nigune'ohe! U rahao'e Badi'a'a matu'o zini'ete'e azaġa bo'aġano unihio manofe'ohe!”

¹⁵ Aneru nidu'a'a ġoere hauġirotene muhizadu adure itiro. Ebu mamoe taufe'ete'e azaġa'e zeġe'a bare neneġaniro, raena'a, “Aro, Zuhi'a Boro'a edemafe'ate'e ġauġani'a hudanate'e ġianoga veize Beterehema neġa onamihii!”

¹⁶ 'Ougadu ze ġarihe Beterehema neġa onamiro. Ebu Maria zu Iosefa vaġadu tahi'a kome'a boromakau ġubune'ete'e siuvaġa zamaġano baze'enoga horoniro. ¹⁷ Ebu ze tahi'a kome'a moneo tuġure viga'a ġoerrote'e ġoe'a ihoziro. ¹⁸ Vaze nidu'a'e mamoe taufe'ete'e azaġani'a reirote'e ġoe'a igirotene zaguzagau ġouriro. ¹⁹ Rehano Maria ani 'ouge furerarote'e haġaiġa nidu'a mae zamao ofadu zamare radiu tauġinu. ²⁰ Mamoe taufe'ete'e azaġa'e tuġure viga'a zirote'e ġoe'a nidu'a furerarote'e horoniro zu igiro. E'ano'o ze Badi'a nigune'ena'a, bare mamoeze 'u'a onamiro.

²¹ Mada 8 meirote'e zamaġano, tahi'a 'adi'e ahi'a ogaġa rana iġuri haġairo, ebu vi'a mogani'a niġa Iesu rae turahiro. A'e vi'a ize ene mene tougano tuġure viga'a reirote'e niġa.

Iesu Ierusalem Haba'a Zamahu Itiro

²² Maria'a Iesu furenirote'e enoġano, mada 40 'ai vitaro. E'ano'o Mose goro ġoe'a idunaġano, Iosefa zu Maria'e ahirize dehene'ete'e madaġa meirotene, tahi'a kome'a Zuhi'a Boro zamao ohonifine, Ierusalem haba'a zamahu itiro. ²³ Mazaġa Zuhi'a Boro goro ġoe'a'e raena'a, 'Ene ohozeġa ibi'a'e nidu'a Badi'a veize radu zaġozaġoni'uma ebu Zuhi'a Boro ha'uma, ²⁴ ebu Zuhi'a Boro goro ġoe'a'e bare raena'a, 'Badi'a dibu'o hafine,

* 2:1 sensisi

vi'a zu moga'e Tubugo niniġa 'aheu ga nini komeġa 'aheu Badi'a ha'uma.' E'ano'o ze tahi'a kome'a zamahanadu Ieruselema haba'a itiro.

Simeona'a Iesu moneo Ġoeriro

²⁵ E'e madaġano Ieruselema haba'ano ohoze 'ahoga niġa Simeona'a radiunu. Ani'e haġaiġa duduġa zu Badi'a ġoere hegote'ete'e vazeġa. Ani'e Isaraela azaġa ġaboz'i'uma vazeġa Keriso guhine onainu, ebu Vine Zaġoġa'e ani mazao radiunu. ²⁶ Vine Zaġoġani'a Simeona ibite 'ahige ihoniro, raena'a, "Ġa'e mene ruda'uma onamo Keriso horoni'uma."

²⁷ Ebu Simeona'e Vine Zaġoġani'a ibito hanadu kuru neġa diuġiro. E'e madaġano Mose goro ġoe'a idunaġano haġaoga veize Iesu'e vi'a mogani'a zamahu diuġiro. ²⁸ Ebu Simeona'a Iesu mae ohanadu Badi'a matu'o haro, raena'a,

²⁹⁻³⁰ "Zuhi'a Boro, ġa'a ibite ihiro, raena'a, 'Simeona, ġa izema rudanoġano vaze sau'a'ono'o ġabozite'e vazeġa, Keriso horoni'uma.'

E izidi ubumahe hina ani horoneha! E'ano'o eġe, ġae tuġure vazeġa'e zama roġeġaheta rune moneo tuġuhe onamo'i!

³¹ Zuhi'a Boro, ġa'e vaze nidu'a zamao Keriso ruhibiro.

³² Agaġa teiġe, ani'e Iuda mene azaġa Badi'a ihozi'uma. Zu ani u'ano, ġae tahi'a Isaraela azaġa nize rae ġihizi'uma."

³³ Iesu vi'a moga'e Simeona'a Iesu moneo reirote'e ġoe'a igirotene zaguzagaru. ³⁴ Ebu Simeona'a ze veize kuraro, zu vi'a Maria niro, raena'a, "Tahi'a 'adi'e Badi'a'a ohotiro. Isaraela azaġa nu'e ani mene mae ġihinine, ze'e ġabone ibiġanono'o bua'uma. U vaze nu'e ani mae ġihinine, ze'e ġabone ibiġano eda'uma. Ebu vaze'a ani mazaono'o Badi'a'a gae'ete'e horoni'uma, rehano vazevaze'a ani 'u'u'i'uma. ³⁵ Ebu hena, vaze zamaronize sau'a nidu'a furera'uma. Ebu zama moneo'e tahi'a 'ahi u'ano, benisi'a ġoune'ete'e teige, zamaġo'e aduda'uma."

Ana'a Iesu moneo Ġoeriro

³⁶ Peroveta roġaeġa 'ahoga niġa Ana, ani zuni Ieruselema haba'ano radiunu. Ani'e Fanuela aboġa ebu Asera mariga roġaeġa. Ani'e roġae vouġaġa. Ani hahuradu muri 7 enoġano i'ani'a rudaro. ³⁷ Ebu ġozoba radiu onamo izidi muriġa 84 'ai meiro. Ani'e iġaiġa kuru neġa onaminu ebu madai zu ohere zaġozaġe'ena'a, Badi'a mazao kuraunu.

³⁸ Simeona'e Maria zu Iosefa teite ġoerirote'e zamaġano, Ana'a zeġe vaġe onadu Badi'a matu'o haro. Ebu tahi'a e'e moneo vaze ziro, raena'a, "Vaze nidu'a'e Ieruselema agire azaġa 'evoreono'o mae buzite'e vazeġa faġa hune guhine onae'ohe. Tahi'a 'ahi'e zeġe'a guhine'ete'e vazeġa!"

³⁹ Iosefa zu Maria'e Badi'a goro goe'a idunaġano Ieruselema haba'ano gau nidu'a hauġirotene, ze Galilea haba'ano onamadu Nazareta neġa bare feuriro. ⁴⁰ Tahi'a kome'a Iesu 'ai bororaro zu inariro. Ebu ani vaze huhuzaġa reiro, zu Badi'a manoġa'e ane mazao radiunu.

Iesu'a Kuru Neġano Ġoeriro

⁴¹ Muri nidu'a Iġine Mode'ete'e Muiġa madaġano Iesu vi'a moga'e Ieruselema haba'a itido. ⁴² Iesu ani muri 12 meirote, iġaiġa haġaidote'e teiġe, e'e Muiġa augifine zeġe'a Ieruselema haba'a itiro.

⁴³ Ebu Mui hauġadu Iesu vi'a moga'e neze onamiro. Rehano ze Iesu'e Ieruselema haba'ano muhinirota'e aġu'a. ⁴⁴ Iosefa zu Maria ze'e 'ahige zamariro, 'Iesu'e vaze ġunuġano oname'ohe.' Ze ibio oname'ena'a mada tiba vitinirotu'u, nabudize zu zeġe teite onamirote'e azaġa bo'aġano Iesu vaġiro. ⁴⁵ Ebu ani mene horonirotene, ze bare ani vaġe'ena'a Ieruselema haba'a itiro.

⁴⁶ Ebu mada uġiduġa zamaġano, kuru neġano Iesu horoniro. Ani'e Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġa teite ehore radiunu, ebu zeġe ġoere iginu, zu ġadimu nu haġainu.

⁴⁷ Vaze nidu'a'e Iesu edeġa zu ane'a naenaerote'e ġoe'a igirotene zaguzagaru.

⁴⁸ Vi'a mogani'a horonandu ze zuni zaguzagaro. Vi'ani'a Iesu niro, raena'a, "Ubude! Nougadu 'ougeha? Eme zamafe adudu'ena'a ġae vaġeha!" ⁴⁹ Ebu Iesu'a naenaeniro, raena'a, "Za nougadu e vaġeha? 'Ahi'e eġe mama ne, e'ano'o e radeha. Za a'e mene ederahehe?" ⁵⁰ Rehano vi'a moga'e ani'a nagini reirot'a'e mene ederiro.

⁵¹ E'e enoġano Iesu ani zeġe teite Nazareta neġa ovoiro, ebu zeġe tuġure igiro. Vi'a'e Iesu mazao furerarote'e ġauġa nidu'a ane zamao zamare radiunu. ⁵² Iesu ani zamaronēġani'a faine bororaunu zu ahi'ani'a farau bororu itinu. Ebu Badi'a zu vaze'a ane mazao matu'inu.

3

Ioane'a Iesu Ibi Ruhiniro

(Mataio 3:1-12, Mareko 1:1-8, Ioane 1:19-28)

¹ Tiberio Kaisara ani Roma haba'a nidu'a kiniġa radu muri 15 zamaġano ibitohaunu. E'e madaġano Ponitio Pilato'e Iudea haba'a gavanaġa. Heroda'e Galilea haba'a kiniġa, negoġa Firifo'e Iturea zu Tarakonito haba'a kiniġa ebu Rusanja'e Abirene haba'a kiniġa.

² U Anasi zu Kaiafa'e Badi'a dibu'o hau'ete'e azaġa ġihi'aġa reiro. E'e zamaġano Zakaria ubuga Ioane'e haba boha'ano radiunu ebu Badi'a ġoere'a ane mazao buaro.

³ Ani'e Ioridana vuġa uhiġano haba'a haba'a nidu'a onamadu haramiro, raena'a, "Saua'ono'o ġihuradu bapatizo mo'! 'Ougine, Badia'a sau'aze rae modi'uma!"

⁴ Amahi Peroveta vazeġa Isaia'a bukao* Ioane moneo 'ahige mirihiro.

"Vaze 'ahogani'a haba boha'ano huau'ohe, raena'a,
'Zuhi'a Boro'a onai'uma ibiġa ruhibo'! Ane ibi mae duduno!"

⁵ Ebu do'oġa nidu'a tuni'uma, maġa boro zu maġa zuhu'a nidu'a mae rahani'uma, ibi be'oġa be'oġa duduni'uma, haba bekuġa bekuġa nidu'a sebani'uma†.

⁶ Ebu vaze nidu'a Badi'a'a vaze sau'aze'ono'o ġaboze'ete'e horoni'uma."

⁷ Ebu vaze ġuġuvaġa bapatizo mouga radu Ioane vaġe arirotene, Ioane'a ziro, raena'a, "Za'e, Zarama moheġa ubuga ubuga! Vaze'a zae mazao 'ahige reiro, raena'a, 'Badi'a'ono'o maġunu'a onaine ferau muhino'! Rehano feranoga'e mene idara'uma! ⁸ U ibite haġai sau'aono'o ġihurirote'e haġaiġa fureno'! Ebu ago 'ahige zamaro'i, 'Eme'e Aberahamo mariga, e'ano'o Badi'a'a mene maġunofi'uma.' Mazaġa, e zae zi'ohe, Badia'a hadi 'adi madu Aberahamo mariga nufine zuni idaġa. ⁹ Ġiro 'ai ire taigano teha. E'ano'o huga manoġa mene ini'ete'e ireġa'e udi higonadu ire rogao feuni'uma."

¹⁰ Ioane'a 'ouge reirotene, vaze ġuġuvaġani'a ġadiniro, raena'a, "Eme nouge haġaifone manoġa?" ¹¹ Ebu ani'a naenaenziro. "Iniu dabuaġa 'aheu ro'idene tiba'e dabuaġa o'o'a vazeġa hano'i, ebu iniu ogomuġeta ro'idene vininate'e vazeġa teite ġahugotito'!"

¹² Takesi ufe'ete'e azaġa zuni bapatizo mouga radu ariro ebu Ioane ġadiniro, raena'a, "Ihore vazeġa, eme nouge haġaifone manoġa?" ¹³ Ani'a naenaenziro. "Takesi ufo'idene, gavamani'a ra'ete'e idunaġano da'o ufo'i, zu ago vitau ufo'!"

¹⁴ Ebu uti azaġani'a zu ġadiniro, raena'a, "Eme nouge haġaifone manoġa?" Ani'a naenaenziro. "Vaze moni ago meize tauġo'i, ebu ġuriro moneo vaze ago debaze tauġo'! Zae moni gauġano da'o matu'o'!"

¹⁵ Mazaġa vazevaze'e Keriso'a are'ete'e guhininu, ze 'ane, 'Ioane'e Keriso!', rae zamariro. ¹⁶ Ebu Ioane'a zeġe nidu'a naenaenziro, raena'a, "E'e vu hina bapatizozeha. Rehano onai'uma vazeġa'e gigi'aġa ġihila. Ani'e eġe vitihoga zu eġe'a ani tamaka miniġa fuhie'ete'e tuġureġa vazeġa rae rouga zuni mene idaġa. Ani'e Vine Zaġoġa zu ire roga hina abatisozi'uma. ¹⁷ Maho hirive'ete'e madaġano, vaze'a kari hina rouġa tenadu maho hu'i'ohe, ebu iguġa manone'ohe zu meba hare dehene'ohe. Ebu huga'e

* 3:4 Isaia 40:3-5 † 3:5 Hari idaidaġa. Huga'e sau'a nidu'a mae mode'ete'e

suaba zamaḡano ti'ohe, rehano iguḡa'e ire rogao hufi haone'ohe. E'e teige, ani'a vazevaze rovozi'uma.†”

¹⁸ Ebu Ioane'a ḡoere ḡehaḡa nunu hina vazevaze iraduguze'ena'a, hari manoḡa hina haramoziniro. ¹⁹ Ioane'a Galilea haba'a kiniḡa Heroda Antifasi zuni ta'iroharo. Mazaḡa ani'e negoḡa inuga niḡa Herodia meinadu ane teite hahuriro, zu haḡai sau'a sau'a ḡehaḡa haḡaido. ²⁰ Ebu Heroda'e sau'a e'e nidu'a ranao 'ahoga ragatiro. A'e Ioane ḡu'ano zouniro.

Iesu Babatisoniro
(Mataio 3:13-17, Mareko 1:9-11)

²¹ Ioane'e izema ḡutanogano, vase nidu'a bapatiso meirotene, Iesu zuni bapatiso meiro. 'Ougadu Iesu ani kurau'ete'e zamaḡano adure'a bohataro, ²² ebu Vine Zaḡoḡani'a Tubugo niniḡa teige ane rana ehoi ovairo. Ebu ago 'ahogani'a adure'ono'o ḡoeriro, raena'a, “Ḡa'e eḡe ubude. Eḡe'a ḡae zamare borofe'ohe ebu ḡa mazao matu'e rudau'ohe.”

Iesu Mariga Duḡuru
(Mareko 1:1-17)

²³ Iesu'e muriḡa 30 reirotene, ani gauḡa ḡadaheniro. Vaze'a ani'e Iosefa ubuga rae zamariro.

Iosefa'e Heli ubuga,

²⁴ Heli'e Matati ubuga, Matati'e Levi ubuga, Levi'e Melki ubuga, Melki'e Ianai ubuga, Ianai'e Iosefa ubuga,

²⁵ Iosefa'e Matatia ubuga, Matatia'e Amosi ubuga, Amosi'e Nahumu ubuga, Nahum'e Esli ubuga, Esli'e Nagai ubuga,

²⁶ Nagai'e Ma'ati ubuga, Ma'ati'e Matatia ubuga, Matatia'e Semein ubuga, Semein'e Ioseka ubuga, Ioseka'e Ioda ubuga,

²⁷ Ioda'e Ioanan ubuga, Ioanan'e Resa ubuga, Resa'e Zerubabele ubuga, Serubabele'e Sealtiele ubuga, Sealtiele'e Neri ubuga,

²⁸ Neri'e Melki ubuga, Melki'e Adi ubuga, Adi'e Kosam ubuga, Kosam'e Elmadam ubuga, Elmadam'e Ere ubuga,

²⁹ Ere'e Iosua ubuga, Iosua'e Eliesere ubuga, Eliesere'e Iorim ubuga, Iorim'e Matat ubuga, Matat'e Levi ubuga,

³⁰ Levi'e Simeon ubuga, Simeon'e Iuda ubuga, Iuda'e Iosefa ubuga, Iosefa'e Ionam ubuga, Ionam'e Eliakim ubuga,

³¹ Eliakim'e Melea ubuga, Melea'e Mena ubuga, Mena'e Matata ubuga, Matata'e Natana ubuga, Natana'e Davida ubuga,

³² Davida'e Iese ubuga, Iese'e Obed ubuga, Obede'e Boa ubuga, Boa'e Salmon ubuga, Salmon'e Nason ubuga,

³³ Nason'e Aminadaba ubuga, Aminadaba'e Admina ubuga, Admina'e Areni ubuga, Areni'e Hesron ubuga, Hezron'e Perez ubuga, Perez'e Iuda ubuga,

³⁴ Iuda'e Iakobo ubuga, Iakobo'e Isako ubuga, Isako'e Aberahamo ubuga, Aberahamo'e Tera ubuga, Tera'e Nahoro ubuga,

³⁵ Nahoro'e Seruga ubuga, Seruga'e Reu ubuga, Reu'e Pelegi ubuga, Pelegi'e Ebere ubuga, Ebere'e Sela ubuga,

³⁶ Sela'e Kenana ubuga, Kenana'e Afasada ubuga, Afasada'e Sema ubuga, Sema'e Noa ubuga, Noa'e Lameki ubuga,

³⁷ Lameki'e Metusela ubuga, Metusela'e Enoka ubuga, Enoka'e Iaredi ubuga, Iaredi'e Mahalalela ubuga, Mahalalela'e Kenana ubuga,

³⁸ Kenana'e Enosi ubuga, Enosi'e Seti ubuga, Seti'e Adamu ubuga, Adamu'e Badi'a ubuga.

† 3:17 Giriki, vuidi hirive'ete'e hariḡa idaidaḡa

4

Satania'a Iesu Tuhune Nuriro
(Mataio 4:1-11, Mareko 1:12-13)

¹ Iesu'e Ioridana vuḡa mode iḡunirotene, Vine Zaḡoḡani'a ane rana inare hune radadu haba boha'a tutune onamiro. ² E'ea, mada 40 zamaḡano Satani'a Iesu tuhune nuriro. E'e madaḡano ani ogomu 'ahoga mene aro, e'ano'o mada ḡonagano ani vinine runiro.

³ Ebu Satani'a Iesu niro, raena'a, “Ḡa'e Badi'a ubuga ro'idene, hadi 'adi neadu ḡihune beredio no'i!” ⁴ Iesu'a naenaenina'a, “Mene! Buka Zaḡoḡano raena'a, 'Vaze'e beredio da'o mene ḡabode radi'uma. Rehano vine ogomuḡano zuni radi'uma.”

⁵ Ebu Satani'a Iesu tutunadu hitaga haba'a itadu zogone vaze'a ibitohau'ete'e haba'a boroboro nidu'a ihoniro. ⁶ Ebu ani'a nina'a, “Eḡe'a ḡa'e haba boroboro de'e ibito ha'uma gigi'aḡa zu manohuga nidu'a ḡani'uma. A'e eḡe enoga ḡauḡa 'ahine, eḡe'a urate'ete'e vaze hau tauḡoga zuni idaḡa da'o. ⁷ E'ano'o ḡa e mazao kuraune, de'e nidu'a ḡae ḡani'uma!” ⁸ Ebu Iesu'a naenaenina'a, “Mene! Buka Zaḡoḡano raena'a,

'Zuhi'a Boro ḡae Badi'a mazao da'o kurano hano'i, zu ane gau da'o haḡao'i!”

⁹ Ebu Satani'a zamahanadu Ierusalemaha haba'a onamiro. Ebu kuru neḡa hitaga huneo ohonadu niro, raena'a, “Ḡa Badi'a ubuga ro'idene ada'ono'o rafato'i! ¹⁰ Mazaḡa Buka Zaḡoḡano raena'a,

'Badi'a'a dugu'oga veize aneruḡa tuḡuzi'uma.

¹¹ Ze'a 'evoreze hina mae ḡihi'i'uma 'ahine, ḡae oda'e hadio mene tutuha'uma.”

¹² Rehano Iesu'a naenaeniro. “Mene! Buka Zaḡoḡano raena'a, 'Zuhi'a Boro ḡae Badi'a ago tuhuno'i!”

¹³ Ebu Satani'e Iesu tuhune hauḡirotene, mada manoḡa 'ahoganobu'u bare tuhuni'uma radu mode iḡuniro.

Iesu'a Galilea Haba'ano Ihoziro
(Mataio 4:12-17, Mareko 1:14-15)

¹⁴ Iesu'e Vine Zaḡoḡa gigi'aḡani'a iri'avonadu bare Galilea haba'a onamiro. Ebu ane hari'e haba nidu'a zamaḡano bororaro. ¹⁵ Ani'a nu'onu'o neḡano ihozido ebu zeḡe nidu'a'e ani niguniro.

Nazareta Azaḡani'a Iesu Hezahoharo
(Mataio 13:53-58, Mareko 6:1-6)

¹⁶ Ebu Iesu'e Nazareta neḡa onamiro. E'e Neḡa'e ane'a bororarote'e haba'a. Bana Madaḡano ane'a iḡaiḡa haḡainute teige, nu'onu'o neḡano diuḡi onamiro. Ebu Buka Zaḡoḡa me'odoga radu iḡune edaro. ¹⁷ Iḡune edarotene kuru neḡa ḡiane'ete'e vazeḡani'a Isaia peroveta'a mirihirote'e bukaḡa mae haro. Ebu ani'a vava'adu me'odi'uma haba'a horoniro. A'e 'ahige rae mirihiro.*

¹⁸ “Zuhi'a Boro Viga'e eḡe rana reiro. Zahara azaḡa mazao hari manoḡa haramoga veize ani'a eḡe ohotiro.

Ebu Sau'ani'a batuzirote'e azaḡa fuhi'e aheti'uma, ubuma kuru azaḡani'a ehama'uma zu aduḡani'a ḡahizirote'e azaḡa'e ahete modi'uma', rae furenoga veize, Badi'a'a eḡe tuḡuhiro.

¹⁹ Ebu zuni Zuhi'a Boro'a ane vaze ḡaboze'ete'e madaḡa momeo furenoga radu tuḡuhiro.”

* 4:17 Isaia 61:1-2

²⁰ Iesu'a buka me'ode hauḡirotene buka 'uadu mae harote'e vazeḡa bare haro ebu ehoriro. Nu'onu'o neḡa zamaḡano vaze nidu'a ani ḡiaḡianiro. ²¹ Ebu Iesu'a ḡadaheni ziro, raena'a, "Za'a egate'e Buka Zaḡoḡano ḡoe'a e'e 'ai izidi 'ada hudaneha." ²² Zeḡe nidu'a ani mae ḡihine ḡoeriro zu ani hebeono'o buaudote'e ḡoe'a manoḡa egadu zaguzagaro. Rehano, ze raena'a, "Ani'e Iosefa ubuga! Eme'e ani ḡoere mene igi'uma."

²³ Ebu Iesu'a ziro. "E edeḡa za'e eḡe mazao ḡoere 'ahi ra'ohe, raena'a, 'Gohe vazeḡa, ibite ḡae'a ugiḡo faino'i, ebu vaze 'ahoga ugi faino'i!' Ebu raena'a, 'Iesu, ḡa Kaperanauma neḡano haḡai gigi'a haḡairote'e teige, ḡae haba 'adao zuni haḡao'i! 'Ougine, emeḡe'a ḡae ḡoere'e mae ḡihini'uma.' ²⁴ E hube hune zi'ohe. Zae'a eḡe ḡoere mene mae ḡihine'ete'e teige, peroveta azaḡa zuni zeḡe habao vaze'a mene mae ḡihize'ohe.

²⁵ Rehano zamaro'i! Peroveta vazeḡa niḡa Elia madaḡano, muri uḡidu zu ḡaha'a zamaḡano irugu'a mene ru'aro, e'ano'o Isaraela haba'a nidu'a zamaḡano zahara boro'a buaro. E'e madaḡano ḡozoba ḡehaḡa'e Isaraela haba'ano radiunu. ²⁶ Rehano Elia'e Badi'a'a Isaraela ḡozoba azaḡa mazao mene tuḡuniro. Ani'e Sidoni haba'a uhiḡano ne 'ahoga niḡa Zarepatio radiunute'e ḡozobaḡa 'ahoga mazao tuḡuniro. Zarepati neḡa'e mene Isaraela haba'a

²⁷ Ebu peroveta vazeḡa niḡa Elisa madaḡano Isaraela haba'ano lefera azaḡa ḡehaḡani'a radiunu, rehano ze mene dehene faiziro. U Siria haba'a vazeḡa niḡa Na'amani da'o dehene fainiro. Siria haba'a zu mene Isaraela haba'a. Eḡe zuni adama haḡai gigi'a mene haḡai'uma, rehano ne 'ahoga vaḡe onami'uma, mazaḡa za'e mene mae ḡihihe'ohe."

²⁸ Iesu'a 'ouge reirotene, nu'onu'o neḡa zamaḡano vaze nidu'a maḡune rudaro. ²⁹ Zeḡe nidu'a iḡunadu, e'e haba'anono'o ani tuḡune vaḡiniro. Ebu dofarao duine feunoga radu, neze ogorarote'e haba'a hitaga tutune itiro. ³⁰ Rehano Iesu'a vaze ḡunuḡano onamadu ane edeḡano dauḡiro.

*Iesu'a Vine Sau'a Hegone Buniro
(Mareko 1:21-28)*

³¹ Ebu Iesu'a Galilea haba'ano Kaperanauma neḡa ovoadu Bana Madaḡano nu'onu'o neḡano vaze ihoziro. ³² Vaze nidu'a ani'a ihozoga igirotene zaguzagaro, mazaḡa ani ḡoere'e gigi'a, Badi'a ḡoere heuḡa.

³³ Bana Madaḡa 'ahogano vine sau'aḡeta vazeḡa 'ahoga'e nu'onu'o neḡano radiro. Ani'a houna'iro, raena'a, ³⁴ "Iesu Nazareta vazeḡa! Eme ago ḡunuḡunu'o'i! Ḡa eme ruifoga radu arahahe? Ḡa iniu'e e edeḡa. Ḡa'e Badi'a vaze zaḡoḡa!" ³⁵ Iesu'a vine sau'a ta'iroharo, raena'a, "Hezo'a! Vaze e'e mazaono'o buanoi!" Ebu vine sau'ani'a zeḡe nidu'a bo'aḡano vaze e'e mae rahao higonadu buau dauḡiro. Rehano vaze a'e mene omatiro.

³⁶ Vaze nidu'a zaguzagaro ebu zeḡe zeḡe'a bare raena'a, "Ani ḡoere'e nagiḡa? Ani'a inaraḡa zu gigi'aḡa hina vine sau'a zeatene ze egohanadu buaneha!" ³⁷ Ebu Iesu hariḡa'e uhiḡa uhiḡa haba'a nidu'a bororaro.

*Vaze Ḡehaḡa Faiziro
(Mataio 8:14-17, Mareko 1:29-34)*

³⁸ Iesu'e nu'onu'o neḡa modadu Simona ne onamiro. De'ea Simona emoḡa roḡaeḡa'e ahi'ani'a gigne runiro, e'ano'o ani fainoga veize vaze'a Iesu uminiro. ³⁹ Ebu Iesu'e ani uhiḡano edanadu ahi'a gigi'a e'e ḡoere riga hina hegone buniro. 'Ougadu ugi e'e'a ani mazaono'o vaḡiniro. Ebu Simona emoḡani'a zogone iḡunadu zeḡe veize ogomu ḡorohe ziniro.

⁴⁰ Ebu mada'a ovoe'ete'e zamaḡano, vazevaze'a ugi iraḡa nunu Iesu vaḡe tutuze onamiro, ebu Iesu'a evo'a zeḡe tiba tiba rana teadu manore hauḡiro. ⁴¹ Vine sau'a sau'a'e Iesu'e Keriso rae ederirote'e u'ano, ze vazevaze mazaono'o buarotene, huario, raena'a, "Iesu, ḡa'e Badi'a ubuga!" Rehano Iesu'e, ze'a ani rae furenoga mene uratiro, e'ano'o ani'a tairo zenadu ḡoereze gararoziro.

Iesu'a Harama Ragaviro
(Mareko 1:35-39)

⁴² Oherebau uzeuze Iesu'e ane da'o radoga radu vase o'o'a haba'a onamiro. U vase ġuġuvaġani'a Iesu vaġe onaadu mene muhize iġunoga veize uminiro. ⁴³ Rehano Iesu'a ziro, raena'a, "E'e haba 'ahoga 'ahogano zuni Badi'a'a ibitohau'ete'e haba'a hariġa manoġa harami'uma, mazaġa de'e u'ano, eġe tuġuhiro." ⁴⁴ Ebu ani Iudea haba'ano nu'onu'o neġano harama ragaviro.

5

Iesu'a Ane Tahi'atahi'a Zamaziro
(Mataio 4:18-22, Mareko 1:16-20)

¹ Mada 'ahogano Iesu'a Galilea du'ura ġenaġano edau'ena'a, Badi'a ġoere haraminu. Ebu vase ġuġuvaġa'e ani haramo abitoga veize bibitite onamiro. ² Iesu'a du'ura ġenaġano ġasi 'aheu horoniro, u ġasi azaġa'e buanadu re'evaze vuzu'e radiunu. ³ Iesu'a Simona ġasio tiradu niro, raena'a, "Tahiġa duine bunoi!" Ebu Iesu'e ġasi zamaġano ehoradu vase ġuġuvaġa haramo ziniro.

⁴ Ani harama hauġirotene, Simona niro. "Hoe'a mone onamo'i, ebu re'eva feunadu ġozone re'evano!" ⁵ Simona'a naenaeni, raena'a, "Eme ohere faġa gau boro haġae'ena'a re'eva rehano, mene maneha. Rehano e ġa ġoere mae ġihinadu re'eva feuni'uma." ⁶ Ebu ze'a re'eva feunirotene, re'eva zamaġano'e ġozone ġehaġani'a oġanadu re'eva'e zigaro. ⁷ E'ano'o danazoga veize ġasi 'ahoġano nabudize huze zaveziro. Ebu ze aradu ġasi 'aheu'e ġozone hina iriva'onadu ariga zuburiro.

⁸⁻¹⁰ Simona zu ane teite radirote'e azaġa nidu'a ġozone ġehaġa e'e horonirotene, ze zaguzagau rudaro. Zebedi ubuga 'aheu nize Iakobo zu Ioane'e Petero teite gauinu, e'ano'o zeġe zuni zaguzagaro. Ebu Simona, niġa 'ahoga'e Petero, ani'a haġai 'uguġa horonadu Iesu oda babaġano higau bauriro. Ebu raena'a, "Zuhi'a Boro! E'e sau'a vaseġa, e'ano'o eġe mazaono'o vaġino'i!" Iesu'a naenaeni. "Ago rihano'i! Izidiono'o onamo mada nidua ġa'e vase re'evazi'uma." ¹¹ Ebu ze hebeti onaadu ġauze nidu'a modadu ane hegote onamiro.

Lefera Vazeġa Fainiro
(Mataio 8:1-4, Mareko 1:40-45)

¹² Iesu'e neġa 'ahogano radirote'e zamaġano, lefera vase 'ahogani'a ane vaġe onairo. Ani'a Iesu horonadu ane zamao rahao ġuġuriro, ebu uminiro, raena'a, "Zuhi'a Boro, ġa urato'idene, faiho'i!" ¹³ Ebu Iesu'a 'evo'a einadu vase e'e oboniro, ebu raena'a, "E urate'ohe. Ġae manoro'i!" 'Ougadu lefara e'e'a zogone dauġiro.

¹⁴ Ebu Iesu'a ġoere riġa hina niro, raena'a, "Nagini'a ġae mazao fureranata'a'e vase 'ahoga ago no'i! Rehano Badi'a dibu'o hau'ete'e vaseġa vaġe onamadu ahiriġo ihono'i*! Ebu leferaono'o manoreha rouga veize, Mose'a reirote'e dibu'oġa Badi'a hano'i! 'Ougine vase'a ġa 'ai manore huneha rae ederi'uma." ¹⁵ Rehano Iesu hari'e ġarihe bororu onamiro. Ebu vase ġuġuvaġani'a Iesu ġoere abitoga zu ugize'a manoroga radu ane vaġe onairo. ¹⁶ Rehano mada rae rae Iesu ane da'o vaseġa o'o'a haba'a onamadu e'ea kuraudo.

Iesu'a Ahi'a Mene Hagane'ete'e Vazeġa Fainiro
(Mataio 9:1-8, Mareko 2:1-12)

¹⁷ Mada 'ahogano Iesu'a harama'ete'e zamaġano, Farisea azaġa zu Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġani'a Iesu uhiġano ehore radiunu. Ze'e Galilea haba'a zu Iudea haba'ano neġa 'ahoga 'ahoga'ono'o ebu Ierusalem haba'aono'o onairo. Ebu Zuhi'a Boro gigi'a inaraġa'e Iesu'a vase faizoga veize ane rana reiro.

¹⁸ E'e madaġano vase nu'e ahi'a mene hagane'ete'e vaseġa farata hina herate onamadu Iesu zamao bazune tih reiro. ¹⁹ Rehano ze'a vase ġuġuvaġa 'ahine, ibihetaono'o odohe diuoga mene idararo. E'ano'o ze binu hitaga itadu binu mae bohaniro. Ebu vase

* 5:14 A'e, ani'a ahiri udahadu manoreha reifine

ḡuḡuvaḡa bo'aḡano farata mini hina owoe dabanadu Iesu zamao bazune tiro. ²⁰ Ze'a Iesu mazao fie'ete'e Iesu'a horonirotene, ani raena'a, “Vazehe, ḡa sau'a 'ai rae modeha!”

²¹ Farisea azaḡa zu Mose goro ḡoe'a ihoze'ete'e azaḡa'e zeḡe'a bare zamariro, raena'a, “Ani'e nagi vazeḡa? Nougadu Badi'a sausaune ḡoere'ohe? Badi'a'a da'o vaze sau'a rae mode'ohe!”

²² Iesu ani zeḡe'a nouge rae zamarirota 'ai ederadu naenaenziro, raena'a, “Za nougadu eḡe ḡoere 'adi zamare'ohe? ²³ Ani mazao nougenouge nine, ḡoe'a'e ufiḡa? 'Ḡae sau'a 'ai rae modeha' rae ni'ete'e ga 'Iḡunadu onamo'i' rae ni'ete'e? ²⁴ Rehano e ani manoni'uma ebu ani sau'a zu rae modi'uma, mazaḡa eḡe, Vaze Ubuḡa'e raha 'adao vaze sau'a rae mode'ete'e gigi'aḡa meirote'e zuni za ihozi'uma.” Ebu Iesu'a ahi'a mene hagane'ete'e vazeḡa e'e nina'a, “Eḡe'a ḡa'ohe. Iḡuno'i ebu farataḡo odohadu neḡo onamo'i!”

²⁵ Ebu vaze e'e'a zogone zeḡe zamabe'ano'o iḡune edanadu farataḡa meiro ebu Badi'a ni mae ḡihine'ena'a neḡa onamiro. ²⁶ Vaze nidu'a'e zaguzaganadu rihau radaro. Ebu Badi'a ḡihiniro, raena'a, “Eme izidi haḡai nu badeḡa horoneha!”

Levi Zamaharo

(Mataio 9:9-17, Mareko 2:13-22)

²⁷ E'e enogano Iesu'e haba e'e mode iḡunirotene takesi vazeḡa 'ahoga, niḡa'e Levi horoniro. Ani'e takesi haba'ano ehore radiunu. Ebu Iesu'a niro, raena'a, “Eḡe hegoto'i!”

²⁸ Ebu Levi ani ḡauḡa nidu'a modadu ani hegotiro.

²⁹ Levi'a ane neo Iesu veize ogomu boro haḡairo. E'ea takesi azaḡa ḡehaḡa zu vaze nunu zeḡe teite ogau tiburaunu. ³⁰ Rehano Farisea azaḡa zu zeḡe moneo Mose goro ḡoe'a ihoze'ete'e azaḡani'a Iesu tahi'atahi'a mazao maḡune ḡoeriro, raena'a, “Za'e nougadu takesi azaḡa zu sau'a azaḡa teite ogau tiburu'ohe?”

³¹ Ebu Iesu'a naenaenziro, raena'a, “Ugi o'o'a azaḡa'e gohe vazeḡa mene vaḡe'ohe, rehano ugi azaḡani'a ani vaḡe'ohe. ³² E'e teige, e'e duduḡa rae zamare'ete'e azaḡa huzoga radu mene onairo. Rehano haḡai sau'a rae zamare'ete'e azaḡa huzadu zeḡe sau'anono'o ḡihuroga veize onairo.”

Ihore Iziga

(Mataio 9:14-17, Mareko 2:19-22)

³³ Ebu hena vaze nu'a Iesu niro, raena'a, “Ioane bapatizo tahi'atahi'a'e ogomu moneo mada ḡehaḡa zaḡozaḡe'ohe zu kurau'ohe. Farisea azaḡa tahi'atahi'a zuni 'ouge haḡae'ohe. Rehano nougadu ḡa tahi'atahi'a'e iḡaiḡa ogau'ohe?”

³⁴ Ebu Iesu'a ziro, raena'a, “Hahure'ete'e madaḡano, ohoze hahu izigani'a huze'ete'e azaḡa'e ane teite ogau tiburaune, ze mene zaḡozaḡi'uma. ³⁵ Rehano zeḡe mazaono'o ohoze hahu iziga'e mae vaḡini'uma madaḡani'a onaine, ze'e vetuḡa ranadu zeḡe'a zaḡozaḡi'uma.”

³⁶ Ebu Iesu'a bare hari 'ahoga idaniro, raena'a, “Vaze 'ahogani'a dabua iziga vari'e madu dabua amahiḡa mene banini'uma. Baninine, dabua iziga'e mae zigi borofi'uma, ebu dabua iziga'e amahiḡa teite horone tibunoga zuni mene manoḡa re'uma.

³⁷ Ebu vaze 'ahogani'a vaini vuḡa baige † amahiḡa zamaḡano vaini vuḡa iziga mene be'une ufi'uma. Be'une ufine, vaini vuḡani'a baige e'e iri'avadu be'uti'uma. Ebu vaini vuḡa'e sore rururanadu baige amahiḡa sausauni'uma. ³⁸ E'ano'o vaini vuḡa iziga'e, baige izigano beu'e ufi'uma. ³⁹ Rehano vaini vuḡa amahiḡa gagidote'e azaḡa'e vaini vuḡa iziga mene urate'ohe, mazaḡa ze'e raena'a, “Amahiḡa'e ufeta manoḡa‡!”

6

Bana Madaḡa Zuhi'aḡa

(Mataio 12:1-8, Mareko 2:23-28)

† 5:37 Giriki, 'baiḡe', Gouti ogaḡa hina haḡairote'e baiḡe ‡ 5:39 Hari idaidaḡa e'e zamaḡano, ḡau iziga'e Iesu ihore idaniro zu ḡau amahiḡa'e Iuda azaḡa goro ḡoe'a idaniro

¹ Bana Madaġa 'ahogano Iesu'a ane tahi'atahi'a teite vuidi mebaġa zamaġano onamiro. Ebu ane tahi'atahi'a'a vuidi maġa riri'e madu 'evoreze hina hasiga mute vaġinadu huga aro. ² Rehano Farisea azaġa nu'a horozadu ziro, raena'a, "Za'e nougadu Bana Madaġa goroġa varade'ena'a, vuidi hirive'ohe?"

³ Iesu'a naenaезiro, raena'a, "Za'e Buka Zaġoġa zamaġano, Davida'a nagini haġairota'a'e me'odiro ga? Davida ani ane ġatinirote'e azaġa teite ogomuze hauġadu vinize ruziro. ⁴ E'ano'o ani'e Badi'a ne diuġadu dibu'o azaġani'a da'o au'ete'e dibu'o berediġa aro. Ani'e goro ġoe'a varadiro ebu ane ġatinirote'e azaġa zuni ziniro." ⁵ Ebu Iesu'a zina'a, "Eġe, Vaze Ubuga'e, Bana Madaġa Zuhi'aġa."

'Evo'a Rudanoga Vazeġa Fainiro

(Mataio 12:9-14, Mareko 3:1-6)

⁶ Ebu Bana Madaġa 'ahogano, Iesu'a nu'onu'o neġa diuġadu vazevaze ihoziro. E'ea eda'e nae 'evo'a rudanoga vazeġa zuni radiunu. ⁷ Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġa zu Farisea azaġa'e Iesu'a Bana Madaġano vaze e'e faini'uma ga mene rae ehamu radiro. Mazaġa ani'a vaze e'e fainine, zeġe kotao ohonoga uratiro.

⁸ Rehano Iesu ani'e ze'a nounge rae zamarinuta'a'e ederiro. Ebu 'evo'a rudanoga vazeġa niro, raena'a, "Iġunadu vaze ġuġuvaġa zama 'ada eda aro'i!" Ebu ani eda onamiro. ⁹ Ebu Iesu'a zina'a, "E za ġadize'ohe. Mose goro ġoe'a'e Bana Madaġa zamaġano nagini haġaine idaġa ra'ohe? Manoġa haġai'uma ga sau'a haġai'uma? Ġabozi'uma ga zimi'uma?" ¹⁰ Iesu'a zeġe nidu'a ġiaze ġemadu vaze e'e niro, raena'a, "'Evo'o eino'i!" Ani'a einirotene, 'evo'ani'a manoriro.

¹¹ Rehano ze maġune rudanadu zeġe zeġe'a Iesu mazao nagini haġai'uma rae ġoaniro.

Iesu'a Apostolo Azaġa 12 Zamaziro

(Mataio 10:1-4, 4:23-25, Mareko 3:13-19)

¹² E'e madaġano Iesu ani maġa onamadu ohere faġa Badi'a mazao kuraro. ¹³ Ebu oherebau moneo ani tahi'atahi'a huze tibuziro. Ebu tahi'a 12 da'o zamazadu Apostolo azaġa rae huziro.

¹⁴ Nize'e 'ahi'e'e: Simona niġa 'ahoġa'e Petero, Petero negoġa niġa Aniderea, Iakobo, Ioane, Filipo, Batolomeo, ¹⁵ Mataio, Tomasi, Alefeo ubuġa niġa Iakobo, Roma gavamani utito zini'ete'e duġuruġa* vazeġa niġa Simona, ¹⁶ Iakobo ubuġa niġa Iuda ebu Iesu revoharote'e vazeġa, Isakariota vazeġa niġa Iuda.

Iesu'a Haba Sebaġano Haramiro

¹⁷ E'e enogano, Iesu ani tahi'atahi'a teite maġanonono'o ovaradu haba sebaġano edaro. E'e haba'ano'e ane hegote'ete'e azaġa ġuġuvaġa ebu haba nunu azaġa ġehaġani'a radiunu. Ze'e Iudea haba'a, Ierusalem neġa boro zu davara genaġa neġa boro Taea ebu Sidonaono'o Iesu hari abitoga zu ugize faizoġa radu ariro. ¹⁸ Ebu Iesu'a vine sau'ani'a diuġadu sausaurote'e azaġa zuni faiziro. ¹⁹ Zeġe nidu'a ani ahiri obonihireiro, mazaġa ugi faine'ete'e inaraġa'e ani mazaono'o buanadu zeġe nidua manoriro.

Badi'a Manohuga ebu Aduga

(Mataio 5:1-12)

²⁰ Ebu Iesu'a ane tahi'atahi'a ġiaze'ena'a ziro, raena'a,

"Za, zahara azaġa'e Badi'a manohugazeta, mazaġa Badi'a'a ibitozini'ohe.

²¹ Izidi za, vinize'ete'e azaġa'e Badi'a manohugazeta, mazaġa isize mini'uma.

Izidi za, niau'ete'e azaġa'e Badi'a manohugazeta, mazaġa vesu'u matu'e eġofi'uma.

²² Eġe, Vaze Ubuga, hegote'ete'e u'ano, vaze'a he'eh'e'ezine, hezahine, ġoere sau'a zine ebu za sau'a rae reine, za'e Badi'a'a manohuga hidi'uma.

* 6:15 Giriki, duġuruġa niġa'e Zealota

²³ Zae vouḡa'a peroveta azaḡa mazao zuni 'ouge haḡaido. 'Uguḡani'a za mazao furerano'idene matue'ena'a zavono'i! Mazaḡa peroveta azaḡa teige, Badi'a'a adureo zae naeḡa boro ra'ohe.

²⁴ Rehano za, ma'ora azaḡa'e fase, Badi'a aduga hidi'uma. Mazaḡa za'e ibite ḡau manoḡa nidu'a mae hauḡiro 'ahine, vesu'u mene bare me'uma.

²⁵ Izidi za, ogau isi mini'ete'e azaḡa'e fase, Badi'a aduga hidi'uma, mazaḡa vesu'u vinizi'uma.

Izidi za, matu'e eḡofe'ete'e azaḡa'e fase, Badi'a aduga hidi'uma. mazaḡa vesu'u niau'ena'a vetuḡara'uma.

²⁶ Vaze nidu'a'a za niguzine, fase, Badi'a aduga hidi'uma, mazaḡa vouḡaze'a zuni ḡuriro perovetaḡa azaḡa 'ouge niguzido.

Agire Azaḡa Zamaro'i

(Mataio 5:38-48, 7:1-5, 12, 7:17-20, 12:34-35)

²⁷ Eḡe ḡoere egoni'ete'e azaḡa'e zi'ohe. Agireze azaḡa zamaro'i zu he'ehe'e'ete'e azaḡa mazao manoḡa haḡao'i! ²⁸ Za rae sausauze'ete'e azaḡa'e Badi'a manohuga hidoga veize umino'i zu zae mazao haḡai sau'a haḡae'ete'e azaḡa veize kurano'i! ²⁹ Vaze'a ḡanigo fa'ono'idene, naeḡa zu notonohano'i! Vaze'a dabuaḡo mei'adu hena bare 'ahoga zuni meihi ro'idene, a'a zu hano'i! ³⁰ Iniu'a nagini umi'o'idene hau tauḡo'i, ebu iniu'a ḡauḡo mae buro'idene, ago bare mo'i! ³¹ Vaze'a zae mazao haḡai manoḡa haḡae'ete'e urato'idene, zae zuni zeḡe mazao haḡai manoḡa haḡao'i!

³² Za'a zae vetuḡazi'ete'e azaḡa da'o vetuḡazine, Badi'a'a mene niguzi'uma. Sau'a azaḡa zuni zeḡe vetuḡazi'ete'e azaḡa vetuḡazi'ohe. ³³ Ebu za'e zae mazao manoḡa haḡae'ete'e azaḡa mazao da'o manoḡa haḡaine, Badi'a'a mene niguzi'uma. Sau'a azaḡa zuni 'ouge haḡae'ohe. ³⁴ Ebu za'e ḡauze bare zini'uma ra'ete'e azaḡa da'o zinihi reine, Badi'a'a mene niguzi'uma. Sau'a azaḡa zuni ḡauze bare meini'uma rae zamare'ena'a, sau'a azaḡa ḡauze zini'ohe.

³⁵ Rehano agireze azaḡa vetuḡazo'i, zu zeḡe mazao manoḡa haḡao'i! Ebu bare naenaeni'uma rae mene zamare'ena'a zeno'i! 'Ougine, Badi'a'a naeḡa boro zini'uma, ebu za'e ḡihi'a Hune Badi'a ubuga re'uma. Mazaḡa Badi'a mene matu'o hau'ete'e azaḡa ebu sau'a haḡae'ete'e azaḡa zuni Badi'a'a vetuḡazi'ohe. ³⁶ Zae Mama Badi'a'a vaze vetuḡazi'ete'e teige, zae zuni vaze vetuḡazo'i!

Vaze Sau'a rae Ago Ro'i

³⁷ Vaze mazao sau'a azaḡa rae ago zo'i! 'Ougine Badi'a'a zae zuni sau'a azaḡa rae mene zi'uma. Vaze'a sau'a haḡao'idene, riḡa ago ḡorezo'i! 'Ougine Badi'a'a zuni zae sau'a riḡa mene ḡorezi'uma. Zeḡe sau'a rae modo'i! 'Ougine Badi'a'a zuni zae sau'a rae modi'uma.

³⁸ Ḡauze zeno'i! 'Ougine Badi'a'a manohuga zini'uma. Badi'a'a za'e iri'avone fosafosanoga, taugoga, zu'izu'inoga ebu fora'aḡa beu'e ruruno zini'uma. Za'a vaze mazao nagini haḡaine, Badi'a'a zae mazao 'ouge haḡai'uma."

³⁹ Iesu'a hari 'ahoga idaniro, raena'a, "Kuruḡa vazeḡani'a kuruḡa vazeḡa ibitohaune, anianine ho'ona 'uite ovoi'uma. ⁴⁰ Tahia'e ani ihore vazeḡa mene vitini'uma. Rehano iniu faifaine ihonine, ani zuni ihore vazeḡa teigi'uma.

⁴¹ Ḡa'e nabugo ubumao be'a dinunuḡa ḡiane'ohe. Rehano nougadu ḡae ubumao be'a gado ireḡa mene ḡiane'ohe? ⁴² Ḡae'a ubumaḡo be'a gado ireḡa izema ḡianogano, negoḡo mazao 'ahige ra'ohe. 'Negohe, ubumaḡo be'a dinunu e'e mae vaḡinihi!' Ḡa, zama guhi vazeḡa! Ibite geno ḡae mazao gado ireḡa e'e mae vaḡino'i! Ebu ḡa'a faine ehamanadu negoḡo mazao ubuma dinunuḡa mae vaḡini'uma.

Ire ebu Ani Maḡa

⁴³ E'e teige, ire manoḡa'e maḡa sau'a mene ini'ohe, u ire sau'a'e maḡa manoḡa mene ini'ohe. ⁴⁴ Ire'e maḡa horonadu nagi ireḡa edere'ohe. Figi maḡa'e ire renoga zamaḡano

mene ini'ohe zu vaini maḡa'e ḡunu renoga zamaḡano mene ini'ohe. ⁴⁵ E'e teige, vase manoḡa'e zamaḡano manoḡa zamaradu manoḡa furene'ohe, ebu sau'a vaseḡa'e sau'a zamaradu sau'a furene'ohe. Mazaḡa nagini zamaḡano iri'ave radiu'eta'a'e hebe'a'ono'o buau'ohe.

Egadu Haḡae'ete'e Azaḡa
(Mataio 7:24-27)

⁴⁶ Za'e eḡe mazao, 'Zuhia Boro, Zuhia Boro,' rae huhe'ohe, rehano nougadu e'a ḡoere'ete'e haḡaiḡa'e mene haḡae'ohe? ⁴⁷ Eḡe vaḡe onaadu ḡoerehe egadu haḡae'ete'e vaseḡa'e iniu heuḡa rae eḡe'a ihozi'uma. ⁴⁸ Ani'e raha hu'i vohutuna ovoadu vatava riḡa rana neḡa ohone'ete'e vaseḡa heuḡa. Zobozobo'a feuradu ne e'e haganine, ne a'e edau gigara'uma, mazaḡa haba riḡano ogoraro. ⁴⁹ Rehano eḡe ḡoere egadu haḡaiḡa mene haḡae'ete'e vaseḡa'e, haba zoreḡano neḡa ogoru'ete'e heuḡa. Zobozobo'a feuradu ne e'e haganine, zogone higanadu fahau ḡuzuhi'uma.

7

Uti Azaḡa ḡihi'a'a Iesu mazao Firo
(Mataio 8:5-13, Ioane 4:43-54)

¹ Iesu ani vazevaze veize e'e ḡoe'a nidu'a rae hauḡirote'e enogano, ani ane tahi'atahi'a teite Kaperanauma neḡa onamiro. ² E'ea Roma uti azaḡa ḡihi'a 'ahogani'a radiunu. Ane'a borofe vetuḡani'ete'e tuḡureḡa vaseḡa'e ugene sausaunadu nariga rudaro. ³ Uti azaḡa ḡihi'a'e Iesu hariḡa igirotene, Iesu'a onaadu ane tuḡure vaseḡa faine ḡabonoga uratiro. E'ano'o ani Iuda vase boroboro'a Iesu uminoga veize tuḡuziro.

⁴⁻⁵ Ebu ze'e Iesu mazao feuri aradu, zamaze nidu'a hina uminoro, raena'a, "Uti azaḡa ḡihi'a ani manoḡa tauḡi! Mazaḡa ani eme vetuḡafe'ohe ebu eme veize nu'onu'o neḡa ogoraro. Ḡa ani dananine manoḡa!" ⁶ E'ano'o Iesu'e zeḡe teite uti azaḡa ḡihi'a ne onamiro.

Ze ani ne uhigano feurirotene, uti azaḡa ḡihi'a'a ane vase nu Iesu vaḡe tuḡuziro. Ebu ze'a Iesu mazao aradu niro, raena'a, "Uti azaḡa ḡihi'a'e 'ahige raha. 'Zuhia Boro, ḡa e neo diuḡoga rae ago zamaro'i, mazaḡa e'e mene vase manoḡa. ⁷ E'ano'o ḡa vaḡe mene ameha. Ḡoere da'o ro'i! 'Ougine eḡe tuḡure vaseḡani'a manori'uma. ⁸ Mazaḡa e'e vase 'ahoga 'u'uḡano gaue'ohe, zu uti azaḡa eḡe 'u'uḡano gaue'ohe. Eḡe'a vase 'ahi nina'a, 'Onamo'i!' reine, ani'e oname'ohe, ebu 'ahoga omo nina'a, 'Aro'i!' reine, ani'e are'ohe. Eḡe'a tuḡure vaseḡa 'ahoga nina'a, "Adi haḡao'i!' reine, ani'e haḡae'ohe."

⁹ Iesu'a e'e ḡoe'a igirotene, ani zaguzagaro. Ebu ani vaetadu ane hegotirote'e azaḡa ziro, raena, "Eḡe'a zi'ohe. Badi'a mazao 'ahige fie gigaru'ete'e vaseḡa'e Isaraela azaḡa zamaḡano ize mene horoneha!" ¹⁰ Ebu ze bare uti azaḡa ḡihi'a ne onamirotene tuḡure vaseḡa'e manoroga haninoro.

Iesu'a Ḡozoba Ubuḡa Rune'ono'o Ḡaboniro

¹¹ E'e enogano, Iesu'a ne 'ahoga niḡa Naina onamiro. Ane tahi'atahi'a zu vase ḡehaḡani'a ani ḡatiniro. ¹² Ebu ze onamadu ne ḡutu'aḡano feurirotene, ne azaḡa'e rune vaseḡa herate buni ariro. A'e ḡozoba 'ahoḡa ubuḡa. Ani tibuhuga e'e da'o furenoro. Ne azaḡa ḡehaḡa zuni ḡozoba e'e teite ariro. ¹³ Iesu'a ḡozoba e'e horoniro, ani vetuḡaniro, ebu nina'a, "Ago niano!" ¹⁴ Iesu'a 'ouge rae neadu mauḡa heratirote'e azaḡa vaḡe onamadu mauḡa oboniro, ze tue edaro. Ebu ani raena'a, "Ene iziga, eḡe'a ḡa'ohe. Iḡuno'i!" ¹⁵ 'Ouge rae nirotene, rune vaseḡani'a iḡune ehoradu ḡoe'a ḡadaheniro! Ebu Iesu'a bare vi'a 'evoreo modiro.

¹⁶ Zeḡe nidu'a rihau rudaro zu Badia matuo haro, raena'a, "Peroveta boro'a eme bo'aḡano fureraneha! Badi'a'a ane vase, emeḡe danafeha!" ¹⁷ Ebu Iesu'a nagini haḡairote'e hariḡani'a Iuda haba'a ebu uhiḡa haba'a nidu'ano bororaro.

Iesu zu Ioane Babatiso
(Mataio 11:2-19)

¹⁸ Ioane Babatiso'e ġu'a neġano radiute'e zamaġano tahi'aġani'a ane vaġe onamadu Iesu'a haġairote'e hariġa nidu'a me'odo haro. Ebu Ioane'a ane tahi'a 'ahehu huze onaadu ziro. ¹⁹ “Zuhi'a Boro Iesu vaġe onamadu 'ahige ġadino'i, 'Onai'uma ra'ete'e vazeġa Keriso'e ġahe ga eme vaze 'ahoga guhini'uma?”

²⁰ Ebu ze'e Iesu mazao feurirotene, ani niro, raena'a, “Ioane Babatiso'a ġadinoga veize eme tuġufeha. Ani raena'a, 'Onai'uma ra'ete'e vazeġa Keriso'e ġahe ga eme vaze 'ahoga guhini'uma?”

²¹ E'e madaġano Iesu'a ugi nunu meirote'e vazeġa ġehaġa faiziro, vine sau'a sau'a hegoze buziro ebu ubuma kuru azaġa ġehaġa bare ehamanoga radu faiziro. ²² E'ano'o Iesu ani vaze 'ahehu e'e naenaenziro, raea'a, “Bare onamadu za'e nagini horonate'e zu egate'e moneo Ioane ihono'i! Ubuma kuru azaġa'e ehamu'ohe, oda sau'a azaġa'e edau'ohe, lefera azaġa'e manore deheru'ohe, teġaze uhuġa azaġa'e igi'ohe zu rune azaġa'e bare ġaboze'ohe. Ebu zahara azaġa hari manoġa haramo zini'ohe. ²³ Eġe mazao fi mene mode'ete'e vazeġa'e manohuga hidi'uma!”

²⁴ Ioane'a tuġuzirote'e azaġani'a iġunirotene, Iesu'a Ioane moneo vaze ġuġuvaġa ziro, raena'a, “Za vaze nagiġa horonoga veize haba boha'a onamiro? Zavara'a imi veġa hudi naeninaeni'ete'e horonoga radu onamirohe? Mene! ²⁵ 'Ougadu za vaze nagiġa horonoga veize onamiro? Naeġa boro dabuaġa vidau'ete'e vazeġahe? Mene! Dabua manomano vidau'ete'e zu ġau manomanoġeta radiu'ete'e vazeġa'e kini neo radiu'ohe. ²⁶ 'Ougadu vaze nagiġa horonoga veize onamiro? Peroveta vazeġahe? O'e! Eġe'a zi'ohe. Peroveta azaġa nidu'a vitize'ete'e vazeġa'e Ioane. ²⁷ Ioane moneo Buka Zaġoġano 'ahige mirihiro, raena'a

'Ġiano'i! Badi'a'a ġae zamao vaze 'ahoga ibite tuġuni'uma.

Ani'e ġae zamao ġae ibi ruhibi'uma.'

²⁸ Ioane'a Keriso ibi ruhibirote'e u'ano, ani'e rahao 'ada radiu'ete'e vazeġa bo'aġano vaze nidu'a vitine'ohe. Rehano, Badi'a'a ibitozini'ete'e zamaġano ġonaga vazeġa zu Ioane vitine'ohe.”

²⁹ Ebu Iesu ġoere igirote'e azaġa nidu'a zu takesi azaġa raena'a, “Hube, Badi'a haġae'ete'e ibi'a'e duduġa!”, mazaġa ze'e Ioane'a bapatizozadu ġihuriro. ³⁰ U Farisea azaġa zu Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġa'e Ioane bapatizo hezaho hanadu mene ġihuriro. 'Ougadu zeġe veize Badi'a'a urate'ete'e haġaiġa zu hezaho haro.

³¹ Iesu'a bare raena'a, “Izidi azaġa'e nagingio idazi'uma? Ze iniu heuġa? ³² Ze'e tahi'a kome'a kome'ani'a ne hunio ehoradu araha'ete'e heuġa. Ze rovonadu none tahi'aġani'a mone tahi'aġa mazao harae huhu'uhi'ena'a,

'Eme muio zavonoga radu sura'i hodeha, rehano za mene zavoneha.

Ebu eme rune haba'ano niau ġoinaheha, rehano za mene nianeha.'

³³ Ioane bapatizo'a onaadu ogomu mene audio zu vaini vuġa mene gagido. 'Ougadu za rae modiro, raena'a, 'Ioane'e vine sau'aġeta.' ³⁴ U eġe, Vaze Ubuga'e onaadu ogomu au'ohe ebu vaini vuġa gage'ohe. Rehano za e rae mode'ohe, raena'a, 'Ani'e ogomu fu'a zu vaini vuġa fu'a. Ebu ani takesi azaġa zu haġai sau'a azaġa teite tiburru'ohe.' ³⁵ Rehano Badi'a hegote'ete'e azaġa huhuzaġa'e eġe zu Ioane'e duduġa rae re'uma.”

Haġai Sau'a Roġaeġani'a Iesu Rana Dehoro Be'uniro

³⁶ Mada 'ahogano Farisea vazeġa 'ahoga niġa Simona'a Iesu ane teite oganoga veize huniro. Ebu Iesu ani Farisea vazeġa ne onamadu oga'uma haba'ano taviro. ³⁷ E'e haba'ano'e haġai sau'a haġainute'e roġaeġa 'ahogani'a radiunu. Ani'e Iesu'a Farisea vazeġa neo ogauete'e ederirotene, dehoro hohoga manoġa naeġa boro bio kome'a manohuga iriva'onadu mae onamiro. ³⁸ Ebu roġae'a ne diuġadu Iesu ġaruġa onamadu niau'ena'a, odaġa babaġano ġuġuriro. Ebu niġa vuġani'a Iesu oda rana sore buanadu

abune vanirotene, iguḡa hina odaḡa zauhe iminiro. Ebu gubane'ena'a, odaḡa fura'inadu dehero beu'iro.

³⁹ Iesu oganoga radu hunirote'e Farisea vazeḡa Simona'a roḡae e'e'a 'ouge haḡairote'e horonirotene, ani ane zamao zamariro, raena'a, "Vaze 'adi'e peroveta vazeḡa reine, ani roḡae nagiḡani'a obone'eta'e ederi'uma. Ebu roḡae 'ahi'e sau'a rae ederi'uma!" ⁴⁰ Ebu Iesu'a niro, raena'a, "Simona, e hari 'ahoga ḡe'uma." Simona'a nina'a, "Ihore vazeḡa, eho'!"

⁴¹ Ebu Iesu'a hari me'odo haro, raena'a, "Vaze 'ahe'u'a vaze 'ahoḡa mazao moni gezo madu bare ha'uma reiro. 'Ahogani'a moni 500 meiro, a'e 500 mada gauḡa moniḡa. U 'ahoḡani'a'e moni 50 meiro, a'e 50 mada gauḡa moniḡa. ⁴² Ebu vaze 'ahe'u'e moni vazeḡa mazao moni baronoga mene idararo, e'ano'o moni vazeḡani'a zina'a, 'Ahiga, ago barono'!"

Iesu'a hari e'e hauḡirotene, Simona ḡadiniro, raena'a, "Ougine, anianine bo'aḡano'e iniu'a moni vazeḡa mazao ufeta zamare borofi'uma?" ⁴³ Simona'a naenaeniro. "E zamarone, vaze moni 500 madu moni vazeḡani'a ḡararo harote'e vazeḡa." Ebu Iesu'a nina'a, "Ḡa naenae'e duduga."

⁴⁴ Ebu Iesu'a roḡae tehe ḡianadu Simona niro, raena'a, "Ḡa roḡae 'ada'a eḡe mazao haḡate'e horonahe? E ḡa ne diuḡatene, ḡa'e odahe vuzu'oga veize vu mene eneha. Rehano roḡae 'ahi'e eḡe oda ani ni vuḡa hina abunadu iguḡa hina zauhe imineha.

⁴⁵ Ḡa'e mene gubahe fura'ihaha, rehano roḡae 'ahi'e eḡe'a diuḡi arate'e'ano'o odahe mene ri'iri'i fura'ineha. ⁴⁶ Ḡa'e vadiniheo dehero mene beu'eha, rehano ani'a e odao dehero hohoga manoḡa beu'eha. ⁴⁷ E'ano'o eḡe'a ḡa'ohe. Moni 500 madu moni vazeḡa'a ḡararo harote'e vazeḡa teige, roḡae 'ahi'e ane sau'a ḡehaḡa 'ai rae modeha, e'ano'o ani eḡe zamare borofadu 'ouge haḡaeha. Rehano moni 50 madu moni vazeḡa'a ḡararo harote'e vazeḡa teige, sau'a ufiḡa haḡae'ete'e vazeḡa'e ane sau'a tahife rae modi'uma ebu e tahife zamari'uma."

⁴⁸ Ebu Iesu'a roḡae nina'a, "Ḡa sau'a 'ai rae modeha." ⁴⁹ 'Ougirotena, Iesu teite ogarote'e azaḡa'e zamariro, raena'a, "Ahi'e iniu? Ani vaze sau'a zuni rae modehehe?"

⁵⁰ Ebu Iesu'a roḡae niro. "Ḡa'e eḡe mae ḡihihaha, e'ano'o ḡae sau'anono'o ḡabodeha. Zamaḡo roḡenadu onamo'!"

8

Roḡae Roḡae'a Iesu Dananiro

¹ E'e enogano Iesu'e haba nunu zu ne 'ahoga 'ahoga onamadu Badi'a'a ibitohau'ete'e haba'a, hariḡa manoḡa haraminu ebu tahi'aḡa 12 zuni ane ḡatininu. ² Ebu vine sau'ani'a ragano reirote'e zu ugi nunu'a meirote'e roḡaeḡa roḡaeḡa'e ugize manoradu Iesu duḡuru danaziro. Ze bo'aḡano Magadala neḡa roḡae niḡa Maria ani'e vine sau'a 7 raganono'o hegone bunirote'e roḡaeḡa. ³ Ebu Kuza inuḡa niḡa Ioana. Kuza ani'e kiniḡa Heroda gau zu neḡa taufe'ete'e vazeḡa. Roḡae 'ahoga niḡa Susana zu roḡae 'ahoga 'ahogani'a zeḡe zeḡe ḡau hina Iesu ebu ane tahi'atahi'a danaziro.

Ezone Feune Ḡorarote'e Hari Idaidaḡa

(Mataio 13:1-23, Mareko 4:1-20)

⁴ Mada 'ahogano vaze ḡuḡuvaḡani'a Iesu haba nunuono'o Iesu vaḡe ariro. 'Ougadu Iesu'a hari 'ahoga idaniro, raena'a,

⁵ "Hihi vazeḡa 'ahogani'a mebaḡano ezone ḡora onamiro. Ani mebaḡano ezone feune ragavirotene, nu'e oda ibiḡano rururaro. E'e ezoneḡa'e vaze'a rana edau oname onainu zu nini'a onadu au hauḡi. ⁶ Ezone nu'e hadi haba'ano rururaro. E'e ezoneḡa'e ḡuhuriro, rehano roraro, mazaḡa raha'e mene abu'a. ⁷ Ezone nu'e ve renogano rururaro. Ebu ezone zu ve renoga tibano ḡuhure bororaro. Rehano ve renogani'a ezone ḡuhuḡa simarinadu mene iniro. ⁸ U ezone nu'e raha manoḡano rururadu faine ḡuhure bororaro, ebu vesu huga'e ḡae 100 hudaro." Iesu ani ḡoere hauḡirotene, ani ḡihau ḡoeriro, raena'a, "Teḡaḡeta vazeḡa'e faifaine egadu huga edero'!"

⁹ Ebu Iesu tahi'atahi'a'a hari e'e huga ani ġadiniro. ¹⁰ Iesu'a naenaenziro, raena'a, "Za'e Badi'a'a ibitozini'ete'e moneo 'u'uru ti'ete'e ihoze'ohe. Rehano vaze nu'e hari huga nidu'a hari idaidaġa hina ihoze'ohe, e'ano'o ze'e huga mene ederi'uma. Peroveta azaġani'a amahi 'ahige reiro, raena'a,

'Ze'e Badi'a'a nagini haġae'eta'e horone'ohe rehano, huga'e mene horoni'uma. Ze'e Badi'a'a nagini ra'eta'e igi'ohe rehano, e'e huga'e mene ederi'uma.'

¹¹ Eġe'a ezzone feune ġorau'ete'e hariġa idaidaġa huga'e rae deheni'uma. Ezzone Badi'a ġoere. ¹² Ezzone ibio rurune'eta'a'e, vaze'a Badi'a ġoere igi'ohe. Rehano ze'a Badi'a ġoere mene mae ġihinadu ġabone mene hidifine, Satani'a zeġe zamaono'o Badi'a ġoere mae vaġine'ohe. ¹³ Ezzone hadi haba'ano rururu'eta'e, Badi'a ġoere igi'etene matu'uzeta mae ġihine'ohe. Rehano ze fie'e ire taiga o'o'a heuġa, e'ano'o mada tahiġa da'o fie'ohe. Ebu Satani'a tuhuzenuri'etene uite'ohe. ¹⁴ Ezzone ve renoga zamaġano rururu'eta'e, ze Badi'a ġoere igi'ohe. Rehano radiu'ete'e madaġano, zamarone aduga borofe'ohe, haba toheġa ufeta zamare'ohe zu haba ġauġa manomano hina ufeta matu'e'ohe. E'ano'o ze'e mene ini'ohe. ¹⁵ U ezzone raha manoġano rururu'eta'e, mene ġurire'ena'a zama manoġano Badi'a ġoere igi'ohe. Ebu ze'e aduga hide'e rehano, Badi'a'a matu'ete'e haġaiġa haġae'ena'a, hudau'ohe.

Ihure Hari Idaidaġa
(Mareko 4:21-25)

¹⁶ Vaze 'ahogani'a ihure hufine siuva hina mene ogone ti'uma ga fata 'u'uġano mene ti'uma. Rehano ne diuġe'ete'e vaze'a agaġa horonoga veize, midau ti'ete'e haba'ano midau'ohe. ¹⁷ Ihure'a ġau nidu'a agane'ete'e teige, 'u'uru radiu'ete'e ġauġa nidu'a furera'uma. Ebu ogone ġahine'ete'e ġauġa zuni horoni'uma. ¹⁸ E'ano'o eġe'a zi'ete'e ġoe'a faine zamare ego'i! Faifaine zamare igi'ete'e azaġa'e, Badi'a'a edeġa boro zini'uma. U mene faine zamare igi'ete'e azaġa'e, Badi'a'a ze'e tahiġa edeġa rae zamare'ete'e zuni mae vaġini'uma.

Iesu Vi'a Ebu Negoġa

(Mataio 12:46-50, Mareko 3:31-35)

¹⁹ E'e enogano Iesu vi'a ebu negoġa duġuru'a ani vaġe onamiro, rehano vaze ġuġuvaġa 'ahine ani uhiġa onamoga mene idararo. ²⁰ Ebu vaze 'ahoġani'a Iesu niro, raena'a, "Ġa vi'u zu negoġo duġuru'a ġia'ihhi radu ne enona edau radiu'ohe." ²¹ Ebu Iesu'a naenaenziro, raena'a, "Badi'a ġoere egadu haġaiġa haġae'ete'e azaġa'e eġe nanu zu eġe nego."

Zavara 'Uiro

(Mataio 8:23-27, Mareko 4:35-41)

²² Mada 'ahogano Iesu'a ane tahi'atahi'a teite ġasio tiradu ze ziro, raena'a, "Aro, du'ura moneafa fare onamihi." Ebu ze fare onamiro. ²³ Ze fare oname'ete'e zamaġano, Iesu ani baziro. Ebu zavara boro'a feuradu vu'a ġasi kafere diuġadu fo'ariro. Ze'e ariga runeo diuġiro! ²⁴ 'Ougirotene, Iesu tahi'atahi'a'a ani evaniro, raena'a, "Zuhi'a Boro, Zuhi'a Boro, eme izidi hunuhune'ohe!"

Ebu Iesu'a evatadu zavara zu sa'u riġa ġoreziro, raena'a, "Sifu radadu roġerano'i!" Ani 'ouge reirotene, zavara zu sa'u'a hauġiro zu du'ura'a roġeraro. ²⁵ Ebu Iesu'a ziro, raena'a, "Za eġe mazao mene fie'ohe!" Rehano, zeġe nidu'a rihau'ena'a zu zaguzagau'ena'a, ġadititiro. "Ahi'e iniu? Ani'a zavara zu sa'u riġa ġorezitene, ġoe'a egohu'ohe!"

Vine Sau'aġeta Vazeġa Fainiro

(Mataio 8:28-34, Mareko 5:1-20)

²⁶ E'e enogano, Iesu zu ane tahi'atahi'a'a Galilea du'uraġa moneafa ruhau faradu Gerasa* azaġa habao hebetiro. ²⁷ Iesu ani ġasiono'o buarotene, e'e haba'ano vine

* 8:26 Gerasa'e Iuda haba'a enogano

sau'a sau'aḡeta vazeḡa 'ahogani'a Iesu hidiro. Ani'e mada faḡa firina zu neḡano mene radiunu, rehano 'idu haba'ano radiudo. ²⁸⁻²⁹ Vine sau'ani'a vaze 'adi'e mada ḡehaḡa ibitohaudote'e u'ano, haba e'e azaḡani'a auri miniḡa riḡa hina evo'a zu odaḡa batune teadu taufe radiudo. Rehano ani'a mini e'e ri'i ḡuzuhadu vine sau'ani'a tuḡune haba boha'a onamido.

Ani'a Iesu horonirotene, Iesu'a riḡa ḡoreniro, raena'a, "Vine sau'a toraga, ani mazaono'o buano'i!" Ani Iesu zamao hiḡau bauradu ḡaniḡanaro, raena'a, "Iesu, Ḡihi'ahune Badi'aḡa Ubuga! Ḡa'e eḡe mazaonagini urate'ohe? E umi'e'ohe, aduga aḡo eno'i!" ³⁰ Ebu Iesu'a ḡadiniro, raena'a, "Ḡa niḡo iniu?" Ebu ani'a naenaeni. "E ni'e Legioni!†", mazaḡa vine sau'a ḡehaḡa vaze e'e ranao radiunu. ³¹ Vine sau'a sau'ani'a Iesu uminiro, raena'a, "Eme ho'one ḡonaga o'o'ano‡ ago tuḡufo'i!" ³² E'e madaḡano aba ḡehaḡa'e haba maḡano ogaunu. E'ano'o vine sau'a sau'a'a bare Iesu uminiro. "Eme aba e'e mazaon diuḡoga tuḡufo'i!" Iesu'a naenaezina'a, "Idaḡa, bu'anadu onamo'i!" ³³ Ebu vine sau'a sau'a 'ai vaze e'e mazaono'o buanadu aba ḡehaḡa mazaon diuḡe ḡouriro. Aba ḡehaḡa 'ai maḡa be'ano'o dure ovoadu du'urao hunuhune rudaro.

³⁴ Aba taufe'ete'e azaḡani'a nagini'a furerarote'e horonadu, ferau uhiḡa neḡa zu haba'a haba'a onamiro. Ebu e'e hariḡa vazevaze mazaon me'odiro. ³⁵ Vaze ḡehaḡa'a nagini'a furerarote'e ḡianoga veize Iesu vaḡe onamiro. Ze onamirotene, vine sau'aḡeta vazeḡa e'e dabua vidanadu zamarone manoḡano Iesu oda babaḡano ehorirote'e horoniro. E'ano'o ze'e rihau ḡouriro. ³⁶ Ebu furerarote'e haḡaiḡa nidu'a horonirote'e azaḡani'a haba 'ahoga 'ahoganono'o onairote'e azaḡa mazaon Iesu'a vine sau'aḡeta vaze e'e nougenouge ḡabonirote'e me'odoziniro. ³⁷ 'Ougadu Gerasa haba'a azaḡa nidu'a'e riho'a mae ḡouriro. Ebu ze'e Iesu'a e'e haba'anono'o vaḡinoga veize uminiro. E'ano'o Iesu'e ḡasio tiradu bare du'ura moneafa fare onamiro.

³⁸ Vine sau'aono'o manorirote'e vazeḡa'e Iesu teite onamoga veize uminiro. Rehano Iesu'a ani tuḡune'ena'a, niro. ³⁹ "Mene. Ḡa bare neḡo onamadu Badi'a'a ḡae mazaon haḡai manoḡa haḡate'e nabuḡo ihozo'i!" E'ano'o ani bare onamadu ne nidu'a ragave'ena'a, Iesu'a ani mazaon nagini haḡairote'e haḡaiḡa me'odo ziniro.

Iairo Aboḡa ebu Ugi Roḡaeḡa

(Mataio 9:18-26, Mareko 5:21-43)

⁴⁰ Iesu'a faradu ruhau hebetirotene, vaze ḡehaḡani'a hidadu mae ḡihiniro, mazaḡa ze'e mada faḡa guhiniro. ⁴¹ Ebu vaze 'ahoga niḡa Iairo'a onamadu Iesu oda babaḡano ḡuḡuriro. Ani'e nu'onu'o neḡa ḡiane'ete'e vazeḡa ḡihi'aḡa. Ani'a Iesu uminiro, raena'a, "E ne aradu aboehe faino'i!" ⁴² Ani aboḡa'e tibuhuga e'e da'o zu muriḡa'e 12. Ani'e uquine sausaunadu ariga rudaro.

Ebu Iesu'a Iairo teite ane ne onamirote'e zamaḡano vaze ḡuḡuvaḡani'a naenaeno'o bibine runiro. ⁴³ Vaze ḡehaḡa bo'aḡano, roḡae 'ahoga'e roḡae ugi'a madu muri 12 zamaḡano adudu radiro. Rehano gohe vazeḡa 'ahogani'a zu manonoga mene idararo. ⁴⁴ Ebu ani'e ugiḡani'a manoroga veize Iesu ḡaruna hegote aradu dabuaḡa ariḡa tu'iniro. 'Ougirotene, ugiḡani'a ḡarihe hune hauḡiro! ⁴⁵ Ebu Iesu'a ḡadimaro, raena'a, "Iniu'a e tu'iheha?" Vaze nidu'a'a naenaenina'a, "Eme mene tu'i'eha." Ebu Petero'a raena'a, "Zuhia Boro, vaze ḡuḡuvaḡani'a bibi'e'ete'e u'ano, vaze ḡehaḡani'a ḡa tu'i'eha." ⁴⁶ Rehano Iesu'a niro, raena'a, "E edereha, vaze 'ahoḡani'a tu'ihadu e mazaono'o gigi'a inaraha'e buaneha, ebu vaze e'e faineha." ⁴⁷ Iesu'a 'ouge zirotene roḡae e'e ani mazaon nagini'a furerarote'e u'uranoga mene idaḡa rae zamariro. Ebu ani rihau'ena'a rereru Iesu vaḡe onadu ani oda babaḡano tuḡe ḡuḡuriro. Ebu ani nougadu Iesu dabu'a tu'inate'e, zu ḡarihe manorate'e hariḡa vaze nidu'a ziro. ⁴⁸ Ebu Iesu'a roḡae e'e nina'a, "Aboe, ḡa'e eḡe mazaon fiate'e u'ano, ugiḡo'a manoreha. E'ano'o matu'uḡota onamo'i!"

⁴⁹ Iesu ani roḡae e'e ḡorene'enoḡano vaze 'ahogani'a Iairo neonu'o onaadu Iairo niro, raena'a, "Ḡa aboḡo 'ai rudaneha. E'ano'o ihore vazeḡa'a ḡa ne onamoga veize ago umine

† 8:30 E'e hugani'e uti azaḡa 6000 heuḡa ‡ 8:31 vine sau'ani'a ḡutau'ete'e haba'a

bano'!i”⁵⁰ Rehano Iesu'a hari e'e egadu, Iairo nina'a, “Zamaḡo ago adufo'!i! Eḡe mazao fio'!i! 'Ougine, ḡa aboḡo'e bare ḡabodi'uma.”

⁵¹ Ebu ze oname Iairo neo feuriro. Iesu'a Petero, Iakobo, Ioane zu roḡae kome'a vi'a moga da'o tutuze neo diuḡiro, u vase 'ahoga 'ahoga'e mene zamaze zouziro. ⁵² Ze diuḡirotene, vase nidu'a'a ne zamaḡano harae niau radiunu. Ebu Iesu'a ziro, raena'a, “Ago niano'!i! Ani'e mene rudaneha, rehano baze'ohe.” ⁵³ Ze'a ani eḡofoharo, mazaḡa ze'e roḡae tahi'a'a rudanata'a'e edeḡa. ⁵⁴ Ebu Iesu'a roḡae kome'a abine ḡihinadu hune niro, raena'a, “Eḡe tahi'a, iḡuno'!i!” ⁵⁵ E'e zamaḡano ani vigani'a bare onaadu ḡarihe hune ḡabode iḡuniro. Ebu Iesu'a e'ea radirote'e azaḡa ziro, raena'a, “Ogomu nu hano'!i!” ⁵⁶ Ani vi'a moga'e zaguzagau rudaro. Rehano Iesu'a ḡoere riḡa zina'a, “Nagini'a fureranata'e vase ago zo'!i!”

9

Iesu'a Ane Tahi'a Tahi'a 12 Tuḡuziro (Mataio 10:5-15, Mareko 6:7-13)

¹ Iesu'a ane tahi'atahi'a 12 huze nu'oziro. Ebu vine sau'a nidu'a uhize buze'ete'e zu ugi azaḡa faize'ete'e gigi'aḡa ziniro. ² Ebu Badi'a'a ibitohau'ete'e haba'a moneo vase ihozoga zu ugi azaḡa faizoga veize tuḡuziro. ³ Izema ani'a ze tuḡuzogano, raena'a, “Zae ragavo zamaḡano o'o'a huga ago mo'!i! Tuḡu, tunahu, ogomu, moni zu dabu'a 'ahoga zuni ago odoho'!i! ⁴ No'e haba'ano ne 'ahoga diuḡo'idene, e'ea da'o rado'!i! Ebu zae'a haba e'e mode'ete'e madaḡa ro'idene, ne e'e mode iḡuno'!i! ⁵ Haba 'ahogano ne azaḡani'a zae mene mae zouzadu ne e'e modo'idene, odaze hu'uruḡa zauhe mode manaho'!i! A'e ze'a mene ḡihurine, aduga hidi'uma rae ihozi'uma.” ⁶ Ebu Iesu tahi'atahi'a 12 neḡa neḡano ragavadu hari manoḡa haramiro zuni ugi azaḡa manoziro.

Heroda Iesu mazao Zamare 'Ada'adiro (Mataio 14:1-12, Mareko 6:14-29)

⁷ Heroda Antipasi, Galilea haba'a kiniḡa'e Iesu hariḡa igirotene, ani'e zamaḡa 'ada'adiro, mazaḡa vase nu'a raena'a, “Iesu'e Ioane Babatiso. Ani'a ibite rudanadu bare ḡabodeha.” ⁸ U vase nu'e raena'a, “Ani'e peroveta vaseḡa, Elia. Ani'a bare fureraneha,” ebu vase nu'e raena'a, “Ani'e peroveta ibi'aḡa vaseḡa 'ahoga, ebu bare ḡabodeha.” ⁹ Rehano Herod'a 'ahiḡe reiro, “Ahi'e mene Ioane, mazaḡa ani'e goruniro. Nougadu vase'a 'Ani'e Ioane, rae ḡoane'ohe?” E'ano'o ani Iesu'e iniu vase rae ḡianihi reiro.

Iesu'a Vaze 5,000 Ḡubuziro (Mataio 14:13-21, Mareko 6:30-44, Ioane 6:1-14)

¹⁰ Apostolo azaḡani'a Iesu vaḡe bare onairo. Ebu zeḡe'a nagini haḡairote'e nidu'a Iesu me'odo haro. Ebu Iesu'a sifu zeḡe teite vaḡinadu Betesaida haba'a onamiro. ¹¹ Rehano vase ḡuḡuvaḡa ze ani'e no'e oname'eta'e ederadu zeḡe nidu'a ani hegotiro. Ebu Iesu'a ze mae ḡihizadu Badi'a'a ibitohau'ete'e haba'a ziro zu ugi azaḡa faiziro.

¹² Ḡorava rarotene, Iesu tahi'atahi'a 12 ani vaḡe aradu niro, “Ahi'e haba boha'a. Ogomu vaḡoga ebu ohere bazoga veize, vase nidu'a ne uhiḡa uhiḡano tuḡuzoi!” ¹³ Rehano Iesu'a reiro, raena'a, “Zae'a ogomu zeno'!i!” Ebu ze ani naenaeni. “Mene idaḡa! Eme mazao'e beredi fu'o ebu ḡozone 'aheu da'o. Vaze ḡehaḡa 'ahi ḡubuzoga veize, ogomu ḡehaḡa hoitine manoḡa!” ¹⁴ E'ea vase nidu'a bo'aḡano ohoze da'o'e nidu'a 5,000 radiunu.

Iesu'a ane tahi'atahi'a ziro, raena'a, “Ze 'ahige zo'i, '50 rovonerovone ehoro'!” ¹⁵ 'Ougadu Iesu reirote'e idunaḡano vase nidu'a ehoriro. ¹⁶ E'e ḡarugano Iesu'a beredi fu'o zu ḡozone 'aheu madu adure ḡiane'ena'a, Badi'a mazao manoḡa tauḡi reiro. Ebu beredi zu ḡozone tahi tahe vaheḡe ane tahi'atahi'a zinadu ze ḡahuḡe ḡemi. ¹⁷ Zeḡe nidu'a au ubararo ebu Iesu tahi'atahi'a ogomu ḡaha'a ḡaha'a'e tunahu nidu'a 12 iriva'oniro.

Petero'a Iesu'e Keriso rae Reiro
(Mataio 16:13-16, Mareko 8:27-30)

¹⁸ Mada 'ahogano Iesu'e ane da'lo kurau radiro, ebu ane tahi'atahi'a da'lo ane teite radiro. Ebu Iesu'a ze ḡadiziro, “Vaze'a e'e iniu rae ra'ohē?” ¹⁹ Zeḡe'a naenaenina'a, “Nu'e 'Ioane Babatiso', nu'e 'Elia,' ra'ohē. Nu'e raena'a, 'Amahi rudarote'e peroveta vazeḡa 'ahogani'a ḡabode iḡuniro.” ²⁰ Ebu Iesu'a ḡadiziro, raena'a, “U za'a ra'etene e'e iniu?” Petero'a nina'a, “Ḡa'e Badi'a'a tuḡu'irote'e vazeḡa, Keriso!” ²¹ Iesu'a ḡoere riḡa ziro, raena'a, “'Adi ḡoe'a vaze 'ahoga ago zo'!”

²² Ebu ani raena'a, “Eḡe, Vaze Ubugani'a aduga ḡehaḡa hidi'uma. Vaze boroboro, Badi'a dibu'lo hau'ete'e ḡihi'aḡaḡihi'aḡa zu Mose goro ḡoe'a ihoze'ete'e azaḡani'a he'ehe'ehi'uma zu uḡuhi'uma. Rehano mada uḡidu zamaḡano bare ḡabode iḡuni'uma.”

Iesu Hegote'ete'e Ibiḡa
(Mataio 16:24-28, Mareko 8:34—9:1)

²³ Ebu Iesu'a zeḡe nidu'a zina'a, “Iniu'a eḡe ḡaruna hegoti'uma ro'idene, ane ura haḡaiḡa nidu'a modadu, mada nidu'a ane satauro odohe'ena'a, eḡe hegoto'!” ²⁴ Mazaḡa iniu vaze ane ḡabone obone giganine, ani ḡabone tuḡutuḡu mene hidi'uma. Rehano iniu vaze ane ḡabone eḡe 'uano ahetine, ḡabone tuḡutuḡu hidi'uma. ²⁵ Vaze 'ahogani'a haba nidu'a madu ḡaboneḡa mae vaḡinine, nagini manoḡa hidi'uma? ²⁶ Vaze'a eḡe zu eḡe ḡoere o'online, eḡe'a eḡe agaḡano, mamahe aḡaḡano ebu tuḡure viga zaḡoḡa aḡaḡano bare ovaine, eḡe, Vaze Ubuga zu ani o'oni'uma. ²⁷ E hube hune zi'ohē, faifaine ego'! Izidi zae bo'aḡano vaze nunu'a, izema rudanogano, Badi'a'a ibitohau'ete'e haba'a horoni'uma.

Iesu Iraḡani'a Nufiro
(Mataio 17:1-8, Mareko 9:2-8)

²⁸ Mada fu'lo uḡidu fare ḡarugano Iesu'a Petero, Iakobo ebu Ioane zamaze maḡa rana kuranoḡa radu itiro. ²⁹ Ani kurau'ete'e zamaḡano, iraḡani'a nufiro zu dabuaḡani'a uranadu vazavazahiro. ³⁰⁻³¹ E'e madaḡano vaze 'aheu, Mose zu Elia'a fureradu ze Iesu teite ḡoaniro.

³² Petero zu Iesu tahi'a 'aheu'e baze rudaro. Ze'a evatirotene Iesu agaḡa zu ani uhiḡano vaze 'aheu edanoga horoziro. ³³ Mose ebu Elia'a Iesu muhinoga madaḡa meirotene, Petero'a Iesu niro, raena'a, “Zuhi'a Boro, eme 'adama radiu'ete'e manoḡa tauḡi! Emeḡe uḡidu'a nugo taruha uḡidu ogoratihi, tiba'e ḡae veize, tiba'e Mose veize ebu tiba'e Elia veize.” Petero ani'a nagini ra'eta'e aḡu'a. ³⁴ Ani 'ouge reirotene ḡoze'a ovadu ogoziro, e'ano'o ze rihau rudaro. ³⁵ Ebu ḡoze zamaḡanono'lo Badi'a ago 'ahoga igiro, raena'a, “'Ahi'e eḡe Ubude, eḡe'a ohotirote'e vazeḡa. Ani ḡoere egohanoi!” ³⁶ Ago'a hauḡirotene Iesu ane da'lo horoniro. Zeḡe uḡidu'a nagini horonirote'e vaze 'ahogani'a mene rae fureniro.

Tahi'a Kome'a Vine Sau'aḡeta Manoniro
(Mataio 17:14-18, Mareko 9:14-27)

³⁷ Mada e'e ḡarugano Iesu zu ane tahi'atahi'a teite maḡanono'lo ovairo, ebu vaze ḡuḡuvaḡa hidiro. ³⁸ Vaze ḡuḡuva zamaḡanono'lo vaze 'ahogani'a Iesu huniro, raena'a, “'Ihore vazeḡa, e ḡa umi'e'ohē. Eḡe ubude tibuhuga 'adi ḡabono'!” ³⁹ Vine sau'ani'a ani agatohau'etene, tabara huau ḡaniḡana'ena'a, bero'ude ḡeme'ohē zu hena hebe'anono'lo busure'ohē. Vine sau'a'a mada nidu'a ani zamao radiu'ena'a, ahi'a sausaune'ohē. ⁴⁰ Eḡe'a ḡae tahi'atahi'a mazao vine sau'a e'e hegone bunoga radu umizeha, rehano ze mene idaraneha.”

⁴¹ Iesu'a vaze ḡuḡuvaḡa e'e naenaeziro, raena'a, “'Za'e Badi'a mazao mene fi'e'ete'e zu ve'ore'ete'e azaḡa! E mada faḡa zae teite zamahe giganine mene obone ti'uma!” Ebu tahi'a e'e moga nina'a, “'Ubugo odohe 'adi aro'!” ⁴² Mogani'a tahi'a e'e tutune ona'ete'e zamaḡano, vine sau'ani'a ahi'a rana radu higau bauriro zu bero'ude ḡemiro. Ebu Iesu'a vine sau'a roniro, raena'a, “'Tahi'a ahi'a'ono'lo buano'!” 'Ougadu vine sau'a'e zogone

buanadu tahi'a e'e manoriro. Iesu'a ani moga bare haro. ⁴³ Ebu vaze nidu'a Badi'a gigi'aḡa boro horonadu zaguzagararo.

Runeḡa Hariḡa Bare Reiro

(Mataio 17:22-23, Mareko 9:30-32)

Vaze nidu'a Iesu'a haḡairote'e haḡaiḡa horonadu zaguzagarotene, Iesu'a ane tahi'atahi'a ziro, raena'a, ⁴⁴ “Ḡoere 'adi faifaine zamaro'i! Eḡe, Vaze Ubuḡa, agirehe 'evorao ri'ihii'uma.” ⁴⁵ Rehano ane tahi'atahi'a'e ani'a nagi ra'eta'a'e mene zamariro, mazaḡa ze'a mene ederoga veize huga e'e u'uruḡa. Ebu ze'e ani'a ra'eta'e moneo bare ḡadimanoga'e riharo.

Iniu'e Niḡa Ḡihi'aḡa Ra'ohe?

(Mataio 18:1-5, Mareko 9:33-37)

⁴⁶ Iesu tahi'atahi'a boaḡano iniu'e niḡa ḡihi'aḡa radu zeḡe'a bare tairotitiro. ⁴⁷ Iesu'a ze nagini zamare'ete'e horonadu tahi'a komeḡa zamahu ane babaḡano ohoniro. ⁴⁸ Ebu ziro, raena'a, “Iniu'a eḡe u'ano tahi'a komeḡa 'ahiguḡa mae ḡihinine, ani'e eḡe mae ḡihihe'ohe. Ebu iniu'a eḡe mae ḡihihine, ani'e eḡe da'o mene mae ḡihihe'ohe, rehano eḡe tuḡuhirote'e Badi'a zuni mae ḡihine'ohe. Zae boaḡano iniu'a ane bare niḡa mae ovoine, Badi'a ubumao ani'e niḡa ḡihi'aḡa rae ra'ohe.”

Eme Mone Vazeḡa'e Iniu?

(Mareko 9:38-40)

⁴⁹ Ioane'a Iesu niro, raena'a, “Zuhi'a Boro, vaze 'ahogani'a ḡae niḡano vine sau'a sau'a hegoze buzirote'e emeḡe'a horoniro, ebu emeḡe'a ani garariro, mazaḡa ani'e emeḡe teite mene tiburu'ohe.” ⁵⁰ Rehano Iesu'a ziro. “Ani ago gararo'i! Za mene agire'ete'e vazeḡani'e, zae mone vazeḡa.”

Samaria Azaḡani'a Iesu Hezahoharo

⁵¹ Iesu'e adure iti'uma madaḡani'a hanitirotene ani Ierusalemaha'aba'aba onamoga radu inare zamariro. ⁵² Ebu ani vaze nu ibite tuḡuziro. Ze'e Iesu veize ruhibifine Samaria neḡa onamiro. ⁵³ Rehano ne azaḡani'a Iesu mene mae ḡihiniro, mazaḡa ani'e Ierusalemaha'aba'aba onaminu. ⁵⁴ Iesu tahi'a 'aheu, Iakobo zu Ioane'a horonadu Iesu ḡadiniro. “Zuhi'a Boro, ḡa uratine, eme'a Badi'a uminadu adureono'o ire roga tuḡuni'uma ebu ze hufi haozi'uma!” ⁵⁵ Rehano Iesu'a tehadu roziro. “Ago 'ouge ro'i!” ⁵⁶ Ebu ze ne 'ahoga onamiro.

Iesu Hegote'ete'e Vazeḡa

(Mataio 8:19-22)

⁵⁷ Ze ibio oname'enogano, vaze 'ahogani'a aradu Iesu niro, raena'a, “Ḡa'a no'e onamine, e ḡa hegoti'uma.” ⁵⁸ Iesu'a naenaenina'a, “Butu ḡuniḡa'e bazuni haba'azeta, ebu hitana niniḡa'e nezeta. Rehano eḡe, Vaze Ubuḡa'e bazunihe haba'a'e o'o'a.”

⁵⁹ Ebu Iesu'a vaze 'ahoga huniro, raena'a, “Eḡe hegoto'i!” Rehano vaze e'e'a raena'a, “Zuhia Boro, e geno mamahe guri onamihi ra'ohe.” ⁶⁰ Iesu'a nina'a, “Vine ruga azaḡa'a rune azaḡa guri'uma. U ḡa'e aradu Badi'a'a ibitozini'ete'e moneo harame ragavo'i!”

⁶¹ Ebu vaze 'ahogani'a raena'a, “Zuhi'a Boro, e ḡa hegoti'uma. Rehano e ize ibite nabudihe uhizi onamihi.” ⁶² Iesu'a naenaenenina'a, “Mene. Iniu'a tehe'ena'a mebaḡa afidaune, mene faine afida'uma. E'e teige, iniu'a eḡe hegotadu tehe gau nunu zamarine, ani'e Badi'a'a ibitohau'ete'e haba'a veize gauoga mene idaḡa.”

10

Iesu'a Ane Tahi'a 72 Tuḡuziro

(Mataio 11:20-24)

¹ E'e ḡarugano Iesu Zuhi'a Boro'a vaze 72 zamaziro. Ebu ane'a onamihi reinute'e neḡa nidu'a zu haba'a nidu'ano 'aheu 'aheu ibite tuḡuziro. ² Ebu Iesu'a ziro, raena'a, “Hirivi'uma ḡauḡa'e ḡehaḡa bagaḡa, rehano gauḡa azaḡa'e mene ḡehaḡa. E'e teige,

Badi'a ederihira'ete'e azaḡa'e ḡehaḡa bagaḡa, rehano ani ḡoere haramoga veize gauḡa azaḡa'e o'o'a. E'ano'o gauḡa azaḡa nu tuḡuzadu ani ḡoere haramozoga veize hirive'ete'e Zuhi'aḡa, Badi'a umino'i! ³ Onamo'i! Butu ḡuniḡa bo'aḡano mamoe tuḡuze'ete'e teige, e za agire azaḡa bo'aḡano tuḡuze'ohe. ⁴ Moni, nihara ga tamaka 'ahoga ago mae odoho'i! Ebu ibio vaze 'ahoga hido'idene mada hauḡena'a ago ḡoreno'i!

⁵ Vaze 'ahoga neo diuḡo'idene ibite 'ahige ro'i, 'Badi'a'a zama roḡeḡa zini'uma!' ⁶ Ne e'e zamaḡano vaze 'ahoga'e zama roḡeḡa vazeḡa reine, za'a rate'e zama roḡeḡa'e ani rana radi'uma. U mene reine, zama roḡeḡa e'e zae bare vaḡi'uma. ⁷ Diuḡe'ete'e neḡano da'o rado'i! Ebu zeḡe'a zini'ete'e ogomuḡa ano'i zu gago'i, mazaḡa gauḡa azaḡani'a naeḡa ma'ete'e teige, zae zuni ogomu zini'uma. Ne 'ahoga 'ahogano'e ago edau ragavo'i!

⁸ Neḡa 'ahoga onamadu mae ḡihizo'idene, nagi ogomuḡa zini'ete'e ano'i! ⁹ Ebu e'ea ugi azaḡa faizadu haramozeno'i, raena'a, 'Badi'a'a ibitozini'ete'e zae uhiḡano feureha.' ¹⁰ U neḡa 'ahoga onamadu mene mae ḡihizo'idene, ibi boro onamo'i! ¹¹ Ebu zo'i, raena'a, 'Badi'a'a zae sau'a ederifine, zae haba konoḡa odafeo kadaranate'e 'ada zauhe mode manahe'ohe. Rehano edero'i, Badi'a ibitozini'ete'e zae uhiḡano feureha!' ¹² Ebu Iesu'a bare ziro, raena'a, "ḡiano'i, e hube hune zi'ohe! Ibite Sodoma haba'a azaḡa'e sau'a boro u'ano, Badi'a'a ruiziro. Rehano Badi'a'a sau'a manoḡa rovoni'uma madaḡa meine, zae mene mae ḡihize'ete'e neḡa azaḡa'e ufeta aduga boro vitine hidi'uma.

¹³ Korasini azaḡa zu Betesaida azaḡa, za fase vetuḡaḡa, aduga boro hidi'uma! Zae mazao haḡai gigi'aḡa haḡainuta'a'e Turo zu Sidona azaḡa mazao haḡaifone, ze'e sau'aono'o garihe zamare ḡihurifo. Ze dabua ḡu'a vidau ehoradu vega vadinizeo ase ḡuzuhe'ena'a, zeḡe'a zamare ḡihurifo. ¹⁴ Kota madaḡano, za'e Turo zu Sidono azaḡa aduga vitine hidi'uma.

¹⁵ Zae Kaperanauma azaḡa, zae'a zamare'etene za Badi'a haba'ao gubazi'uma ra'ehe? Mene! Za'e rune haba'ano mae feuzi'uma. ¹⁶ Iniu'a zae ḡoere egozine, a'e eḡe egoni'ohe, zu iniu'a za hezahozine, a'e eḡe hezahoni'ohe. Ebu iniu'a eḡe hezahonine, eḡe tuḡuhirote'e Badi'a hezahohau'ohe."

¹⁷ Ebu Iesu tahi'a 72 onamadu ane'a zirote'e gauḡa haḡairo. Ze barirotene, matu'uzeta feuriro. Ebu Iesu me'odoharo, raena'a, "Zuhia Boro, eme ḡa niḡano vine sau'a hegozate, ze eme ḡoere egadu feraneha!" ¹⁸ Iesu'a ziro, raena'a, "O'e, vazabu adureono'o agaru ovaoga teige, Satani'a ḡarihe fase vaḡinate'e horoneha. ¹⁹ ḡiano'i! Mohe ga asiase edeze ruzoga teige, emeḡe agire Satani gigi'a vitinifine, eḡe'a inara gigi'aḡa ziniro. ḡau 'ahogani'a mene sausu'uma. ²⁰ Rehano vine sau'a sau'ani'a za ḡoere egate'e veize ago matuo'i! U matuo'i, mazaḡa Badi'a'a za ni'e ane habao mirihoro."

Iesu'a Matu'e Kuraro
(Mataio 11:25-27, 13:16-17)

²¹ E'e madaḡano Iesu'e Vine Zaḡoḡani'a ragano radu matu'e rudaro. Ebu Badi'a kurau niro, raena'a, "Mama, ḡa'e adure zu raha Zuhi'aḡa! E nigu'e'ohe, mazaḡa ḡae'a eda'eḡa zu edeḡa boro azaḡa mazao hube hune haḡaiḡa 'ahi u'u'rutiro. Rehano tahi'a teige, edeḡa o'o'a rae zamarete'e azaḡa mazao'e fureniro. Mama, a hube! 'Ouge haḡirota'e ḡae'a urate'ete'e ḡauḡa." ²² Ebu vaze zina'a, "Eḡe Mama'a ḡau nidu'a eḡe iniro. Vaze 'ahoga'e e'e aḡu'a, rehano eḡe Mama da'o edeḡa. Ebu vaze 'ahoga'e eḡe Mama aḡu'a, rehano eḡe, Ane Ubuga da'o edeḡa. Ebu e eḡe Mama moneo ihozoga veize ohote'ete'e azaḡa da'o eḡe Mama edeḡa."

²³ Ebu Iesu'a ane tahi'atahi'a tehe ḡiazadu sifu ziro, raena'a, "Za, matu'o'i, mazaḡa nagini'a fureru'ete'e haḡaiḡa horone'ohe. ²⁴ Eḡe'a zi'ohe. Peroveta zu kini azaḡani'a, zae'a horone'ete'e haḡaiḡa 'adi ḡianihi reinu, rehano mene horoniro. Ebu zae'a igi'ete'e hariḡa 'adi igihi reinu, rehano mene igiro."

Samaria Vazeḡa Manoḡa Hari Idaidaḡa

²⁵ Mada 'ahogano Mose goro ḡoe'a ihoze'ete'e vazeḡa 'ahogani'a iḡunadu Iesu tuhune nurihi rae zamare'ena'a, ḡadiniro, raena'a, "Ihore vazeḡa, e nougenougine, ḡabone

tuḡutuḡu hidi'uma?" ²⁶ Ebu Iesu'a naenaenina'a, "Goro ḡoe'ano'e nouge rae mirihiro? Ḡa'a nouge me'ode horone'ohe?" ²⁷ Ebu vaze e'e'a naenaenina'a, "Goro ḡoe'a 'ahige ra'ohe, 'Ḡae Badia Zuhi'a Boro'e, zamaḡo nidu'a hina, vineḡo nidu'a hina, inaraḡo nidu'a hina zu zamaroneḡo nidu'a hina zamaro'i! Ebu ḡae'a ḡae bare zamare'ete'e teige nabugo zu zamaro'i!" ²⁸ Ebu Iesu'a nina'a, "O'e, a hube. Ḡa 'ouge haḡaine, ḡabone tuḡutuḡu hidi'uma."

²⁹ Ebu vaze e'e'a, Iesu'a ani mazao 'Ḡa'e duduḡa,' ra'ete'e uratiro, e'ano'o Iesu bare ḡadiniiro. "Iniu'e eḡe nabudihe?" ³⁰ Ebu Iesu'a hari 'ahoga idane naenaeniro.

"Mada 'ahogano luda vazeḡa 'ahoga'e Ierusalemabaono'o Ieriko neḡa boro ovinu. Ebu ibi nemaḡo ḡonore azaḡa hidiro. Ze dabuaḡa ni fuhi'adu ḡauḡa nidu'a meiro. Ebu boune'ena'a ariga mau runiro, zu e'ea bazune mode feraro.

³¹ E'e madaḡano, Badi'a dibu'o hau'ete'e vazeḡa 'ahogani'a e'e ibiḡano ovoiro. Ebu omatirote'e vazeḡa e'e horonirotene, ḡenaḡano teiḡe vitaro. ³² Vesu kuru neḡano gau'e'ete'e Levi idu'u vazeḡa 'ahoga zuni e'e ibiḡano ovoadu vazeḡa e'e horoniro, rehano ani zu ḡenaḡano teiḡe vitaro.

³³ E'e enoḡano Samaria vazeḡa 'ahogani'a e'e ibiḡano ovoiro ebu vaze e'e horonadu vetuḡani runiro. ³⁴ Ebu ane vaḡe onamadu ḡabonihi radu dehoru zu vaini vuḡa hina idiriḡa rana beu'adu 'umiro. Ane doniki rana mae ohonadu i'udo neḡa tutune onamadu e'ea taufe radiro. ³⁵ Ebu baze irarirotene, ani'a ne izema mode rafogano, moni nu* madu i'udo neḡa vazeḡa haro. Ebu nina'a, 'Ani taufe rado'i! Moni 'ahi'e mene idaḡa ro'idene, eḡe'a barine, ragate bare ḡani'uma."

³⁶ Iesu hari e'e hauḡirotene, Mose goro ḡoe'a ihozi'ete'e vaze e'e ḡadiniiro, raena'a, "Vaze uḡidu 'adi bo'aḡano, ḡae zamarone'e iniu'e ḡonore azaḡa hidirote'e vazeḡa nabuga?" ³⁷ Ani'a Iesu naenaenina'a, "Ane vetuḡanirote'e ebu dananirote'e vazeḡa." Iesu'a nina'a, "O'e, izidi onamo'i, ebu ḡae zu ani teige 'ouge haḡao'i!"

Iesu'a Mareta zu Maria Ne Diuḡiro

³⁸ E'e ḡaruḡano Iesu'a ane tahi'atahi'a teite aune onamadu ne 'ahogano feuriro. Ebu roḡae niḡa Mareta'a neḡano mae zouziro. ³⁹ Ebu negoḡa niḡa Maria, ani'e Zuhi'a Boro oḡa babaḡano ehoradu nagini reinute'e igi radiunu. ⁴⁰ U Mareta'e i'udo vazeḡa veize ruhibe'ena'a, zamaḡa ḡugine radiro. E'ano'o Iesu vaḡe onaadu nina'a, "Zuhi'a Boro, negohe'e re'ore'adu mene danahe'ohe. Eḡe da'o gau'e'ohe! Ḡa e'e mene zamare'ehe? Ane danahoga veize no'i!"

⁴¹ Zuhi'a Boro'a naenaeniro, raena'a, "Mareta, eḡe vaze, ḡa'e gau ḡehaḡa u'ano zamaḡo'e adudu'ohe zu ḡunuḡunu'e'ohe. ⁴² Rehano gau boro'e tiba da'o, a'e eḡe ḡoere igi'ete'e! Maria'a e'e ederadu eḡe babaḡano ehore'ena'a abite'ohe, e'ano'o vaze 'ahogani'a ani mene gararoha'uma.

11

Iesu'a Tahi'aḡa Kuru Ihoziro

(Mataio 6:9-15, 7:7-11)

¹ Mada 'ahogano Iesu'e haba 'ahogano kurau radiro. Kuru hauḡirotene, ane tahi'a tibani'a aradu niro, raena'a, "Zuhi'a Boro, Ioane Babatizo'a ane tahi'atahi'a kuru ibiḡa ihozirote'e teige, emeḡe zuni nougenouge kurau'ete'e ihofo'i!" ² Ebu Iesu'a ziro, raena'a, "Kurano'idene 'ahige kurano'i!"

'Mama!

Eme umi'e'ohe, vaze'a ḡae guba'e'ena'a ḡa niḡo'e zaḡoḡa re'uma, ebu ḡa'a vaze nidu'a ibitozi'uma.

³ Mada tiba tiba eme'a au'ete'e ogomuḡa rife'eno'i!

⁴ ebu emeḡe'a eme sausaufe'ete'e azaḡa nidu'a zeḡe sau'a rae mode'ete'e teige,

* 10:35 Giriki, 'Denari 'aheu', Mada 'aheu naeḡa

emeḡe sau'a zu rae modofoli
Ebu Emeḡe' a haḡai sau' a haḡaihi ra' eta' a' e ago tutufo' i'''

⁵ Ebu Iesu'a zina'a, "Hari 'ahoga idani'uma. Zae bo'aḡano vase tiba'e vaseḡeta reifo. Ohere nema 'ahogano ani ane vase vaḡe onamadu uminifo, raena'a, 'Vazehe, fase, beredi uḡidu nu eno'i, ⁶ mazaḡa e vasehe 'ahogani'a izidu'u i'udoni feureha, rehano e neheo nagini ha'uma ogomuḡa o'o'a."

⁷ Iesu'e ane tahi'atahi'a ḡadiziro, raena'a, "Ane vase'a ne zamaḡanonono'o 'ahige naenaeni'uma ga? 'Nagini huḡane irare'ohe! Ibiheta 'ai bireha, ebu e tahi'aheta baze'e 'ahine, iḡunadu ḡau ni 'ahoga mene ḡani'uma!' Mene, ani'e mene 'ouge re'uma! ⁸ E zi'ohe, ane vase u'ano da'o, iḡunadu berediḡa mene ha'uma, rehano ani'a bare bare umine'ete'e u'ano, iḡunadu umide'ete'e ḡauḡa ha'uma.

⁹ E'ano'o e'e zi'ohe. Za nagini urato'idene, Badi'a mazao umido'i, 'ouGINE zini'uma. Za nagini vaḡo'idene, Badi'a mazao umido'i, 'ouGINE hidi'uma. Badi'a'a danazoga uratine, ibihetao toketokero'i, 'ouGINE ibiheta vavaozini'uma. ¹⁰ Umide'ete'e vaseḡa'e ha'uma, vaḡe'ete'e vaseḡa'e hidi'uma ebu toketokere'ete'e vaseḡa'e ibiheta vavaoha'uma.

¹¹ Zae bo'aḡano moze nagiḡa'e, ane ubugani'a ḡozone umidine, mohe ha'umahe? ¹² Ebu ubugani'a bare kokoro maḡa umidine, mogani'a asiasi ha'umahe? Mene 'ougi'uma! ¹³ Za'e haḡai sau'a azaḡa rehano, ḡau manomano ubudeze zenoga urate'ohe. E'e teige, zae Moze, adureo radiu'eta'a'e, ane mazao umide'ete'e azaḡa, Vine Zaḡoḡa hube hune zini'uma!"

Iesu zu Belezebulo

(Mataio 12:22-30, 12:43-45, Mareko 3:20-27)

¹⁴ Mada 'ahogano Iesu'a mene ḡoere'ete'e vase 'ahoga mazao vine sau'a hegone buniro. Ani bare ḡoerirotene, vase ḡuḡuvaḡa'e zaguzagaro. ¹⁵ Rehano vase nu'e horonadu raena'a, "Iesu'a vine sau'a sau'a zuhi'aḡa Satani, niḡa 'ahoga Belezebulo, ane inaraḡa hina vine sau'a hegoze buze'ohe." ¹⁶ U nu'e Iesu obone tihi radu tuhune nuri'ena'a reiro. 'Badi'a'ono'o haḡai nu badeḡa haḡao'!'

¹⁷ Rehano Iesu'a ze nouge rae zamarirota'e ederadu ziro, raena'a, "Haba tiba zamaḡano zeḡe'a rovotadu utitifone, e'e haba'e ane bare ruini'uma. Ebu ne tiba zamaḡano zeḡe'a rovotadu utitifone, ne e'e ane bare ruini'uma. ¹⁸ Za'e eḡe'a Belezebulo inaraḡa hina vine sau'a hegone bune'ohe rae ra'ohe. Rehano 'ouGINE, Satani'e zeḡe bare rovozadu utiti'uma ebu zeḡe haba'e mene edau gigara'uma. E'ano'o e inara'e mene Belezebulo'ono'o, rehano Badi'aono'o! ¹⁹ Eḡe'a Belezebulo inaraḡa hina vine sau'a hegoze buzifone, zae tahi'atahi'a'e iniu inara hina vine sau'a hegoze buze'ohe? Zae tahi'atahi'a'e zae mazao ve'oḡa rae re'uma. ²⁰ Rehano eḡe'a vine sau'a'e Badi'a inaraḡa hina hegoze buzine, za edero'i, Badi'a'a zae ibitozini'ohe.

²¹ E hari 'ahoḡa idaidani'uma. Inara vaseḡa'e uti ḡauḡa ḡauḡa hina neḡa taufine, ani ḡauḡa nidu'a manoḡa radi'uma. ²² Rehano inaraḡa ufeta boro vaseḡa 'ahogani'a aradu vase 'adi utite raharahanine, ane bire'ete'e uti ḡauḡa nidu'a meine hauḡi'uma. Ebu ane ne ḡauḡa zu nidu'a meinadu ḡahuge ḡuzuhi'uma. Hari 'ahi teige, e'e Satani inaraḡa vitinoga, e'ano'o hegoze buze'ohe. ²³ Iniu e mene teite reine, ani eḡe agirehi'ete'e vaseḡa. Ebu iniu Badi'a mazao vase nu'oze'ohe radu eḡe teite mene gaue tiburute'ete'e reine, ani Badi'a mazao'ono'o vase rovoze'ete'e vaseḡa."

²⁴ Ebu Iesu'a zina'a, "Vine sau'a ani vase 'ahoga maza'ono'o buau'etene, ani haba boha'ano ragave'ohe ebu ahi'a ohonoga radu haba 'ahoga vaḡe'ohe. Rehano mene horone'etene, ani 'ahige ra'ohe, raena'a, 'E eḡe'a vaḡinate'e vaseḡa vaḡe bare onamihi.'

²⁵ Ani baradu vase e'e horonetene, ani'e neḡa deheḡa hune zu idaidane touga heuḡa.

²⁶ Ebu vine sau'a e'e'a onamadu hena vine sau'a nidu'a fu'o 'aheu fare, a'e ufeta hune sau'a, zamaze'ohe, ebu vase e'e mazao diuḡe radiu'ohe. Ebu vase e'e ani ufeta hune sautu'ohe, ibite mene heuḡa."

²⁷ Iesu'a goere'ete'e zamaḡano roḡae 'ahoḡani'a vase ḡuḡuvaḡa bo'aḡanono'o ḡoere iḡuniro, raena'a, "ḡae fure'irote'e zu ḡubue borofirote'e vi'uḡa'e Badi'a'a manohuga haro!" ²⁸ Rehano Iesu'a naenaenina'a, "Badi'a ḡoere egadu haḡaiḡa haḡae'ete'e azaḡa'e Badi'a manohuga hide'ohe."

Iona Haḡai nu Badeḡa

(Mataio 12:38-42, Mareko 8:12)

²⁹ Iesu vaḡe onairote'e azaḡa'e ufeta ḡehararotene, Iesu'a ziro, raena'a, "Izidi ega'e sau'a, 'Haḡai nu badeḡa ihofoi!' rae ra'ohe. Rehano e haḡai nu badeḡa'e mene furenzini'uma, u peroveta vaseḡa Iona mazao furerarote'e haḡai nu badeḡa re'uma.

³⁰ Iona mazao nagini'a furenrote'e haḡaiḡa'e Nineva azaḡa mazao haḡai nu badeḡa reiro. E'e teige, eḡe mazao nagini'a furera'uma haḡaiḡa'e izidi ega mazao haḡai nu badeḡa re'uma.

³¹ Ibite madaḡano Siba haba'a kini roḡaeḡani'a haba faḡanono'o kini Solomona ḡoere abitoga veize onamiro. Izidi Solomona vitinoga vaseḡa'e eḡe, rehano za eḡe ḡoere abitoga mene urate'ohe. E'ano'o Badi'a kota madaḡano Siba kini roḡaeḡani'a izidi ega zamao edanadu zi'uma, raena'a, 'Za'e ve'oga!' ³² Ibite madaḡano Nineva azaḡa'e Iona haramo abitadu sau'aono'o ḡihure ḡouriro. Izidi Iona vitinoga vaseḡa'e eḡe, rehano za'e eḡe ḡoere abitoga mene urate'ohe ebu mene ḡihure'ohe. E'ano'o Badi'a kota madaḡano Nineva azaḡani'a izidi ega zamao edanadu zi'uma, raena'a, 'Za'e ve'oga!'"

Ahiri Agaḡa

(Mataio 5:15, 6:22-23)

³³ Ebu Iesu'a ziro, raena'a, "Vaze 'ahogani'a ihure hufine mene 'u'uru ti'uma ga tunahu hina mene ogone modi'uma. U vase'a ne diuḡine agaḡa horoni'uma radu midau ti'ete'e haba'ano midau ti'uma.

³⁴ ḡa ubuma'e ahi'o ihureḡa heuḡa. ḡa ubumaḡo manoḡa reine, ḡa ahiri'e agaḡani'a iriva'i'uma. Rehano sautaune, ḡa ahiri'e uzabo'a iriva'i'uma. ³⁵ E'ano'o ḡae zamao agaḡa'e uzabo ga mene ḡiano'i! ³⁶ ḡa ahiri'e agaḡani'a iriva'adu uzaboḡa 'ahoga o'o'a reine, a'e agaḡa bagaḡa ihureḡa ḡae rana agaru'ete'e heuḡa."

Iesu'a Farisea zu Mose Goro ḡoe'a Ihoze'ete'e Azaḡa Ro'aze ḡoeriro

(Mataio 23:1-36, Mareko 12:38-40, Luka 20:45-47)

³⁷ Iesu'a ḡoere hauḡirotene, Farisea vaseḡa 'ahogani'a ane teite oganoga veize uminiro. Ebu Iesu'a ani ne onamadu ogomu fataḡa zamaine ehoriro. ³⁸ Farisea vaseḡa'e Iesu'a izema oganogano 'evo'a mene vuzu'irote'e horonirotene ani zaguzagaro, mazaḡa zeḡe vouḡa haḡaio, 'Evo'a ibite vuzu'adu ogafo,' rae reiro. ³⁹ Ebu Zuhi'a Boro'a Farisea azaḡa ziro, raena'a, "Farisea azaḡa, za'e bioze zu siuvaze enoga da'o vuzu'e dehene'ete'e azaḡa heuḡa, mazaḡa 'evoreze vuzu'e'ohe rehano, zamaze'e ununu zu sau'a toraḡa hina iri'ave'ohe. ⁴⁰ Za'e mene huhuzaḡa! Badi'a'a enone da'o mene haḡairo, rehano zama zuni haḡairo. Evoreze da'o ago vuzu'o'i, rehano zamaze zuni dehenoi! ⁴¹ E'ano'o zae mereki zamaḡano ḡauze* zahara azaḡa zenoi! 'Ougine za'e Badi'a ubumao'e deheḡa taugi re'uma.

⁴² Farisea azaḡa, zae fase vetuḡaḡa, aduga boro hidi'uma! Mazaḡa za'e tirara nebaḡano eḡa zu murari teige kome'a fase gaubanana tiba Badi'a hau'ohe. Rehano vase mazao haḡai duduḡa haḡae'ete'e zu Badi'a zamare'ete'e igi mode'ohe. Za ḡau boro 'adi'e haḡao'i, ebu kome'a kome'a zuni haḡao'i! ⁴³ Farisea azaḡa, zae fase vetuḡaḡa, aduga boro hidi'uma! Mazaḡa za'e nu'onu'o neḡano vase boroboro'a ehore'ete'e haba'ano ehorihira'ohe. Ebu vasevaze'a nu'onu'o haba'ano hidine, 'Zuhi'a' rae gubaze ḡorezihi ra'ohe. ⁴⁴ Zae, fase vetuḡaḡa, aduga boro hidi'uma! Mazaḡa za'e rune iduḡa u'uruḡa heuḡa. Rune ahi'a'e idu zamaḡano ruhuḡa rehano, vase'a e'e rana oname onae'ohe. E'e teige, vase'a horoze'etene zamaze'e toraḡa rae mene edere'ohe."

* 11:41 Zae'a meirote'e ḡauze

⁴⁵ Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e vazeġa 'ahogani'a Iesu niro, raena'a, "Ihore vazeġa! Ġa 'ouge ġoere'ete'e eme zu rae sausaufe'ete'e heuġa." ⁴⁶ Iesu'a naenaenina'a, "Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġa, zae zuni fase vetuġaġa, aduga boro hidi'uma! Mazaġa za ihore'e riga hune, e'ano'o vaze'a hegotoga reine mene idaġa. Za'e vaze da'o aduga boro zini'ohe, rehano zae 'evore hudu'a tiba hina zu mene hune danaze'ohe. ⁴⁷ Zae, fase vetuġaġa, aduga boro hidi'uma! Mazaġa peroveta azaġa'e vouġaze'a zimiro, ebu zae'a ze rune iduġa rohorohone'ohe. ⁴⁸ Vouġaze'a peroveta azaġa zemadu zae'a iduze rohorohone'eta'a'e, za'e vouġaze'a haġgai duduga haġgairo rae ra'ohe. ⁴⁹ E'ano'o Badi'a huhuzaġa, ani reiro, raena'a, 'Eġe'a peroveta azaġa zu apostolo azaġa nu zeġe mazao tuġuzi'uma, ebu nu'e zimi'uma, u nu'e sausaui'uma,' reiro. ⁵⁰ Badi'a'a raha 'adi haġgairrote'e madaġanono'o peroveta azaġa zimiro. E'ano'o e'e adugaġa nidu'a'e, izidi egani'a odohi'uma. ⁵¹ A'e ibite Abela mau runirote'e e'eano'o onao ġonaġanobone Sakaria maro. Zakaria'e dibu'o fataġa zu Badi'a ne zaġoġa hune bo'aġano mau runiro. E hube hune zi'ohe, e'e aduga nidu'a'e izidi egani'a odohi'uma. ⁵² Za, Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġa, fase vetuġaġa, aduga boro hidi'uma! Mazaġa vaze'a Badi'a edeġa me'uma neġa ibihetaġa vava'e'ete'e kiġa'e, zae'a u'uru ti onae'ohe. E'ano'o za'e mene diuġi'uma, ebu Badi'a ederoga veize diuġihi ra'ete'e azaġa zuni zae'a 'ue'ohe."

⁵³ Iesu'e ġoere hauġadu ne be'ano'o buarotene, Farisea zu Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġani'a ane mazao maġunu monede riġa ġadiġadiniro. ⁵⁴ Mazaġa ani'e nagini nu rae ve'onine adugano mae ohonih rae inariro.

12

Ġoe'a Riġa zu Inaraġa

(*Mataio 10:26-33, 12:32, 10:19-20*)

¹ E'e madaġano, vaze ġuġuvaġani'a nu'oraro 'ahine, odaze rana edaro. Ebu Iesu'a ane tahi'atahi'a ibite ziro, raena'a, "Farisea azaġa haġgaize ġiano'! Mazaġa ze'e zama guhi azaġa ebu Isiti heuġa. ² Rehano izidi 'u'uruġa ġau'a nidu'a Badi'a'a furene hauġi'uma. ³ E'ano'o ohere nagini sifu ra'ete'e ġoe'a nidu'a hunio agao igi'uma. Ebu bazuni neġa zamaġano nagini gumude ra'ete'e ġoe'a nidu'a vaze'a egoga veize ne binuġa hitaganono'o harami'uma.

⁴ Nego nabudi, ego'i, e hube hune zi'ohe! Ahiri mau'ete'e azaġa ago rihozo'i, mazaġa ze ahiri da'o mau'ohe rehano, vine sausaunoga'e mene idara'uma. ⁵ U rihoni'uma vazeġa'e Badi'a da'o! Mazaġa ani'e vaze manadu ire rogao mae feuze'ete'e gigi'aġa'e obone ti'ohe. Hube hune ani da'o rihoni'uma!

⁶ Vaze'e tiburi niniġa fu'o moni kome'a* hina hoite'ohe. Ze'e mene ġau boro, rehano Badi'a'a e'e tibuhuga ramo mene agutu mode'ohe. ⁷ Badi'a'a zae zamaradu vadini iguġa nidu'a nugu'e edeġa. E'ano ago rihano'i, mazaġa za'e Badi'a ubumao tiburi niniġa vitinoga.

⁸ Ġiano'! E hube hune zi'ohe. Iniu'a vaze ubumao raena'a, 'E'e Iesu mone,' rae reine, eġe, Vaze Ubugani'a ani zu Badi'a tuġure viga ubumao raena'a, 'Vaze adi'e eġe none,' re'uma. ⁹ Ebu iniu'a vaze ubumao e rae o'ohine, eġe zu Badi'a tuġure viga ubumao ani rae o'oni'uma. ¹⁰ Iniu'a eġe, Vaze Ubuga rae sausaunine, Badi'a'a ani sau'a rae modoha'uma. U iniu'a Vine Zaġoġa rae sausaunine, ani sau'a'e mene rae modoha'uma.

¹¹ Za'e e hegotete'e u'ano, kota veize tutuze onamadu nu'onu'o neġa, zuhi'aġa zu ġihi'aġa azaġa zamao ohozo'idene, nouge za biri'uma zu nouge rae ġoeri'uma moneo ago zamare ada'ado'i, ¹² mazaġa za edanadu nouge rae ġoerite'e moneo Vine Zaġoġani'a ihozi'uma."

Ma'ora Vazeġa mazao Ġoere rae Idanirio

¹³ Vaze 'ahogani'a vaze ġuġuvaġa bo'aġanono'o Iesu niro, raena'a, "Ihore vazeġa, mamafe'a mode rudarote'e toheġa nu rovonadu naeġa eġe enoga veize negohe no'i!"

* 12:6 Girikio, 'Assaria aheu', moni kome'a

¹⁴ Iesu'a naenaenina'a, “Nego, vaze 'ahogani'a toheze ḡahuge'ete'e haḡaiḡa veize e mene ohohiro.” ¹⁵ Ebu Iesu'a ziro, raena'a, “Za ununu haḡaiḡa mene haḡaifine, zamaze giganoli! Mazaḡa vaze'a tohe ḡehaḡaono'o ḡabone mene hide'ohe.”

¹⁶ Ebu ze hari 'ahige idaniro, raena'a, “Ma'ora vazeḡa 'ahoga'e mebaḡano ogomu manomano'a hudaro. ¹⁷ E'ano'o ani ane'a bare zamariro, raena'a, 'E ogomuhe godoḡoga neḡa'e o'o'a. E nagini haḡai'uma?’ ¹⁸ Ebu ani raena'a, 'E 'adigine manoḡa! Ogomu ti'ete'e neḡa ibi'a'e fahadu boro iziga ogoratihi ebu ogomuhe zu tohehe nidu'a e'ea zouni'uma.’ ¹⁹ Ebu ani ane bare raena'a, 'E muri faḡa radiu onamite veize ogomu boro hune ruhibe teha. E'ano'o e'e ogau'ena'a zu gage'ena'a matu'e onami'uma!’ ²⁰ Rehano Badi'a'a niro, raena'a, 'Ḡa'e mene huhuzaḡa! Eḡe'a izidi ohere ḡae ḡabone mae vaginine, ḡa'a ruhibate'e tohe'e iniu'a me'uma?’”

²¹ Iesu'a ḡoere ḡonagano reiro, raena'a, “De'eguḡa vazeḡa'e ane tohe da'o ruhibe'ohe, rehano Badi'a moneo ani'e mene ma'ora vazeḡa ra'ohe.”

Ago Zamare Adudano'i
(Mataio 6:25-34)

²² Ebu Iesu'a ane tahi'atahi'a ziro, raena'a, “E'ano'o e zi'ohe. Zae ḡabone veize nagi ogomu a'uma ga ahirize veize nagi dabua vidi'uma rae ago zamare adudano'i! ²³ Mazaḡa ḡabone zu ahiri' e ogomu zu dabua vitinoga. ²⁴ Nugo gaoza zamari'i! Ze ezone mene ḡorau'ohe zu mene hirive'ohe. Ogomuze nu'one'ete'e haba'a zu o'o'a, rehano Badi'a'a ḡubuze'ohe. Za'e nini vitize hune'ohe! ²⁵ Zae bo'aḡano iniu'e zamare adudaune, ḡabone'a tahiḡa zuni fara'umahe? Mene! ²⁶ Ḡau kome'a e'e haḡaoga zu mene idaḡa reine, za nougadu ḡau 'ahoga veize zamare adudu'ohe?

²⁷ Butu kakaḡa'e nougenouge ḡuhure'ete'e ḡiano'i! Ze mene gae'ohe ga dabuaze mene turine'ohe. Rehano e zi'ohe, butu kakaḡa 'ahoga'e ma'ora vazeḡa kini Solomona'a haḡairote'e dabuaḡa manomano vitinoga. ²⁸ Ebu butu veḡa'e izidi ḡaboga, hena ohoḡore'e vaze'a masinadu ireo hufi hauni'uma, rehano Badi'a'a faifaine manohuni'ohe. Za'e ve vitinoga, e'ano'o Badi'a'a hubehune dabua vidauzini'uma. Rehano za'e Badi'a mazao mene borofe fie'ohe! ²⁹ Nagini a'uma zu gagi'uma rae ago zamare adudano'i! ³⁰ Mazaḡa Badi'a aḡu'a azaḡa'a 'ahiguḡa nidu'a vaḡe'ohe, rehano Moze'e za'a e'e ḡauḡa urate'eta'e edeḡa. ³¹ 'Ougine Badi'a'a ibitozini'ete'e vaḡo'i, ebu e'e ḡauga nidu'a zuni zini'uma!

³² E'ano'o za'e, mamoe kome'a kome'a heuḡa, ago rihano'i, mazaḡa ane'a ibitohau'ete'e haba'a zinifine, Moze ani matu'e rudau'ohe. ³³ Ebu toheze seronadu moniḡa'e zahara azaḡa zeno'i! 'Ougine mene ziga'uma tunahuḡano toheze nu'one'ete'e teige, toheze adureo nu'oni'uma. E'ea tine, mene hauḡi'uma ebu de'ea'e ḡonore zu zuhi'a mene sausauni'uma. ³⁴ Mazaḡa za'a toheze nouma tine, zamaronenze zu de'ea ti'uma.”

Zuhi'a Boro'a Onaite'e veize Ruhibo'i
(Mataio 24:45-51)

³⁵ Iesu'a ziro, raena'a, “Za'e, tuḡure azaḡa teige, gau dabuaḡa haḡae ruhibe rado'i, ebu ihureze zu agane modo'i! ³⁶ Ebu zuhi'aze hahu muiḡanono'o ne u'a bare feuradu ibihetao toketoketine ibiheta ḡarihe vava'ete'e teige, Zuhi'a Boro'a onaite'e veize ruhibo'i! ³⁷ Zuhi'aze'a bare onaadu tuḡure azaḡa'e ani guhine radiu'ena'a ruhibe'ete'e horozine, ani matu'o zenadu manohuga zini'uma. E hube hune zi'ohe, zuhi'aze'a gau dabuaḡa vidanadu ogau'ete'e fataḡano ohozadu ogomu zini'uma. ³⁸ Ebu zuhi'aze'a ohere ga uzeuze feuradu tuḡure azaḡani'a ani guhine radiu'ete'e horozine, matu'o zenadu manohuga zini'uma.

³⁹ Za'e 'adi zamari'i! Vaze 'ahogani'a ḡonore vazeḡa'e no'e madaḡano ani ne onai'uma rae ederine, ḡonore vazeḡa'e diuḡoga mene idarafine, ani'e neḡa faine taufi'uma. ⁴⁰ E'ano'o zae zuni ruhibe rado'i, mazaḡa eḡe, Vaze Ubuga'e za'a mene edere'ete'e madaḡano bare onai'uma.”

⁴¹ Ebu Petero'a niro, raena'a, "Zuhi'a Boro, ġae'a hari 'adi'e emeġe veize da'o ga vase nidu'a veize zuni idane'ohe?" ⁴² Zuhi'a Boro'a naenaenina'a, "E'e iniu huhuzaġa zu zama tibano gau'ete'e azaġa zi'ohe. Tuġure vaseġa 'ahoga'e huhuzaġa zu zama tibano gauine, zuhi'a'e ani teite matu'i'uma. Ebu vase e'e tuġure azaġa ġihi'aġa mae ohonadu 'ahige re'uma, raena'a, 'Tuġure azaġa nidu'a taufo'i! Ogomuze zuni mada idunane zeno'i!' 'Ougadu ani'e onami'uma. ⁴³ Tuġure vaseġa'e 'ouge gauine zu zuhi'aġani'a bare feuradu horonine, ani matuadu manohuga ha'uma. ⁴⁴ E hube hune zi'ohe, ani'e zuhi'aġani'a ane tohe nidu'a taufe'ete'e vaseġano ohoni'uma.

⁴⁵ Rehano tuġure vaseġa'e ane'a bare raena'a, 'E zuhi'a'e vehu'u faġanobu'u on-ai'uma,' rae zamaradu tuġureġa azaġa nidu'a bouzine zu ufeta ogau gage baboraane, ⁴⁶ zuhi'aġa'e, ane'a mene edere'ete'e madaġano bare onaadu aduga boro ha'uma ebu zama tibano mene gaurote'e azaġani'a radiu'ete'e haba'ano ohoni'uma. ⁴⁷ Tuġure vaseġa'e ane zuhi'a'a nagini urate'ete'e haġaiġa edeġa rehano, mene ruhibine zu haġaiġa mene haġaine, ani'e boune sausauni'uma. ⁴⁸ U tuġure vaseġa'e ane zuhi'a ura mene ederadu ve'oġa haġaine, ani'e fa'one tauġi'uma. Iniu'e Badi'a mazaono'o manohuga boro hidine, Badi'a'a ani gau boro haġaoga urati'uma.

Mene Uniho Manoġa Rehano Rovoti'uma

(Mataio 10:34-36)

⁴⁹ Iesu'a bare ziro, raena'a, "Eġe'a raha 'adi hufoga radu ire roga mae onairo. Ebu ire roga'e amahi raha 'adi iri radiune matu'i'uma. ⁵⁰ Rehano e aduga hidite'e bapatizoġa 'ahoga me'uma zu zamahe'e aduga onamo ġonaga me'uma. ⁵¹ Za'a zamare'etene, eġe'a raha 'adi uniho manoġa mae ovairo ga? Mene! Eġe'a rovoze ġuzuhoga veize ovairo. ⁵² Izidiono'o onamo zama moneo ne azaġa'e rovoti'uma, mazaġa nu'e eġe mazao fie'ohe, u nu'e mene fie'ohe. Ne e'e azaġa'e fu'o reine, zeġe bo'aġano rovotadu uġidu'a 'aheu teiteagiretiti'uma, ga 'aheu'a uġidu teite agiretiti'uma. ⁵³ A'e mogani'a ubuga teite agiretiti'uma ga ubugani'a moga teite agiretiti'uma. Ebu vi'ani'a aboġa teite agiretiti'uma ga aboġani'a vi'a teite agiretiti'uma. Ebu vi'ani'a ubuga inuga teite agiretiti'uma ga ubuga inugani'a i'a vi'a teite agiretiti'uma."

Madaġa'e Nougenouge Ederi'uma

(Mataio 5:25-26, 16:2-3)

⁵⁴ Iesu'a vase ġuġuvaġa ziro, raena'a, "Ġoze'a ġutanoga horone'etene†, za'a raena'a, 'Irugu'a ru'a'uma.' A hube, irugu'a ru'a'uma. ⁵⁵ Ebu ohere ġoze'a bororanadu nahudu'etene‡, za'a raena'a, 'Mada'a hia'uma.' A hube, mada'a hia'uma. ⁵⁶ Zae, zama guhi azaġa! Adure zu raha iraġa horone'etene nagini'a furera'uma zae edeġa. U izidi madaġano nagini'a fureru radiu'ete'e mene faine zamare horone'ohe.

⁵⁷ Zae'a zae bare nagini'e haġai duduġa rae mene edere'ohe. ⁵⁸ E hari 'ahoga idani'uma. Ġa'e vase 'ahoga moni madu mene bare haune, ani'a ġae kotao oho'ihhi radu ani teite onami'uma. E'e zamaġano ġanine ge ibio uniho manof'o'i! Mene 'ouGINE, ani'a ġa kota ibitohau'ete'e vaseġa 'evorao oho'i'uma, ebu ġu'a neġa taufe'ete'e vaseġa evorao oho'adu ġu'a neġano oho'i'uma. ⁵⁹ E hube hune ġa'ohe, ġa mene bua'uma onamo ġae'a ani moni nidu'a bare ha'uma."

13

Sau'a'ono'o Ġihuradu Badi'a Vaġe Aro'i

¹ E'e madaġano vase nu'e Iesu vaġe aradu niro, raena'a, "Galilea azaġa nu'e Badi'a dibuo hau radiu'ete'e zamaġano Pilato, Roma gavana vaseġa, ani'a uti azaġa nu tuġuzadu ze zemeha." ² Iesu'a naenaenziro, raena'a, "Za'a zamare'etene, ze sau'a'e Galilea azaġa nu omo sau'a ro'anoga 'ahine, 'ouge rudaneha rae ra'ohe? ³ Mene! Eġe'a zi'ohe, za'e zae sau'anono'o mene ġihurine, zae zuni zeġe teige 'ouge ruda'uma. ⁴ Ebu za

† 12:54 Girikio, 'Mada zubure'ete'e moneo ġoze'a ite'etene' ‡ 12:55 Girikio, 'Za ġuzu'ono'o zavara horone'etene'

edeġa, Siloami haba'ano ne hitagani'a fahanadu vaze 18 rudaro. Za'a zamaretene, ze sau'a'e Ierusalem azaġa nidu'a sau'a ro'anoga rae ra'ohe? ⁵ Mene! Eġe'a zi'ohe, za'e zae sau'anono'o mene ġihurine, zae zuni 'ouge ruda'uma."

Figi Ireġa Huga O'o'a Hariġa Idaniro

⁶ Ebu Iesu'a hari 'ahoga idaniro. "Vaze 'ahogani'a vaini nebaġano figi ireġa ġoraro. E'e enogano, ani'a huga nu re'oga veize onairo, rehano huga'e o'o'a. ⁷ E'ano'o neba ġiane'ete'e vazeġa niro, raena'a, 'E muri uġidu zamaġano huga re'oga veize ona rehano, huga ni 'ahoga mene horoneha. E'ano'o udi higono'i, mazaġa haba iriva'one tauge'ohe!' ⁸ Ebu neba ġiane'ete'e vazeġani'a naenaenina'a, "Eġe zuhi'a, ge muri tiba modo'i! Eġe'a mazaġano busi mumuġa teadu ġiani'uma. ⁹ 'Ougadu muri tiba zamaġano hudaune manoġa, u mene hudano'idene, udi higono'i!"

Iesu'a Bana Madaġano Oda Sau'a Roġaeġa Fainiro

¹⁰ Bana Madaġa 'ahogano Iesu'e nu'onu'o neġano Badi'a ġoere ihoze radiunu. ¹¹ E'ea roġae 'ahogani'a radiunu. Vine sau'a'a ani ragano radu ġaruga mae beonadu muri 18 mene edau farauunu. ¹² Iesu'a ani horonrotene, hunadu Iesu vaġe onairo. Ebu Iesu niro, raena'a, "Roġae, ġa ugi 'ai manoreha." ¹³ Iesu'a 'evo'a ane rana trio, ebu ani'a zogone edau fararo zu Badi'a matu'oharo.

¹⁴ Rehano nu'onu'o neġa ġiane'ete'e ġihi'a'e maġuniro, mazaġa Iesu'a Bana Madaġano ugi roġaeġa fainiro. Ani'e vaze ziro, raena'a, "Eme mada 6 zamaġano gau'uma. E'ano'o ugi azaġa'e e'e madaġano aradu faizi'uma, mene Bana Madaġano!"

¹⁵ Ebu Zuhi'a Boro'a naenaenziro, raena'a, "Zama guhi azaġa! Za'e Bana Madaġa madaġano boromakau zu donikize vu gagoga veize maġuono'o fui'e buze'ohe. ¹⁶ E'e teige, Satani'a roġae 'adi, Aberahamo mariga, muri 18 ogoru tiro, ebu eġe'a Bana Madaġano 'ouge fui'e modiro. E'e haġai duduġa haġaeha!"

¹⁷ Ani 'ouge reirotene, maġunoharote'e azaġa nidu'a'e mazagaroziro, u vaze ġuġuvaġa nidu'a'e, ane'a haġai manomano nidu'a haġairote'e u'ano, matu'iro.

Badi'a'a Ibitozini'ete'e Moneo Ġoeriro
(*Mataio 13:31-33, Mareko 4:30-32*)

¹⁸ Ebu Iesu'a zina'a, "Badi'a'a ibitozini'eta'e nagini heuġa? Nagini hina idani'uma? ¹⁹ A'e Guava* maġa kome'a tiba vaze'a madu nebaġano ġorau'ete'e heuġa. Ebu ġuhure ire boro radu nini'a rafiū are ezagano kamadu neġa ogora'uma.

²⁰ Iesu'a bare zina'a, "Badi'a'a ibitozini'eta'a'e nagini hina rae idani'uma? ²¹ A'e isiti heuġa. Roġae'a isiti tahiġa madu uvahuġa ġehaġa teite mirune tibune'ohe onamo 'uvahu nidu'a mini'ohe."

Ibiheta Kokosiġa
(*Mataio 7:13-14, 7:21-23*)

²² Iesu'e Ierusalem haba'a oname'ena'a, haba'a haba'ano zu neġa neġano ihoze onaminu. ²³ Ebu vaze 'ahogani'a ġadiniro, raena'a, "Zuhi'a Boro, Badi'a'a vaze nu'a da'o sau'aze'onno'o ġabozu'umahe?" Iesu'a naenaenziro, raena'a, ²⁴ "Ġabone tuġutuġu ibiġa diuġihi roidene, ibiheta kokosi'ano diuġo'i! Eġe'a zi'ohe, e'e diuġoga veize inare gau'o'i, mazaġa vaze ġehaġa'e e'e diuġihi ra'ohe rehano, mene idara'uma! ²⁵ Ne vazeġani'a edanadu ibiheta haraune, za'e enonao edanadu toketokeri'uma, raena'a, 'Zuhi'a Boro, ibiheta vava'o'i!' Rehano ani naenaenzi'uma, raena'a, 'E za noumano'o onata'e aġu'a.' ²⁶ Ebu za 'ai re'uma, raena'a, 'Eme ġae teite ogau tiburaunu zu ġa'e emeġe ne ibiġano ihofinu, e'ano'o ġa'e eme edeġa!' ²⁷ Rehano ani naenaenzi'uma, raena'a, 'Za'e noumano'o onata'e e aġu'a. Za haġai sau'a azaġa, eġe mazaono'o vaġino'i!"

²⁸ Ebu Badi'a'a ibitohau'ete'e zamaġano Aberahamo, Isako, Iakobo zu peroveta azaġa nidu'ani'a radiu'ete'e horozu'uma, u za'e enona be'a ġiaze mode tauġi'uma. Ebu za'e nia'uma zu maġunadu ġononeze atiti'uma. ²⁹ Iuda mene azaġani'a naenaeno'o onadu

* 13:19 Girikio, Fufu

Badi'a'a ibitohau'ete'e zamaġano ehoradu ogau tibura'uma. ³⁰ Ġiano'! Ibite'ete'e azaġa'e vesi'uma, ebu vesi'ete'e azaġa'e ibiti'uma.

Iesu'a Ierusalemā Haba'a U'ano Niaro
(Mataio 23:37-39)

³¹ E'e madaġano Farisea azaġa nu'a Iesu vaġe onadu niro, raena'a, "Adano'o vaġinadu haba 'ahoga onamo'i, mazaġa kini Heroda'e ġa ġamihi ra'ohe!" ³² Iesu'a naenaenziro, raena'a, "Ani'e butu ġuniġa so'oso'oġa heuġa. Ani onamadu 'ahige no'i, 'E mada mene faġano vine sau'a hegoze buzi'uma zu ugi azaġa faizi'uma, ebu hena eġe gau nidu'a haġae hauġi'uma. ³³ Nagini'a eġe mazao furera'uma rehano, e'e izidi oname madaġano Ierusalemā haba'a onami'uma. Mazaġa peroveta azaġa'e Ierusalemā haba'a enogano mene ruda'uma.

³⁴ O, Ierusalemā azaġa, Ierusalemā azaġa! Zae'a peroveta azaġa zimiro zu Badi'a'a tuġuzirote'e azaġa hadi hina zimi ruziro. Kokoroku'a isaġa zamaġano ubuga gugube'ete'e teige, e'e mada ġehaġa zae taufihi reiro, rehano za'e mene uratinu! ³⁵ E'ano'o ġiano'! neze fahi'uma! Ebu za'e eġe mene bare horohi'uma onamo zae'a raena'a, 'Zuhi'a Boro niġano onae'ete'e vazeġa mae ġihino'!"

14

Iesu'a Bana Madaġano Ugi Vazeġa Fainiro

¹ Bana Madaġa 'ahogano Iesu'a Farisea azaġa ibitozini'ete'e vazeġa neo ogomu anoga veize onamiro. Ebu vazevaze'a ani uhiġano ġiaġianiro. ² E'ea Iesu zamao vaze 'ahoga'e ahi'a uginadu menoga radiunu. ³ Ebu Iesu'a Mose goro ihoze'ete'e azaġa zu Farisea azaġa ġadiziro, raena'a, "Za'a zamare'etene Bana Madaġano ugi vazeġa fainoga idaġa ga mene?" ⁴ Ze'a mene naenaeniro. Iesu'a 'evo'a ugi vazeġa obone'ena'a, fainadu tuġune vaġiniro. ⁵ Ebu Iesu'a zina'a, "Zae bo'aġano Bana Madaġano iniu ubuga ga boromakau'a idu zamaġa ovoine, ġarihe mae ġihini'uma ga mene?" ⁶ Ze'e mene bare naenaeniro.

Haġai Ovoroga Haġao'i

⁷ Iesu'a huzirote'e azaġa hitana ehorogano ehoroga horozitene, ani'a hari 'ahoga idaniro, raena'a, ⁸ "Vaze 'ahogani'a hahu muiġa auġoga veize ġa huġadine, hitana ehorogano ago ehoroi'! ⁹ Mazaġa ufeta hitaga vazeġa zuni hunine, ġanine huzate'e vazeġani'a onadu ġani'uma, raena'a, 'Ġa ehorō haba'a vaze 'adi hano'! 'Ougine ġa'e nouge rae zamari'uma? E'e bone mazagarō'adu raha ehorogā vaġe onami'uma.

¹⁰ E'ano'o muie'ete'e vazeġani'a huġado'idene, raha ehorogano ehoroi'! 'Ougine, mui haġae'ete'e vazeġani'a horo'adu ġa vaġe ari'uma. Ebu ġa'ena'a, 'Vazehe, iġunadu hitana ehorogano ehoroi'! 'Ougadu ġae teite huzate'e azaġani'a ġa nigu'i'uma. ¹¹ Iniu vaze ane'a bare niġa mae itine, ani'e mae ovo'i'uma, u iniu vaze ane'a bare niġa mae ovoine, ani'e mae ġihini'uma."

¹² Ebu Iesu'a vaetadu ani hunirote'e vazeġa e'e niro, raena'a, "Ogomu ga mui veize huzo'idene, vazeġo, negoġo, nabugo ga ġae uhiġano radiu'ete'e ma'ora azaġa ago huzo'i! 'Ougine ze'a ġa bare naenae'e huġadi'uma. ¹³ Rehano ġa muio'idene, zahara azaġa, oda sau'a azaġa, edanoga mene idaġa azaġa ebu ubumaze kuruġa azaġa huzo'i! ¹⁴ 'Ougine za'e Badi'a'a manohuga zini'uma. Mazaġa ze'e baronoga'e mene idaġa 'ahine, duduġa azaġani'a bare ġabode iġune'ete'e madaġano, ġa'e Badi'a'a naeġa ġani'uma."

Mui Boro Hariġa Idaniro
(Mataio 22:1-10)

¹⁵ Iesu teite ogau radirote'e vazeġa 'ahogani'a Iesu ġoere igirotene, ani Iesu niro, raena'a, "Badi'a'a ibitohau'ete'e haba'ano ogau tiburu'ete'e azaġa'e matui'uma!"

¹⁶ Ebu Iesu'a hari 'ahoga idaniro, nina'a, "Mada 'ahogano vaze 'ahogani'a mui boro ruhibadu vaze ġehaġa huziro. ¹⁷ Mui madaġa reirotene, ani tuġure vazeġa'e huzirote'e azaġa mazao tuġunadu 'ahige ziro. 'Mui boro veize ġau nidu'a ruhina 'ahine, za'e nidu'a, izidi aro'i! ¹⁸ Ebu tuġure vazeġa'e 'ouge ġoeriro, rehano ze tiba tiba'e ġoere nufenufiro.

Ibite nirote'e vazeḡani'a raena'a, 'E haba iziga hoiteha, e'ano'o e e'e ḡiani onamihi. E mene amate'e moneo ago maḡuno'!' ¹⁹ Ebu vaze 'ahogani'a raena'a, 'E boromakau 10 hoiteha. E'ano'o e ze manoga ga mene rae tuhune nurihi. E mene amate'e moneo ago maḡuno'!' ²⁰ Ebu vaze 'ahogani'a raena'a, 'E izidu'u hahureha, e'ano'o e mene ami'uma.'

²¹ Tuḡure vazeḡa ani'e bare onamadu ze'a reirote'e ḡoe'a zuhi'aḡa ihoniro. Ani'a ihonirotene mui vazeḡa'e maḡune rudaro ebu tuḡure vazeḡa niro, raena'a, 'Ne ibiḡano zu ibi kokosiḡano ḡarihe onamadu zahara azaḡa, oda sau'a azaḡa, ubumaze kuruḡa azaḡa zu edanoga mene idaḡa azaḡa huzo'!' ²² Tuḡure vazeḡa onamadu 'ouge haḡairo. Ebu bare onaadu zuhi'aḡa niro, raena'a, 'Zuhi'a, ḡa'a ehate'e ḡauḡa haḡaeha, rehano ne ize mene iriva'eha.' ²³ Zuhi'aḡani'a tuḡure vazeḡa niro, raena'a, 'Ibi boro zu maḡa neḡa ibiḡano buau onamadu vaze vaḡo'i ebu tutuze aro'! Vaze hina eḡe ne iriva'o'no'!' ²⁴ ḡiano'! Eḡe'a ibite mui veize huzirote'e azaḡa nidu'a'e, eḡe mui tahiḡa zu mene auḡi'uma."

Iesu Hegote'ete'e Ibiḡa

(Mataio 5:13, Mareko 9:50)

²⁵ Mada 'ahogano vaze ḡuḡuvaḡa hune'a Iesu ḡaruna hegotinu. Ebu Iesu'a vaetadu ziro, raena'a, ²⁶ "Iniu'a eḡe ḡaruna hegotoga urato'idene, eḡe zamare borof'o'! Moḡa zu vi'a, inuḡa zu ubuga, negoḡa zu ezeḡa, ebu ḡaboneḡa zuni ago zamare borof'o'! 'Ouge haḡaine, ani'e eḡe tahi'a rae re'uma. ²⁷ Iniu'a ane satauro odohadu eḡe ḡaruna mene hegotine, ani'e eḡe mene tahi'a rae re'uma."

²⁸ E hari 'ahoga idani'uma. Zae bo'aḡano, vaze 'ahogani'a ne hitaḡa ogoranoga uratine, ibite geno ehoradu moni nugu hina ogoru hauḡi'uma rae ḡiani'uma. Zu ani moniḡa'e ne e'e ogoranoga veize idaḡa ga mene rae ḡiani'uma. ²⁹ Iḡite ohonadu mene ogoru hauḡine, vaze ḡehaḡani'a e'e horonadu ḡiriho ha'uma. ³⁰ Ze'e raena'a, 'Vaze 'adi'e ne ohoniro, rehano hauḡoga'e mene idaraneha!'

³¹ Ebu kini 'ahogani'a kini 'ahoga teite uti onamine, ani ibite geno ehoradu zamare'ena'a, 'Eḡe uti azaḡa'e 10,000 ebu 'ahoga uti azaḡa'e 20,000. E'e kiniḡa teite utitine, ani vitini'uma ga mene?' rae ḡiani'uma. ³² Ani vitinoga mene idaḡa reine, kiniḡa e'e ize faḡano, ani teite uniho manoḡa moug'a veize hari odohe dure'ete'e vazeḡa tuḡuni'uma. ³³ E'e teige, zae bo'aḡano iniu vaze ane ḡau nidu'a hune modoga moneo ibite mene zamarine, ani'e eḡe tahi'a rae mene re'uma."

³⁴ Ebu Iesu'a ziro, raena'a, "Za'e dama heuḡa. Dama'e manoḡa, rehano inigani'a dauḡine, nougenouge damaḡa bare haḡai'uma? ³⁵ Damaḡa mene bare haḡaine, raha ga ogomu ḡuhune'ete'e busiḡa'e mene manoḡa, e'ano'o mae modi'uma. Za teḡazeta ro'idene, eḡe ḡoere faifaine abito'!"

15

Mamoe'a Dauḡirote'e Hariḡa Idaidaḡa

(Mataio 18:12-14)

¹ Mada 'ahogano takesi azaḡa ebu haḡai sau'a azaḡani'a nu'oranadu Iesu ḡoere abitinu. ² Rehano Farisea azaḡa ebu Mose goro ḡoe'a ihoze'ete'e azaḡa ze mene matuiro ebu ufeta ḡoereriro, raena'a, "Iesu'e haḡai sau'a haḡae'ete'e azaḡa mae zouze'ohe ebu zeḡe teite ogau tibur'u'ohe."

³ Ebu Iesu'a hari 'ahoga idaniro. ⁴ "Zae bo'aḡano vaze 'ahoga'e mamoe'ḡa 100, rehano tibani'a dauḡine, ani'e mamoe'e 99 haba boha'a nobe'a modadu dauḡoga mamoe'ḡa vaḡe ragavi'uma. ⁵ Ani horone meine, ani matu'e rudanadu mae ane herao ti'uma. ⁶ Ebu ani bare ne onamadu ane vaze, negoḡa zu nabuga huze nu'ozi'uma. Ebu ra'ena'a, 'E'e eḡe mamoe'e dauḡoga ḡauḡa horoneha, e'ano'o eḡe teite matuihi!' ⁷ E zi'ohe. Hari e'e teige, haḡai sau'a vazeḡa tiba'e ane sau'a'ono'o ḡihurine, adureo ani mazao ufeta matu'i'uma. Sau'a'ono'o ḡihuri'uma haḡaiḡa o'o'a ra'ete'e duduḡa azaḡa 99 vitizi'uma."

Moni'a Dauḡirote'e Hari Idaidaḡa

⁸ Iesu'a hari 'ahoga idaniro, raena'a, "Roḡae 'ahoga'e moniḡa nidu'a* ¹⁰ rehano tibani'a dauḡine, ani nagini haḡai'uma? Ani ihureḡa tinadu ne fode'ena'a, haba nidu'a faine ḡiane vaḡi'uma. ⁹ Ebu horone meine, ane vaze, negoḡa zu nabuga huzadu zina'a, 'Eḡe'a daunirote'e moni tiba vaḡe horoneha, e'ano'o eḡe teite matu'ihii! ¹⁰ E za zi'ohe. E'e teiḡe, Exhaḡai sau'a vazeḡa tibani'a ane sau'a'ono'o ḡihurine, Badi'a tuḡure viga'e matu'i'uma."

Ubugani'a Dauḡirote'e Hari Idaidaḡa

¹¹ Ebu Iesu'a hari 'ahoga bare idaniro. "Vaze 'ahogani'a ubuga 'aheu teite radiunu. ¹² Mada 'ahogano ubuga veḡani'a moga niro, raena'a, 'Mama, ḡae toheḡo zamaḡano eini'uma ḡau nidu'a 'ai eno'ii! Ebu mogani'a ane ḡau ubuga 'aheu veize a'anadu ziniro.

¹³ Mada nu ḡarugano, ubuga veḡani'a ḡauḡa nidu'a nu'onadu haba faḡa vaḡine onamiro. Ebu e'ea ani mene faine zamaradu moniḡa au tauḡe'ena'a nidu'a modiro.

¹⁴ Ani moniḡa nidu'a mode hauḡirotene, e'e haba'ano zahara boro'a buaro ebu ani vinine runiro. ¹⁵ E'ano'o ani gauoga veize e'e haba'a vazeḡa 'ahoga vaḡe onamiro, ebu vazeḡani'a ani haba boha'ano aba taufe'ete'e gauḡa haro. ¹⁶ Ani e'ea vinine runadu ani ura boro'e aba ogomu atihii reinu, rehano vaze 'ahogani'a ogomu 'ahoga mene haro.

¹⁷ Ḡonagano zamaḡani'a bohatanadu ani ane bare reiro, raena'a, 'Eḡe mama veize gau'e'ete'e azaḡa'e ogomuze ḡehaḡa bagaḡa, u e'e ahama vinihe ruhe'ohe. ¹⁸ E mama vaḡe bare onami'uma ebu 'ahige ni'uma. "Mama, e'e ḡa zu Badi'a mazao haḡai sau'a haḡaeha. ¹⁹ E'ano'o e ḡae ubugo rae ago huho'i, rehano ḡae veize gau'e'ete'e azaḡa teige huho'ii!" ²⁰ 'Ouge rae zamaradu ani iḡunadu moga vaḡe bare onamiro.

Ani ize faḡano onairotene, mogani'a horoniro. Ani'e vetuḡaneadu ani ubuga 'u'a dure onamiro ebu ahainadu fura'iniro. ²¹ Ubugani'a moga niro, raena'a, 'Mama, e'e Badi'a zu ḡa mazao haḡai sau'a haḡaeha, e'ano'o e ḡae ubugo rae ago huho'ii! ²² Rehano mogani'a tuḡure azaḡa zina'a, 'Dabua manoḡa ḡarihe odohe aradu vidanohano'ii! 'Evore adiriḡa redohano'ii, zu tamaka redohano'ii! ²³ Ebu boromakau modohuḡa iga reite'e odohe aradu mano'ii! Eme au matu'ihii! ²⁴ Mazaḡa e ubude 'ahi'e rudaro ebu bare ḡabodeha, ani dauḡirotene ebu bare horone maha! E'ano'o tuḡure azaḡani'a ani'a reirote'e ḡauḡa nidu'a haḡairo. Ebu mui boro haḡadu zeḡe nidu'a matue tiburaro.

²⁵ E'e zamaḡano ubuga ibi'ani'a mebao gau'e radiunu. Ani ne u'a bare onamadu uhiḡano feurirotene, muie haraoḡa igiro. ²⁶ Ebu ani tuḡure vazeḡa 'ahoga hunadu nagini'a fureranate'e ḡadiniro. ²⁷ Tuḡure vazeḡani'a naenaenina'a, 'Negoḡo ani manoḡa bare feureha, e'ano'o mogo'a boromakau modohuḡa iga manadu mui boro haḡaeha.' ²⁸ 'Ouge reirotene ubuga ibi'a ani maḡune rudaro ebu ne zamaḡa diuḡoga mene uratiro.

Ebu mogani'a buanadu uminiro, raena'a, 'Ne diuḡadu eḡe teite muio matu'ihii! ²⁹ Rehano ani'a naenaenina'a, 'Mama, zamaro'ii! E muri ḡehaḡa tuḡure vazeḡa teige ḡae veize gau'e onae'ohe zu ḡae ḡoere mene hezahohaunu. Rehano e'e eḡe vazehe duḡuru teite matu'u veize ḡae'a gouti ubuga tiba zu mene maro. ³⁰ U ubugo aha'a ubuma ḡezo haḡaiḡano ḡae moni mode hauḡadu ne u'a bare onatene, ḡa boromakau modohuḡa iga mano haneha! ³¹ Ebu mogani'a niro, raena'a, 'Eḡe ubude! Ḡa mada nidu'a eḡe teite radiu'ohe, e'ano'o e ḡau nidu'a'e ḡae veize. ³² U negoḡo ani'e rudaro ebu bare ḡabodeha, zu dauḡirotene ebu bare horoneha. E'ano'o emeḡe'a mui haḡadu matu'i'uma!"

16

Ma'ora Vazeḡa Ḡau Taufe'ete'e Vazeḡa Hari Idaidaḡa

¹ Iesu'a ane tahi'atahi'a hari 'adi idaniro. "Ma'ora vazeḡa ḡau nidu'a taufe'ete'e vazeḡani'a radiunu. Mada 'ahogano ma'ora vaze e'e'a ane ḡau taufe'ete'e vazeḡani'a ani moni au hauḡirote'e igiro. ² 'Ougadu ma'ora vazeḡa'e ani hunadu niro, raena'a,

* 15:8 Girikio, '10 Derakema', Derakema tiba'e mada tiba gau naeḡa

'Ĝae moneo hari egata'e hubebehe? Ĝa'a eĝe moni hina nougenouge gauinute'e faine me'odono'i, mazaĝa ĝa'e eĝe ĝau mene bare taufi'uma!

³ 'Ouge nirotene, ani'a ane bare reiro, raena'a, 'Eĝe zuhi'a'a gauono'o mae vaĝiheha. E izidi nougi'uma? E ahiri gauĝa moneo inarahe 'o'o'a zu moni umidoga mazagaroh'e'ohe. ⁴ O, e nougi'uma'e edereha! 'Ahige haĝaine, gau 'ahi modi'uma rehano, vazevaze'a zeĝe neo huhe zouhi'uma.'

⁵ 'Ougadu ani'a ane zuhi'a ĝau meirote'e azaĝa tiba tiba huziro. Ebu ani'a zeĝe bo'aĝano vaze tiba ĝadiniro, raena'a, 'Ĝa'a eĝe zuhi'a ĝau'e nugu meiro?' ⁶ Vaze e'e naenaenina'a, 'E olive dehoroga 800 galeni meiro.' Ĝau taufe'ete'e vaze'a niro. 'Ĝae'a meirote'e umine meirote'e so'aĝa mo'i, ebu ehoradu 400 galeniĝa rae bare mirihe to'i!' ⁷ Ebu hena vaze 'ahoga ĝadiniro. 'Ĝa eĝe zuhi'a ĝau nugu meiro?' Vaze e'e'a naenaenina'a, '100 vuidi baige boro meiro.' Ani'a niro. 'Ĝae so'a madu 80 baige rae bare mirihe to'i!'

⁸ Ma'ora vazeĝani'a ani ĝau taufe'ete'e vazeĝani'a nagini haĝairote'e igirotene, ani ĝuriro vazeĝa rehano, niguniro, mazaĝa haĝaiĝa'e huhuzaĝa."

Iesu'a reiro, raena'a, "E'e teige, raha adao Badi'a aĝu'a azaĝa'e zeĝe veize gauoga ufeta huhuzaĝa. Agaĝa azaĝa vitize'ohe. ⁹ Eĝe'a zi'ohe, za'e raha ada ĝau madu vaze danazo'i zu ze teite vazetito'i! Ĝauĝo nidu'a hauĝadu zae zu rudaune, za'e tuĝutuĝu haba'a mae zouzi'uma.

¹⁰ Iniu'a gau komeĝa veize ane zama hina faine haĝaine, gau boro zuni 'ouge haĝai'uma. U iniu'a gau kome'ano ĝuririne, gau boro zuni ĝuriri'uma. ¹¹ Ebu za'a rahao ada ĝau mene faine odohe gauine, Badi'a'ono'o vine ma'oraĝa huga mene me'uma. ¹² Za vaze nu ĝau mene faine odohe gauine, zae ĝauĝa mene me'uma.

¹³ Tuĝure vazeĝa'e zuhi'a 'aheu veize gauoga mene idaĝa. 'Ougine ani 'ahoga'e zamari'uma, u 'ahoga'e he'ehe'eni'uma. Ebu 'ahoga veize faine gaui'uma, u 'ahoga'e turuni'uma. E'e teige, za'e Badi'a ebu moni veize gauoga mene idaĝa."

¹⁴ Farisea azaĝa'e moni zamare borofete'e u'ano, Iesu ĝoere igirotene, ze Iesu eĝofoharo. ¹⁵ 'Ougadu Iesu'a ziro, raena'a, "Vaze ubumao za'e zae'a bare duduĝa ra'ohe, rehano Badi'a'e zae zama'e sau'a rae edeĝa. Vaze'a ĝau boro ra'ete'e ĝauĝa'e, Badi'a'a agirohau'ena'a mene urate'ohe.

¹⁶ Ioane Babatiso'a izema onairote'e madaĝano, Mose goro ĝoe'a zu peroveta azaĝani'a mirihrote'e ĝoe'a vaze ibitoziniro. E'e ĝarugano Badi'a hari manoĝa'e eĝe'a haram'e'ohe, ebu vaze ĝehaĝa'e Badi'a'a ibitohau'ete'e haba'a diuĝoga veize inare'ohe. ¹⁷ Adure zu raha'e dauĝi'uma, rehano Mose goro ĝoe'a kome'a hune zuni mene dauĝi'uma.

¹⁸ Mose goro ĝoe'a 'ahoga idani'uma. Hahu ohoze'a inuga modadu roĝae 'ahoga teite hahurine, ani'e daro'e'ohe. Ebu ohoze 'ahoga'e i'ani'a modirote'e roĝaeĝa teite hahurine, ani zuni daro'e'ohe."

Ma'ora Vazeĝa ebu Lazaro

¹⁹ Iesu'a hari 'ahoga idaniro, raena'a, "Ma'ora vazeĝa 'ahogani'a radiunu. Ani dabua miriĝa manoĝa vidaunu zu mada nidu'a ani ogomu manoĝa aunu ebu ne manoĝa huneo radiunu. ²⁰ U ani ne ĝabiriĝa ibihetaĝano zahara vazeĝa niĝa Lazaro'a radiunu. Ani ahiri'e idiri ĝunuĝa. ²¹ Ani ma'ora vazeĝani'a fatao oganadu mumuĝani'a rururaudote'e ufe atih'i reinu. Rehano ĝuni'a aradu ane idiri ubidinu.

²² Ĝonagano Lazaro'a rudarotene tuĝure viga'a ovadu Aberahamo vaĝe zamahu itiro. Ebu ma'ora vazeĝa zuni rudanadu guriro. ²³ Ma'ora vazeĝa viga'e rune haba'a onamadu ani e'ea huau ĝaniĝanau'ena'a ite ehamaro, ebu faĝano Aberahamo babaĝano Lazaro horoniro. ²⁴ 'Ougadu ani'a huaro, raena'a, 'Aberahamo, mama! Eĝe vetuĝaho'i! Lazaro tuĝunadu ane 'evo'a hudu'a vuo taradu mazanehe amunano'i! E ire roga duhuĝa zamaĝano gigi'a boro hide'ohe!' ²⁵ Rehano Aberahamo'a naenaeniro, raena'a, 'Ubude, ĝa 'ahi zamaro'i! Ĝa'a rahao ĝabode radiudote'e madaĝano ĝau manomano hidinu, u

Lazaro ani aduga hidinu. 'Ahine Lazaro ani izidi ahao matu'e rudau'ohe, u ġa'e gigi'a hide'ohe. ²⁶ Ġau 'ahoga zuni 'ahi e'e, emeġe bo'aġano'e dofara boro. Vaze 'ahoga ahano'o ġa mone fare amoga mene idaġa, ebu eme none fare aroga mene idaġa.'

²⁷ 'Ouge reirotene, ma'ora vazeġani'a naenaeniro. 'Mama Aberahamo, e ġa umi'e'ohe. Lazaro eġe ne tuġune onamo'i! ²⁸ E negohe nidu'a fu'o. Ze rudaune aduga hide'ete'e haba'a 'ahi mene aroga veize, Lazaro ane onamadu eġe'a ahao gigi'a hide'ete'e ihoz-i'uma.' ²⁹ Rehano Aberahamo'a nina'a, 'E 'ouge mene haġai'uma, mazaġa Mose zu peroveta azaġa miriho'e e'e radiu'ohe. Ze uratine mirihoġa e'e me'odi'uma ebu e'e moneo ederi'uma.' ³⁰ Ebu ani nina'a, 'O mene, mama Aberahamo! Vaze 'ahoga runeono'o zeġe vaġe tuġunine, ze'e haġai sau'anono'o ġihuri'uma.' ³¹ Rehano Aberahamo'a niro. 'Ze Mose zu peroveta azaġa mene egozine, runeono'o ġabode iġune'ete'e vazeġa zuni mene hune egoha'uma.'"

17

Iesu'a Sau'a Rae Mode'ete'e zu Fiie'ete'e Ihoziro (Mataio 18:6-7, 21:22, Mareko 9:42)

¹ Mada 'ahogano Iesu'a ane tahi'atahi'a ziro, raena'a, "Vaze sau'a moneo tutuze'ete'e'e ġauġa'e mada nidu'a furera'uma, rehano vaze haġai sau'ano tutuze'ete'e vazeġa'e, fase vetuġaġa, aduga hidi'uma. ² Ani'a kome'a kome'a bo'aġano tibani zu sau'ano tutune ihonine, e'e vazeġa'e hadi horeġa unuġano aute varahadu davarao feunine'e manoġa. ³ E'ano'o tohutoho'i! Ekalesia nabugo'a sau'a haġao'idene, riġa ġoreno'i, raena'a, 'Ġa ve'oreha haġai sau'a ago haġao'i!' Ebu ani haġai sau'anono'o ġihuro'idene, sau'aġa rae modo'i! ⁴ Ani'a mada tiba zamaġano ġae 7 sau'a ġae mazao haġaine zu ġae 7 bare onaadu 'E ġa mazao haġai sau'a haġaeha,' rae ro'idene, ane sau'a aġutu modo'i!"

⁵ Mada 'ahogano apostolo azaġani'a Zuhi'a Boro niro, raena'a, "Eme ġa mazao fiie'ete'e ufeta borofoli!" ⁶ Zuhi'a Boro'a naenaezina'a, "Za'a eġe mazao fie'eta'a'e fufu maġa kome'a tiba heuġa rehano, za'a Irimo ireġa nina'a, 'Irimo ire, ġae'a bare taigota iġunadu davarao ġuhuro'i,' rae reine, ani za ġoere egozini'uma."

⁷ Iesu'a bare zina'a, "Zae bo'aġano vaze 'ahogani'a tuġure vazeġa 'ahogaġeta reine, tuġure vazeġa e'e'a mebao raha houni'uma ga mamoe taufi'uma. Ebu gauono'o bare onaine, ane zuhi'a'a 'ahige re'umahe, 'Aro'i, ehoradu ogano'i'? Mene! ⁸ Ani zuhi'a'a 'ahige re'uma, raena'a, 'Eġe veize ġorava ogomuġa ġoroho'i, dabarano'i, ebu e ibite oga'uma zamaġano danaho'i! E'e ġaruganobu'u ġa'a ogano'i!' ⁹ Ebu tuġure vazeġa'e gau haġate'e veize ani zuhi'a'a manoġa tauġi rae mene ni'uma. ¹⁰ E'ano'o za zuni Badi'a'a zeate'e gauġa haġae hauġo'idene, za 'ahige ro'i, 'Eme tuġure azaġa roġeġa. Eme'e gau'e tauġeha.'"

Lefera Azaġa 10 Manoziro

¹¹ Iesu ani Ierusalemaha haba'a u'a onaminu. Ebu ani Samaria zu Galilea haba'a nemaġano onamiro. ¹² Ani de'e haba'ano ne 'ahoga diuġirotene, lefera azaġa 10 faġano edanadu Iesu horoniro. ¹³ Ebu ġihau huario, raena'a, "Zuhi'a Boro Iesu, eme vetuġafadu dehefe faifo'i!" ¹⁴ Iesu'a horozadu ziro, raena'a, "Badi'a dibu'o hau'ete'e azaġa vaġe onamo'i, ebu ahirize ihozo'i! Ze'a za manora ga mene rae ġiazii'uma." Ebu ze ibio oname'ete'e zamaġano, leferaze'a deheru manoriro.

¹⁵ Vaze tiba'e leferaġani'a manoroga horoniro, Iesu vaġe bare onadu ġihau huau'ena'a, Badi'a niġa niguniro. ¹⁶ Vaze 'adi'e Samaria vazeġa. Ani Iesu oda babaġano rahao ovoe ġuġuradu niro, raena'a, "Zuhi'a Boro, ġa'a deheheha! Manoġa tauġi!" ¹⁷ Ebu Iesu'a ġadiniro, raena'a, "E vaze 10 dehe faizeha, rehano vaze 9 nou'e'e? ¹⁸ Iuda mene vazeġa ġa'a da'o baradu Badi'a nigunahehe?" ¹⁹ Ebu Iesu'a vaze e'e niro, raena'a, "Iġune edanadu onamo'i! Ġae'a eġe mazao fie'ete'e'a ġabo'eha."

Badi'a'a Ibitohau'ete'e Haba'a Ihoziro (Mataio 24:23-28, 24:37-41)

²⁰ Mada 'ahogano Farisea azaḡani'a Iesu ḡadiniro, raena'a, “Badi'a'a ibitohau'ete'e haba'a'e nani'a ari'uma?” Iesu'a naenaenziro. “Badi'a'a ibitohau'ete'e haba'a'e onae'ete'e vaze'a ubumaze hina ḡianoga mene idaḡa. ²¹ 'Ani ahama ra'ohe,' ga 'Ani omoa ra'ohe,' de'uge mene rae re'uma, mazaḡa Badi'a'a ibitohau'ete'e haba'a'e zae bo'aḡano* radiu'ohe.”

²² Ebu Iesu'a ane tahi'atahi'a ziro, raena'a, “Za'a zazore mone mada 'ahogano, eḡe, Vaze Ubuga ḡiahihi re'uma, rehano za'e e mene horohi'uma. ²³ Vaze'a raena'a, 'Ḡiano'i, Iesu omo'e'e' ga 'Iesu 'ahi'e'e,' rae zo'idene, ago buau onamo'i zu ago hegoto'i! ²⁴ E, Vaze Ubugani'a bare onaine, vaze nidu'a hune'a horohi'uma. A'e, viri'a vazahadu adure nae ruganono'o nae ruga aganadu vaze nidu'a horone'ete'e heuḡa. ²⁵ Rehano e'e ḡauḡa izema fureranogano, e'e aduga ḡehaḡa hidi'uma zu izidi azaḡani'a eḡe hezahohi'uma.

²⁶ Eḡe, Vaze Ubugani'a bare onai'uma madaḡano'e vazevaze'a Noa madaḡano haḡainute'e teigi'uma. ²⁷ E'e madaḡano vazevaze'a radiunute'e radoneḡano ogaunu, gaginu zu hahurinu onamo Noa'a ḡasi boro diuḡiro. 'Ougadu zobo'a onaadu zeḡe nidu'a ruize hauḡiro. ²⁸ Ebu eḡe, Vaze Ubugani'a bare onai'uma madaḡano'e vazevaze'a Lota madaḡano haḡainute'e teigi'uma. Zeḡe'a radiunute'e radoneḡano ogaunu, gaginu, maketinu, hihinu ebu neze ogoraunu. ²⁹ Rehano Lota'a Sodoma haba'a mode iḡunirotene, ire roga zu ire roga hadiḡani'a adureono'o iruḡu teige rururu ovoiro ebu nidu'a hune ruize hauḡiro. ³⁰ Eḡe, Vaze Ubugani'a adureono'o bare onaine, a'e e'e madaḡa teigi'uma.

³¹ E'e madaḡano iniu'a ne enona radiu'ete'e vazeḡa'e ḡauḡa mouga veize neḡa mene diuḡi'uma! Meba zamaḡano hihe'ete'e vazeḡa zuni neḡa mene bare onami'uma! ³² Nugo zamaro'i, Lota inuga'e nougadu rudaro! ³³ Iniu vaze ane ḡabone obone giganine, ani ḡabone tuḡutuḡu mene hidi'uma. Rehano iniu vaze ane ḡabone eḡe 'uano ahetine, ḡabone tuḡutuḡu hidi'uma. ³⁴ E zi'ohe, e'e bare onait'e ohe'ano vaze 'aheu'e evane tibano bazi'uma. E'e zamaḡano 'ahoga'e zamaha'uma, u 'ahoga'e mode iḡuni'uma. ³⁵ Roḡae 'aheu'e uvahu mirune radiu'ete'e zamaḡano, 'ahoga'e zamaha'uma, u 'ahoga'e mode iḡuni'uma†.” ³⁷ Ebu ane tahi'atahi'a'a ḡadiniro, raena'a, “Zuhi'a Boro, 'ahi'e nouma furer'a'uma?” Iesu'a naenaenziro. “Nagini'a rudanate'e haba'ano goza'a nu'ora'uma.”

18

Ḡozoba'a Bare Bare Uminirote'e Hari Idaidaḡa

¹ Mada 'ahogano Iesu ane tahi'atahi'a'a kuruo iḡaiḡa kuranoga zu mene ahetoga veize hari 'ahoga idaniro. ² Ani raena'a, “Haba 'ahogano kota ibitohau'ete'e vazeḡa 'ahogani'a radiunu. Ani'e Badi'a mene rihoninu zu vaze mene gubazinu. ³ E'e haba'ano ḡozoba 'ahogani'a zuni radiunu. Ani mada nidu'a bare bare kota ibitohau'ete'e vazeḡa vaḡe onamadu niro, raena'a, 'Eḡe agire vazeḡa'a eḡe mazao haḡairote'e haḡaiḡa'e mene duduḡa. E'ano'o ḡa ani mazao nagini'e haḡai duduḡa ihono'i!' ⁴ Kota ibitohau'ete'e vazeḡa ani faḡa hune ḡozoba e'e dananoga mene uratiro. Rehano vesu'u ani ane'a bare raena'a, 'E Badi'a mene rihone'ohe zu vaze mene gubaze'ohe. ⁵ Rehano ḡozoba ada'a, e ufeta ḡunuḡuhe'ohe! E'ano'o e ani kota abiti'uma ebu ani'e duduḡa rae ni'uma. 'Ouge mene haḡaine, ani bare bare onaadu ihi'uma ebu e fuḡofuḡohe ruhi'uma!”

⁶ Ebu Zuhi'a Boro'a raena'a, “Kota ibitohau'ete'e vazeḡa ani zuni mene duduḡa vazeḡa. Rehano ani'a nagini ra'ete'e faine abito'i! ⁷ Badi'a'e, ane'a ohotirote'e azaḡani'a ohere zu madai ani uminine, ani zogone nagini duduḡa ra'ete'e ḡauḡa zini'uma ebu danazoga'e mene sasi'uma. ⁸ E zi'ohe, Badi'a'a nagini duduḡa ra'ete'e ḡauḡa ḡarihe zini'uma. Rehano eḡe, Vaze Ubugani'a bare onai'uma madaḡano, Badi'a mazao fie'ete'e vaze nu horozu'uma ga mene?”

* 17:21 zae zamaḡano † 17:35 Mirihe farirote'e 'ahoga'e v. 36 'ahige ra'ohe, 'Ohoze 'aheu'a mebao gau'ete'e zamaḡano, 'ahoga'e zamaha'uma, u 'ahoga'e mode iḡui'uma.'

Farisea Vazeġa zu Takesi Ufe'ete'e Vazeġa

⁹ Iesu'a zeġe'a zeġe bare duduġa rae ra'ete'e zu vaze edeze ġahize'ete'e azaġa mazao hari 'ahoga idaniro. ¹⁰ Ani raena'a, "Mada 'ahogano vaze 'aheu, Farisea vazeġa zu takesi vazeġani'a kuranoġa radu kuru neġa itiro. ¹¹ Ebu Farisea vazeġani'a edanadu 'ahige kuraro, raena'a, 'Badi'a, manoġa tauġi! Mazaġa e'e vaze sau'azeta nu, a'e ġonore azaġa, haġai sau'a azaġa ebu ubuma ġezo azaġa mene heuġa. Takesi ufe'ete'e vazeġa omo zu mene heuġa! ¹² Fura tiba zamaġano, e ġae 'aheu zaġozaġe'ohe zu e'e hide'ete'e ġauġa nidu'a zamaġano gaubanaana tiba ġa ġane'ohe." ¹³ U takesi vazeġa ani faġano edaro. Ani adure ġoha zu mene ite ehamanadu 'u'uga fa'ofa'one'ena'a kuraro, raena'a, 'Badi'a, e'e sau'a vazeġa, vetuġaho'!"

¹⁴ Ebu Iesu'a raena'a, "E zi'ohe, Badi'a'a Farisea vazeġa'e mene duduġa reiro. Rehano takesi vazeġa ani duduġa radu ani neġa onamiro. Iniu vaze ane'a bare niġa mae itine, Badi'a'a niġa mae ovo'uma, rehano iniu vaze ane'a bare niġa mae ovoine, Badi'a'a niġa mae iti'uma."

Iesu zu Tahia Kome'a Kome'a
(Mataio 19:13-15, Mareko 10:13-16)

¹⁵ Mada 'ahogano vaze nu'a zeġe tahi'a kome'a kome'a tutuze Iesu vaġe ariro, mazaġa Iesu'a 'evo'a zeġe rana touga uratiro. Rehano ani tahi'atahi'a'a tutuze arirote'e azaġa rozio. ¹⁶ Rehano Iesu'a tahi'a kome'a kome'a huziro ebu vaze e'ea zina'a, "Tahi'a kome'a kome'a eġe vaġe tuġuzo'i, zu ago gararo'i! Mazaġa Badi'a'a ibitohau'ete'e vazeġa'e, tahi'a kome'akome'a teige Badi'a ġoere igi'ete'e vazeġa. ¹⁷ E hube hune zi'ohe. Tahi'a kome'a teige, iniu'a Badi'a'a ibitohau'ete'e mene mae ġihinine, ani Badi'a'a ani mene ibitoha'uma."

Ma'ora Vazeġa
(Mataio 19:16-30, Mareko 10:17-31)

¹⁸ Iuda azaġa ibitozini'ete'e vazeġa 'ahogani'a Iesu ġadiniro, raena'a, "Ihore vazeġa manoġa, e nagini haġaine ġabone tuġutuġu hidi'uma?" ¹⁹ Iesu'a niro, raena'a, "Ġa nougadu e manoġa rae huhe'ohe? Badi'a ane da'o huga hune manoġa, u vaze 'ahogani zu mene hune manoġa. ²⁰ Rehano ġa ġadimu moneo naena'e'ih. Mose goro ġoe'a ġa edeġa. A'e 'ahi'e'e: Ubuma ago ġezano'i, vaze ago mano'i, ago ġonotano'i, kota zamaġano ġoere ve'oġa ago ġoero'i ebu vi'u mogo gubazo'i! Ġa goro ġoe'a haġaiġa 'ahi hegote'e ga?" ²¹ Ani'a naenaeniro, raena'a, "E kome'anono'o 'ahi ġauġa nidu'a haġae hune'ohe." ²² Iesu'a e'e igirotene, ani niro, raena'a, "Ġa ġau tiba iġine'ohe. Ġauġo nidu'a seronadu zahara azaġa zeno'i! 'Ougine ġa radone tuġutuġu haba'ano naeġa me'uma. Ebu aradu eġe hegoto'i!"

²³ Ani'a Iesu ġoere igirotene, zamaġani'a adudu bororaro, mazaġa ani'e ufeta ma'ora vazeġa 'ahine. ²⁴ Ebu Iesu'a vaze 'e'e horonadu niro, raena'a, "Ma'ora azaġa'e Badi'a'a ibitohau'ete'e vazeġa rouga'e riġa bagaġa. ²⁵ Kamero'e niduru ho'oga diuġoga'e riġa. Rehano ma'ora vazeġa'e Badi'a'a ibitohau'ete'e vazeġa rouga'e ufeta riġa."

²⁶ E'e igirote'e azaġani'a raena'a, "'Ougine iniu'a da'o ġabone hidi'uma?" ²⁷ Iesu'a naenaezina'a, "Vaze'a haġaoga mene idaġa ġauġa'e, Badi'a'a haġaoga idaġa." ²⁸ Ebu Petero'a niro, raena'a, "Eme ġau nidu'a modadu ġa ġaruna hegote'ohe." ²⁹ Iesu'a zina'a, "E hube hune zi'ohe. Vaze 'ahogani'a Badi'a'a ibitohau'ete'e veize, neġa, inuga, negoġa, vi'a moga ga tahi'aġa mode iġunine, ³⁰ izidi madaġano ani naeġa ġae ġehaġa hidi'uma, zu zama moneo ġabone tuġutuġu me'uma."

Iesu'a Ane Rune Bare Ġo'aniro
(Mataio 20:17-19, Mareko 10:32-34)

³¹ Ebu Iesu'a ane tahi'atahi'a 12 nu'ozadu ziro, raena'a, "Zae edeġa eme Ierusalem haba'a ite'ohe. E'ea feurine, peroveta azaġani'a eġe, Vaze Ubuga, moneo mirihirote'e ġauġani'a huda'uma. ³² E'e Roma azaġa evora ri'ih'i'uma. Ebu ze'a ġirihohi'uma, mazagarohi'uma zu eġe rana so'abidi'uma. ³³ Ebu masihi'uma zu uġuhi'uma, rehano

mada uḡidugāno bare ḡabode iḡuni'uma.”³⁴ Rehano ani ḡoere huga'e 'u'uruḡa 'ahine, Iesu tahi'atahi'a'e ani'a zirote'e goe'a huga mene ederiro.

Iesu'a Ubumaḡa Kuruḡa Vazeḡa Fainiro
(*Mataio 20:29-34, Mareko 10:46-52*)

³⁵ Iesu'e Ieriko haba'a hanitiro. E'ea ubuma kuruḡa vazeḡa 'ahoga'e ibi genaḡano ehoradu vaze mazao moni umidinu. ³⁶ Ani vaze ḡuḡuvaḡani'a harae vitau'ete'e egadu nagini'a fureru'ete'e ḡadimaro. ³⁷ Ze'a nina'a, “Iesu Nazareta vazeḡani'a vitau'ohe.” ³⁸ Ze'a 'ouge nirotene, ani huau iḡuniro, raena'a, “Iesu, Davida mariga vazeḡa, eḡe vetuḡaho'!” ³⁹ Ebu ibite'ete'e azaḡani'a riḡa ḡoreniro. “Ḡa sifu rado'!” Rehano ani ḡihau baḡaga huauna'a, “Davida mariga vazeḡa, eḡe vetuḡaho'!” ⁴⁰ Iesu ani e'e igirotene, tue edanadu ebu zina'a, “Ohoze e'e tutune aro'!” ⁴¹ Ubuma kuru vazeḡani'a aradu Iesu'a ḡadiniro, raena'a, “Ḡa ege'a ḡa veize nagini haḡaoga urate'ohe?” Ani'a naenaenina'a, “Zuhi'a Boro, e ehamatihi!” ⁴² Iesu'a niro, raena'a, “Nugo ehamano'! Mazaḡa ḡae'a eḡe mazao fie'ete'e'a mano'eha.” ⁴³ Ebu vaze e'e ubumaḡa'e zogone manoradu ehamu idararo zu Badi'a nigune'ena'a, Iesu ḡaruna hegotiro. Vaze nidu'a e'e horonirotene, zeḡe zuni Badi'a niguniro.

19

Zagaio zu Iesu

¹ Iesu ani Ieriko haba'ano feuradu vitau onamiro. ² E'ea vaze 'ahoga niḡa Zagaio'a radiunu. Ani'e takesi azaḡa ḡihi'aḡa zu ma'ora vazeḡa. ³ Ani Iesu ḡianihi reiro, rehano ani'e vaze futu'a 'ahine vaze ḡuḡuvaḡa bo'aḡanono'o Iesu horonoga'e mene idararo. ⁴ E'ano'o ani Iesu horonoga radu dure ibitadu ibi genaḡano Nuguri ireḡa 'ahoga sibiriro, mazaḡa Iesu ani e'e ibiḡano vita'uma. ⁵ Ebu Iesu'a e'e haba'ano feurirotene, ani ite ehamanadu Zagaio huniro, raena'a, “Zagaio! Ḡarihe bua ova'o! E izidi ḡae neo radi'uma.” ⁶ Zagaio ani ḡarihe sibire buanadu matu'u boroḡeta ane neo Iesu mae ḡihiniro. ⁷ Vaze vaze'a e'e horonadu zeḡe nidu'a gumude ḡoeriro, raena'a, “Iesu ani'e haḡai sau'a vazeḡa neo diuḡe radiu'ohe!”

⁸ Ebu ane ne zamaḡano, Zagaio'a iḡune edanadu Zuhi'a Boro niro, raena'a, “Zuhi'a Boro, ḡiano'! E izidi eḡe ḡau ḡaha'a zahara azaḡa zini'uma. Zu eḡe'a vaze mazao ḡuriradu ḡau 'ahoga meiniro reine, eḡe'a ḡae ḡazaḡa bare barono zini'uma.” ⁹ Ougadu Iesu'a naenaeniro, raena'a, “Izidi ḡae zu ḡae teite ne tibano radiu'ete'e azaḡa'e Badi'a'a zeḡe sau'anono'o ḡabozeha, mazaḡa ḡae zuni ḡae vouḡa Aberahamo teige Badi'a mazao fie'ohe. ¹⁰ Eḡe, Vaze Ubuga'e, dauḡirote'e azaḡa vaḡoga zu ḡabozoga veize onairo.”

Tuḡure Azaḡa 10 Hari Idaidaḡa
(*Mataio 25:14-30*)

¹¹ Iesu'a Ierusema haba'a hanitirotene vazevaze'a 'ahige zamariro, raena'a, 'Iesu ani Ierusema haba'a diuḡine, ani kini re'uma ebu Badi'a'a ibitohau'ete'e haba'a'e zogone furera'uma.' E'ano'o ze Iesu ḡoere ize abite'ete'e zamaḡano, Iesu'a hari 'ahoga idaniro, raena'a,

¹² “Vaze 'ahoga'e niḡa boro. Ani'a kini rouga radu haba faḡa onamihi ebu bari'uma rae reiro. ¹³ Ahine ani izema onamogano, tuḡureḡa azaḡa 10 huzadu zeḡe nidu'a moni tiba tiba* ziniro. Ebu zina'a, 'Moni 'ahi hina moni borofoli onamo eḡe'a bare onai'uma.' ¹⁴ U ane haba azaḡani'a ani kini rouga mene uratiro. Ebu ane ḡaruna hari odohe dure'ete'e azaḡa tuḡuzadu haba zuhi'aḡa mazao uminiro, raena'a, 'Ani emeḡe kini rouga mene urate'ohe!’

¹⁵ Rehano haba zuhi'aḡani'a ani kinio ohonadu bare onairo. Ane'a moni zinirote'e tuḡure azaḡa huzadu ze'a nougenouge moni borofirote'e ederihhi rae reiro. ¹⁶ Ebu tuḡure vazeḡa ibi'ani'a ane vaḡe onaadu raena'a, 'Zuhi'a, ḡa'a inirote'e moni tiba hina moni 10 haḡaeha.' ¹⁷ Ane zuhi'a'a nina'a, 'Manoḡa taugi! Ḡa'e tuḡure vazeḡa manoḡa! Ḡa gau

* 19:13 Girikio, 'Mina', Mina tiba'e mada 100 naeḡa

kome'a faine odohe gaueha u'ano, neġa neġa nidu'a 10 ġiane'ete'e vazeġano oho'i'uma.'
¹⁸ Tuġure vazeġa 'aheugani'a onaadu zuhi'aġa nina'a, 'Zuhi'a, ġa inirote'e moni tiba hina bare moni fu'o haġaeha.' ¹⁹ Ane zuhi'a'a naenaeniro, raena'a, 'Manoġa tauġi! Ġa zuni neġaneġa nidu'a fu'o ġiane'ete'e vazeġano oho'i'uma.'

²⁰ Rehano tuġure vazeġa 'ahogani'a onaadu raena'a, 'Zuhi'a, ġa moni ahi'e'e. Eġe'a mene daunoga veize dabua hina umadu u'uru tiro. ²¹ Ġa'e vaze riġa. Vaze'a tirote'e ġauġa ġa'a ma'ohe, zu vaze'a ġorarote'e ġauġa ġa'a hirive'ohe. E'ano'o e ġa mazao rihanadu 'ouge haġairo.' ²² Ane zuhi'a'a naenaeniro, raena'a, 'Ġa'e tuġure vazeġa sau'a! Ġa'a ra'ete'e ġoe'a u'ano, e ġa aduga ġani'uma! E'e vaze riġa radu vaze'a ti'ete'e zu ġorau'ete'e ġauġa ma'ohe rae ederifone, ²³ ġa nougadu e moni moni neġano mene tiro? 'Ougifone e bare aradu moni e'e bare ragate meifo. ²⁴ Ebu ani vaetadu uhira edarote'e azaġa ziro. 'Ani mazao moni tiba e'e mo'i, ebu moni 10 mate'e tuġure vazeġa hano'i!' ²⁵ Rehano ze'a nina'a, 'Zuhi'a, ani moni 10 amahi maha.' ²⁶ Ani naenaezina'a, 'O'e, rehano e 'ahige rae zihi. Iniu vaze nagini hide'ete'e faine odohe gauine, ani hena borofe hidi'uma. Rehano iniu vaze nagini hide'ete'e mene faine odohe gauine, ani mazao nagini kome'a zuni meini'uma. ²⁷ Ebu eġe'a kini rouga mene uratirote'e agire azaġa tutuze aradu eġe zamao mau ruzo'i!"

Iesu'a Ierusalem Haba'a Diuġiro

(Mataio 21:1-11, Mareko 11:1-11, Ioane 12:12-19)

²⁸ 'Ouge radu Iesu ani ane tahi'atahi'a zamao Ierusalem haba'a u'a itiro. ²⁹ Olive maġano Betefage zu Betania neġano feurirotene, ane tahi'a 'aheu tuġuziro. ³⁰ Ebu zina'a, "Zama mone neġa onamo'i. Diuġine, doniki modohuġa, vaze 'ahogani'a mene ehoroga ġauġa e'ea 'ute touga horoni'uma. Ebu fuh'adu 'ahi mae aro'i! ³¹ Vaze 'ahogani'a ġadizena'a, 'Nougadu fui'e'ohe?' ro'idene, 'Zuhi'a Boro'a urate'ohe,' rae no'i!"

³² Iesu'a zirote'e idunaġano ze onamiro ebu doniki modohuġa horoniro. ³³ Ze e'e fuh'e'enogano, doniki modohuġa e'e azaġani'a ġadiziro, raena'a, "Za nogadu e'e fuh'e'ohe?" ³⁴ Ze'a naenaenina'a, "Zuhi'a Boro'a urate'ohe." Ze 'ouge reirotene doniki modohuġa azaġani'a ziniro. ³⁵ Ebu ze doniki modohuġa mae Iesu vaġe onamadu dabuaze doniki modohuġa ġarunio zahariro, ebu Iesu ani rana tiriro.

³⁶ Iesu'a oname'ete'e zamaġano, vaze ġuġuvaġani'a dabuaze ane ibio hirau onamiro. ³⁷ Ebu ani Olive maġanonono'o ovoe'ete'e ibiġa hanitiro. E'ea Iesu ġaruna hegote'ete'e vaze ġuġuvaġa nidu'a oname'enogano matu'uzeta huau'ena'a, Badi'a niguniro, mazaġa ze Iesu'a haġainute'e haġai gigi'aġa nidu'a horoniro. ³⁸ Ze'a raena'a,

"Zuhi'a Boro ane niġano onae'ete'e kiniġa niguno'i!

Adureo uniho manoġa,
 ebu hitana huneo Badi'a nigunoga!"

³⁹ Rehano vaze ġuġuvaġa bo'aġano Farisea azaġa nu'a raena'a, "Ihore vazeġa, ġa ġaruna hegote'ete'e azaġani'a 'ouge ra'ete'e gararo'i!" ⁴⁰ Iesu'a naenaenziro. "E mene 'ougi'uma. E zi'ohe, ze mene niguhine, hadi zeġe'a huanadu eġe niguhi'uma."

⁴¹ Iesu'a Ierusalem haba'a hanitadu haba'a e'e horonirotene niaro. ⁴² Ebu raena'a, "Ierusalem azaġa, izidi za'e Badi'a teite uniho manoġa ma'ete'e ibiġa edeġa reifone, ġabone hidifo. Rehano zae fase, izidi'e za e'e edenoga mene idaġa. ⁴³ Mada 'ahogani'a furera'uma. E'e madaġano zae agire azaġani'a raha gabi'a merau ganaġeġezi'uma, ebu zamao haozi'uma. ⁴⁴ Zeġe'a zae haba zu haba azaġa nidu'a rahao zimi feuzi'uma. Ebu zae ne ogorarote'e hadiġa'e nidu'a fahe ġuzuhi'uma, mazaġa Badi'a'a zae vaġe onairote'e madaġa mene ederiro 'ahine."

Iesu'a Kuru Neġa Deheniro

(Mataio 21:12-17, Mareko 11:15-19, Ioane 2:13-22)

⁴⁵ Iesu'a Ierusalemaha haba'a diuḡadu kuru neḡa onamiro. Ani de'e haba'ano ḡau nunu serone'ete'e azaḡa horozadu hegoze buziro. ⁴⁶ Ebu zina'a, "Buka Zaḡoḡa zamaḡano 'ahige mirihiro, raena'a, 'Badi'a ne'e vaze'a kurau'ete'e neḡa re'uma.' Rehano zae'a kuru neḡa'e ḡonore haba'a teige haḡae'ohel!"

⁴⁷ E'e ḡarugano Iesu'a mada nidu'a kuru neḡano vaze ihozinu. Rehano Badi'a dibu'o hau'ete'e ḡihi'aḡaḡihi'aḡa, Mose goro ḡoe'a ihoze'ete'e azaḡa zu vaze boroboro'a ani matihi reiro. ⁴⁸ Rehano ze ani ma'uma ibiḡa mene hidiro, mazaḡa vaze nidu'a Iesu'a reinute'e ḡoe'a faifaine abitinu.

20

Iesu Gigi'aḡa Moneo ḡadiniro
(Mataio 21:23-27, Mareko 11:27-33)

¹ Mada 'ahogano Iesu'a kuru neḡano Badi'a hari manoḡa haraminu zu vaze ihozinu. E'e madaḡano Badi'a dibu'o hau'ete'e ḡihi'aḡaḡihi'aḡa, Mose goro ḡoe'a ihoze'ete'e azaḡa zu vaze boroboro'a ani vaḡe onamiro. ² Ebu ze Iesu ḡadiniro, raena, "Eme efo'i, ḡa no'e gigi'aḡa hina haḡai e'e haḡae'ohel? Iniu'a 'ahi gigi'aḡa ḡaniro?" ³ Iesu'a naenaenziro, raena'a, "Eḡe zuni ḡadimu 'ahoga zinihi. ⁴ Ioane'a bapatizo haḡainuta'a'e Badi'a mazaono'o ga vaze mazaono'o? Eho'i!"

⁵ Zeḡe'a zeḡe da'o neneḡaniro. "Badi'a mazaono'o reine, 'Za nougadu Ioane ḡoere mene mae ḡihinido?' rae ifi'uma. ⁶ U vaze mazaono'o reine, vaze nidu'a hadi hina uḡue rui'uma, mazaḡa zeḡe nidu'a Ioane ani'e hube hune peroveta vazeḡa rae mae ḡihiniro." ⁷ E'ano'o ze naenaenina'a, "Eme aḡu'a Ioane gigi'a'e noumano'o meiro." ⁸ Ebu Iesu'a zina'a, "Eḡe zuni no'e gigi'a hina haḡai 'ahi haḡaete'e mene ihozi'uma."

Hihi Azaḡa Sau'a Hari Idaidaḡa
(Mataio 21:33-46, Mareko 12:1-12)

⁹ Iesu'a vaze mazao hari 'ahi idaniro. "Vaze 'ahogani'a vaini mebaḡa ḡoranadu hihi azaḡa nu'evora ti'ena'a, 'ahige reiro. 'Hirivi'ete'e ḡauḡa nu e'a me'uma.' Ebu ani'a haba 'ahoga onamadu mada faḡa ragavinu. ¹⁰ Vaini maḡa ri'i'ete'e madaḡa reirotene, vaini maḡa nu mouga radu ani tuḡureḡa vazeḡa 'ahoga hihi azaḡa e'e vaḡe tuḡune onamiro. Rehano ze'a bounadu 'evo'a isoḡa tuḡune baroniro. ¹¹ Ani hena tuḡure vazeḡa 'ahoga bare tuḡuniro, rehano ani zuni bouniro, mazagarone runiro zu 'evo'a isoḡa tuḡuniro. ¹² Ebu ani tuḡure vazeḡa uḡiduḡa bare tuḡuniro, rehano e'e vazeḡa'e ruharo zu uhine baroniro.

¹³ ḡonagano vaini mebaḡa vazeḡani'a 'ahige reiro. 'E nagini haḡai'uma? Eḡe ubude zamarone tahi'aḡa tuḡuni'uma, giseha ze ani u'u gubani'uma.' 'Ougadu ani tuḡuniro.

¹⁴ Rehano hihi azaḡani'a horonirotene, zeḡe'a neneḡaniro. 'Ani'e vaini mebaḡa 'adi me'uma vazeḡa! 'Aro matihi, ebu vaini mebaḡa 'adi emeḡe'a me'uma!' ¹⁵ E'ano'o ze'a vaini mebaḡanono'o ani uhine bunadu mau runiro. 'Ougadu vaini mebaḡa vazeḡe ze mazao nagini haḡai'uma? ¹⁶ Ani onaadu hihi azaḡa e'e mau ruzi'uma ebu vaini mebaḡa'e vaze nu zini'uma."

Vaze'a hari e'e igirotene, ze niro, raena'a, "'Ahiguḡa mene fureraune manoḡa!" ¹⁷ Rehano Iesu'a ḡiazadu zina'a, "'Ouge rouga idaḡa, rehano Buka Zaḡoḡa zamaḡano 'ahige mirihirote'e ḡoe'a huga'e zamaro'i!

Vaze'a hadi hina ne ogorarotene, ze'a mene uratadu mae modirote'e hadiḡani'e, gauḡa boro hadiḡa raha.

¹⁸ Vaze 'ahoga hadiḡa e'e rana higaune, ani vahegu tahitahi'uma, zu hadiḡa e'e'a vaze 'ahoga rana higaune, ani'e se'eti'uma."

¹⁹ Mose goro ḡoe'a ihoze'ete'e azaḡa zu Badi'a dibu'o hau'ete'e ḡihi'aḡaḡihi'aḡa'e Iesu hari idaidaḡa zeḡe veize reirote'e ederirotene, ze'e Iesu zogone obone tihi reiro.

Rehano ze mene 'ougiro, mazaġa vaze ġuġuvaġani'a ze mazao maġuni'uma radu rihoziro.

Roma Kiniġa Takesi Moniġa
(Mataio 22:15-22, Mareko 12:13-17)

²⁰ Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġa zu Badi'a dibu'o hau'ete'e ġihi'aġaġihi'aġani'a Iesu faine ġianiro. Ze'e u'uru gau'e'ena'a duduġa rae ġurire'ete'e azaġa madu Iesu mazao tuġuziro, mazaġa Iesu ani ġau nu rae ve'onine Roma gavana vazeġa mazao utoga reiro. ²¹ Ebu ze Iesu vaġe onamadu ġadiniro, raena'a, "Ihore vazeġa, eme edeġa ġa'e huga da'o ġoere'ohe zu ihoze'ohe. Ebu vaze boro zu kome'a idaze'ohe, zu Badi'a'a urate'ete'e ibiġa hugano da'o ihoze'ohe. ²² E'ano'o 'ahi ġadimatih. Roma kiniġa takesi moniġa haune, idaġa ga mene?"

²³ Iesu ani ze'a ani so'one'eta'a'e ederiro, ebu zina'a, ²⁴ "Roma moniġa* ihoho'i! Iniu viga zu iniu niġa e'e rana touga?" Ze'a naenaeniro. "A'e Roma kiniġa† viga zu niġa." ²⁵ Ebu ani'a ziro. "Tena Roma kiniġa ġau'e Roma kiniġa ane hano'i, u Badi'a ġau'e Badi'a ane hano'i!" ²⁶ E'ano'o ze vavezaze ubumao Iesu'a reirote'e ġoe'a'e ve'oga ra'ete'e mene idararo. Ebu Iesu'a ġadimuze naenaenirote'ano ze zaguzagadu sifu radiro.

Runeono'o Iġune'ete'e moneo Ġoe'a
(Mataio 22:23-33, Mareko 12:18-27)

²⁷ E'e ġarugano Sadukea azaġa nu'a Iesu vaġe ariro. Sadukea azaġa'e vaze'a runeono'o mene bare ġabode iġuni'uma rae reiro. ²⁸ Ze Iesu ġadiniro, raena'a, "Ihore vazeġa, Mose'a goro ġoe'a 'ahige mirihiro. 'Ohoze 'ahogani'a rudanadu ane inuga'e eneġa 'o'o'a reine, ohoze negoġani'a ġozobaġa teite hahuradu ani rune negoġa niġa mouga veize ene fureno ha'uma. ²⁹ Negoġa nidu'a 7 radiudo. Ibi'ani'a hahuriro ebu ubuga o'o'ano rudaro. ³⁰ Negoġa 'aheuġani'a ġozobaġa teite hahuriro, rehano ani zuni ubuga o'o'ano rudaro. Ebu negoġa uġiduġa zuni ani teite hahuriro, rehano haġai idaġani'a fureraro. ³¹ Ebu negoġa nidu'a 7 ġozoba teite hahuriro, rehano nidu'a rudau hauġadu, ubudeze 'o'o'a reiro. ³² Hena vesu'u ġozoba zuni rudaro. ³³ 'Ougadu runeono'o bare iguni'uma madaġano roġae a'e iniu inuga re'uma? Mazaġa ohoze 7 ani teite hahuriro."

³⁴ Iesu'a naenaenziro, raena'a, "Hahu'e raha azaġa 'adi veize ra'ohe. ³⁵ Rehano runeono'o bare iġunadu Badi'a habao radoga idaġa ra'ete'e azaġa'e mene hahuri'uma. ³⁶ Ebu ze mene bare ruda'uma, mazaġa ze'e tuġure viga heuġa. Ze'e runeono'o iġunirote'e azaġa u'ano, Badi'a ubuga ra'ohe.

³⁷ Runeono'o bare iġuni'uma moneo, Mose'a zuni Buka Zaġoġa zamaġano mirihiro. Ani butu zamaġano Badi'a hidirotene, 'ahige huniro, raena'a, 'Aberahamo Badi'a, Isako Badi'a zu Iakobo Badi'a!' Mazaġa ze amahi rudaro rehano, ze vine'e ġabode'ena'a Badi'a'e zeġe Badi'a rae reiro. ³⁸ Badi'a'e mene rune azaġa Badi'a, rehano ġabone azaġa Badi'a. Zeġe nidu'a ani ubumao'e ġaboġa."

³⁹ Ebu Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġa nu'a naenaeniro. "Ihore vazeġa, ġa faifaine raha!" ⁴⁰ E'e enogano ze Iesu inare ġadine'ete'e mene bare haġairo.

Keriso'e Iniu Mariga?
(Mataio 22:41-46, Mareko 12:35-37)

⁴¹ Ebu Iesu'a ziro, raena'a, "Nougadu vaze'a Keriso'e Davida mariga ra'ohe? ⁴² Davida ane'a Keriso moneo Salamo bukaġano 'ahige mirihiro.

'Badi'a'a eġe Zuhi'a Keriso niro, raena'a,
"Eġe eda'e moneo ehoroi,

⁴³ onamo eġe'a agireġo nidu'a madu odaġo 'u'uġano ti'uma."

* 20:24 Girikio, 'Denari' † 20:24 Girikio, 'Kaisara'

⁴⁴ Davida'a Keriso mazao 'Zuhi'a' rae huniro. E'ano'o Keriso'e Davida mene mariga ra'ohe.”

Mose Goro Ġoe'a Ihoze'ete'e Azaġa Ġiano'i
(*Mataio 23:1-36, Mareko 12:38-40, Luka 11:37-54*)

⁴⁵ Vaze nidu'a abitirote'e zamaġano, Iesu'a ane tahi'atahi'a ziro, raena'a, ⁴⁶ “Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġa faine ġiazoi! Ze niguzoga raduni, dabua faġa haġadu oname onaihi, ebu vazevaze'a ne hunio hidine, 'Vaze boro,' rae gubaze ġorezihi ra'ohe. Nu'onu'o neġa zamaġano vaze boroboro'a ehore'ete'e haba'ano ehorihira ra'ohe, zu muio zuni ehoro haba'a manoġano da'o ehorihira ra'ohe. ⁴⁷ Ebu ze'e ġozoba so'ozadu toheze nidu'a meize'ohe, zu kuru faġafe ġurire kurau'ohe. E'ano'o zeġe haġai sau'a u'ano, aduga boro bagaġa hidi'uma.

21

Ġozoba'a Ġahunanirote'e Moniġa
(*Mareko 12:41-44*)

¹ Iesu ani kuru neġano ma'ora azaġani'a Badi'a ġahunani'ete'e moni mauġaġano zeġe ġahunone ufi'ete'e horoziro. ² U ani zahara ġozobaġa 'ahoga zuni moni kome'a 'aheu ofoga horoniro. ³ Ebu ane tahi'atahi'a ziro, raena'a, “E hube hune zi'ohe, Zahara ġozobaġa 'ada'a ofata'e vaze 'ahoga 'ahogani'a ofate'e teite mene idaġa. Ġozoba'e boro hune ofeha. ⁴ Ma'ora azaġani'a zeġe moni ġehaġaono'o tahiġa da'o ofeha. U ġozoba 'adi'e zahara roġaeġa, rehano ane mazao radi'u'ete'e moniġa nidu'a ofeha.”

Mada Ġonagano'e Haġai nu Badeġa
(*Mataio 24:3-14, Mareko 13:3-13*)

⁵ Iesu tahi'atahi'a nu'a kuru neġa hadi manoġa hina ogorarote'e zu Badi'a harote'e rohorohoġa biri ragano tirote'e ġo'aniro. Rehano Iesu'a ziro, raena'a, ⁶ “Izidi zae'a horone'ete'e ġauġa e'e nidu'a'e agire azaġani'a ruine hune hauġi'uma. Madaġani'a onaine hadi 'ahoga ani ranano mene radi'uma.”

⁷ 'Ougadu ze Iesu ġadiniro, raena'a, “Ihore vazeġa, 'ahi ġauġa'e nani'a furera'uma? E'e haġaiġa nidu'a furera'uma madaġano, nagi haġai nu badeġani'a ibite furera'uma?”

⁸ Ani'a naenaenziro. “Ġiano'i, vaze'a tutuze ve'ozu'uma! Ze'e eġe ni radu onai'uma, zu 'ahige re'uma, raena'a, 'E'e Keriso,' ebu 'Madaġa 'ai haniteha!' Rehano ġoereze ago ego'i! ⁹ Uti zu agato hariġa ego'idene, ago rihano'i! 'Ahi ġauġa'e ibite furera'uma, rehano mada ġonaga'e zogone mene ari'uma.” ¹⁰ Ebu hena ani ziro, raena'a, “Haba'a 'ahogani'a haba'a 'ahoga teite utiti'uma, zu gavamani 'ahogani'a gavamani 'ahoga teite utiti'uma. ¹¹ Haba nunu zamaġano haba'a hagare'ete'e boro'a furera'uma, zaga'a hia'uma zu ugi boro'a furera'uma. Ebu adureono'o riho ġauġa zu haġai nu badeġa boroboro'a furera'uma.

¹² Rehano 'ahi ġauġa ize mene fureranogano, vaze'a za oboze teadu sausauzi'uma, zu nu'onu'o neġano zu ġu'a neġano ohoze ti'uma. Eġe u'ano, kini zu gavana azaġa mazao ri'lizi'uma. ¹³ E'e'a fureraune, zae'a zeġe mazao eġe hari rouga madaġa re'uma. ¹⁴ Zae moneo nagini ġoe'a re'uma rae ago ibite zamare borofoi! ¹⁵ Mazaġa za'a nagini re'uma ġoe'a'e eġe'a huhuzazi'uma, e'ano'o agireze 'ahogani'a zuni mene agatozi'uma. ¹⁶ Zae vize moze, negoze, nabudize zu vazeze'a revozini'uma ebu za nu'e runeo tuġuzi'uma. ¹⁷ Za'e eġe hegote'ete'e 'u'ano vaze nidu'ani'a he'ehe'ezi'uma. ¹⁸ Rehano iguze zuni hube hune mene ruizi'uma. ¹⁹ Zae'a edau gigaraune za'e ġabone tuġutuġu hidi'uma.

Ierusalem Haba'a Ruini'uma
(*Mataio 24:15-21, Mareko 13:14-19*)

²⁰ Ierusalem haba'a'e uti azaġani'a ganaġeġanoga horono'idene, a'e Ierusalem haba'a ruini'uma madaġa 'ai haniteha rae ederi'uma. ²¹ E'e madaġano Iudea haba'ano radiu'ete'e azaġa'e haba maġa ferau ito'i! Ierusalem haba'a zamaġano radiu'ete'e azaġa'e ferau vaġino'i! Ierusalem haba'a enogano radiu'ete'e azaġa'e Ierusalem

haba'a ago diuḡo'i! ²² Mazaḡa e'e madaḡano Badi'a'a Ierusalem azaḡa aduga hune zini'uma. Ebu Buka Zaḡoḡano peroveta azaḡani'a mirihirote'e ḡauḡa nidu'a huda'uma. ²³ E'e madaḡano ahi'eta roḡaeḡa zu nune hina ene guraḡa ḡubuze'ete'e roḡaeḡa, ze'e fase vetuḡaḡa, feranoga mene idaḡa u'ano, aduga hidi'uma. Raha 'ahi'e aduga boro bagaḡa hidi'uma ebu Badi'a'a vase mazao maḡuno zini'uma. ²⁴ Ze nu'e venisi hina ḡouze ruzi'uma, ebu nu'e oboze teadu, ḡu'a azaḡa teige, 'avo'a haba'a nunuo tutuze onami'uma. Iuda mene azaḡani'a Ierusalem haba'a sausaune radi'uma onamo zeḡe mada'a hauḡi'uma.

Iesu'a Onaite'e Madaḡa

(Mataio 24:29-31, Mareko 13:24-27)

²⁵ Mada, bato zu buzuva ragano haḡai nu badeḡa horoni'uma. Ebu raha 'ada haba nunu zamaḡano, davara zu sa'u boroboro guguḡa u'ano vase nidu'a rihau ruda'uma ebu zamaze'a ada'adi'uma. ²⁶ Vaze'a nagini rahao ada furera'uma rae zamare'ena'a rihau rudanadu higau bauri'uma, mazaḡa adure ḡianete'e gigi'aḡani'a'e hagahagari'uma. ²⁷ Ebu e'e madaḡano eḡe, Vaze Ubugani'a ḡoze zamaḡano gigi'a inaraḡa boro zuni agaḡa manoḡa madu ovai'uma. Ebu vazevaze'a e'e horoni'uma. ²⁸ 'Ahi ḡauḡani'a ḡadahe furerano'idene, iḡunadu dude ehamano'i, mazaḡa Badi'a'a zae ḡabozi'uma madaḡa 'ai haniteha."

Figi Ireḡa Hari Idaidaḡa

(Mataio 24:32-35, Mareko 13:28-31)

²⁹ Ebu Iesu'a hari 'ahoga idaniro, raena'a, "Figi ireḡa zu ire nidu'a ḡiano'i! ³⁰ Rouḡani'a udufa'oga horono'idene, a'e irugu madaḡa haniteha rae edere'ohe. ³¹ E'e teige, 'ahiguḡani'a fureranoga horono'idene, a'e Badi'a'a ibitohau'ete'e haba'a haniteha rae edero'i! ³² E hube hune zi'ohe, izidi radiu'ete'e azaḡa'e mene hauḡi'uma onamo 'ahiguḡaguḡani'a furera'uma. ³³ Adure zu raha'e hauḡi'uma, rehano eḡe ḡoere'e mene hauḡi'uma.

Ruhibe Rado'i

³⁴ Tohutohe rado'i! Za mene 'ouginge, re'ore'ete'e, gage'ete'e zu ḡaboneze zamare borofe'ete'e u'ano, zamaze'e aduda'uma. Ebu eḡe'a bare onae'ete'e madaḡano'e zaguza-ga'uma, mazaḡa e'e 'ahiri miniḡani'a mani zu aba tabara 'ahirini'ete'e teigi'uma. ³⁵ Raha 'adi azaḡa nidu'a e'e madaḡa hidi'uma. ³⁶ E'ano'o adugani'a fureraune, ferau'ete'e zu eḡe, Vaze Ubuga zamao edau'ete'e veize, mada nidu'a kurau'ena'a tohutohe rado'i!"

³⁷ Mada nidu'a Iesu ani kuru neḡano ihozinu, u ohere nidu'a'e vaḡinadu Olive maḡa onamadu e'ea radiunu. ³⁸ Ebu oherebau uzeuze vase nidu'a Iesu ḡoere abitoga veize kuru neḡa onaminu.

22

Iuda'a Iesu Revoharo

(Mataio 26:1-5, Mareko 14:1-2, 14:10-11, Ioane 11:45-53)

¹ Isitiḡa O'o'a Beredi Muiḡa, niḡa 'ahoga'e Iḡine Mode'ete'e Muiḡa madaḡa hanitiro. ² Badi'a dibu'o hau'ete'e ḡihi'aḡaḡihi'aḡa zu Mose goro ḡoe'a ihoze'ete'e azaḡani'a Iesu manoga ibiḡa vaḡiro, mazaḡa vase ḡuḡuvaḡani'a ederine, utiti'uma radu rihoziro.

³ Isakariota vaseḡa niḡa Iuda'e Iesu tahi'a 12 zamaḡano tahi'a 'ahoga. Satani'a ane zama diuḡiro. ⁴ Ani Badi'a dibu'o hau'ete'e ḡihi'aḡaḡihi'aḡa zu kuru neḡa taufe'ete'e ḡihi'aḡaḡihi'aḡa vaḡe onamiro. Ebu zeḡe 'evoreo Iesu ri'inite'e ibiḡa vaḡe ḡoeriro. ⁵ Ze matu'e rudanadu Iuda mazao ḡoere tiro, nina'a, "Moni ḡani'uma." ⁶ Iuda ani naenaezina'a, "Manoḡa!" Ebu ani vase ḡuḡuvaḡa o'o'a zamaḡano Iesu ri'inoga veize mada manoḡa vaḡiro.

Iḡine Mode'ete'e Muiḡa Ruhibe Tiro

(Mataio 26:17-25, Mareko 14:12-21, Ioane 13:21-30)

⁷ Isiti O'ola Berediġa Muiġa madaġa ibi'a'e Iġine Mode'ete'e Muiġa ebu dibu'o mamoeġa ubuga mau'ete'e madaġa, e'e reiro. ⁸ Iesu ani Petero zu Ioane tuġuze'ena'a, ziro. "Onamadu emeġe oganoga veize Iġine Mode'ete'e Muiġa ruhibe to'i!" ⁹ Ebu zeġe'a ġadiniro. "Ġa ura'e nouma ruhibe ti'uma?" ¹⁰ Ane'a naenaezina'a, "Ego'i! Ierusalemaba'ano diuġine, ohoze 'ahogani'a vu ġoġoreġa odohe'ete'e horoni'uma. Ebu ani ġaruna hegotadu ane'a diuġi'uma neġa diuġo'i!" ¹¹ Diuġadu e'e ne vazeġa 'ahige ġoreno'i, 'Ihore vazeġani'a ane tahi'atahi'a teite Iġine Mode'ete'e Muiġa* a'uma neġa zamaġa'e nou'e'e rae ġadimu'ohe." ¹² Ebu ani'a ne hitagano bazuni neġa boro 'ahoga ihozi'uma zu ruhibe teate'e ġauġa horoni'uma. De'ea ogomufe ruhibe to'i!" ¹³ Ze iġunadu onamiro, ebu Iesu'a zirote'e ġauġa nidu'a horoniro. 'Ougadu Iġine Mode'ete'e Muiġa ruhibe tiro.

Iġine Mode'ete'e Muiġa Aro

(Mataio 26:26-30, Mareko 14:22-26, 1Ko 11:23-25)

¹⁴ Madaġani'a feurirotene, Iġine Mode'ete'e Muiġa afine, Iesu ani apostolo azaġa teite e'e neġa zamaġano ehoriro. ¹⁵ Ebu ani'a ziro, raena'a, "E izema aduga hidogano, zae teite Iġine Mode'ete'e Muiġa 'ahi anoga hubehune uratiro. ¹⁶ Mazaġa eġe'a zi'ohe, e'e Muiġa 'ahi'e mene bare a'uma onamo Badi'a'a ibitohau'ete'e madaġano Iġine Mode'ete'e Muiġa hugani'a hubehune huda'uma."

¹⁷ Ebu ani vaini vuġa bioġa madu Badi'a maza'o kuranadu ziro, raena'a, "'Ahi madu zae zuni tahitahe gago'i!" ¹⁸ Mazaġa eġe'a zi'ohe, e'e vaini vuġa mene bare gagi'uma, onamo Badi'a'a ibitohau'ete'e haba'a madaġani'a onai'uma." ¹⁹ 'Ougadu ani beredi meiro, zu Badi'a maza'o kuranadu vahege tahitahadu ziniro. Ebu zina'a, "Beredi 'adi'e eġe ahiri. Zae zini'ohe. Eġe zamaroga radu haġaiġa 'adi haġao'i!"

²⁰ Ġorava ogomuġa enogano ani vaini vuġa bioġa madu ziro, raena'a, "Bioġa 'adi zamaġano'e eġe ru. Eġe'a zae u'ano rudanadu ruhe'a be'uti'uma, a'e ġoitore iziga ra'ohe. ²¹ Rehano ġiano'i! Eġe revoni'uma vazeġa'e emeġe teite ogau tiburulohe. ²² Eġe, Vaze Ubuga'e Badi'a urao ruda'uma. Rehano eġe revoni'uma vazeġa'e aduga hune hidi'uma." ²³ 'Ougadu ze bare ġadimutitiro, raena'a, "Emeġe bo'aġano iniu'a 'ouge haġai'uma?"

Iniu'e Niġa Boro?

²⁴ Ebu Iesu tahi'atahi'a bo'aġano iniu'e niġa boro raena'a zeġe'a bare ta'irotitiro. ²⁵ Iesu'a zina'a, "Avo'a kiniġakiniġani'a zeġe haba azaġa zuhi'azi'ohe, ebu gigi'azeta azaġani'e haba azaġani'a 'Du'u vazeġa' rae huze'ohe. ²⁶ Rehano za'e ze teige ago 'ougo'i! Zae bo'aġano iniu'a niġa boro reihi reine, ani'e vaze niġa kome'a heuġa rae re'uma. Ebu iniu'e zuhi'a reihi reine, tuġure vazeġa heuġa rae re'uma. ²⁷ Iniu'e niġa boro? Ehore ogau'ete'e vazeġa ga tuġure vazeġa? A'e ehore ogau'ete'e vazeġa. Rehano e'e zae bo'aġano tuġure vazeġa heuġa.

²⁸ Eġe'a aduga hide onainute'e zamaġano za'e eġe teite radiu onaeha. ²⁹ E'ano'o eġe Mama'a vaze nidu'a ibitozini'ete'e gigi'aġa inirote'e teige, e zae zuni e'e gigi'aġa zini'ohe. ³⁰ Ebu eġe'a ibitohau'ete'e haba'ano za'e eġe teite oga'uma, zu kini'a ehore'ete'e haba'ano ehoradu Isaraela azaġa, 12 urabo, ibitozini'uma."

Petero'a Iesu O'oni'uma

(Mataio 26:31-35, Mareko 14:27-31, Ioane 13:36-38)

³¹ Ebu Iesu'a Simona niro, raena'a, "Simona, Simona! 'Adi ego'i! Satani'a, vuiti zuizui'ete'e† teige, zae zama tuhunoga veize Badi'a umineha. ³² Rehano Simona, e ġae'a eġe maza'o fie'ete'e'a mene dauġifine ġae rana kuraneha. E'ano'o ġae'a ġihuradu eġe vaġe bari'uma madaġano negoġo duġuru inarazono'i!" ³³ Petero'a naenaena'a, "Zuhi'a Boro, e'e ġae teite ġuta'uma, ebu ġae teite ruda'uma zuni idaġa!" ³⁴ Iesu'a niro,

* 22:11 Iġine Mode'ete'e Muiġa mamoeġa † 22:31 Vuiiti hirive'ete'e zamaġano, vuiiti zuizui'ete'e, huga'e zamaġano radi'ohe ebu ogaġa'e buau rururu'ohe

raena'a, "Petero, eḡe'a ḡa'ohē, ohoḡore uzeuze ḡae'a ḡae uḡidu 'o'ohena'a, e aḡu'a rae re'uma. E'e ḡaruganobu'u kokoroku'a uga'uma."

³⁵ Ebu Iesu'a ziro, raena'a, "Eḡe gau haḡaoga veize tuḡuzirote'e madaḡano za'e moni, nihara ebu tamaka mene odohe onamiro. E'e zamaḡano za idararo ga mene?" Ze naenaenina'a, "Idararo." ³⁶ Ebu Iesu'a raena'a, "Izidi'e vaze'a mene danazi'uma, e'ano'o monize zu niharaze odoho'i! Iniu iniu'e vesinize o'o'a ro'idene, dabuaze seronadu venisi hoito'i‡! ³⁷ Ibite eḡe moneo peroveta vazeḡa Isaia'a Buka Zaḡoḡano 'ahige mirihiro, raena'a, 'Vaze'a ani'e ḡonore azaḡa zamaḡano 'ahoga rae reiro.' Eḡe'a zi'ohē, e'e ḡoe'a'e hube hune furera'uma. Eḡe hari ibite mirihirota'a'e nidu'a hudau onae'ohē." ³⁸ Zeḡe'a naenaeniro, raena'a, "Zuhi'a Boro, emeḡe mazao'e venisi 'aheu." Iesu'a ziro. "'Ai ahiḡa!"

Iesu'a Olive Maḡano Kuraro

(*Mataio 26:36-46, Mareko 14:32-42*)

³⁹ Ebu Iesu ani iḡaiḡa haḡainute'e teige Olive maḡa 'u'a buau onamiro. Zu ane tahi'atahi'a ane hegotiro. ⁴⁰ Iesu'e e'e haba'ano feurirotene, ani zina'a, "'Aha radiu'ena'a, Satani'a so'oso'ozine eḡe mazao fie'ete'e'a mene dauḡifine, kurano'!" ⁴¹ Ebu Iesu ani mobade onamadu obena hina tuḡadu kuraro, ⁴² raena'a, "Mama, ḡa urato'idene, eḡe mazaono'o bioḡa aduga 'adi mae vaḡino'! Rehano mene eḡe ura, ḡae ura da'o haḡao'!" ⁴³ Ebu tuḡure viga'a adureono'o ane vaḡe ovadu inaraharo. ⁴⁴ Ani zamaḡa ufeta adudu'ena'a, zamaḡa tiba hanadu bare kuraro. E'ano'o irairaniro ebu irairaḡani'a ru teige rahao sore buaro.

⁴⁵ Iesu ani kuru hauḡadu ane tahi'atahi'a vaḡe bare onamirotene ze bazuna haniziro. Mazaḡa ze'e vetuḡa rarote'ano'o ahirize'a taoraro. ⁴⁶ E'ano'o ani'a ziro, raena'a, "Za nouḡadu baze radiu'ohē? Iḡuno'! Satani'a so'oso'ozadu eḡe mazao fie'ete'e mene dauḡifine, kurano'!"

Iesu Obone Tiro

(*Mataio 26:47-56, Mareko 14:43-50, Ioane 18:3-11*)

⁴⁷ Iesu'a ḡoere'enogano, vaze ḡuḡuvaḡani'a ani vaḡe onairo. Ebu Iesu tahi'a 12 bo'aḡano Iuda'a ibitadu fura'inoga veize Iesu uhiḡa onairo. ⁴⁸ Rehano Iesu'a raena'a, "Iuda, ḡa'e eḡe Vaze Ubuga revonoga veize fura'ih'i'ohē?" ⁴⁹ Iesu tahi'atahi'a'e nagini'a furera'uma ederirotenē, ze Iesu niro, raena'a, "Zuhi'a Boro, eme vesini hina utitozine idaḡahehe?" ⁵⁰ Ebu ane tahi'a 'ahogani'a venisi ahase bunadu Badi'a dibu'o hau'ete'e ḡih'i'aḡa tuḡure vazeḡa vari'iro. 'Ougadu eda'e teḡaḡa buniro. ⁵¹ Rehano Iesu'a raena'a, "Ago 'ougo'!" Ebu Iesu'a vaze e'e teḡa obonadu faine manoniro.

⁵² Iesu obonetouga veize onairote'e azaḡa, Badi'a dibuo hau'ete'e ḡih'i'aḡaḡih'i'aḡa, kuru neḡa ḡiane'ete'e ḡih'i'aḡaḡih'i'aḡa zu vaze boroboro'e Iesu'a ziro, raena'a, "Za'e ḡonore vazeḡa obone ti'ete'e teige, vesini ebu somori boro madu eḡe obohe touga veize onaahehe? ⁵³ Mada nidu'a e'e zae teite kuru neḡano radiunu. E'e zamaḡano za'e mene obohe tiro. Rehano izidi'e za'a eḡe obohe'ete'e madaḡa zu uzabo gigi'a madaḡa feureha."

Petero'a Iesu O'oniro

(*Mataio 26:57-58, Mareko 14:53-54, 14:66-72, Ioane 18:12-18, 18:25-27*)

⁵⁴ Ze Iesu obone teadu Badi'a dibu'o hau'ete'e ḡih'i'aḡa ne tutune onamiro. Petero zu faḡanonono'o zeḡe ḡaruna hegotiro. ⁵⁵ Vaze nu e'e ne ḡabi'a zamaḡano ire roga hofadu ehore ḡeḡemaḡiro. Petero zuni zeḡe teite ehoriro.

⁵⁶ Tuḡure roḡaeḡa 'ahogani'a Petero'e ire roga duhuḡano ehore'enogano horoniro. Ani ḡiane rune'ena'a, ziro. "Vaze 'adi zuni Iesu teite radiudo!" ⁵⁷ Rehano Petero ani o'oniro, raena'a, "Roḡae, e vaze a'e aḡua!" ⁵⁸ Mene faḡa enogano vaze 'ahogani'a horonadu niro, raena'a, "Ḡa zuni Iesu gatine'ete'e vazeḡa 'ahoga!" Rehano Petero'a nina'a, "Ohoze, e'e mene!" ⁵⁹ Mada tahiḡa ḡarugano, vaze 'ahogani'a te'ote'au ḡoeriro,

‡ 22:36 E'e ḡoere idaidaḡa. Huga'e 'Aduga hidoga u'ano ruhibo'i'

raena'a, "Vaze 'adi hube hune Iesu teite radiudo, mazaġa ani zuni Galilea vazeġa!"
⁶⁰ Rehano Petero'a naenaeniro. "Ohoze! E ġa'a nagini ra'eta'a'e aġu'a!"

Petero ani ize ġoere'ete'e zamaġano, kokoroku'a ugaro. ⁶¹ Zuhi'a Boro'a vaetadu Petero ġianiro. 'Ougadu Petero ani Zuhi'a Boro'a 'ahige nirote'e zamariro, 'Ohoġore uzeuze kokoroku'a izema uganogano, ġa'a ġae uġidu eġe o'ohi'luma.' ⁶² Ebu ani Badi'a dibu'o hau'ete'e ġihi'aġa neono'o buanadu niau rudaro.

Uti Azaġani'a Iesu Ġareġareniro

⁶³ Iesu ġiane'ete'e azaġani'a ani ġareġareniro zu bouniro. ⁶⁴ Ze ani ubumaġa 'uadu bare ġadiġadiniro, raena'a, "Ġa peroveta vazeġa 'ahine, iniu'a bou'ate'e vazeġa ihof'o!"
⁶⁵ Ebu ġoere sau'a sau'a hina ġareġareniro.

Vaze Ġihi'aġa Ġihi'aġani'a Iesu Ġadiniro

(Mataio 26:59-66, Mareko 14:55-64, Ioane 18:19-24)

⁶⁶ Irarirotene, vaze boroboro'a tibano nu'oraro. Ze'e Badi'a dibu'o hau'ete'e ġihi'aġaġihi'aġa zu Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġa. Zeġe kota zamaġano Iesu mae ohoniro. ⁶⁷ Ebu zeġe'a niro, raena'a, "Efo'i! Ġa'e Kerisohe?" Iesu'a naenaeniro, raena'a, "Eġe'a 'O'e' rae zine, za'e eġe ġoere mene mae ġihini'luma. ⁶⁸ Ebu eġe'a 'E Keriso ga?' rae ġadizine, za'e mene naenaehi'luma. ⁶⁹ Rehano izidiono'o zama mone eġe, Vaze Ubugani'a Badi'a gigi'aġa eda'e naeo ehoriluma."

⁷⁰ Zeġe nidu'a ġadiniro, raena'a, "Tena ġa'e Badi'a Ubugahehe?" Ane'a zina'a, "O'e, zae'a e'e iniu rae ihi'ohe." ⁷¹ Ebu zeġe'a zeġe bare neneġaniro, raena'a, "Eme Iesu'e ve'oġa rae ra'ete'e vazeġa mene vaġi'luma, mazaġa emeġe'a ane hebeono'o ġoere ve'oġa rate'e hube hune egeha!"

23

Pilato Zamao Iesu Mae Ohoniro

(Mataio 27:1-2, 27:11-14, Mareko 15:1-5, Ioane 18:28-38)

¹ Kota e'e azaġa nidu'a iġuniro, ebu Iesu tutune onamadu Pilato zamao ohone tiro.
² Ebu zeġe'a Pilato mazao Iesu sau'a rae fureniro, raena'a, "Vaze 'adi'e emeġe ne azaġa so'ozadu ibi ve'oġano tutuze'ohe. 'Roma kiniġa mazao takesi ago hano'i,' rae ra'ohe zu ane'a bare raena'a, 'E'e kini zu Keriso,' rae ra'ohe!" ³ E'ano'o Pilato'a Iesu ġadiniro, raena'a, "Ġa'e hube Iuda azaġa kinihe?" Iesu'a naenaeniro. "O'e, ġa'a ra'eta'e hube."
⁴ 'Ougadu Pilato'a tehadu Badi'a dibuo hau'ete'e ġihi'aġaġihi'aġa zu vaze ġuġuvaġa ziro, raena'a, "E ani mazaono'o ve'oġa 'ahoga mene horoneha." ⁵ Rehano ze te'ote'au ġoeriro, raena'a, "Iesu ani, Galilea haba'anono'o Iudea haba'a nidu'a onamo Ierusalem a'ahi haba'ano zuni, vazevaze ihoze'ena'a haġai ve'oġa ibiġano tutuze'ohe!" ⁶ Pilato ani ġoere 'adi igirotene, ġadiziro. "Iesu ani'e Galilea vazeġahe?" ⁷ Ebu Iesu'e kini Heroda'a ġiane'ete'e Galilea haba'a vazeġa rae ederiradu ani Heroda vaġe tuġuniro. E'e madaġano Heroda ani Ierusalem a'haba'ano radiudo.

⁸ Heroda'a Iesu horonirotene, ani matu'e rudaro, mazaġa ani amahiono'o Iesu ġianihni rae zamarinu. Ani ibite Iesu hariġa igiro 'ahine, Iesu'a haġai gigi'a haġaoga horonihni reiro. ⁹ E'ano'o Heroda ani ġadimu ġehaġa Iesu mazao haġairo, rehano Iesu'a mene naenaeniro. ¹⁰ Badi'a dibu'o hau'ete'e ġihi'aġaġihi'aġa zu Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġani'a iġunadu ġoere riġa ġehaġa Iesu rana ġoeriro. ¹¹ Heroda ani ane uti azaġa teite Iesu ġirihoharo. Ebu dabua manoġa haġaohanadu Pilato vaġe bare tuġune onamiro. ¹² Ibite Heroda ebu Pilato'e agiretitido, rehano e'e madaġano'e vazetitiro.

¹³ Ebu Pilato ani Badi'a dibu'o hau'ete'e ġihi'aġaġihi'aġa, vaze boroboro ebu haba azaġa huze nu'oziro, ¹⁴ zina'a, "Za'e vaze 'adi'e vaze ibi ve'oġano ibitoziniro radu tutune areha. Eġe'a zae zamao ġianatene, zae'a ane moneo rate'e ve'oġa 'ahogani mene horoneha. ¹⁵ Heroda'a zuni Iesu mazao ve'oġa 'ahogani mene horonadu ani emeġe

vaḡe bare tuḡune onaeha. Ḡiano'! Iesu mazao'e runeo tuḡuni'uma ve'oḡani'e o'o'a!
¹⁶ E'ano'o eḡe'a uti azaḡa tuḡuzadu Iesu masini'uma ebu tuḡune buni'uma*.”

¹⁸ Rehano vaze ḡuḡuvaḡa nidu'a huau iḡuniro, raena'a, “Vaze adi'e mano'i, u Barabasi'e tuḡune buno'i!” ¹⁹ Barabasi ani Ierusalemaha'ano gavamani utitoziniro zu vaze zimiro. E'ano'o ani ḡu'ano ohoniro. ²⁰ U Pilato ani vaze ḡuḡuvaḡa teite ta'irotitiro, mazaḡa ani Iesu tuḡune bunihi reiro. ²¹ Rehano ze'a huaro, raena'a, “Sataurono'! Sataurono'!” ²² Pilato'a ḡae uḡiduḡano ziro, raena'a, “Ani nagi ve'oḡa haḡaeha? E ani rune moneo tuḡuni'uma ve'oḡa 'ahogani'a mene horoneha. E'ano'o e ani masine tauḡi'uma ebu tuḡune buni'uma!”

²³ Rehano vaze ḡuḡuvaḡani'a Iesu satauronoga veize ḡihau teote'au huaro. Zeḡe ago'e ufeta boro hune u'ano, ²⁴ Pilato'a ze'a urate'ete'e ibiḡano haḡaoziniro. ²⁵ 'Ougadu ani gavamani utitozinirote'e zu vaze goruzirote'e vazeḡa, Barabasi ḡu'anono'o mae buniro. U vaze ḡuḡuvaḡani'a uratirote'e idunaḡano, Iesu'e satauronoga veize uti azaḡa evora ri'iniro.

Iesu Satauroniro

(Mataio 27:32-44, Mareko 15:21-32, Ioane 19:17-27)

²⁶ Uti azaḡani'a Iesu tutune onamirote'e zamaḡano, Kurene vazeḡa 'ahoga niḡa Simona, ani'e ane habaono'o onae'enogano ibio hidiro. Uti azaḡani'a obone teadu Iesu satauro mae heratoharo ebu Iesu ḡaruna onamiro. ²⁷ Vaze ḡuḡuvaḡani'a zuni Iesu hegote onamiro. Zeḡe bo'aḡano roḡaeroḡae'a Iesu vetuḡanadu niau kuario. ²⁸ Iesu'a tehadu zina'a, “Ierusalemaha'ano roḡaeroḡae, eḡe u'ano ago niano'i, rehano zae zu ubudeze veize niano'i! ²⁹ Mazaḡa aduga boro hidi'uma madaḡa 'ai onai'uma. E'e madaḡano vazevaze'a 'ahige re'uma, raena'a, 'Gabani roḡaeḡa zu ene ize 'izema mougā roḡaeḡani'e manoḡa tauḡi'!” ³⁰ E'e madaḡano ze maḡamaḡa kome'a boro zina'a, 'Fahanadu emeḡe ḡahifo'!” ³¹ E'e ire ḡaboḡa heuḡa, rehano za'a sataurohi'ohe. 'Ougine za'e, ire roḡa azaḡa heuḡa, aduga ufeta boro hidi'uma.”

³² Ḡonore boro vazeḡa 'aheu zuni Iesu teite zemoga radu tutuze onamiro. ³³ Ebu ze'e haba 'ahoga niḡa Vadini Isiga feuriro. E'ea Iesu ebu ḡonore vazeḡa 'aheu satauroziro, vaze 'ahoga'e eda'e moneo zu 'ahoga'e kauri moneo. ³⁴ Ebu Iesu'a sataurono'o reiro, raena'a, “Mama, zeḡe haḡai sau'a aḡutu modo'i, mazaḡa ze'e nagini haḡae'eta'a'e aḡu'a.” Ze'a iniu'e Iesu dabua me'uma radu kaḡusi arahoḡa arahiro.

³⁵ Vazevaze'e edanadu muririnu. U vaze ibitozini'ete'e azaḡa'e Iesu ḡirihoharo, raena'a, “Ani vaze 'ahoga'ahoga'e ḡaboziro. Ani'e Keriso, Badi'a'a ohotirote'e vazeḡa reine, ane'a bare ḡaboni'uma!” ³⁶ Uti azaḡani'a zuni arahoharo ebu vaini vuḡa ḡiḡi'a gagoharo. ³⁷ Ebu ze nina'a, “Ḡa'e Iuda azaḡa kini ro'idene, ḡae'a ḡae bare ḡabo'o'!” ³⁸ Iesu satauro hitagano'e 'ahige mirihiro, 'Iuda Azaḡa Kini'.

³⁹ Satauro rana'ono'o ḡonore boro vazeḡa 'ahogani'a Iesu roniro, raena'a, “Ḡa'e Keriso ro'idene, ḡae'a ḡae bare ḡabo'o'i ebu emeḡe zuni ḡabof'o'!” ⁴⁰ Rehano ḡonore boro vazeḡa 'ahogani'a ḡonore boro vazeḡa omo ḡoere riḡa hina naenaenina'a, “Ḡa Badi'a mene rihone'ehehe? Ḡae zuni ane teite idaḡa ruda'uma ebu Badi'a hidi'uma. ⁴¹ Emetane'e emeḡe sau'a u'ano rudau'ohe, rehano vaze 'adi'e haḡai sau'a 'ahogani mene haḡairo.” ⁴² Ebu ane'a Iesu niro, raena'a, “Iesu, ḡae'a ibitohau'ete'e haba'a ona'idene eḡe zuni zamaro'!” ⁴³ Iesu'a naenaenina'a, “Hube hune ḡa'ohe, izidi ḡa'e eḡe teite Badi'a habao radi'uma.”

Iesu'a Rudaro

(Mataio 27:45-56, Mareko 15:33-41, Ioane 19:28-30)

⁴⁴ Madai kirikiri meirotene, haba nidu'a uzabo'a 'uiro onamo ḡorava mone mada uḡidu. ⁴⁵ Mada mene hiaro ebu kuru neḡa dabuaḡani'a nemo zigau 'a'adaro. ⁴⁶ Ebu

* ^{23:16} Mirihe farirote 'ahoga'e v. ¹⁷ 'ahige ra'ohe, 'izidi iḡine Mode'ete'e Muiḡano ani'a vaze 'ahoga ḡu'a'ono mae bunifo'

Iesu'a ġihau huaru, raena'a, “Mama, eġe vine'e ġae 'evoreo ti'ohe!” Ani 'ouge reirote'e enogano 'ai, iriga ri'iro.

⁴⁷ Roma uti azaġa ibitozini'ete'e ġihi'aġa'e nagini'a furerarote'e horonirotene, ani Badi'a niguniro ebu raena'a, “Hube hune vaze 'adi'e duduġa!” ⁴⁸ Iesu satauro rudarote'e muririrote'e azaġa ġuġuvaġani'e nagini'a furerarote'e horonirotene, ze zuni vetuġa ranadu neze 'u'a barobaro 'uhiro. ⁴⁹ Rehano Iesu vaze nidu'a zu Galilea haba'anono'o hegotirote'e roġaeroġaeġa nidu'a faġanono'o nagini'a furerarote'e muririro.

Iesu Guriro

(Mataio 27:57-61, Mareko 15:42-47, Ioane 19:38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Iudea haba'ano Arimatea vaze 'ahoga niġa Iosefa radiunu. Ani'e vaze manoġa zu duduġa, zuni Badi'a'a ibitohau'ete'e haba'a guhininu. Ani'e vaze ibitozini'ete'e azaġa boro zamaġano boro 'ahoga, rehano vaze boroboro'a Iesu matihi reirotene ani ze ġoere mene mae ġihiniro. ⁵² Ane'a Pilato vaġe onamadu eda'e'eda'e uminiro, raena'a, “Iesu rune ahi'a eno'i!” Ebu hena Pilato'e reiro. “O'e”. ⁵³ 'Ougadu Iosefa'a sataurono'o Iesu ahiri mae bunadu dabua hina 'umiro. Ebu Iesu ahiri vatava varadirote'e 'iduġa izigano tiro. ⁵⁴ A'e Bana Madaġa veize ruhibe'ete'e madaġa ġoravaġa, ebu Bana Madaġa hanitiro.

⁵⁵ Galilea haba'anono'o Iesu teite onairote'e roġaeroġae'e Iesu ahiri mae onamirote'e hegotiro ebu ahi'a tirote'e haba'a horoniro. ⁵⁶ 'Ougadu ze neze bare onamadu Iesu ahiri aso hanoga veize murava hohoġa zu dehoru hohoġa manoġa ruhibiro. Rehano Mose goro ġoe'a idunaġano Bana Madaġa 'ahine, ze ahirize ohone baniro.

24

Iesu'a Runeono'o Bare Ġabodiro

(Mataio 28:1-10, Mareko 16:1-8, Ioane 20:1-10)

¹ Fura oherebau uzeuze roġaeroġae ze'a ruhibirote'e ahiri ase'ete'e muravaġa hohoġa madu idu onamiro. ² Ze feurirotene, idu 'ue'ete'e hadiġa boro kiune vaġinoga horoniro. ³ Ebu ze diuġiro, rehano Zuhi'a Boro Iesu ahiri mene horoniro. ⁴ Ze nagini'a ani mazao fureranate'e zamare 'ada'adiro. E'e madaġano vaze 'aheu'a tabara zeġe babaġano edaro. Ze'e dabua vazavazahoġa vidaro. ⁵ Ebu roġaeroġae'a rihau rudanadu zeġe mazao ovoe ġuġuriro. Rehano vaze 'aheu'a ziro, raena'a, “Za nougadu ġabone vazeġa rune haba'ano vaġe'ohe? ⁶ Ani ahao'e 'o'o'a, rehano ani bare ġabode iġuneha! Ani'a Galilea haba'ano nagini zirote'e zamaro'i! ⁷ Ani'a raena'a, 'Eġe, Vaze Ubuga'e revonadu sau'a azaġa evora ri'ini'uma ebu sataurohi'uma, rehano mada uġiduġano bare ġabode iġuni'uma.” ⁸ 'Ouge reirotene, roġaeroġae'a Iesu'a reirote'e ġoe'a zamariro.

⁹ Roġaeroġae'a idu haba'anono'o bare onaadu zeġe mazao nagini'a furerarote'e nidu'a Iesu tahi'a 11 zu ane vaze nunu nidu'a ziro. ¹⁰ Idu haba'a onamirote'e roġaeroġae'e Magadala roġaeġa niġa Maria, 'ahoga'e niġa Ioana, Iakobo vi'a niġa Maria ebu roġae nunu. Ze'e nagini'a fureranate'e apostolo azaġa mazao rae fureniro. ¹¹ Rehano Iesu tahi'atahi'a'a ze ġoere'e ġiriho hariġa radu mene mae ġihiniro. ¹² U Petero ani iġunadu idu haba'a dure onamiro. Ani'a ġuġuradu idu zamaġa ġianirotene, Iesu ahiri umirote'e dabuaġa da'o horoniro. Ebu ani nagini'a fureranate'e zamare 'ada'ade'ena'a, ne bare onamiro.

Iesu'a Emausa Neġa Ibiġano Fureraro

(Mareko 16:12-13)

¹³ E'e madaġano roġaeroġae ġoere igirote'e azaġa bo'aġano tahi'a 'aheu'a Emausa neġa ibiġa onaminu. E'e neġa'e Ieruselema haba'anono'o ani faġa'e 11 kilomita. ¹⁴ Anianine ibio oname'ena'a nagini'a fureranate'e ġauġa nidu'a ġo'ane onaminu. ¹⁵ Zeġe'a ġo'ane oname'enogano, Iesu ane'a zeġe uhiġa aradu idaġa onamiro. ¹⁶ Zeġe horoniro rehano, mene ederiro a'e Iesu, mazaġa ze ani mene ederoga veize biriro.

¹⁷ Iesu'a ziro, raena'a, “Ġanine oname'ena'a, nagini ġo'ane'ohe?” Ebu ze vetuġarau'ena'a tue edaro. ¹⁸ Ze bo'aġano vaze 'ahoga niġa Kuleopa'a naenaeniro,

raena'a, "Izidi Ierusalemaba haba'ano nagini'a fureranata'a'e vaze nidu'a edeḡa. Ḡa'e e'ea radiunu rehano, ḡa'a da'o aḡu'ahehe?" ¹⁹ Iesu'a zina'a, "Nagini'a fureraneha?" Zeḡe'a nina'a, "A'e Iesu, Nazareta vazeḡa hariḡa. Badi'a zu vaze nidu'a zamao ani peroveta vazeḡa raha. Ani'e haḡaiḡa gigi'a haḡainu zu ḡoere gigi'a haraminu. ²⁰ Rehano Badi'a dibu'o hau'ete'e ḡihi'aḡaḡihi'aḡa zu vaze ibitozini'ete'e azaḡani'a Iesu manoga radu Roma gavana 'evorao ri'iniro ebu satauroniro. ²¹ Eme'e ani Isaraela azaḡa agireono'o mae vaḡizi'uma vazeḡa rae zamariro. Ebu Izidi Iesu rudarote'e madaḡanono'o onao mada uḡidu maha.

²² U eme bo'aḡano roḡaeroḡae nu'a zaguzagufeha. Ze ohereda'o idu haba'a onameha, ²³ rehano Iesu ahi'a mene horoneha. Ebu ze bare onaradu, raena'a, 'Aneru'a emeḡe mazao fureranadu Iesu'e bare ḡabodeha rae raha.' ²⁴ Emeḡe bo'aḡano vaze nu'a idu haba'a onamatene, roḡaeroḡae'a rate'e teige, ze zuni Iesu ahi'a'e mene horoneha."

²⁵ Iesu'a ziro, raena'a, "Za'e mene huhuzaḡa! Peroveta azaḡani'a reirote'e ḡoe'a mene ḡarihe mae ḡihine'ohe. ²⁶ Peroveta azaḡani'a raena'a, 'Keriso'e 'ouge aduga me'uma, ebu hena ḡabodadu ane haba agaḡano diuḡiuma.'" ²⁷ Iesu'a Buka Zaḡoḡa zamaḡano Mose'ono'o onamo peroveta azaḡani'a ani moneo mirihirote'e ḡoe'a nidu'a faine ihoze onamiro.

²⁸ Ebu ze Emausa neḡa hanitiro, rehano Iesu'e ize ibio onamihi reiro. ²⁹ Ze Iesu radoga radu uminiro, raena'a, "Ḡorava ranaha zu mada'e hauḡeha. E'ano'o emeḡe teite bazihi!" 'Ougadu ani zeḡe ne diuḡi' onamiro.

³⁰ Ani ogomu veize zeḡe teite ehoriro. Ebu beredi madu Badi'a mazao kuranadu vahege ziniro. ³¹ E'e zamaḡano ubumaze'a bohatanadu 'Ahi'e Iesu!' rae ederiro. Rehano zeḡe ubumao ani dauḡiro. ³² Ebu anianine ḡoretitiro, raena'a, "Ibio ane'a eme teite ḡoeratene zu Buka Zaḡoḡa huga me'odofeatene, zamafe'a matu'e rudaneha!"

³³ Ebu tahi'a 'aheu'a Emausa neḡa'ono'o zogone iḡunadu Ierusalemaba haba'a bare itiro. E'ea Iesu tahi'a 11 zu zeḡe teite radiunute'e vaze nu haniziro. ³⁴ Ze raena'a, "Hube hune Iesu ani bare ḡabodeha ebu Simona* mazao fureraneha!" ³⁵ 'Ougadu tahi'a 'aheu e'e'a zuni zeḡe mazao Emausa ibiḡano nagini'a fureranate'e zu Iesu'a beredi vahege'enogano Iesu ederate'e hariḡa me'odoziniro.

Iesu'a Tahi'aḡa mazao Fureraro

(Mareko 16:14, Ioane 20:19-23, Apostolo 1:4-5)

³⁶ Ze harize me'ode'ete'e zamaḡano Iesu'a tabara zeḡe bo'aḡano edaro, ebu raena'a, "Zama roḡeḡa zae teite rado'!" ³⁷ Rehano ze'e ane vine horone'ohe rae zamare'ena'a, zaguzagaru zu rihau rudaro. ³⁸ Iesu'a ḡadiziro, raena'a, "Za'e nougadu rihau'ohe? Nougadu 'Ahi'e iniu?' rae zamare doude'ohe? ³⁹ 'Ahi eḡe! Eḡe 'evore zu oda ḡiano'! Ebu obohe nuro'! E vine reifone, modarehe zu isinehe o'o'a reifo. Rehano za horohe'ete'e teige, e'e modare zu isineheta." ⁴⁰ Ani 'ouge radu 'evoreḡa zu odaḡa ihoziro. ⁴¹ Rehano ze matu'e rudanadu zaguzagarote'e u'ano, ze ize Iesu ḡoere mene mae ḡihiniro. Ebu Iesu'a ḡadiziro, raena'a, "Zae mazao ogomu nu e'ehehe?" ⁴² Zeḡe'a ḡozone kiroḡa harotene, ⁴³ ani'a madu zeḡe ubumao aro.

Iesu'a Ane Tahi'atahi'a Ḡoere Ḡonaga Ziro

(Mataio 28:16-20, Mareko 16:15-18, Apostolo 1:6-8)

⁴⁴ Ebu Iesu'a ziro, raena'a, "Eḡe'a zae teite radiunute'e madaḡano 'ahige ḡoreziro. 'Mose goro, peroveta azaḡa buka zu Salamo zamaḡano eḡe moneo mirihirote'e ḡoe'a nidu'a hube hune hudafu.'" ⁴⁵ 'Ougadu Iesu'a, zeḡe Buka Zaḡoḡa ḡoe'a huga ederifine, zamaze bohaniro. ⁴⁶ Ani ziro, reana'a, "Buka Zaḡoḡa zamaḡano 'ahige mirihiro. 'Keriso'e aduga hidi'uma, ebu mada uḡidu zamaḡano runeono'o bare ḡabodi'uma. ⁴⁷ Ebu ani tahi'atahi'a'a, Ierusalemaba haba'aono'o onamo haba nidu'ao, ane niḡano hari manoḡa harami'uma, raena'a, 'Ḡihuro'! 'Ougine, Badi'a'a haḡaize sau'a aḡutu modi'uma!' ⁴⁸ Za'e e'e ḡoe'ani'a hudanata'a'e horoneha, e'ano'o vaze 'ahoga 'ahoga zuni

* 24:34 Niḡa 'ahoga'e Petero

eḡe hari haramozini'uma. ⁴⁹ Ġi'ano'i! Mama'a ḡoere tirote'e Vine Zaḡoḡa eḡe'a zae mazao tuḡuni'uma. E'ano'o Ierusalemā haba'ano guhiu rado'i, onamo Vine Zaḡoḡani'a ovadu gigi'aḡa hina iriva'ozi'uma.”

Iesu'a Adure Itiro

(Mareko 16:19-20, Apostolo 1:9-11)

⁵⁰ Ebu Iesu'a Ierusalemā haba'aono'o ze tutuzadu Betania neḡa uhiḡa onamiro. Ebu evo'a ḡihinadu zeḡe veize kuraro. ⁵¹ Ani kurau'ena'a, ze muhizadu adure ḡoha mae ḡihine itiro. ⁵² Ebu ze Iesu nigunadu matu'uzeta Ierusalemā haba'ano bare onamiro. ⁵³ Ze iḡaiḡa kuru neḡano radiu'ena'a, Badi'a niḡa mae ḡihininu.

Apostolo Azaġa Haġai

Ġoere Ġadaheġa

Buka 'adi'e "Apostolo azaġa haġai" Uare (Kware) ġoereo tiro. Uare ġoere'e Garihe (Garia) ġoere teite ago tiba. Uare zu Gariheo ġoere'ete'e azaġa'e nidu'a 1300. Ze'e Central Province, Rigo District haba'ano radiu'ohe. A'e Port Moresby-ono'o 70 kilomita south-east oname'ohe.

"Ġoere huga" 'e buka 'adi ġonagano tiro, ġoere aduga ga iġaiġa mene igi'ete'e ġoe'a buka zaġoġano tirote'e huga ihozoga veize.

Buka mazaġa

¹ Hari 'adi'e Teofilo veize ti'ohe. Eġe'a ibite tirota'a'e, Iesu'a gavidote'e zuni ihozidote'e nidu'a, ebu ² onamo Vine Zaġoġani'a ibitohau'ena'a apostolo azaġa ġoere ziniro, ebu adure ġoha mae itiro. Apostolo azaġa'e Iesu'a inahe meirote'e azaġa. ³ Iesu ani zaharaneadu rudarote'e enogano, mada ġae ġazaġa gaubanana (40) apostolo azaġa mazao fureraro. E'e zamaġano ani 'ize ġaboga ra'ete'e ihozoga veize haġai ġehaġa fureno zinido, ebu Badi'a'a zuhi'azi'uma ġoe'a rae furenido. ⁴ Zeġe'a nu'orarote'e madaġa 'ahogano Iesu'a ġoere ziniro, raena'a, "Ierusalem neġano geno rado'i, onamo Mama'a rae tirote'e ġoe'ani'a hudanoga veize guhiano'i! E'e ġoe'a'e za eġe mazaono'o igiro, raena'a, ⁵ Ioane Babatiso'e vu hina bapatizozido rehano, za'e, mada ġehaġa 'izema mougano, Vine Zaġoġa hina bapatizozizi'uma."

Iesu adure ġoha mae ġihine itiro

⁶ Mada 'ahogano ze bare nu'orarote'e zamaġano, Iesu ġadiniro, raena'a, "Zuhi'a Boro, e'e madaġano'e emeġe'a Isaraela haba'a bare madu emeġe'a emeġe bare ġiafoga veize ibitofi'uma hehe?"

⁷ Iesu'a naenae zina'a, "E'e madaġa'e Mama'a ane niġano rae tiro. Za'e mene ederi'uma ġauġa. ⁸ Rehano Vine Zaġoġani'a zae vaġe ovami'uma madaġano za'e gigi'aġa me'uma. Ebu za'e eġe hari rae fureni'uma, Ierusalem neġano, Iudea haba'ano, Samaria haba'ano onamoo haba ġonaga."

⁹ Iesu ani, 'ouge reirote'e enogano, zeġe ubumao adure ġoha mae ġihine itiro, ebu ġoze'a 'uiro. ¹⁰ Iesu'a adure ġoha ite'enogano, ze adure ġohani gagau ġiane rune radiunu. Ebu ġiano'i! Aneru ahe'u'a zeġe genaġano edaro. Ze dabua 'uruġa haġairo, ¹¹ ebu raena'a, "Galilea azaġa, za nougadu de'ea edau'ena'a adure ġohani ġiane'ohe? Iesu ani zae mazaono'o adure ġoha mae ġihine iteha. Ani'e 'ouge itate'e horonate'e teige vesu'u bare ovami'uma."

Hitaga neġano kurau nu'oraro

¹² Ebu ze Olive maġanonono'o bare Ierusalem neġa itiro. E'e ibiġa'e kilomita tiba heuġa. ¹³ Ze Ierusalem neġa feurirotene, hitaga neġa itadu zeġe'a radiu'ete'e haba'a diuġiro. E'e zamaġano'e, Petero, Ioane, Iakobo, Aniderea, Firifo, Tomasi, Batolomeo, Mataio, Alofeo ubuga, niġa Iakobo, Zelote vazeġa, niġa Simona, ebu Iakobo ubuga, niġa Iuda. ¹⁴ Zeġe nidu'a nu'oru'ena'a, zamaze tibunadu iġaiġa kuraunu. Roġae nu, zu Iesu vi'a Maria, zu Iesu negoġa duġuru zuni zeġe teite nu'oraunu.

Matia'a Iuda iġuri meiro

¹⁵ E'e madaġa 'ahogano Zuhi'a Boro mone azaġa nu'onu'o bo'aġano Petero'a iġune edaro. Zeġe nidu'a'e maġa tiba zu ġae ahe'u gaubanana (120) heuġa. ¹⁶ Ebu zina'a, "Nego nabudi, ibite Vine Zaġoġani'a Davida neadu, buka zaġoġano tirota'a'e hudaro. A'e Iuda'a Iesu obone tirote'e azaġa ibito zinirote'e hariġa. ¹⁷ Iuda'e Iesu'a inahe meirote'e tahi'aġa 'ahoga. Ane zuni emeġe teite gau tiba haġaido. ¹⁸ Rehano ani'e reva moniġa hina haba 'ahoga hoitiro. E'ea vadini ibine uite ovoiro, ebu ahi'ani'a fu'uradu isiġani'a

ġudau rururaro. ¹⁹ Hari 'adi'e Ierusalem azaġa nidu'a igiro. E'ano'o zeġe'a haba a'a'e zeġe ġoereo Akeledama rae huniro. Ġoere e'e huga'e ru haba'a.

²⁰ Mazaġa Salamo zamaġano 'ahige tiro, raena'a, 'Ane haba'e ġahaturano'!

Vaze tiba zu e'ea mene radi'uma.' (Salamo 69:25)

Ebu

'Vaze 'ahogani'a ane gau iġu'a me'uma.' (Salamo 109:8)

²¹ E'ano'o eme'e vaze 'ahoga me'uma, Iuda iġuri mouga. Zuhi'a Boro Iesu'a emeġe teite radiudote'e madaġa nidu'a, emeġe teite raudote'e vazeġa 'ahoga me'uma. ²² E'e madaġa'e, Ioane'a Iesu bapatzonirote'eano'o onamo Iesu emeġe mazaono'o adure ġoha mae ġihine itirote'e. Ebu ane zuni Iesu'a bare ġabode iġunirote'e rae furenifine."

²³ E'ano'o zeġe'a vaze aheu meiro. Vaze 'ahoga'e Barasaba rae hune'ete'e Iosefa, niġa 'ahoga'e Iusito, ebu vaze 'ahoga'e Matia. ²⁴ Ebu ze Badi'a uminiro, raena'a, "Zuhi'a Boro, ġa'e vaze zama nidu'a edeġa. E'ano'o ihofoli, vaze aheu 'adi bo'aġano ġae'a mate'e vazeġa'e iniu? ²⁵ Iuda'a modirote'e apostolo gauġa iġu'a mouga veize. Iuda'e ane haġai sau'a u'ano ane'a radi'uma haba'a diuġiro. ²⁶ Ebu ze'e e'e veize kaġusi arahoġa haġairotene, Matia meiro. E'ano'o Matia ani apostolo azaġa gaubanana tiba fare teite me'ode tibuniro.

2

Pentekosi madaġano Vine Zaġoġani'a ovairo

¹ Iesu'a bare ġabode iġunirote'e ġarugano fura fu'o zu aheu fare (7) radirotene, Pentekosi* madaġa meiro. E'e madaġano Zuhi'a Boro mone azaġa nidu'a haba tibano nu'oru radiro. ² E'e zamaġano zavara boro'a onae'ete'e teige guguġa boro'a adureono'o tabara gudau ovairo. E'e guguġani'a zeġe'a nu'orarote'e neġa iriva'oniro. ³ Ebu ire'a duhuru'ete'e heuġani'a mazane teige rovotadu, vaze tiba tiba ranao duhuranoga horoniro. ⁴ Ebu Vine Zaġoġani'a e'ea radiunute'e azaġa nidu'a iriva'oziro, ebu Vine Zaġoġani'a ibito zenadu, ġoere 'ahoga 'ahogano ġoeriro.

⁵ E'e madaġano'e, Iuda azaġa haba 'ahoga 'ahogano radiu'ete'e'a, Pentekosi muiġa 'auġoga rae Ierusalem neġa onaadu e'ea radiunu. Ze'e Badi'a gubane'ete'e azaġa. ⁶ E'e haraġa igirotene, vaze ġuġuvaġani'a isau onairo. Ebu ze zamaze 'ada'adaziro, mazaġa Zuhi'a Boro mone azaġani'a ane ane ġoereo ġoeroga igiro 'ahine. A'e Iuda azaġani'a haba 'ahoga 'ahogano radiu'ete'e ġoe'a. ⁷ Ebu ze zaguzaganadu, 'ahige reiro. "Adi duġuru'e nidu'a Galilea azaġa rehano, ⁸ nouga'ahi emeġe tiba tiba ġoereo ġoeroga igi'ohe? ⁹ Eme'e Patia azaġa, Media azaġa, Elama azaġa, ebu Mesopotamia haba'ano, Iudea zu Kapadokia haba'ano, Ponto zu Asia haba'ano radiu'ete'e azaġa, ¹⁰ Ferigia zu Pamufulia haba'ano, Izipi haba'ano radiu'ete'e azaġa, zu Libia haba'a zamaġano Kurene neġa uhiġano radiu'ete'e azaġa. Ebu Roma neġano radiu'ete'e azaġa. ¹¹ E'e zamaġano'e Iuda azaġa zu, Iuda mene azaġa rehano zamaze ġihuradu Iuda azaġa teite kurau tiburute'e azaġa. Ebu Kerete 'umuġa azaġa zu Arabia haba'a azaġa. Eme zeġe'a Badi'a gigi'a haġaiġa emeġe tiba tiba ġoereo ra'ete'e igi'ohe." ¹² Ze zaguzagaro ebu zamaze 'ada'adaziro, ebu "Adi nagini?" rae ġadititiro. ¹³ Rehano vaze nu'e ġirihho zini'ena'a, 'ahige reiro. "Ze vaini vuġa borofe gageha."

Petero'a vaze ġuġuvaġa mazao haramiro

¹⁴ Ebu Petero'a apostolo azaġa gaubanana tiba fare (11) teite iġune edanadu, vaze ġuġuvaġa mazao agoġa borofe'ena'a haramiro. "Iuda azaġa, zu Ierusalem neġano radiu'ete'e azaġa nidu'a, e'e, haġai 'ada'a nouge nouge fureranate'e rae bohanihi. Eġe ġoere fairu abito'! ¹⁵ Za'e 'adi duġuru'e vaini vuġa gageha rae zamare'e gaogi. Ze mene

* ^{2:1} Pentekosi ġoere e'e huga'e ġae fu'o gaubanana (50). Iġine Mode'ete'e Muiġa madaġanono'o me'ode onamo mada ġae fu'o gaubanana meine, Pentekosi Muiġa madaġa me'uma.

gageha. 'Adi 'ize oherebau, mada fu'o zu ḡazaḡa fare (9 koroko). Vaze'e oherebau mene gagi'uma.

¹⁶ Rehano 'adi'e peroveta vazeḡa Ioela'a amahi rae furenirete'e haḡaiḡani'a fureraneha.

¹⁷ 'Badi'a'a zi'ohe.

Mada ḡonaga madaḡa madaḡano,
vaze nidu'a mazao eḡe Vine Zaḡoḡa
ovoe be'unadu, iriva'ozi'uma,
Ebu ubudeze zu aboeze'a
eḡe hari rae fureni'uma.

Zae ohoze iziga iziga'e

Badi'a'a ihoze'ete'e haḡaiḡa
zamaze hina horoni'uma,
zu vaze boroboro'e Badi'a'a
ihoze'ete'e haḡaiḡa iḡuna'uma.

¹⁸ E'e madaḡa madaḡano tuḡure azaḡa
ḡu'a teige gaue'ete'e (slaves),
ohoze zu roḡae mazao zuni
eḡe Vine Zaḡoḡa ovoid be'unadu,
iriva'ozi'uma,
ebu zeḡe zuni eḡe ḡoere
rae fureni'uma.

¹⁹ Ebu eḡe'a zaguzaga'uma haḡaiḡa
adureo fureni'uma,
zu eḡe tahi gigi'a haḡaiḡa
raha'o fureni'uma.

A'e ru, ire roga ebu ḡisi boro.

²⁰ Mada'e uzabora'uma, ebu
bato'e ru teige kanara'uma.

E'e ḡaruganobu'u Zuhi'a mada boro
zu manoḡa hune'a onai'uma.

²¹ Ebu Zuhi'a Boro mazao
umide'ete'e azaḡa nidu'a'e
ḡabone hidi'uma.' (Ioela 2:28-32)

²² Isaraela azaḡa, ḡoere 'adi ego'i! Za edeḡa. Iesu, Nazareta neḡa vazeḡa ani, Badi'a'a tuḡunadu, gigi'a haḡaiḡa, zaguzaga'uma haḡaiḡa zu Badi'a tahi haḡaiḡa ḡehaḡa zae bo'aḡano haḡaido. Badi'a ani e'e haḡaiḡa Iesu mazaono'o haḡaadu, Iesu'e ane'a tuḡunirote'e rae deheniro. ²³ Ebu Iesu ani zae 'evoreo ri'inirota'a'e, Badi'a'a amahi toganirete'e zu furera'uma rae ederirete'e haḡaiḡa. Ebu za'e Badi'a goro ḡoe'a aḡu'a azaḡa zeadu, satauroo ikokoneadu runediro. ²⁴ Rehano e'e vazeḡa'e Badi'a'a rune zamaḡano ḡaniḡanau'ete'eano'o mae vaḡinadu, bare ḡaboniro, mazaḡa rune gigi'aḡa'e Iesu obone touga mene idaḡa 'ahine.

²⁵ Davida ani Iesu hari 'ahige rae reiro.

'E'e mada nidu'a eḡe uhiḡano
Zuhi'a Boro horoninu.
Mazaḡa ani eḡe eda'e moneo radiu'ohe.
E'ano'o ḡau 'ahogani'a zuni
mene hagahi'uma.

²⁶ E'ano'o zamahe'a matu'e'ohe,
zu hebehe hina
Badi'a nigune'ena'a, matu'e'ohe.
E'a zamare'etene, ahirihe zuni
runeono'o bare ḡaboni'uma
rae re'uma.

²⁷ Mazaḡa ḡa'e eḡe'a rudaune,

vinehe rune haba'ano
mene modi'uma,
ebu ġae tuġure haġae hune'ete'e vazeġa'e
ahi'ani'a ruhuranoga veize
mene modi'uma.

²⁸ Ġa'e ġabone ibiġa ihoheha.

E'e ġae zamao matu'u hina
iriva'ohi'uma.' (Salamo 16:8-11)

²⁹ Nego nabudi, e hubehune zi'ohe. Vouġafe Davida'e rudanadu ġuriro, ebu ani idu'e izidi 'ize radiu'ohe. ³⁰ Ani'e peroveta vazeġa 'ahine, ani edeġa Badi'a'a ane mazao ġoe'a rinede tiro, raena'a, Davida mariga 'ahogani'a ane iġuri madu Kini re'uma.

³¹ Davida ani vesu'u furera'uma haġaiġa horone'ena'a, Keriso'a bare ġabode iġuni'uma hariġa rae fureniro, raena'a, rune haba'ano ani mene modi'uma, zu ahi'a'e mene ruhura'uma. ³² Ebu Iesu 'adi'e Badi'a'a bare ġaboniro. Emeġe nidu'a e'e horonadu, rae furene'ohe. ³³ Ebu ani'e Badi'a eda'e moneo ohoniro, ebu Moga mazaono'o Vine Zaġoġa madu emeġe mazao ovoe be'unadu iriva'ofiro. Vine Zaġoġa'e Badi'a'a tuġuni'uma rae tirote'e. Ebu za'e e'e haġaiġa izidi 'ada horone'ete'e zu igi'ete'e.

³⁴ U Davida ani Keriso teige adure ġoha mene mae ġihine itiro. Rehano ani 'ahige reiro.

'Badi'a'a eġe Zuhi'a Boro niro.

Eġe eda'e moneo ehoro'!

³⁵ Onamoo eġe'a agireġo mae raharahazi'uma.' (Salamo 110:1)

³⁶ E'ano'o Isaraela azaġa nidu'a fairu edero'! Zae'a satauronirote'e vazeġa, Iesu'e, Badi'a'a Zuhi'a Boro zu Keriso rae ohoniro.”

³⁷ Ze e'e igirotene, zamaze tuġano babaharo, ebu Petero zu apostolo azaġa ġadiziro. “Negofe duġuru, eme nagini haġaine manoġa?”

³⁸ Petero'a naenaezina'a, “Zae nidu'a, zamaze ġihuno'i, ebu Iesu Keriso niġano bapatizo mo'! 'Ougine Badi'a'a zae sau'a rae modi'uma, ebu Badi'a'a Vine Zaġoġa zini'uma. ³⁹ Badi'a'a ġoere 'adi rae tirot'a'a'e, Zuhi'a Boro emeġe Badi'a'a zamazi'uma azaġa nidu'a veize. A'e zae, ubudeze zu haba faġa faġa azaġa nidu'a.”

⁴⁰ Ebu ani bare ġoere ġehaġa hina haramiro, zu bare bare iraduguziro, raena'a, “Haġai ve'oġa azaġa 'adi mazaono'o vaġinadu, ġabone mo'!” ⁴¹ E'ano'o iniu iniu'a ane haramo mae ġihinirota'a'e bapatizoziro. Ebu e'e madaġano vaze maġa boro uġidu (3000) heuġa bapatizo madu zeġe moneo ragate mae zouzido.

Badi'a mone azaġa tibano nu'oraro

⁴² Ze'e zamaze tiba hanadu, apostolo azaġani'a ihozidote'e abito zinido ebu datitido, tibururu ogaudo, zu tibano kurauo. ⁴³ Ebu apostolo azaġani'a zaguzaga'uma haġaiġa zu Badi'a tahi gigi'a haġaiġa ġehaġa haġaido, ebu vaze nidu'a zamazeo Badi'a rihone runiro. ⁴⁴ Badi'a mazao firote'e azaġa nidu'a tibano nu'oru radiudo, ebu ġauze nidu'a ġahugotitido. ⁴⁵ Ebu habaze, neze zu toheze seronadu, iniu monize'a ferezinute'e nidu'a, zininu. ⁴⁶ Ze mada nidu'a Dibu'o Neġano tibano nu'oranadu kurauo. Ebu ane ane neo matu'uzeta zu zama tiba teite ogau tiburauo, ⁴⁷ zu Badi'a nigunido, ebu Ierusema azaġa nidu'a zeġe mazao matu'inu. Mada nidu'a Zuhi'a Boro'a ġabone hide'ete'e azaġa ragate ragate mae zouzido.

3

Odaġa sau'a vazeġa fainiro

¹ Mada 'ahogano Petero zu Ioane'a kuru madaġano Dibu'o Neġa itiro. A'e ġorava mone mada uġidu (3 koroko) zamaġano. ² U ibiheta 'ahoga, niġa Iraġa Manoġa ra'ete'e genaġano, odaġa sau'a vazeġani'a ehore radiro. Ani'e 'ouge fureniro, ebu mada nidu'a e'e haba'a tutune onamido, ebu Dibu'o Neġa diuġe'ete'e azaġa mazao moni umidinu. ³ Ani Petero zu Ioane'a Dibu'o Neġa diuġihi ra'enogano horozadu, moni

umiziro. ⁴ Rehana Petero zu Ioane'e ġiane runadu, Petero'a niro, raena'a, "Eme ġiafo'i!"
⁵ Odaġa sau'a vazeġani'e ġau 'ahoga ini'uma rae zamare ġiaziro.

⁶ Rehana Petero'a niro. "E monihe o'o'a rehana, eġe mazao radiu'ete'e ġauġa ġani'uma. Eġe'a ġa'ohe. Iesu Keriso, Nazareta neġa vazeġa niġano iġunadu onamo'i!"
⁷ Ebu Petero'a ane eda'e 'evoreġa madu mae ġihinirotene, odaġa zu kekeġani'a tabara inariro. ⁸ E'ano'o ani rafate iġunadu edaro, ebu oname onainu. Ebu rafate oname'ena'a zu Badi'a nigune'ena'a zeġe teite Dibu'o Neġa diuġiro. ⁹ Vaze nidu'a ane'a Badi'a nigune'ena'a oname'ete'e horonirotene, ¹⁰ ani'e Dibu'o Neġa ibihetaġa, niġa Iraġa Manoġano iġaiġa ehoradu, vaze mazao moni umidinite'e vazeġa rae reiro. Ebu ane mazao nagini'a furerarote'e u'ano, zaguzagau rudaro.

Petero'a Dibu'o Neġano haramiro

¹¹ Odaġa manorirote'e vazeġani'a Petero zu Ioane hegote ragavinite'e zamaġano, vaze nidu'a zaguzaganadu, zeġe vaġe isau dure onairo. A'e Solomona touraġi ra'ete'e haba'ano. ¹² Petero'a vaze ġehaġani'a onaoga horozirotene, ziro, raena'a, "Isaraela azaġa, za nouga'ahi zaguzagau'ohe? Zu nouga'ahi ġiaġiafe'ohe? Za'a zamare'etene, emeġe'a gigi'afe hina vaze 'adi faina ga? Ga emeġe'a hube hune Badi'a gubane'ete'e u'ano faina ga?"

¹³ Aberahamo, Isako, Iakobo, zu vouġafe'a kurano haudote'e Badi'aġani'a ane tuġure vazeġa Iesu mae ite nigune ġihiniro. Rehana zae'a Pirato 'evoreo ri'iniro. Ebu Pirato'e tuġune bunihhi rae zamariro rehana, zae'a Pirato zamao he'ehe'eniro. ¹⁴ Za'e Vaze Zaġoġa zu Duduġa he'ehe'eniro, ebu vaze runedirote'e vazeġa 'ahoga mae bunoga veize umidiro. ¹⁵ Za'e ġabone zini'ete'e Zuhi'aġa maro, rehana ani'e Badi'a'a runeono'o bare ġaboniro. Ebu eme e'e horonadu 'ada rae furene'ete'e.

¹⁶ Ebu Iesu mazao fie'ete'e u'ano vaze 'adi faineha. Za edeġa vaze 'adi'e mene edau ragavido. Iesu ni gigi'aġa u'ano zu Badi'a mazao fie'ete'e Iesu'a rifate'e u'ano vaze 'ada'a manore huneha. Zae nidu'a 'ada horone'ete'e.

¹⁷ Nego nabudi, eġe edeġa, Iesu marote'e madaġano bone za'e aġu'a, ani mazao nagini haġairota'a'e, zu zae vaze boroboro zuni aġu'a. ¹⁸ Rehana Badi'a'a peroveta azaġa nidu'a hebeono'o amahi rae furenirota'a'e Badi'a'a 'ahige haġae huniro, raena'a, 'Badi'a'a tuġunite'e Kerisoġa'e zaharani'uma.'

¹⁹ E'ano'o zamaze ġihunadu Badi'a mone ro'i, zae sau'a vuzu'e modoga! ²⁰ 'Ougine, Zuhi'a Boro'a vineze izifi'uma madaġani'a onai'uma, ebu zae ġabozoga veize Badi'a'a amahi, Keriso rae ohonirote'e vazeġa tuġuni'uma. Niġa'e Iesu. ²¹ Rehana ani'e adureo 'ize radi'uma, onamo ġau nidu'a izifi'uma madaġani'a onai'uma. A'e Badi'a'a amahi peroveta zaġoġa azaġa tuġuzadu rae furenirote'e haġaiġa. ²² Mose'a raena'a, 'Zuhi'a Boro zae Badi'a'a, zae bo'aġanonono'o peroveta vazeġa 'ahoga eġe heuġa zae veize tuġuni'uma. Ani'a nagini zite'e nidu'a ego hano'i! ²³ Iniu'a ani ġoere mene ego haune, zeġe nidu'a Badi'a'a meirote'e azaġa mazaono'o mae vaġizadu ruizi'uma.' ²⁴ Samuela zu ane ġarunio peroveta azaġa onairote'e nidu'a zuni izidi fureru'ete'e ġauġa irina rae furenido.

²⁵ Za'e peroveta azaġa mariga, zu Badi'a'a zae vouġa mazao rinede tirote'e ġoe'a meirote'e azaġa. Mazaġa Badi'a'a Aberahamo nina'a, 'Habao radiu'ete'e iduhuġa nidu'a'e marigoono'o manoġahe me'uma.' ²⁶ Badi'a'a ane Tuġure Vazeġa tuġunirotene, Isaraela azaġa zae mazao ibite tuġuniro, zae tiba tiba haġaize sau'anono'o mae vaġizadu manoġa zinifine."

4

Petero zu Ioane oboze tiro

¹ Petero zu Ioane 'ize vaze ġehaġa ġoreze'ete'e zamaġano, dibu'o hau'ete'e azaġa, Dibu'o Neġa ġiane'ete'e boro, zu Sadukea azaġani'a zeġe u'a onairo. ² Ze'e apostolo azaġa aheu mazao maġune rudaro, mazaġa ze vaze ihoze'ena'a, Iesu'a runeono'o bare ġabodirote'e teige, vaze'e runeono'o bare ġabodi'uma rae, haraminu 'ahine. ³ E'ano'o

Petero zu Ioane oboze tiro, ebu mada 'ai zuburiro 'ahine, ġu'a haba'ano ohozadu, e'ea baze irariro. ⁴ Rehano zeġe haramo igirote'e azaġa'e ġehaġani'a zeġe ġoere mae ġihiniro, ebu mae ġihinirote'e azaġa'e maġa boro fu'o (5000) heuġa re' itiro.

⁵ Irarirotene, kanisoro azaġa, vaze boroboro zu goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġani'a Ierusalem neġano nu'oraro. ⁶ Nu'onu'o zamaġano'e, dibu'o hau'ete'e ġihi'aġa, niġa Anasi, ebu Kaiafa, Ioane zu Alesana, ebu dibu'o hau'ete'e ġihi'aġa nabuga duġuru. ⁷ Petero zu Ioane'e zeġe zamao mae ohozadu ġadiziro, raena'a, "No'e gigi'aġa hina, ga iniu niġano odaġa sau'a vazeġa 'adi faineha?"

⁸ Ebu Petero ani Vine Zaġoġani'a iriva'onadu ziro, raena'a, "Isaraela Kanisoro azaġa zu Iuda azaġa boroboro, ⁹ odaġa sau'a vazeġa mazao haġai manoġa haġaate'e zu nouge nouge ani fainate'e ġadimu'e hehe? ¹⁰ 'Ougine, zae zu Isaraela azaġa nidu'a 'adi edero'! Iesu Keriso, Nazareta neġa vazeġa niġano vaze 'adi'e manore hunadu, zae zamao edau'ohe. Iesu'e zae'a satauroniro rehano, Badi'a'a runeono'o bare ġabonirote'e vazeġa. ¹¹ Ani'e

'Zae, ne ogoru'ete'e azaġani'a,
he'ehe'enirote'e hadiġa rehano,
izidi du'e'ete'e hadiġa boro
re' onaeha.' (Salamo 118:22)

¹² E'ano'o Iesu ane'a da'o emeġe ġabofi'uma. Mazaġa haba nidu'a zamaġano Badi'a'a emeġe ġabofoga veize'e ane da'o tuġuniro."

¹³ Vaze boroboro'e, Petero zu Ioane'a inare ġoeroga horozirotene, zaguzagaro, mazaġa zeġe'a ġiazirotene, Petero zu Ioane'e mene mirihirote'e azaġa, edeġa o'o'a. Zu ze edeġa, anianine'e Iesu teite raudote'e azaġa. ¹⁴ Zuni odaġa sau'ani'a manorirote'e vazeġani'a Petero zu Ioane teite edanoga horoniro 'ahine, ġoere 'ahoga rouga mene idararo.

¹⁵ E'ano'o "Petero zu Ioane'e kanisoro nu'onu'o haba'anono'o mae buzo'i" radu, ze'e zeġe da'o ġo'aniro, ¹⁶ raena'a, "Eme zeġe mazao nagini haġaine manoġa?" rae ġadititiro. "Ierusalem azaġa nidu'a'e edeġa, zeġe'a gigi'a haġaiġa boro haġaata'a'e. Eme zeġe haġai o'onoga mene idaġa. ¹⁷ Rehano hari 'ada'a ne azaġa bo'aġano bororatite'e 'uoga veize, riho ġoe'a zini'uma, raena'a, 'Iesu niġano vaze mazao ago bare ġoero'!"

¹⁸ Ebu ze'e bare huze zouzadu, "Iesu niġano ago hune zu bare ġoero'i, zu ago hune zu bare ihozo'!" rae ziro. ¹⁹ Rehano Petero zu Ioane'a naenaezina'a, "Zae'a zae bare ġadizo'! Badi'a ubumao, Badi'a ġoere mene egadu, zae ġoere egoga'e manoġa ga? ²⁰ Mazaġa eme'e nagini horonirote'e zu igirote'e ġoe'a mene rae furenine'e mene idaġa."

²¹ Ebu kanisoro azaġani'a bare riho ġoe'a zeadu, tuġuze buziro. Ze'e adugano tuġuzite'e ibiġa mene horoniro, mazaġa nagini'a fureranate'e u'ano vaze nidu'a Badi'a niġa nigune radiro 'ahine. ²² Gigi'a haġaiġano manorirote'e vazeġa muriġa'e ġae ġazaġa gaubanana (40) vitinoga.

Iesu mazao fie'ete'e azaġani'a Badi'a mazao kuraro

²³ Petero zu Ioane'e tuġuze buziro, Iesu mone azaġa vaġe onamiro, ebu dibu'o hau'ete'e boroboro zu vaze boroboro'a zirote'e ġoe'a me'odo ziniro. ²⁴ Zeġe'a ġoere e'e igirotene, zamaze tibano teadu agoze borofe'ena'a Badi'a mazao kuraro, raena'a, "Zuhi'a Boro, ġa'e adure, raha, davara zu e'e zamaġano radiu'ete'e ġauġa nidu'a haġairo.

²⁵ Ġae'a Vine Zaġoġa tuġunadu, ġae tuġure vazeġa vouġafe Davida hebeono'o ġoeriro, raena'a,

'Nougaduni Iuda mene azaġani'e
maġune rudaro,
zu haba 'ahoga 'ahoga azaġani'e
huga mene hidi'uma haġaiġa
haġaihi rae neneġaniro?

²⁶ Kini azaġa haba ġiane'ete'e'a
 utitoga radu onairo,
 ebu vaze ġihi'a ġihi'ani'a
 zeġe teite tibano nu'oraro,

Zuhi'a Boro Badi'a zu Keriso teite utitoga veize.' (Salamo 2:1-2)

²⁷ E'e haġaiġa'e hubehune fureraro. Heroda zu Pontio Pirato'a Iuda mene azaġa zu Isaraela azaġa teite Ierusalem ma neġano nu'oranadu, Iesu matihi rae neneġaniro. Iesu'e ġae Tuġure Vazeġa zaġoġa, ġae'a Keriso rae ohonirote'e vazeġa. ²⁸ Rehano ze'e, ġae'a irina ġae gigi'ao zu urao furera'uma rae reirote'e haġaiġa Iesu mazao haġairo. ²⁹ Zuhi'a Boro, izidi zeġe'a riho ġoe'a efate'e zamaro'i! Eme, ġae tuġure azaġa inara rifo'i, emeġe'a inare hunadu ġae ġoere rae furenoga veize! ³⁰ Ebu evo'o 'eino'i, ugi azaġani'a manoroga, zu ġae tahi gigi'a furenogi ebu zaguzaga'uma haġaiġa haġao'i, Iesu, ġae Tuġure Vazeġa zaġoġa niġano!"

³¹ Ze kurau hauġirotene, zeġe'a nu'orarote'e haba'ani'a hagahagariro. Ebu zeġe nidu'a Vine Zaġoġani'a iriva'oziro, ebu Badi'a ġoere inare rae fureniro.

Iesu mazao fie'ete'e azaġani'a ġauze ġahugo titiro

³² Iesu mazao fie'ete'e azaġa'e zama zu zamaronze tibano tinu. Vaze 'ahogani'a "adi'e eġe da'o tohe" rae mene reiro, rehano "vaze nidu'a tohe" rae ġahugo titiro. ³³ Ebu apostolo azaġani'a inare hune'ena'a Zuhi'a Iesu'a bare ġabodirote'e hariġa rae furene onaminu, ebu Badi'a ġahunone manoġa boro'a zeġe nidu'a mazao radiunu. ³⁴ Ze tohe 'ahogani'a zu mene ferezziro, mazaġa habazeta azaġa zu nezeta azaġani'a e'e seronadu, moniġa'e apostolo azaġa vaġe odohe onaadu, ³⁵ zamazeo tiro, ebu moni'a fereze'ete'e azaġa ġahugo zinido.

³⁶ Vaze 'ahoga, niġa Iosefa, Levi iduhu zu Kupro 'umuġa vazeġa. Ani'e apostolo azaġani'a Banabasi rae hunido. Ni e'e huga'e inara zini'ete'e vazeġa. ³⁷ Banabasi ani'e ane haba seronadu, moniġa'e apostolo azaġa zamao tiro.

5

Anania zu Safira

¹ Vaze 'ahoga niġa Anania. Inuga'e Safira. Ze habaze bo'aġa tahiġa seroniro. ² Ebu Anania ani inugeta ġoere idanadu, e'e moniġa nu'e obone tiro. Ebu ġaha'a da'o apostolo azaġa vaġe odohe onamadu, zamazeo tiro.

³ 'Ougadu Petero'a nina'a, "Anania, nougadu zamaġo'e Satani'a iriva'onadu, Vine Zaġoġa mazao ġurireha? Ġa'e seronirote'e moniġa ruga ġae veize obone teha. ⁴ Haba a'a'e, mene seronirote'e madaġano'e ġae haba. Seronirote'e enogano zuni e'e moniġa'e ġae moni. E'e hina ġae ura ġauġa haġaoga idaġa. Rehano ġa nougadu 'uguġa haġaiġa haġai'uma rae zamareha? De'uge mene zamariffo. Ġa'e vaze mazao mene ġurira rehano, Badi'a mazao ġurireha."

⁵ Anania'e ġoere e'e igirotene, higau bauradu rudaro. Ebu e'e hariġa igirote'e azaġa'e nidu'a rihau rudaro. ⁶ Ebu Tahi'a iziga nu'a onaadu, dabua hina ahi'a 'umiro, ebu herate bunadu, ġuriro.

⁷ Mada uġidu (3 hours) enogano, inugani'a diuġi' onairo. Ani aġu'a nagini'a fureranata'a'e. ⁸ Ebu Petero'a ġadiniro, raena'a, "Eho'i! I'u'a odohe onaat'e moniġa'e zae haba seronirote'e moniġa hehe?" Ani'a naenaenina'a, "O'e, naeġa'e dei'e'e." ⁹ Petero'a niro, raena'a, "Nougaduni ġanine ġoere idanadu Zuhi'a Boro Vineġa so'oneha! Ġiano'i! I'u gurate'e azaġani'e ibihetao e'e diuġi' onae'ete'e. Ġae zuni zeġe'a herate buġadi'uma."

¹⁰ 'Ouge ra'ete'e zamaġano ani'e Petero oda babaġano higau bauradu rudaro. Ebu i'a gurirote'e tahi'aġa iziga izigani'a diuġi' onaadu Safira'a rudanoga horoniro. E'ano'o herate bunadu i'a uhiġano ġuriro. ¹¹ Ekalesia azaġa nidu'a zu e'e hariġa igirote'e azaġa nidu'a'e rihau rudaro.

Apostolo azaḡani'a vase ḡehaḡa faiziro

¹² Apostolo azaḡani'a Badi'a tahi gigi'a haḡaiḡa zu zaguzaga'uma haḡaiḡa ḡehaḡa vazevaze bo'aḡano haḡaido, ebu Iesu mazao fie'ete'e azaḡa nidu'a Solomona touraḡio nu'orauo. ¹³ Iesu mazao mene fie'ete'e azaḡa'e zeḡe teite 'auḡoga mene idaḡa 'ahine, tibani zuni mene 'auḡiro, rehano vazevaze'a Iesu mazao fie'ete'e azaḡa horozadu, “Ze'e vase manoḡa.” reiro. ¹⁴ Rehano ohoze zu roḡae ḡehaḡani'a Iesu mazao fiadu, ragate ragate me'ode tibuzido. ¹⁵ 'Ougadu ibi genaḡano zuni, ugi azaḡa tutuze onaadu, geda rana bazuze tido, Petero'a ibio onaadu zeḡe uhiḡano vitatite'ea, ane ahiri zauhaḡani'a zauhazite'eba, ugize'a manoroga. ¹⁶ Ebu Ierusalem'a uhiḡa neḡa neḡanono'o zuni vase ḡuḡuvaḡani'a ugi azaḡa zu vine sau'ani'a rana reirote'e azaḡa tutuze onaido, ebu zeḡe nidu'a'e manorido.

Apostolo azaḡa sausauro

¹⁷ Ebu dibu'o hau'ete'e ḡihi'aḡa zu ane teite rau'ete'e azaḡa nidu'a ahiahize ruziro. Ane teite rau'ete'e azaḡa'e Sadukea azaḡa. ¹⁸ E'ano'o ze'e apostolo azaḡa oboze teadu, ḡu'ano ohoziro. ¹⁹ Rehano Zuhi'a Boro tuḡure viga'a e'e ohe'ano ḡu'a neḡa ibihetaḡa vava'adu mae buziro. ²⁰ Ebu tuḡure viga'a zina'a, “Onamo'i, ebu Dibu'o Neḡa zamaḡano edanadu, ḡabone iziga 'adi hariḡa nidu'a vazevaze me'odo zeno'i!” ²¹ E'e egadu irarirotene, Dibu'o Neḡa diuḡadu, vazevaze ihoziro.

U dibu'o hau'ete'e ḡihi'aḡa zu ane teite rau'ete'e azaḡani'a nu'oranadu, kanisoro azaḡa zu Isaraela vase boroboro nidu'a huze nu'oziro, ebu apostolo azaḡa ḡu'a neḡanono'o tutuze onaoga veize vase tuḡuziro. ²² Rehano zeḡe'a ḡu'a neḡano feurirotene, apostolo azaḡa mene horoziro. E'ano'o bare onamadu, zina'a, ²³ “Ḡu'a neḡa ibihetaḡa'e fairu biroga, zu ḡu'a neḡa gadine'ete'e azaḡa'e ibihetao edau'enoga horoneha. Rehano ibiheta vava'atene, zamaḡano'e vase 'ahoga mene horoneha.” ²⁴ E'e hariḡa igirotene, Dibu'o Neḡa ḡiane'ete'e boro zu dibu'o hau'ete'e boroboro'e e'e haḡaiḡanono'o nagini'a furera' onami'uma, rae zamare 'ada'adaziro.

²⁵ Ebu vase 'ahogani'a onaadu, ziro, raena'a, “Ḡiano'i! Zae'a ḡu'a neḡano ohozate'e azaḡani'e Dibu'o Neḡa zamaḡano edanadu, vase ihoze'ohe.” ²⁶ E'ano'o Dibu'o Neḡa ḡiane'ete'e boro'a ane tahi'a teite onamadu, apostolo azaḡa tutuze bare onairo. Ze mene agato ziniro, mazaḡa vase rihoziro, iḡite vazevaze'a maḡunadu hadi hina zimi ruzi'uma rihoḡa.

²⁷ Ebu apostolo azaḡa tutuze onairotene, kanisoro azaḡa zamao ohoziro, ebu dibu'o hau'ete'e ḡihi'aḡani'a ḡadiziro, raena'a, ²⁸ “Eme goro ḡoe'a riḡa zae ziniro, vase 'adi niḡano vazevaze mene ihozoga. Rehano Ierusalem'a azaḡa nidu'a zae'a ihoze hauḡadu, vase e'e'a rudarote'e aduga'e emeḡe rana ti'ohe”

²⁹ Petero zu apostolo azaḡani'a naenaezina'a, “Eme Badi'a ḡoere igi'uma, u vase ḡoere'e mene igi'uma. ³⁰ Iesu'e zae'a satauroo midau teadu rudaro rehano, vouḡafe'a kurano haudote'e Badi'aḡani'a runeono'o bare ḡaboniro. ³¹ Izidi e'e vaseḡa'e vase ibito zini'uma Zuhi'aḡa, zu vase ḡabozi'uma vaseḡa radu, Badi'a'a ane eda'e moneo ohoniro. A'e Isaraela azaḡani'a zamaze ḡihunadu, sau'aze Badi'a'a rae modoga veize. ³² Eme'e e'e haḡaiḡa horonadu rae furene'ohe, zu Vine Zaḡoḡa zuni e'e rae furene'ohe. Vine Zaḡoḡa'e Badi'a'a ane ḡoere igi'ete'e azaḡa mazao tuḡuniro.”

Gamaliela'a iradugu ḡoe'a ziniro

³³ Kanisoro azaḡani'a Petero ḡoere igirotene, maḡune rudaro, ebu zimi ruzihi reiro. ³⁴ Rehano Farisea vaseḡa 'ahoga, niḡa Gamaliela'a kanisoro azaḡa bo'aḡano iḡune edaro. Ani'e goro ḡoe'a ihoze'ete'e vaseḡa, ebu vase nidu'a ani gubaniro. Ani zina'a, “'Ahi duḡuru gezo enona tuḡuze buzo'i!” ³⁵ Ebu ane'a kanisoro azaḡa ziro, raena'a, “Isaraela azaḡa, fairu zamaro'i, 'adi duḡuru mazao nagini haḡaihi ra'eta'a'e! ³⁶ Muri nu onamirote'e'a, Teuda'a iḡunadu, 'E'e nihe boro' radu, vase maḡa ḡazaḡani'a (400) ani hegotiro. Rehano ani'e mau runiro, ebu ani hegotirote'e azaḡa nidu'a'e fereferu'uhuro. Ebu ani'a haḡaidote'e haḡaiḡa'e nidu'a hauḡiro. ³⁷ Ani ḡarugano, vase nidu'a ni

meirote'e (census) madaḡano, Galilea vazeḡa niḡa Iuda'a iḡunadu, vaze nu zamazadu Roma gavamani teite utitihirei. Rehano ane zuni mau runiro, ebu ani hegotirote'e azaḡa'e ferefer'e'uhiro. ³⁸ Eḡe iradugu ḡoe'a 'ahi'e'e. 'Adi duḡuru mazao ḡau 'ahoga ago haḡao'! Tuḡuze buzo'! Mazaḡa haḡai 'adi'e vaze mazaono'o reine'e, ane'a hauḡi'uma. ³⁹ Rehano haḡai 'adi'e Badi'a mazaono'o reine'e, za 'uoga mene idara'uma, zu za'e Badi'a utito ha'uma."

⁴⁰ Ebu zeḡe'a Gamaliela ḡoere mae ḡihiniro, ebu apostolo azaḡa huze zouzadu, uti azaḡani'a masiziro. Ebu "Iesu niḡano ago ḡoero'!" rae zeadu, tuḡuze buziro.

⁴¹ Apostolo azaḡa'e kanisoro neḡanono'o matu'e'ena'a buaro, mazaḡa ze'e Badi'a'a ane ubumao ra'ete'e azaḡa radu, Iesu niḡa u'ano nize sausaune'ete'e zamaḡano tuḡuziro 'ahine. ⁴² Ebu ze'e mada nidu'a Dibu'o Neḡa zamaḡano zu ne tibatibano ihozido, ebu "Iesu'e Keriso" raena'a, hari manoḡa ihozido zu haramido.

6

Zuhi'a Boro tahi'a danazoga gauḡano vaze fu'o zu aheu fare ohoziro

¹ Zuhi'a Boro tahi'a'a ḡeharu onaminute'ea, Iuda azaḡa bo'aḡano, Giriki ḡoe'ano ḡoere'ete'e'a, Heberu ḡoe'ano ḡoere'ete'e mazao ufeta ḡoeriro. Ze'e raena'a, "Mada nidu'a ogomu ḡahuge'etene, eme ḡozoba'e ogomu moneo iḡize mode'ohe." ² E'ano'o apostolo azaḡa gaubanana aheu fare'a (12) Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a nidu'a nu'ozadu ziro, raena'a, "Eme, apostolo azaḡa'e Badi'a ḡoere haramoḡa mene haḡaadu, ogomu ḡahuge'ete'ea mada hauḡoga'e mene idaḡa. ³ Nego nabudi, zae bo'aḡanono'o vaze fu'o zu aheu fare (7) ohozo'! Zae'a ḡiazadu, zamazeo Vine Zaḡoḡani'a iriva'oze'ete'e zu faifaine zamare'ete'e azaḡa mo'! Eme e'e gauḡa zeḡe 'evorao ri'ini'uma. ⁴ U eme mada'e kuru zu haramo moneo da'o ti'uma."

⁵ ḡoere e'e igirotene, zeḡe nidu'a e'e ḡoe'a mae ḡihiniro. Ebu vaze 'ahoga niḡa Stefano meiro. Ani'e Badi'a mazao fie gigaru'ete'e zu Vine Zaḡoḡani'a iriva'one'ete'e vazeḡa. Zuni Firifo, Porokoro, Nikanoro, Timona, Pamena zu Antioka vazeḡa, niḡa Nikolao meiro. Nikolao'e Iuda mene vazeḡa rehano, zamaḡa ḡihunadu Iuda azaḡa teite kurau tiburute'e vazeḡa. ⁶ Ze apostolo azaḡa zamao ohoziro, ebu apostolo azaḡani'a kuranadu, 'evoreze zeḡe rana tiro.

⁷ Ebu ze Badi'a ḡoere harame ḡehane onamiro. Ebu Zuhi'a Boro tahi'a'a Ierusalemene ḡeharu onamiro, zu dibu'o hau'ete'e azaḡa ḡehaḡa zuni Iesu mazao fiiro.

Stefano obone tiro

⁸ Stefano'e Badi'a'a ḡahunone manoḡa zu gigi'a boro hina iriva'oniro 'ahine, vaze bo'aḡano zaguzaga'uma haḡaiḡa zu Badi'a tahi gigi'a haḡaiḡa boroboro haḡaido. ⁹ E'e madaḡano'e, ḡutarote'e teige tuḡure vazeḡa haḡairote'eano'o vaḡinirote'e azaḡani'a Iuda azaḡa kuru neḡa 'ahogano nu'oraudo. E'e kuru neḡa'e tuḡure vazeḡanono'o vaḡinirote'e azaḡa kuru neḡa rae huniro. U mada 'ahogano, e'e azaḡa nu'a Stefano teite ta'iro titiro. Ze'e Iuda azaḡani'a Kurene haba'anono'o, Alesandria neḡanono'o, Kilikia haba'a zu Asia haba'anono'o onairo. ¹⁰ Stefano ani Vine Zaḡoḡani'a iriva'onadu faifaine zamare'ena'a ḡoeriro 'ahine, ze naenaenouga mene idararo.

¹¹ E'ano'o ze sifu vaze nu so'oze tuḡuzadu 'ahige rae fureniro, raena'a, "Stefano ani Mose zu Badi'a rae sausaunouga emeḡe'a egeha."

¹² E'ano'o zeḡe'a vaze ḡuḡuvaḡa, vaze boroboro zu goro ḡoe'a ihoze'ete'e azaḡa tutuze so'ozadu, harae iḡuniro. Ebu ze Stefano obone teadu, kanisoro azaḡa zamao tutune onamiro. ¹³ Ebu zeḡe'a vaze nu tuḡuzadu ḡuriro ḡoe'a rae fureniro, raena'a, "Vaze 'adi'e Dibu'o Neḡa zu Mose goro ḡoe'a rae sausaune'ena'a mene ḡonabe'ohe. ¹⁴ Ani 'ahige rae rouga egeha. 'Iesu, Nazareta neḡa vazeḡani'a Dibu'o Neḡa fahi'uma, ebu Mose'a emeḡe mazao ri'inirote'e haḡaiḡa'e ḡihuni'uma.' " ¹⁵ Kanisoro azaḡa nu'onu'o zamaḡano ehorinute'e azaḡa nidu'a Stefano ḡiane runirotene, ani iraḡa'e tuḡure viga heuḡa horoniro.

7

Stefano'a kanisoro azaġa zamao ġoeriro

¹ E'ano'o dibu'o hau'ete'e ġihi'aġani'a ġadiniro, raena'a, "Zeġe'a ġae rana ti'ete'e ġoe'a'e huga hehe?" ² Stefano'a naenaeni, raena'a, "Nego nabudi, eġe'a ġoerite'e egono'i! Agaġa Boro Badi'aġani'a vouġafe Aberahamo mazao fureraro, ani 'ize Mesopotamia haba'ano radiunute'ea. A'a'e ane'a Harani neġa 'izema onamogano. ³ Ebu Badi'a'a Aberahamo niro, raena'a, 'Ġae haba zu nabugo mode iġuno'i! Ebu eġe'a iho'ite'e haba'a onamo'i!"

⁴ E'ano'o ane'a Kaledea azaġa haba modadu, Harani neġa onamadu e'ea radiunu. Ebu mogani'a e'ea rudarote'e enogano, Badi'a'a bare tuġunadu, zae'a izidi radiu'ete'e haba'a 'adi onairo. ⁵ Rehano e'e madaġano'e Badi'a'a ani haba tahiġani zuni Aberahamo mene haro. Rehano Aberahamo ubuga'e 'izema furenogano, Badi'a'a ane mazao ġoere rae tina'a, 'ahige reiro. 'Ġa zu ġae marigo, ġarugoo onait'e azaġani'a haba 'adi me'uma.' ⁶ Ebu Badi'a'a 'ahige rae niro, 'Ġa marigo'e haba faġano radi'uma, ebu muri maġa ġazaġa (400) ġutarote'e teige tuġure haġae'ena'a, ġau'uma, ebu tuġuze sausauze ruzi'uma. ⁷ Ebu marigo tuġutuġuzirote'e azaġa, zeġe haġai sau'a naeġa, eġe'a haġai'uma. E'e ġaruganobu'u marigo'e e'e haba'a mode onaadu, haba 'adao eġe mazao kura'uma.

⁸ Ebu Badi'a'a Aberahamo'e ane mone reifine ane teite ġoere rinede tiro. Ebu Badi'a'a ġoere rinede trote'e rae furenoga radu, 'Ohoze ahiri rana iġuri haġao'i' rae reiro. E'ano'o ubuga Isako'a furerarotene, mada fu'o zu uġidu fare (8) meitotene, ahi'a rana iġuri haġairo. Ebu Isako ubuga'e Iakobo, ebu Iakobo ubuga'e vouġafe gaubanana aheu fare (12). Ebu zeġe mazaono'o Iuda azaġani'a ġehararo.

⁹ Iakobo ubuga duġuru'e negoze Iosefa mazao ahiahi meiro 'ahine, Iosefa'e vase mazao seroniro, ebu hoitrote'e vaseġani'a Izipi haba'a tutune onamiro, ġutarote'e teige tuġure vaseġa haġaifine. Rehano Badi'a'e Iosefa teite radiudo, ¹⁰ ebu ani aduga hididote'e zamaġanon'o mae vaġinido. Badi'a'a edeġa boro Iosefa haro 'ahine, Izipi kiniġa Farao'a Iosefa'e manoġa rae horoniro. Ebu Farao ani Izipi haba'a nidu'a zu ane ġau nidu'a ġianoga veize Iosefa'e Izipi ġihi'aġano mae ohoniro.

¹¹ Ebu zahara boro'a Izipi zu Kanana haba'a nidu'ao furerarotene, e'e azaġa ġaboneze'a rirau ġouriro. Aġife Iakobo duġuru zuni ogomuze'a hauġiro. ¹² Ebu Iakobo ani, Izipi zamaġano ogomu'e'e ra'ete'e igirotene, ubuga duġuru tuġuzi, ogomu nu hoitoga veize. A'e Izipi haba'a onamirote'e ġadaheġa. ¹³ Ġae aheuġano tuġuzirotene, Iosefa'a negoġa duġuru ihoziro, ani'e iniu. Ebu Farao zuni Iosefa negoġa duġuru'a onairote'e hariġa igiro. ¹⁴ Ebu Iosefa ani moga Iakobo zu nabuga nidu'a onaoga veize ġoere tuġuriro. Negoġa, nabuga nidu'a'e ġae fu'o zu aheu fare gaubanana zu fu'o fare (75). ¹⁵ E'ano'o Iakobo ani Izipi haba'a onamiro, ebu ane zu ubuga nidu'a'e e'ea rudaro. ¹⁶ Ahirize'e Sekemu haba'a odohe onairo, ebu Aberahamo'a hoitrote'e iduġano ġuriro. A'e Aberahamo'a Hamoro ubuga duġuru mazaono'o Sekemu haba'ano moni hina hoitrote'e haba'a.

¹⁷ Ebu Badi'a'a irina Aberahamo nirote'e ġoe'ani'a* huda'uma madaġani'a hani-tirotene, Isaraela azaġa'e Izipi haba'ano ġehararo. ¹⁸ U kini 'ahoga, Iosefa hariġa aġu'a vaseġani'a Izipi kiniġa reiro. ¹⁹ Ani'e goro ġoe'a sau'a ohonadu, aġife duġuru sausauze ruzi, ebu 'Eneze guraġa mae modo'i, zeġe rudanoga veize!' rae tuġutuġuzi.

²⁰ E'e zamaġano Mose'a fureraro. Ani'e Badi'a ubumao ene manoġa tauġi. Ebu bato uġidu ani'e Mose ane moga neo ġubuniro. ²¹ Mose ani enoneo ti modirotene, Farao aboġani'a horone madu, ane ubuga raena'a ġubune borofiro. ²² Ebu Mose'e Izipi azaġa edeġa nidu'a ma'ena'a bororaro, ebu inaraġeta ġoerido zu haġaiġa haġaido.

* 7:17 A'e Isaraela azaġa Izipi haba'ano ġutarote'e teige tuġure azaġa haġairote'eano'o Badi'a'a mae vaġizi'uma reiro.

²³ Mose ani muriḡa ḡae ḡazaḡa gaubanana (40) reirotene, ane nabuga Isaraela azaḡa ḡiazi' onamihi reiro. ²⁴ Ane'a ḡiazi' onamirote'e zamaḡano, Izipi vazeḡa 'ahogani'a Isaraela vazeḡa 'ahoga sausaune'enogano horoniro. E'ano'o ani'a danane'ena'a, e'e naeḡa haḡaihi radu Izipi vazeḡa mau runiro. ²⁵ Mose ani 'ahige rae zamariro, nabuga duḡuru'e ederi'uma, ani'e zeḡe danazoga veize Badi'a'a tuḡuneha. Rehano ze 'ouge mene zamariro.

²⁶ Irarirotene, bare onamiro, ebu Isaraela vazeḡa ahe'u'a utite'enogano horoziro. Ani utize'a hauḡoga veize 'ahige rae ziro, raena'a, 'Nouga'ahi ḡa negoḡota sausautite'ohe?'

²⁷ Rehano nabuga sausaune'ete'e vazeḡani'a Mose duine vaḡinadu 'ahige reiro, raena'a, 'Ḡa'e iniu'a emeḡe zuhi'afi'uma zu kotafi'uma vazeḡano oho'iro? Ḡa'a mene zuhi'afi'uma. ²⁸ Ḡa'e ohoḡore Izipi vazeḡa mau runate'e teige eḡe zuni uḡuhihi ra'e hehe?' ²⁹ Mose'a ḡoere e'e igirotene, ani Midiana haba'a ferau onamiro, ebu ani gariḡa rehano e'ea radiudo, ebu hahuradu ubuga ahe'u reiro.

³⁰ Muri ḡae ḡazaḡa gaubanana (40) enogano Sinai maḡa uhiḡano haba boha'ano butu'a duhuru radiu'ete'e zamaḡanonono'o, tuḡure viga'a Mose mazao fureraro. ³¹ Mose ani butu'a kode duhuru'enogano horonirotene, 'Omo'e nagini?' rae zamariro. Ani fairu ḡianoga radu uhiḡa onamirotene, Zuhi'a Boro ago igiro. ³² 'E'e vouḡaḡo Badi'a. Aberahamo, Isako, Iakobo duḡuru Badi'a.' Mose ani e'e igirotene, rihanadu rereraro, ebu ehamanoga zu mene idararo.

³³ Ebu Zuhi'a Boro'a nina'a, 'Tamaka mae vaḡino'i, mazaḡa ḡae'a edau'ete'e haba'a'e zaḡoḡa. ³⁴ E hubehune Izipi haba'ano Isaraela azaḡa sausaune'ete'e horozeha, zu ḡaniḡanau'ete'e egeha. E'ano'o aduganonono'o mae vaḡizoga veize ovaeha. Izidi ḡa'e Izipi haba'a bare tuḡu'e onami'uma.'

³⁵ Mose 'adi'e Isaraela azaḡani'a he'ehe'ene'ena'a, 'ahige nirote'e vazeḡa. 'Ḡa'e emeḡe zuhi'afi'uma zu kotafi'uma vazeḡano iniu'a oho'iro? Ḡa'a mene zuhi'afi'uma.' Rehano Mose ani'e Isaraela azaḡa zuhi'azite'e zu aduganonono'o mae vaḡizite'e veize Badi'a ane'a tuḡuniro. A'e butu'a kode duhuru'ete'e zamaḡano tuḡure viga'a Mose mazao fureranadu, ḡoere e'e haro. ³⁶ Ebu Mose ani Isaraela azaḡa Izipi haba'anono'o tutuze vaḡiziro. E'e zamaḡano zaguzaga'uma haḡaiḡa zu Badi'a tahi gigi'a haḡaiḡa haḡaido. Ebu Izipi haba'ano zu Davara Kanaḡa ra'ete'ea, ebu haba boha'ano muri ḡae ḡazaḡa gaubanana (40) 'ouge haḡaido. ³⁷ Mose 'ada'a Isaraela azaḡa 'ahige rae ziro, raena'a, 'Badi'a'a zae bo'aḡanonono'o peroveta vazeḡa 'ahoga eḡe heuḡa tuḡuni'uma.' ³⁸ Mose ani haba boha'ano vouḡafe nu'onu'o zamaḡano radiro. Ebu vouḡafe zu tuḡure viga nemaḡano edaunu. Ebu Sinai maḡano tuḡure viga'a Mose teite ḡoeradu, ḡabone ḡoe'a haro, ebu emeḡe mazao zuni ri'iniro.

³⁹ Rehano vouḡafe'e Mose ḡoere egoga mene urato haro. Ebu Mose he'ehe'enadu, zamaze hena, Izipi haba'a bare onamihi reiro, ⁴⁰ ebu Aroni nina'a, 'Emeḡe ibitofoga veize badi'a nuḡo haḡafofo'i! Mose ani Izipi haba'anono'o tutufe vaḡifiro rehano, izidi ani mazao nagini'a fureranata'a'e eme aḡu'a.' ⁴¹ E'ano'o ze ḡuriro badi'aḡa boromakau ubuga iraḡano haḡairo. Ebu ze ani dibu'o hanadu, 'evoreze hina haḡairote'e badi'aḡa nigune'ena'a e'e matu'uḡa haḡairo. ⁴² E'ano'o Badi'a'a ḡaruni ziniro, ebu zeḡe'a mada, bato zu buzuva mazao kuranoga rae re'ore'oze modiro. Haḡai a'a'e peroveta azaḡani'a buka zaḡoḡa zamaḡano tiro, raena'a, 'Isaraela azaḡa, za'e haba boha'ano muri ḡae ḡazaḡa gaubanana (40) eḡe, mene dibu'oniro zu ḡahunoniro.

⁴³ Za'e badi'a 'ahoga, niḡa Moroko,
ane kuru neḡa taruhaḡa,
zu badi'a rae hune'ete'e
buzuvaḡa 'ahoga, niḡa Refani,
zae'a kurano hanoga radu
haḡairote'e badi'aḡa herate ragavinu.

E'ano'o za'e, eḡe'a Babulonia haba'a ro'ane,
haba faḡano tuḡuze modi'uma.' (Amos 5:25-27)”

⁴⁴ Stefano'a bare 'aune ḡoere'ena'a, “Vouḡafe'a haba boha'ano radiudote'e madaḡano, zeḡe mazao'e Mose goro ḡoe'a ti'ete'e taruhaḡa 'e'e. A'e Badi'a'a Mose neadu, nouge nouge horonirote'e ḡauḡa idane haḡairo. ⁴⁵ Muri nu enogano vouḡafe'a moze mazao taruha 'e'e mae 'auniro. Ebu Badi'a'a Iuda mene azaḡa haba 'adaono'o hegoze vaḡizadu, Iosua'a vouḡafe ibito zini'ena'a haba 'adi meiro. Ebu taruha 'e'e odohe diuḡadu, 'e'ea ohoniro, onamo Davida'a fureraro. ⁴⁶ Davida'e Badi'a'a urato haro. Ebu ani'a Badi'a umine'ena'a, vouḡafe Iakobo'a kurano haudote'e Badi'aḡani'a radi'uma neḡa ogoratihi reiro. ⁴⁷ Rehano 'e'e neḡa'e Davida ubuga, Solomona'a Badi'a veize ogoraro.

⁴⁸ Rehano Niḡa Hitaga Hune Badi'aḡani'e vaze'a haḡae'ete'e neḡano mene radi'uma. E'e raena'a, peroveta vazeḡa 'ahogani'a 'ahige reiro.

⁴⁹ 'Zuhi'a Boro'a 'ahige ra'ohe.

Adure'e eḡe ehoro haba'a,
zu raha'e eḡe oda ohone ti'ete'e haba'a.

E'ano'o za'e eḡe ne ogoronouga
mene idaḡa,

zu eḡe'a radi'uma haba'a
ogoronouga mene idaḡa.

⁵⁰ Adure zu raha ḡauḡa nidu'a
eḡe 'evore hina haḡairo.' (Isaia 66:1-2)

⁵¹ Za'e teḡa riḡa azaḡa! Zamaze'e tuḡa zu Badi'a ḡoere mene egohu'ohe. Ebu Vine Zaḡoḡa iḡaiḡa hezaho hau'ohe. Zae vouḡa'a haḡaidote'e haḡaiḡa, zae zuni haḡae'ohe.

⁵² Peroveta azaḡa bo'aḡano zae vouḡa'a mene sausaunidote'e vazeḡa 'ahoga 'e'e ga? Vaze Duduḡani'a onait'e hariḡa irina rae furenirote'e azaḡa zuni zeḡe'a zimi ruzido. Ebu izidi za'e 'e'e vazeḡa onairotene, revo hanadu mau runiro. ⁵³ Za'e Badi'a'a tuḡure viga tuḡuzadu goro ḡoe'a meiro, rehano goro ḡoe'a a'a'e hezaho haro.”

Stefano hadi hina mau runiro

⁵⁴ Stefano ḡoere igirote'e azaḡa'e zamaze ḡugize ruziro, ebu ani mazao ḡononeze atitiro. ⁵⁵ Rehano Stefano'e Vine Zaḡoḡani'a iriva'onadu, adure ḡohani ḡiane'egano, Badi'a agaḡani'a borofe agaru'ete'e horoniro, zuni Iesu'a Badi'a eda'e moneo edanoga horoniro. ⁵⁶ Ebu Stefano'a raena'a, “Ḡiano'i! E adure'a bohatanoga horone'ohe, ebu Vaze Ubugani'a Badi'a eda'e moneo edau'ete'e horone'ohe.”

⁵⁷ E'e igirotene, ze 'evoreze hina teḡaze 'uiro, ebu huau borofe'ena'a, zeḡe nidu'a ani u'a dure onamiro. ⁵⁸ Ebu Ierusalemene neḡanono'o ahase onamadu, hadi hina mau sausauniro. Kota zamaḡano ḡuriro ḡoe'a Stefano rana ri'inirote'e azaḡani'e dabuaze mae vaḡinadu, ene iziga 'ahoga, niḡa Saulo oda babaḡano tiro.

⁵⁹ Zeḡe'a hadi hina mau'ete'e zamaḡano, Stefano ani Badi'a mazao kurau radiro, raena'a, “Zuhi'a Iesu, eḡe vine mae ḡihino'i!” ⁶⁰ Ebu obenaḡa hina tuḡadu huaru, raena'a, “Zuhi'a Boro! Zeḡe haḡai sau'a 'adi naeḡa zeḡe rana ago to'i!” Ani 'ouge reirotene, 'ai iriga ri'iro.

8

¹ Stefano mau runirota'a'e, Saulo ani mae ḡihiniro.

Ekalesia azaḡa sausauniro

Stefano'a rudarote'e madaḡano Ierusalemene ekalesia azaḡa sausaune ruze'ete'e haḡaiḡani'a fureraro. E'ano'o zeḡe nidu'a zeḡe zeḡe edeḡano Iudea zu Samaria haba'a ferau onamiro, u apostolo azaḡa'e mene. ² Rehano Badi'a hubehune gubane'ete'e azaḡa nu'e Stefano ahiri mae ḡuriro, ebu niaro zu zamaze are rudaro. ³ E'e zamaḡano Saulo ani neḡaneḡa diuḡadu, ohoze roḡae ahase buzadu ḡu'ano ohozido, ebu ekalesia mae ḡuzuhe onamiro.

Firifo'a Samaria haba'a onamiro

⁴ Ekalesia azaġa, Ierusalem neġanono'o ferarota'a'e, haba'a haba'a onaminutene, Badi'a ġoere haramido. ⁵ Firifo ani Samaria haba'ano ne 'ahoga ovoadu, Keriso hari hamiro. ⁶ Vaze ġuġuvaġani'a Firifo haramo igiro, zu Badi'a tahi gigi'a haġaiġa haġaoga horonirotene, zeġe nidu'a Firifo haramo faifaine abito haro. ⁷ Mazaġa vine sau'a sau'ani'a, zeġe'a ragano reinute'e azaġa ġehaġa mazono'o ġihau bagaġa huau ġaniġanau'ena'a buaudo. Ebu ahi'a mene haganinute'e azaġa zu oda sau'a azaġa ġehaġani'a manorido. ⁸ E'ano'o e'e neġano'e matu'u boro'a iri'aviro.

Nabone vazeġa, niġa Simona

⁹ Vaze 'ahoga, niġa Simona ani, Firifo'a 'izema onaogano e'e neġano radiunu. Ani'e muri nu zamaġano baidi zu naho gauġa haġaido, ebu Samaria azaġa e'e horonirotene, zaguzagau. Ani ane'a bare "nihe boro" raena'a, niġa mae ġihinido. ¹⁰ Ebu Samaria azaġa, zuhu'anono'o onamo boro ġonaga nidu'a, ani ġoere faifaine abito haunu, raena'a, "Vaze 'adi'e Badi'a gigi'ani'a rana radu gigi'aġa furene'ohe. E'e badi'aġa'e 'ġihi'a' rae hune'ete'e." reinu. ¹¹ Ani amahi baidi zu naho gauġa haġaadu, vaze zaguzaguzinute'ea, ani ġoere ego haunu. ¹² Rehano Firifo'a Badi'a'a zuhi'azi'uma hariġa manoġa zu Iesu Keriso ni rae hamirotene, ze ani ġoere'e hube rae ġihiniro, ebu ohoze zu roġae, bapatiso meiro. ¹³ Ebu Simona ane zuni, e'e ġoe'a mae ġihinadu, bapatiso meiro, ebu Firifo hegote ragavinu. Zuni Firifo'a Badi'a tahi haġaiġa zu gigi'a haġaiġa boroboro haġaoga horonidotene, zaguzagau.

¹⁴ Samaria azaġani'a Badi'a ġoere mae ġihinirote'e hariġa, apostolo azaġani'a Ierusalem neġano igirotene, Petero zu Ioane'e Samaria azaġa u'a tuġuziro. ¹⁵ Ebu ze e'ea feurirotene, Samaria azaġa veize kuraro, zeġe'a Vine Zaġoġa mouga veize, ¹⁶ mazaġa Vine Zaġoġani'e zeġe zeġe mazao 'ize mene ovainu. Rehano ze'e Zuhi'a Boro Iesu niġano bapatiso da'o meiro. ¹⁷ Ebu Petero zu Ioane'a 'evoreze zeġe rana tirotene, ze'e Vine Zaġoġa meiro.

¹⁸ Simona ani, apostolo azaġani'a 'evoreze vaze rana teadu, Vine Zaġoġa meirote'e horonirotene, moni zini'ena'a, 'ahige reiro, ¹⁹ raena'a, "Eġe zuni gigi'a e'e eno'i! Eġe 'evorehe vaze rana tite'eba, zeġe Vine Zaġoġa mouga."

²⁰ Rehano Petero'a naenaenina'a, "Moniġo'e ġae teite rudau onamo'i! Ġa Badi'a gigi'a'e moni hina hoitoga idaġa rae zamare'e hehe? ²¹ Badi'a gau 'adi zamaġano niġo o'o'a, mazaġa ġa zamarone'e Badi'a ubumao mene duduġa. ²² Zamaġo ġihunadu haġai sau'a a'e modo'i, ebu Zuhi'a Boro mazao umido'i! Nougine Zuhi'a Boro'a 'uguġa zamaroneġa zamaġoo meirote'e, aġutu modi'uma. ²³ Mazaġa eġe'a horo'e'etene, ġa zama'e ahiahi sau'ani'a iriva'e'ohe, zu haġai sau'ani'a zamaġo obone ti'ohe." ²⁴ Ebu Simona'a Petero zu Ioane umize'ena'a, "Eġe veize Zuhi'a Boro mazao kurano'i, ġae'a rate'e ġauġani'a eġe mazao mene fureranoga veize!"

²⁵ Ebu Petero zu Ioane'e, Zuhi'a Boro'a zeġe ubumao haġaidote'e haġaiġa rae fureniro, zu Zuhi'a Boro ġoere hamiro. E'e enogano ze iġunadu Samaria ne ġehaġano Badi'a hari manoġa haramo ragave'ena'a, Ierusalem neġa bare itiro.

Firifo'a Etiopia haba'a vazeġa hidiro

²⁶ Zuhi'a Boro tuġure viga'a Firifo niro, raena'a, "Iġunadu Ierusalem neġanono'o Gaza neġa ovoe'ete'e ibiġa ġuzu ovoro'i! A'e haba boha'a ibiġa." ²⁷ E'ano'o ani iġunadu e'e ibiġano ovoirotene, Etiopia vazeġa boro 'ahogani'a e'e ibiġano ovoe radiu'enogano hidiro. Ani'e Etiopia kuiniġa, Kanedake rae hune'ete'e veize gaue'ete'e vazeġa zu oma arinute'e vazeġa. Ani kuini moni nidu'a ġianinu. Ani Badi'a mazao kuranoga rae Ierusalem neġa itadu, ²⁸ bare ovoirote'e zamaġano. Ani'e hosi'a hutube'ete'e kiuġa zamaġano ehoradu, peroveta vazeġa, Isaia bukaġa me'ode radiunu. ²⁹ E'e zamaġano Vine Zaġoġani'a Firifo niro, raena'a, "Kiu 'omo u'a onamadu, e'e teite ġiri'u onamo'i!"

³⁰ E'ano'o Firifo'a kiu u'a dure onamirotene, e'e vazeġani'a Isaia bukaġa me'ode'enoga igiro. E'ano'o Firifo'a ġadinena'a, "Ġa'a me'ode'ete'e ġoe'a huga'e, edeġa hehe?"

³¹ Ane'a naenaenina'a, "E hubehune mene idaḡa. Vaze 'ahogani'a ihohine ederi'uma." 'Ouge radu Firifo uminiro, ane teite kiu ranao ehoroga.

³² Ane'a buka zaḡoḡa me'odirota'a'e 'ahi'e'e:

"Ani'e matihi radu tutune oname'ete'e
mamoeḡa teige,
zu mamoe iguḡa vari'e'ete'e
vazeḡa 'evorao

sifu radiu'ete'e mamoeḡa
ubuga teige, mene ḡoeriro.

³³ Ani'e niḡa mae ovoe'ena'a,

ḡuriro ḡoe'a hina kotaniro.

Iniu'a ane mariga hariḡa

rae furen'uma?

Rae furenoga'e mene idaḡa,

mazaḡa ḡaboneḡa raha 'adaono'o

mae vaḡiniro 'ahine." (Isaia 53:7-8)

³⁴ Etiopia vazeḡani'a Firifo ḡadinena'a, "E ḡadimu'ohe. Peroveta vazeḡa'e ane'a bare, ane hari ra'e ga, vaze 'ahoga hariḡa?" ³⁵ E'ano'o Firifo ani, buka zaḡoḡa ḡoe'a, e'eano'o ḡadaheni'ena'a, Iesu hari manoḡa ane veize rae fureniro.

³⁶ Ze ibio oname'egano, vu horoniro. Ebu Etiopia vazeḡani'a raena'a, "ḡiano'! Vu 'ahi'e'e. E bapatizohine idaḡa hehe?" [³⁷ Ane'a naenaenina'a, "ḡae'a zamaḡo nidu'a hina Badi'a mazao fiine idaḡa." Ebu Etiopia vazeḡani'a raena'a, "E, Iesu Keriso'e Badi'a Ubuga rae, mae ḡihine'ohe."] ³⁸ Ebu ane'a raena'a, "Tena kiu tuo'!" reiro. Ebu anianine kiuono'o buanadu, vu zamaḡano ovoe edaro, ebu Firifo'a bapatizoniro.

³⁹ Zeḡe'a vuono'o gaba tirirotene, Zuhi'a Boro Vine Zaḡoḡani'a Firifo zogone mae vaḡiniro. E'ano'o Etiopia vazeḡa'e Firifo mene bare horoniro, rehano ani matu'uḡeta bare onamiro.

⁴⁰ U Firifo ani Azoto neḡano feuriro, ebu ani e'e haba'ano oname'ena'a, neḡaneḡa nidu'ao hari manoḡa haramido, onamo Kaisarea neḡano feuriro.

9

Saulo'a zamaḡa ḡihuniro

¹ Saulo ani 'ize Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a zimi hunihi rae radiunu. Ebu dibu'o hau'ete'e ḡihi'aḡa vaḡe onamadu, ² uminiro, raena'a, "Damaseko neḡano Iuda azaḡa kuru neḡa nidu'a veize so'a miriho'! A'e Damaseko neḡano iniu iniu Keriso Ibio oname'ete'e azaḡa horozine, ohoze zu roḡae, oboze teadu Ierusalem neḡa tutuze onaoga veize."

³ Ani Damaseko ibiḡano ne hanitrotene, adureono'o agaḡani'a ani rana tabara agara' ovairo. ⁴ Ebu Saulo ani rahao higau bauradu, ago 'ahoga igiro, raena'a, "Saulo, Saulo! ḡa nougadu eḡe sausauhe ruhe'ohe?" ⁵ Saulo'a ḡadine'ena'a, "Zuhi'a Boro, ḡa iniu?" Ane'a naenaenina'a, "E'e Iesu, ḡae'a sausauhe ruhe'ete'e vazeḡa. ⁶ ḡa iḡuno'i, ebu Damaseko neḡa onamo'! ḡae'a haḡai'uma gauḡa e'eabu'u ḡe'uma."

⁷ Saulo teite onamirote'e azaḡa'e edau radiu'ena'a mene ḡoeriro, mazaḡa ze ago igiro rehano, vazeḡa mene horoniro. ⁸ Saulo'e rahaono'o iḡunadu ubumaḡa ra'anerotemo, ḡau 'ahoga mene horoniro. E'ano'o ze Saulo 'evo'ano abinadu, Damaseko neḡa diuḡi' onamiro. ⁹ Saulo'e mada uḡidu ehamanoga mene idararo, ebu vu gagoga zu oganoga mene idararo.

¹⁰ Damaseko neḡano'e Zuhi'a Boro tahi'a 'ahogani'a radiunu. Niḡa'e Anania. Zuhi'a Boro'a iḡuna teige ane mazao fureranadu ḡoreniro. "Anania!" Ane'a naenaenina'a, "Zuhi'a Boro, e 'ada." reiro. ¹¹ Zuhi'a Boro'a nina'a, "Iḡunadu, ibi duduḡa ra'ete'e ibiḡano onamo'i, ebu vaze niḡa Iuda, ane ne onamo'! Ebu Taso vazeḡa 'ahoga, niḡa Saulo, ani veize e'ea ḡadimano'i, mazaḡa ani Badi'a mazao kurau'ohe. ¹² U Saulo ani

iḡunu'ete'e teige'ete'ea, eḡe'a vase 'ahoga mae fureno hanadu horoniro. Niḡa Anania. Ani diuḡadu, Saulo rana 'evo'a tiro, ane bare ehamanoga veize.”

¹³ Anania'a naenaenina'a, “Zuhi'a Boro! Vaze ḡehaḡani'a ani hari me'odoga igiro. Zu ane'a Ieruselema neḡano Badi'a mone azaḡa sausauzidote'e haḡaiḡa nidu'a igiro. ¹⁴Ebu Damaseko neḡano zuni dibu'o hau'ete'e boroboro'a tuḡunadu onaeha, ḡae ni rae kurau'ete'e azaḡa nidu'a oboze touga veize.” ¹⁵Rehano Zuhi'a Boro'a nina'a, “Onamo'! Vaze 'adi'e gauhe haḡaoga veize eḡe'a mae tiro, Iuda mene azaḡa zu zeḡe kini azaḡa, zu Isaraela azaḡa mazao eḡe ni rae furenoga veize. ¹⁶Ebu eḡe ni u'ano aduga boro hidite'e ihoni'uma.”

¹⁷E'ano'o Anania ani onamadu Iuda ne diuḡiro, ebu 'evo'a Saulo rana teadu, 'ahige reiro, raena'a, “Saulo nego! Zuhi'a Boro Iesu, ḡae'a 'adi onae'egano ibio hidirote'e Zuhi'aḡa, ane'a tuḡuhadu onaeha, ḡae bare ehamanoga veize, zu Vine Zaḡoḡani'a ḡae zamao iriva'oga veize. ¹⁸Ebu ḡozone eḡoḡa heuḡani'a ubumaḡa 'uirote'e'a tabara fitire buaro, ebu ani bare ehamaro. 'Ougadu ani iḡunadu bapatizo meiro, ¹⁹ebu ogomu nu anadu, ahi'ani'a bare inariro.

Saulo'a Damaseko neḡano Keriso harama ḡadaheniro

Saulo ani Damaseko neḡano mada nu Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a teite radiro. ²⁰Ebu zogone Iuda azaḡa kuru neḡa neḡa onamadu, “Iesu'e Badi'a Ubuga” rae haramiro. ²¹Iuda azaḡani'a e'e igirotene, zeḡe nidu'a zaguzagaro, ebu raena'a, “Vaze 'adi'e Ieruselema neḡano Iesu ni rae kurau'ete'e azaḡa sausauzirote'e vazeḡa. 'Adao zuni e'e azaḡa oboze teadu, dibu'o hau'ete'e boroboro vaḡe tutuze onamoga radu onaeha.” ²²Rehano Saulo ani inare hune'ena'a harama onaminu, ebu Iesu'e hubehune Keriso rae doḡo'anerotene, Iuda azaḡa, Damaseko neḡano radiu'ete'e'a naenaenouga mene idararo.

²³Mada ḡehaḡa hauḡirote'e enogano, Iuda azaḡa'e Saulo matihi radu neneḡaniro, ²⁴rehano Saulo ani ederiro. Iuda azaḡa'e ohere zu madai Damaseko ḡabi'a ibihetaḡano Saulo matihi radu ganato haunu. ²⁵Rehano ane tahi'a tahi'a'a Saulo ohere zamahanadu, fora'a boro zamaḡano ohonadu, ne ḡabi'a boha'anono'o mini hina dabane buniro.

Saulo'a Ieruselema neḡano haramiro

²⁶Ebu Saulo ani Ieruselema neḡa onamadu, Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a teite 'auḡihi reiro, rehano zeḡe nidu'a Saulo rihoniro, mazaḡa ze 'ane, ani'e mene Zuhi'a Boro tahi'a, rae zamariro. ²⁷Rehano Banabasi'a Saulo zamahanadu, apostolo azaḡa vaḡe tutune onamiro, ebu Saulo'a Damaseko ibiḡano Zuhi'a Boro horonirote'e zu, Zuhi'a Boro'a ḡorenirote'e zu, Damaseko neḡano Iesu niḡano inare haramirote'e, me'odo ziniro. ²⁸E'e enogano, Saulo ani apostolo azaḡa teite Ieruselema neḡano re'ore'e oname onainu, zu Zuhi'a Boro niḡano inare haraminu. ²⁹Ebu Saulo ani Iuda azaḡa, Giriki ḡoe'ano ḡoere'ete'e teite ta'iro titiro, ebu ze Saulo ma'uma ibiḡa vaḡiro. ³⁰Rehano Zuhi'a Boro mone azaḡani'a e'e ederirote'e, Kaisarea neḡa tutune ovoiro, ebu Taso neḡano tuḡuniro.

³¹Ebu Iudea haba'a, Galilea haba'a zu Samaria haba'a nidu'a zamaḡano ekalesia azaḡani'e uniho manoḡa madu inarinu, zu Zuhi'a Boro gubaninu. Ebu Vine Zaḡoḡa zuni danaze'ena'a nabudize'a ḡeharu onaminu.

Petero'a Ainea fainiro

³²U Petero ani haba 'ahoga 'ahoga onaminute'ea, ne niḡa Lidao Zuhi'a Boro mone azaḡa ḡiazi' onamiro. ³³Ebu vase 'ahoga, niḡa Ainea hidiro. Ani'e ahi'a mene haganinu, ebu muri fu'o zu uḡidu fare (8) baze da'o radiunu. ³⁴Ebu Petero'a nina'a, “Ainea, Iesu Keriso'a fai'e'ohē. Iḡuno'i, ebu evaneḡo hego'i!” Ebu ani zogone iḡuniro. ³⁵Ebu Lida neḡa zu Saroni haba'a azaḡa nidu'a, ane'a edau ragavoga horonirote'e, zamaze ḡihunadu Zuhi'a Boro mazao fiuro.

Petero'a Tabita runeono'o ḡaboniro

³⁶ U Iopa neġano'e roġae 'ahoga, niġa Tabita'a radiunu. Ani'e Zuhi'a Boro mone roġaeġa 'ahoga. Tabita'e Heberu ġoe'a, u Giriki ġoe'ano'e Doreka*. Ani'e iġaiġa haġai manoġa haġaido, zu ġauze o'o'a azaġa danazido. ³⁷ Petero'a Lida neġano radiunute'e zamaġano Tabita ani uginadu rudaro. E'ano'o ani viro hanadu hitaga neġano bazune tiro.

³⁸ U Lida neġa'e Iopa neġa uhiġano. E'ano'o Zuhi'a boro tahi'a tahi'a'a Petero'e Iopa neġano radiu'ete'e igirotene, vase aheu ane vaġe tuġuziro. Ebu ze Petero uminiro raena'a, "Ġa emeġe teite ġarihe aro'i!" ³⁹ Ebu Petero ani zeġe teite onamiro. Ebu feurirotene, hitaga neġa tutune itiro. E'ea ġozoba nidu'a Petero edau varahiro, ebu niau'ena'a dabuaze zu nahune 'ue'ete'e koutiġa ihoniro. A'e Doreka'a ġabogano turino zinirote'e.

⁴⁰ Ebu Petero ani zeġe nidu'a tuġuze buziro, ebu obenaġa hina tuġadu, Badi'a mazao kuraro. Ebu rune roġaeġa moneni ġianadu niro, raena'a, "Tabita, iġuno'i!" Ebu ani ubumaġa ra'aro, ebu Petero horonadu, iġune ehoriro. ⁴¹ Petero'a Tabita 'evo'ano madu mae ġihine ohoniro. Ebu Zuhi'a Boro mazao fie'ete'e azaġa zu ġozoba nidu'a huze diuġiro. Ebu Tabita'a ġabodate'e ihoziro.

⁴² E'e hariġa'e Iopa neġa azaġa nidu'a igiro, ebu vase ġehaġani'a Zuhi'a Boro mazao fiiro. ⁴³ Ebu Petero ani Iopa neġano mada nu radiunu. Ani'e vase 'ahoga, niġa Simona teite radiunu. Ani gau'e boromakau ogaġa ġuhadu faininu.

10

Korunelio'a Petero huniro

¹ Vaze 'ahoga niġa Korunelio'a Kaisarea neġano radiunu. Ani'e Itali uti azaġa rae huze'ete'e ibito ziniro.* ² Ani zu ane neo radiu'ete'e azaġa nidu'a'e Badi'a zamare'ete'e zu gubane'ete'e azaġa. Ani'e Iuda azaġa, tohe'a fereze'ete'e azaġa borofe danazido, ebu iġaiġa Badi'a mazao kuraudo. ³ Ġorava 'ahogano mada uġidu (3 koroko) zamaġano, iġunu'ete'e teigiuro. E'e zamaġano Badi'a tuġure viga'a ane mazao furera' ovaroga faifaine horoniro. Ebu tuġure viga'a, "Korunelio!" rae huniro. ⁴ Korunelio ani ġiġarone'ena'a, ġiane runiro. Ebu ġadimaro, raena'a, "Zuhi'a Boro, ġa nouge'ohe?"

Aneru'a naenaenina'a, "Ġa kuru zu ġahugone'e Badi'a'a horonadu, zamare radiu'ohe. ⁵ Izidi 'ada vase nu Iopa neġano tuġuzo'i, vase 'ahoga niġa Simona zamahanoga veize. Niġa 'ahoga'e Petero rae hune'ohe. ⁶ Ani'e vase 'ahoga, niġa Simona, e'e neo radiu'ohe. Simona'e boromakau ogaġa ġuhadu faine'ete'e vaseġa. Ani ne'e davara genaġano."

⁷ Ani ġorenrote'e aneruġa 'ai barirotene, Korunelio ani, ane tuġure vaseġa aheu zu ane uti vaseġa 'ahoga ane tuġure haġae'ete'e huze onairo. Uti vaseġa a'a'e Badi'a zamare'ete'e vaseġa. ⁸ Korunelio ani, ane mazao furerrote'e nidu'a ihoziro, ebu Iopa neġano tuġuziro.

Petero'a Korunelio ne onamiro

⁹ Ze oname iraradu madai mone reirotene, Korunelio'a tuġuzirote'e azaġa'e Iopa neġa hanitiro. E'e zamaġano Petero ani, kuranoga rae ne binuġa sebaġa itiro.† ¹⁰ Ebu kurau'enogano vininiro 'ahine, ogatihi reiro. Ebu vase'a ogomu 'ize ruhine'ete'e zamaġano, Petero ani iġunu'ete'e teigiuro. ¹¹ E'e zamaġano adure'a bohatanoga horoniro, ebu dabua rafaġa boro багаġa heuġani'e ariġa ġazaġano obonadu raha none ovoe dabane'enoga horoniro. ¹² E'e ragano'e odaġa ġazaġa maniġa nunu nidu'a, dare'ete'e avazo heuġa nunu, zu adure niniġa nunu ġehaġa horoniro. ¹³ Ebu ago 'ahoga igiro, raena'a, "Petero, iġuno'i! E'e manadu ano'i!" ¹⁴ Rehano Petero'a naenaenina'a, "Zuhi'a Boro, a mene hune zu idaġa. E'e Iuda azaġa goro ġoe'a zamaġano mene deheġa ga sau'a rae hune'ete'e bonariġa'e mene au onaido." ¹⁵ Bare hena ago igiro, raena'a,

* 9:36 E'e huga'e "dia". * 10:1 Ani uti azaġa maġa tiba (100) ibito ziniro. † 10:9 Zeġe ne'e binu'e funu o'o'a, rehano raha hina sebaġa haġaido.

“Badi'a'a dehenate'e bonariġa'e mene deheġa rae ago ro'i!” ¹⁶ E'e haġaiġani'e ġae uġidu fureraro. E'e ġarugano dabua rafaġa'e zogone adure ġoha bare itiro.

¹⁷ Petero'a horonirote'e huga'e nagini rae zamare 'ada'adinute'e zamaġano, Korunelio'a tuġuzirote'e azaġani'e Simona ne vaġe'ena'a, ibihetaġano edaro. ¹⁸ Ze huau ġadimu'ena'a, “Vaze niġa Simona, niġa 'ahoga Petero rae hune'ete'e, ani 'ahama radiu'e hehe?” ¹⁹ Petero ani, horonirote'e huga'e nagini rae 'ize zamare radiu'enogano, Vine Zaġoġani'a Petero niro, raena'a, “Ġiano'i, Simona! Vaze uġidu'a ġa vaġe'ohe. ²⁰ Iġunadu ne zamaġa diuġi' ovoro'i! Ago zamare 'ada'ado'i, rehano zeġe teite onamo'i, mazaġa eġe'a tuġuzeha.”

²¹ Petero ani ovoadu, vaze uġidu ziro, raena'a, “Zae'a vaġe'ete'e vazeġa'e eġe. Za nougadu onaeha?” ²² Zeġe'a naenaenina'a, “Eme'e vaze 'ahoga, niġa Korunelio, ane'a tuġufadu onaeha. Ani'e Itali uti azaġa ibito zini'ete'e vazeġa. Ani vaze duduġa zu Badi'a gubane'ete'e vazeġa. Iuda azaġa nidu'a ani nigune'ohe. Ebu tuġure viga zaġoġani'a Korunelio niro, raena'a, 'Vaze 'ahoga niġa Petero, ani ġae ne zamahu aro'i, ane'a nouge reite'e igifine.’” ²³ E'ano'o Petero ani vaze uġidu ne zamaġano mae zouzadu, e'ea baziro.

Irarirote, Petero'e zeġe teite iġuniro. Ebu Zuhi'a Boro mazao fie'ete'e azaġa nu zuni Iopa neġanono'o ane teite onamiro. ²⁴ Ebu oname ohereranadu, bare irarirote, ġorava moneo Kaisarea neġano feuriro. U Korunelio ani, nabuga zu ane vaze manoġa manoġa huze nu'ozadu, guhiu radiunu. ²⁵ Petero'a Korunelio neo diuġirote, Korunelio ani Petero teite hidadu, Petero odaġa babaġano ġuġure'ena'a matu'o haro. ²⁶ Rehano Petero'e “Korunelio, iġuno'i!” raena'a, ani mae ġihiniro, ebu raena'a, “Eġe zu vaze tauġi.”

²⁷ Petero ani Korunelio teite ġoere'ena'a ne zamaġa diuġirote, ebu vaze ġehaġani'a nu'oranoga horoziro. ²⁸ Ebu Petero'a ziro, raena'a, “Za Iuda azaġa goro edeġa. Eme'e Iuda mene azaġa teite mene unihe'ohe. Rehano Badi'a'a ihina'a, 'Vaze 'ahoga hune'ena'a, mene deheġa ga sau'a rae mene re'uma.’” ²⁹ E'ano'o ġae'a ġoere tuġuratene, mene hezaha rehano, onaeha. E'ano'o e ġadimu'ohe. Nouga 'ahine huhaha?”

³⁰ Korunelio'a naenaenina'a, “Mada ġazaġa modate'ea, ġorava mone mada uġidu zamaġano (3 koroko) e'e nehe zamaġano kuraunu. E'e zamaġano vaze 'ahogani'a eġe zamao tabara edaro. Ani dabua'e vazavazahoga. ³¹ Ebu ane'a raena'a, 'Badi'a'e ġae kuru iginu zu ġahugoneġo horoninu. ³² 'Ougadu vaze nu Iopa neġano tuġuzo'i, ebu vaze 'ahoga, niġa Simona zamahano'i! Niġa 'ahoga'e Petero. Ani'e vaze 'ahoga, niġa Simona, ane neo radiu'ohe. Simona'e boromakau ogaġa ġuhadu faine'ete'e vazeġa. Ani ne'e davara genaġano.’” ³³ E'ano'o e ġarihe fase ġae veize ġoere tuġureha, ebu ġae'a onaata'a'e manoġa tauġi. E'ano'o emeġe nidu'a izidi Badi'a zama 'adao nu'oraneha, Zuhi'a Boro'a ġanirote'e ġoe'a nidu'a egoga veize.”

Iuda mene azaġa Badi'a hari manoġa igiro

³⁴ Ebu Petero ani ġoere ġadaheniro, raena'a, “E izidi hubehune edereha. Badi'a'e Iuda azaġa da'o mene mae ġihize'e rehano, vaze nidu'a hune mae ġihize'ohe. ³⁵ Haba'a haba'a nidu'a zamaġano Badi'a gubane'ete'e zu haġai duduġa haġae'ete'e azaġa'e Badi'a'a mae ġihize'ohe. ³⁶ Zae edeġa, Badi'a'a Isaraela azaġa mazao hari manoġa tuġurirota'a'e. A'e Iesu Keriso-ono'o zama roġeġa me'uma hariġa. Ani'e vaze nidu'a Zuhi'a Boro. ³⁷ Za edeġa, ibite Ioane Babatiso'a haramena'a, 'Babatiso mo'i!' reiro, zu e'e enogano Galilea haba'anono'o onamo Iudea haba'a nidu'a zamaġano, nagini'a furerarota'a'e. ³⁸ Ebu Badi'a'a Iesu, Nazareta neġa vazeġa, Vine Zaġoġa zu gigi'a haro. Ebu ani ragave'ena'a, gau manoġa haġao zinido, zu vine sau'ani'a ragano reirote'e azaġa nidu'a faizido, mazaġa Badi'a'e ane teite radiunu.

³⁹ Iesu'a 'ouge Iudea haba'a nidu'a zamaġano, zu Ierusalem neġano haġaidote'e haġaiġa nidu'a, eme horoniro. Ebu ani'e satauroneadu mau runiro. ⁴⁰ Rehano ani'e Badi'a'a mada uġidu zamaġano bare ġaboniro. Ebu vaze'a Iesu horonoga veize, Badi'a'a zeġe mazao fureno ziniro. ⁴¹ Vaze nidu'a'e mene horoniro rehano, a'e emeġe zu Badi'a'a ohotirote'e azaġani'a da'o. Ebu ane'a runeono'o bare ġabode iġunirote'e enogano eme'e

ane teite ogau tiburaro. ⁴² Ebu Iesu'a tuḡufiro, vazevaze mazao haramoga. 'Iesu'e, ḡabone zu rune azaḡa kotazoga veize Badi'a'a ohonirote'e rae fureno'!' reiro. ⁴³ Ebu peroveta azaḡa nidu'a'a hariḡa 'ahige rae furene'ohe. Iesu Keriso mazao fiine, e'e azaḡa nidu'a Iesu niono'o Badi'a'a zeḡe sau'a aḡutu modi'uma."

Badi'a'a Iuda mene azaḡa Vine Zaḡoḡa ziniro

⁴⁴ Petero'a lize ḡoere e'e harame radiunute'ea, ḡoere igi radiunute'e azaḡa nidu'a mazao Vine Zaḡoḡani'a ovairo. ⁴⁵ U e'e zamaḡano Iuda azaḡa, Iesu mazao fie'ete'e'a Petero teite onaadu ehore radiunu. Ze'e ahiri rana iḡuri haḡairote'e azaḡa. Zeḡe'a, Iuda mene azaḡa mazao zuni Badi'a'a Vine Zaḡoḡa ovoe be'unadu, iriva'ozoga horonirotene, zaguzagaro, ⁴⁶ mazaḡa Iuda mene azaḡani'a ḡoere 'ahoga 'ahoga hina ḡoere'enoga zu Badi'a nigune'enoga igiro 'ahine.‡

E'e horonirotene, Petero'a raena'a, ⁴⁷ "Badi'a'a zeḡe mazao zuni Vine Zaḡoḡa tuḡuneha, emeḡe mazao tuḡunirote'e teige. E'ano'o eḡe'a zamare'etene, 'adi duḡuru'e iḡu'a o'o'a rehano bapatizo mouga idaḡa." ⁴⁸ E'ano'o Petero'a Korunelio duḡuru ziro, raena'a, "Iesu Keriso niḡano bapatizo mol'!" Ebu e'e enogano zeḡe'a Petero uminiro, zeḡe teite mada nu radoga veize.

11

Petero'a Ierusalemia ekalesia azaḡa mazao Badi'a'a Iuda mene azaḡa veize nagini haḡairote'e rae fureniro

¹ Iudea haba'a nidu'a zamaḡano, apostolo azaḡa zu Zuhi'a Boro mone azaḡani'a, Iuda mene azaḡa zuni Badi'a ḡoere mae ḡihinirote'e igiro. ² E'ano'o Petero'a Ierusalemia neḡa itirotene, ahirize iḡurizeta azaḡa Iesu mazao fie'ete'e'a Petero roniro, ³ raena'a, "ḡa'e Iuda mene azaḡa ne onamadu, zeḡe teite ogau tiburaro. Ze'e ahirize rana iḡuri o'o'a azaḡa."

⁴ Ebu Petero ani nagini'a furerarote'e nidu'a doḡo'ani rae fureno ziniro, raena'a, ⁵ "E'e Iopa neḡano radadu, kurau'egano, iḡunu'ete'e teigiuro, ebu dabua rafaḡa boro heuḡa ariḡa ḡazaḡano obonadu adureono'o ovoe dabaniro, ebu eḡe uhiḡano re' ovairote'e horoniro. ⁶ Eḡe'a faine ḡianirotene, rahao odaḡa ḡazaḡa maniḡa nunu, agire maniḡa, dare'ete'e avazoḡa heuḡa zu adure niniḡa nunu ḡehaḡa horoniro. A'e emeḡe, Iuda azaḡani'a mene au'ete'e bonariḡa.

⁷ Ebu ago 'ahoga igiro, raena'a, 'Petero, iḡuno'!' Manadu ano'!' ⁸ Ebu eḡe'a raena'a, 'Zuhi'a Boro, a mene hune zu idaḡa! E'e Iuda azaḡa goro ḡoe'a zamaḡano mene deheḡa ga sau'a ra'e hune'ete'e bonariḡa eḡe hebeo mene au onaido.' ⁹ Rehano ago 'ahogani'a adureono'o bare naenaehiro, raena'a, 'Badi'a'a dehenate'e bonariḡa'e ufire rae ago ro'!' ¹⁰ E'e haḡaiḡani'e ḡae uḡidu furerararo. E'e ḡarugano bone dabua rafaḡa zu e'e rana tiirote'e ḡauḡa nidu'a adure ḡoha bare mae itiro.

¹¹ 'Ougirote'e zamaḡano Kaisarea neḡanono'o tuḡuzirote'e vazeḡa uḡidu'a eḡe'a radirote'e neḡano feuri' onairo. ¹² Ebu Vine Zaḡoḡani'a ihina'a, 'Zeḡe teite onamo'!' Ze'e Iuda mene azaḡa rehano, ago zamare 'ada'ado'!' Ebu Zuhi'a Boro mone azaḡa fu'o zu tiba fare (6) 'ada'a ḡatihena'a, Kaisarea neḡa ovoiro. Ebu eme'e eḡe veize ḡoere tuḡurirote'e vazeḡa neo feuradu diuḡiro. ¹³ Ebu e'e vazeḡani'a ane neo tuḡure viga'a nouge nouge furerarote'e hariḡa rae furenofiro. Aneru'a 'ahige rae niro, raena'a, 'Iopa neḡano vaze nu tuḡuzo'i, ebu vaze 'ahoga niḡa Simona zamahano'!' Niḡa 'ahoga'e Petero. ¹⁴ Ani'e hari 'ahoga rae fureno zini'uma, ebu ḡae zu ḡae neo radiu'ete'e azaḡa nidu'a'e e'e egadu ḡabone hidi'uma.'

¹⁵ Ebu eḡe'a ḡoere ḡadahirotene, Vine Zaḡoḡani'a zeḡe vaḡe ovairo, ibite emeḡe vaḡe ovairote'e teige. ¹⁶ E'e horonirotene, e Iesu'a ifirote'e ḡoe'a zamariro, raena'a, 'Ioane Babatiso'e vu hina bapatizoziro, u za'e Vine Zaḡoḡa hina bapatizozii'uma.' ¹⁷ Ebu

‡ 10:46 Iuda azaḡa ze 'ane ahiri rana iḡuri o'o'a azaḡa'e Badi'a'a mene mae ḡihizi'uma rae zamariro. Iuda azaḡa'e ahirize rana iḡurizeta, u Iuda mene azaḡa'e iḡurize o'o'a.

emeġe'a Zuhi'a Iesu Keriso mazao firote'e madaġano Badi'a'a ġahunone rifirote'e teige, Iuda mene azaġa zuni ġahunone ziniro. E'ano'o e'e Badi'a haġai 'uoga mene hune idaġa." ¹⁸ Zeġe'a e'e igirotene, mene bare ġoeriro, rehano Badi'a nigune'ena'a, 'ahige reiro, raena'a, "Tena, Iuda mene azaġa zuni Badi'a'a zamazadu, ġabone tuġutuġu mouga veize zamaze sau'anono'o ġihuziro."

Antioka ekalesia

¹⁹ U Stefano marote'e madaġanono'o Iesu mazao fie'ete'e azaġa mazao agire'a fureraro. E'ano'o ze'e Ierusema neġanono'o feranadu, Poinikia haba'a, Kupro umuġa, zu Suria haba'ano Antioka neġa onamiro. Ze'e Iuda azaġa mazao da'o hari manoġa haramena'a feraro. ²⁰ Rehano Kupro zu Kurene azaġa nu'a Antioka neġa onamadu, Giriki azaġa mazao zuni Zuhi'a Boro Iesu hariġa haramiro. ²¹ Ebu Badi'a gigi'ani'a zeġe ranao radiunu 'ahine, vaze ġehaġani'a haramoze mae ġihinadu Iesu mazao fiiro, ebu Zuhi'a Boro mone reiro.

²² E'e hariġa Ierusema ekalesia azaġani'a igiro. Ebu vaze 'ahoga niġa Banabasi tuġune onamiro, Antioka neġa. ²³ Ani Antioka neġano feurirotene, Badi'a'a ġahunone manoġa zenate'e horonadu, matu'e rudaro. Ebu zeġe nidu'a inaraziro, raena'a, "Zamaze nidu'a hanadu Zuhi'a Boro mazao fie gigaru rado'i!" ²⁴ Mazaġa Banabasi'e vaze manoġa zu Vine Zaġoġani'a ane mazao iri'aviro, zu Zuhi'a Boro mazao hubehune fie'ete'e vazeġa. 'Ougadu vaze ġehaġa bagaġani'a Zuhi'a Boro moneo reiro.

²⁵ E'ebu'u Banabasi ani, Saulo vaġoga radu Taso neġa onamiro. ²⁶ Ebu Saulo horonirotene, zamahanadu Antioka neġa bare onamiro. Ebu ze'e muri tiba e'e ekalesiaġa azaġa teite nu'oranadu, vaze ġehaġa bagaġa ihozido. Ebu Antioka neġanobu'u, Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a'e, "Kristeni" rae huze ġadaheziro.

²⁷ 'Ouginute'e zamaġano, peroveta azaġa nu'a Ierusema neġanono'o Antioka neġa ovairo. ²⁸ E'e zamaġano vaze 'ahoga niġa Agabo'a, nu'onu'o zamaġano iġuniro. Ebu Vine Zaġoġani'a ibito hanadu 'ahige rae fureniro, raena'a, "Haba nidu'a zamaġano zahara boro'a furera'uma." Ebu zahara boro'e, Klaudio'a Roma zuhi'aġa reirote'e madaġano fureraro. ²⁹ E'ano'o Antioka neġano Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a'a, ane ane inarao moni nu'onadu, Iudea haba'ano Zuhi'a Boro mone azaġa veize tuġuri'uma reiro. ³⁰ Ze nu'one hauġirotene, Banabasi zu Saulo 'evoreo ri'inadu, Ierusema ekalesia boroboro veize odohe itiro.

12

Iakobo'e runediro, u Petero'e ġu'ano ohoniro

¹ 'Ouge haġairote'e zamaġano, kini Heroda Agripa'a* tuġuzadu, Ierusema ekalesia azaġa nu sauzozoga rae oboze tiro. ² Ebu ane'a tuġuzadu, Ioane negoġa, niġa Iakobo, diribi hina mau runiro. ³ 'Ougirote'e moneo Iuda azaġani'a matu'oga horonirotene, Petero zuni obone tiro. 'Adi'e Mene Mini'ete'e 'Uvahuġa Au'ete'e Muiġa madaġano 'ougiro. ⁴ Petero obone teadu ġu'ano ohoniro, ebu uti azaġa 'evorao tiro. Uti azaġa, Petero gadinirote'e nidu'a'e gaubanana fu'o zu tiba fare (16), ebu vaze ġazaġa ġazaġani'a mada 'aune 'aune gadine gaido. Heroda ani ura'e, Iġine Mode'ete'e Muiġa ġaruganobu'u mae bunadu, hunio kotani'uma reiro.

⁵ E'ano'o Petero'e ġu'ano ohone modiro. U ekalesia azaġani'e ane veize Badi'a mazao inare kuraunu.

Aneru'a Petero ġu'a neġanono'o mae buniro

⁶ Irarine, Heroda'a Petero kotani'uma reirote'e ohe'ano, Petero'e auri adiriġa aheu hina batunadu uti azaġa aheu bo'aġano baze radiunu, ebu uti azaġa aheu 'ahoga'e ġu'a neġa ibihetaġano edau radiro. ⁷ E'e zamaġano Zuhi'a Boro tuġure viga'a tabara fureraro, ebu ġu'a neġa zamaġa'e agararo. Aneru ani, Petero rebeġa moneo fa'ofa'onadu evaniro, ebu raena'a, "Ġarihe iġuno'!" 'Ouge reirotene, auri adiriġani'a

* ^{12:1} Heroda Agripa-'e Heroda I ga 'Herod the great' rae hune'ete'e, ane aġi. Heroda I-'e Mataio 2:1 zamaġano.

'evo'anono'o butau buaro. ⁸ Ebu tuḡure viga'a nina'a, “Kiba'iḡo rinedo'i, ebu tamakaḡo haḡao'i!” Ebu ani 'ougiro. Aneru'a bare nina'a, “Ogoto dabuaḡa vidanadu, eḡe hegote aro'i!”

⁹ Petero ani, tuḡure viga hegote buaro, rehano e'e zamaḡano tuḡure viga'a haḡairota'a'e, mene huga rae zamarinu. Ani 'ane iḡunu'ete'e teige'ohe rae zamarinu. ¹⁰ Ze'e, uti azaḡani'a ḡiane edau'ete'e haba'a aheu vitiniro, ebu enona auri ibihetaḡano feuri' onairotene, e'e ibihetaḡa zuni ane'a bohataro. Ebu e'eano'o buau onamiro. Ebu ibio mene faḡa oname'enogano, tuḡure viga'a tabara muhiniro.

¹¹ E'eabu'u Petero ani, zamaḡa bohataro, ebu raena'a, “E izidi edereha. 'Adi'e huga. Zuhi'a Boro'a tuḡure viga tuḡuneha, ebu Heroda 'evoraono'o zu Iuda azaḡani'a togahirote'e haḡaiḡa sau'anono'o mae vaḡiheha.”

¹² E'uge ederirotene, Petero ani Ioane vi'a, niḡa Maria ne onamiro. Ioane niḡa 'ahoga'e Mareko. Vaze ḡehaḡa'e ane neo nu'oranadu kurau radiunu. ¹³ Petero'a enone ibihetaḡano toketokerirotene, tuḡure roḡaeḡa, niḡa Roda'a ḡianoga rae onamiro. ¹⁴ Ani Petero ago iraḡa igirotene, matu'e rudanadu, ibiheta'e vava'oga mene zamariro, rehano ne bare dure diuḡiro, ebu ziro, raena'a, “Petero'a ibihetao edau'ohe.” ¹⁵ Rehano zeḡe'a nina'a, “Ḡa baborana gaogi.” “A hube rehi!” rae te'ote'arotene, zeḡe'a raena'a, “A'e Petero ane tuḡure viga'a gaogi.” reiro.

¹⁶ Rehano Petero ani, bare bare toketokeriro. Ebu zeḡe'a iḡunadu, ibiheta vava'irotene, Petero horoniro, ebu zaguzagau rudaro. ¹⁷ Petero ani, 'evore hina garare'ena'a, “Ago harao'i!” reiro, ebu Zuhi'a Boro'a nouge nouge ḡu'a neḡanono'o mae bunirote'e me'odo ziniro. Ebu ziro, raena'a, “Nagini'a fureranata'a'e, Iakobo zu Zuhi'a Boro mone azaḡa ihozo'i!” Ebu ani'e haba 'ahoga onamiro.

¹⁸ Irarirotene, ḡu'a neḡa gadine'ete'e azaḡani'a “Petero'e nougeha?” rae harae iḡuniro. ¹⁹ Heroda Agripa ani, uti azaḡa tuḡuzadu Petero faifaine vaḡiro. Ebu mene horonirotene, Petero gadinirote'e azaḡa ḡadiḡadiziro. Ebu gadi azaḡa'e zimi ruzoga veize tuḡuziro. Ebu Heroda ani, Iudea haba'anono'o iḡunadu, Kaisarea neḡa ovoiro, ebu e'ea mada nu radiro.

Heroda Agripa'a rudaro

²⁰ Heroda Agripa'e Turo zu Sidono neḡa azaḡa mazao maḡune radiu onainu. Rehano Turo zu Sidono neḡa azaḡa'e tiburanadu, Heroda ḡiani' onamiro. Ze'e Heroda tuḡure vazeḡa boro, niḡa Balasto teite vazetadu, Heroda teite uniho manoḡa mouga rae umidiro, mazaḡa ze'e Heroda'a ḡiane'ete'e haba'anono'o ogomuze iḡaiḡa meido 'ahine. ²¹ Heroda ḡiani'uma madaḡa meirotene, ani kini dabuaḡa haḡaadu kini ehoro haba'ano ehoro. Ebu hunio nu'orarote'e azaḡa mazao haramiro. ²² E'e igirotene, e'e azaḡani'a ḡihau bagaḡa ḡoeriro, raena'a, “'Adi'e badi'a'a ḡoere'ohe, mene vaze'a.” ²³ 'Ougirotene, Zuhi'a Boro tuḡure viga'a zogone Heroda runediro, mazaḡa ani'e vazevaze'a ane nigunirotene, ani ane'a bare niguniro, u Badi'a huga'e mene niguniro. Ebu idi'a ahi'a anadu rudaro.

²⁴ U Badi'a ḡoere'e bororu onaminu, ebu vaze ḡehaḡani'a egadu mae ḡihiniro.

²⁵ Banabasi zu Saulo'e ekalesia azaḡa moni zini' onamirote'e gauḡa hauḡirotene, Ierusema neḡanono'o bariro. Tahi'a 'ahoga niḡa Ioane zu zamahu Antioka neḡa ovoiro. Ani niḡa 'ahoga'e Mareko.

13

Hari manoḡa harame ragavoga veize Banabasi zu Saulo meiro

¹ Antioka ekalesiaḡa zamaḡano'e peroveta azaḡa zu ihore azaḡa 'e'e. Nize'e Banabasi, Simeona, niḡa 'ahoga'e Niḡera, ebu Kurene vazeḡa, niḡa Lukio, Manaena, ani'e Kini Heroda Antipasi teite tibano bororarote'e vazeḡa, ebu Saulo. ² Mada 'ahogano ze ogomu moneo zaḡozaḡe'ena'a Zuhi'a Boro mazao kurau radiunu. E'e zamaḡano Vine Zaḡoḡani'a ziro, raena'a, “E Banabasi zu Saulo'e eḡe gau veize meirobobo, eḡe veize

avo ohozo!'i!"³ E'ano'o ze zaḡozaḡiro zu kurarote'e enogano, 'evoreze Banabasi zu Saulo rana teadu kuraro, ebu tuḡuze onamiro.

Paulo'a ibite harame ragavirote'e

Kupro 'umuḡano haramiro

⁴ Paulo zu Banabasi ze'e, Vine Zaḡoḡani'a tuḡuze'ena'a, Seleukia toḡatoḡaḡa ovoiro, ebu e'eano'o ḡasi hina Kupro 'umuḡa ruhau fariro. ⁵ Ebu Salami neḡano feurirrotene, Iuda azaḡa kuru neḡa neḡa diuḡadu Badi'a ḡoere haramiro. Ioane, niḡa 'ahoga'e Mareko zuni e'ea, zeḡe danazoga veize ḡatiziro.

⁶ Ze e'e 'umuḡa nidu'a ne 'ahoga 'ahoga onamo Pafo neḡano feuriro. Ebu Iuda vazeḡa 'ahoga hidiro. Ani'e nabone zu ḡuriro peroveta vazeḡa, niḡa Bari-Iesu*. ⁷ Ani e'e 'umuḡa gavanaḡa teite vazetite radiunu. Gavana vazeḡa niḡa'e Seregio Paulo. Ani vadiga manoḡa, faifairu zamare'ete'e vazeḡa. Ani Badi'a ḡoere igihi reiro. E'ano'o vaze tuḡunadu, Banabasi zu Saulo ane ne huze onairo.

⁸ Rehano nabone vazeḡa e'e, niḡa 'ahoga'e Eluma. A'e Giriki ḡoe'a. ḡoere e'e huga'e nabone. Ane'a zeḡe ḡoere 'ue'ena'a ta'iro ziniro. Ebu gavana'a Iesu mazao mene fioga veize ḡunuḡununiro. ⁹ U Saulo, niḡa 'ahoga'e Paulo, ani Vine Zaḡoḡani'a iriva'onadu, Eluma ḡiane runiro, ebu raena'a, ¹⁰ "ḡa'e Satani ubuga. Haḡai duduḡa nidu'a agireni'ete'e vazeḡa. ḡuriro zu so'oso'o haḡaiḡani'a ḡae zama iri'avonoga. Ebu Zuhi'a Boro ibi duduḡa ḡunuḡunune'ete'e haḡaiḡa mene mode'ohe. ¹¹ ḡiano'i! Zuhi'a Boro gigi'a'a ḡae rana raha. ḡa'e ubumaḡo'a kura'uma, ebu mada nu agaḡa horonoga mene idara'uma."

Ebu ḡoze zu uzabo'a ubumaḡa zogone 'uiro, ebu tufatufe'ena'a 'evo'ano abinoga veize vaze vaḡiro. ¹² Ebu gavana vazeḡa'e furerarote'e haḡaiḡa horonirrotene, Iesu mazao fiuro. Zu Zuhi'a Boro haḡai ederadu, zaguzagaro.

Paulo'a Pisidia haba'ano Antioka neḡano haramiro

¹³ Paulo zu ane teite onamirote'e azaḡa'e Pafo neḡanonono'o iḡunadu, Pamufulia haba'ano Perega neḡa ḡasi hina ruhau onamiro. E'eabu'u Ioane ani, Paulo duḡuru muhizadu, Ierusalemene neḡa bare onamiro. ¹⁴ Ze'e Perega neḡanonono'o onamo, Pisidia haba'ano Antioka neḡano feuriro. Ebu Bana Madaḡa madaḡano, Paulo zu Banabasi'a Iuda azaḡa kuru neḡa diuḡadu ehoriro. ¹⁵ Ebu goro ḡoe'a zu peroveta azaḡa ḡoere me'odirote'e enogano, Iuda azaḡa kuru neḡa ḡiane'ete'e azaḡani'a, Paulo duḡuru veize ḡoere tuḡuriro. "Negofe duḡuru, za emeḡe veize inara ḡoe'a e'e ro'idene, haramine idaḡa hehe?"

¹⁶ Paulo ani iḡunadu 'evo'a mae ḡihiniro, zeḡe'a ḡoe'a ego hanoga veize. Ebu ḡoe'a ḡadaheniro, raena'a, "Isaraela azaḡa, zu Iuda mene azaḡa Badi'a gubane'ete'e, ego'i! ¹⁷ Isaraela azaḡa Badi'a'a, aḡife duḡuru meiro, ebu zeḡe'a Izipi haba'ano radiunute'ea, Badi'a'a danaze'ena'a ḡehararo zu inariro. Ebu Badi'a'a ane gigi'a boro hina Izipi haba'anono'o tutuze buziro. ¹⁸ Ebu muri ḡae ḡazaḡa gaubanana (40) haba boha'ano onamirote'e zamaḡano, ze'e Badi'a ḡoere mene ego haunu rehano, Badi'a'a mene muhiziro. ¹⁹ Kanana haba'ano haba fu'o zu aheu fare (7) azaḡa'e, Badi'a'a zimi hauḡadu, habaze'e Isaraela azaḡa ziniro. ²⁰ Muri maḡa ḡazaḡa zu ḡae fu'o gaubanana (450) zamaḡano, 'ouge haḡainu.

E'ebu'u Badi'a ani, Isaraela azaḡa bo'aḡanonono'o Isaraela azaḡa ibito zini'uma azaḡa tiba tiba ohoze onaminu. 'Ouge haḡae onamo peroveta vazeḡa Samuela'a fureraro. ²¹ E'ebu'u Isaraela azaḡa'e, kini 'ahogani'a ibito zenoga uratiro. E'ano'o Badi'a'a Saulo ohoniro. Ani'e Kisa ubuga, Beniamini iduhu vazeḡa. Ani, muri ḡae ḡazaḡa gaubanana (40) Isaraela azaḡa ibito ziniro. ²² Rehano Badi'a ani, Saulo'e kini gauḡanonono'o mae vaḡinadu, Davida madu kini iḡu'ano ohoniro. Ani'e Badi'a'a raena'a, 'iese ubuga

* 13:6 Bari-Iesu, ḡoere e'e huga'e Iesu ubuga.

Davidae, eḡe zama'a urato hau'ete'e vazeḡa. Ani'e eḡe'a urate'ete'e gauḡa nidu'a haḡai'uma.' reiro.

²³ Badi'a ani, ibite rae tirote'e ibiḡano, Davida mariganono'o vaze ḡabozi'uma vazeḡa fureno ziniro, ebu ani Isaraela azaḡa mazao tuḡuniro. Niḡa'e Iesu. ²⁴ Ani 'izema onaogano, Ioane Babatiso'a Isaraela azaḡa nidu'a mazao haramiro, raena'a, "Sau'anono'o ḡihuradu, bapatizo mo'!" reiro. ²⁵ Ioane'a ane gau hauḡe'enogano 'ahige reiro, raena'a, 'Zae'a zamare'etene, e'e iniu? E'e mene Keriso. E'e vazeḡa'e ariga onae'ohe. E'e ane tuḡure vazeḡa radu, tamakaḡa miniḡa fuhi'o hanoga zu mene idaḡa. Ani ni'e eḡe ni vitinoga.' "

²⁶ Ebu hena Paulo'a 'aune ḡoere'ena'a, "Nego nabudi, Aberahamo iduhu mariga azaḡa, ebu Iuda mene azaḡa, Badi'a gubane'ete'e! Emeḡe veize, Badi'a ani, vaze ḡabozi'uma ḡoe'a tuḡuriro. ²⁷ Ierusalem azaḡa zu zeḡe ibito zini'ete'e azaḡa, ze'e Iesu'e Keriso rae mene zamarinu, zu Bana Madaḡa Madaḡa nidu'a, peroveta azaḡa ḡoere me'odidote'e, e'e huga'e mene ederinu. Rehano zeḡe'a Iesu kotanadu runeo tuḡunirotene, e'e ḡoe'a haḡae huniro. ²⁸ Ze'e Iesu runeo tuḡunite'e mazaḡa mene horoniro rehano, satauroneadu rudanoga veize Pirato uminiro.

²⁹ Ebu buka zaḡoḡano tirote'e ḡoe'a nidu'a ane mazao haḡae hauḡirotene, satauroono'o mae bunadu, idu zamaḡano tiro. ³⁰ Rehano Badi'a'a runeono'o bare ḡaboniro. ³¹ Ebu Iesu ani ibite Galilea haba'anono'o ane teite Ierusalem neḡa itirote'e azaḡa mazao mada ḡehaḡa zamaḡano fureraudo. Ebu ze izidi 'ize Isaraela azaḡa mazao e'e hariḡa me'ode furene'ohe.

³² Eme izidi, 'ada hari manoḡa rae furene'ohe: Badi'a'a amahi vouḡafe mazao rae tirote'e ḡoe'a'e, ³³ vouḡafe mariga emeḡe mazao ane'a haḡae huneha. E'e haḡaiḡa'e Iesu runeono'o bare ḡaboniro. 'Adi'e Salamo aheuḡa (second) zamaḡano Iesu hariḡa tirote'e'a hudaneha, raena'a, 'Ḡa'e eḡe Ubude. Izidi e'e, ḡa Mogo raha.' (Salamo 2:7)

³⁴ Badi'a'a Iesu runeono'o bare ḡaboniro, zu ahi'a'e mene ruhura'uma reirote'e haḡaiḡa'e buka zaḡoḡano 'ahige touga.

Badi'a'a raena'a,

'E'e, Davida mazao zini'uma rae tirote'e ḡahugoneḡa manoḡa zae zini'uma.

E'e ḡahugoneḡa'e zaḡoḡa,

zu e'e ḡoe'a'e hudau huni'uma.' (Isaia 55:3)

³⁵ Ebu Salamo 'ahogano zuni 'ahige tiro.

Davida'a Badi'a nina'a,

'Ḡa'e, ḡae Vaze Zaḡoḡa ahi'ani'a

ruhuranoga veize

iduo mene modi'uma.' (Salamo 16:10)

³⁶ Ḡoere 'adi'e Davida hariḡa mene tiro, mazaḡa Davida ani'e, ane radone madaḡano Badi'a ura gauḡa haḡae hauḡirotene, rudaro. Ebu ane zuni vouḡaḡa idu haba'ano ḡuriro, ebu ahi'a'e ruhurarō. ³⁷ U Badi'a'a runeono'o bare ḡabonirote'e vazeḡa'e 'ahi'a mene ruhurarō.

³⁸ E'ano'o nego nabudi, 'adi edero'! Eme'e, Badi'a'a zae haḡai sau'a aḡutu modi'uma ḡoe'a'e, Iesu'a nagini haḡaofirote'eano'o zae mazao haram'e'ohe. ³⁹ Mose goro ḡoe'a haḡae'ete'eano'o, za Badi'a'a za ane ubumao duduḡa rouga mene idararo, mazaḡa vaze haḡai'e sau'a da'o 'ahine. Rehano vaze haḡaiḡa sau'a e'e nidu'a'e, iniu'a Iesu mazao fiine, Iesu'a nagini haḡaofirote'eano'o Badi'a'a aḡutu modadu, e'e sau'aḡanonono'o mae vaḡizi'uma. ⁴⁰ E'ano'o peroveta azaḡani'a reirote'e haḡaiḡa zae mazao mene fureranoga veize ḡiano'! ⁴¹ 'Ahige touga, raena'a,

'Ḡiano'!

Za'e, Badi'a ḡoere he'ehe'ene

ḡoere'ete'e azaḡa,

zaguzagano'i, ebu rudano'!

Mazaḡa e'e, zae radone madaḡano
 haḡai 'ahoga fureni'uma.
 Vaze'a, nagini'a furera'uma rae,
 zae ihozine zuni,
 "Uguḡa haḡaiḡa'e
 mene furera'uma." radu,
 e'e ḡoe'a mene mae ḡihini'uma." (Habakuku 1:5)

⁴² Paulo ani Banabasine, Iuda azaḡa kuru neḡanono'o buau'enogano, e'ea kurarote'e azaḡani'a umiziro, zeḡe moḡa Madaḡa Zaḡoḡano zuni ḡoere e'e 'aune bare haramoga. ⁴³ Vaze 'ai rururu ḡouritotene, Iuda azaḡa, zu Iuda mene azaḡa, Badi'a mone ḡihurrote'e ḡehaḡani'a Paulo zu Banabasi hegotiro, ebu Paulo zu Banabasi'a iraduḡuziro, raena'a, "Badi'a ḡahunoneḡa manoḡa zamaḡano fie gigaru onamo'i!"

⁴⁴ Bana Madaḡa Madaḡa bare meitotene, ne e'e azaḡa'e nariga nidu'a Zuhi'a Boro ḡoere egoga veize nu'oraro. ⁴⁵ Rehano Iuda azaḡani'a, vaze ḡehaḡani'a nu'orarote'e horonitotene, ze ahiahi meiro, ebu ḡoere sau'a hina, Paulo'a haramitote'e ḡoe'a 'ue'ena'a ta'iro haro.

⁴⁶ Paulo zu Banabasi'e ḡoere figure'ena'a, "Eme, ibite zae Iuda azaḡa veize Badi'a ḡoere rae fureneha. Rehano izidi za'e Badi'a ḡoere hezaho hanadu, zae'a zae bare ḡabone tuḡutuḡu mene me'uma azaḡa rae raha. E'ano'o eme izidiono'o Iuda mene azaḡa veize haramo oname'e'uma. ⁴⁷ Mazaḡa Zuhi'a Boro'a eme 'ahige rae ifiro.

E, Iuda mene azaḡa mazao
 eḡe ḡoere rae furenite'e agaḡa
 rouga veize ḡa oho'iro,
 ḡae'a haba nidu'a zamaḡano
 Zuhi'a Boro'a vaze ḡabozi'uma
 hariḡa ihozoga veize.' (Isaia 49:6)

⁴⁸ Iuda mene azaḡani'a e'e igitotene, ze'e matu'iro, ebu Zuhi'a Boro ḡoere niguniro. Ebu ḡabone tuḡutuḡu mouga veize, Badi'a'a ohotitote'e azaḡa'e nidu'a ane ḡoere mae ḡihiniro. ⁴⁹ Ebu Zuhi'a Boro ḡoere'e e'e haba'a nidu'a zamaḡano ḡehararo.

⁵⁰ Rehano Iuda azaḡa'e, Iuda roḡae nize boro azaḡa Badi'a gubane'ete'e zu e'e neḡa ibito zini'ete'e azaḡa tutuzadu, Paulo zu Banabasi sauzoga rae haraharaziro. Ebu e'e haba'anono'o hegoze vaḡiziro. ⁵¹ E'ano'o ze, e'e moneo ḡoeri'uma heuḡa, odaze hu'uruḡa fode rurunadu, Ikonio neḡa onamiro. ⁵² Ebu Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a'e matu'e rudaro, zu Vine Zaḡoḡani'a iri'avoziro.

14

Paulo zu Banabasi'a Ikonio neḡano haramiro

¹ Paulo ani Banabasine Ikonio neḡano onamitotene, iḡaiḡa haḡae'ete'e teige Iuda azaḡa kuru neḡano diuḡiro, ebu e'ea faifairu haramadu, Iuda azaḡa zu Giriki azaḡa ḡehaḡa bagaḡani'a Iesu mazao firo. ² Rehano Iuda azaḡa, Iesu mazao mene fiitote'e'a, Iuda mene azaḡa zama ḡunuḡununiro. Ebu Paulo duḡuru agirezouga veize Iuda mene azaḡa zama aro. ³ Paulo zu Banabasi'e e'ea faḡa hune radadu, Zuhi'a Boro veize inare haramiro. Ebu Zuhi'a Boro'a ḡahunofi'uma hariḡa'e ḡoe'a huga reifine, Zuhi'a Boro'a apostolo azaḡa 'evore hina ane tahi gigi'a haḡaiḡa zu zaguzaga'uma haḡaiḡa haḡao ziniro. ⁴ Rehano e'e neḡa azaḡani'e rovatadu, nu'e Iuda azaḡa mone reiro, u nu'e apostolo azaḡa mone reiro.

⁵ Ebu Iuda mene azaḡa nu zu Iuda azaḡa nu'a zeḡe ne ibito zini'ete'e azaḡa teite tiburanadu, hadi hina apostolo azaḡa zimi sauzoga veize, neneḡaniro. ⁶ Rehano Paulo zu Banabasi'e e'e hariḡa igitotene, e'e neḡa modadu Lukaonia haba'a feru onamiro. Ebu Lusitera zu Derebe neḡano zu e'e uhiḡa uhiḡa haba'ano ⁷ hari manoḡa haramo onaminu.

Paulo zu Banabasi'a Lusitera neḡano odaḡa sau'a vazeḡa fainiro

⁸ U Lusitera neḡano odaḡa sau'a vazeḡa 'ahogani'a ehore radiunu. Ani'e 'ouge fureniro, ebu mene hune zu edau onaminu. ⁹ Ani Paulo'a haramirote'e igi radiro. Ebu Paulo'a ḡiane runirotene, ani Badi'a mazao fie'e 'ahine, Badi'a'a odaḡa faini'uma rae zamariro. ¹⁰ Ebu Paulo'a ḡihau ḡorene'ena'a, "Iḡune edano'il" rae niro. Ebu ani zogone rafate iḡunadu edau ragaviro.

¹¹ Ebu vaze ḡuḡuvaḡani'a, Paulo'a haḡairote'e haḡaiḡa horonirotene, ze Lukaonia ḡoe'ano huario, raena'a, "Badi'a'a vaze radu emeḡe vaḡe ovaeha." ¹² Ebu Banabasi'e Dio reiro, u Paulo'e Hereme reiro, mazaḡa Paulo ani iḡaiḡa haramido 'ahine.* ¹³ Dio dibu'o neḡa'e Lusitera neḡa enogano. E'ea dibu'o hau'ete'e vazeḡani'a, vaze ḡuḡuvaḡa teite boromakau nu zu ḡeḡene haḡairote'e kakaḡa Lusitera neḡa ibihetaḡa odohe onairo. Ebu apostolo azaḡa dibu'o zinihi reiro.

¹⁴ Rehano Banabasi ani Paulone, ne azaḡani'a nagini haḡaihi ra'ete'e igirotene, mene haḡai'uma haḡaiḡa radu zamaze adudanadu, dabuaze zigiro. Ebu vaze ḡuḡuvaḡa ḡunuḡano dure diuḡe'ena'a, huau ḡoeriro, raena'a,

¹⁵ "Negu nabudi, za nougadu 'uguḡa haḡaiḡa haḡae'ohe? Emeḡe zuni vaze tauḡi, zae teite idaḡa. Eme zae mazao hari manoḡa haramifine onaeha, zae'a huga o'o'a haḡaiḡa e'e modadu, hubehune radiu'ete'e Badi'aḡa vaḡe onaifine. Ani'e adure, raha zu davara haḡairo, ebu e'ea radiu'ete'e ḡauḡa nidu'a haḡairo. ¹⁶ Amahi madaḡano bone, haba'a haba'a azaḡa nidu'a zeḡe zeḡe edeḡa haḡaiḡa haḡainutene, Badi'a'a ḡiaze modinu. ¹⁷ Rehano vaze'a Badi'a zamarifine ane'a haḡai manoḡa manoḡa fureninu. Zae veize adureono'o irugu tuḡuninu, ogomu madaḡa madaḡa fureninu, ebu ogomu boro zininu, zu matu'u hina zamaze iri'avoninu."

¹⁸ Ze 'ouge reiro rehano, ne e'e azaḡa'e boromakau manadu, ḡahuno zinihi radu te'ote'aro. Rehano ḡonagano e'e haḡaiḡa 'uoga idararo.

¹⁹ E'e ḡarugano Iuda azaḡa nu'a Antioka zu Ikonio neḡanono'o onaadu, e'e neḡa azaḡa zama aro. E'ano'o ze'e Paulo hadi hina maro, ebu ze 'ane ani rudaneha radu, ne enogano ahase buniro. ²⁰ Rehano Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a'a gabaḡeḡene edau'enogano, ani iḡunadu, e'e neḡa bare diuḡiro. Irarirotene, Paulo ani Banabasi teite Derebe neḡa onamiro.

Suria haba'a Antioka neḡa bariro

²¹ Paulo ani Banabasine Derebe neḡano hari manoḡa haramiro, ebu Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a'a e'e neḡano ḡehararo. E'e enogano ze Lusitera, Ikonio neḡa zu Pisidia haba'a Antioka neḡa bare onamiro. ²² Ze e'ea Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a inara ziniro, ebu "Iesu mazao fie gigarano'il" rae inaraziro. Ebu 'ahige reiro. "Eme aduga ḡehaḡa hidi'udu'u, Badi'a'a zuhi'afi'ete'e zamaḡa diuḡi'uma." ²³ Paulo ani Banabasine, neḡaneḡa ekalesiaḡano Iesu mazao fie'ete'e azaḡa ibito zenoga veize vaze nu ohoziro. Ebu ogomu moneo zaḡozaḡe'ena'a zeḡe veize kuraro. Ebu zeḡe'a fie'ete'e Zuhi'aḡa Boro 'evorao tiro. ²⁴ Ebu Pisidia haba'a vitau onamadu Pamufulia haba'a bare onamiro. ²⁵ Ebu Perega neḡano Badi'a ḡoere haramirotene, Atalia neḡa ovoiro.

²⁶ Ebu Atalia neḡanono'o ḡasi hina bare ruhau onamo, Suria haba'a Antioka neḡano feuriro.

U zeḡe ragavo, hari manoḡa harami'eta'a'e Antioka neḡanono'o ḡadaheniro. Antioka ekalesia azaḡa'e, tuḡuzirote'e zamaḡano, Badi'a ḡahunone manoḡani'a Paulo zu Banabasi rana rouga radu, Badi'a 'evorao teadu tuḡuziro.

Ebu anianine e'e gauḡa haḡae hauḡadu izidu'u 'ada bare'ete'e. ²⁷ Zeḡe'a Antioka neḡano feurirotene, ekalesia azaḡa nu'oziro. Ebu Badi'a'a zeḡe gauono'o haḡaidote'e nidu'a rae fureniro, ebu Iuda mene azaḡa zuni Iesu mazao fii'uma ibiḡa Badi'a'a bohanirote'e hariḡa me'odo ziniro. ²⁸ Ebu ze, Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a teite mada ḡehaḡa e'ea radiunu.

* 14:12 Dio zu Hereme'e Giriki azaḡa badi'a. Hereme'e hari odohe dure'ete'e badi'aḡa.

15

Ierusalem neġano Iuda mene azaġa Zuhi'a Boro mone ġihurirote'e ġo'aziro

¹ E'e zamaġano, vase nu'a Iuda haba'anono'o Antioka neġa ovoiro, ebu Iuda mene azaġa Zuhi'a Boro mone reirote'e ihoziro, raena'a, "Mose'a ibite aġife ihoze'ena'a, ahiri rana iġuri haġao'i reiro. E'ano'o za'e iġuri mene haġaine, ġabone mene hidi'uma."

² Paulo ani Banabasine e'e ġoe'a igirotene, 'uguġa haġaiġa mene haġai'uma radu, zeġe teite ta'iro titiro. E'ano'o Antioka ekalesia azaġani'a Paulo zu Banabasi madu, nabudize nu teite Ierusalem neġano tuġuzi'uma reiro, zeġe'a apostolo azaġa zu ekalesia vase boroboro teite e'e ġoe'a ġo'anoga veize. ³ E'ano'o Antioka ekalesia azaġani'a Paulo duġuru Ierusalem neġano tuġuzi'uma reiro. Ebu zeġe'a Poinikia zu Samaria haba'a vitau onaminutene, nouge nouge Iuda mene azaġani'a Zuhi'a Boro mone ġihurirote'e hariġa neġaneġano me'odo ziniro. Ebu Zuhi'a Boro mone azaġa nidu'a, e'e hariġa igirotene, matu'e rudaro. ⁴ Zeġe'a Ierusalem neġano feurirotene, Ierusalem ekalesia azaġa, apostolo azaġa zu ekalesia vase boroboro'a matu'o ziniro. Ebu Badi'a'a zeġe gauono'o haġairote'e ġauġa nidu'a, Paulo duġuru'a me'odo ziniro.

⁵ Rehano Farisea azaġa, Zuhi'a Boro mazao fie'ete'e azaġa nu'a iġunadu, 'ahige reiro. "Iuda mene azaġa zuni ahirize rana Badi'a mone ra'ete'e iġu'a haġai'uma, ebu Mose goro ġoe'ano tirote'e haġaiġa zuni haġai'uma."

⁶ E'ano'o apostolo azaġa zu ekalesia vase boroboro'a ġoere fainifine nu'oraro. ⁷ Ze faġa ġo'anirote'e enogano, Petero'a iġunadu ziro, raena'a, "Nego nabudi, zae nidu'a edeġa, ibite zae bo'aġanono'o Badi'a'a eġe tuġuhiro, Iuda mene azaġani'a hari manoġa egadu Zuhi'a Boro mazao fioga veize. ⁸ Badi'a'e vase zama edere'ete'e Badi'aġa. E'e Badi'aġani'a Iuda mene azaġa mazao zuni Vine Zaġoġa tuġuniro, emeġe mazao tuġunirote'e teige. Badi'a ani 'ouge'ena'a, Iuda mene azaġa zuni mae zouzi'uma rae ihofiro. ⁹ Badi'a ubumao'e Iuda mene azaġa zu eme'e mene nunu, mazaġa zeġe'a Zuhi'a Boro mazao firote'eano'o, zeġe zama Badi'a'a deheniro. ¹⁰ Zae'a ra'eta'a'e, emeġe zu vouġafe'a haġaoga mene idararote'e haġaiġa. Rehano za nougadu, Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a e'e, haġai aduga zinihi ra'ohe. Za 'ouge'ena'a Badi'a tu'ine nurihi ra'ohe. ¹¹ Menel! Eme 'ahige hubehune zamare'ohe. Zuhi'a Boro Iesu'a ġahunofi'ete'eano'o eme ġabofeha. Iuda mene azaġa zuni Badi'a'a e'e ibiġano ġabozeha."

¹² Petero ġoere igirotene, e'ea radirote'e azaġa nidu'a mene ġoeriro. Ebu Paulo ani Banabasine, Badi'a'a zeġe gauono'o Iuda mene azaġa bo'aġano ane tahi gigi'a haġaiġa zu zaguzaga'uma haġaiġa haġaidote'e fairu me'odo zinirote'e zamaġano, e'ea radirote'e azaġani'e abite radiro.

¹³ Zeġe'a ġoere hauġirotene, vase boro 'ahoga, Iakobo'a iġunadu ġoeriro, raena'a, "Nego nabudi, eġe ġoere ego'i! ¹⁴ Badi'a'a nouge nouge Iuda mene azaġa zamaradu, Badi'a mone reifine zeġe bo'aġanono'o ġadaheġano vase nu zamazirote'e hariġa, Petero'a rae fureneha. ¹⁵ Peroveta azaġa zuni 'ouge rae tiro, raena'a,

¹⁶ 'Zuhi'a Boro'a 'ahige ra'ohe.

E'e enogano, e'e bare onai'uma.

Ebu Davida'a zuhi'azirote'e neġa fahanoga'e,

eġe'a bare ogora'uma.

Ane ġahutu neġa'e

bare ogoru ġehani'uma.

Ebu bare izifi'uma.

¹⁷ Haba 'ahoga 'ahoga zamaġano

radiu'ete'e azaġani'a

Zuhi'a Boro vaġifine.

Ebu Iuda mene azaġa bo'aġano

eġe mone ra'ete'e azaġani'a

Zuhi'a Boro vaġifine.

E'e haġaiġa fureni'uma

Zuhi'aḡa Boro'a 'ouge ra'ohē.

¹⁸ A'e Zuhi'a Boro'a amahi rae furenrote'e ḡoe'a.' (Amosi 9:11-12)

¹⁹ E'ano'o eḡe'a zamare'etene, haḡai aduga'e, Iuda mene azaḡa bo'aḡanono'o Badi'a mone ḡihure'ete'e azaḡa, mene zini'uma, ²⁰ rehano zeḡe veize so'ao mirihadu, 'ahige ḡoere tuḡuri'uma. Ze, ḡuriro badi'aḡa mazao ti'ete'e ogomuḡa'e mene a'uma, ebu vase 'ahoga'e ane teite mene hahurate'e vaseḡa teite ibi mene ve'oni'uma, ebu 'unuḡano harine runate'e maniḡa zu ru'e mene a'uma. ²¹ Mazaḡa Mose goro ḡoe'a'e amahiono'o neḡaneḡano Iuda azaḡa kuru neḡano Bana Madaḡa Madaḡano me'ode harame onaido.”

Ierusalemia ekalesia azaḡani'a Iuda mene azaḡa, Zuhi'a Boro mone ra'ete'e veize so'a tuḡuriro

²² E'ano'o apostolo azaḡa zu ekalesia vase boroboro'a ekalesia azaḡa nidu'a teite ḡo'anadu, zeḡe vase nu me'uma reiro, Paulo zu Banabasi teite Antioka neḡano tuḡuzoga veize. Ze vase 'ahoga, niḡa Iuda, niḡa 'ahoga'e Barasaba, zu vase 'ahoga, niḡa Silasi meiro. Anianine'e Zuhi'a Boro mone azaḡa ibito zini'ete'e azaḡa. ²³ Ze so'ao 'ahige mirihadu tuḡuriro, raena'a,

“Eme, zae negoze, apostolo azaḡa, ekalesia vase boroboro, zu ekalesia azaḡani'a, Iuda mene azaḡa Iesu mazao fie'ete'e, Antioka neḡano zu Suria zu Kilikia haba'ano radiu'ete'e mazao matu'u ḡoe'a tuḡure'ohē.

²⁴ Eme hari 'ahoga igiro. Vaze nu'a emeḡe mazaono'o amadu, ḡoere nunu hina zamaze mae ḡunuḡununiro, ebu zamaze'a adudarote'e igiro. Rehano ze'e emeḡe'a mene tuḡuziro. ²⁵ E'ano'o emeḡe nidu'a ḡo'ane idanadu, vase nu maha, ebu negofe manoḡa Banabasi zu Paulo teite zae vaḡe tuḡuzi'uma ra'ohē. ²⁶ Banabasi zu Paulo'e emeḡe Zuhi'a Boro Iesu Keriso veize zeḡe ḡabone ahetirote'e azaḡa. ²⁷ E'ano'o eme Iuda zu Silasi tuḡuze'ohē, emeḡe'a so'ao mirihate'e ḡoe'a, zeḡe'a hebe hina zu rae furenoga veize.

²⁸ Vine Zaḡoḡani'a ibitofeadu, emeḡe'a ḡo'anate'e ḡoe'a'e 'ahi'e'e. Eme'e goro haḡaiḡa nunu haḡao'i radu, aduga mene zini'uma. Rehano zae'a haḡai'uma haḡaiḡa'e 'ahi da'o. ²⁹ ḡuriro badi'aḡa veize teate'e maniḡa mene a'uma, ebu ru zu 'unuḡano harine runate'e maniḡa mene a'uma, ebu vase 'ahoga'e ane teite mene hahurate'e vaseḡa teite ibi mene ve'oni'uma. Za haḡai 'uguḡa mene haḡaine, za'e haḡaize'a manohuda'uma. E'e da'o. Zae nidu'a bazo'i!”

³⁰ E'ano'o zeḡe ḡazaḡa'e tuḡuzadu, Antioka neḡa onamiro, ebu Antioka ekalesia azaḡa nidu'a nu'ozadu, so'a ziniro. ³¹ Ebu zeḡe'a me'odirotene, ze iraduguzi'ete'e ḡoe'a egadu matu'iro. ³² Iuda ani Silasine'e peroveta azaḡa. Ze Zuhi'a Boro mone azaḡa mazao iradugu ḡoe'a borofe haramadu, inara ziniro. ³³ Ze mada nu e'ea radirote'e enogano, Antioka neḡano Zuhi'a Boro mone azaḡa'e zama roḡeḡa veize zeḡe rana kuranadu bare tuḡuziro. Ebu ze Ierusalemia neḡa bare onamiro, zeḡe tuḡuzirote'e azaḡa vaḡe. [³⁴ U Silasi'e mene bari'uma radu e'ea radiro.] ³⁵ Paulo zu Banabasi'e Antioka neḡano radadu, vase ḡehaḡa teite Zuhi'a Boro ḡoere ihoziro, zu haramo ziniro.

Paulo ani Banabasine rovtiro

³⁶ Mada nu enogano, Paulo'a Banabasi niro, raena'a, “Aro, emeḡe'a ibite Zuhi'a Boro ḡoere hamirote'e neḡaneḡa nidu'a bare onamihi, ebu e'ea Zuhi'a Boro mone azaḡani'a nouge radiu'ete'e ḡiazihī.” ³⁷ Banabasi ani ura'e tahi'a 'ahoga, niḡa Ioane, niḡa 'ahoga'e Mareko, ani zuni zamahatihī reiro. ³⁸ Rehano Paulo ani, Mareko zama-hanoga'e mene manoḡa rae zamariro, mazaḡa Mareko'e ibite Pamufulia haba'anono'o muhize baradu, zeḡe teite mene gaue onamiro. ³⁹ Paulo zu Banabasi'e ḡoereze'a rira' onamirotene, ze rovtadu, avoavo onamiro. Banabasi'e Mareko zamahanadu, Kupro 'umuḡa ruhau onamiro. ⁴⁰ U Paulo'e Silasi zamaharo, ebu Zuhi'a Boro mone azaḡani'a Zuhi'a Boro ḡahunone manoḡani'a zeḡe rana rouga veize, ze ani 'evoreo teadu iḡuniro.

⁴¹ Ze'e Suria zu Kilikia haba'a onamadu, e'ea radiu'ete'e ekalesiaḡa azaḡa inaraziro.

Paulo'a haba faḡano harame ragavirote'e aheuḡa

16

Timoteo'a Paulo ġatine onamiro

¹ E'le enogano Paulo ani, Derebe neġa onamiro, ebu hena Lusitera neġa onamiro. E'ea Zuhi'a Boro tahi'a 'ahoga, niġa Timoteo'a radiunu. Ani vi'a'e Iuda roġaeġa. Zuhi'a Boro mazao fiinu, rehano moga'e Giriki vazeġa. ² Zuhi'a Boro mone azaġa, Lusitera neġa zu Ikonio neġano radiu'ete'e'a, raena'a, "Timoteo'e vaze manoġa." reiro. ³ Ebu Paulo ani ura'e, Timoteo'a zeġe teite onamoga uratiro. Rehano Iuda azaġa e'le haba'ano radiu'ete'e, ze edeġa Timoteo moga'e Giriki vazeġa. E'ano'o Paulo'a Timoteo ahi'a rana iġuri haġairo, hena iġite Iuda azaġani'a ġoeri'uma reiro. ⁴ Ebu ze neġaneġa ragave oname'ena'a, Ierusalem neġano apostolo azaġa zu vaze boroboro'a ġoere idanirote'e ġoe'a ihozido, zeġe e'le haġaiġano radoga veize. ⁵ E'ano'o ekalesia azaġa'e Zuhi'a Boro mazao fie'ete'e moneo inarido, ebu mada nidu'a Zuhi'a Boro mazao fie'ete'e azaġani'a ġeharu onaminu.

⁶ Paulo zu ane hegotirote'e azaġa, ze Ferigia zu Galatia haba'ano onamiro, mazaġa Vine Zaġoġani'a Asia haba'ano haramoga garariro. ⁷ Ze Musia haba'a diuġihi ra'ete'ea feurirotene, ze ura Bitunia haba'a onamihi reiro, rehano Iesu Vine Zaġoġani'a gararo ziniro. ⁸ E'ano'o ze Musia haba'a zogoradu, Toroa neġa ovoiro. ⁹ E'le ohe'ano Paulo ani iġunaro. Makedonia vazeġa 'ahogani'a edanadu umine'enogano horoniro, raena'a, "Makedonia haba'a fare onaadu, emeġe danafo'!" ¹⁰ Paulo'a iġuna e'le horonirotene, eme, e'ea hari manoġa haramoga veize Badi'a'a tuġufe'ohe rae zamaradu, Makedonia haba'a onamoga veize ġarihe ruhibiro.

Lidia'a Zuhi'a Boro mazao fiio

¹¹ Eme Toroa neġanonon'o ġasi hina, roġoroġe Samotarake 'umuġa ruhau onamiro, ebu irarirotene, Neapoli toġatoġaġa ruhau onamiro. ¹² E'eano'o Filipi neġa onamiro. Filipi neġa'e Makedonia haba'a zamaġano ne boro zu Roma azaġa ne. Eme mada nu e'ea radiunu.

¹³ Fura madaġano, eme Filipi neġa ġabi'a enoga buanadu vu onamiro. Eme 'ane, Iuda azaġani'a e'ea nu'oranadu kurau'e gaogi, rae zamariro. Ebu e'ea ehoradu, nu'ora' onairote'e roġaeġa roġaeġa ġoreziro. ¹⁴ Paulo ġoere abito haunute'e roġaeġa 'ahoga'e niġa Lidia. Ani'e Tuatira neġa roġaeġa, ebu dabua kanaġa serone'ete'e gauġa boro haġaido, zu Badi'a kurano haudote'e roġaeġa. Zuhi'a Boro'a zamaġa bohano haro. E'ano'o ani Paulo ġoere egadu mae ġihiniro. ¹⁵ Ebu Lidia zu ane neo radiu'ete'e azaġa bapatzozirotene, ane'a umifiro, raena'a, "Za, e'le hube hune Zuhi'a Boro mazao fie'ohe rae zamaro'idene, eġe ne onaadu e'ea rado'i!" Ebu ani 'ouge te'ote'anadu, ane ne zamafe onamiro.

Paulo ani Silasi ne Filipi ġu'a neġano ohoziro

¹⁶ Mada 'ahogano eme kuru haba'a oname'enogano, tuġure roġae tahi'aġa hidiro. Ani'e vine sau'ani'a ane zamao radiunu. E'ano'o ani'e zama moneo nagini'a fureratite'e rae furenido. Ani'e 'ouge haġae'ena'a ane boro azaġa veize moni boro haġaido. ¹⁷ Ani'e, Paulo zu emeġe hegote'ena'a, ġihau ġoere iġuniro. "Ahi duġuru'e Niġa Hitaga Hune Badi'aġa tuġure azaġa! Ze'e Badi'a'a nouge nouge za ġabozite'e ibiġa rae fureno zini'ohe." ¹⁸ Ani mada ġehaġa 'ouge da'o haġae onaminutene, Paulo ani e'le egoga fuġoniro. E'ano'o tehadu roġae tahi'aġa zamao radiu'ete'e vineġa sau'a e'le niro. "Iesu Keriso niġano, eġe'a ġa'ohe. Roġae tahi'aġa e'le mazaono'o buano'i!" Ġoere e'le ariġano vine sau'ani'a roġae tahi'aġa mazaono'o buaro.

¹⁹ Tuġure roġae tahi'aġa e'le boro azaġa'e ederiro, ani zeġe veize moni mene haġai'uma. E'ano'o ze Paulo zu Silasi oboze teadu, ne hunio ahase onamiro, gavamani azaġani'a kotazoga veize. ²⁰⁻²¹ Ze Roma gavamani azaġa vaġe tutuze onamadu ziro, raena'a, "Ahi duġuru'e Iuda azaġa. Ze'e haġai nunu vaze ihozadu, emeġe ne azaġa zama ġunuġunune'ohe. Zeġe'a ihoze'eta'a'e, Roma azaġani'a mae ġihinoga zu haġaoga'e goro."

²² Ebu vase ġuġuvaġa zuni Paulo zu Silasi agirezi'ete'e azaġa teite 'auġiro. Ebu gavamani azaġani'a zeġe tahi'a tahi'a tuġuzadu, "Dabuaze zigi vaġinadu somori hina bouzo'i!" reiro. ²³ Ze bouze sausaurote'e enogano, ġuano ohoziro, ebu ġu'a neġa gadine'ete'e vaseġa nina'a, "Fairu gadizo'i!" reiro. ²⁴ Ġu'a neġa gadine'ete'e vaseġa'e e'e ġoe'a egadu, ġu'a neġa zamaġa huneo ohoziro, ebu ire aduga ho'ogano odaze veonadu 'ufune modiro.

²⁵ Ohere nemanemao Paulo ani Silasine'e kuraunu, zu bada ma'ena'a Badi'a niguninu, ebu ġu'a azaġa'e abito zininu. ²⁶ E'e zamaġano haba'a tabara ġihau hagariro. E'ano'o ġu'a neġa ohonirote'e haba'a zuni hagariro. Ebu ġu'a neġa ibihetaġa nidu'a tabara bohataro, ebu ġu'a azaġa 'ufuzirote'e auriġa nidu'a butau ġouriro. ²⁷ Ġu'a neġa gadine'ete'e vaseġani'a evatadu, ġu'a neġa ibihetaġa bohatanoga horonirotene, kariġa hizi madu, ane'a bare ġounihi reiro, mazaġa ani 'ane ġu'a azaġa nidu'a feraneha, rae zamariro. ²⁸ Rehano Paulo'a ġihau ġoere iġune'ena'a, "Ago 'ougo'i! Emeġe nidu'a 'ada." reiro.

²⁹ Ġu'a neġa gadine'ete'e vaseġa'e ġurizabu raena'a ihure huġane madu ġu'a neġa dure diuġiro. Ebu rereru'ena'a, Paulo zu Silasi zamao ġuġuriro. ³⁰ Ebu ani ġu'a neġanono'o mae buzadu ġadiziro, raena'a, "Vaze boroboro, e nagini haġaine ġabone hidi'uma?"

³¹ Zeġe'a naenaena'a, "Zuhi'a Boro Iesu mazao fio'i! 'Ougine, ġae zu ġae neo radiu'ete'e azaġani'e ġabone hidi'uma." reiro. ³² Ebu ġu'a neġa gadine'ete'e vaseġa zu neġano raidiu'ete'e azaġa nidu'a mazao Zuhi'a Boro ġoere rae fureno ziniro. ³³ Ebu 'ize ohere rehano, ġu'a gadine'ete'e vaseġani'a anianine tutuze onamadu bouzirote'e iġu'a vuzu'o ziniro. Ebu ane zu neġano radiu'ete'e azaġa nidu'a zogone bapatizo meiro. ³⁴ Ebu ġu'a neġa gadine'ete'e vaseġani'a ane ne tutuze onamadu ogomu ziniro. Ani'e neġa azaġa nidu'a teite matu'u boro haġairo, mazaġa ze'e Badi'a mazao fiuro 'ahine.

³⁵ E'e irarirotene, gavamani azaġani'a zeġe gau azaġa tuġuziro, ġu'a neġa gadine'ete'e vaseġa nouga veize, raena'a, "E'e azaġa tuġuze buzo'i!" ³⁶ Ebu ġu'a neġa gadine'ete'e vaseġani'a Paulo niro. "Gavamani azaġani'a ġoere tuġureha, zae tuġuze buzoga veize. E'ano'o izidi 'ada zama roġeġano onamo'i!"

³⁷ Rehano Paulo'a gavamani gau azaġa ziro, raena'a, "Eme'e Roma mone azaġa. Ze kotao zu mene ohofa rehano, hunio boufadu ġu'ano ohofeha. Ebu izidi ze, hena, sifu tuġufe bufihi ra'ohe. Mene 'ougi'uma! Zeġe hune'a onaadu, tutufe bufi'uma."

³⁸ Gavamani gau azaġani'a gavamani azaġa vaġe onamadu ziro. "Paulo zu Silasi'e Roma mone azaġa." reirotene, ze rihau rudaro. ³⁹ E'ano'o gavamani azaġa'e zeġe vaġe onamadu umiziro, zeġe mazao nagini sau'a haġairote'e rae modoga. Ebu gavamani azaġani'a zamaze buzadu umiziro. "Filipi neġa mode iġuno'i!" ⁴⁰ Ebu anianine ġu'anono'o buarotene, Lidia ne onamiro. E'ea Zuhi'a Boro mone azaġa hidadu, inara ġoe'a ziro, ebu Filipi neġanono'o iġuniro.

17

Paulo Tesalonika neġano

¹ Paulo zu Silasi ze Amefipoli zu Apolonia neġa vitau onamadu, Tesalonika neġano feuriro. E'e neġano'e Iuda azaġa kuru neġa 'e'e. ² Paulo ani iġaiġa haġae'ete'e teige, Bana Madaġa madaġano Iuda azaġa kuru neġa diuġadu, buka zaġoġa me'ode'ena'a Iuda azaġa teite ġo'aniro. 'Ouge'ena'a Bana Madaġa madaġa uġidu meiro. ³ Ani'e buka zaġoġanono'o ġoere 'ahoga 'ahoga me'ode'ena'a, Keriso'e zaharani'uma ebu runeono'o bare ġabodi'uma rae trote'e, faifairu ihoziro. Ebu 'ahige reiro, "Eġe'a rae furene'ete'e vaseġa, niġa'e Iesu, ane huga'e Keriso." ⁴ Ebu Iuda azaġa nu'e zamaze'a bohatanadu Paulo ġoere mae ġihiniro, ebu Paulo zu Silasi teite 'auġiro, ebu Giriki azaġa ġehaġa Badi'a gubane'ete'e, zu e'e neġano nize boro roġaeġa ġehaġa zuni 'auġiro.

⁵ Rehano Iuda azaġa nu'e e'e horonirotene, Paulo zu Silasi mazao ahiahi meiro. E'ano'o ġonore azaġa maketi haba'ano rau tauġe'ete'e, mae nu'ozadu, Tesalonika neġa

zamaġano utitihhi radu harae ġuzuhiro. Ebu Iasoni ne haonadu Paulo zu Silasi vaġiro, vaze ġuġuvaġa mazao mae buzoga veize. ⁶ Ze mene horozitotene, Iasoni zu Zuhi'a Boro mone azaġa nu ahasise buzadu, kanisoro azaġa zamao ohoziro, ebu ġihau ġoeriro, raena'a, "Paulo zu Silasi'e haba nidu'a zamaġano vaze mae ġunuġunuze onaeha. Ebu ze emeġe ne zuni diuġeha. ⁷ Ebu Iasoni'a ane neo mae zouzuro. Ze'e Roma zuhi'aġa goro ġoe'a vari'e'ohe, mazaġa ze'e kini 'ahoga 'e'e ra'ohe. Niġa'e Iesu." ⁸ E'ea nu'orarote'e azaġa zu kanisoro azaġani'a e'e igirotene, zamaze'a adudu ġouriro. ⁹ Rehano ze'e Iasoni duġuru mazaono'o mae buzite'e moniġa madu, tuġuze onamiro.

Paulo Berea neġano

¹⁰ E'e ohe'ano, Zuhi'a Boro mone azaġani'a Paulo zu Silasi zogone tuġuzadu Berea neġa onamiro. Berea neġano feurirotene, Iuda azaġa kuru neġa diuġiro. ¹¹ Berea azaġa'e zamaze mene riġa, Tesalonika azaġa mene heuġa. E'ano'o Paulo'a haramete'e ġoe'a faifairu igiro, zu ane haramo ġoe'a'e huga ga mene radu, mada nidu'a buka zaġoġa me'ode udahido. ¹² Ebu Iuda azaġa ġehaġani'a Zuhi'a Boro mazao fiuro, zuni Ġiriki roġaeġa zu Ġiriki ohozeġa nize boroboro ġehaġani'a Zuhi'a Boro mone reiro.

¹³ Rehano Iuda azaġa Tesalonika neġano radiu'ete'e'a, Paulo'a Berea neġano zuni Badi'a ġoere hamirote'e igirotene, zeġe zuni Berea neġa onamadu, Berea azaġa so'oze tutuzadu, nu'oze harairo. ¹⁴ E'ano'o Zuhi'a Boro mone azaġa'e Paulo da'o zogone tuġune davara haba'a onamiro. U Silasi zu Timoteo'e Berea neġano radiro. ¹⁵ Paulo ġatinrote'e azaġa'e Paulo Atena neġa tutune onamiro. Ebu Paulo'a zeġe mazao Silasi zu Timoteo veize ġoere tuġuriro, raena'a, "Eġe vaġe ġarihe aro'!" reiro. Ebu ze ġoere odohe, Berea neġa bare onamiro.

Paulo Atena neġano

¹⁶ Paulo'a Atena neġano Silasi zu Timoteo guhize radirote'ea, ġuriro badi'aġa ġehaġa e'ea horonirotene, zamaġani'a adudaro. ¹⁷ E'ano'o ani Iuda azaġa kuru neġa diuġadu, Iuda azaġa, zu Ġiriki azaġa Badi'a gubane'ete'e teite, Iesu Keriso ġo'anido, zuni mada nidu'a ne huni maketi haba'ano iniu iniu'a onairote'e teite ġo'anido. ¹⁸ Ebu edeġa azaġa nu, Epikuro ga Sitoa rae huze'ete'e teite hidadu, ġoere 'u'ue titiro. Ebu Paulo'a Iesu hariġa zu Iesu'a rudanadu bare ġabodirote'e rae furenirotene, vaze nu'a 'ahige reiro, raena'a, "Ġoe'a fu'a vazeġa 'adi nagini reihhi ra'ohe?" Ebu hena, nu'a raena'a, "Badi'a 'ahoga nu rae furene'e gaogi." reiro.

¹⁹ Ebu ze Paulo tutunadu Areopago maġano kanisoro azaġa nu'onu'o haba'a onamiro. Ebu zeġe'a nina'a, "Ġae'a rae furene'ete'e ihoreġa iziga 'adi'e nagini, eme ura ederihhi ra'ohe, ²⁰ mazaġa emeġe teġao ibite mene hune zu igirote'e hariġa 'ahoga rae furene'ohe. E'ano'o ani huga'e nagini, eme ura ederihhi ra'ohe." ²¹ Mazaġa Atena azaġa, zu haba 'ahoga 'ahoga azaġa e'ea radiu'ete'e haġai'e 'ahiguġa. Zeġe nidu'a, zeġe radiu tauġe'ena'a, ihore iziga ġoeroga zu egoga da'o uratiro.

²² Ebu Paulo'a Areopago kanisoro azaġa zamao edanadu ġoeriro, raena'a, "Atena azaġa, e za horozatene, 'ahige zamareha. Za'e badi'a ġehaġa kurano hau'ete'e azaġa. ²³ Mazaġa eġe'a zae neo ragavatene, zae'a kurano hau'ete'e ġauġa ġehaġa horoneha. E'e zamaġano dibu'o fataġano ġoere 'ahoga mirihoga horoneha, raena'a, "EME AĠU'A BADI'AĠA VEIZE". Za aġu'a badi'aġa mazao kurau'ohe. E'ano'o eġe'a Badi'a a'e iniu rae furenihhi ra'ohe.

²⁴ Badi'a ani, haba zu e'e zamaġano radiu'ete'e ġauġa nidu'a haġairo. Ani'e Zuhi'a Boro, adure zu raha zuhi'ani'ohe. 'Ahine dibu'o neġa zamaġano mene radiu'ohe. A'e vaze'a 'evore hina ogorarote'e neġa. ²⁵ Ane huga'e ġabone, ġabone iriga zu ġau nidu'a vaze nidu'a zini'ete'e Badi'aġa. E'ano'o ane mazao'e ferene'ete'e ġauġa o'o'a. Vaze'a ane veize ġau 'ahoga mene haġao ha'uma. ²⁶ Badi'a ani, vaze tibuħuga haġaadu, aniono'o haba 'ahoga 'ahoga azaġa nidu'a haġairo, vaze'a haba nidu'a zamaġano radoga veize. Ebu zeġe'a radi'uma mazaġa rae tiro, zu radi'uma haba'a ġonaneġa haġairo. ²⁷ Badi'a'a 'ougirota'a'e, vaze'a Badi'a vaġoga veize, ebu inare vaġadu Badi'a hidoga veize. Rehano

huga'e ani'e emeḡe nidu'a mazaono'o mene faḡa. ²⁸ Mazaḡa eme ane ḡabone zamaḡano ḡabode oname'ohe, ebu hagare'ohe, ebu radiu'ohe. Zae bo'aḡano bada garahe'ete'e vazeḡa 'ahogani'a 'ahige tirote'e teige, raena'a, “Emeḡe zuni ane mariga.”

²⁹ Eme Badi'a ene 'ahine, Badi'a huga'e golo (gold) ga siliva (silver) ga hadi hina vaze'a zamaradu haḡae'ete'e ḡauḡa teite idaḡa rae mene zamari'uma. ³⁰ Ibite bone, vaze aḡu'a 'ahine, 'uguḡa haḡaiḡa haḡaidote'ea, Badi'a ani ḡiaze modido. Rehano izidi'e haba nidu'a zamaḡano radiu'ete'e azaḡa nidu'a ane'a zi'ohe. 'Zamaze ḡihuno'!' ³¹ Mazaḡa ani'e haba nidu'a zamaḡano radiu'ete'e azaḡa ibi duduḡano kotazite'e madaḡa rae tiro. Ebu kota ibito ha'uma vazeḡa zuni ohoniro. E'e vazeḡa'e ani'a runeono'o bare ḡaboniro. 'Ouge'ena'a, Iesu'e hube hune vaze nidu'a kotazi'uma rae fureniro.”

³² Paulo 'ize ḡoere onamihi ra'enogano, Atena azaḡani'e, rune vazeḡani'a bare ḡabodirote'e ḡoe'a igirotene, vaze nu'e Paulo eḡofo haro. U vaze nu'e 'ahige reiro, raena'a, “E'e hariḡa'e nougine vesu'u bare igi'uma.” ³³ Paulo'e e'e igirotene, ḡoe'a nema'o 'uadu, kanisoro azaḡa mode iḡuniro. ³⁴ Rehano vaze nu'e Paulo teite 'auḡadu, Zuhi'a Boro mazao fiiro. E'e zamaḡano'e, Areopago kanisoro vazeḡa 'ahoga, niḡa Dionusio, zu roḡae 'ahoga, niḡa Damari, ebu vaze ḡehaḡa zuni.

18

Paulo Korinto neḡano

¹ E'e enogano, Paulo ani Atena neḡa modadu, Korinto neḡa onamiro. ² E'ea Iuda vazeḡa 'ahoga, niḡa Akula hidiro. Ani'e Ponto haba'a vazeḡa. Itali haba'anono'o inuga Priskila teite Korinto neḡa onaadu, mada nu da'o radiro, mazaḡa Roma zuhi'aḡa, niḡa Klaudio'a, “Iuda azaḡa'e nidu'a Roma neḡanono'o vaḡino'!” rae ziro 'ahine. Ebu Paulo ani, ze ḡiazi' onamiro. ³ Paulo zu zeḡe moni gauḡa'e tiba: taruha ogone'ete'e faraiḡa rafaḡa 'aune turinido. E'ano'o Paulo'e zeḡe teite radadu gauido. ⁴ Ebu ani'e Bana Madaḡa madaḡa nidu'a, Iuda azaḡa kuru neḡano haramido, ebu Iuda zu Giriki azaḡani'a Zuhi'a Boro mazao fioga veize inare ḡoerido.

⁵ Silasi zu Timoteo'a Makedonia haba'anono'o onairotene, Paulo ani, mada nidu'a haramo moneo da'o gaue hunido, ebu Iuda azaḡa mazao “Iesu'e Keriso.” rae doḡo'ani furenido. ⁶ Rehano ze Paulo haramo 'ue ḡoerinu, zu ḡoere sau'a hina roninutene, ani'e dabuaḡa zu'izu'inadu ziro, raena'a, “Za ire roga diuḡo'idene, a'e zae sau'a u'ano ro'i! E'e aduga'e eḡe mazao o'o'a. E izidiono'o'e onamadu, Iuda mene azaḡa mazao harami'uma.”

⁷ Ebu ani, Iuda azaḡa kuru neḡa modadu, vaze niḡa Titio Iusito, ani ne onamiro. Ani'e Badi'a kurano haudote'e vazeḡa. Ani ne'e Iuda azaḡa kuru neḡa genaḡano. ⁸ Iuda azaḡa kuru neḡa ibitohau'ete'e vazeḡa'e niḡa Krisipo. Ani zu neḡano radiudote'e azaḡa nidu'a Zuhi'a Boro mazao fiiro. Korinto neḡa azaḡa ḡehaḡa zuni Paulo haramo egadu, Zuhi'a Boro mazao fiiro ebu bapatiso meiro.

⁹ Ohere 'ahogano, Zuhi'a Boro'a iḡunao Paulo niro. “Ago rihano'! Rehano 'ize haramo onamo'! Hebe'o ago 'ue rado'! ¹⁰ Mazaḡa e'e ḡae teite radiu'ohe. Vaze 'ahogani'a zuni sausau'oga veize mene agato ḡani'uma, mazaḡa ne 'adao'e eḡe none re'uma azaḡa ḡehaḡa.” ¹¹ E'ano'o Paulo'e Korinto neḡano muri tiba zu bato fu'o tiba fare (6) radadu, Badi'a ḡoere ihozido.

¹² Vaze 'ahoga, niḡa Galio, ani'a Akaia haba'a gavanaḡa reirote'ea, Iuda azaḡani'a tiburanadu, Paulo obone tiro, ebu kota haba'a tutune onamiro. ¹³ Ebu raena'a, “Vaze 'adi'e, vazevaze'a Badi'a mazao kuranoga veize, zamaze au'ohe. Badi'a 'ahoga mazao kurau'eta'a'e, Roma azaḡa goro.” ¹⁴ Ebu Paulo'a ḡoerihini ra'enogano, Galio'a Iuda azaḡa ziro, raena'a, “Ego'! Iuda azaḡa! Vaze 'ahogani'a goro vari'ifo, ga haḡai sau'a boro haḡaifone, eḡe'a ḡoereze ego zinifo. ¹⁵ Rehano za'e Iuda azaḡa mone ḡoe'a ga niḡa ga goroḡa nunu moneo ta'irotoite ḡo'ano'idene, zae da'o ḡo'ane faino'! E'e 'uguḡa kotaḡa mene haḡai'uma.”

¹⁶ Ebu Galio'a kota haba'anono'o tuḡuze buziro. ¹⁷ Ebu zeḡe nidu'a, Iuda azaḡa kuru neḡa ibitohau'ete'e vazeḡa, niḡa Sositene obone teadu, kota haba'a 'usiḡano bouniro. U Galio'e ḡiane re'ore'iro.

Paulo'a Korinto neḡanono'o Antioka neḡa bare onamiro

¹⁸ Paulo'a Korinto neḡano 'ize mada ḡehaḡa radirote'e enogano, Zuhi'a Boro mone azaḡa muhizadu, Suria haba'a ruhau onamiro. Priskila zu Akula'a ḡatine onamiro. Paulo'e 'ize 'izema ruhanogano, Kenekrea toḡatoḡaḡano iguḡa vari'iro, mazaḡa ani ibite Badi'a mazao kuranadu, ḡoere rinede tirote'e zamaḡano radiunu 'ahine.

¹⁹ Ze Efeso neḡano feurirotene, Priskila zu Akula'e e'ea ohoze modiro, u ani'e Iuda azaḡa kuru neḡa diuḡadu, Iuda azaḡa teite hari manoḡa ḡo'aniro. ²⁰ Ze'e Paulo'a zeḡe teite e'ea faḡa radoga uminiro rehano, ani mene mae ḡihiniro. ²¹ Rehano ani muhize iḡune'ena'a, 'ahige reiro. "Badi'a'a uratine, zae vaḡe bare onai'uma." Ebu ani Efeso neḡanono'o ruhau onamiro. ²² Paulo'a Kaisarea neḡano feurirotene, Ierusalem'a neḡa onamadu, ekalesia azaḡa teite hido titiro, ebu bare Antioka neḡa onamiro.

Paulo'a haba faḡano harame ragavirote'e uḡiduḡa

²³ Paulo ani, mada mene ḡehaḡa Antioka neḡano radirote'e enogano, e'eano'o iḡunadu, Galatia zu Ferigia haba'ano neḡa 'ahoga 'ahoga onamiro. Ebu Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a nidu'a inaraziro.

²⁴ U Iuda vazeḡa 'ahoga, niḡa Apolo, ani Efeso neḡa onairo. Ani'e Alesandria neḡa vazeḡa. Ani faifairu ḡoere'ete'e vazeḡa zu buka zaḡoḡa zuni faine ederoga. ²⁵ Zu Zuhi'a Boro ibi fairu ederirote'e vazeḡa, ebu zama nidu'a hanadu inare ḡoerido zu Iesu hariḡa hugano da'o ihozido. Rehano Ioane'a bapatzirote'e da'o edeḡa. ²⁶ Apolo ani Iuda azaḡa kuru neḡano mene rihau'ena'a ḡoeriro. Rehano Priskila zu Akula'a ḡoe'a igirotene, neze tutune onamadu, Badi'a ibi huga faifairu ihoniro.

²⁷ Ebu Apolo'a Akaia haba'a onamihi reirotene, Zuhi'a Boro mone azaḡani'a inara ḡoe'a haro. Ebu Akaia haba'ano Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a veize so'a mirihe tuḡururo, zeḡe ani'a onamite'ea mae ḡihinoga. Apolo'a e'ea feurirotene, Badi'a'a ḡahunone manoḡa zenadu, Zuhi'a Boro mazao fiidote'e azaḡa borofe ihoze danazinu. ²⁸ Mazaḡa ani'a buka zaḡoḡanono'o "Iesu'e Keriso" rae ihoze'ena'a, Iuda azaḡa teite hunio ḡihau ḡo'anadu buziro.

19

Paulo Efeso neḡano

¹ Apolo'a Korinto neḡano radiunute'e madaḡano, Paulo ani maḡa haba'a tihitihine onamadu, Efeso neḡano feuriro. E'ea Zuhi'a Boro tahi'a nu hidadu, ² ḡadiziro, raena'a, "Za, Iesu mazao firote'e zamaḡano, Vine Zaḡoḡani'a zae vaḡe ovairo hehe?"

Ze naenaenina'a, "Mene! Eme, Vine Zaḡoḡa ra'ete'e zuni mene igiro." ³ E'ano'o Paulo'a ḡadizena'a, "Za nagi bapatziro meiro?" reirotene, ze'a naenaenina'a, "Ioane bapatziro meiro." reiro.

⁴ Paulo'a raena'a, "Ioane'a bapatzirota'a'e, zae'a zamaze ḡihunadu, haḡai sau'a modoga. Ebu ani zina'a, 'Eḡe ḡaruna onaite'e vazeḡa mazao fio'i! A'e Iesu.' rae reiro."

⁵ Ze ḡoere e'e igirotene, Zuhi'a Boro Iesu niḡano bapatziro meiro. ⁶ Ebu Paulo'a 'evo'a zeḡe rana tirotene, Vine Zaḡoḡani'a zeḡe vaḡe ovairo, ebu ze ago 'ahoga 'ahogano ḡoeriro, ebu Badi'a'a ihozirote'e ḡoe'a rae fureniro. ⁷ E'e zamaḡano'e, ohoze gaubana zu aheu fare (12) heuḡani'a radiro.

⁸ Ebu Paulo ani, Iuda azaḡa kuru neḡa diuḡadu, e'ea bato uḡidu inare haramido. Ebu Badi'a'a zuhi'azite'e ḡoe'a Iuda azaḡa teite ḡihau ḡo'aniro, zeḡe zuni Iesu mazao fioga veize. ⁹ Rehano Iuda azaḡa nu'e, teḡa riranadu, Paulo ḡoere hezaho haro, ebu vaze ḡehaḡa ubumao Zuhi'a Boro ibi sausaune ḡoeriro. E'ano'o Paulo'e Iuda azaḡa kuru neḡa mode buanadu, Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a zamaze onamiro. Ebu vaze 'ahoga niḡa Turanu, ane'a ihoze'ete'e neḡa onamadu, mada nidu'a e'ea ḡo'ane ihozido. ¹⁰ 'Ouge

haḡae onamoo, muri aheu meiro. E'ano'o Iuda azaḡa zu Giriki azaḡa Asia haba'ano radiu'ete'e'a nidu'a, Zuhi'a Boro ḡoere igiro.

Sikeva ubuga duḡuru'a vine sau'a hegone bune nuriro

¹¹ Badi'a ani, Paulo gauono'o gigi'a haḡaiḡa iḡaiḡa mene horone'ete'e haḡaido. ¹² Vaze nu'e, Paulo'a odohe raudote'e mukoḡa zu vidau gaudote'e dabuaḡa afa'a madu, ugi azaḡa ranao tidotene, ugize'a manorido, zu vine sau'ani'a buaudo.

¹³ U Iuda azaḡa nu haba 'ahoga 'ahogano ragave'ena'a, vaze mazaono'o vine sau'a hegoze buze'ete'e'a, ze Zuhi'a Boro Iesu ni rae nuriro. Ze vine sau'a zinu, raena'a, "Iesu ni, Paulo'a rae haramete'e'e, e'e niḡano ḡa'ohe. Vaze mazaono'o buano'!" rae reiro. ¹⁴ Dibu'o hau'ete'e boro 'ahoga, niḡa Sikeva, ane ubuga fu'o zu aheu fare (7) zuni e'uge haḡairo. ¹⁵ 'Ougirotene, vine sau'ani'a naenaezina'a, 'ahige reiro. "Iesu eḡe edeḡa, zu Paulo eḡe edeḡa, u za'e iniu?" ¹⁶ 'Ouge radu e'e vineḡa sau'ani'a radiu'ete'e vazeḡani'a, zeḡe rana rafatiro, ebu ani inara'e zeḡe teite mene idaḡa 'ahine, zeḡe nidu'a raharahaziro. E'ano'o tahi'a tahi'a'e firina zu aḡirize ruau'ena'a, neono'o ferau buaro.

¹⁷ Efeso neḡano Iuda azaḡa zu Giriki azaḡani'a e'e hariḡa igirotene, zeḡe nidu'a ḡiḡaroziro, ebu Zuhi'a Boro Iesu ni nigune ḡihiniro. ¹⁸ Ebu Zuhi'a Boro mazao firote'e azaḡa ḡehaḡani'a onaadu, aneane haḡai sau'a rae fureniro. ¹⁹ Nabone azaḡa ḡehaḡa'e zeḡe murava bukaḡa odohe onaadu, vaze nidu'a ubumao hufi haoniro. Hufi haonirote'e bukaḡa naeḡa nidu'a me'ode nu'onirotene, siliva moniḡa 50,000 reiro. ²⁰ 'Ouge'ena'a, Zuhi'a Boro ḡoere'e gigi'eita bororu onamiro zu inare onamiro.

Efeso neḡano hara boro'a fureraro

²¹ Efeso neḡano 'uguḡani'a furerarote'e ḡarugano, Vine Zaḡoḡani'a Paulo ibito hanadu, ani Makedonia zu Akaia haba'a onami'udu'u, Ierusalem neḡa onami'uma rae zamariro, ebu raena'a, "Ierusalem neḡa onamite'e ḡarugano, Roma neḡa zu onami'uma." reiro. ²² E'ano'o Paulo'e, ane dana vazeḡa aheu, Timoteo zu Erasto Makedonia haba'ano ibite tuḡuziro, u ani'e mada nu Asia haba'ano radiunu.

²³ E'e madaḡa heuḡano, Efeso neḡano aduga boro'a Zuhi'a Boro Ibi mae ḡihine'ete'e azaḡa moneo fureraro. ²⁴ E'e haḡaiḡa'e 'ahige fureraro. E'ea vaze 'ahoga, niḡa Demetrio'a radiunu. U Efeso roḡae badi'aḡa niḡa'e Atemisi*. Demetrio'e, siliva hina e'e badi'aḡa dibu'o neḡa kobefe idane haḡae'ete'e gauḡa odohe durido, ebu tahi'a ḡehaḡani'a ane 'u'uḡano gauadu, moni boro meido. ²⁵ Demetrio'e, ane gau azaḡa zu ane gau heuḡa haḡae'ete'e azaḡa nu'ozadu ziro, raena'a, "Nego, zae edeḡa, eme'e gau 'adi haḡaadu moni boro ma'ohe. ²⁶ Za, Efeso neḡano zu Asia haba'a nidu'a zamaḡano Paulo'a vaze ḡehaḡa zamaze anadu, tutuze ve'ozirote'e horoniro, zu igiro. Ani raena'a, "Evore hina haḡae'ete'e badi'aḡa'e mene badi'a.' ra'ohe. ²⁷ Nougine eme gau niḡani'a sauta'uma, zuni Atemisi, roḡae badi'aḡa boro, ane dibu'o neḡa zuni vaze'a huga o'o'a re'uma. Zu roḡae badi'aḡa, ani niḡa ḡihi'a ra'ete'e'a dauḡi'uma. Asia haba'a zu haba 'ahoga 'ahogano vaze nidu'a'a kurano hau'e rehano, 'ougi'uma."

²⁸ Nu'orarote'e azaḡani'a e'e igirotene, maḡune rudaro ebu houna'ena'a, "Efeso azaḡa roḡae badi'aḡa, Atemisi'e niḡa boro bagaḡa!" reiro. ²⁹ Ebu Efeso neḡa azaḡa nidu'a'a houna'adu harae ḡuzuhe huniro. Ebu Makedonia haba'anono'o Paulo ḡatine onairote'e azaḡa, Gaio zu Aristako, ze oboze teadu, ahase'ena'a, zeḡe nidu'a Efeso nu'onu'o haba'a idaḡa dure diuḡiro. ³⁰ Paulo ani, vaze ḡuḡuvaḡa ḡorezihi radu zeḡe ḡunuḡano diuḡihi reiro rehano, Zuhi'a Boro tahi'a duḡuru'a garariro. ³¹ Zuni Asia haba'a gavamanio gaue'ete'e azaḡa nu'e Paulo vaze. Zeḡe zuni umide ḡoere tuḡurena'a, "Nu'onu'o haba'a ago diuḡo'!" reiro.

³² Ebu Efeso nu'onu'o haba'ano'e, vaze ḡuḡuvaḡa nidu'a harae ḡuzuhido. Ze ḡoere 'ahoga 'ahoga rae houna'ido, rehano e'e zamaḡano vaze ḡehaḡa'e aḡu'a, nagini u'ano diuḡirota'a'e. ³³ Iuda azaḡa nu'a, vaze 'ahoga, niḡa Alesana, ani vaze ḡuḡuvaḡa zamao duine moneneadu, nougi'uma rae ihoniro. Ane'a e'ea edarotene, hara'a zuhutanoga

* 19:24 E'e badi'aḡa'e huga ḡehaḡa haḡai'uma badi'aḡa rae zamariro.

veize 'evo'a ġihiniro, ebu vase ġuġuvaġa ġorezihi reiro. ³⁴ Rehano Alesana'e Iuda vaseġa. Vaze ġuġuvaġani'a e'e ederirotene, ze nidu'a ago tibano huau'ena'a, “Efeso azaġa roġae badi'aġa Atemisi'e niġa boro багаġa!” reiro. Ġoere tiba e'e da'o barebare rae harae onamo, mada aheu (2 hours) meiro.

³⁵ Ne gavamaniġa veize seketeri gauġa haġae'ete'e vaseġa 'ahogani'a vase ġuġuvaġa hara garariro, ebu zeġe nidu'a sifu radirotene, ani zina'a, “Efeso azaġa, vase nidu'a edeġa, Efeso neġa'e roġae badi'aġa boro Atemisi dibu'o neġa taufe radiu'ohe, zuni Atemisi iraġa hadiġa adureono'o ovairote'e zu taufe'ohe. ³⁶ E'ebano'o Efeso azaġani'a 'ouge'eta'a'e, haġai hugahuga. E'ano'o za ago harao'i! Ġurizabuo ġau 'ahoga ago haġae tauġo'i! ³⁷ Za vase aheu 'adi zamaze onaa rehano, ze emeġe kuru neġano ġau 'ahoga mene ġonotaneha, zu emeġe roġae badi'aġa niġa mene sausaune ġoereha. ³⁸ Demetrio zu ane gau tiba azaġa'e vase 'ahoga 'utihi reine'e, kota onamine manoġa. Kota'e boha'a, zu e'ea gavana azaġani'a radiu'e 'ahine, e'e haba'ano ġoere aduga ane mazao ri'inine manoġa. ³⁹ Ga zae mazao ġoere 'ahoga e'e reine, Efeso gavamani goroġano ne azaġani'a nu'oru'ete'e zamaġano ġo'anine manoġa. ⁴⁰ Eme'e, izidi 'ada harae ġuzuhate'e haġaiġa u'ano, nougine'e gavamani azaġani'a emeġe rana aduga ti'uma. Eme'a haraata'a'e mazaġa o'o'a 'ahine, eme'e emeġe moneo ġoeroga mene idara'uma. ⁴¹ Ani 'ouge ġoeradu, vase ġuġuvaġa tuġuze ġouriro.

20

Paulo'a Makedonia zu Giriki haba'a onamiro

¹ Efeso neġano harae ġunuġunirote'e'a hauġirotene, Paulo ani Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a huze nu'ozadu, inara ġoe'a ziro, ebu “E'e radihi!” radu, Makedonia haba'a onamiro. ² Ani e'e haba'ano oname'ena'a, Zuhi'a Boro mone azaġa inara ġoe'a ġehaġa ziniro. E'ebu'u Giriki haba'ano feuriro. ³ E'ea feurirotene, bato uġidu radiro. E'e enogano Suria haba'a ġasi hina onamihi reirotene, Iuda azaġani'a Paulo matihi radu neneġani'ete'e igiro 'ahine, ani zamaradu, “Makedonia mone onamadu bari'uma.” rae reiro.

⁴ U ane teite oname'eta'a'e, Berea neġa vaseġa, niġa Sapatere, ani'e Puro ubuga, ebu Tesalonika neġa azaġa'e nize Aristako zu Sekundo, ebu Derebe neġa vaseġa'e niġa Gaio, ebuni Timoteo, ebu Asia haba'a azaġa'e nize Tukiko zu Torofimo. ⁵ Ze'e ibite iġunadu, Toroa neġano guhifiro. ⁶ U eme'e Beredi Mene Menoga Au'ete'e Muiġa haġairote'e enogano, Filipi neġanono'o ġasio ruhau onamiro, ebu mada fu'o (5) ruhau onamadu, Toroa neġano guhife'ete'e azaġa teite 'auġiro, ebu e'ea mada fu'o zu aheu fare (7) radiro.

⁷ Satadei ġorava uġano, eme Zuhi'a Boro zamare'ete'e ogomuġa au tiburanoga veize nu'oraro. E'e zamaġano Paulo'a haramo onamoo, ohere nemanema reiro. Mazaġa irarine, muhize iġuni'uma 'ahine. ⁸ Eme hitaga neġano nu'oru radiro. E'e zamaġano'e ihure ġehaġa agane tiro. ⁹ U ohoze tahi'aġa 'ahoga, niġa Iutiko'a marama rana ehore radiunu. Paulo'a haramo 'au'aune onamirotene, ani baze rudaro. Baze rudarote'e zamaġano, ane huga ne hitaga uġiduġanono'o uitadu, rahao bua' ovoiro, ebu zeġe'a mae ġihinirotene, rudanoga horoniro. ¹⁰ Rehano Paulo'a ovaradu ane rana ġuġuriro, ebu afunadu 'ahige reiro. “Ago zamaro'i! Ani ġaboga!” ¹¹ Ebu Paulo ani hitaga neġa bare itadu, Zuhi'a Boro zamare'ete'e berediġa zeġe teite au tiburaro, ebu ġoere onamo, irarirotene, iġuniro. ¹² Nu'onu'o azaġa'e ohoze tahi'aġa ġabodate'e zamahu onamiro, ebu matu'u boro haġairo.

Paulo'a Toroa neġanono'o Mileto neġa onamiro

¹³ Paulo ani Aso neġa u'a gabao onamiro. U eme'e ani'a efadu, ġasi hina ibite e'e neġa onamiro, ebu eme ani e'eabu'u ġasio mae ufi'uma reiro. ¹⁴ Ebu Paulo'a Aso neġano emeġe teite 'auġirotene, ġasio ofadu, Mitulene neġa ruhau onamiro. ¹⁵ E'eano'o bare ruhau onamo, irarirotene, Kiosi 'umuġa uhiġano vitaro. Ebu ruhau onamo, moġa madaġano Samosi 'umuġano feuriro. Ebu e'e moġanobu'u Mileto neġano feuriro. ¹⁶ 'Ouge ruhau onamirota'a'e, Paulo'e Asia haba'ano mada'a hauġoga mene uratadu,

Efeso neġa'e ruhau vitini'uma reiro. Ani ura'e, Pentekosi madaġa 'izema mougano, Ierusalem neġano feuroga radu ġarihe ġarihiro.

¹⁷ Rehano Mileto neġano feurirotene, Paulo'a Efeso ekalesia vase boroboro veize ġoere tuġuriro, ane vaġe onaoga raduni. ¹⁸ Ze onairotene, Paulo'a ġoreziro, raena'a, "Zae huga edeġa, eġe'a Asia haba'a diuġirote'e madaġa ġadaheġanonono'o onao izidi, mada nidu'a, zae teite nouge nouge radiunuta'a'e. ¹⁹ E Zuhi'a Boro tuġure haġaidote'e zamaġano, vaġute'ena'a zu nihe vuġa sone'ena'a gauido. Zu Iuda azaġa nu'a uġuhihi radu, eġe mazao haġai sau'a sau'a haġaido rehano, rinede gauido. ²⁰ Ebu danazi'uma ġoe'a nidu'a rae furenido, zu hunio ga ane ane neo ihoze ragavido. ²¹ Ebu Iuda azaġa zu Iuda mene azaġa mazao hari tiba hina da'o haramo hunido, raena'a, 'Haġai sau'a modadu Badi'a vaġe onamo'i, ebu Zuhi'a Boro Iesu mazao fio'!

²² Ebu ġiano'! Vine Zaġoġani'a tuġutuġuhadu, Ierusalem neġa oname'ohe. Rehano e aġu'a, de'ea nagini'a eġe mazao furera'uma. ²³ Eġe'a ragave'ete'e neġaneġano Vine Zaġoġani'a dehene ihi'eta'a'e, 'E'e ġu'ano ohohi'uma, ebu aduga hidi'uma.' ²⁴ E'e 'ouge ġabonehe modine zuni idaġa rehano, Zuhi'a Boro Iesu'a inirote'e ibiġa oname hauġine, zu gauġa haġae hauġine manoġa. A'e Badi'a'a manoġa vase ġahunone zini'uma hariġa manoġa rae furene'ete'e.

²⁵ E zae bo'aġano Badi'a'a vase zuhi'azi'uma hariġa haramo ragavido. Ġiano'! Izidi e edeġa, zae nidu'a iraha mene bare horoni'uma. ²⁶ E'ano'o eġe'a izidi 'ada rae furene'ohe. Zae'a ġabone ibiġa daunine zuni, e mene debahi'uma, ²⁷ mazaġa Badi'a'a zae'a haġaoga urate'ete'e ġoe'a nidu'a rae fureno zinero.

²⁸ E'ano'o ġae ġae'a ġae bare dugu'e'eno'i, zu ekalesia azaġa nidu'a duguze'eno'! Ze'e Vine Zaġoġani'a 'evorezeo tiro, zae'a ġiaze'enoga radu. Ebu mamoe narine'ete'e teige, Badi'a ekalesia azaġa narizo'! Ze'e Badi'a'a ubuga ru hina meirote'e azaġa. ²⁹ E edeġa eġe'a muhizite'e enogano, ġuriro haramo vaseġa 'ahoga 'ahogani'a agire ġuniġa teige zae bo'aġano diuġi'uma, ebu ġaboneze manoġa sausaune huni'uma. ³⁰ Zuni zae bo'aġanonono'o vase nu'a iġunadu, huga ġoe'a ve'one ihozi'uma, ebu Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a zamaze a'uma, zeġe hegotoga veize. ³¹ E'ano'o dugu'e'eno'! Eġe'a muri uġidu zamaġano mada'i zu ohere nidu'a nihe vuġa sone'ena'a, zae zae ihozidote'e zamare'eno'!

³² E izidi zae Badi'a 'evorao ti'ohe, zu Badi'a ġahunone manoġa ġoe'a zae mazao mode'ohe, danazoga veize. Ebu e'e ġoe'ani'a ibito zini'uma, ebu za'e Badi'a'a inahe meirote'e azaġa nidu'a teite ġahugoneġa manoġa me'uma. ³³ E, zae teite radiunute'e madaġano, monize zu dabuaze veize mene kanaudo. ³⁴ Zae huga edeġa, e 'evorehe aheu 'adi hina gauadu, eġe zu eġe teite rau'ete'e azaġa veize nagini'a ferefe'ete'e hoitido. ³⁵ Ebu ġabonehe nidu'a zamaġano, inare gauadu ġau'a fereze'ete'e azaġa danazido, zae'a ġiane imanoga. Zu Zuhi'a Boro Iesu Ane Hugani'a 'ahige reiro, 'Ġau vase mazao ġahuge'ete'e haġaiġa'e vase mazaono'o ma'ete'e haġaiġa vitinoga. Ġahuge'ete'e vaseġa'e Badi'a'a manoġa boro ha'uma.' Za e'e ġoe'a zamare'eno'!"

³⁶ Paulo ani ġoere hauġirotene, obenaġa hina tuġadu zeġe nidu'a teite Badi'a mazao kuraro. ³⁷⁻³⁸ Ebu ze nidu'a nianadu, 'unuġano ahaini'ena'a fura'inero. Ze zamaze are rudaro, mazaġa Paulo'a zina'a, "Za'e iraha mene bare horoni'uma." reiro 'ahine. Ebu Paulo ġatine ġasio ohoni' onamiro.

21

Paulo'a Ierusalem neġa onamiro

¹ Eme, Efeso ekalesia boroboro teite uhiu hauġirotene, ġasio tiradu Koso 'umuġa roġoroġe onamiro. Ebu baze irarirotene, Rodo 'umuġa ruhau onamiro, ebu hena Asia haba'ano Patara neġa ruhau onamiro. ² Ebu e'ea, Foinike haba'a onami'uma ġasiġa horonirotene, e'e ġasiġano tiradu iġuniro. ³ Ebu onamo Kupro 'umuġa haninirotene, eda'e moneono'o ruhau vitanadu, Suria haba'a u'a ruhau onamiro. Ebu Turo neġano hebetiro, mazaġa ġasi'e e'ea tohe ruruni'uma 'ahine. ⁴ U eme Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a

vaḡadu, fura tiba zeḡe teite radiro. Ebu e'e azaḡa, Vine Zaḡoḡani'a ihozadu, Paulo bare bare garariro, raena'a, "Ieruselema neḡa ago ito'!" ⁵ Rehano iḡuni'uma madaḡa meirotene, bare 'aune onamiro. E'ano'o Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a'e inudeze zu enezeta, ḡatife ne ḡutu'aḡano tuḡufi' ovoiro. Ebu e'ea emeḡe nidu'a hesao obenafe hina tuḡadu kuraro. ⁶ Eme zeḡe teite uhiu hauḡirotene, ḡasio tiriro. U ze'e bare ne onamiro.

⁷ Eme Turo neḡanonono'lo 'aune ruhau onamo, Tolemaia neḡano hebetiro. A'e emeḡe ruhu ḡonaga. Ebu e'ea Zuhi'a Boro mone azaḡa teite matu'otite ḡoeradu mada tiba zeḡe teite radiro. ⁸ Irarirotene, eme odao onamo, Kaisarea neḡano feuriro. Ebu hari manoḡa haramete'e vazeḡa 'ahoga, niḡa Firifo neo radi' onamiro. Ani'e Ieruselema ekalesia azaḡani'a vaze fu'o zu aheu fare (7) inahē meirote'e vazeḡa 'ahoga. ⁹ Ani aboḡa nogobaḡa ḡazaḡa (4). Ze Badi'a'a ḡoere zenadu rae furenido.

¹⁰ Eme Kaisarea neḡano mada ḡehaḡa 'ai radirotene, Iuda haba'anono'lo peroveta vazeḡa 'ahoga niḡa Agabo'a feuri' ovairo. ¹¹ Ani emeḡe vaḡe onaadu, Paulo kiba'i ga bereta meiro, ebu e'e hina ane'a bare 'evo'a zu odaḡa ogoranadu, 'ahige reiro. "Vine Zaḡoḡani'a 'ahige ra'ohe. 'Kiba'i 'adi vazeḡa'e, Iuda azaḡa Ieruselema neḡano radiu'ete'e'a 'ahige ogoru ti'uma, ebu Iuda mene azaḡa 'evorao ri'ini'uma.' "

¹² E'e igirotene, eme, Paulo teite raudote'e azaḡa zu e'ea radirote'e azaḡani'a "Ieruselema neḡa ago ito'!" rae Paulo uminiro. ¹³ Rehano Paulo'a raena'a, "Za nougadu niau'ena'a, e zama zorene'ohe? Zuhi'a Boro Iesu niḡa u'ano Ieruselema neḡano ḡu'ano ohohoga idaḡa, zu rudanoga zuni idaḡa. E zamahe haneha." ¹⁴ Eme ani gararo ḡizirotene, e'ea modiro, rehano 'Zuhi'a Boro mazao mode'ohe!' rae reiro.

¹⁵ 'Ouge mada nu radirote'e enogano eme, Paulo zu ane teite rau'ete'e azaḡa, tohefe ruhinadu, Ieruselema neḡa itiro. ¹⁶ Kaisarea neḡanonono'lo Zuhi'a Boro tahi'a nu zu eme teite itiro, ebu Ieruselema neḡano Nasona neo radifine tutufe onamiro. Ani Kupro vazeḡa, zu amahi Zuhi'a Boro tahi'a rae onairo.

Paulo'a Iakobo ḡiani' onamiro

¹⁷ Eme Ieruselema neḡano feuri' itirotene, Zuhi'a Boro mone azaḡani'a matu'e'ena'a mae ḡihifiro. ¹⁸ Irarirotene, Paulo zu emeḡe nidu'a'e Iakobo ḡiani' onamiro. Ieruselema ekalesia azaḡa boroboro nidu'a zuni e'ea. ¹⁹ Paulo ani zeḡe teite hide ḡoretite hauḡirote'e enogano, ane gau zamaḡano Badi'a'a Iuda mene azaḡa mazao haḡairote'e haḡaiḡa nidu'a fairu doḡo'ani rae furenido.

²⁰ Ze e'e igirotene, Badi'a niguniro. Ebu Paulo nina'a, "Nego! Ḡae edeḡa, Iuda azaḡa'e ḡehaḡa bagaḡani'a 'ai Iesu ni mae ḡihineha, ebu zeḡe nidu'a Mose goro ḡoe'a zu mae ḡihine hune'ohe. ²¹ Ze hariḡo 'ahige igiro. Iuda azaḡa nu'e Iuda mene azaḡa bo'aḡano radiu'ohe. Ḡa'e zeḡe mazao 'ahige haramiro. 'Mose goro ḡoe'a'e modo'! Ebu eneze guraḡa guraḡa ahiri rana iḡuri ago haḡao'! Zu Iuda azaḡa ibi'a haḡaiḡa nidu'a modo'! ²² Eme nougine manoḡa? Ze ḡa'a onaata'a'e ederi'uma. ²³ E'ano'o ḡa'e emeḡe'a ḡeite'e haḡaiḡa haḡao'! Emeḡe bo'aḡano Badi'a ubumao ḡoere riḡa rae teadu gore modirote'e ohozeḡa ḡazaḡa 'ada. ²⁴ 'Ahi duḡuru Dibu'o Neḡa zamaze onamadu, Badi'a ubumao dehera'uma haḡaiḡa zeḡe teite haḡao'! Zu vadinize 'ohanite'e naeḡa ḡae'a feino zeno'! 'Ougine, vaze nidu'a ederi'uma, hariḡo igirota'a'e mene huga, rehano ḡa Mose goro ḡoe'a ibiḡano oname'ete'e horoni'uma. ²⁵ U Iuda mene azaḡa Iesu mazao fie'eta'a'e, eme, zeḡe'a haḡai'uma haḡaiḡa so'ao mirihadu tuḡuro ziniro, raena'a, 'Ḡuriro badi'aḡa mazao ḡahunu hanate'e ogomuḡa ago ano'! Zuni 'unuḡano harine runedate'e maniḡa zu ru'e ago ano'! Ebu vaze 'ahoga ane teite mene hahurate'e vazeḡa teite ibi ago ve'ono'! "

²⁶ Irarirotene, Paulo ani vaze ḡazaḡa zamazadu dehera'uma haḡaiḡa zeḡe teite haḡairo. Ebu dibu'o neḡa diuḡadu, zeḡe'a Badi'a ubumao dehera'uma haḡaiḡa hauḡi'uma madaḡa, zu zeḡe tiba tiba veize nani'a Badi'a dibu'o hatite'e rae furenido.

Paulo obone tiro

²⁷ Badi'a ubumao dehera'uma haḡaiḡa haḡae'ete'e furaḡa 'ai nariga hauḡirote'e madaḡano, Iuda azaḡa Asia haba'anono'o onairote'e'a, Dibu'o Neḡano Paulo horoniro. Ze vaze ḡuḡuvaḡa nidu'a tutuze harae iḡunadu, Paulo obone tiro. ²⁸ Ebu ḡihau ḡoere'ena'a, "Isaraela azaḡa, danafo'i! Vaze 'adi'e haba'a haba'ano vazevaze ihoze'ena'a 'ahige ra'ohe. 'Isaraela azaḡa haḡaio ago onamo'i, zu Mose goro ḡoe'a modo'i!" Ebu Dibu'o Neḡa rae sausaune'ohe. Zu emeḡe Dibu'o Neḡano Giriki azaḡa tutuze zouzadu, haba zaḡoḡa 'adi sausaune'ohe." ²⁹ Ze 'ouge reirota'a'e, ibite Efeso vazeḡa Torofimo'e Paulo teite Ierusalem neḡano raunte'e horoniro. Ebu ze 'ane Dibu'o Neḡa zamaḡano tutune zouniro rae zamariro.

³⁰ Ebu Ierusalem ne azaḡa nidu'a harae ḡunuḡuniro, ebu vaze nidu'a dudu'ohadu, Paulo obone teadu, Dibu'o Neḡanono'o ahase buniro. Ebu ibihetaḡa nidu'a 'ai zogone hararo. ³¹ Nariga mau rune'ete'e zamaḡano, hariḡani'a Roma uti vazeḡa boro mazao bua' onamiro, raena'a, "Ierusalem ne nidu'a hara'a iri'aveha." ³² Ebu ani zogone uti azaḡa ibito zini'ete'e zu uti azaḡa zamazadu vaze ḡuḡuvaḡa u'a dure ovoiro. Harairote'e azaḡani'a uti vazeḡa boro tahi'aḡeta onaoga horozitotene, Paulo 'ai mene bouniro.

³³ Uti vazeḡa boro'a aradu Paulo obone tiro, ebu tahi'aḡa tuḡuzadu auri adiriḡa aheu hina batuniro. Ebu ḡadimu'ena'a, "Adi iniu? Ani nagini haḡaeha?" reiro. ³⁴ Ebu vazevaze'a ḡuḡuva ḡunuḡano ane ane edeḡano ḡoere iḡuniro. Uti vazeḡa boro ani, hara boro 'ahine, nagini u'ano 'ouge'eta'a'e ederoga mene idararo. E'ano'o tahi'aḡa zina'a, "Vaze 'adi uti azaḡa radone neḡa tutune onamo'i!" reiro. ³⁵ Ze tutune onamoo, ne ḡora'aḡano reirotene, vaze ḡuḡuvaḡani'a naenaono'o bounihi reiro 'ahine, ani 'ai herate ḡihiniro. ³⁶ Mazaḡa vaze ḡuḡuvaḡani'a ani hegote harae'ena'a, "Mau runo'i! Mau runo'i!" reiro.

Paulo'a vaze ḡuḡuvaḡa mazao ḡoeriro

³⁷ Paulo ani, uti azaḡa radone neḡano nariga tutune zounihi ra'enogano, ani'a uti vazeḡa boro uminiro, raena'a, "E ḡoere nu ḡeine idaḡa hehe?" Ebu uti vazeḡa boro'a zaḡuzaḡau'ena'a, "Ahi ḡa Giriki ḡoe'a edeḡa hehe?" rae ḡadimaro. ³⁸ "ḡa'e, Izipi vazeḡa ibite Roma gavamani teite utitihiradu, gorugoru azaḡa maḡa boro ḡazaḡa (4000) haba boha'a tutuze onamirote'e vazeḡa hehe?"

³⁹ Ebu Paulo'a naenaenina'a, "Mene, e'e Iuda vazeḡa. Nehe niḡa Taso, Kilikia haba'a zamaḡano ne boro. E vaze ḡuḡuvaḡa 'adi ḡorezoga rae umi'e'ohe." ⁴⁰ Ebu uti vazeḡa boro'a ḡoe'a mae ḡihinirotene, Paulo ani ḡora'ao edanadu, vaze'a mene haraoga rae 'evo'a mae ḡihiniro. Ebu hara'a dauḡe hunirotene, Paulo'a Heberu* ḡoe'ano ḡoreziro.

22

¹ Paulo'a raena'a, 'ahige reiro. "Nego nabudi, eḡe'a izidi 'aha eḡe moneo zae mazao ḡoere'ete'e ego'i!" ² Ani'a Heberu ḡoe'ano zeḡe mazao ḡoerirote'e igirotene, ze sifu hune radiro. Ebu ani raena'a,

³ "E'e Iuda vazeḡa. Kilikia haba'ano Taso neḡano fureraro, ebu Ierusalem neḡano bororaro. Ebu Gamaliela 'u'uḡano diuḡadu, vouḡafe goro ḡoe'a riḡa huneo ihohido, ebu Badi'a veize inarido, izidi zae'a haḡae'ete'e teige. ⁴ Ebu Zuhi'a Boro ibi azaḡa sausauzido. Nu'e zimi ruzido. Ohoze zu roḡae batuzadu, ḡu'a neḡano ohozido. ⁵ Dibu'o hau'ete'e ḡihi'aḡa zu Iuda kanisoro azaḡa zuni eḡe'a 'ada ra'eta'a'e hube rae re'uma. Mazaḡa ze Iuda azaḡa Damaseko neḡano radiu'ete'e veize miriho ḡoe'a tiro. Miriho ḡoe'a e'e eḡe'a madu Damaseko neḡa onamiro, e'ea Zuhi'a Boro ibio oname'ete'e azaḡa oboze teadu, Ierusalem neḡa tutuze onaadu, aduga zenoga veize.

⁶ Damaseko neḡa haniti' onamirotene, madai nemaḡano, eḡe rana agaḡa bagaḡani'a adureono'o tabara agara' ovairo. ⁷ E'e rahao higau bauradu, ago 'ahoga igiro, raena'a, 'Saulo, Saulo! ḡa nougadu eḡe sausahe'ohe?' ⁸ E ḡadinena'a, 'Zuhi'a Boro, ḡa iniu?' reiro. Ane'a naenaehina'a, 'E'e Iesu, Nazareta neḡa vazeḡa.' rae reiro.

* 21:40 Heberu ḡoe'a'e Iuda azaḡani'a ḡoere'ete'e ḡoe'a niḡa.

'Ĝae'a sausahe'ete'e vazeĝa.' ⁹ U ĝatihe onamirote'e azaĝa'e agaĝa horoniro rehano, ĝorehirota'a'e mene igiro.

¹⁰ Ebu eĝe'a raena'a, 'Zuhi'a Boro, e nagini haĝaine manoĝa?' Ani'a raena'a, 'Iĝunadu, Damaseko neĝa onamo'i! E'ea eĝe'a ĝanirote'e gauĝa nidu'a iho'i'uma.'

¹¹ Ebu e'e, agaĝa boro'a ubumahe 'uiro 'ahine, ehamanoga mene idararo. E'ano'o ĝatihe'ete'e azaĝani'a tutuhe, abihe'ena'a Damaseko neĝa onamiro.

¹² E'ea vaze 'ahoga, niĝa Anania'a radiudo. Ani'e goro ĝoe'a ibiĝano da'o onamido, ebu Iuda azaĝa Damaseko neĝano radiu'ete'e'a nidu'a, ani'e vaze manoĝa tauĝi reiro.

¹³ Ani onaadu, eĝe genaĝano edaro, ebu raena'a, 'Saulo, nego! Bare fairu ehamano'i!' E'ebu'u zogone Anania horonoga idararo.

¹⁴ Ebu Anania'a raena'a, 'Vouĝafe Badi'a'a ĝa mae avo tiro, ane zama ederoga veize, zu Iesu, Vaze duduĝa horonoga veize, ebu ani hebeono'o agoĝa egoga veize. ¹⁵ Mazaĝa Zuhi'a Boro veize ĝa'a horonirote'e zu igirote'e ĝauĝa vaze nidu'a mazao rae fureni'uma.

¹⁶ E'ano'o ĝa ago zamare 'ada'ado'i? Iĝuno'i! Iesu Keriso niĝano kuranadu bapatiso mo'i, ebu haĝaiĝo sau'a vuzu'e modo'i!

¹⁷ Ierusema neĝa bare erirote'e enogano, dibu'o neĝano kurarote'e zamaĝano, iĝunu'ete'e teigiro. ¹⁸ Ebu Zuhi'a Boro'a ĝorehoga horoniro. Ani raena'a, 'Ĝariho'i! Ierusema neĝanono'o zogone iĝuno'i! Mazaĝa ĝae'a eĝe hari rae furene'eta'a'e, Ierusema azaĝani'a mene mae ĝihini'uma'

¹⁹ Rehano eĝe'a raena'a, 'Zuhi'a Boro, eĝe'a Iuda azaĝa kuru neĝa nidu'a onamadu, ĝae mazao fie'ete'e azaĝa madu ĝu'a neĝano ohozido zu bouzidota'a'e, zeĝe edeĝa.

²⁰ Ebu ĝae hari rae furenidote'e vazeĝa, Stefano mau runirote'e zamaĝano, eĝe zu zeĝe teite zamahe tibunadu, e'ea edau radiro. Ebu Stefano mau runirote'e azaĝa'e dabuaze fui'e tiro. E'e dabuaĝa'e eĝe'a taufe radiro.'

²¹ Rehano Zuhi'a Boro'a ihina'a, 'Onamo'i! Mazaĝa eĝe'a Iuda mene azaĝa, haba faĝano radiu'ete'e mazao tuĝu'i'uma.'

²² Vaze ĝuĝuvaĝani'e igi onao, Paulo'a ĝoere e'e reirote'e igirotene, ze harae iĝuniro, raena'a, "Uguĝa vazeĝa'e mau runo'i! Ani'e ĝabode radoga mene idaĝa." ²³ Ze dabuaze feune ĝihine'ena'a zu raha mae feune'ena'a harae ĝunuĝuniro.

Paulo'e Roma mone vazeĝa

²⁴ Roma uti vazeĝa boro'a uti azaĝa zeadu, Paulo'e uti azaĝa radone neĝano mae zouniro. Ebu hariĝa rae furenoga veize "Masino'i!" rae ziro. Ani'e nougadu vaze ĝuĝuvaĝani'a ane mazao maĝune harae'ete'e ederihireiro. ²⁵ Uti azaĝani'a Paulo masinoga rae, 'evo'a hutube 'eine utirotene, Paulo'a uti azaĝa ibito zini'ete'e vazeĝa e'ea edau'ete'e nina'a, 'ahige reiro. "E'e Roma mone vazeĝa rehano, kotao 'ize mene ohohogano masihihi ra'ohē. A'e Roma goroĝano idaĝa hehe?"

²⁶ Ibito zini'ete'e vazeĝa e'e igirotene, uti vazeĝa boro vaĝe onamadu niro, raena'a, "Vaze 'adi'e Roma mone vazeĝa. Ĝa nougi'uma?"

²⁷ Uti vazeĝa boro'a Paulo vaĝe onamadu ĝadiniro, raena'a, "Eho'i! Ĝa Roma mone vazeĝa hehe?" Paulo'a "O'e" rae reiro.

²⁸ Ebu uti vazeĝa boro'a raena'a, "E'e Roma mone rouga veize moni boro modiro." Paulo'a naenaenina'a, "E'e furerarote'eano'o onao izidi, Roma mone vazeĝa."

²⁹ E'ano'o Paulo masinadu ĝadimu vaĝihireirote'e azaĝani'e, ane mazaono'o zogone ie vaĝiniro. Ebu uti vazeĝa boro ani, Paulo'e Roma mone ra'ete'e igirotene, ĝiĝaroniro, mazaĝa Roma mone vazeĝa obone tiro 'ahine.

Paulo'a kanisoro azaĝa nu'onu'o zamaĝano ĝoeriro

³⁰ Irarirotene, uti vazeĝa boro ani, Iuda azaĝa'e nougadu Paulo mazao maĝunirote'e huga ederihireiro. E'ano'o Paulo'e adiri mae butiro, ebu dibu'o hau'ete'e boroboro zu kanisoro azaĝa nidu'a nu'oziro. Ebu Paulo tutune onaadu, zeĝe zamao mae ohoniro.

23

¹ Paulo ani kanisoro azaḡa ḡiaze hune'ena'a, 'ahige reiro. “Nego nabudi, e'e Badi'a ubumao zamahe duduḡa hanadu, nagini nagana haḡae onainu.” ² E'e igirotene, dibu'ao hau'ete'e ḡihi'aḡa, niḡa Anani'a'a Paulo babaḡano edau'ete'e azaḡa zina'a, “Hebe 'ue fa'ono'i!” reiro. ³ Ouge reirotene, Paulo'a nina'a, “Ḡa, sau'aḡo 'u'uru touga raduni feni 'uruḡa hina fenine'ete'e biriḡa heuḡa! Badi'a'a fa'o'i'uma. Ḡa e'ea ehoradu, goro ḡoe'a ibiḡano aduga ini'uma ra'ohe. Rehano ḡa'e goro ḡoe'a vari'e'ena'a, 'Paulo fa'ono'i!' ra'ohe.”

⁴ Paulo uhiḡano edaunute'e azaḡani'a, Paulo nina'a 'ahige reiro. “Dibu'o hau'ete'e ḡihi'aḡa'e Badi'a'a ohoniro rehano, ḡoere sau'a hina ni sausaune'e hehe?”

⁵ Paulo'a naenaenina'a, “Nego nabudi, e aḡu'a, ani'e dibu'o hau'ete'e ḡihi'aḡa. E ve'oreha, mazaḡa buka zaḡoḡano 'ahige touga. 'Zae zuhi'azi'ete'e vazeḡa'e ḡoere sau'a ago no'i!' ” ⁶ Ebu Paulo ani, Sadukea zu Farisea azaḡani'a nu'onu'o zamaḡano radiu'ete'e horozitene, zeḡe bo'aḡano ḡoere ḡiharo, raena'a, “Nego nabudi, e'e Farisea vazeḡa, zu Farisea vazeḡa ubuga. E'e, rune vazeḡani'a bare ḡabodite'e zamare guhine'ete'e u'ano kota 'ada edau'ohe.” ⁷ Ouge reirotene, Farisea azaḡa zu Sadukea azaḡani'a ta'iro titiro, ebu nu'onu'o azaḡa nidu'a naenae edaro.

⁸ Sadukea azaḡa'e 'ahige rae ra'ohe. Rune vazeḡa'e mene bare ḡabodi'uma, zu vaze'e viga o'o'a, ebu tuḡure viga zuni o'o'a ra'ohe. U Farisea azaḡa'e e'e nidu'a mae ḡihine'ohe.

⁹ Ebu hara'a ufeta hune bororaro. E'e zamaḡano, goro ḡoe'a ihoze'ete'e azaḡa nu'e Farisea azaḡa. Zeḡe'a edanadu, riḡa ta'iriro, raena'a, “Vaze 'adi mazao'e sau'a 'ahoga o'o'a. Nougine, vine 'ahoga ga tuḡure viga 'ahogani'a ḡoreniro gaogi.” ¹⁰ Ta'iroze'a ufeta bororaratene, Paulo'e Iuda azaḡani'a hutube oname onaido. E'ano'o uti vazeḡa boro ani, Paulo sausauni'uma rae rihanadu, uti azaḡa zina'a, “Ovoradu, nu'onu'o azaḡa mazaono'o Paulo riḡa mae vaḡino'i, ebu uti azaḡa radone neḡano bare mae zouno'i!” reiro.

¹¹ E'e ohe'ano, Zuhi'a Boro'a Paulo uhiḡano edanadu niro, raena'a, “Inare rado'i! Ḡae'a Ieruselema neḡano eḡe hari rae furenirote'e teige, Roma neḡano zuni rae furen'i'uma”

Iuda azaḡa nu'a Paulo matihi rae neneḡaniro

¹² Irarirotene, Iuda azaḡa nu'a nu'oranadu, Paulo matihi rae sifu neneḡaniro, ebu Paulo ma'udu'u oga'uma ga gagi'uma raena'a, ḡoere riḡa gore ti modiro. ¹³ Ouge gore ti modirote'e azaḡa'e, ḡae ḡazaḡa gaubanana (40) vitinoga. ¹⁴ Ze dibu'o hau'ete'e boroboro zu vaze boroboro vaḡe onaadu ziro, raena'a, “Eme ḡoere riḡa 'ahige gore ti modeha. Mene oga'uma onamo Paulo ma'udu'u. ¹⁵ E'ano'o za zu kanisoro azaḡa'e uti vazeḡa boro uminine idaḡa hehe, zae mazao Paulo bare tuḡunoga? Za so'e faifairu bare ḡadini'uma ro'i! 'Ougine ani 'ize 'izema feurogano ibio ma'uma.”

¹⁶ Rehano Paulo ezeḡa ubugani'a Paulo ganato hau'ete'e hariḡa igiro. E'ano'o Roma uti azaḡa radone neḡa onamadu Paulo niro.

¹⁷ E'ano'o Paulo'a uti azaḡa ibito zini'ete'e vazeḡa 'ahoga hune onaadu niro, raena'a, “Tahi'a 'adi, uti vazeḡa boro vaḡe tutune onamine idaḡa hehe? Ani hari 'ahoga rae furen'o hatihi ra'ohe.” ¹⁸ E'ano'o tahi'a e'e uti vazeḡa boro vaḡe tutune onamiro.

Uti azaḡa ibito zini'ete'e'a, boro nina'a, “Ḡu'ano radiu'ete'e vazeḡa, Paulo'a huhe onamadu umideha. 'Tahi'a 'adi uti vazeḡa boro vaḡe tutune onamo'i!' raha. Mazaḡa ani'e hari 'ahoga rae furen'o ḡanihi ra'ohe.”

¹⁹ Uti vazeḡa boro'a tahi'a e'e genaḡa abine onamadu ḡadiniro, raena'a, “Ḡa nagini ihih'i ra'ohe?” ²⁰ Ani'a nina'a, “Iuda azaḡani'a ḡoere idanadu, ohoḡore Paulo'e Kanisoro azaḡa mazao tutune onamoga rae umi'i'uma ra'ohe. Ze'e so'e Paulo faifairu bare ḡadinihi re'uma. ²¹ E'ano'o ḡoereze ago ego'i. Mazaḡa ḡae ḡazaḡa gaubanana (40) vitinoga azaḡani'a ibio ganate radi'uma. Ze'e ḡoere riḡa 'ahige gore ti modeha. Ze

mene oga'uma ga mene gagi'uma onamo Paulo ma'uma. Izidi 'adi zamaġano, ze'e ġa ġoere guhine'ohe.”

²² Uti vazeġa boro'a nina'a, “Ġa'a ihohi' arate'e moneo, vaze 'ahoga ago no'i!” Ebu tuġune onamiro.

Paulo Kaisarea neġano tuġuniro

²³ Ebu uti vazeġa boro'a uti azaġa ibito zini'ete'e vazeġa aheu huze onaadu ziro, raena'a, 'Uti azaġa maġa aheu (200) huze nu'ozo'i, ebu veine hina utite'ete'e azaġa maġa aheu (200) zu hosi ranaono'o utite'ete'e azaġa ġae fu'o zu aheu fare gaubanana (70) huze nu'ozo'i! Ebu izidi ohere 9 koroko zamaġano iġunadu, Kaisarea neġa ovoro'i! ²⁴ Paulo veize hosi nu mo'i, ebu gavana vazeġa Feliki vaġe fairu tutune onamo'i!"

²⁵ Uti vazeġa boro ani, gavana vazeġa veize miriho ġoe'a tiro, raena'a, ²⁶ 'Eġe Klaudia Lusiana, ġihi'a vazeġa manoġa, gavana vazeġa Feliki mazao manoġa tauġi ra'ohe. ²⁷ Vaze 'ahi'e Iuda azaġani'a obone teadu matihi reiro, rehano eġe'a uti azaġa nu teite onamadu, Iuda azaġa mazaono'o mae vaġiniro, mazaġa ani Roma mone vazeġa rae reirote'e igiro 'ahine. ²⁸ Ebu e'e nagini u'ano Iuda azaġani'a maġunirote'e ed-erih radu, Kanisoro azaġa nu'onu'o zamao vaze 'ahi ohoniro. ²⁹ Ebu eġe'a ederirota'a'e, ani'a Iuda azaġa goro ġoe'a vari'irote'e u'ano maġuniro. 'Uguġa haġaiġa'e ġu'ano mene ohoni'uma, zu runeo mene tuġuni'uma ġauġa. ³⁰ E izidi Iuda azaġani'a ani matihi rae neneġanirote'e ega 'ahine, ġae vaġe zogone tuġune'ohe. Ebu Iuda azaġa zuni zeha, zeġe zu ġae vaġe ovamadu, ġae zamao ani'a haġairote'e haġaiġa rae furenoga veize.”

³¹ E'ano'o e'e ohe'ano uti azaġa ze, zirote'e idunaġano, Paulo tutune ovoadu, Antipatri neġano onamiro. ³² Irarirotene, hosi ranaono'o utite'ete'e azaġani'a da'o Paulo tutune Kaisarea neġa ovoiro. U uti azaġa odao onamirota'a'e, Ierusalem neġa bare itiro. ³³ Uti azaġa hosi ranaono'o utite'ete'e'a Kaisarea neġano feurirotene, gavana vazeġa Feliki miriho ġoe'a haro, ebu Paulo ani 'evorao tiro. ³⁴ Ebu gavana vazeġani'a miriho e'e me'odiro, ebu Paulo ġadiniro, raena'a, “Ġa no'e vazeġa?” Paulo'a, “Kilikia haba'a” reirotene, ³⁵ gavana vazeġani'a raena'a, “Ġae 'utirote'e azaġani'a feuri'udu'u, ġae'a nagini haġainute'e ġoe'a igi'uma.” reiro. Ebu uti azaġa zina'a, “Paulo'e Kini Heroda* ne, ane ġabogano ogorarote'e neġano ġu'a gadize'ete'e azaġa 'evorao to'i!” reiro.

24

Feliki'a Paulo kotaniri

¹ Mada fu'o enogano, dibu'o hau'ete'e ġihi'aġa, niġa Anania'a, vaze boroboro nu zu Roma goroġa edeġa vazeġa, niġa Teretulo teite Kaisarea neġa ovairo. Ebu ze gavana vazeġa mazao Paulo haġai rae fureniro. ² Paulo hune zounirotene, Teretulo'a gavana vazeġa mazao 'ute'ena'a haġaiġa rae fureniro, raena'a, “Feliki, ġihi'a hune vazeġa, ġae u'ano eme uniho manoġa faġa maha, zu ġae edeġa u'ano habafe zamaġano'e ġauġani'a manoreha. ³ Eme ġae haġai manoġa nidu'a u'ano matu'e rudau'ohe. ⁴ Rehano madaġo'a hauġite'e veize eġe ġoere tahiġa ge egoga umi'e'ohe.

⁵ Vaze 'adi'e emeġe'a ġiane'etene, haġai sau'a haġaadu, haba nidu'a zamaġano Iuda azaġa tutuzadu harae ġunuġune'ohe, zu Nazareta rae huze'ete'e azaġa ibito zini'ohe. ⁶ Ebu Badi'a dibu'o neġa zuni sausaunihi reiro. E'ano'o eme obone tiro. [Ebu eme Iuda azaġa goro ġoe'a hina kotanoga uratiro. ⁷ Rehano uti vazeġa boro, Lusiana onaadu emeġe 'evoraono'o riġa mae vaġiniro, ⁸ ebu ani 'ute'ete'e azaġa zina'a, 'Feliki vaġe onamo'i!' reiro.] Ġae ġatana'a ane ġadinine, emeġe'a ġae mazao 'utata'a'e nidu'a ġoere huga rae zamari'uma.” ⁹ Iuda azaġa zuni Teretulo ġoere atone'ena'a “Ani'a ġoerata'a'e ġoere huga” rae reiro.

¹⁰ Ebu gavana vazeġani'e Paulo'a ġoeroga veize vadini hina ta'oro harotene, Paulo'a ġoere iġuniro, raena'a,

* 23:35 Heroda 'adi'e 'Herod the Great'. Mataio 2:1-22, Luka 1:5

“E edeġa, ġa muri ġehaġa Iuda azaġa kotazinuta'a'e. E'ebano'o e'e matu'uheta, ġae ubumao eġe none ġoe'a rae furene'ohe.

¹¹ E, mada gaubanana zu aheu fare (12) onamirote'ea, Badi'a kurano hanoga veize Ierusalem neġa itiro. Ġae'a ġadimu vaġine, e'e hariġa zogone ederi'uma. ¹² E'e dibu'o neġa zamaġano vaze teite mene ta'iro titido, ga Iuda azaġa kuru neġa zamaġano ga Ierusalem neġa zamaġano vaze ġuġuvaġa mene tutuze harae tauġitauġido. E zeġe ubumao 'uguġa haġaiġa mene haġaido. ¹³ Zu zeġe'a izidi rae furenate'e haġaiġa horonirote'e vazeġa o'o'a. E'ano'o ġoereze mae ġihinoga mene idaġa. ¹⁴ Rehano e 'adi rae furene'ohe. E ibi 'ahoga, zeġe'a ve'oġa ra'ete'e ibiġano emeġe vouġa Badi'a kurano hau'ohe, ebu Mose goro ġoe'a zu peroveta azaġani'a tirote'e ġoe'a nidu'a mae ġihine'ohe. ¹⁵ Ebu ze'e, vaze manoġa zu sau'a nidu'ani'a runeono'o bare ġabodi'uma ra'ete'e madaġa zamare'ena'a, guhine'ohe. Ebu eġe zuni e'e guhine'ohe. ¹⁶ E'ano'o iġaiġa Badi'a zu vaze ubumao zamahe'e deheġano radoga veize haġai manoġa haġae hune'ohe.

¹⁷ E muri nu haba 'ahoga 'ahogano radiunute'e enogano, bare Ierusalem neġa itiro, Iuda azaġa danaze moni zenoga veize, zu Badi'a dibu'o hanoga veize. ¹⁸ E dehehe'ete'e haġaiġa hauġadu dibu'o neġano dibu'o hau radiu'enogano, Iuda azaġani'a horohiro. E'e zamaġano eġe uhiġano'e vaze ġuġuvaġani o'o'a zu harae tauġitauġoga zu o'o'a. ¹⁹ E'e zamaġano Iuda azaġa Asia haba'anono'o onairota'a zuni e'ea radiro. Eġe'a haġai sau'a haġairo rae reifone, zeġe'a onaadu ġae mazao e'e rae furenifo. ²⁰ Ga Iuda kanisoro azaġa nu'onu'o zamao mae ohohadu ġadihirote'e zamaġano, nagi haġai sau'a eġe mazao horonirote'e, Iuda azaġa 'ada'a rae furenine manoġa. ²¹ Eġe mazao'e ġoere 'adi da'o. Eġe'a zeġe bo'aġano edaunute'e zamaġano ġihau ġoeriro, raena'a, 'E, vaze'e runeono'o bare ġabodi'uma ra'ete'e ġoe'a mae ġihine'ete'e u'ano kotahe'ohe.' reiro.”

²² Feliki ani, e'e ibiġa moneo fairu ederoga 'ahine, kotaġa 'uadu, 'ahige rae ġoeriro. “Uti vazeġa boro, Lusja'a ovai'udu'u, ġoere ġonaga rae fureni'uma.” ²³ Ebu Feliki'a uti azaġa ibito zini'ete'e vazeġa nina'a, “Paulo'e ġu'a gadize'ete'e azaġa 'evorao to'i, rehano ibihetaġa'e ago 'ufuno'i, zu vaze'a dananoga ago gararo'i!” reiro.

²⁴ Mada nu ġarugano, Feliki ani inugeita onairo. Inuga niġa Dunisila. Ani'e Iuda roġaeġa. Ze uti azaġa zeadu, Paulo zamahu onairo. Ebu Keriso Iesu mazao fie'ete'e hariġa Paulo mazaono'o igiro. ²⁵ Paulo'a haġai duduġa, zu zama rinede'ete'e, zu mada ġonagano Badi'a'a vaze kotazi'uma hariġa rae furenitene, Feliki ani ġiġaronadu niro, raena'a, “Ai e'e da'o. Onamo'i! Mada manoġa horonine, bare huġadi'uma.” reiro. ²⁶ Feliki'a 'ougirota'a'e, Paulo'a moni nu zuni hanoga rae zamariro. E'ano'o ġae ġehaġa Paulo hune onaadu, ane teite ġoerido.

²⁷ Muri aheu meiotene, Porokio Festo'a Feliki iġu'a meiro. Rehano Feliki ani, Iuda azaġa zama'a manoroga veize Paulo'e ġu'ano modiro.

25

Paulo'e Roma zuhi'aġani'a kotanoga reiro

¹ Festo ani, gavana vazeġa rouga radu Kaisarea neġano feuradu, mada uġidu meiotene, Ierusalem neġa itiro. ² E'ea dibu'o hau'ete'e boroboro zu Iuda azaġa ibito zini'ete'e azaġani'a onaadu, ani mazao Paulo 'ute'ete'e ġoe'a rae fureniro. Ebu uminiro, raena'a, ³ “Eme ura haġaofine idaġa hehe, Paulo Ierusalem neġa bare tutune eroga veize?” Ze ura ibio ganatadu, Paulo matihi rae neneġaniro. ⁴ Rehano Festo'a naenaezina'a, “Paulo ani Kaisarea neġano obone ti radiu'ohe, ebu eġe zuni nariga e'e bare ovoe'ohe. ⁵ Zae vaze boroboro nu zuni eġe teite ovao'i! Ebu Paulo'a haġai sau'a haġairo ro'idene, e'ea e'e hariġa rae furen'o!”

⁶ Festo ani, Ierusalem neġano mada fu'o zu uġidu fare (8) ga gaubanana (10) bare radiunutene, Kaisarea neġa ovoiro. Irarirotene, Festo'e kota haba'ano ehoriro. Ebu Uti azaġa zeadu, Paulo zamahu zouniro. ⁷ Paulo'a diuġirotene, Ierusalem neġanonono'o ovairote'e azaġani'a ġeġemaġe edanadu, Paulo 'ute'ete'e ġoe'a aduga ġehaġa ri'iniro.

Rehano Paulo'a 'ouge haḡaoga horonirote'e vazeḡa o'o'a. E'ano'o e'e hariḡani'e huga rae rougani'e mene idararo.

⁸ Ebu Paulo'a ane mone ḡoe'a rae fureniro, raena'a, "E'e Iuda azaḡa goro ḡoe'a mene vari'iro, zu dibu'o neḡa sausaune'ete'e haḡaiḡa mene haḡairo, zu Roma goro ḡoe'a mene vari'iro." ⁹ Ebu Festo'e, Iuda azaḡa zama'a manoroga veize, Paulo ḡadiniro, raena'a, "Ḡa'e Ierusalem neḡa itadu, kota 'adi'e eḡe'a e'ea kota'oga urate'e hehe?"

¹⁰ Paulo'a naenaenina'a, "E'e Roma azaḡa kotao edau'ohe. E'ano'o Roma azaḡa kotao kotahine manoḡa. Ḡa'e hubehune edeḡa, e'a Iuda azaḡa mazao haḡai sau'a mene haḡaidota'a'e. ¹¹ Eḡe haḡai sau'a u'ano uḡuhi'uma ro'idene, e'e rudanoga idaḡa. Rehano Iuda azaḡa 'ada'a rae furene'ete'e ḡoe'a'e mene huga ro'idene, vaze 'ahogani'a uḡuhoga veize zeḡe 'evorao ri'ihoga'e mene idaḡa. E'e Roma zuhi'aḡani'a kotahoga urate'ohe." ¹² Festo ani, ane'a danane'ete'e azaḡa ḡadizirote'e enogano, Paulo 'ahige niro. "Ḡa'e Roma zuhi'aḡani'a kota'oga urateha. E'ano'o ḡa'e Roma zuhi'aḡa vaḡe onami'uma."

Festo'a kini Agripa teite ḡo'aniro

¹³ Mada nu enogano, Kini Agripa zu ezeḡa, niḡa Berenike'a Kaisarea neḡa onairo, matu'u ḡoe'a Festo hanoga veize. ¹⁴ Ze Festo teite mada ḡehaḡa radiunu 'ahine, Festo'a Paulo hariḡa Agripa me'odo haro, raena'a, "Feliki'a 'adama vaze 'ahoga ḡu'ano ohone modiro." reiro. ¹⁵ "Eḡe'a Ierusalem neḡa itirotene, dibu'o hau'ete'e boroboro zu Iuda azaḡa boroboro'a onaadu Paulo 'utiro, ebu eḡe'a kota ḡonaga ḡoe'a ro'i rae umidiro, runeo tuḡunoga veize.

¹⁶ E'ano'o e 'ahige rae ziro. 'Roma goroḡa'e 'ahiguḡa. Kota zamaḡano'e vaze 'ahoga 'utine, vaze a'a'e ge 'ute'ete'e azaḡa zamao edanadu ane mone ḡoe'a rae furen'i'uma. E'e ḡaruganobu'u ḡonaga ḡoe'a rae furenadu, zeḡe 'evorao ri'ini'uma.' ¹⁷ E'ano'o zeḡe'a eḡe teite Kaisarea neḡa ovairotene, madaḡa mene fanediro. Rehano irarirotene, e kota haba'ano ehoriro. Ebu uti azaḡa zeadu e'e vazeḡa zamahu zouniro. ¹⁸ Ane 'utirote'e azaḡani'a ḡoe'a rae furenirotene, eḡe'a zamarirote'e haḡaiḡa sau'a nu'e mene rae fureniro. ¹⁹ Rehano ze'e, zeḡe Badi'a mazao fie'ete'e haḡaiḡa moneo, zu vaze 'ahoga, niḡa Iesu, ani rudaro rehano 'ize ḡaboga rae, Paulo'a ra'ete'e hariḡa rae fureniro. ²⁰ E'e aḡu'a e nouge nouge ḡoeri'uma'e. E'ano'o Paulo ḡadiniro, ani urate'e ga, Ierusalem neḡa itadu e'ea kotanoga. ²¹ Rehano Paulo ura'e Kaisarea neḡano radadu Roma zuhi'aḡani'a kotanoga uratiro. E'ano'o uti azaḡa zina'a, 'Paulo'e ḡu'ano ohone rado'i! Onamoo madaḡa meine, Roma zuhi'aḡa mazao tuḡuni'uma' reiro."

²² Ebu Agripa'a Festo nina'a, "Eḡe ḡatana zuni ane ḡoere igihi." reirotene, Festo'a nina'a, "Ḡa ohoḡoru'u igi'uma." reiro.

Paulo'a Kini Agripa zamao ane mone ḡoe'a rae fureniro

²³ Irarirotene, Agripa ani Berenike-ne, dabua manoḡa rohorohoḡeita haḡaadu, nu'onu'o neḡa diuḡiro. Ebu uti azaḡa boroboro zu Kaisarea neḡa azaḡa boroboro zuni diuḡiro. Ebu Festo'a uti azaḡa zeadu Paulo zamahu zouniro. ²⁴ Ebu Festo'a raena'a, "Kini Agripa zu 'ahi onate'e azaḡa nidu'a, vazeḡa 'adi'e'e. Ierusalem neḡano zu Kaisarea neḡano Iuda azaḡani'a raena'a, 'Ḡabode radoga mene idaḡa.' rae tatate'ete'e vazeḡa. ²⁵ E'a ani ḡoere abitirotene, runeo tuḡuni'uma haḡaiḡa mene horoniro. Rehano ani ura'e, Roma zuhi'aḡani'a kotanoga uratiro 'ahine, Roma zuhi'aḡa mazao tuḡuni'uma ra'ohe. ²⁶ Rehano e'e Roma zuhi'aḡa veize nouge rae mirihi'uma? Mazaḡa ani, haḡai sau'a 'ahoga mene haḡairo. E'ano'o Kini Agripa ḡae hune zamao zuni zae nidu'a zamao tutune onaeha, zae'a Paulo ḡadinadu eḡe'a mirihite'e ḡoe'a ederoga veize. ²⁷ Mazaḡa eḡe'a zamare'etene, ḡu'a vazeḡa Roma zuhi'aḡa mazao tuḡune'ete'e zamaḡano, 'ute'ete'e ḡoe'a mene mirihoga'e mene idaḡa."

E'ano'o Paulo ani 'evo'a mae ġihinadu, ġoere iġuniro. ² “Kini Agripa, e'e izidi matu'e'ohē, mazaġa e Iuda azaġani'a ġoere aduga nidu'a eġe rana ri'ine'ete'e u'ano, eġe noneo ġoere'e 'ahine. ³ Ġae edeġa, Iuda azaġa haġai zuni zeġe'a ta'irote'ete'e ġoe'a. E'ano'o e umi'e'ohē. Eġe ġoere 'adi fairu igi onamo'i ġonaga!

⁴ Iuda azaġa zeġe nidu'a edeġa, eġe'a kobe'anono'o nouge radiunuta'a'e, Iuda azaġa bo'aġano ebu Ierusalemā neġano. ⁵ Ze, ġabonehe ġadaheġanono'o edeġa 'ahine, ze'a uratine e'e Farisea vazeġa rae re'uma zu idaġa. Farisea azaġa'e Iuda azaġa goro ġoe'a faifaine haġae'ete'e azaġa. ⁶ Ebu izidi e'e, Badi'a'a emeġe vouġa mazao rae tirote'e ġoe'ani'a hudanoga guhine'ete'e u'ano kotahe'ohē. ⁷ Emeġe iduhu gaubanana zu aheu fare'e (12), e'e ġoe'ani'a hudanoga radu guhine'ohē. Ze ohere zu madai Badi'a tuġure inare haġae'ohē. Kini vazeġa! E'e, e'e ġoe'a guhine'ete'e u'ano, Iuda azaġani'a eġe rana ġoere aduga ri'ine'ohē. ⁸ Za nu'e nouga'ahi Badi'a'a rune azaġa bare ġabozi'uma ra'ete'e ġoe'a mene mae ġihine'ohē?

⁹ Eġe zuni ibite 'ahige zamariro. Nazareta neġa vazeġa, Iesu niġa 'u'uoga veize inare gauine manoġa rae zamariro. ¹⁰ E 'uguġa haġaiġa Ierusalemā neġano haġairo. Ebu Dibu'o hau'ete'e boroboro niġano, Zuhi'a Boro mone azaġa ġehaġa ġu'ano ohoziro, zu zimi ruzihi reirote'e, e'e ġoe'a mae ġihiniro. ¹¹ Ebu Iuda azaġa kuru neġa nidu'a diuġadu, 'Bouzo'i!' reiro. Ebu bouze'ena'a, 'Iesu niġa sausaune ġoero'i!' rae tatariro. Zuni e maġune rudaro 'ahine, haba faġano neġa 'ahoga 'ahoga onamadu, Zuhi'a Boro mone azaġa vaġadu sausauro.

¹² Mada 'ahogano e'e 'ougihi radu, dibu'o hau'ete'e boroboro niġano zu ġoereze odohadu, Damaseko neġa onamiro. ¹³ Kini vazeġa! Madai nemaġano e'e ibiġano onamirote'ea, e adureono'o agaġa boro'a agaranoga horoniro. E'e agaġa'e mada agaġa vitinoga. Eġe zu eġe teite onamirote'e azaġa agafi' ovairo. ¹⁴ Ebu emeġe nidu'a rahao higau bauriro, ebu Iuda ġoe'ano ihi'ete'e agoġa 'ahoga igiro, raena'a, 'Saulo! Saulo! Ġa nougadu eġe sausaue'ohē? Ġa ire meiga meiga futune'ohē. A'e ġae'a ġae bare sausaue'ohē.'

¹⁵ Ebu eġe'a ġadinena'a, 'Zuhi'a Boro, ġa iniu?' reiro. Zuhi'a Boro'a naenaehina'a, 'E'e Iesu, ġae'a sausaue'ete'e vazeġa. ¹⁶ Iġunadu edano'i! Eġe'a ġae mazao fureranata'a'e, eġe tuġure vazeġano oho'ifine, zu horohate'e hariġa vaze mazao me'odo zinifine, zu eġe'a iho'ite'e ġoe'a rae furenoga veize. ¹⁷ E'e Iuda azaġa zu Iuda mene azaġani'a sausaui'hi reite'e zamaġanono'o mae vaġi'uma. Ebu zeġe mazao bare tuġu'uma, ¹⁸ ubumaze ra'anadu uzaboono'o agaġa moneo mae ġihuzoga veize, zu Satani 'u'uġanono'o mae vaġizadu Badi'a mone rouga veize. 'Ougine, sau'aze eġe'a rae modi'uma, zu ze'e eġe mazao fiadu, Zuhi'a Boro veize avo reirote'e azaġa teite 'auġi'uma.

¹⁹ E'ano'o kini Agripa, e'e adureono'o fureranadu ihohirote'e ibiġano da'o dure'ohē. ²⁰ E ibite Damaseko neġa azaġa mazao, ebu Ierusalemā neġa zu Iudea haba'a nidu'a zamaġano radiu'ete'e azaġa mazao, ebu Iuda mene azaġa mazao zuni haramiro, raena'a, 'Zamaze ġihunadu, Badi'a vaġe aro'i! Ebu haġai manoġa haġaena'a, zamaze ġihunate'e furenoli' ²¹ Eġe'a 'ougirote'e u'ano, Iuda azaġani'a dibu'o neġano obohe tiro, ebu uġuhe ruhihi reiro. ²² Rehano Badi'a'a danahe onao izidi, e 'ada edau'ohē, ebu vaze zuhu'anono'o boro ġonaga zeġe nidu'a mazao hari tiba hina rae furene'ohē. E'e ġoe'a'e peroveta azaġa zu Mose'a vesu'u nagini'a furera'uma reirote'e ġoe'a da'o. ²³ E'e ġoe'a'e, Keriso ani zaharani'uma, ebu ibite runeono'o bare ġabodi'uma, ebu ane'a Iuda azaġa zu Iuda mene azaġa mazao ġabone hidi'uma agaġa haramoġa harami'uma.”

²⁴ Paulo'e 'ouge rae'enogano, Festo'a ġoere ġihau'ena'a, “Paulo! Ġa baboraneha. Ġa ufeta mirihirote'e'a mae babo'eha.” rae reiro.

²⁵ Rehano Paulo'a naenaehina'a, “Ġihi'a vazeġa Festo, e'e mene baboraneha. Eġe'a ra'ete'e ġoe'a'e ġoere huga zu eda'eġa. ²⁶ Kini Agripa ani, 'adi haġaiġa nidu'a edeġa 'ahine, e'e mene rihau'ena'a huga ni'ohē. Mazaġa e edeġa kini Agripa'e haġai 'adi nidu'a

igi hauḡiro, mazaḡa e'e haḡaiḡa'e guni'ano mene fureraro. ²⁷ Kini Agripa, ḡa peroveta azaḡa ḡoere mae ḡihine'e hehe? E edeḡa, ḡa mae ḡihine'ohe.”

²⁸ Ebu Agripa'a Paulo nina'a, “Ḡa mada futu'ano ḡoere tahiḡa rae furenadu, eḡe'a Kristenio tiro'i ra'e rehano, a'e mene idaḡa.”

²⁹ Paulo'a naenaenina'a, “Mada futu'a ga faḡa'e ago zamaro'i! Mazaḡa e Badi'a mazao 'ahige kurau'ohe, ḡae zu 'ada igi'ete'e azaḡa nidu'a eḡe teigoga, rehano ḡu'ano ohohe'eta'a'e ahiḡa.”

³⁰ Ebu kini Agripa, gavana vazeḡa Festo, zu Berenike ebu e'ea ehorinute'e azaḡa nidu'a iḡune edaro. ³¹ Ze nu'onu'o neḡanono'o buau'ena'a ḡoretitiro, raena'a, “Vaze 'adi'e runeo tuḡuni'uma ga ḡu'ano ohoni'uma haḡaiḡa sau'a mene haḡairo.”

³² Ebu Agripa'a Festo niro, raena'a, “Roma zuhi'aḡani'a kotanoga mene uratifone, vaze 'adi'e ḡu'anono'o mae bunifo.”

27

Paulo Roma neḡa ḡasi hina tutune onamiro

¹ Eme Itali haba'a ona'uma madaḡa meiritene, Paulo zu ḡu'a azaḡa nu'e uti vazeḡa 'ahoga, niḡa Iulio 'evorao ri'iziro. Ani'e Roma zuhi'aḡa uti azaḡa ibito zini'ete'e vazeḡa 'ahoga. ² Ebu eme'e Adaramateno ne ḡasiḡano tiriro. Ḡasi a'a'e Asia haba'a toḡatoḡaḡano tue tue ona'uma ḡasiḡa. Eme e'e hina ruhau onamiro. Ebu Makedonia haba'ano Tesalonika neḡa vazeḡa 'ahoga, niḡa Aristako zuni emeḡe teite onamiro.

³ Irarirotene, Sidono neḡano feuriro. Iulio ani Paulo faifaine'ena'a, tuḡuniro, Paulo ane edeḡa azaḡa vaḡadu, nagini'a ferene'ete'e hanoga veize. ⁴ Ebu e'eano'o hena bare ruhanadu, Kupro 'umuḡa genaḡano 'afe ruhau onamiro, mazaḡa zavara'e emeḡe haohaofe onainu. ⁵ Ebu Kilikia zu Pamufulia haba'a davaraḡa boha'ano ruhau onamo, Lukia haba'ano Mura neḡano hebetiro. ⁶ Ebu e'e haba'ano uti azaḡa ibito zini'ete'e vazeḡani'a Itali onamihi ra'ete'e ḡasiḡa horoniro. A'e Alesandria neḡa ḡasiḡa. Eme e'e ḡasiḡano tutufe tiriro. ⁷ Ebu mada ḡehaḡa te'ote'au'ena'a negane ruhau onamo, Kenido davaraḡa boha'ano feuriro. Zavara'e 'ize haohaofe onainu 'ahine, e'e moneo ruhau onamoga mene idararo. E'ano'o eme Salomone musuga naenaḡa onamadu, Kerete 'umuḡano 'afe ruhau onamiro. ⁸ Ebu te'ote'au'ena'a zavara haone, e'e 'umuḡa genaḡa uni ruhau onamo, “Toḡatoḡa Manoḡa” rae hune'ete'e toḡatoḡaḡano hebetiro. A'e Lasea neḡa uhiḡano.

⁹ 'Ouge'ena'a, mada ḡehaḡa foure hauḡiro 'ahine, ḡasio ruhau onamoga'e riḡa zu ḡiḡaroḡa. Mazaḡa Iuda azaḡani'a iḡaiḡa ogomu moneo zaḡozaḡi'uma madaḡa vitaro. E'e huga'e zavara madaḡani'a feuriro, ebu ruha'uma batoḡa 'ai hauḡiro. E'ano'o Paulo'a iraduguziro, ¹⁰ raena'a, “Zae nidu'a! Eḡe'a ḡiane'etene, eme ruhau onamine sau'a hidi'uma, ḡasi zu tohefe nidu'a'e davarao hunuhuni'uma, ebu ḡabonefe zuni sauta'uma.” ¹¹ Rehano uti azaḡa ibito zini'ete'e vazeḡa'e Paulo ḡoere mene mae ḡihinadu, ḡasi mirune'ete'e vazeḡa zu ḡasi vazeḡa ḡoere da'o mae ḡihiniro. ¹² Zeḡe'a ra'eta'a'e, hebetate'e haba'a'e zavara zu nahune madaḡano'e mene manoḡa. E'ano'o vaze nidu'a'e e'e haba'anono'o ruhau buanadu Foinike toḡatoḡaḡa onamihi reiro. Ebu e'e toḡatoḡaḡanobu'u zavara zu nahune madaḡa me'uma reiro. Foinike toḡatoḡaḡa'e Kerete 'umuḡano ḡasi'a hebetete'e toḡatoḡaḡa 'ahoga, mada'a zubure'ete'e mone zamaini'ohe.

Zavara boro'a davarao feuriro

¹³ Ebu zavara 'ai kauri moneono'o tahitahe onainute'ea, ze 'ane mada manoḡani'a onaeha reiro. E'ano'o ḡasi hanigaḡa hutube zounadu, Kerete 'umuḡa genaḡa da'o uni ruhau onamiro. ¹⁴ Mene faḡa onamirote'ea, zavara boro багаḡa 'ai 'umu raganono'o gudau ovairo. A'e niḡa “Iurakulon*” rae hune'ete'e zavaraḡa boro. ¹⁵ Ebu ḡasio ragati' aradu, zavara roḡoroḡe onamoga mene idaḡa 'ahine, zavara da'o magananiro. ¹⁶ Ebu

* 27:14 E'e ḡoe'a huga'e northeast moneono'o onae'ete'e zavaraḡa boro.

Kauda 'umuḡa kome'a genaḡa 'afe diuḡirotu'u, ḡasi kome'a ḡaruna ahasinute'e riḡa hutube zouniro. ¹⁷ Ebu ohoze ohoze'a ḡasi ahase zounirotene, mini hina ḡasi boroo tatuhe ogoru tiro. Ebu hena nougine gasi'a ruhau onamadu, Afrika haba'a heta'aḡano, niḡa'e Surutis-o rameru'uti'uma rae riharo. E'ano'o ḡasi faraiḡa zuni hutube bunadu zavara maganani ruhau oname tauḡi. ¹⁸ Rehano zavara'e 'ize ufeta boro. E'ano'o irarirotene, ḡasio gau'e'ete'e azaḡani'a ḡasi ufinoga rae, odohe'ete'e toheḡa davarao mae mae modiro. ¹⁹ Ebu bare iraradu, mada uḡiduḡa meirotene, ḡasio odohe gau'e'ete'e toheḡa zuni mae mae modiro. ²⁰ Eme mada ḡehaḡa mada zu buzuvu mene horoniro, zu zavara'e ufeta hune sautu radiunu. E'ano'o emeḡe nidu'a mene ḡabodi'uma rae zamariro.

²¹ Ze mada ḡehaḡa oganoga mene idararotene, Paulo'a zamazeo iḡune edanadu ziro, raena'a, "Zae nidu'a! Eḡe ḡoere mae ḡihinadu, Kerete 'umuḡanono'o mene ruhau buafone, 'ahige aduga mene hidifo, zu toheze mene mae mae modifo. ²² Rehano e izidi 'ada zi'ete'e. Inaro'i! Mazaḡa vazeni 'ahoga mene dauḡi'uma, u hube ḡasi'a da'o sauta'uma. ²³ Zuhi'a Boro, eḡe'a kurano hau'ete'e zu tuḡureḡa haḡae'ete'e Badi'aḡa, ani tuḡure viga'a ohoḡore ohere eḡe uhiḡano edanadu ²⁴ ḡoreheha, raena'a, 'Paulo! Ago rihano'i! Ga'e Roma zuhi'aḡa zamao 'ize eda'uma. Zu Badi'a manoḡa'e ḡae teite u'ano, ḡae teite idaḡa ruhau'ete'e azaḡa nidu'a'e Badi'a'a ḡabozi'uma.' ²⁵ E'ano'o zae nidu'a, inaro'i! E, Badi'a tuḡure viga'a ehate'e ḡoe'a nidu'a huda'uma rae, ani mazao fie'ohe. ²⁶ Rehano eme'e zavara'a hudi onamadu 'umu 'ahoga heta'aḡano ḡasi'a ehoru'uma."

Ḥasi'a fahau ḡuzuhiro

²⁷ Ohere gaubanana zu ḡazaḡa fare (14) meirote'ea zuni, Adaria Davaraḡano zavara'a 'ize hudi vaevaefinu. Ebu e'e ohe'a nemanemaḡano ḡasio gau'e'ete'e azaḡani'e gaba ruhau hanite'ete'e ederiro. ²⁸ E'ano'o ze davara hoe'a idanirotene, mita ḡae ḡazaḡa gaubanana (40) heuḡa. Ebu tahiḡa guhianadu bare idanirotene, mita ḡae uḡidu gaubanana (30) da'o. ²⁹ 'Ougadu ze ḡiḡaroze ruziro, mazaḡa hena ḡasi'a vatava rana rameru'uti'uma reiro. E'ano'o ze ḡasi hanigaḡa ḡazaḡa (4) ḡasi ariḡa ḡuzuono'o mae davarao feuniro, ebu ḡaiḡai iraroga veize guhiu radiro. ³⁰ E'e zamaḡano ḡasio gau'e'ete'e azaḡa'e feranoga radu, so'e ḡasi hanigaḡa ovoe bune'ohe rae, ḡasi kobe'a fui'adu zazo'anono'o ovoe buniro. ³¹ Rehano Paulo'a uti azaḡa ibito zini'ete'e vazeḡa tahi'aḡeta ziro, raena'a, "Ḥasio gau'e'ete'e azaḡani'a ḡasi 'adaono'o vaḡinine, za'e mene ḡabodi'uma." ³² E'ano'o uti azaḡani'a ḡasi kobe'a ovoe dabanate'e miniḡa 'ai tene re'adu, ruhune modiro.

³³ Ebu irara 'ai hanitirotene, Paulo'a zeḡe nidu'a ogomu anoga rae umiziro, raena'a, "Za mada gaubanana zu ḡazaḡa fare (14), zamaze adudu'ena'a guhiu onaeha. Ebu ogomuni 'ahoga zu mene aneha. ³⁴ E'ano'o e umize'ohe. Izidi za ogomu nu ano'i! A'e ahirize'a inaradu ḡabone hidoga veize. Eḡe'a zi'ohe. Zae vadiniono'o igu tibani zuni mene dauḡi'uma." ³⁵ Paulo ani 'ouge rae zirotene, 'uvahu madu vaze nidu'a ubumao Badi'a mazao ite matu'o haro. Ebu vahegadu aro. ³⁶ 'Ougadu zeḡe nidu'a inaradu, ogomu mae aro. ³⁷ Ḥasi e'e zamaḡano bone emeḡe nidu'a 276-'a radiro. ³⁸ Zeḡe nidu'a ogomu au idararotene, ḡasi'a ufiranoga veize ogomu nidu'a davarao mae mae modiro.

Ḥasi'a Melita 'umuḡano fahau ḡuzuhiro

³⁹ Ohereda'o mada'a agaru feurirotene, ze no'e haba'ano ruhaunuta'a'e aḡu'a. Rehano ze'e haba guniḡa hesaḡeta moneni horoniro. E'ano'o ze idaraune, e'e hesaḡa ranao ḡasi odohe tiri'uma reiro. ⁴⁰ Ebu ze ḡasi hanigaḡa davara zamaḡano tene ri'i modiro, ebu tari ogoru tirote'e miniḡa fui'iro. Ebu zavara veize farai hutube ḡihinadu, hesa mone tarine onamiro. ⁴¹ Rehano ḡasi'e heta'ano tutuhanadu, zazo'a ḡoha'e e'ea teadu mene hune zu hagariro. Ebu avaḡa ḡuzu'e sa'u boroboro'a kafene vahegadu faharo.

⁴² Ebu uti azaḡani'a ḡutarote'e azaḡa'e zimi hauḡi'uma rae togaziro, mazaḡa hena ze'a ḡemabe onamadu ferau ḡouri'uma. ⁴³ Rehano uti azaḡa ibito zini'ete'e vazeḡa'e Paulo ḡabonihi reiro 'ahine, uti azaḡa garariro. Ebu tuḡuzena'a, "Ḥema edeḡa azaḡa'e

ibite rafatadu ġemabe onamo'i, ebu gabao tiro'i!" reiro. ⁴⁴ "U ġema aġu'a azaġa'e, ġasi ireġa rugaruga hina kame ġemabe onamo'i!" reiro. 'Ouge haġae'ena'a zeġe nidu'a gabao ġemabe tiradu ġabode ġouriro.

28

Paulo'e Melita 'umuġano

¹ Emeġe nidu'a ġaboga gabao tirirotene, eme ederiro, a'e Melita 'umuġa. ² 'Umu e'e neġa azaġa'e emeġe faifaife rufiro. Irugu'e ru'aunu zu nahune'e biaudo 'ahine, ze mae ġihife'ena'a, ire rabibofiro. ³ U Paulo ani ire sinuġa ġura'e madu ire roga rana mae ti'enogano, zarama ire gigi'ani'a madu ire sinuġanonono'o veore buaro, ebu Paulo 'ai 'evo'ano vihone giganiro. ⁴ Ebu 'umu e'e azaġani'a mohe e'e Paulo 'evoreo ġiruġiranoga horonirotene, ze raora'uhina'a, "Vaze 'adi'e hezo'e gorugoru vazeġa gaogi." rae reiro. "Ani davarao mene hunuhuna rehano, e'e naeġa hau'ete'e badi'aġa'e ane'a ġabode radoga mene urateha." ⁵ Rehano Paulo'e mohe ire roga rana itine modiro, ebu sau'ani 'ahoga ane mazao mene fureraro. ⁶ Vaze ze 'ane, Paulo'e ahi'ani'a mini'uma ga zogone higau bauradu ruda'uma rae ġiane radiro. Ze faġa hune 'ouge ġiane radiunu rehano, ġauni 'ahoga ani mazao mene furerarotene, ze hena nufe zamarena'a, "Ani'e badi'a 'ahoga gaogi." reiro.

⁷ U 'umu e'e zuhi'aġa, niġa Pobelio, ani haba'e hani'ano. Ani eme mae ġihife'ena'a, neġano tutufe zoufadu mada uġidu faifaifinu. ⁸ U Pobelio moga'e ugiġa, evaneo baze radiunu. Ani ahiri'e gigi'a багаġa zu ru sororido. E'ano'o Paulo'a diuġe ġianadu rana kuraro, ebu 'evo'a rana tirirotene, 'ai manoriro. ⁹ 'Uguġani'a furerarotene, ugi azaġa 'umu be'a radiunute'e azaġa nidu'a, Paulo vaġe onaadu ane'a faizido. ¹⁰ Ebu vaze nidu'a'a, nigufe'ena'a faifaife rufido. Ebu e'e 'umuġanonono'o ruhau vaġinihi reirotene, ze ferefe'ete'e toheġa ġehaġa rifiro.

Paulo'a Roma neġano feuriro

¹¹ Eme bato uġidu e'e 'umuġano radirote'e enogano, ġasi 'ahogano tiradu e'e haba'a mode iġuniro. E'e ġasiġa'e nahune madaġani'a hauġoga veize, Melita 'umuġano guhiu radiro. A'e Alesandria ne ġasiġa, niġa "Tahi'a Ato'a". Izipi haba'anono'o onairo. ¹² Eme ruhau onamoo, Surakusa neġano hebetadu, mada uġidu e'ea radiro. ¹³ E'eano'o hena onamo Regio neġano hebetiro. Ebu mada tiba radirotene, ġasi ġaruga moneono'o zavar'a onairo 'ahine, eme ruhau onamadu, mada aheuġano Puteoli toġatoġaġano feuriro. A'e emeġe ruhu ġonaga. ¹⁴ Ebu e'ea Zuhi'a Boro mone azaġa nu hidirotene, ze umifena'a, "Emeġe teite fura tiba rado'i!" reiro. E'ano'o e'ea fura tiba radiro. Ebu e'e ġaruganobu'u eme'e, zavar'a boro u'ano sasiro rehano, ragavofe'e ġonabadu, Roma haba'ano feuriro. ¹⁵ Roma neġano Zuhi'a Boro mone azaġa'e emeġe'a hanite'ete'e hariġa igiro 'ahine, haofe onaadu, vaze nu'e Apia-foru maketiġano, nu'e Taveni Uġidu rae hune'ete'e i'udi neġano hido titiro. Paulo ani, horozirotene, Badi'a matu'o haro, ebu zamaġani'a inariro.

Paulo'a Roma neġano haramiro

¹⁶ Eme Roma neġano feurirotene, Paulo'e tuġunadu ane da'o ne 'ahogano radiro. Ebu uti vazeġa tibani'a da'o taufinu. ¹⁷ Ebu mada uġidu meirotene, Paulo'a Iuda azaġa ibito zini'ete'e azaġa boroboro ane neo huze nu'oziro. Ebu zeġe'a nu'ora' onairotene, Paulo'a ziro, raena'a, "Nego nabudi, e emeġe nabudi mene sausauziro, zu vouġafe haġai mene he'ehe'eni. Rehano Iuda azaġani'a Ierusema neġano obohe teadu, Roma azaġa 'evorao ri'ihaha. ¹⁸ Roma azaġani'a ġadihirotene, ze ura tuġuhe buhihi reiro, mazaġa runeo tuġuhi'uma haġaiġa sau'a mene horoniro. ¹⁹ Rehano Iuda azaġani'a mene uratirotene, e'e ibi 'ahoga o'o'a radu, Roma zuhi'aġani'a kotahoga veize umidiro. U e'e aduga 'ahoga nabudihe rana touga veize mene onaeha. ²⁰ E'ano'o e za ġiazoga zu ġorezoga veize huze onaeha, mazaġa Isaraela azaġani'a guhine onainute'e vazeġa u'ano, e'e ġu'a neġano 'ada radiu'ete'e."

²¹ Ebu ze naenaenina'a, "Iudea haba'anono'o ġa moneo so'ani 'ahoga mene noneni tuġuriro. Zu vazeni 'ahoga Iudea haba'anono'o feuri' arirotene, ġa moneo sau'ani 'ahoga mene rae fureniro. ²² Rehano eme ġa'a nouge reih ra'ete'e igihi ra'ohe. Mazaġa eme edeġa, haba nidu'a zamaġano vaze nidu'a ġae mone ra'ete'e azaġa he'ehe'eze'ohe."

²³ Ebu ze Paulo teite bare nu'oranoga rae mada 'ahoga rae tiro. E'e madaġa meirotene, Iuda azaġa'e ġehaġa багаġani'a onaadu, bare ane radone haba'ano nu'oraro. Paulo'e oherebauono'o onamo ġorava Badi'a'a zuhi'afi'uma ġoe'a rae furenno ziniro. Ebu zeġe'a Iesu mae ġihinoga rae, Mose goro ġoe'a zu Peroveta azaġa buka zamaġanono'o Iesu hariġa haramiro. ²⁴ Vaze nu'e Paulo ġoere mae ġihiniro, u nu'e mene. ²⁵ Ebu ze zeġe bo'aġano zamaze mene tiba. Ebu Paulo'a 'ahige zirote'e enogano, ze neonno'o buau ġouriro. Paulo'e zeġe'a 'izema buanogano 'ahige ziro, raena'a, "Vine Zaġoġani'a peroveta vazeġa Isaia-ono'o vouġaze zirota'a'e ġoere huga, raena'a,

²⁶ 'Onamadu Iuda azaġa 'ahige zo'!

Ġae egoga igi huni'uma,

rehano mene ederi'uma.

Ġae horonoga horone huni'uma,

rehano mene zamari'uma.

²⁷ Mazaġa 'adi duġuru zama'e tuġa zu teġaze'e 'uhuġa,

ebu ubumaze zuni kuruġa.

A'e ubumaze hina mene horonifine,

zu teġaze hina mene igifine,

ebu zamaze hina

mene zamare horonifine.

'Ougadu mene ġihure baradu,

eġe'a mene faizoga veize.'

²⁸ E'ano'o zae ederoga veize ġoere 'adi zi'ohe. Badi'a'a ġabone hidi'uma ġoe'a tuġure'eta'a'e, Iuda mene azaġa veize tuġureha, ebu ze mae ġihini'uma."

[²⁹ Paulo ani 'ouge rae ġoreze hauġirotene, Iuda azaġa 'ai oname ġouriro ebu zeġe'a zeġe bare riġa ta'iro titiro.]

³⁰ Muri aheu, ani 'ize ġu'a zamaġano rehano, ane'a naeġa haġae'ete'e neġano radiunu, ebu iniu ane vaġe onaidotene, nidu'a mae ġihizido. ³¹ Paulo'e mene rihau'ena'a Badi'a'a zuhi'azi'uma ġoe'a haramo zinido, zu Zuhi'a Boro Iesu Keriso hari ihozido. Ebu vaze 'ahogani'a zuni mene gararo haro.

Filipi Ekalesia Azaḡa Mazao Paulo'a Mirihiro

¹ Eḡe Paulo zu Timoteo'a fefa 'adi mirihe'ohe. Eme'e Keriso Iesu veize gaue'ete'e azaḡa. Ebu fefa 'adi'e Filipi neḡano Keriso Iesu mone ra'ete'e azaḡa nidu'a, zu ibito zini'ete'e azaḡa*, zu diakono azaḡa veize tuḡure'ohe.

² Ibite gezo 'ahige reih: Badi'a emeḡe Mama zu Zuhi'a Boro Iesu Keriso'a manoḡa zu zama roḡeḡa zini'eno'i!

Paulo'a Filipi neḡano ekalesia azaḡa u'ano Badi'a mazao manoḡa tauḡi ra'ohe zu zamare'ohe

³ Eḡe'a zae zamare'ete'e madaḡano bone, iḡaiḡa eḡe Badi'a mazao manoḡa tauḡi ra'ohe. ⁴ Eḡe'a zae nidu'a veize kurau'etene, iḡaiḡa matu'uheta kurau'ohe. ⁵ Mazaḡa zae'a hari manoḡa ḡadahe mae ḡihinirote'e madaḡanonono'o onao izidi, eḡe'a hari manoḡa haramoga veize danahe onainu. ⁶ E'e hube hune 'ahige rae zamare'ohe. Badi'a ani, zae bo'aḡano gau manoḡa fureniro, 'ouge haḡae onamo, Keriso Iesu'a bare onai'uma madaḡa me'uma. E'e madaḡano zae zamao furenirote'e gauḡa manoḡa haḡae hauḡi'uma.

⁷ Za'e eḡe zamao iḡaiḡa radiu'ohe. E'ano'o eḡe'a zae nidu'a mazao 'ahige zamare'eta'a'e manoḡa. Mazaḡa zae nidu'a, Badi'a'a inirote'e gauḡa eḡe'a haḡaoga veize danahe onainu. E ḡu'a neḡano'o 'ada radiu'ete'e zamaḡano zuni, kotao hari manoḡa birirote'e madaḡano zuni, ebu hunio hari manoḡa'e mene tugahe harame inarinate'e madaḡano zuni danahiro. ⁸ Keriso Iesu'a zae zamare'ete'e teige, e zae nidu'a zamare'ohe. Eḡe'a 'ouge rata'a'e, Badi'a ane edeḡa, e huga ḡoere'ohe.

⁹ Ebu e zae veize 'ahige rae kurau'ohe: zae'a Badi'a faifaine ederoga zu nagini'e duduḡa ga ve'oḡa horone ederoga, ebu 'ouge haḡae'ena'a, zae'a zae bare zamarotite'ete'e haḡaiḡani'a bororu onamoga. ¹⁰ Ebu e zae veize 'ahige rae kurau'ohe: Zae radone zamḡano nagini'e manoḡa ederoga, zu zamaze dehenoga, zu haḡai sau'a mene hunezuni haḡaoga, ebu 'ouge haḡae onamo, Keriso'a bare onai'uma madaḡa. ¹¹ Ebu Iesu Keriso'a danazadu zae ḡabone'e duduḡa da'o re'uma. Eḡe'a 'ahige kuranata'a'e, vaze'a zae haḡai manoḡa horonadu, Badi'a ḡubane'ena'a zu niḡa mae iḡihinoga veize.

Paulo'a ḡu'a neḡano radiu'ete'e'ano'o hari manoḡani'a bororu onamiro

¹² Nego nabudi, e ura, za 'adi edero'i! Aduga ḡehaḡa eḡe mazao fureru'ete'ano'o, hari manoḡani'a bororu onamiro. ¹³ Ebu eḡe'a Keriso u'ano ḡu'ano radiu'eta'a'e, Roma zuhi'aḡa ne enoga taufe edau'ete'e azaḡa, zu vaze nunu ḡehaḡani'a edere ḡouriro. ¹⁴ Zuhi'a Boro mone ra'ete'e azaḡa'e, eḡe'a ḡu'ano radiu'ena'a, edau gigaru'ete'e u'ano, Zuhi'a Boro mazao fie gigaranadu, mene rihau'ena'a, Badi'a ḡoere inare harame'ohe.

¹⁵ Vaze nu'a Keriso hariḡa harame'eta'a'e, ze eḡe gau u'ano 'ahi'ahi ma'ohe, zu vitihih ra'e'ohe. Rehano vaze nu'e eḡe danahih radu, hari manoḡa harame hunih radu, zama manoḡa hina harame'ohe. ¹⁶ Zama manoḡa hina harame'ete'e azaḡa'e, hari manoḡa biroga veize, Badi'a'a e ḡu'ano mae zouhirote'e, ederadu, zeḡe zamarone eḡe mazao teadu harame'ohe. ¹⁷ Rehano 'ouge 'ahi'ahi ma'ete'e azaḡa'e nize boro reih radu Keriso hariḡa harame'ohe. Ze harame'eta'a'e, zamaze'e mene deheḡa. Ze 'ouge'ena'a, eḡe'a ḡu'ano aduga hide'ete'e'a bororanoga veize rae, zamare tauḡe'ohe. ¹⁸ A nagini veize? Zeḡe'a harame'eta'a'e, zamaze'e duduḡa ga mene, ago zamaro'i! ḡoere boro'e Keriso hariḡa harame'ete'e. ¹⁹ Ebu e e'e u'ano matu'e'ohe. Ebu e zama mone zuni matu'e ona'uma, mazaḡa e edeḡa, zae'a eḡe veize kurau'ete'e'ano'o, zu Iesu Keriso Vine Zaḡoḡani'a danahe'ete'e'ano'o, e'e Badi'a'a ḡu'anono'o mae buhi'uma.

Paulo ḡabone'e Keriso teite

* 1:1 ga bisofu

²⁰ E'e 'ahige zamare'ena'a hube hune guhiu radiu'ohe: Eḡe mazao nagini'a fureraune zu, e'e mene mazaḡarohi'uma. U e'e iḡaiḡa inare ḡoere'ete'e teige, izidi zuni inare ḡoeri'uma. Ebu e ḡabode radine, ga rudaune, eḡe haḡai nidu'a'ono'o vase nu'a Keriso nigunoga urate'ohe. ²¹ Mazaḡa eḡe mazao'e, ḡabode radiu'eta'a'e, Keriso teite radiu'ohe. Ebu rudaune'e, manoḡa hune hidi'uma. ²² Rehano eḡe'a ḡabode radine, eḡe gau u'ano vase ḡehaḡani'a Badi'a ḡoere egadu, ḡabone hidi'uma. E'ano'o e aḡu'a, no'e ibiḡano onamine manoḡa. ²³ E zamahe aheu nemaḡano. E ura'e raha 'adi modadu, Keriso teite radihi. 'Ougine manoḡa tauḡi. ²⁴ Rehano e zae veize raha 'adao ḡabode radine, manoḡa. 'Ougine zae danazoga idaḡa. ²⁵ E hube hune 'ouguine manoḡa rae zamare'ohe. E edeḡa, e'e ḡabode radadu, zae nidu'a teite radi'uma. Ebu zae'a Keriso mazao fie'ete'e'a bororanoga veize, zu zae'a fie'ete'ea, matu'uze'a bororanoga veize danazi'uma. ²⁶ 'Ougadu eḡe'a bare amine, za'e eḡe u'ano Keriso Iesu nigune'ena'a, matu'e ruda'uma.

Badi'a mone ra'ete'e azaḡa'e ḡahunoneḡa manoḡa hidi'uma

²⁷ Ḡoere boro tiba'e, 'ahige reih: Za, Keriso hari manoḡa mae ḡihine'ete'e vaseḡa ra'ete'e haḡaiḡano da'o onamo'i! 'Ougine, eḡe'a ḡiazi' amine, ga haba faḡanonono'o harize igine zuni, e ederi'uma; Za'a zamaze tibunadu edau gigaru'ete'e, zu zamaze tibano neadu hari manoḡa aḡiro hau'ete'e azaḡa'ono'o hari manoḡa inare biretite'ete'e. ²⁸ Ebu aduga zini'ete'e azaḡa mene rihoze'ete'e, zu zae'a inare ḡoere'ete'e eḡe ederi'uma. Zae'a mene rihau'ete'e haḡaiḡa, aduga zini'ete'e azaḡa'e Badi'a'a ruizi'uma, u za'e ḡabone hidi'uma. 'uguḡa nidu'a Badi'a mazao'no'o furera'uma. ²⁹ Za'e Keriso mazao fie'ete'e ḡahunoneḡa manoḡa da'o Badi'a'a mene zeneha, rehano Keriso u'ano aduga hide'ete'e ḡahunoneḡa manoḡa zuni zeneha. ³⁰ Eḡe'a hidirote'e adugaḡa zae'a horonirote'e heuḡa, zae'a e'e adugaḡa hide'ohe. Ebu eḡe'a ize e'e adugaḡa hide'ete'e izidi zae'a igi'ohe.

2

Za'e zamaze tibunadu, zae'a bare nize mae ovo'oro'i

¹ Za Keriso teite tibuzate'eano'o inare'ohe? Keriso'a zae zamarate'eano'o za manoḡahe? Za Vine Zaḡoḡa teite radiu'ena'a, ane teite matu'e tiburu'e'hehe? Za vase mazao manore'e'hehe, zu vetuḡazi'e'hehe? ² Za 'ouge rado'idene, zamaze'e zamare ḡiriḡiro'i! Zamarone tiba hina zamaro tito'i! Zamaze tibunadu gau'o'i! Za'e 'ouge haḡae'ena'a, eḡe matu'u borofe huno'i! ³ Ago inaho'i! Nize boro reih ra'ete'e zu zae'a bare niguzoga rae, ḡau 'ahoga ago haḡao'i! Rehano zae'a bare nize mae ovaradu, vase zamare ḡihizo'i, u za'e ze 'u'uḡano rae zamaro'i! ⁴ Zae zae'a manoḡa hidoga veize da'o ago zamaro'i, rehano vase'a manoḡa hidoga veize zuni zamaro'i!

⁵ Za'e, radoneze zamaḡano haḡaize zu zamaroneze'e Keriso Iesu'a haḡaidote'e teige haḡao'i!

⁶ Ibite bone Keriso ane huga, Badi'a teite idaḡa rehano, Badi'a teite idaru'ete'e niḡa boro mene obone giganiro.

⁷ Ebu niḡa boro modadu, vase raena'a, tuḡure vaseḡa teigiro.

⁸ Ebu ani vaseo reirotene, ane'a ane bare mae ovoiro.

Ebu Badi'a ḡoere mene vari'ohaudo. Ane'a ruda'uma ibiḡa rehano onaminu.

Ebu vase haḡaiḡa sau'a boro teige, satauroniro ebu rudaro.

⁹ E'ano'o Badi'a'a ani mae ḡihine hitana huneo ohoniro, ebu ni ḡihi'a haro.

E'e niḡa'e ni 'ahoga 'ahoga nidu'a vitinoga.

¹⁰ Badi'a'a 'ougirota'a'e, adureo radiu'ete'e, zu rahao radiu'ete'e, zu raha 'u'uḡano radiu'ete'e nidu'a'a Iesu matu'o hau'ena'a, ḡuḡuroga veize.

¹¹ Ebu ḡuḡurate'e nidu'a'a 'ahige rae furenoga veize: Iesu Keriso'e Zuhi'a Boro.

Ze 'ouge haḡae'ena'a, Badi'a emeḡe Mama ni mae ḡihi'uma.

Ḡabone hidi'uma ibiḡano inare onamo'i

¹² E'ano'o vazehe manoġa nidu'a, zae'a Badi'a ġoere ibiġano iġaiġa onamidote'e teige, rihau rudau'ena'a, ġabone hidi'uma ibiġano inare onamo'i! U mene eġe'a zae teite radiu'ete'e zamaġano da'o, rehano izidi eġe o'o'ano zuni borofe inare gauo'i!
¹³ Mazaġa zae'a Badi'a ura haġaiġa haġaoga veize Badi'a'a zae zamao gaue'ena'a inarazi'ohe, zae'a uratadu e'e haġae'ohe.

¹⁴ Ġau nidu'a zamaġano ago ġoere'ena'a zu ta'iro tite'ena'a, haġao'i! ¹⁵ 'Ougine za'e vaze duduġa tauġi re'uma, zu vaze'a mene debaze ġoeri'uma. Ebu izidi ega, haġai ve'oġa azaġa ġunuġano, sau'ani 'ahoga mene haġaadu, Badi'a ubuga ubuga teiġe, radifo. Za'e, e'e ġunuġano buzuva'a adureo agaru'ete'e teige agarano'i! ¹⁶ Ebu ġabone tuġutuġu hidi'uma ġoe'a vaze veize rae fureno'i! 'Ougine, e'e, Keriso'a bare ovai'uma madaġano, eġe'a zae bo'aġano gau aduga haġaidota'a'e hugeita raena'a, zae u'ano matu'e ruda'uma. ¹⁷ Ebu zae'a Keriso mazao fie'ete'e u'ano aduga hide'ohe rehano, zae'a Zuhia Boro veize gauine, eġe'a zae u'ano rudaune e matu'e'ohe. Zu e ura zae nidu'a teite matu'e tiburatihi. ¹⁸ E'ano'o zae zuni eġe teite matu'e tiburatihi.

Paulo'a Filipi azaġa u'a Timoteo tuġuni'uma

¹⁹ Zuhi'a Boro Iesu'a uratine, e zae vaġe Timoteo ariga tuġune ame'ohe. 'Ougadu ane'a baradu, zae hari me'odonine eġe zuni matu'i'uma. ²⁰ Zea'a faine radiu'e ga mene rae Timoteo'e hube hune zamare'ohe. 'Adama ani heuġa zae zamare'ete'e e'e vazeġa 'ahoga o'o'a. ²¹ Mazaġa vaze ġehaġa'e Iesu Keriso'a urate'ete'e ġauġa mene zamaradu, zeġe hune'a urate'ete'e ġauġa zamare borofe'ohe. ²² U za edeġa, Timoteo'e haġai manoġano Badi'a gau haġae'ohe, mazaġa ani hari manoġa haramoga veize eġe teite faifaine gaue onainu. Ani'e ubugani'a moga danane'ete'e teige eġe teite gaue onainu. ²³ E'ano'o 'adao eġe mazao nagini'a fureratite'e ederi'udu'u, Timoteo zae vaġe tuġuni'uma. ²⁴ Ebu eġe zuni zae vaġe ariga ami'uma ra'ohe. E'e ibiġa'e Zuhi'a Boro'a haġaoni'uma rae hube hune zamare'ohe.

Paulo'a Epafrodito Filipi azaġa vaġe tuġuni'uma ra'ohe

²⁵ U Efaforodito, ani eġe nego. Ani eġe teite gaue'ohe, zu uti azaġa teige eġe teite hari manoġa bire'ohe. Ani'e zae'a eġe u'a tuġuniro. E'ano'o ani onaadu e ġau nunu mene idaru'etene ani'a danahinu. Rehano izidi Efaforodito'e zae vaġe bare tuġunine manoġa ra'ohe. ²⁶ Mazaġa ani zae nidu'a ġiazihhi radu zamare hune'ohe. Zae'a ani ibite uginrote'e egadu, zamaze'a adudaro. Ane'a za 'ougirote'e igirotene, ani zamaġa mene idararo. ²⁷ Ani'e hube hune ugi boro'a madu nariga rudaro. Rehano Badi'a'a vetuġaneadu fainiro. 'Ougadu e'e, aduga zamaġano, aduga hena mene bare ragatiro. Badi'a ani Epafrodito da'o mene vetuġaniro rehano, eġe zuni vetuġahiro. ²⁸ E'ano'o e ura, ani'e ġarihe zae vaġe tuġune amihi ra'ohe. 'Ougine, za ani teite hidadu matu'i'uma, zu eġe zama'a adudu'ete'e'a ufira'uma. ²⁹ E'ano'o Zuhi'a Boro ibio, matu'o hau rune'ena'a, mae ġihino'i! Za ani heuġa vazeġa niginine manoġa! ³⁰ Mazaġa Keriso gau u'ano ani nariga rudaro. Ani'a zae'a danahifote'e gauġa haġaadu, nariga rudaro.

3

Radone zamaġano haġai boro'e Keriso edere'ete'e

¹ Nego nabudi, e 'ahige bare reihhi: Za Zuhi'a Boro teite tiburanate'e u'ano matu'o'i! Eġe'a ibite iraduguzirote'e ġoe'a, bare bare to zinihi ra'ohe. A'e eġe mazao mene gau boro, zu a'e zae'a mene ve'oroga veize.

² Badi'a aġu'a zu haġai sau'a haġae'ete'e azaġa veize ġiano'i! Ze'e Iuda azaġa. Iuda azaġa'e zae so'oze'ena'a, ahiri rana iġuri haġaine, Badi'a mone re'uma ra'ohe. Rehano ze'e foure ahiri ru'i tauġe'ohe. A'e huga o'o'a. ³ U eme'e hube hune Badi'a mone ra'ete'e azaġa. Eme'e Badi'a Vine Zaġoġani'a ibitofeadu Badi'a mazao kurau'ohe. Eme Keriso Iesu niginine'ohe, e'ano'o ahiri rana iġuri haġae'ete'e. Zu Badi'a ubuġa rouga radu zeġe edeġano gauete'e azaġa eme'a mene zamare borofe'ohe. A'e huga o'o'a haġaiġa.

⁴ Rehano vaze 'ahogani'a ani'e vaze nagiga ra'ete'e moneo Badi'a'a mae ġihini'uma ra'ete'e borofe zamarine, eġe zuni eġe moneo borofe hune rouga idaġa.

U vaze 'ahogani'a ahiri gauġa ġehaġa haġae'ohe rae zamarine, a'e eġe'a vitinoga. ⁵ E'e fureranadu mada fu'o zu uġidu fare meirotene, ahirihe rana iġuri haġairo. E'e Isaraela vazeġa, Beniamini iduhu vazeġa, ebu Heberu mariga huga huga. Iuda goro ġoe'a moneo'e Farisea vazeġa, goro ġoe'a faifaine haġaido. ⁶ Badi'a veize inare'ete'e moneo'e ekalesia azaġa eġe'a zamahe nidu'a hina sausauzido. Iuda azaġa goro ġoe'a faifairu haġaadu, duduġa ra'ete'e moneo'e, mene ve'oniro.

⁷ Eġe'a ahi ġauga'e manoġa tauġi zu ġau boro bagaġa rae zamarinu. Rehano Keriso'a eġe veize rudarote'e ederirotene, 'uguġa haġaiġa'e huga o'o'a haġaiġa rae zamarinu, mazaġa e'e Keriso ederihni reinu. ⁸ Ebu e 'ize bare reihni. Ibite Badi'a'a matu'oga veize rae zamare haġaidote'e haġai'a nidu'a'e huga o'o'a ra'ohe. U Keriso Iesu, eġe Zuhi'a Boro, ani'e inihu edere'eta'a'e, manoġa boro bagaġa. E'e, Keriso u'ano haġaihe amahiġa nidu'a modiro. Ebu 'uguġa haġaiġa'e busi rae zamare'ohe, e'e Keriso mone reifine, ⁹ zu ane teite tiburafine. E'e izidi eġe inarao goro ġoe'a haġaadu, Badi'a ubumao duduġa rae, mene ra'ohe, rehano Keriso mazao fie'ete'eano'o Badi'a ubumao duduġa rae ra'ohe. A'e Badi'a ane'a 'ouge ra'ohe, mazaġa eġe'a Keriso mazao fie'ete'e u'ano. ¹⁰ E ura'e Keriso faifairu ederihni, zu ani'a runeono'o bare ġabodirote'e gigi'aġa ederihni, zu ane zaharanirote'e teige eġe zuni zahararatihi, zu ane'a rudarote'e teige eġe zuni haġai sau'a moneono'o rudau vaġinihi. ¹¹ 'Ougadu e nougihi reine zuni, eġe'a Keriso teite runeono'o bare ġabode iġunadu, e'e ġaboneġa hina onamihni ra'ohe.

Zamamone oname hohono'i

¹² E'e, 'uguġa haġaiġa nidu'a haġae hauġeha rae, mene ra'ohe, zu e'e Keriso teiġe duduġa hune rae mene ra'ohe. Rehano e'e haġaiġa haġae hunihni rae ize inare'ohe, mazaġa, e'e Keriso hune teiġoga veize, Keriso Iesu'a eġe meiro. ¹³ Nego nabudi, e'e Keriso teiġe huneha rae mene zamare'ohe. Rehano e'e, ġau tiba 'adi haġae hunihni ra'ohe: E'e, ġaruni moneo haġairote'e ġauġa nidu'a mene zamare'ohe. Rehano zama mone ġauġa da'o zamare'ohe. A'e Keriso ederadu, ane teigoga veize inare gaue'ohe. ¹⁴ E'e Keriso hune teiġoga veize inare oname'ohe zu ġonagano Badi'a'a naeġa ini'uma. E'e naeġa'e Badi'a'a huhe'ete'e zu adure zamahe iti'uma, mazaġa Keriso'a eġe veize gau haġairo.

¹⁵ E'ano'o emeġe nidu'a Badi'a mazao fiadu zamarone manoġa meirote'e azaġa'e, 'ahige zamari'uma. Ebu haġai nu zamaġano zae'a nufe zamarine, a'e zuni Badi'a'a zamazeo doġo'ani fureno zini'uma. ¹⁶ Rehano ġoere boro'e emeġe iniuiniu'e Badi'a'a ihofirote'e idunaġano haġae onami'uma.

¹⁷ Nego nabudi, eġe teiġo'i zu emeġe'a ihozirote'e haġaiġano radiu'ete'e azaġa faine ġiane'ena'a zeġe zuni tuhuzo'i. ¹⁸ Mazaġa vaze ġehaġani'a agire teiġe Keriso agireni'ohe. E'e ibite 'uguġa azaġa haġai 'ai ġae ġehaġa me'odo ziniro rehano izidi zeġe haġai zamaradu nihe vuġani'a onae'ena'a bare ra'ohe. ¹⁹ Ze'e ġonagano rudaune, irerogao diuġi'uma. Ze'e ahirize'a urate'ete'e haġaiġa da'o haġae radiu'ohe. Ebu mazagaru haġaiġa haġae'e rehano, a'e zeġe'a bare ite'ohe, zeġe'a zamare'ete'e ġauġa nidu'a'e raha 'adi ġauġa. ²⁰ Rehano emeġe radone haba'a'e adureo. Ebu Zuhia Boro Iesu Keriso eme ġabofi'uma vazeġa, e'ano'o ovaite'e guhine radiu'e'uma. ²¹ Ani ġau nidu'a'a zuhi'ani'et'e inaraġa obone'ohe. Ani'a bare ovaite'e madaġano, e'e inaraġa hina ahirife ruhura'umate'e ani'a mae nufadu, ahi'a iziġa manoġa heuġa rifi'uma.

4

¹ E'ano'o nego nabudi, Zuhi'a Boro mazao fiadu edau gigarano'i! E'e za zamare rudau'ohe zu ġiazihni ra'ohe. Ebu za'e eġe matu'ohi'ohe, zu eġe'a niguze'ete'e azaġa.

Inara Ġoe'a

² Euodia zu Sintike, e za umize'ohe, za'e Zuhi'a Boro moneo reirote'e azaġa bobo zamaze tibuno'i. ³ Eġe teite gau tibano gau'e hune'ete'e vazeġa, ġa'a roġae aheu e'e

danazite'e eḡe'a umie'ohe. Ze'e hari manoḡa haramoga veize eḡe teite inare gaudio. Ze'e Kelemenito zu eḡe teite gaudote'e azaḡa nunu teite gaudio. Ebu zeḡe nidu'a ni'e Badi'a'a ḡabone bukaḡano mirihiro.

⁴ E bare bare 'ahige ra'ohe: Mada nidu'a Zuhi'a Boro'a zae veize haḡairote'e zamaradu matu'o'i! ⁵ Vaze mazao roḡeru rado'i, vaze nidu'a'a za'e roḡeḡa rae horozoga. Za 'adi zamaro'i! Zuhi'a Boro'e 'ariga bare onae'ohe.

⁶ Ḡau ni 'ahoga moneo zamaze 'ago adudano'i! Rehano nagini'a furerano'idene, e'e ḡauḡa nidu'a'e Badi'a mazao umido'i! Ebu za kurano'idene iḡaiḡa Badi'a Mazao manoḡa tauḡi ro'i! ⁷ Ebu Badi'a'a zama roḡeḡa zini'uma, e'ano'o zamaze'e mene aduda'uma zu mene riha'uma, mazaḡa za'e Keriso Iesu teite tiburaro 'ahine. Zama roḡeḡa a'a'e boro багаḡa zu hoe'aḡa, vaze'a zamaroga zu mene idaḡa.

⁸ Nego nabudi, ḡoere ḡonagano 'ahige reih! Haḡai 'ahiguḡa zamare onamo'i! Huga ḡoere'ete'e haḡaiḡa, gubatite'ete'e haḡaiḡa, haḡai duduḡa, zama deheḡa haḡaiḡa, vaze'a matui'uma haḡaiḡa manoḡa zu vaze'a rae ḡihini'uma haḡaiḡa manoḡa. Nagi haḡai manoḡa tauḡi ga vaze'a niguni'uma haḡaiḡa manoḡa horono'idene e'e zamare'eno'i! ⁹ Zae'a eḡe mazaono'o ederirote'e, zu meirote'e, zu igirote'e ḡoe'a nidu'a, zu eḡe haḡaio horonirote'e haḡaiḡa nidu'a, zae radone zamaḡano haḡao'i! Ebu zama roḡeḡa rife'ete'e Badi'aḡani'a zae teite radiu'e'uma.

Filipi azaḡani'a Paulo danane'ena'a ḡau tuḡururo

¹⁰ E'e Zuhi'a Boro mazao matu'e rudau'ohe, mazaḡa faḡa hune radate'e enogano, za bare eḡe zamaradu eḡe ferehidote'e ḡauḡa tuḡurodo. E edeḡa, za hube uratinu rehano, danahe'ete'e ibiḡa mene hidiro. ¹¹ E ḡau nu'a ferehe'ete'e u'ano, 'ouge mene ra'ohe. Mazaḡa eḡe mazao nagini'a fureraune, a'e ḡau'a ferehe'e ga mene, rehano e edereha zamahe'e idaḡa da'o. ¹² E edeḡa, ḡau o'o'a zamaḡano radiu'ete'e radoneḡa, ga ḡau ḡehaḡa zamaḡano radiu'ete'e radoneḡa. Radone nagiga zamaḡano zuni, e'e matu'e radoga ederiro, ogomu ḡehaḡa ga o'o'a, ḡau ḡehaḡa ga o'o'a. ¹³ E'e, radone nagigano zu ḡau nidu'a haḡaoga idaḡa, mazaḡa Keriso'a inaraḡa ini'e 'ahine. ¹⁴ Rehano e 'ada aduga hide'ete'ea, zae'a danahe'eta'a'e manoḡa tauḡi.

¹⁵ Filipi azaḡa, za edeḡa, zae'a hari manoḡa ḡadaheḡano igirote'e madaḡano bone, e, zae haba Makedoniaono'o iḡunirotene, zae Filipi ekalesia azaḡani'a da'o ḡau nu ini'ena'a danahiro, u neḡa 'ahoga 'ahoga ekalesiaḡa azaḡa'e mene 'ougiro. ¹⁶ Eḡe'a Tesalonika neḡano radiunute'e zamaḡano zuni, e ḡau'a ferehinutene, za eḡe veize bare bare ḡau tuḡurido. ¹⁷ E'e zae'a ḡau nu bare tuḡuronoga veize 'ahige mene ra'ohe. Rehano zae'a danahe onamadu, Badi'a'a naeḡa zinite'e'a bororanoga urate'ohe. ¹⁸ E'e ferehe'ete'e ḡauḡa nidu'a 'ada. A'e boro багаḡa. Zae'a eḡe veize tuḡurirote'e ḡauḡa, Epaforodito'a odohe onairotene, ḡauhe'a ḡehararo. Zae'a tuḡurirote'e ḡauḡa'e Badi'a ḡahunohau'ete'e hohoḡa manoḡa heuḡa. A'e Badi'a'a mae ḡihine'ohe, zu matu'e'ohe. ¹⁹ Eḡe Badi'a'a, ane ḡauḡa ḡehaḡa багаḡaono'o, Keriso Iesu u'ano borofe zini'uma, ḡauze'a fereze'ete'e madaḡano.

²⁰ Emeḡe Badi'a, emeḡe Mama nigune'eno'i, onamo tuḡutuḡu! Hube hube hune 'ougo'i!

Paulo'a Filipi kuru azaḡa veize uhiu tuḡure'ohe

²¹ Iesu Keriso mazao fie'ete'e azaḡa nidu'a veize uhiu tuḡure'ohe. Zuhi'a Boro mone ra'ete'e azaḡa eḡe teite 'ada radiu'ete'e'a uhiu tuḡure'ohe. ²² Adao Badi'a veize ra'ete'e azaḡa nidu'a'a zae veize uhiu tuḡure'ohe. Roma zuhi'aḡa* neo Badi'a mone ra'ete'e azaḡa zuni uhiu tuḡure'ohe.

²³ Zuhi'a Boro Iesu Keriso ḡahunone manoḡani'a zae vine teite radiu'eno'i!

* 4:22 Niga, Kaisara

Kolose Ekalesia Azaġa Mazao Paulo'a Mirihiro

¹ Eġe Paulo'a emeġe nabudi Timoteo teite fefa 'adi mirihe'ohe. E'e Badi'a'a madu, Keriso Iesu veize apostolo gauġano ohohiro. ² Fefa 'adi'e Kolose neġano radiu'ete'e Badi'a mone ra'ete'e zu Keriso gauo hubehune gau'e'ete'e azaġa veize mirihe'ohe. Badi'a, emeġe mama'a manohuga zu zama roġeġa zeno'!

Paulo'a manoġa tauġi ra'ohe zu kurau'ohe

³ Eme zae veize iġaiġa kurau'etene, Badi'a, emeġe Zuhi'a Boro Iesu Keriso Moga mazao manoġa tauġi ra'ohe. ⁴ Mazaġa zae'a Keriso Iesu mazao fie'ete'e zu Badi'a mone ra'ete'e azaġa nidu'a zamaradu danaz'ete'e igiro 'ahine. ⁵ Zae'a 'ouge'eta'a'e Badi'a'a zae veize e'e naeġa adureo ruhinirote'e mae ġihini'uma 'ahine. Za'e hari manoġa ġoe'a huga ġadaheġano igirote'ano'o, Badi'a'a e'e naeġa ruhine tiro. Ebu izidi zuni za'e e'e zamare'ohe. ⁶ E'e hariġa manoġani'a zae mazao feuriro. Za'e Keriso mazao fie'ete'e azaġa sau'aze Badi'a'a rae mode'ete'e hariġa huga igiro. E'e madaġanonono'o onao izidi, zae'a ġaboneze ġihune'ete'e teige, haba nidu'a zamaġano hari manoġani'a vaze zamao gauadu, ġaboneze ġihune'ohe, ebu hari manoġa mae ġihine'ete'e azaġani'a ġeharu'ohe.

⁷ Za'e Epafara'a hari manoġa ihoziro. Ani'e emeġe teite gau'e'ete'e zu emeġe zamarone. Ani'e Keriso veize iġaiġa gau'e'ena'a emeġe danafe'ohe. ⁸ Ebu ani'e zae'a vaze zamaradu danaze'ete'e me'odofiro. vaze danazoga veize, vine Zaġoġani'a inaraġa ziniro.

⁹ E'ano'o, emeġe'a zae hari 'ouge igirote'e madaġanonono'o onao izidi, eme'e hubehune zae veize iġaiġa kurau'ohe, ebu Badi'a ahiġe umine'ohe; Vine Zaġoġa hina ani'a zama huhuzaġa zu edeġa zenadu Badi'a'a ura'ete'e gauġa zae'a hugahune eder'uma. ¹⁰ Eme 'ahige kurau'ohe; Zae'a Zuhi'a Boro ibio ani gubane'ena'a, zu Badi'a ubuġa reifine zae'a nagini haġae'ete'ea Badi'a'a za'e manoġa reifine, zu zae'a haġai manoġa nidu'a faifaine haġaifine, zu Badi'a borofe edere onamifine.

¹¹ Ebu eme ahiġe kurau'ohe; Badi'a gigi'a inaraġa ġonaga 'o'o'a hina zae'a inarifine, ebu e'e inaraġa hina zae'a mene ġarihe maġunifine, zu adugani'a onait'e'ea, zae'a edau gigarafine, ebu zae zamao matu'u'a iri'avoga. ¹² Ebu eme hena ahiġe kurau'ohe; Zae'a Badi'a, emeġe Mama mazao manoġa tauġi rouga. Badi'a ani, ane mone ra'ete'e azaġani'a Badi'a haba agaġa zamaġano radiu'ena'a me'uma manohugaġa, zae zuni zeġe teite meifine, ibitoziniro. ¹³ A'e Badi'a'a uzaboono'o emeġe mae vaġifiro, ebu ane ubuga zamaroneġani'a zuhi'ani'ete'e zamaġano ohofiro. ¹⁴ Ebu Badi'a ani Keriso ru hina emeġe ġabofiro, ebu emeġe sau'a nidu'a rae modiro.

Keriso'e hitaġa hune

¹⁵ Eme Badi'a'e horonoga mene idaġa, rehano Iesu Keriso'e Badi'a iraġa furene'ohe. Iesu Keriso'e, ġau nidu'a ize izema fureranogano Badi'a teite radiunu, ebu ġau nidu'a'e ani 'u'uġano. ¹⁶ Mazaġa Kerisono'o Badi'a ġau nidu'a haġairo, adure zu rahao radiu'ete'e ġauġa, horone'ete'e zu horonoga mene idaġa ġauġa haġairo. Badi'a'a vine zuhi'aġa, tuġure viga inaraġa ebu ġau inaraġa nidu'a Kerisono'o zu Keriso veize haġairo. ¹⁷ Keriso'e ġau nidu'a ize izema fureranogano ani'e 'e'e radiunu, ebu ani'a ġau nidu'a radiu oname'ete'e zu ġau nidu'a gau'e tiburu'ete'e haġairo. ¹⁸ Keriso ani ekalesia vadiga, ebu ekalesia'e ani ahiri. Ġadaheġano'e ġau nidu'a ani mazaono'o fureraro, ebu ani'e runeono'o ġabodi'uma azaġa bo'aġano ane'a ibite ġabodiro. A'e ġau nidu'a ane'a zuhi'anoga veize. ¹⁹ Mazaġa Badi'a ani'e ane urao Keriso zamaġano radi'uma reiro. Ebu e'ano'o Keriso'a Badi'a haġai furenehuni'uma. ²⁰ Ebu Badi'a'a ane urao vaze zu ġau nidu'a Keriso teite bare tibuni'uma reiro. Ebu Badi'a zu ġau nidu'a bo'aġano zama

roḡeḡa veize Keriso'a satauroo ruḡa sonirote'eano'o, adure zu rahao radiu'ete'e ḡauḡa nidu'a, ibite'e Badi'a mazao fararo rehano, Keriso teite bare tibuziro.

²¹ Za'e ibitebone Badi'a mazaono'o fararo, ebu za'e haḡai sau'a haḡaidote'e u'ano, za zama'e agireḡa radu, Badi'a mazaono'o fararo. ²² Rehano Keriso'a ane ahirio satauroo rudarote'e u'ano, izidi za'e Badi'a'a ane teite bare tibuziro, za'e ane zamao ohozadu, ane ubumao za'e duduḡa, ebu toragani o'o'a reifine. Vaze'a Badi'a zamao za'e ve'oreha rae mene re'uma. ²³ Zae'a hubehune Badi'a mazao fie oname'ena'a edau gigaraune, zu hari manoḡa zamaḡano, ḡabone manoḡa me'uma reirote'e ḡoe'a zae'a obone giganine, za'e Badi'a ubumao duduḡa re'uma. E'e hariḡa manoḡa'e haba nidu'a zamaḡano haramene onae'a. Ebu eḡe, Paulo'e Badi'a'a hari manoḡa haramene'ete'e gauḡano ohohiro.

Paulo'a Ekalesia Veize Gauiro

²⁴ Izidi 'ada e'e, zae mazao hari manoḡa haramirote'e u'ano aduga hide'ete'e moneo matu'e'ohe. Ebu Keriso'a aduga hidirote'e teiḡe, eḡe zuni eḡe ahiri hina e'e aduḡaḡa hide'ete'e mene rihone'ohe. E'e haḡaiḡa'e Keriso ahiri'e ekalesia azaḡa veize. ²⁵ E'e Badi'a'a ekalesia azaḡa tuḡure gauḡano ohohiro. A'e zae mazao, Badi'a ane ḡoere ihozoga veize ²⁶ U'uru radiu'ete'e ḡauḡa 'a'a'e amahi hune azaḡa mazao Badi'a'a mene rae fureniro, rehano izidi ane mone ra'ete'e azaḡa mazao furen'e'ohe. ²⁷ Badi'a ani, ibite mene rae furenirote'e u'uru radirote'e ḡauḡa manoḡa 'a'a'e, Iuda mene azaḡa bo'aḡano Badi'a inahe meirote'e azaḡa mazao rae furen'uma reiro. E'e u'uru radirote'e'e ḡauḡa'e Keriso. Ani'e zae zamao radiu'ohe, e'ano'o Badi'a'e manoḡa hune u'ano zae zuni manoḡa hune re'uma.

²⁸ Ebu eme'e edeḡafe nidu'a hina iraduguzena'a, zu ihoze'ena'a, vaze nidu'a mazao Keriso hariḡa haramene'ohe, mazaḡa emeḡe ura'e emeḡe'a danazadu vaze nidu'a'a Badi'a zama faifairu edere'ena'a, ane ibio da'o oname'ena'a duduḡa vazeḡa radu, Keriso ane zamao ohozu'uma. ²⁹ Ouge haḡae'ete'e veize eḡe zamao inare gau'eta'e Keriso gigi'aḡa hina inare gau'e'ohe.

2

¹ Eḡe'a 'adi ra'eta'a'e, e ura za edero'i! Eḡe'a zae, zu Laodikea neḡa azaḡa, ebu ize mene horohate'e azaḡa nidu'a danazoga veize inare'ohe. ² E ura ze'a inaratitoga zu zamarotite'ena'a tiburanoga. Ebu e ura ze'a Badi'a u'uru ḡauḡa edere hunoga. U'uru ḡauḡa a'e Keriso. ³ Ebu Keriso mazao bu'u Badi'a'a u'uru tidote'e zamaroneḡa boro багаḡa ederi'uma. ⁴ Eḡe'a 'adi ra'eta'a'e, vaze'a zamaguhi ḡoe'a hina mene so'ozifine. ⁵ Ḡiano'! E'e zae teite mene radiu'e rehano, eḡe zama'e zae mazao radiu'ohe. E'ano'o zae'a haḡai manoḡano radiu'ete'e zu zae'a Keriso mazao fie gigaru'ete'e ederadu, matu'e'ohe.

Keriso Mazao e Ḡabone Iziga

⁶ E'ano'o Keriso Iesu'e Zuhi'a Boro radu za'e mae ḡihiniro 'ahine, ani teite tiburu radiu'eno'i! ⁷ Ebu ire taigani'a rahao kame gigaru'ete'e teige, Keriso mazao kame giganadu, ane zamare'ena'a farau onamo'i! Ebu Epafara'a Badi'a ḡoere ihozidote'e teige obone gigan'o! Ebu Badi'a mazao iḡaiḡa manoḡa tauḡi ro'i! ⁸ Vaze ḡoere faine ḡiano'i! Hena, zeḡe'a tutuze ve'ozi'uma. Ze'e Badi'a edeḡa zu vaze'a nouge nouge radiu'ete'e edeḡa nidu'a raha adi ibiḡano ihozi'uma. Zeḡe ḡoere'e huga 'o'o'a zu ḡuriro ḡoe'a. Ḡoere a'e Kerisoono'o mene onae'ohe, rehano amahi azaḡa edeḡanono'o zu haba 'adi vineḡanono'o. ⁹ Ḡiano'i! Mazaḡa Badi'a ḡabone zu haḡai nidu'a'e Keriso zamaḡano iri'ave radiu'ohe. Keriso'e vaze reirotene ani'e ize Badi'a, e'ano'o za'e Keriso zamaḡano Badi'a haḡai nidu'a horone'ohe. ¹⁰ Ebu za'e Keriso teite tibuziro zu ani mazaono'o haḡai 'adi nidu'a meiro. Vine sau'a zuhi'aḡa, zuhi'a nidu'a zu ḡau nidu'a'e Keriso 'u'uḡano radiu'ohe. ¹¹ Iuda azaḡa'e, Badi'a mone ra'etene, vaze 'evore hina ahiri ogaḡa vari'e modadu iḡuri haḡae'ohe. E'e teige za'e, Keriso mone reirotene, Keriso'a zamaroneze sau'a zu ḡaboneze sau'a vari'e mode'ena'a, zamazeo iḡuri haḡairo. ¹² E'e huga'e, zae'a Badi'a ni mae ḡihinadu bapatiso meirote'e zamaḡano, Keriso teite ḡuriro, ebu Keriso

ane teite bare ḡabode iḡuniro. Mazaḡa Badi'a'a Keriso runeono'o bare ḡabonirote'e gigi'aḡa mazao zae'a firo 'ahine. ¹³ Ebu ibite vineze'e rudanoga zu Badi'a mazaono'o farauu. U e'e madaḡano'e, zae ḡabone sau'a'e ize mene vari'e modiro. Rehano 'ouge ize haḡairote'ea, Badi'a'a za'e Keriso teite bare ḡaboziro. Ebu emeḡe sau'a nidu'a rae modiro. ¹⁴ Ebu Badi'a'e Emeḡe haḡai sau'a u'ano emeḡe 'ute'ete'e Iuda azaḡa goro ḡoe'a'e nidu'a madu, Keriso teite satauroniro. 'Ouge haḡae'ena'a, Badi'a'e goro ḡoe'a nidu'a u'iro. ¹⁵ Ebu 'ouge haḡae'ena'a, Badi'a'a vine sau'a zuhi'aḡa zu zuhu'a inaraze mae buno ziniro. Mazaḡa goro ḡoe'a u'iro 'ahine, Satani'a e'e ḡoe'a hina emeḡe 'utoga mene idaḡa. Ebu Keriso satauronirote'e zamaḡano, vine nidu'a Keriso'a ro'aze hauḡirote'e, Badi'a'a hunio fureniro.

¹⁶ Eano'o, zae'a aue'ete'e zu gage'ete'e moneo ga muri muiḡa, bato iziḡa muiḡa zu Iuda azaḡa Bana Madaḡa u'ano, vase 'ahogani'a zae ve'oḡa rae zoitene gararozeno'! ¹⁷ Mene! Iuda azaḡa goro ḡoe'a zu muiḡa 'uḡuḡa'e Badi'a'a rae tirote'e ḡauḡa manoḡa emege rifiuma vineḡa isoḡa. Rehano izidi ḡau manoḡa a'e fureraneha. E'e ḡauḡa huga'e Keriso. ¹⁸ Ḡurire'ena'a nize mae ovoe'ete'e zu tuḡure viga mazao kurau'ete'e azaḡa ḡoere ago ego'! Ze'e za tutuze ve'ozihira'ohē. Ze'e tuḡure viga horoneha ra'ena'a, nize mae ite'ena'a ḡoeri'uma, rehano ze zama'e mene Badi'a mazaono'o, ebu ze 'ane ze'e nize boro azaḡa re'uma. ¹⁹ Ze'e Keriso mene hegote'ohē. Keriso ani ekalesia vadiga, ekalesia azaḡa'e ane ahi'a. A'u'a zu viniga hina tibuzetene ahiri nidu'a gigaze'ohē. Ebu Badi'a'a ekalesia ibitozini'ena'a inari'uma.

²⁰ Za'e Keriso teite rudau'etene, raha 'adi vineḡa zuhi'aḡaono'o mae buze'ohē. Rehano za'e nougadu ize raha azaḡa haḡaio radiu'ete'e teige zeḡe ḡoere igi'ohē? ²¹ Ze 'ahige ra'ohē, "Ago obone to'! Ago au nuro'! Ago obone nuro'!" ²² 'Ahiguḡa goro ḡoe'a'e vase mazaono'o onae'ohē. E'e goro ḡoe'a'e mene faḡa haḡae'ohē zu dauḡe'ohē. ²³ Goro ḡoe'a 'uguḡa'e edeḡa boro ḡoe'a iraḡa, rehano huga'e o'o'a. Ze'a kuru veize zeḡe bare inahirote'e ḡauḡa'e vase maza'ono'o zu ze'e ḡurire'ena'a nize ufeta mae ovoi'uma, ga ahirize sausaune'eta'e Badi'a matuo hafine. Rehano goro ḡoe'a 'uguḡa'e gigi'aḡa o'o'a 'ahine, zamarone sau'a mae vaḡini'uma moneo mene danaze'ohē.

3

Ḡabone izigano radiu'ete'e

¹ Goro ḡoe'a 'uguḡa'e gigi'aḡa o'o'a. E'ano'o ḡabone ḡauḡa adureo radiu'ete'e da'o zamare borofe'ena'a vaḡo'! Mazaḡa za'e Keriso teite ḡabozadu, ḡabone iziga meiro. Ebu Keriso ani adureo Badi'a eda'e moneo inaraḡeta radiu'ohē. ² E'ano'o adure ḡauḡa da'o zamaro'! U raha 'adi ḡauḡa'e ago zamaro'! ³ Mazaḡa za'e ibi'a haḡaiḡa sau'a modiro, ebu za'e Badi'a 'evore zamaḡano Keriso teite tiburu radiu'ohē. Badi'a aḡu'a azaḡa'e e'e ederoga mene idaḡa. ⁴ Keriso'e ḡabone iziga zini'ete'e vaseḡa. Keriso ane'a bare onai'uma madaḡano, zae zuni ani teite agaḡa manoḡano eda'uma.

⁵ E'ano'o za'e ahiri'a urate'ete'e haḡaiḡa nidu'a mae mode hauḡo'! A'e ubuma ḡezo, zamarone toraga, ahiri u'ute'ete'e zamare borofe'ete'e, ḡau mae buroga urate'ete'e. Ebu ḡau ḡehaḡa ago urate rudano'i, mazaḡa 'uguḡa vaseḡa'e ire emoga* mazao kurau'ete'e heuḡa. ⁶ E'e guḡa haḡaiḡa u'ano Badi'a'e zamaḡa ḡugine runadu, e'e naeḡa zini'uma. ⁷ Zae zuni ibite 'uguḡa haḡaiḡa haḡae'ete'e azaḡa teite tiburu radiudo, ebu 'uguḡa haḡaiḡa haḡaido. ⁸ Rehano izidi za'e, maḡunu, zama ḡugi, vase sausaune'ete'e, vase ni sausaune ḡoere'ete'e, 'uguḡa haḡaiḡa nidu'a modo'! Ebu ufire ḡoea zae hebeono'o ago ro'! ⁹ Ebu vase teite ago ḡuriritito'i, mazaḡa za'e sau'a haḡaoga urate'ete'e zamaroneḡa zu ibite raha 'ada haḡairote'e haḡaiḡa modiro, ¹⁰ ebu vase iziga reiro. Badi'a ani, ane'a vase haḡairote'e iraḡa idunaḡano, zae izife'ohē, zae'a Badi'a faifairu ederifine. ¹¹ Badi'a'a ḡabone iziga rifirote'e moneo, eme'e 'ahige mene re'uma: Giriki azaḡa ga Iuda azaḡa, ahi'rio iḡuri haḡairote'e azaḡa ga iḡuri mene haḡairote'e azaḡa, guni'a azaḡa

* 3:5 Ire hina vase haḡadu Badi'a teiḡe ane mazao kurau'ohē.

ga Sikute azaḡa†, ḡu'a teige gau'ete'e azaḡa ga boha'a azaḡa. 'Ouge eme'e emeḡe'a bare avoavo mene rae re'uma. Rehano emeḡe nidu'a Keriso mone ra'ete'e da'o zamare borofi'uma. Keriso'e emeḡe nidu'a zamao radiu'ohe.

¹² E'ano'o Badi'a'a ane mone ra'ete'e azaḡa zu ane'a zamare borofe'ete'e azaḡa, za'e, Badi'a'a ane veize meiro 'ahine, vase vetuḡazeadu danazo'i! Haḡai manoḡa vase mazao haḡao'i! Ḡae'a ḡae bare niḡo mae ovoro'i! Roḡeru rado'i! Ago ḡarihe maḡuno'i! ¹³ Vaze'a zae mazao haḡai sau'a haḡao'idene, ago maḡuno'i, ebu Zuhi'a boro'a zae sau'a rae modirote'e teige zeḡe sau'a zuni rae modo'i! ¹⁴ Ebu haḡai manoḡa 'adi nidu'a ro'anoga ḡauḡa'e zamarone. Za'e vase teite zamarotito'i! Zamarotitine, zae nidu'a tibura onai'uma.

¹⁵ Badi'a'a za'e Keriso ahiri radu uniho manoḡano radifine huze nu'oziro. E'ano'o Keriso zama roḡeḡani'a zae zama ibitozeno'i! Ebu iḡaiḡa Badi'a mazao manoḡa tauḡi ro'i! ¹⁶ Keriso ḡoere hina zamaze iri'va'ono'i! Faifairu zamare'ena'a ihotito'i ebu iradugutito'i! Zae zamao Badi'a mazao manoḡa tauḡi radu, Salamo badaḡa, kuru badaḡa zu Vine Zaḡoḡani'a zini'ete'e badaḡa mo'i! ¹⁷ Ebu nagini ḡoero'idene, ga nagini haḡao'idene, Zuhi'a Boro Iesu niḡano ḡau nidu'a haḡao'i! Ebu ane niḡano Badi'a, emeḡe Mama mazao manoḡa tauḡi ro'i!

Goro ḡoe'a Keriso mone ra'ete'e azaḡa veize ra'ohe

¹⁸ Roḡae, ohozeze ḡoere ego'i, mazaḡa 'ouGINE, Zuhi'a Boro moneo ra'ete'e roḡaeḡani'a haḡai'uma haḡaiḡa haḡae'ohe. ¹⁹ Ohoze, inudeze zamaro'i, ebu ago sausau zo'i! ²⁰ Tahi'a kome'a kome'a, za'e iḡaiḡa vi'u mogo ḡoere nidu'a ego'i, mazaḡa za'e 'ouge haḡaine, Zuhi'a Boro'e matu'i'uma. ²¹ Nanu, mama, tahi'aze zamaze ago adufo'i! 'Ougine, zamaze'a vetuḡara'uma zu inaraze'a ovo'i'uma.

²² Tuḡure azaḡa, ḡu'a teige gau'ete'e azaḡa, zae gau nidu'a zamaḡano, zuhi'aze tuḡureze ego zeno'i! Ze'e raha 'ada da'o zuhi'azi'e rehano, ego zeno'i! Ebu zuhi'aze'a horozadu matu'oga veize radu ago zamare gau'o'i! Rehano, Zuhi'a Boro rihone'ena'a zae zuhi'a veize hube hune gau'o'i! ²³ Ebu nagini gauḡa zae zuhi'a veize haḡao'idene, zamaze nidu'a hanadu Zuhi'a Boro veize gau'ete'e teige haḡao'i! Za'e vase veize da'o mene gau'e rehano, Zuhi'a Boro veize borofe gau'e'ohe. ²⁴ Mazaḡa ḡiano'i! Za edeḡa, Badi'a mone ra'ete'e azaḡa zini'uma reirote'e ḡauḡa'e, zae'a gau'ete'e naeḡa haḡae'ohe radu, Zuhi'a Boro'a zini'uma. E'ano'o zae'a 'ouge zae zuhi'a veize haḡae'eta'a'e, Zuhi'a Boro Keriso veize gau'e'ohe. ²⁵ Ḡiano'i! Badi'a'e nize boro ga nize zuhu'a rehano, vase'a haḡai sau'a haḡaetene, e'e naeḡa zini'uma.

4

¹ Zuhi'a azaḡa, zae tuḡure azaḡa'e haḡai duduḡano da'o zuhi'azo'i, ebu vase nu da'o ago faizo'i, rehano nidu'a faizo'i! Mazaḡa za mene 'ouGINE, zae Zuhi'a, adureo radiu'ete'e'a, haḡaize ḡianadu e'e naeḡa zini'uma.

Inara Ḡoea Kuru moneo

² Za'e iḡaiḡa kurau'eno'i! Zamaze'e ra'ane'ena'a bohanadu, Badi'a mazao manoḡa tauḡi ra'ena'a kurano'i! ³ Ebu emeḡe veize zuni kurano'i, emeḡe'a Badi'a ḡoere harami'uma ibiḡa ane'a haḡaifine. 'Ougine, Keriso hariḡa Badi'a'a ane zamao ibite obonetirote'e emeḡe'a harame fureni'uma. E'e Keriso hariḡa harame'ete'e u'ano ḡu'ano ohohiro 'ahine, za 'ouge umize'ohe. ⁴ Ebu Badi'a'a gau 'adi inirote'e idunaḡano Keriso hariḡa eḡe'a doḡo'ani rae furenifine kurano'i!

⁵ Mada manoḡa hido'idene Keriso aḡu'a azaḡa danazoga veize faine zamare haḡao'i! ⁶ Ebu zeḡe teite ḡoero'idene, iḡaiḡa ḡoere iniga hina namize ḡorezo'i! 'Ougine za ze teite ḡoretitine faine naenaezi'uma.

Ḡonaga Ḡoea

† 3:11 Sikute haba'ano radiuete'e guni'a azaḡa

⁷⁻⁸ E'e zae u'a Tukiko tuḡune'ohe. Ani'e emeḡe nego zu emeḡe zamarone. Ebu anie ekalesia azaḡa faifairu danaze'ete'e vazeḡa, zu Zuhi'a Boro tuḡure haḡae'ena'a eḡe teite gaue'ohe. Ani'e 'adama eḡe'a nouge nouge radiu'ete'e edemazi'uma, zae'a e'e ederadu inarifine. ⁹ Onesimo zuni ani teite tuḡune ami'uma. Ani'e emeḡe nego zu emeḡe zamarone. Ebu ani'e hubehune Badi'a zamare'ohe, zuni ani'e zae nabudi 'ahoga. Ze'e emeḡe'a nouge nouge radiu'ete'e nidu'a edemazi'uma.

¹⁰ Eḡe teite ḡu'ano radiu'ete'e vazeḡa 'ahoga, niḡa Arisitako'a zae veize uhiu tuḡure'ohe. Banabasi nabuga, Mareko zuni uhiu tuḡure'ohe. Ane'a ami'uma ḡoe'a eḡe'a ibite tuḡuriro. E'ano'o ani amo'idene, faine mae ḡihino'! ¹¹ Vaze 'ahoga niḡa Iesu, ane zuni uhiu tuḡure'ohe. Niḡa 'ahoga'e Iusto rae hune'ohe. Badi'a'a vaze zama ibito zenoga veize eḡe teite gaue'ete'e azaḡa bo'aḡano zeḡe uḡidu ahi da'o'e Iuda azaḡa. Ze iḡaiḡa eḡe danahe'etene zamahe'a matue'ohe.

¹² Zae nabudi 'ahoga, Epafara, ani'e Keriso Iesu tuḡure vazeḡa. Ani zuni uhiu tuḡure'ohe. Ani zae veize kurau'etene, iḡaiḡa inare kurau'ohe, Badi'a'a zae mazao urate'ete'e ḡauḡa nidu'a edere hauḡadu, edau gigaranoga veize. ¹³ E'a ani horoninutene, ani'e hubehune zae ebu Laodikea zu Hierapoli neḡa azaḡa veize inare haḡue'ohe.

¹⁴ Emeḡe nego zu emeḡe zamorone, doketa vazeḡa niḡa Luka ebu Dema'a uhiu tuḡure'ohe. ¹⁵ Izidi eḡe'a uhiu tuḡure'ete'e ḡoe'a Laodikea neḡano Badi'a mone ra'ete'e azaḡa zeno'i ebu roḡae 'ahoga, niḡa Numufa zu ane neo kurau'ete'e azaḡa veize zuni zeno'i.

¹⁶ Fefa 'adi vaze 'ahogani'a zae mazao me'ode hauḡo'idene, hena, Laodikea ekalesiaḡa veize tuḡuro'i, zeḡe kuru neḡano me'ode furenoga. Ebu za'e, hena, Laodikea ekalesia veize eḡe'a tuḡurirote'e fefaḡa madu me'odo'!

¹⁷ Ebu Arekipo nina'a, "Zuhi'a Boro'a harote'e gauḡa haḡae hauḡo'i!", rae no'!

¹⁸ Eḡe Paulo'a uhiu ḡoe'a 'adi eḡe 'evore hina mirine'ohe. Eḡe'a Keriso hari manoḡa u'ano ḡu'ano radiu'ete'e zamaro'i, ebu kurano'! Badi'a manohugani'a zae teite radiu'eno'!

Tesalonika Ekalesia Azaġa Mazao Paulo'a Ibi'a Mirihiro

¹ Eġe, Paulo zu Silasi ebu Timoteo'a Tesalonika haba'a ekalesiaġa azaġa veize fefa 'adi mirihe'ohe. Za'e Badi'a emeġe Mama zu Zuhi'a Boro Iesu Keriso moneo ra'ete'e azaġa. Eme 'ahige rae zihi: Badi'a'a manoġa zu zama roġeġa zini'eno'i!

Tesalonika ekalesiaġa azaġani'a Badi'a mazao firote'e haġaiġa

² Emeġe kuru zamaġano, zae veize kurau'etene, eme zae u'ano Badi'a mazao iġaiġa manoġa tauġi ra'ohe. ³ Mazaġa emeġe'a, Badi'a emeġe Mama mazao kurau'etene, iġaiġa zae zamare'ena'a, 'ahige ra'ohe: Za'e Badi'a mazao fie'ena'a, gau'e'ohe. Ebu zae zamarone vaze mazao'e boro 'ahine, za'e zeġe veize gau boro haġae'ohe. Ebu Zuhi'a Boro Iesu Keriso'a hube hune bare onai'uma ra'ete'e ġoe'a mae obene gigane'ohe.

⁴ Nego nabudi, Badi'a zamarone azaġa, eme edeġa, za 'ai Badi'a'a ohotiro. ⁵ Emeġe'a hari manoġa haramo zinirotene, mene ġoere isoġa hina rehano, inaraġeita haramido. E'e zamaġano Vine Zaġoġani'a zae mazao gauadu, emeġe'a haramidota'a'e hube hune huga rae ihozido. Zu zae zuni edeġa emeġe'a zae teite radiunute'e zamaġano, nouge nouge zae danazinuta'e. Zae'a emeġe radoneo horonidotene, hari manoġa'e mene ġuriro hariġa reido. ⁶ Za'e hari manoġa mae ġihinirotene, aduga boro hidiro. Rehano, Vine Zaġoġani'a matu'u hina iri'avoziro 'ahine, za matu'uzeta hari manoġa mae ġihine onainu. Za'a 'ouginuta'a'e, emeġe haġai zuni Zuhi'a Boro haġai haġaiġano onainu.

⁷ E'ano'o Makedonia zu Akaia haba'ano radiu'ete'e ekalesiaġa azaġani'a zae'a haġae'ete'e haġaiġa hariġa egaduni, zae haġaio haġae onami'uma ra'ohe. ⁸ Mazaġa Zuhi'a Boro hari manoġani'a zae mazaono'o bororanadu, mene Makedonia zu Akaia haba'ano da'o rehano, haba 'ahoga 'ahoga zamaġano zuni bororu onaeha. Ebu zae'a Badi'a mazao fie'ete'e hariġa vaze nidu'a igi hauġeha. E'ano'o eme'e zae hari'e mene bare re'uma. ⁹ Mazaġa vaze nidu'a edeġa, ze'e, emeġe'a Tesalonika haba'ano hari manoġa haramadu, zae'a mae ġihinirote'e, e'e hariġa me'odofi'ohe. Ebu zae'a nouge nouge ġuriro badi'aġa higone modadu, hube hune radiu'ete'e Badi'aġa da'o zae Zuhi'a Boro radu, tuġureġa haġae'ete'e, e'e hariġa zuni me'odofi'ohe. ¹⁰ Ebu za'e Theovait'e guhine'ohe, rae me'odofi'ohe. A'e Iesu, Badi'a'a runeono'o bare ġabonirote'e vazeġa, zuni mada ġonagano haġai sau'a u'ano Badi'a'a aduga zini'uma madaġano, ani eme ġabofi'uma vazeġa.

2

Paulo'a Tesalonika neġano haġairote'e haġaiġa rae fureniro

¹ Nego nabudi, za edeġa, emeġe'a Tesalonika neġano 'i'udirota'a'e, mene tauġe amiro. Mazaġa zae ġehaġa hune'a e'ea hari manoġa mae ġihiniro. ² Za edeġa, emeġe'a zae ne 'izema amogano, Filipi neġano vaze'a ifi sausaufiro, zuni rae aduga rifiro. Rehano Tesalonika neġa amirotene, emeġe Badi'a'a inarafeadu, agire bo'aġano, rehano Badi'a hari manoġa inare haramiro. ³ Mazaġa emeġe'a haramirota'a'e, zae tutuze ve'ozifine ga, haġai sau'a zae mazao haġaifine zu zae so'ozifine mene haramiro. ⁴ Rehano eme'e hari manoġa haram'e'ohe, mazaġa Badi'a'a eme 'ai manoġa radu, hari manoġa harami'uma gauġano ohofiro 'ahine. E'ano'o emeġe'a haram'e'etene, mene vaze'a matu'oga, rehano Badi'a'a matu'i'uma ibiġano haram'e'ohe. Badi'a ani emeġe zama faifaine ġiane'ete'e vazeġa.

⁵ Zae edeġa, emeġe'a ġorezinuta'e mene zamaze anoga radu, ga zae mazao ġau mouga radu mene so'e ġorezinu. Badi'a huga ani eme haġai edeġa. ⁶ Zuni eme'e, mene zae'a ga vaze 'ahoga 'ahogani'a nife mae ġihinoga radu gauido, ⁷ eme'e Keriso'a tuġuirote'e apostoloġa azaġa 'ahine, nife boro azaġa rouga zuni idaġa. Rehano eme'e, roġa'e'a ubuga duġuru faifaize'ete'e teige, zae bo'aġano roġeru radiunu.

⁸ Eme zae zamare borofiro 'ahine, matu'ufeta Badi'a hari manoḡa haramo zinirotene, ḡabonefe nidu'a hina zae danazoga veize ḡau nidu'a haḡao ziniro. Mazaḡa emeḡe zamarone zae mazao'e boro bagaḡa. ⁹ Nego nabudi, za hubehune edeḡa, emeḡe'a zae mazao Badi'a hari manoḡa haraminute'e zamaḡano, emeḡe'a inare hune gauinuta'a'e. Eme'e zae'a emeḡe u'ano hadize mene modifine, mada'i zu ohere nidu'a gauido.

¹⁰ Hubehune za'e haḡaife horoniro, ebu Badi'a ane zuni edeḡa. Za'e, Badi'a mazao fie'ete'e azaḡa teite, emeḡe'a radiunute'e madaḡano, haḡaife'e, Badi'a'a matu'i'uma haḡaiḡa zu duduḡa ebu mene ve'oḡa haḡaiḡa haḡainu. ¹¹⁻¹² Zae edeḡa, ohoze'a ubuga duḡuru ihoze'ete'e teige, eme zae zae'a fie gigaru onamogaradu danazinu, zu inara zinido, ebu iraduguzido, Badi'a'a matu'i'uma haḡaiḡano radiu onamifine. Mazaḡa za Badi'a'a huze'ohe, ane'a zae faifaine zuhi'azi'uma.

¹³ Zuni eme zae u'ano iḡaiḡa Badi'a mazao manoḡa tauḡi ra'ohe, mazaḡa za aḡua mazaḡano emeḡe'a Badi'a hari manoḡa haramo zinirota'a'e mene vaze ḡoere, rehano Badi'a ḡoere rae radu zae'a mae ḡihiniro. A'e hube Badi'a ḡoere. Ebu e'e ḡoe'ani'e, zae, Badi'a ḡoere mae ḡihine'ete'e azaḡa, zamao gaue'ohe. ¹⁴ E'ano'o, nego nabudi, za'e Iudea haba'a zamaḡano Keriso Iesu niḡano radiu'ete'e ekalesiaḡa azaḡani'a haḡaidote'e teige haḡairo. Zeḡe'a Iuda azaḡa mazaono'o aduga hididote'e teige, zae zuni haba tiba azaḡa mazaono'o aduga hidido. ¹⁵ Zuhi'a Boro Iesu ebu peroveta azaḡa runedirota'a'e, Iuda azaḡani'a, ebu emeḡe hegofe bufirota'a zuni Iuda azaḡani'a. Ze'e Badi'a'a mene matu'i'uma haḡaiḡa haḡae'ohe. Ze'e vaze nidu'a agire. ¹⁶ Iuda azaḡa'e, mene Iuda azaḡa mazao hari manoḡa haramoga mene uratadu, eme garare'ohe. Hena, ze'a ḡabone hidi'uma radu. De'uge'ena'a, zeḡe haḡai sau'a ragate ragate ti'ohe. E'ano'o Badi'a'a maḡuno zenadu, naeḡa haḡaoga ra'ohe.

Paulo ani Tesalonika neḡa azaḡa ḡiazoga uratiro

¹⁷ Nego nabudi, Tesalonika neḡano Iuda azaḡani'a aduga boro furerarote'e u'ano, za'e munemune azaḡa teiḡe emeḡe'a muhize iḡuniro, onao izidi mada nu vitineha (A'e ahirio'e mene ḡiaze'e rehano, zamafe'e zae zamare'ohe). Ebu zae ḡiazoga urate rudaunu 'ahine, zae vaḡe bare amoga radu ibi vaḡe onainu. ¹⁸ O'e, eme zae vaḡe amihi reiro. Hubehune eḡe, Paulo'a bare bare ibiḡa vaḡiro rehano, Satani'a haḡai nunuo'no'o 'uiro. ¹⁹ Eme ura'e bare ḡiazihni ra'ohe. Mazaḡa emeḡe'a zamare'etene, za'e hubehune Badi'a mazao fie gigaru'e'uma, onamo emeḡe Zuhi'a Boro Iesu'a bare onait'e madaḡano ane zamao eda'uma. Ebu e'e madaḡano eme'e zae'a naeḡa meite'e u'ano niguzi'uma, ebu zae u'ano matu'i'uma. ²⁰ Hubehune eme za'e niguze'ohe, ebu zae u'ano matu'e'ohe.

3

¹⁻² Eme 'ouge guhiu onamoga mene idararotene, eme raena'a, Timoteo'e zae vaḡe tuḡune ami'uma, ebu eme'e emeḡe da'o Atena neḡano radi'uma reiro. Timoteo'e, emeḡe nego, emeḡe teite Badi'a gau haḡae'ohe, ebu Keriso hari manoḡa haramo'e'ohe. E'ano'o eme Timoteo tuḡuniro, ani'e zae'a Badi'a mazao fie gigaranoga veize danaziuma. ³ 'Ougine zae'a aduga hidine, zamaze'e mene hagari'uma. Mazaḡa zae zae'e edeḡa, Keriso mazao fie'ete'e azaḡani'e aduga hidi'uma. ⁴ Eme zae teite radiudote'e zamaḡano, emeḡe nidu'a nariga aduga hide'ohe rae, bare bare iraduguzido. ebu zae edeḡa, e'e haḡaiḡani'e zae mazao fureraro. ⁵ E'ano'o e'a guhiu onamoga mene idararotene, zae'a nouge nouge Keriso mazao fie'ete'e ederoga veize Timoteo tuḡuniro. Mazaḡa e'a riharota'a'e, Satani'a ibi nunuo so'ozadu zae'a Keriso mazao fie'ete'e'a dauḡi'uma reiro. 'Ougine, emeḡe'a zae veize gaue onairota'a'e, huga o'o'a re'uma.

Timoteo'a Tesalonika azaḡa hariḡa manoḡa odohonairo

⁶ Rehano Timoteo ani izidi zae mazaono'o bare onaeha, ebu zae hari manoḡa odohe onaeha, raena'a, za'e Badi'a mazao ize fie'ohe, zuni Badi'a zu vaze zamare'ohe. Ebu za'e iḡaiḡa eme zamare'ohe, ebu emeḡe'a ḡiaze hunihi ra'ete'e teige, zae zuni ḡiafe hunihi ra'ohe. ⁷ E'ano'o nego nabudi, eme'e 'ahama aduga boro hide'e rehano, za'e ize Keriso

mazao fie'ohē rae egatene, zamafe inaraneha. ⁸ Ebu izidi emeḡe'a matu'ufeta radiu'ohē, mazaḡa za'e Zuhi'a Boro mazao edau gigaru'e 'ahine.

⁹ Mazaḡa zae'a Keriso mazao ize fie'ete'e haḡaiḡani'a matu'ofi'ohē, eme kurau'etene, zae u'ano Badi'a mazao nouge nouge manoḡa tauḡi re'uma? ¹⁰ Mada nidu'a ohere nidu'a, zamafe nidu'a hina kurau'ohē, emeḡe zae teite bare hidoga, zu bare ihozoga, zae Keriso mazao arane fie gigarafine.

¹¹ 'Ougadu eme 'ahige kurau'ohē: Badi'a, emeḡe Mama'a, zu emeḡe Zuhi'a Boro Iesu'a, emeḡe'a zae vaḡe amite'e ibiḡa mae bohanifine! ¹² Ebu Zuhi'a Boro'a zae zamarone borofadu, vaze nidu'a zamaroga, zuni zae zamarotitoga, emeḡe'a zae zamare'ete'e teige. ¹³ Ebu eme 'adige kurau'ohē: Keriso'a zamaze inare radoga, Badi'a emeḡe Mama zamao haḡaize deheḡa reifine, zu sau'a moneo mene debazifine, a'e Zuhi'a Boro Iesu'a ane moneo ra'ete'e azaḡa teite bare onait'e madaḡano.

4

Badi'a'a matu'i'uma radoneḡa

¹⁻² E'ano'o nego nabudi, eme Badi'a'a matu'i'uma radoneḡa ibiḡa ihozido. Ebu izidi za'e e'e radoneḡano radiu'ohē. Rehano eme Zuhi'a Boro Iesu niḡano rinede umize'ohē. Mazaḡa Zuhi'a Boro Iesu'a rifirote'e ḡoe'a emeḡe'a ihozidota'a'e zae edeḡa, za e'e ibiḡano da'o radiu oname'eno'i!

³ Badi'a ani ura'e, zae'a zaḡozaḡoga urate'ohē, mazaḡa za'e Badi'a'a mae avo tiro 'ahine. Za'e daro haḡaiḡaono'o vaginoi! ⁴ Ebu ohoze ohoze, za'e zaḡozaḡe zu gubane ibiḡano 'ahirize tuḡane'ena'a, duguno'i! ⁵ U ubuma gezo radoneḡano ago rado'i! A'e Badi'a aḡu'a azaḡa haḡai. ⁶ E'e haḡaiḡa sau'a'e negoḡo nabugo mazao ago haḡao'i! Inuga teite ago daroo'i! Mazaḡa 'uguḡa haḡaiḡa haḡae'ete'e vazeḡa'e Zuhi'a Boro'a e'e naeḡa ha'uma. 'Adi'e emeḡe'a ibiteo 'oma irina riḡa zi edemazidote'e ḡoe'a. ⁷ Badi'a'a emeḡe zamafirota'a'e, daro haḡaiḡa mene haḡaifine, rehano zaḡozaḡo radoneḡano radifine. ⁸ E'ano'o iradugu ḡoe'a 'adi mene mae ḡihini'uma vazeḡa'e, mene vaze iradugu ḡoe'a mae ḡihine'ohē. Rehano, Badi'a, ani ane Vine Zaḡoḡa tuḡuno zenadu, danaze'e rehano, iradugu ḡoe'a rae mode'ohē.

⁹ U nego nabudi teite zamarotite'ete'e moneo'e, za 'ai Badi'a'a ihozadu, zamarotite'ohē. E'ano'o mene miriho zini'uma. ¹⁰ Hubehune za'e Makedonia haba'a nidu'a zamaḡano Iesu mone ra'ete'e azaḡa nidu'a zamare'ohē. Rehano nego nabudi, eme bare umizihii! Bare bare 'ouge'eno'i!

¹¹ Ebu 'adi'e, emeḡe'a zae teite radiunute'e madaḡano, ihozidote'e ḡoe'a rehano, bare zi'ohē. Zamaze rinede'ena'a, imuimu'uhi radiu'eno'i! Ebu evoreze hina zae zae gau da'o zamare haḡae'eno'i! Vaze ago dudize'eno'i! ¹² 'Ougine, Iesu mone mene ra'ete'e azaḡani'a zae radone horonadu, gubazi'uma. Zuni zae inarao gau'e'eno'i, zae'a ogomu, dabua, radone ḡauḡa nidu'a meifine! 'Ougine, za'e vaze 'ahogani'a mene ferezi'uma.

Zuhi'a Boro Iesu'a bare onai'uma hariḡa

¹³ Nego nabudi, eme ura'e zae'a ederoga, Iesu ni mae ḡihine'ete'e azaḡani'a rudarote'e mazao nagini'a furera'uma'e. Badi'a aḡu'a azaḡa ruda'uma teige, za'e zamaze ago vetuḡa rano'i! Ze 'ane rune vazeḡa'e mene bare ḡabodi'uma ra'ohē. ¹⁴ Eme, ḡoere 'adi'e huga ra'ohē. Iesu ani rudaro, ebu bare ḡabodiro. E'ano'o Iesu ni mae ḡihinadu, rudarote'e azaḡa'e, Iesu'a bare ovai'uma madaḡano, Badi'a'a Iesu teite bare zamazi'uma. ¹⁵ Emeḡe'a 'ada zi'ete'e ḡoe'a'e, Zuhi'a Boro Iesu'a reirote'e ḡoe'a. Eme, ize ḡaboga radiu'ete'e azaḡa'e ize radiu onamo, Zuhi'a Boro'a bare ovaine'e, rudarote'e azaḡa'e ibite ḡabozi'uma. E'e enoganobu'u emeḡe zamafi'uma. ¹⁶ Zuhi'a Boro ane'a rune azaḡa iḡunoi raena'a ḡihau huaune, tuḡure viga ḡihini'ani'a hua'uma, ebu kibi hodoga igi'uma. E'e zamaḡano, Zuhi'a Boro ane'a adureono'o ovai'uma. Ebu Keriso mazao fiadu rudarote'e azaḡani'a gezo ḡabode iḡuni'uma. ¹⁷ E'e enogano, eme, ize ḡaboga radiu'ete'e azaḡa'e, Badi'a'a zeḡe teite idaḡa mae ḡihifi'uma, ebu magube zamaḡa

diuḡi'uma, adureo Zuhi'a Boro teite hidoga veize. Ebu eme'e Zuhi'a Boro teite radiu tuḡutuḡu radi'uma. ¹⁸ Za'e, eḡe'a 'ada teate'e ḡoe'a hina zae bare inaratito'!

5

¹ Nego nabudi, Zuhi'a Boro Iesu'a bare onai'uma madaḡa'e 'ahama mene miriho zini'uma, ² mazaḡa za edeḡa tauḡi, Zuhi'a Boro'a bare onai'uma madaḡa'e. Ḡonore'a ohere onait'e teige onai'uma, ebu vase nidu'a zaguzaga'uma. ³ Vaze vase'a raena'a, "Eme uniho manoḡa maha, ebu aduga 'ahoga o'o'a." rae re'ore'e'ete'e zamaḡano, sau'a boro'a tabatabaze feuradu, zaguzaguzi'uma. A'e roḡae ahi'etani'a ene furenoga radu, gigi'ani'a tabatabane feurohu'ete'e teige furera'uma. Ebu ze'e e'e aduḡa boro'a fureru'ete'e mode feranoga mene idaḡa.

⁴ Rehano nego nabudi, za'e mene uzaboo radiu'ete'e azaḡa. E'ano'o Iesu'a bare ovaine, ḡonore'a zaguzaguzi'ete'e teige, mene zaguzaguzi'uma. ⁵ Za'e nidu'a madai zu agaḡa zamaḡano radiu'ete'e azaḡa. Emeta'e ohere zu uzabo zamaḡano mene radiu'ete'e azaḡa. ⁶ E'ano'o Iesu'e mene bare onai'uma rae zamare'ete'e azaḡa teige, mene re'ore'e radi'uma! Ebu tohutohe radi'uma, zu haḡaife da'o faifaine duguni'uma. ⁷ Mazaḡa re'ore'e radiu'ete'e azaḡa'e uzabo zamaḡano re'ore'e'ohe, ebu gage baboru'ete'e azaḡa'e uzabo zamaḡano gage baboru'ohe.

⁸ Rehano eme'e madai agaḡano radiu'e 'ahine, haḡaife da'o faifaine duguni'uma. E'e haḡaiḡa'e eme 'ahige haḡai'uma: Badi'a mazao fi'uma, ebu Badi'a zu vase zamari'uma. A'e uti vaseḡani'a ahiri biriḡa hina ahi'a 'ue'ete'e heuḡa. Ebu eme Iesu'a bare onaadu ḡabofi'uma rae zamare gigaru'e'uma. A'e uti vaseḡani'a utio vadini biriḡa hina vadiga 'ue'ete'e heuḡa. ⁹ Mazaḡa Badi'a'a emeḡe me'ofirota'a'e, mene maḡunofeadu, emeḡe sau'a naeḡa rififine, rehano Zuhi'a Boro Iesu Keriso tuḡunadu, emeḡe sau'a naeḡa mae vaḡinadu, ḡabofifine. ¹⁰ Ane'a onait'e madaḡano, eme'e ruga ga ḡaboga rehano, ane teite ḡabone tuḡutuḡu radoga veize, ani emeḡe veize rudaro. ¹¹ E'ano'o zae zae'a eḡe ḡoere 'adi hina inaratito'i, ebu Badi'a mazao fie gigarafine danatito'! E'e haḡaiḡa'e zae'a haḡae onaeha. Zae'a 'ouge da'o haḡae'eno'!

Badi'a'a matu'i'uma haḡaiḡa ḡonagano ihoziro

¹² Nego nabudi, eme umize'ohe. Zae bo'aḡano, Zuhi'a Boro ibi moneo gau boro haḡai'ena'a ibitozini'ete'e ebu iraduguzi'ete'e azaḡa gubazo'! ¹³ Zeḡe'a zae veize gae'ete'e haḡaiḡa u'ano zamaze nidu'a hina gubazo'i, ebu zamarone boro zeḡe mazao to'! Zae zae nidu'a uniho manoḡa zamaḡano rado'i! ¹⁴ Nego nabudi, eme umize'ohe. Gauoga mene urate'ete'e tubuḡa azaḡa'e zeḡe hadi gauḡa veize iraduguzo'! Zamaḡa rereḡa azaḡa'e inarazo'! Zoreḡa azaḡa'e danazo'! Vaze nidu'a mazao zamaze rinedo'! ¹⁵ 'Ahogani'a 'ahoga mazao sau'a haḡao'idene, sausaunate'e vaseḡa nina'a, e'e naeḡa ago haḡao'i, rae no'i! Rehano iḡaiḡa nabugota zuni vase nidu'a mazao haḡai manoḡa da'o haḡae'eno'! ¹⁶⁻¹⁸ Za'e Keriso moneo radiu'ete'e azaḡa, e'ano'o Badi'a'a zae mazaono'o urate'ete'e haḡaiḡa'e ahi'e; Mada nidu'a matu'e radiu'eno'! Iḡaiḡa kurau'eno'! Nagini'a furerano'idene, sau'a manoḡa rehano, Badi'a mazao manoḡa tauḡi ro'i! ¹⁹ Vine Zaḡoḡani'a zae mazao gae'ete'e ibiḡa ago 'uo'! ²⁰ Vine Zaḡoḡani'a zini'ete'e ḡoe'a'e huga 'o'o'a radu ago re'ore'one modo'! ²¹ 'Uguḡa ḡoe'a ego'idene, faine ḡiano'! Ebu manoḡa ḡauḡa'e mo'i, ²² u sau'a ḡauḡa'e ago mo'!

Ḡonaga ḡoe'a

²³ Eme 'ahige kuratihi: Zama roḡeḡa rife'ete'e Badi'aḡa, ane'a ane teige deheze hune'ena'a matuozini'uma, ebu zae'a haḡai sau'a mene haḡaoga veize, Badi'a'a vineze zu ahirize danane'eno'! Onamo, Zuhi'a Boro Iesu Keriso'a bare onai'uma. ²⁴ Zae me'ofirote'e Badi'aḡa, ani ḡoere'e hugeita. E'ano'o ane'a haḡao zini'uma.

²⁵ Nego nabudi, emeḡe veize kurau'eno'!

²⁶ Ebu za'e, nego nabudi nidu'a teite zama manoḡa teite mae ḡihiteto'! ²⁷ Zuhi'a Boro niḡano zi'ohe. Fefa 'adi'e nego nabudi nidu'a veize me'odo'i, zeḡe egoga veize!

²⁸ Emeḡe Zuhi'a Boro Iesu Keriso ane manoḡani'a zae mazao radiu'eno'!

Tesalonika Ekalesia Azaḡa Mazao Paulo'a Vesu Mirihiro

¹ Eḡe, Paulo zu Silasi ebu Timoteo'a Tesalonika neḡa ekalesiaḡa azaḡa veize fefa 'adi mirihe'ohe. Za'e, Badi'a emeḡe Mama zu Zuhi'a Boro Iesu Keriso moneo ra'ete'e azaḡa. ² Eme 'ahige rae zih: Badi'a emeḡe Mama zu Zuhi'a Boro Iesu Keriso'a manoḡa zu zama roḡeḡa zini'eno'!

Iesu Keriso'a bare onai'uma, ebu ane ane haḡai naeḡa zini'uma

³ Nego nabudi, eme zae u'ano iḡaiḡa Badi'a mazao manoḡa tauḡi ra'ohe. Eme 'ouge haḡae'eta'a'e manoḡa. Mazaḡa za'a Badi'a mazao fie'eta'a'e bororu oname'ohe, ebu za'a zamarotite'eta'a zuni bororu'ohe. ⁴ E'ano'o neḡa neḡano Badi'a mazao fie'ete'e ekalesiaḡa azaḡa mazao, harize me'ode'ena'a niguze'ohe. Zae'a, Badi'a mazao fie'ete'e u'ano, vaze'a agirezi'ete'e, zu aduga boro zamaḡano, rehano za'e zamaze oboneteadu Badi'a mazao fie gigar'u'ohe, rae zi'ohe.

⁵ 'Uguḡa haḡaiḡani'a zae mazao fureru'eta'a'e, Badi'a'a mada ḡonagano ane ane haḡai naeḡa idane zini'uma. Ebu Badi'a'a ibitofiete'e haba'a diuḡoga'e idaḡa rae re'uma veize, za'e aduga madaḡano 'ouge edau gigaraunu. ⁶ Badi'a'a haḡae'ete'e haḡaiḡa'e nidu'a duduḡa. E'ano'o zae sausaue'ete'e azaḡa'e Badi'a'a e'e naeḡa zini'uma, ⁷ u'ano, aduga hide'ete'e azaḡa'e, Badi'a'a ahiri ohene'ete'e manoḡa zini'uma, ebu emeḡe zuni rifi'uma. E'e haḡaiḡa'e, Zuhi'a Boro Iesu'a inara aneruḡa ḡehaḡa teite zu ire roga duhuḡa teite adureono'o furera'uma madaḡano, Badi'a'a haḡai'uma.

⁸ Badi'a ni mae ḡihinoga mene urate'ete'e azaḡa zu, emeḡe Zuhi'a Boro Iesu hari manoḡa igi mode'ete'e azaḡa'e, Badi'a'a e'e sau'aḡa naeḡa zini'uma. ⁹ E'e naeḡa'e radiu tuḡutuḡu gigi'aḡa zini'uma. Ze'e Zuhi'a Boro radone haba'anono'o enoz'i'uma, zuni ane inaraḡa boro bagaḡaono'o mae vaḡizi'uma. ¹⁰ E'e haḡaiḡa'e Zuhi'a Boro'a bare onai'uma madaḡano furera'uma. Ebu Badi'a mone ra'ete'e azaḡani'a Zuhi'a Boro niguni'uma, ebu Iesu ni mae ḡihinirote'e azaḡa'e ane agaḡa horonadu zaguzaga'uma. Za'e emeḡe'a Iesu hariḡa me'odo zinirote'e mae ḡihiniro 'ahine, zae zuni zeḡe teite e'ea radiu'ena'a Zuhi'a Boro horoni'uma.

¹¹ E'ano'o eme e'e zamaradu, zae veize iḡaiḡa kurau'ohe, Badi'a ani 'ahige rae rouga veize: Za'e ane ibio radiu'eta'a'e idaḡa ra reifine. Ebu ane'a inaraḡa zenadu, zae'a haḡai manoḡa nidu'a haḡaihi ra'ete'e, zu Badi'a mazao fie'ete'e u'ano haḡai manoḡa nidu'a haḡao'! ¹² Emeḡe'a 'ouge kurau'eta'a'e, emeḡe Badi'a zu Zuhi'a Boro Iesu Keriso'a manoḡa zini'ete'e u'ano, vaze vaze'a zae haḡai manoḡa horonadu, emeḡe Zuhi'a Boro Iesu nigunifine, zu zae haḡai u'ano zae zuni Iesu'a niguzifine.

2

Zuhi'a Boro 'izema onaogano, vaze sau'a hune'a furera'uma

¹ Nego nabudi, emeḡe Zuhi'a Boro Iesu'a bare onait'e zu emeḡe nu'ofadu Iesu teite hidi'uma moneo 'ahige zi'ohe: ² Zuhi'a Boro'a onai'uma madaḡa 'ai feureha reite'e ḡoe'a ego'idene, zamaze ago koukouro'i zu ago aduno'i! Vaze 'ahogani'a Vine Zaḡoḡani'a e'e ḡoe'a'e rae inare reite'e ga, vaze'a haramirote'e ga, emeḡe'a tuḡurirote'e fefaḡa zamaḡano touga rae reite'e zuni ago ego'i! ³ Za'e e'eguḡa ḡuriroḡa ḡoe'a'e ago hune zu ego'i! Mazaḡa Zuhi'a Boro Iesu'a ize 'izema onaogano, ibite ize vaze ḡehaḡani'a Badi'a aḡireni'uma, ebu Badi'a goro ḡoe'a rae mode'ete'e vazeḡa sau'a huneḡani'a furera'uma. Ani'e ḡonagano Badi'a'a ire rogao mae feuni'uma. ⁴ Ani'e Badi'a huga, ebu vaze'a Badi'a teiḡe kurau'ete'e ḡauḡa nidu'a agireni'uma, ebu Badi'a zu ḡau nidu'a vitinadu, ane'a ane mae hitanani'uma. Ebu ani'e Badi'a Neo diuḡe ehoru'uma, ebu ane'a ane bare 'E'e Badi'a huga' rae re'uma.

⁵ Zae edeḡa, ḡoere 'adi'e eḡe'a zae teite radiudote'e madaḡano zido. ⁶ Zuni zae edeḡa, izidi aḡire vazeḡani'a furera'uma ibiḡa nagini'a 'ue'eta'a'e. Badi'a'a ḡoitorrote'e

madaġanobu'u, ani'a furera'uma. ⁷ Badi'a goro ġoe'a aġirohau'ete'e zamaroneġa sau'ani'a vaze vaze zamao sifu gaue'ohe, rehano hunio'e mene fufurima'uma. Mazaġa aġire vazeġani'a gau'uma ibiġa'e vaze 'ahogani'a 'ue radi'uma, aġire vazeġa 'ue radiueta'a'e vazeġa'e Badi'a'a mae vaġini'udu'u, ⁸ ani'a furera'uma. Ani'e madaġa meine, Zuhi'a Boro Iesu'a ġoe'a inaraġa hina sausaune runi'uma, ebu Iesu'a onaite'e agaġaġa boro hina sausaune runi'uma.

⁹ Aġire vazeġa'e Satani'a gau'uma ibiġano gaue onai'uma. Satani'a gigi'aġa hanadu ani'e haġai nu badeġa, tahi zu zaguzaga'uma haġaiġa ebu haġai nunu nidu'a ġuriro moneo haġai'uma. ¹⁰ Ebu aġire vazeġa sau'a haġaiġa nunu nidu'a hina rune ibiġano radiu'ete'e azaġa so'ozu'uma. Ze'e Badi'a hari manoġa, ġoere huga mae ġihinifone, Badi'a'a ġabozifo rehano, ze'e mae ġihinoga mene uratiro. E'ano'o ze mazao'e rune ibiġano onamoga da'o. ¹¹ Ze'e Badi'a hari manoġa mene mae ġihiniro ahine, Badi'a'a zeġe zama mae ġunuġununi'uma, ebu ze 'ane ġuriro ġoe'a'e huga radu mae ġihini'uma. ¹² Ze'e ġoere huga, hari manoġa mene mae ġihiniro, ebu haġai sau'a sau'a matu'uġa haġairo. E'ano'o Badi'a'a 'aheġe ġorezi'uma, 'Za'e sau'a haġa ahine, aduga hidi'uma.'

¹³ Nego nabudi, Zuhi'a Boro zamarone azaġa, eme iġaiġa zae u'ano Badi'a mazao manoġa tauġi ra'ohe. Mazaġa za 'ai ġabozoga veize irina 'oma Badi'a'a inah meiro. A'e Vine Zaġoġani'a Badi'a veize avo ohoziro'ete'e gauġa u'ano, zu zae'a Badi'a hari manoġa mae ġihine'ete'e u'ano. ¹⁴ Badi'a ani, zae ġabodoga rae zamaziro, ebu emeġe'a hari manoġa haramoziniro. A'e zae zuni Zuhi'a Boro Iesu Keriso agaġa manoġa zamaġano radifine. ¹⁵ E'ano'o nego nabudi, za'e edau giganadu, emeġe'a hebe hina zirote'e ga fefao mirihrote'e ihoreġa ġoe'a zamare radiu'eno'i!

¹⁶⁻¹⁷ Eme 'ahige kuratihi: Emeġe Zuhi'a Boro Iesu Keriso zuni Badi'a emeġe Mama'a zamaze rinedo'i, ebu haġai manoġa haġaite'ea, zu ġoere manoġa reite'e moneo inarazo'i! Badi'a ani emeġe zamariro, ebu ane manoġa u'ano inara rifi onamo tuġutuġu. Keriso'a emeġe u'ano rudarote'e ano'o, Badi'a'a radiu tuġutuġu ġauġa rifoga veize ġoitoriro. Ebu eme'a hubehune radiu tuġutuġu ġauġa zamare'ete'e hidoga veize, ani'a danafe'ohe.

3

Paulo zu ane teite gaue'ete'e azaġa veize kurano'i

¹ Nego nabudi, ġoere 'ahoga'e 'ahiguġa: Emeġe veize kurano'i, zae'a hari manoġa mae ġihinirote'e teige, Zuhi'a Boro hari manoġani'a ġarihe rovoifine! ² Ebu eme aduga rifi'ete'e azaġa sau'a huneġa mazao'ono'o Badi'a'a eme biroga veize kurano'i, mazaġa mene vaze nidu'a'e Badi'a mazao fie'ohe! ³ Rehano Zuhi'a Boro ani'e ġoitoroneġa mene vari'e'e ahine, ani'a inarazi'uma ebu sau'ani'a za mene meifine duguzi'uma. ⁴ Eme hubehune 'ahige rae zamare'ohe: Zuhi'a Boro'a danazi'uma 'ahine, emeġe'a haramo zini'ete'e haġaiġano zae'a haġae'ete'e haġaiġa'e haġae onami'uma ra'ohe. ⁵ Ebu eme 'ahige kuratihi: Zuhi'a Boro'a zamaze ibito hanadu, Badi'a'a nouge nouge zae zamare borofe'ete'e ederoga. Zu Keriso'a rahao 'ada aduga boro zamaġano rinede onaminate'e zae'a ederoga, ebu zae zuni e'e haġaiġano onamoga.

Tubuġa azaġa iraduguziro

⁶ Nego nabudi, Zuhi'a Boro Iesu Keriso niġano eme 'ahige zihi: Iesu moneo ra'e rehano, tubuġa azaġa, zu emeġe'a ihozidote'e haġaiġano mene radiu'ete'e azaġa mazaono'o vaġino'i! ⁷ Zae edeġa, emeġe'a haġae'ete'e teige zae zuni haġaine manoġa. Emeġe'a zae teite radiunute'e madaġano eme mene tuboga horofinu. ⁸ Eme vaze ogomu naeġa mene haġadu mene mae autauġinu. Ebu za mazao aduga 'ahoga mene zehoga veize, eme madai zu ohere gau boro haġaido. ⁹ Eme'e apostolo azaġa 'ahine, zae mazao ogomu mae tauġoga idaġa rehano, emeġe'a gauadu ogomu hidido. Emeġe'a gau ġihau haġae'ete'e zae'a emeġe haġai horonadu, zae zuni 'ouge haġaifine. ¹⁰ Emeġe'a zae teite

radiunute'e madaḡano zina'a, 'Iniu vase gauoga mene urato'idene, ogomu ago hano'!' rae zido.

¹¹ Eme'a za hari igi'etene, za nu'e tubuḡa ra'ohe. Ze'e mene gauadu, vase da'o dudize'ohe. ¹² 'Uguḡa azaḡa'e, emeḡe'a Zuhi'a Boro Iesu Keriso niḡano zi'ohe. Za'e imuimu'uhi rado'i, ebu ogomu hidoga veize gauo'!' ¹³ Ebu nego nabudi, za'e haḡai manoḡa haḡae'ete'e moneo ago fuḡozo'!

¹⁴ Iniu vase'a emeḡe'a fefao 'ada teate'e ḡoe'a rae modo'idene, e'e vaseḡani'a nagini haḡae'ete'e ekalesia azaḡa ihozoi! Ane teite ago za'uo'i, ani mazagaronoga veize. ¹⁵ Rehano ani agire vaseḡa rae ago no'i, rehano negoze iradugune'ete'e teige iradugono'!

Ḡonaga ḡoe'a

¹⁶ Zama roḡeḡa rifi'uma Zuhi'aḡa Boro, ane'a iḡaiḡa zae radone nidu'a zamaḡano ane zama roḡeḡa zini'eno'! Ebu Zuhi'a Boro'e zae nidu'a teite radiu'eno'!

¹⁷ Ḡonaga 'adi ḡoe'a'e eḡe, Paulo'a eḡe 'evore hina uhiu ḡoe'a mirihe'ohe. A'e eḡe'a hubehune tuḡureha rae ederifine, e 'ahige mirihe'ohe.

¹⁸ Emeḡe Zuhi'a Boro Iesu Keriso manoḡani'a zae nidu'a mazao radiu'eno'!